
આજના અંકના લેખકો—

હ-ભાગ

હી હી હી

મિત્ર કે સી

હી હી હી

મિત્ર માણેક ડોનીયા

હી હી હી

મિત્ર શીરીન

હી હી હી

મેા મવીતા

હી હી હી

રા વૃક્ષવિહારી

હી હી હી

રા નથુભાઈ ગમ્ભીરચંદ્ર સાહુ

હી હી હી

મનમોહનરાય હકુમતરાય કેશાવ

Editor BHAGATIA

ગુલશન.

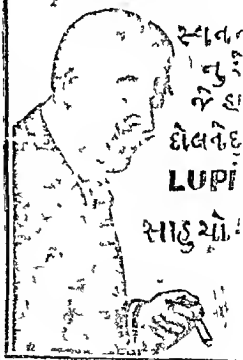
GULSHAN

૧૯૧૪

જુલાઈ ૧૯૧૪

ગુલશન

આગસ્ટ ૧૯૧૪ August 1914

સોના ચાંદી અને ઝવેરાતનાં દાગીના ખરીદવાની વીશવાસુ દુકાન.

અમારે ત્યાં હાલની સુધરેલી ફેસનના તમામ જાતના
દાગીના મોટા જથ્થામાં તૈયાર રાખવામાં આવે છે.

તેમજ ઝાડર આપવાથી એકજ વાઈદે તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે.
તથા ભેટ આપવા લાયક ચાંદીની સેંકડો ચીજો તૈયાર મળે છે.
બહાર ગાંભનાં ઝાડરો તાછીદ વી. પી. થી મોકલવામાં આવે છે,

જયંતીલાલ એન્ડ કું. ઝવેરીઓ.

૬. સેખ મેમન સ્ટ્રીટ નં. ૧૯૫

મુખર્ષ

તમેએ આ એ નામ જોયું છે

હુનીઆ હેર જોઈલ.

ખરી જતા બના અપારી માયા
ને થડક પોચાડે છે

હુની આ મધુ અને સુતાનીક ખુસમોથી લોક
ઓ શ્રી ૫૪૫૩૧ છે

હુનીઆ હેર જો - લ

ખાનુઓના ૫ માપના ખુમચુની
મા દસ ઘણો વધારો મે છે

જો બનુઓ અને પુરો તેમજ વીધાથી
હુની જોને એ સરખુ ઉપોગી છે

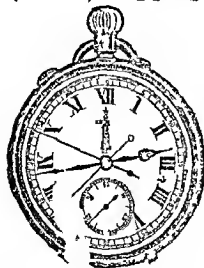
કીમત ખાટવી ૧ તા ૧૨ આના પાંચે ૪ ખચ ૪ આના અડધા આના
નાસ્તાપ મોકલવાથી સેવક કી મોકલવાના આવશે

ખનાનનાર

એ ઇ પાછલાલા.

ખખાના લેન ન ૩ મુખર્ષ

(સમાક્ષર) સી.ગનલ વોચ કંપની.

દાદા મેકે અગીઆરી હોર્નથી રાડ-સુખર્ષ.

આ કંપનીના પહેલી કવોલીટીના ઘડયાળો વીસ
વરો પછી નવા લેવા દેખાય છે ઘણે લાખે વખ
તેજ શોધીક રોમ્ડોને ફર માવમ પડે છે કારણ
ખગ કમપેનમેનોંગ બેનન્સ હોવાથી હવાના ફરફાર
સામે રક્ષણ કરે છે

હિ દુસ્તાનની બધી રેલવેના કામદારોમાં
જો ઘડયાલો ઘણા જાણીતા છે.

૨૧૨ે ગીસનન ખાતરી લાયક તપાસી ૧૧૭-૮
દોરના એકે દોરનર્થ જોણા વી પી કરવામા
નાહી આવશે

હુ મી કંપની ચોંડે વાજની નરે સતાપ પામતી હોવાથી જે
હમારા ઘડ યાલો મળતા છે હમારા વપ ની જાવા દેખે અનુસંગ છે સઘળા
વેપારીઓ પાસેથી મળી મકને

૧૨૪૫૦૫ ખરીદી નાટે તેમજ વેલુ ખુલાસા માટે હમાર સરનામુ નોંધાવો.

છપાય છે.

છપાય છે.

એક નવીન તરેહનું અપ્રતિભે પુસ્તક
જ્યારે મુરોદાય થશે !

આ ઉચ્ચ વિચારોથી ભરપૂર પુસ્તક એક
ટીકકટીવ વાર્તા હોવા ઉપરાંત સમાજ સ્થિતીનું
આબેહુલ ચિત્ર ખડું કરી, સંસિક વાંચકોનાં મને
તલિન્ન કરી મુકવાના અદ્ભુત શક્તિ ધરાવે છે,
સમાજની ઉન્નતિ કરવા ઇચ્છના અગ્રેસરોને
યોગ્ય માર્ગ દર્શાવતું આ પુસ્તક એક જગતમાં બહાર
પડશે. જલદી નામ નોંધાવે. લગભગ પાંચીસો
પાનાનાં પુસ્તકની કિંમત અગાવથી ચતાર મા-
હક પાસે ફક્ત છ આના પાછળથી આઠ આના
પોસ્ટેજ જુદુ લખો—

અનુવાદક—સૌ. પ્રિયમતી શુક્લ,
ચીકલવાડી, ગાંધીરોડ.

તદન ચોખ્ખું માથેરાનનું

તદન ચોખ્ખું.

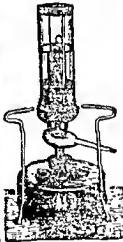
કોઈ પણ જાતની ભેજભેજ વગરનું
હોવાથી દવાને માટે સૌથી સરસ છે. એક
ખાટલી જરૂર મંગાવી ખાતરી કરજો. હાંક-
સ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં ઘેર બેઠાં પહોં-
રતલ ૧ નો ૩. ૧)

ગોવીંદજી વસનજી

ઠાકોર દ્વારા મુખર્ષ.

હિંદુસ્તાનમાં પ્રથમ સ્વદેશી બનાવટના.

ભારત સ્ટોવ (ચુલા).

(૧૦૦ નંબરનો સ્ટોવ રીપેર મનપસંદ તથા માફક ખર્ચે કરી આપવામાં આવે છે
લાઈટ બરનર સાથે ફેલોગ મંગાણી કરવાથી મફત મોકલી આપવામાં આવશે)

૦૦ ભારત સ્ટોવ ડેપો,

ગીરગામ, મોહન બીહારીંગ, મુખર્ષ

ધરડાઓને જુવાન થવાનો જમાનો તે
વળી શું ?
ખીજાખે ફુસતૂન તૂનીયા.

“ અસલ ઇસ્તગ્બોલમાં બનેલો. ”

વાને ઇસ્તમખોવી કલક કે જેથી શોખીન દરચે સફેદ બાલને કાળા કરી શકે છે. આ કલકથી બાલનો રંગ કાળો બમર બને છે, એટલું જ નહિ પણ ખરી મલકા બાલની જગ્યાએ નવા બાલ ઉગે છે. એ એક નુસખો છે, અને જગતજુદે થયેલો છે એની ખરી ખુબીઓમાં એક તો એ છે કે માથાની ચામડી ઉપર કાચ પડતા નથી તેમજ બાલ વામ મારતી નથી વાપરીને ખાતી કરે.

કીમત રૂપીયા બે પાસ્ટેજ જુડુ.

ટેલીગ્રાફિક એડ્રેસ ઇમામી ટેલીફોન નં. ૨૨૮૭

મળવાનું ઠેકાણું:—

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટિ.

૨૧, બેક ઓફ કોટ મુ'બઇ,
બ્રાંચ મોહની ચોક દીલ્હી

માઠ ગુલામઅલી ગુલામહુસેનનીકું ટાઇલમારબચ તથા સ્ટીલની શીર્સોગના વેપારી

રૂ. ૧૦૦ છુનામ.

તાવની રામબાણુ દવા.

આ દવાથી કોઇ પણ જાતનો તાવ ના ઉતરે તો લીધેલા પદ્ધતિ પાછા આપીશું. આ દવાથી એથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું છનામ આપીશું. જોળી ૪૨ ની ડબીની કો. રૂ. ૨-૮-૦

શક્તીની દવા.

શક્તી સજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો ગુણ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ છનામ મળશે. દરેક જાતની નબળાઇ દુર કરી પુરપટ વધારે છે. વૃદ્ધાવસ્થાથી અગર બીજા કારણોથી કંપી થયેલી શક્તિ વધારે છે. નામરજાગના દરદે અને નસોની નબળાઇ દુર કરે છે. જોળી ૭૫ ની ડબી ૧ ની કો. રૂ. ૨-૮-૦

કોનુ વિકાર—નામનું પુરતક એક ડાઈ લખનારને મરત મોકલવામાં આવશે

શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ગીરીધર ઝીલધાલપ.

હેડ ઓફીસ:—ધોળકા, ગુજરાત.

બ્રાંચ ઓફીસ:—મુ'બઇ, મારકાફ

છાપી ચાલ, બી. વજારસીદાસની કું.

કામળ પત્રનો વ્યવહાર હેડ ઓફીસે કરવો.

ઈન્દ્રાણીમ અખદુલ કાદર.

જનરલ પેપર મરચન્ટ,

સુતાર ચાલ નં. ૪૭ મુંઠ.

જાણીતા વેપારીની એક્સેમ્પ્લર.

૨૬ અને ૩૬૩ પ્રિંટીંગ.

હબલ અને સીંગલ કુલીસકેપ.

સાદા તથા બુકના મારબલ.

પ્રાઉન પેપર, બુકનું કપડું.

એનરે ક્રેપેરી પાઉડર.

દરેક જાતની છાપવાની સાહી.

વિગેરે વેચનાર.

બહાર ગ્રામનો આરકેશ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

અમૃતાંનન.

અમૃતાંનન એ દરો હવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે તેનો ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં જ્યાં દુખાવો હોય ત્યાં લગાવવામાં કરવાનો છે. એમ કંઈવારો ૧૨૬ જલદીજ મટી જશે.

માથાનો દુખા, માથાનું શૂળ, ગળાનો મરું જાડનો દુખાવો, લચક, છાંતના ઠંડીનો વિકાર, સધીવા, કમરનો દુખાવો, ફેસ થા, વગેરેનો દુખાવો એ સર્વ રોગો ઉપર આ અમૃતનો લેખ ચોપડવાથી તરત આરામ થશે, કિંમત માત્ર ઓડ આના.

દુધ પાણીડર.

કિંમત માત્ર બે આ.

દાદરની દુધ.

મુકી ખરજ, દાંદર વગેરે ચામડીના દરદા ન મલમથી સાર થાય છે.

કિંમત માત્ર છ આ.

અમૃતાંનન લીધો,

૯૧, પીઅર રોડ, રોડ-મુમ્બ.

સાચી સાત્તાહ.

સલતન સલામતી શીલાજીત યાને સલાશીશત.

પ્રખ્યાત નોશોરવાન આદેશના વખતમાં આ દવા જાણીતી હતી અને તે દરેક ખીમારી દફે કરતી હતી.

તદ્દન ચોખ્ખી....નકલ્યાતથી નીરાળી....આ શીલાજીત

ના કૌવતી હાંફન, સરદિ, કમ્મરતુ રહી જવુ હાય પખનું ચકડી જવુ વગેરે દરદો પર રામબાણુ ઉપાય છે. લુકી ખાવાનો વખત સહવારના તથા રાતના સુતી વેળા જે ચના ભાર લઇ હુધ પીવું.

ચોખ્ખી શીલાજીત મેળવનાર ફક્ત એકલીજ એક કલકત્તાની વિખ્યાત પેઢી સાથે થયલી ગાઠવણ મુજબ આ સૌથિ ઉત્તમ દવા હમારે લાંચિ મળશે.

કિમત ૧ તોલાના રૂપ્યા પંદર

લખીને મંગાવો— મેનેજર,

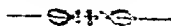
તમને શું જોઈએ છે ?

૧૯૦૩-૦૪

હમે દરેક જાતનું નવું તેમજ સેકન્ડ હેન્ડ સાચા કામ યુરોપ, અમેરીકાથી ખાસ મંગાવ્યે છે. સ્કાલ્ડેલનાં મિન્ટીંગ, તથા લીથો ગ્રામીનાં જાળ કામ માથેનાં અને ફોટોગ્રાફીનાં અપ-ફ્રેન્ચ ટેક્સો અને ગ્રામીનાં, કાગળ, સ્ટીચીંગ તથા પારશરટીંગ મશીના તેમજ હીરીંગ મશીના હમે ખાસ મંગાવ્યે છીએ.

તાત્કાલિક જાણવાને પહેલી વખત આ મશીનરીઓના સારા જથ્થા હમે સ્ટોકમાં રાખ્યે છીએ.

એક જ વાર અજમાવશો.

પેરોલ મેકસીમ કું.૦

સીનારામ બીહીંગ,

સંતો રાજ. ઓટો-મોહીની

(૨૭૨૮૬) અંગ્રેજીના પુટોનો જલાર

ઓટો-મોહીની

લેની ઉત્તરના સપ્તર અરે રૂ. ૬૫૧ ની બુ મે પા ૩૬૫૧ ના
જુદા જુદા પ્રદર્શનમાંથી પહેલા નંબરના સોના રૂપાના બેક ગમ્યા છે. તેમજ
વળી એ રૂબીયોના અધીકારીઓએ અગ્રે ૧૯૧૧ શેડ ઓ
ગોડી ને ૪૪ સેડે ને રૂ. ૬૫૧ ના બુ મે પા ૩૬૫૧ ના
અધિકારીઓએ ક્રેડેટ ના નામ ચારજ/ટીપા રૂ. માલપર કેટલાંક
દિવસો સુધી તબ અંગ્રેજીના પ્રદર્શન બુ મે પા ૩૬૫૧ ની બુ મે પા ૩૬૫૧
અર દીવસ રહી નથી. તેથી ગ્રામીણ કન્ટારને રૂ. ૧૦૦) થી કનામ આપવાને
બધાજ હીએ.

ડિમત—અર્ધા ઔસાની બારડોના રૂ. ૨-૦-૦૧ ડ્રોમની ચુંદર રૂ. ૧૨-૦-૦
કપડામાં ગખવાના સુગંધી કારેડો ૧૨ આને ૬૦૦

માત્ર નાની ટથુમ ગરીદી અજમાવી જુઓ ન પસંદ પડે તો પૈસા પાછા
એકતા માલેક ધી ઓરોએન્ટલ ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ ડુંગં સોલ એજન્ટ, મોહીની
એજન્સી જુમા મરેજીદ — મુંબાઇ.

એક ગમખ્વાર નોંધ.

The sad demise of Lady Hardinge at London has been heard with the deepest sorrow in India. Not a town—not a village nay not an Indian, be he male or female, breaths there in who has not heard that dire calamity with the greatest shock. Every one believes as if he or she has lost some dear friend. None knew our brave and worthy Viceroy will have to suffer such a terrible loss at present. In last march she was with us, as our friend, adviser and wellwisher; but now she is no more. When we feel so much what must be the state of Lord Hardinge? They were a happy couple and this terrible disaster is sure to tell heavily upon the brave Viceroy for the extension of whole Viceroyalty India was crying till that Saturday...nay even the printing ink was yet wet when this blow fell like a thunder bolt. Life is not immortal, but premature deaths of such personages as Lady Hardinge are really too much for us. Shedding bitterest tears let us pray the Almighty to be kind to Lord Hardinge to make him bear this heavy loss patiently. Lady Hardinge has done much for India. The Indian women's welfare service and such other works will perpetuate her revered name. Peace be unto thee oh, brave and generous Lady! *Shanti!*

✕ ✕ ✕ ✕
In the midst of the sorrow and heavy burden of grief that it has pleased the Almighty in His infinite wisdom to place upon me and my family in taking my dear wife to her eternal rest, I wish to convey to the people of India my pro-

હિંદના બધા વાહસરોય નામદાર લેડી હાર્ડિંગનાં આહોશ પત્ની લેડી હાર્ડિંગ ગઇ તા. મીએસાંજના લંડન ખાતે અચાનક મરણ પામવાના દુઃખદાયક સમાચાર હિંદમાં ફરી વળતાં આખું હિંદ કંકળી ઉઠ્યું છે, અને જાણે દરેકે પોતાનો અંગત મિત્ર જોઈયો હોય તે પ્રમાણે કંઈ છે. બધાં લેડી હાર્ડિંગ સદગુણી મહોદયાર હોઈ પોતાના પ્રાણ પતીને તેમના જોખમ ભર્યા ઓધધામાં દરેક મહદગાર રૂપ યથા પડ્યાં હતાં. નામદાર વાહસરોય પર ફેંકાંપલા ભોંગ વખતની આ બાતુની ધીરજ ખત અને નમ્રતા ખરેખર અજ્ઞ રાણીમાં ઝળકી રહી હતી. હિંદનાં બધાં માટે આ બાતુએ પોતાના વખત માં બનતું કંઈ છે ધણાક ફોને પગબર કરવા ઉપરાંત આ બાતુએ પાર્લેમેન્ટની બાતુઓની સમજાવને ખાતર બાતુ ઝકટરોનું ખાતું મોઢા પાયાપર રચાયું છે. કેળવણીના કામેમાં પણ તેઓએ અનેક રીતનો આગેવાની ભર્યો ભાગ લીધો છે. હિંદનાં કાકેસ પર આવી પડેલા આ કુદરતી ફટકા ધજો જાણુ છે પણ પરમાત્મા પ્રત્યે આપણે બે હાથ જોડી દુવા ગુજરીશું કે તે બારે હક તાજા તેમને આ ફટકા ખમવ પુરતું ધૈર્ય મળે. દરેક હાંદી હજાર તેમન ગમમાં હમચીક યથા પ્રભુ પાસે દુવા ગુજારે છે કે મરહુમના પવિત્ર આત્માને પેલી દુન્યાની ઉદ મમાં વિતમ શાંતિ મળે આમીન!

રીમલાથી નામદાર વાહસરોયે હિંદી પ્રજાને નીચલો જવાબ મોકલ્યો છે:—

“ધણીજ ગમગીની અને દુઃખગીરી વચ્ચે બુદ્ધતાપ્રાયે માત્રી અને મારા કુટુંબ વચ્ચેથી

found gratitude for the countless expressions of deep love and true affection for Lady Hardinge that have reached me from every class and creed throughout India and for the sympathy offered to me and my family in our great sorrow. In her I have lost a truly devoted wife and a most noble helpmate, and the people of India have lost a very loving friend. She loved India and the people of India, the women and children, the suffering and the poor. Few can realise how much though gone to her eternal home, her love for India will, I know, remain and bring its blessing from above.

Harding of Penshurst.

મારી વ્હાલી મોહરદારને સહાની શાંતિમાં લઇ લીધી છે તે માટે હું હોદી પ્રગ્લને લેડી દારડી મ માટે દરજાવે રી ઉડી લાગણી સાર અને મારી તેમજ મારા કુટુંબ તરફ અમારી ગમગીનીમાં દરસાવેલા ખેદ માટે અત કશુ પુર્વક આભાર માનુ છું મરનારના મરણથી મે એક ધણીજ નેક ધણીઆણી અને એક મેટા ઉમ્મ મદદગાર ગુમાવ્યો છે. અને વળી હોદી પ્રગ્લએ એક ધણીજ વહાનો મીન ગુમાવ્યો છે મરનાર હોદી ને, હોદી પ્રગ્લ ને હોદીની સ્ત્રીઓ, બાળકો અને કુખીઓને ધણીજ ચાહતા હતા, તેઓ જો કે સહાની ઉધમા સતા છે તે છતાં પણ હોદીના પ્યાગ માટે તેઓના આશીરવાદ હું ભણુ છું તેમ જીવો

ગુલાબી દિવસ ! શુ વિચાર કરો છો,
બના ! ઉમ્મદામા આપણા રાણી માતા એનેકઝ
ડરાના નામથી તા ૨૪ મી જુને દર વર્ષે હાલ
મા લડન ખાતે ગુલાબી દિવસ ઉજવવામાં આવે છે.
આ દિવસે રાણી માન એ ઉમ્મદામા આગમન કર્યું
હતુ અને તેથી તે દિવસ પવિત્ર ગણાતો થયો છે
આ દિવસે સખ્યામધ બાનુઓ અને બન્ધાઓ
ગુલામના કુન વેચવા નીકળી પડે છે તેમની
પાસે ગુલાબી રમતી પૈસા એકઠા કરવાની નાન
કડી પેટી હોય છે કે જે પર રાણી માતારી
છમી છાપેલી હોય છે. આ કુલો વેચનારાઓની
સખ્યા આ વખતે વીસ હજારનો હતી અને
મહોત્સવે ને ગલી ગલીએ તેઓ ઉમ્મદામા ગયા હતા
જ્યા જુઓ ત્યા હસતી, રમતી, નાચતી, કુદતી
સુતરીઓ હસી, હસી હસાવીને ગુલાબી ખટન
પહેરાના તંત્રારગ ! એકના હાથમાંથી છૂટયો કે
ખીંગના હાથમાં સાળુન સખાયો ! પણ લોકો
ખી જબરા પરગણુ ! ઝડ ખીસામાં હાથ નાખ્યો
૩ લે બાપુ, કટાંગો છોડ ! આ કુલોનાં વેચાણ-
થી તથુ લાખને પદર હજાર રૂપાની મોટી ર-
કમ મળ્યા થઈ છે અને તેમાંથી રાણી માતાના
માનીના ખાતાઓ અને હોસ્પીટલોન મોટી મ-
દદ મળશે દિદમા આની પહેલ નીકળશે કે

નડખાઓથી ચેતવો ! પેરી ડેવીસના પેનડીલર સિરય ખીન્નુ ઝંધ લેતા ના !

“બાહારે ગુલશન”

લખનાર—“ હરમીસ. ”

રંગતમાં ખાત ખાત, જાત છે,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 કાબ્યને શોભાવતી “ખેતો” છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 ડાળોને દિખાવતો બન્યો છે,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 ભરપૂર હાથાળી હારો છે,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 ઝલકતા “મેતી” સમાન, દાણા છે,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 સહવાર અને સાંજના ખમરતી છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 કળી પેચદારથી ઝુલી રહી,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 માધુર્યતામાં, શી વાણી, ભરી છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 નર નારીઓ આવથી લહેરે છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 શેહર, ગામ, પરદેશમાં જહેર છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 દિયકાને માંડવા પાયા છે,
 “ ગુલશન બાહાર ”
 લહેરીના લલકાર સૌ ગોરે છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 મિહાસના મેવાંતો ઝુલે છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 શુભ જનો મોજ કરે છે
 “ ગુલશન બાહાર ”
 રહે શાદમાન પ્રકાશિતો એ
 “ ગુલશન બાહાર ”
 નવિન મોજ આપતો રહે
 “ ગુલશન બાહાર ”

હજારો પ્રકારો પામઆલા પાપરે છે તો તમે કેમ છો છો ?

“ શુલશનનો બહાર ”

લખનાર—“ હરમીસ.”

નાદર ખુશનુમા કુલોથી વિપક્ષ થયેલો બા. તેના માળીની ઉત્તમ પ્રકારની કારીગીરી નો બાસ, બાગમાં દાખલ થનારને દ્રષ્ટીએ પડે છે. બાગમાં સખવત કીધેલા તરેહવાર, જાંત, જાતના ક્યારા, માંડવા, કુરાળતાનીજ એ કહી નહી, પણ ઉચ્ચ પ્રકારની ધીરજ, ખાંત, અને મહેનતની ભાસ આપે છે.

જ્યારે એક બાળુએથી એની ઉત્તમ આતુરથી માળી પોતાની બાગયાની, આનંદ આપવા જેવી પ્રકૃતિમાં ખીલવવાની કોરોસ કરે છે, ત્યારે અટલુ પણ ખીલુ બાળુએથી ધ્યાનમાં લેવા જોગ છે, કે તે ખીલવવા પાછળ જરૂરી પણ જરૂરજ છેજ ડેજ. કુલ કાંઈ આપો આપ બનતા નથી. તેવાજ ઉત્તમ પ્રકારના સાધનો પૂરા પડવા જોઈએ તડકાને જાણાને નિયમ તુસાર કાપડો જાણનાર રહેવો જોઈએ. કુશળ મળી સાથે તેની કુશળતાની પિછાણ થવી જોઈએ.

તેજ પ્રમાણે “ જ્ઞાનના શુલશન ” ની ખીલવણ કાંઈ જોર તરાહની છે. તેમા પણ જેવી તેવી ધીરજ, જેવી તેવી ખાંત ચલે નહી, ધણીજ શાન્તિ સાથ, મક્કમ પણે. પણ ધીમે સંવારા વધારાની રિત સાચવવાપર ચક્રાર અહુની ધણીજ જરૂર છે. જેમ. માડવામા કુલો અને વૃક્ષોની ગોઠવણ ઉપર રસિકતાનો ક્યાસ રાખવો પડે છે, તેમ “ જ્ઞાનના શુલશન ” મા ક્યાસ કરવો, કાંઈ સહેલો સવાલ નથી.

કેટલી વાર એવા “ જ્ઞાનના શુલશનનો ” સોહકમ, કોષ્ટને ન ભાવે તેથી તે સોહકમ નહોરા છે એમ માનવામા જેટલી ભુલ છે, તેટલીજ ભુલ “ જ્ઞાનના શુલશનમાં ” ભવાડાને ભમરડો ભાવી દેવામાં જ્ઞાન જાણનારના ભેજમાં. એટી “ સુજ ” પડેલી સમજવી.

અરે “ જ્ઞાન ” ની વ્યાખ્યાના શુલ શાવા ની કે.કને શક્તિ હોય ! તેની બહિત કરવા ની તાકાતવાળા કોઈ વિર, વિરલા મક્કો હો

ય ! કદાપિ હોય, તો તેવાઓની સમાગમમાં આવતાં આપણા અમલુ મગજમાં તેઓના ઉચ્ચ જ્ઞાન, ઉચ્ચ “ જ્ઞાન ” ના શુભીલા અલુકા સમજ ન પડવે, તે માટે ટચાકડી ફોડી દેવી એ કેવળ ખીન સમજની નિશાન સમજવી. એક જ્ઞાનમાં અણવતા ધણાક શિક્ષકો હોય. દરેક જણ શિક્ષક કહેવાય. પણ શું તેઓમાં દરેક નથી. ધણીએ છે. તેમ છતાં તેઓ વચ્ચે દરેક નથી એમ જાતી લેવું શું “ અજ્ઞાનપણ ” ન કહેવાય.

એમતોવાડીમાં ફરતા કે.ક એક શુભાચ મેળવવા દેવો જીવ ટવલાવે છે. તે મેળવવા પછી તે કેટલો હરખાય છે ગોયા તેમાં પોતાના મને જાણની કાંઈ નીશાન પિછાણે છે કોઈ પોતાના વહલાઓ ની થાદી સમજ લે છે અને કોકનો જાણુ કશાએ કામનુ તે કુમ હોયજ નહિ તેમ નોડી તરછોડી ફેંકી દે છે તેથી શું શુભાચની ઉત્તમતાઈ કમી થઈ ! તેથી શું માળીની મહેનત વચર્થ મળી ના

તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનના શુલશનમાં” ફરતાં શું દરેકને ઉત્તમ વાચન વાણી ધ્યાનમા ઉત્તરવાનું છે ! શું દરેક વાચનારને જ્ઞાનના શુલશનમા વલન લેનારને દરેક સમજણુ પડવી જોઈએ !

એ તો સર્વની ચક્તી ઉપર આધાર રાખે છે કદાપિ વાંચન વેળા કઈ ન સમજ પડતું હોય તો સમજ લેવા શ્રમ લેવો જોઈએ ?

એવો શ્રમ લેવનો કમ ન સપાદન થાયે છતાં પછી તેમા ભૂલજ છે એવો વીચાર ગખવા પ્રવળ કરવો જોઈએ નહી

માટે દરેક જણને “ જ્ઞાનના શુલશન ” ખીલવવા હોંસ રાખવી ઘટારત છે જેથી દુન્યામાંથી અધકાર નીકળી જાયે, જ્યારે કુલોના શુલશનમાં આંખને તાજગી મળે છે નાકને સુગંધ મળે છે ત્યારે “ જ્ઞાનના શુલશનમાં ” ને તાજગી મળે છે તે સર્વે સ્નાયુના સુખને માટે છે. ત્યાં પ્રત્યેક સ્નાયુને આરામ મળેનો જાય છે. સંસાર સુખી થાયે છે. નબોજી સુખ આજસાધની ઉધ નીકળી જાય છે.

પામઆલા શું છે ?—મેક્સીકાનો દુરચન.

એ જ્ઞાનના ગુણશનને ખીજવવાની દરેક જ જાણની દરેક ધર્મની પહેલી દ્રવ્ય છે તેમાંજ આ જાંદગીની જેઠમતનું કરજ વળશે. જ્ઞાનથી જે સુખ હાસેલ થશે તેમાંથી જે ઉચ્ચ મોજ મલતી જશે તેવી મોજ કશાથી મળશેજ નહિ.

માટે આ "ગુણશન" માં "જ્ઞાનના ગુણશનમાં" મોજ સાથે ઉચ્ચ વાચન રમુજ સાથે જ્ઞાન ખીલ વવા જેવી વાણીઓ હમેશા પીરસાએ એમજ વિચાર રહેલો દેખાય છે. કેટલી વાર કાવ્યની સા દી ગુણશનમાં અનેક ઉચ્ચ ભાવ ભરતો રહ્યો ખ્યાલ સંગાવેશ કરતાં તેના ખનાવનાંરની મહેનતનો ખ્યાલ લેવાય છે. ખરેખર આપણને લાગે છે કે તેમાં ઉચ્ચ "જ્ઞાન અને ભાવન"ની રેલા રેલ હોતી જોઈએ.

તે ઝટ વચાઇ ગઇ એટલી તે સહેલી નથી પણ તેની ગોઠવણ ઉપર જરા વધુ પ્રવાસ કરવા

થી આપણને પણ તે મહેનતનો ભાર અર્થ ઉપ રથી અચુક થાય છે.

બ્યારે વાંચતા વાર લાગતી નથી પણ તેનો અસલ બંધ બેસતો ખ્યાલ ઉપખવતાં કેટલો શ્રમ થાય છે ત્યારેજ આપણનેજ ખ્યાલ થાય છે કે "જ્ઞાનના ગુણશનનું" ખેતર ખેડવું ખરેખર કઠણ કામ છે. પણ જ્યાં જ્ઞાન પ્રજળ હોય છે. ત્યાં આ ઉપર સવળુ આસાન છે.

માટે સૈ કોઇ અનેક પ્રકારના આકારમાં "જ્ઞાનના ગુણશન"ના માંડવામાં ખીમાં રોપી અજબ તરાહના રંગ રૂપમાં આકારો "ગુણી આકારના" ચોક્કાં તૈયાર કરતા રહેશે તો બધીચ્ચની આવતી એલાદના માટે એક અતિ મોહક, અતિ રંગી આમણો ગુણશનના ખહારનો પમરતો ભાવ પોતા પાછળ મેત્રી જવાના આશિષ મેલવશે !

Mellin's Food

મેલીન્સ ફૂડ.

હાથ લગાડ્યા વિનાનો
બચ્ચાં તથા બુઢાઓ
માટે જરૂરી.

મેલીન્સ ફૂડની ખીસકીટ બચ્ચાંઓ માટે અતી ગુણકારી છે ને
બુઢાંઓ માટે ખોરાક છે.

મોતી ગૌરી.

ભગવ્યાની ઐતિહાસિક વાર્તા.

સુદર ચિત્રો.

શુદ્ધશનનાં અણુકોને ખાસ એક રૂપે

છ ઢાળે મળશે. તારીખ ૨૦ મી અગાસ્ટ

૧૯૧૪ ને દીને બહાર પડશે.

ગોરુખાન ગોરુર

ગુલકન પ્રાદીપ મર્ડસ-નવસારો.

સાહેબ,

મીં ભાગવ્યાની ઐતિહાસિક વા-
ર્તા જોતીગૌરીના ગાલક વરીક સાથે ના
મ નાખજો અને ખાસ બાબ એક રૂપે
છ ઢાળના તથા ગોરુર છુડું મળી વીં
પીં કરશે.

૩૫૦ પાનાં

અમ કૃપા ઉપયોગમાં લેજો. તે .

સિવાય આંગણી સ્વીકારશે

નહિ

દી. _____

તા. _____

દ્વિમત રૂપે બે પોસ્ટેજ

છુડું.

સ્વતંત્ર.

ભાગદયાના આ અઠવાડીક પત્ર નો

૧૯૧૪ પતેતી

નંબર

નમુનેદાર અંક થશે

સંખ્યા બંધ ચિત્રો ઉપરાંત ઘણા જાણિતા લેખકો એ પોતાના
લખાન મોકલ્યાં છે.

કિમત ચાર આના.

મેનેજર, સ્વતંત્ર, નવસારી.

હિંદી ગુભાવેલો બલો હિંદી.

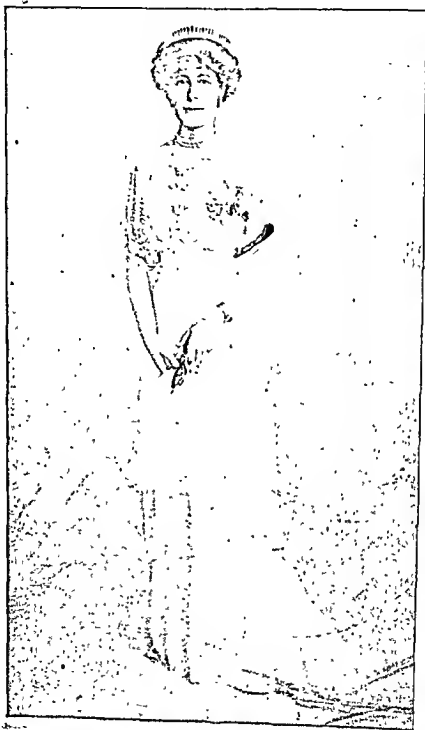

Photo by Vernon & Co. Bombay.
 Missed by the Bombay Chronicle.

મરહુમ નાં લેડી હારડીજ સી. આઇ.
 હિંદીના વાઈસરોયનાં ભક્ત પાત્રી.

ગુલાબી દિવસ.

નામદાર રાણી માતા
એલેક્ઝાન્ડ્રા માતા અને
પ્રિન્સેસ વિક્ટોરીયા.

તા. ૨૬મી જુને લંડન ખાતે પ્રાણવામાં આવેલો ગુલાબી દિવસ.

રાખી નહિ. એ ખરું છે? તેણે તેનીનો હાથ પકડી પુછ્યું.

હવે તે શુ જવાબ આપે? દેખીતો એર ધનસાકે તેની બહેન તેણીને કરતી હતી બચ્ચાનો તેણીને અભાવ! આહ! જે પણ પડોશીનાં વગર યાજળખીતાં બચ્ચાઓ પર જીવ પટકે તેઓ ને ખારથી રીઝાવે, જે યાજળકોપર પ્રવરતીજ ખાર ધરાવે તે સ્ત્રીને બચ્ચાનાં અભાવ! એવું તો ઘણું જુદું સાચું કરી તે બહેને તેની નજરમાં તેણીને હલકી પાડવાનું કીધું હતું અને હજી કરતી હતી તેના મા વગરનાં તે ન્હાના બુલ્કાઓ પર શું તેને ઓછું હેત બતાવ્યું હતું કે તે એમ શક રાખતો હતો? દુઃખથી તેણીની આંખો આંસુથી ભિન્ન ગઇ.

“નવલ તમે શું તે માનો છે? ખુદા સાહેદ છે કે તમારાં યાજળા જ્યારથી પોતાની બહાલી માવતરને આશરો ખોલી બેઠાં ત્યારથી હું તે લોકોને મ્હારાં યાજળા મિસાલ ગણતી હતી. તમે કાઠખી વળતે તેવી કશી રીત મ્હારામાં જોઇ હતી?” તેણીએ પુછ્યું.

“નહિ. હું જાણતો હતો કે તુને બચ્ચાઓ પર ખાર છે. મેં એ વાત સાંભળી હતી તેથી તો તું મ્હારાથી ઉમ્મરમાં ન્હાની છતાં હું તુને અને તુનેજ માગ્યા કરતો હતો. તેં જો એ બી નહ નાખી હતે તો હું બચ્ચાઓને માવજી સાથ રાખવાની ગોઠવણ કરતો. પણ તેં શા કારણથી મને ના પાડ્યું હતું? હું શું તને ગમતો નહતો?”

“મને ના પુછો, ખુદાને ખાતર એ વાત ના કરો નવલ. મ્હારી પર દયા કરો. જરા જીવ મારી તમો રહેશો તો તમારો સંસાર સુખીજ થશે. એમ તો બધાને તમો દુઃખી કરશો. હું ઘણીજ દિલગીરજી કે એવું કારણ હું તમને આપી શકિત નથી. તમને મળ્યા પછી કદાચ મને તે બાબે દિલગીરી લાગે છે ખરી તો પણ મ્હારી ફજ્ જે બગાડી કરી હું ખુશ છું. ચાલો હવે આપણી જન આવી “એમ બોલી તે ઉઠી પણ તે તો

વેરીજ રમતી ખુંસીપર જેમ બેઠો હતો તેમજ બેસી રહ્યો.

“એટલી બધી ઉતાવલ કરી ઘેર જવાની અમત નથી. આજે આપણે મોડી રાતે પણ જીવ્યું તો ચાલશે. તું મને એ ભેદ નથી આપતી તો હવે સાંભળ મેં નકિક વિચાર શું કીધા છે તે હું તને કહું. મ્હારો વિચાર ચાકરી છોડી મુખ્યને છેલ્લી સલામ કરવાનો છે. હું તુને સાથે લેઇ જવા માંગુ છો તો ખરો પણ લોક લાગને ખાતર ને ત્હારે પોતાને ખાતર હું જરા વિચારમાં છું. પણ મ્હારા વાસ્તે મેં નકિક વિચાર એજ રાખ્યો છે.”

“ઓ નવલ! તમે એમ ના કરો. અરે ખુદા! પછી તમારા બચ્ચાઓ તું યશો? માયં વગરના જે છે તે પછી બાપ વગર કેમ રહી શકશે. તે ઉપરાંત ન્હાના બચ્ચાઓ સાથ દીના શું કરશે? નહિ નહિ નવલ એ વિચારજ કહાસીને તો ગભરાટમાં તેની આગલ બેસી સમજાવે જી.”

“નાજી એટલી ગભરાય છે કાં તુને ખાતર આજે કાલેજ જવાનો નથી. મને કાલેજ જાવ તપાસી જતાં છ મહિના તો યરીજ. શું મેં નકિક વિચાર એજ રાખ્યો છે. એ જીવંતીએ જીવવાની મગલ છેજ શું? હું તે હવે ધરાઇ ગયો છું. મારા સુખને ઉગાડી નાંખીને દુઃખી કરવાને હું જરા પણ પકો આપતો નથી. તેણે તો. સાઈજ મ્હાયુ હશે.” તે દુઃખથી બોલ્યો.

“હું મારો ભેદ તો કંઈ કહી શકિત નથી તો પણ જજાવવા દે કે તે વખતે હું માર મન બરાબર સમજી શકી નહતી. ખરું કહું છ કે તે બાબદને મેં મસ્કેરી ગણીનેજ કહું હતું. તમને તો એક રૂપાળી અને સુંદર બે રી જોઇતી હતી. જે શમ્પેદો વારંવાર સાંભળ્યા કીધા પછી હું જરાખી મન કઈં તેવી ન હતી. ખુદાએ જેવી મને બનાવી તેવી મને કાઠ મરજીથીજ પસંદ કરે તે વાત જુદી હતી. પણ એ નજીવી બાબદને વધારે લં

ખાણુ રૂપ હું આપતી નથી બીજા બધા કરતાં તમો અને વધારે પસંદ હતા તેથી કદાચતે હું હા કહેતે પણ તે ઉપરાંતજ બીજી કારણ હું કહી શકતી નથી "

ત્યારે તું એમ તો કહ્યુંન કરે છે કે હવે ડાળી તારી તે લાગણી આગળ કરતા ફેરવણ છે. તું મને ખરે કેહ નાણુ તું જે બોલે છે તે પર મારી જીદગીનો આધાર છે ખરે નર જાણવા વગર હું કંઈ ખી પગના બારી તમોને કુખમાં નાખવા માગતો નથી મને એવુંજ કેહ કે તું મને મદાપ છે " તે તેણીને પસંદ એવી પધારથી સુખી કરતા જેથી તેને તેમ કરતો અટકાવવા તેણીએ ધણી કશા માયા, પણ તે જોરાવર અને મજબુત હતો તેથી કાચો.

એમ સામી ના યા વહાની! એટલું કે સમ્યક્ મને છે મારા હું ખજા ધારે આવે છે મને જવાબ આપ જાન કેહું હું તમોને આપુ છું ત્યારે મોઢે ને મારી મને સુખ મનશે " તેણીએ રામચંદ્ર પોતાનું માથું નમાવી દીધું ને તેણી છાતી પર માથું મેલી તે જુરે જુરે રડવા લાગી કેવો ભાગ તેણીએ આપ્યો હતો! મુખને ડોકરે માથું હતું ત્યાં તેના પાસમાં ઉભું રહેવામાં જેવું ઉત્તમ સુખ હતું તે જીદગી બરના સાથી તરીકે, તેણી તહેને વહા મળી નહિ મળાતે! આહ તે એવુંકે તો જ નીજ હતી!

"એમ બોલવામ કપરો છું છે નવન! તમો તે જાણી ચુકા છો છતાં મ્હારી પાસ જીવો બોલાવોજ તેમ પાપ છે. એમ મને લખાવો ના નુવશ તમે તો છુટા પડો ને હું ખી તો હું ચર્યા હું ખને પચાનાપથી મા ફી જીવર જગી જાવ છે તો પણ મ્હારા બે મે તેણીને સુખી રાખી શકી છે તે જુરે જુરે બદલો છુટા મને આપે એજ માથું છું હા હવે પ્યાર છું મીજ છે ને હું શીખી પણ તે માટે બદલ

મોડુ થયું છે એટલે એવા કંઈ વિચાર પણ હું તો કરતી નથી છુટા તમોને તમારા બચ્ચાને માથે ધણી વરસ જવાડે એવું માથુંજ નવન ઠીવર તે હવે જરા ખુલાસાથી બોલી

"એ કમનસીન મો. હું જાણીશ નહિ ત્યાં સુધી હું જ પીતે બેશીસ નહિ વાર હું એમ પૂછું કે મે ત્હારી સાથે પરણવા માગ્યું હતું તે બીના તે ધરમા કોઈને કહી ન હતી શું ? તેણે બીજી રીતે પૂછ્યું

"ધરમાં તે કોઈજ જાણતું નહતું. મે તે પરમત વિચાર કાઢ્યો હતો ને પછીજ પાપ્યું હતું તો પણ નવન છેલ્લી તમે મામણી કીધા પડી ધરમા એવા બનાવો બન્યા કે જેથી મને લાગ્યું જે તમને 11 કહેવામાં મે સુખાંધ કીધી હતી ત્યારથીજ હું તમને મળવા લાગી હતી, મારા નવન પણ જ્યારે મે જાણ્યું કે તમે મ્હારી બહેનને પસંદ કરી ચુકા છો ત્યારે આહ હું શું કહું! મુશળ મ્હારા હું ખતી વાત જાણે છે એ મ્હોડા રાખીને ફરતા મને ધણું જ ખમણું પડ્યું છે એક બાજુ ખુશાલી જણાવવાની ફર્જ અને બીજી બાજુ મામનો ફેરવાઈ ગયો તેવું જણ્યું હું ખ તે વખતના દહાડા એ હજી હું કમનસીન સાથે વાદ કરું છું આરતે આરતે મે મ્હારી લાગણી પર કાનૂ જેળાવ્યો ને હું ફતેહ પામી તમારાથી હું હમણા દુર રહેતી કદાચજ હું તમારે ત્યાં આવતી એમ બધાથી દુર રહી મે મારી લાગણી જરા જરા દયાવી પણ આ છેલ્લા ચાર વરસથી મીનોના જન્મ પડી વધારે બેગવાથી મારી હાતત મા ફેરફાર થઈ ચુકો નવન વહાના આ મારા સાચો ખુશામો છે તમો હવે દયા કરી તમારો વિચાર ફેરવો મીનો મેહરાને લાતી નાણુ આટલી વહાની ઉમ્મરમાં પોતાનું નાપથી વિખુર્ગ પડે શું ! હવે વળી વીરાને અને કેડીને સુકીને જવા તમારો જીવ માનશે નહિ ના બોનોની તમો નહિ જરો કે ના "

“હું તુને વચન આપી બંધાતો નથી. તેજીએ
પણ સાંભળવા ના પાડી હું નહિયાર મણુ છું
તો પણ આ તારા મુઠાસાથી મને ધીરજ આ
વી છે. તું મને વ્હાય છે તેજ એક સતેષ છે
મને લાગેછ કે એ બાળકની બિચારમાં પણ
તારો ખેનજ છુપાયલી હશે. આજ હવે રાતના
વડાલી, ખુદ આપણને સુખમાં રાખવો ના
મેં પોતેજ જતાવે છે. તો કાં નહિ તેમ કોઈ ?
નાનુ જન જે મહાર્ કહ્યું કરે તો આજને
આજ તારી સાથે હું હુનિયાના કોઈ પણ ભાગમાં
જઈ રહેવા ખુશી છું. તું—

“ઓ નવલ એમના બોલો ! એ રીતના
મારજ તમે કેમ કરી શકો છો ? આજે તમે
જરા વધારે ઉરકેરાયા છો. ખુદ નમને સારી
શુદ્ધિ આપે ને મુખી રહો એજ હમ્મુ ઠ. તમે
એમ કરશો તો હું તમારી સાથે કદી પણ આવ-
શ નહિ. ને આ મારી છેલ્લી વખતનીજ તમા-
રી સાથની મુલાકાત છે એમ માનજો.”

“નહિ, નહિ તું એમ જુદમ ના કરતી
વ્હાથી. આજ તુને એ વાત નહિ ગમતી તો ન
કરશ પણ તું યાદ રાખજે કે એ બેઠું રાત
કહાડીશ. આજ હવે તો ધણુ મેંડું થયું. રેત
માં જતા બી ચાલતુ તો પડશે એટલ ધણુજ
આવડે મશે, પણ આવતી પરમદીને તું મને
આજ કોટમાંજ મળશે “તેણે કાલાં લા કરી
તેણીનું કોટ ઉઘડી તેની આંખમાં જોયું”

“નહિ હવે તેમ નાહ બનશે. તમારે ને માર-
રે હવે છુટાં રહેવાનીજ વાત સારી છે. એન મ
જવાથી હુંબ એણુ મરું નથી પણ વધેછ
નવલ વ્હાલા. મને માફ કરો.”

“ખચિત ત્યારે તો આજેજ હું તુને વંર
નહિ લઈ જવલ તો પછી શું કરશે મને
[એમ તારાથી છુટું પડવાજ ગરવું નથી” તે
એટલે.

“તો લેવ આ વચન, હું પરમ દીવસે આ
મીરા” એમ કહી તેણીએ હાથ લાગે કરી

તેને વચન આપ્યું. છેલ્લી સલામ તે બે વ્હા
લાએ વચ્ચે કેમ થઈ તે વર્ણવી શકાય તે
તું ન હોવાથી આપણે તેઓને ત્યાંજ છોડી
જશ ઓળખ કર્યો.

દીના અને નાનુ પંચકી મહેરનોસજ પ
ચકીની દીકરીઓ હતી. તેમને બે દીકરાને
બે દીકરી હતી. તેવણે અસલ સારી જાહો
જલાલી બેભારી હતી. પણ બાળકોનું મ્હેરપ
છુ આવતા મુધી તે હાલત ટપી નહિ. અ
ને તેના ગમમાં ખીચારા મારે લાગી ગયા.
પોતાના ભાઈઓ અને વિધવા માતા સાથે
તે લોક તારદેવ રહેતાં હતાં ત્ય નવલ
નાજાવડી આવતો જતો હતો. માતાનું હેત
વડી દીકરી પર વધુ હતું તેનાં સુખ દુઃખમાં
તેણીની જાંજાની હતી તે વખતે મીનાબેનો
ડાખ ઓઠો કરવા તેઓને મારવા કરતી
વેડી પડી. છોકરીઓ ભરી સીંચીતે તે મહ-
દમાર થતી, નવલની આજ જ હવે વડી લાગી.
માતાની મગરૂરી વધી. તેમની રૂપાળી દીકરી
ને પેસાવાટાનાં દીકરાને હાથ કરે કાઢી
ધણું શંકા માર્યું, તેના આવવા જવાના કારણ
તાં ન હતી પણ નાનુ હતી એમ આપણી ઉ-
રની વાતમાં મરામર જણ્યું હતું જેકે તે ખુ-
દરતને વખાણનારો હતો છતાં તેને નાનુના સદ-
શુણ ગમતા હતા. નાનુ તે જાણતી હતી તેના
જેવી કાળા ખુમસુરતી સાથ ને હમેશનો જોડાઈ
ત પરનાથ ત જાહેર તો તેણીની ખુમસુરત ખેન-
સાથે પરણે તો સાર હતું એવો તેણીને ખ્યાલ
અહ્યો. તે ઉપરાંત વડી ખેન માતાને અને કુટું-
બને ગરીબજાઓ છોડવા ખાતર ચાકરી જ-
વાની એક યાજનાં હતી કાંધી. બધાની ઉપર
વારી થઈ તે વીસ પમારથી એક કુટુંબમાં
અરવનેલ થઈ જ તેઓનાં શરમાલ કુટુંબને બારી
પર્યુ. તેણીના પાતા મહેરનોસજ પાતે તેવી
રીતનાં કામકાજ કાઢતી કરે તેની સામા હતા.
તેજ બધો કુટુંબી ખ્વાસ ન્હાની નાનુ ધરાવતી
હતી. તેણીએ ધણું દુઃખ વચ્ચે જોયું કે તે

રાવ તે બ્લેને ઘણી ખાસાનીથી પાર પાડે તો તે બ્લેને બેની નતામા તેણીને આનુ રહેતુ પ યુ તેથી તેણીએ જે માગે અખસાર કીધો તેમાથી બે તે ફાવતો કહુબને વધુ વખત નામેલીમાં રહેતુ ન પડે પણ જણાય તો કુ ખ હોરી લઈ રહેતુ પડે જે એજ કે નવ ને સામ્યા પચથી મ્હાના હતા તે છોકરીએ પોતાની બ્લેન માટે લોગ આપ્યો હતો તેણી આકરીએ ગઇ તે નાત નવનથી તત્તનજ તે લોકે છુપાવી હતી પાચ છ મહિના તે બહાર ગામ ગઇ છે એમ મ્હી તેને ઉઠાવો હતો જે રસ્તો પણ તજુનાજ બેનમા થી નિકળે હતો એમથી બધી દદ સુધી તે કડે બ નીચુ પડ્યુ હતુ તો તેણીએ પ લો નદિ એ એક અદેશાએ પથુ એ રાર થયે હતો તેજ કાગળથી તેની પથુ ચાર વાર કીધે ની માગે ન જા તેને એનુ જ બન ડ હતુ કે તેની કશી જાણ નથી પથુ સ મો પ્યાર પોનેજ રસ્તે ને છે તેમ કરતા નવનના પાલેના પાચ વધુ માન તે દુર રહી તે ખરી પથુ ખમ્યાએ મ્હી મ્હી મીને મેદેરા ન જુના આન્યા પડી તો વધુ નુ સમાગમમા આ ની તેથી છુપાવે પ્યાર બેના બેસમા વધો પડે.

જે ઘેર જે જગ્યામા પોને રાજકર્તી સીદા થી કાખસ સાહેબી ભોગવની હતી ત્યા ખીજ ભેડી હતી પમામા તે રમડે નવ ની હતી તે ખીજ ભોગવતી હતી જ્યારે મરીગાઈના શી ન ક ખમા તો તે સજાગી પડી રહી હતી જેમા કોષ વાર નવમ દયાથી દજ તેણીને છુપી રીતે મદદ કરતો તેજ મચુક વખત કુ ખના બોમથી કચાકને ગરમીર રડતી હતી. પથુ હવે કાચકે જ શુ હતો ? ખુદ તેણી પર દયા કરીને મોહત પથુ અ પનો નહીતો જે જલાપોને કુ ખ તે ખમ તો હતી તેમા તેની રાત દિવમ ની ખડમડથી વધારો થયો હતો કા નદિ તે તેણીને નિરને બેસવા ન દેતો હતો તેણી પે શા માટે તેની માગણી ના પાડી હતી તે બધી તે શુ કરવાનો હતો. પકી વાર તે તે પોતાની માત પર મરડ.

તી હતી શા સાડ તેણી એ ની બેકદર બની હશે કે વડીનુ જ દિત તેણીએ હૈડ ધધુ હતુ વળી વધારે ચીકતો તેણીને એ લાગતી હતી કે તે દીના જ્યા આકરી રહી હતી તે બાઇનો એક કુવારો લાઇ, સડ કમાનારો અને સવ રીતે લાવક જુવાન તેણીના પ્યારમા પડ્યો હતો ને જે તેણીએ ન વચ્ચો નિચાર ન રાખ્યો હતો તો ખચિનજ તે ની સાથ પરચું ને સુખી થઇ શકતે નવન કરતા તે નવારાન ગાંધી એ છુ કમાનો હતો તે વાત ખરી હતી તોપથુ તે વૈ હતો ને આગળ આ લતા મિતા મેનની રાગ તેનુ હતુ તો તે નવ નિજ માટે કા થો ની હતી દરે વાતમા તેણીએ સરસ ઇ ભોગતી હતી અન આમા પથુ ફવા મછી હતી તે કુ ખથી હવે ને પાતાના બે માત ક ઉર મેહો રહતી હતી શુ તેણુ નુ બાવપ તે મા દીકરીએ કુખાપુ નહતુ કુખામા ખીજ કોષ રીતે તે શુ કર પડતાની હતી નહિ મરીન રીન વગરનાં તે સીકલી જેથી ગોરતને કોણ પસદ કરન ર હતુ તેણીનો બનજ બગી મયો કતા તે કુ ખથી રડતી ખીજ લે પડી ડચ એપા તે યુગવાની હતી ગેકમેકને મ્હાના તે એ જગેરા મતકાત માટે છુગ પડ્યા હતા

તે રાત તેણીએ ધધુ કમાત પસાર કીધી આ રીતના મવાપ કષ તઓ દમેશા કુર્ગ ન શકતા હતા પથુ જ્યારે ખી થતો ત્યાર એજ રાત રાત રડી રડીને ત કા તી નવનના કલા મુજમ કરવ નો ધડીમા તે વચાર કરતી પથુ નામેલી આ કુ ખ ખમી મડવાની તે તંદિમ્મત ધરાવતી નહતી ખુ પસ કુવા માગતી તે રડી રડીને સુની તેણુ ને આ કુ ખમાથી છેડવે એજ તેણુ માગતી હતી,

સ્હવરનુ પડતા તે સહેજ ઉ થમા પડી પથુ જ્યારે ઉ ની ત્યારે અનિવત મારી હે ન તેમ લાગતુ હતુ પછ કાત તેને મળવતુ હતુ ખુદ તેટલા તેણી પર દય કરે ને બેઠ જાણવા માંગે

હતો પથુ હજી તે કહેવા તેણીએ વિચાર ન કરીયો હતો.

તે સહવારે તેણીએ હડીને એક કાગલ નીચે મુગખનું લખ્યું મહારા નવલ, ગઘ રાતે બનેલા બતાવ પછી હું એટલું તો જોષ થકી છું કે તને પાછા ગતવામાં કંઈ લાગ નથી તમે વાર જુઓ કરિને આ લખુ છું. હું ઇચ્છુ કે તમે મુંઝ છોડી જવા માંગો છ તેને બદલે હું જાહૂ તો બધી વાને સાર થાય. મહારા મનમાં મેં તેવો વિચાર કરીયો છે. હું તમારાથી દુર રહુ તેમાં મને પથુ લાગે તો તેમ હું કીડીય, પથુ તે વખતે ખાત્રી રાખજ કે તમે વહાલાં મને હું મારી નજર આગળથી ખીશાડી રાકીશ નહિ આ જીવતરે હવેલું કામનું શું છે ? તમને મલવા પછી મને સુખ ઉત્પન્ન થતું નથી અને મહારા દીવસો હું ધણા કંગાલ પાસ કર છું. તેમા વધુ બલાપો થયા કરેને દુઃખ વધ્યા કરે તેવું ઇચ્છુ નથી. વળી તમે જે ઉપાય સુચવો છો તે પાપનો રસ્તો છે. હું છતી આંખે તેમ ચાલી શકિત નથી મહારા નવલ મને ખાફ કરો. ખુદાએ તમને પાછું સુખ બક્ષ્યું છે તો પછી એમ બરાબર બની તે ઉધું ના વાલો. હું ધારે છે કે તમે મહારી પર દયાજ કરશેજ. મહારી પર ચીરડાતાના.

તમે પોતે મને કેટલા વહાલા છો તે હું લખી શકિત નથી દુરથી રાત દિવસના બદલી તમારા માટે હું રોજ કરીશ. આપણા સાચા પ્યારને જરા પથુ કાઢ લગાડવા હું માંગતી નથી. મહારા વિચાર તમારી હાજરીયા લાજ પાડતાના. ગમે એવો મહારો ઠરાવ તમારી હાજરીના સુખ થી ભાંગી જાય છે. હું હજી એક ઓરતજ છું. અને લાલચને બરાબર સામે થવાની પૂરતી હિમ્મત મહારામાં નથી તો તે યાદ રાખી મને મદદ કરજો. હાલ ક્યાં છવટ પર હું આવી નથી. તમે પોતે ને તમારાં બચ્ચાઓ મને ધણાં જાણો છો. આ લખીને કાંઈથી રીતે તમને કુંખી

કરવાની મહારી મતલબ નથી એટલું સમજ તમે મહારી પર દયા કરશેજ

હું છું તમને સુખી થયલા બેવાની આશામાં સદાની તમારી વહાલી નાજી

તે કાગળ મોકલ્યા પછી બી તે આખો દહાડો તેણીએ ઘણો કંગાલ પસાર કરીયો. તે એકલીજ ઘરમાં હતી સાંજના માતા પીરોજ બાપ બહાર ગયે હતા. તેવણે પોતાની સાથ તેણી ને તેડી પથુ તખ્ત બરાબર ન હોવાનું બતાવું કહી તે ઘરમાં રહી. કંઈ પથુ કામમાં તેણીનું થક લાગતું નહતું. એમ બેચેન તે બેઠી હતી તેટલાં ઘરનો નોકર કોઈ પારસી મળવા આવ્યા છ કરી ખખર કહી ગયો.

તે ઝટ હડી તે આવનાર કોણ હશે તેના વિચારમાં તે ઝડપથી બહાર બેવા ગયું. આશરે ત્રીસ વર્ષની વયનો એકકી સમુદાયમાં સજ થયેલો અદરમ લાંબો હતો જોઈને દાખલ થતી બેઠી ઉભો થયો.

“ પંકડીનાં નાનનમાય તમેજ કેવું તેણે સલામ કરી પૂછ્યું ”

“ હાજી પથુ માયજી હવડાંજ બહાર ગયો છે અને તમેને કામ હોય તો સહવારે આવો તો મળશેજ ” તેણીએ કહ્યું

“ હું તમારાં માયજીને મળવાની અગાઉ તમનેજ મલવા માગતો હતો. ને હું ખુશી છું કે તેવણ બહાર ગયાં છે. દીનગામ પંચકી ગવર નેસનાં તમે બેન થાવો ? ” તેણે પૂછ્યું.

“ હાજી, ” તેણીએ અગમચીમાં જવાબ દીધો.

“ ત્યારે તમે જરા બેસો. મારી વાત લાંબી છે. ગઘ કાલે અગમ સંજોજે તેવણનું ઠેકાણું હું જાણી શક્યો કે તેવણ પરણીને મિસિસ નાણુવડી થયાં છે. વળી તેજ વખતે બીજી શોધ હું કરી શક્યો. તમે લોક આવીને વેડીગ રમમાં બેઠાં લાં પડવાની પછવાડે હું ઉધાપલો હતો. તમારા રડવાના સાદથી હું ઉધમાંથી ઉઠ્યો

દિવસગીરધુ' કે તમારી બધી વાત સાંભળી સુઝો છું. અને તમારી ધણીજ દયા આપી છે. ખરેખર બધાં હેખાવડાં બિરાં એવાજ ગુણો ધરાવે છે. તમે અને એજાબતાં નહિ દરો પળ કું નયર-વાન ગાંધી છું. તમારી બહેન સાથે પરણવાની મરી ખાલેશ હતી. પણ તેમ બન્યું નહિ. ગદ્ય કાલે જે વાત સાંભળી છે તેથી કું નકકી છેવટ પર આવ્યો કે તે તમારી મરજી હોય તો કું તમને પરણવા ખુશ છું. દાલ કું મુખમાં રહેતો નથી. દીના-દીનખામએ મારી માગણી ના પાડવાથી કું મુખમાં છોડી ગયો હતો. કલકત્તામાં દાવમાં મદાર દવાખાનું છે અને કું ત્યાં પ્રેકીસ કરે છું. દાવ આ રચના જોવા કું આવ્યો છું તે બે ત્રણ દિવસમાં જવનો છું " તે અદિ-સેકેન્ડ સિલ્કો. તે નામદાર પ્રિન્સની વધરામણી ના નામ સાથે.

આપડી આ મુખસાથી બીલીને ગમતું હતી તરફ જોવા સાગી ખુદાએ સુ તે મદરે શીરસો મોડાયો ન હતો. તે બીલી કું શું રજી ન હતી. પણ નરખને દાની તે અજણા તેને પરણીને રજો તેણી ના તે વિચાર તે ખામી ગયો.

" કું જાણું કે તમે અને મદારનાં નથી કંઈ નહિ તે વીરે અને દરજાર નથી. કું થો ખીસ અને ખાજ ન્યારે છતે ત્યારેજ કું ત મારો ખાર માગીશ તેટલાં તમને પરણીને કું મદારે ત્યાં લઈ જઈ સુખમાં રાખીશ અદિ મુખસાથી બદાર તમે તમારો ગમ જુ સરી. અને તમને સુખી કરવા કું મદારાથી બનતું કરીશ " તે લખણથી બેઠેલ.

" તમારી ધણી મદરખાનું છે. પણ જે જોખમ તમે માથે લેવો છો તે તમે મમ જતા નથી કું તમને પિછાણતી નથી તેમજ તમે અને પિછાણતા નથી પછી તમને લમ શું છે ? " તેણીએ પુછ્યું.

" અદિથી તેવી કોઈ અજાણીનેજ પર છીને કું મદારે મામ જઈશ તો પછી તેમાં જ અજાણા તમે અને બારી પડશે નહિ. કું તમને અજાણા મણુનો નથી તમારી વા ત બધી કું જાણી સુઝો છું તો પછી ત મો ના કહી અને દિવસગીર ના કરો. નગરથી કું તે દિવસથી ખી કું એ કહેવન ખુશી ખ મા છો શ. તમને અહી રહેતા દેવામાં લાભ શું છે ? બેડે કું ખી યાવો તે કરતાં ફર્ક થી સમાર ચલવો તે સાર છે અને દરજા જવાબથી જોખનો. બે દરજા વિચાર કરી અંકે જે ગખને તેટલાં સાહેબજી " તે તે ને રોકેન્ડ કરીને બદાર પડ્યો.

વળી તે વિચારમાં વિન્ન થઈ તે માગ છી ના પડી શું તે સુખી થવાની હતી ! આખુ બજારોને કું ખુ જોખું હતું આ ઉપાય તેમાંથી પુટવાનો ખરે ખરો હતો. ખુ શએ જ્યારે દાલ લીધી ત્યારે કા તે ના પાડે કે એ રીતે એક મન કરી તેણે તુર્ન તેજ રાતે ન સરવાન ગાંધી પર લખી દીધું. વખતે ખીજ સદવારે તે વિચાર ફરતી નાખે તો તે બીલે તેણીએ તુર્ન લખ્યું.

ખીજ સદવારે તે તુર્ન આવ્યો. પશજ ખાજ સાથ તેણે વાન કાપી અને તેરણુની અ ને નાજુની મરજીથી તેણીને તુર્ન બીલી પડે રાત્રી લગન આડ વિવમમાં કરી આપવાની ઉ તાવણ કરી તે પાડો ગયો. દરે તે ખજર તેઓએ દીનને પુગાડી.

ઉનાવળા સો બાવળ તે મિમાલ દરે ના ખુ પચટ્ટી ઉનાવળમા તેની મામણી લા પા ડીને પસનાતી હતી લગનનો એક દિવસ ગાડી હતો અને નરન તેણીને મગરા પોનાતી એ શીસમાં બેલાવતો હતો. તેણીને ફર્ક એ વી દી તમરવાનને આપવાની હતી. તે સાંજે આ વજ ન્યારે તેણીએ સુપસુપ તે આપી.

" તમરી શું મરજી છે નજા ? " તેણે વાં વી રજા પછી પુછ્યું. તમે હવે જે આજે

નવો ને પછી ગામ સીધારતી વખતે પણ એવણુ મળવા તો માંગશે. બે વખત ઉપરા સાપરી મળવાથી તમને લાભ નથી માટે આ સીટીને જવાબ ના લખો તો સાર છે" તેણે સરલાહ આપી.

તે પોતે બી એજ વિચારમાં હતી. અને તેથી નેના પર તુર્ત ન લખ્યું. એમ તેણીના પડખે રહી સલાહ આપનાર તે હતો કરી તેણીને ધીરજ આવી. તો પણ હજી બી તે છુટી-મોટાની થવા એકે પગે તૈયાર હતી. લગન ધામધુમ વિનાના થયા. તારદેવની અચારીમાંજ તે કંધાં.

બીજે દિવસે તેલોક જવાના હતાં નવલને નાણુની આકર્ષી ધણેજ શરસો આગ્યો ને લગન માં પણ આવ્યો નહિ. એવુંજ નાણુ ધમ્મતી હતી. વળી એક બીજી કાકલુહી ભરી સીટી તેણે નામ પર લખી જે તેણીએ નસરવાનને આપી. તે મળવા અધીરો થયો હતો. તે તેણીનેજ તુરત મળવા આવનાર હતો.

હું સાંજે બહાર જઇશ. તમે એવણુને અહિ બે લાલક આવવા દો " નવલને મલવાની રજા આપતાં તે બોલ્યો. વધારે સખ્ત થવા તેને પોતાને બી ગમ્યું નહિ. હવે પછી થોડાં તેજા એમ મળવાનાં હતાં. ધકટતી છાતી સાથે તે મોલાકાતને માટે નાણુ તૈયાર થઇ પણ તેણીને કાસ કરીને નસરવાન બહાર ગયો તે ગમ્યું નહિ. આ વખતે તેણીની નગદીક તે હોતે તો સાર એમ તેણીએ કહ્યું.

ત ધણી દુઃખ ભરી મુલાકાત હતી. બે કલાક પછી બપોરે નસરવાન બહારથી આવ્યો ત્યારે નવલ ત્યાંજ હતો એમ માણસોથી તે બહારી શક્યો તો પણ તેને મળવા તે ગયો નહિ. અને નાણુ એજ તે આવ્યો છે કે નહિ તે બહારના માણુ અને તેને ત્યાં બોલાવ્યો.

તે નવલને બરાબર રીતે મળ્યો. અને બન્ને એકબેના હરીફ છતાંતેવી કશી લાગણી બતાવ્યા

વગર મળ્યા. નાણુથી તે બહારી મુદ્દો હતો કે તેમને બેઠ નસરવાન બહારુતો હતો.

"ડોક્ટર ગંધી, તમે મહારા કરતાં નસીયવાન અને હિમતવાલા નિકળ્યા છો. હું તમને મુખારક-આદી આપુ છું". નાણુના નવાં સુખમાં તમે મદદગાર થયા માટે મને આભાર માનવા દો. કાષ્ટ કાષ્ટવાર હું એની પર કાગળ લખુ તો તમને ક'ંઈ અડચણ છે? આવતા અઠવાડયામાં હું તો ઇચ્છાનુ જાઉં છું. તે આ બધી વાત જુલાઈ જશે. ત્યારે વરસ બે વરસે પાછો આવીશ તેટલાં સાહેબજી તે ડય કું અટકાવી બોલ્યો અને નાણુ તરફ ફર્યો.

"હેલ્લી સલામ નામ", મારી વહાલી મુખી થજો ને નવાં સુખમાં જીતાં દોસ્તોને જીલતી નાં" અને એમ કહી તેણીના માર્યાપર બે સુખનો લઇ તે નસરવાન ને. શોકહન્ય કરી ને ઉતરી પડ્યા આ તેમની પાસે પાકત હતી. ભવિષ્યના બનાવની પાસે તેમની ખબર હતી. બીજી સદવારે નસરવાન પોતાની ધણાણી સાથે કલકત્તે જવા નીકળ્યો. બે વરસ તે વાતને ને યાદ ગયા હતાં.

જીવન વચ્ચે આંધવામાં ખાતી નાણુ ગાંધી ઉકે પંચકી પડી હતી. એક વરસ તેણીએ અથા કોપેશ કરી પોતાના પ્યારને મારી નાખવાનું ઉપાયો કીધા પણ સખજી બ્યર્થ ગયું. જેમ જેમ તે પ્યાસ તે કહાડી નાખતી તેજ તેમ વધુ ને વધુ નવલનો પ્યાસ તે કરતી અને એ રીતે નસલો પણ જોઈ શક્યો કે તેની પોતાની બી કોરોષ કરી જતી હતી. વરસોનો ચાલુ ગામથી તે જોઈ શક્યો કે બહી જેવું જીવ લેણુ દર્દ તેણીને થયું હતું અને તેમાં તે આસ્તે આસ્તે આગ્નરી પડી. વળી તેવી તખ્તમાં તેણીએ એક બેકીનો જન્મ આવ્યો પણ તો બી પોતાની તખ્તમાં કશો સુધારો થયો તેણીએ જોયો નહિ. દિન પર દિન તે વધુ ને વધુ નબળી થતી હતી. નવસે પેટલાં કાગલો લખ્યાં પણ પછી તેને બધા કાંધાં અને છ મહિના થઈ ગયાં હતાં તોપણ તે લોકને તેનીકશી ખબર મળી ન હતી.

પ્રુદાએ તેટલાં મ્દારી અર્જ સાંભળી. હું નસર-
વાન સાથે પુરણો તેથી દરરોજનાં ત્હારા દુઃખના
ગાથા સાંભળનામાંથી છુટી પણ નવલથી
છટી પડી શકી નથી અને તે જુદાઈમાં હું
ગરબ. આરા સામ્યા પ્યારથી મેં તેવણને
આદ્યા હતાં મારી જગ્યાં તેં લીધી પણ તમા
એક સુખી નહિ થયાં. આજે તેવણ દેશવટે
ભોગવતા થયા છે તે સંતાપ હું ખમી શકિત
નથી ખબર અમેને ત્યાં મેલવશે ને સુખી થઈ
શા એ ઉમેદ છે. ખુલાસો કરવા થકી આ
જખજી કે નવલ જો આવે તો તું તેવણને
મારી રીતે હવે રાખજે ને તમે ખી રેહજો.
ખમ્યાએને મ્દારી યાદ આપજે ને મારી ધણી
ધણી દુગ નવજને કેદજો.

લી૦ તમારી દુવાગીર એન નાણુ

દીના. તે કાગળ વાંચી દુરકે દુરકે રહી. ખરે
ખરે હવે તેની વર્તણૂકને તેણીને ખ્યાલ
ગયો. જે બધી વાત તેણીએ લખી હતી તે
તદ્દન ખરી હતી. પોતે ને બહેનની કદર કદી
પિછાડીજ નહતી. તેણીએ નસરવાનનાં ધણાં
પ્રભાવાલા દીધા કે તે બધાં તેણીને સાંપે. પણ
તે નાથી દા પર આશ્ચર્ય નહિ.

નાણુના મરણને આઠ દિવસ થઇ ગયા
હતા. નસરવાન હવે નવજ પર તેણીનું છેલ્લી
સલામત કાગળ મોકલવાનો વિચાર કરતો હતો
તેમાં એક દિવસ મેકમાંથી કાળી લીટીનું
ચોકનું કાગળ નેનાપર આપ્યું. આવાં દુઃખની
છુખી બહાર ને તેને થઈ ચુકી હતી. અને તેને તે
કાગળ વાંચવાની અગાઉ ખાત્રી થઈ ચુકી હતી.

લગ્નની આગિપટલનાં તે હાકિસ સરજ્ય
નું કાગળ હતું. નવજ સાંતી આપરપટલમાં જ
ગાંધીના વેર આગળ પડ્યો હતો. તેને ખબર
થયા હતાં એવું તેનું મેલ હતું. તેઓ પર
જુદા જુદા લખેલાં કાગળો તેજી ખીડ્યાં હતાં
અને પોતેથી તેનાં મહેલ પર અફસોસ કરી
દુઃખી થનાં જણાવ્યું કે એવા જવાનને એ ઉમરે
મેલ લાયક નહતું. પણ ખુલાસો મરજ આગળ
અધળું વદ છે એવું લખી તે તેને દિલાસો દેતો
હતો. મગતી વખતે નસરવાન અને નાણુ
ને તેજી ધણાં યાદ દીધા હતાં ને બધા સરસામાન
તે લોક પરજ મોકળવા દરમાન્યું હતું તેમ જ
શં મોકલ્યું હતું. તે કાગળ વાંચી નસરવાન એ
આખવાર રડવા લાગ્યો. એક કરતાં એક વ્હાણ
જો એક મેકની પુરો ગયા હતાં. નાણુનાં છેલ્લા

બોલો તેને યાદ આપ્યા. મરતી વેળા તેણીએ તે
ને નજર સામે દીકો હશે ત્યારેજ તે બોલી હતી
કેની તે મ્દોડા દુઃખમાં નવેસરથી તેઓ દુઃખી
થયાં. દીનાનો વિલાપ ભારી હતો. તેને મન્યઃ વગર
બહાર તે એકલો અટુટો મરજ પામ્યો. તેમાં
તેણીના વાંક હતો એમ તે રડી રડીને કહેતી.

નશરવાને પોતાની બાલકીતું નામ નવજ
ની મરજ મધુધીયાણી તેહમીનાની યાદમાં તેહમી
ના ફરીનેજ આપ્યું. નાણુની તેની મરજ હતી.
તે એક વ્હાણાંએ એકમેક પર છેલ્લી સલામમાં
લખેલાં કાગળો દયાજનક હતાં. જે વાંચતાં નશર
વાન દિલગીરીથી ખુબ રડ્યો. તેઓને પ્યાર ખરે
ખરો હતો એમ તેઓ બનેલા બનાવથી જોઈ
શક્યાં. ધણું દુઃખ તો નવજને નાણુના પરજવા
થી લાગ્યું જે વિસરાવવાજ તેજી દેશવટે લીધો
હતો. અને ત્યાંજ જવાનીમાં મરજ પામ્યો.

પાંચ વરસના લાંબા ગાળા પછી ફરી
એક વાર નશરવાન મુકમ પોતાના મહેલને ત્યાં
ગહેવા ગયો છે. પ્રીરોજ બાલકીતું નામ સાથે
તેનું ગોઠવવાની હતી. અને દીનાને તેજી પણ
તેનીજ હતી. નવજ પોતાની દોષ્ટીથી મોટો
ભાગ નાણુને આપી ગયા હતા. તેજી પોતાના
નમાયા હોકરાંની તેણીનેજ સોંપી દીધાં. દીનાને
એ ફટકો જણુન થઈ પડ્યો. અસર જવી નહીં
અને મીજજી તે હવે રહી નથી. ઉપરા મારી
પડેલા દુઃખથી તે સુધરી હતી. અને નશરવાનની
પહેલેથીજ મરજ હતી કે દીના સાથેજ પડે
તે મુજબ તેણીને પરજવા ને કમુજ થયો
બધાં હોકરાંને લઈ તે કલક ને પાછો જવા
કલ્યો હતો. વીરા ને કેટી તો તેની આગળ હ
પણ દીનાનાં વજેક હોકરાંનો ઉમેરો થયો.

નાણુ અને નવજની યાદ તેઓ
ને પગલે કરે છે. ને દુઃખી થવે છે. તોં પણ તે
હવે સુખી છે. નાણુ કરતાં ખી વધારે પ્યારથી
દીના તેને સુખ આપે છે. અને નાણુની દુવા મું
જમ તે સુખીજ થયો છે. ખુદાએ એજમખી શી
રેમ્તો મોકલી તેઓના દુઃખને રાહત આપવાને
ધવાજમાંજ નશરવાનને મોકલ્યો હતો એમ ખી
રોજખાઈ વારંવાર બોલે છે. અને પોતાના દે
જમાઈના સદયુષ અને લાયકાતને વખાણી
દીકરા મિસાલ પ્યાર કરે છે. જોકે નાણુના અંક
મરજથી તેવજે ધણો ગમ દીધો હતો.

— પરણેતર અને તેણીનો પ્રેમ —

—૦૦૩૨૦૬૦૦—

લખનાર—મીસ માલુક ડાટીવાલા.

આ પૃથ્વી ઉપર પ્રેમ ધણી જુદી જુદી રીતે
હસતી ધરાવેછ એક ખીચારની માફક સ્વચ્છ
અથવા દર જુદે દેક જે તકાવન ધરાવતો છતાં
તેનાં ઉઝાણને સર્વોપરીપણામાં સદા તે એકજ
સરખો વહેતો હોય છે. એક પરણેતર કે બેટીનો
પ્યાર આપણે જોઈએ છીએ કે એક માતાના
પ્યારથી કેવળ જુદાને અલગ હોય છે છતાં
તેના ઉઝાણને બકતી ભાવના તે તેજ્યજ્જ્વળેલા-
વર ને આપણેમ હોય છે, એક બધા માપીતરના
પ્યાર કરતાં કાષ્ટ એક વફાદાર પત્નીના પ્રેમમાં
ઓછી નથી જતા એટલે બકતી ભાવ રહે
તો નથી. એક પુણ્યક બનાવોમાં જોયું છે કે
કેવી રીતે જુલમગારોના ખંઠરથી પોતાના
પ્યારા પુત્રની જાત જાત અમાયવા તેમની માતા-
ઓએ તે ખંઠરની વચ્ચે ઝીનલાવ્યું છે
ત્યારે જ કીસમે પોતાના પ્યારા ભરથારના
પુત્રના બદલામાં પોતાનું ખુન આપનાર વફાદાર
પત્નીઓ ખી કયાં ઓછા પુરવાર થયેલી આપણે
જણી છે? અગર એક નારવા ફરજ દને તેની
એ તેવી નાકરમાની છતાં તેમની માતાઓએ
જુદાની છડા સુધી તેમને જોવાને, તેવા અની-
યા પ્યારે આહોલા આપણે વાંચ્યા છે તો તેજ
મુશ્કળ આપણુ વાઢ કરણ કે એવી વફાદાર
નારોળી આ જીવન ઉપર વસી ગઈ છે કે જેઓ
પોતાના જુરા ભરથારના મરસા, ખેનકાષ્ટ અને
ખાતકી પજા છતાં ઓરત તરિકેની તેમની પાક
ફરજ ને નેક વફાધના કઢીખી પાછળ પડી હતી
નહિ. ખરેખર તે એક પરણેતરનોજ પાક પ્યાર
છે કે જે સાથી પહેલો છે અને જેમાંથી સર્વના
કીરણો માફક આજના બધા પ્યારો વહેતા રહે
છે: એક બધી પરણેતર તે એક મર્દને મરે

ખુદા તરફની સાથી સરસમાં સરસ અને સેવકની
બહેસ છે. તેણીનો અવાજ, તે મર્દની જુદાની
મધુર ગાયન છે. તેણીનું મધુર હસવું તેના
સુખની શેશની, તેણીની પવિત્ર સુખી તેના અંત-
કરણની હોડીને સલામત દોરવાનારનાર ખુદા
તેણીના મધુર હોડો તેના સાચા સલાહકાર,
તેણીનું જીવર તેને આત્મા સખારો આપનાર
એક સાચો દોરત, અને છેવટે તેણીની પાક
પ્રાપ્તિના તેના આત્માને બેહેતરની શાંતિ બતા-
વનાર પરીન આશીરવાદો છે. મરદનું ઘર અને
તેનો સંસાર એક પરણેતર વીના તદન નકામો
ને સુનકાર છે. તેણી વગર તેની જુદાની મોટી
ઉમીદો સદા અધુરીજ હોય છે વળી તે એક
પરણેતરજ હોય છે કે જે મરદની ગમે તેવી
ધાયણ થયેલી મગરૂરી રૂઝ લારી તેની ઉચી ઢા-
શીશમાં સદા તેને ઉતેજન આપતી રહેછે. જ્યારે
દુન્યા તેને જોવકા થાય છે મિત્રો તજ જાય છે
ત્યારેથી એક બધી નાર તો તેના ગમે તેવા હીન
નાયલા હાલ છતાં મજબુતીથી તેની બાબુમાં
તેનો અમાય કરવા સદા તૈયાર ને ખડીજ રહે
છે. એ માટે એક ઇત્રેજ વીહવાને કહ્યું છે કે
એક માદસાગરનું ઉઝાણથી તે સુખના નેરુનું
ઉડું નથી કે જે સુખ એક બધી પરણેતરથી
આશીરવાદ પામેલા ભરથારના દીલમાં હસતી
ધરાવે છે તેમ છતાં એક મર્દ પોતાના ગમે
તેવા ઉચાં વીચારો કે વખાણથી ખી કદી એક
પરણેતર તરફનું કરજ અદા કરી શકે નો નની
સખમ તેણી તારીફને લાય. ૧. સમ્પદના કડીગી
વર્ણવી શકાવાની નથી, સર સેગથુવ શેખીતો
જેવની પોતાની પરણેતર તરફ ૧૧ શીઝગીઈને
વખાણુ મારાં ઘણાક વાંચક વર્ગને જાણીતી

દશે તે કહે છે કે—“મારા લગન પછીના પંદર આખાં વરસો મેં એક સ્ત્રીની શીદાગીરી કાબેલ-યત અને તેણીની માથાના અબ્યાસમા કાઢ્યાં હતાં જે વખત મારી જીંદગીનો, સાથી સુખી હતો અને જે સ્ત્રી મારી પોતાની નેક પરણેતર હતી. પણ અફસોસ ! ધણીજ થોડા વખતમા તેણી પોતાના ભરથારને આવા પ્યાર વચ્ચે મેલીને મરણ પામીને ત્યારે તે જલ્દીમ મોતનો ફટકો તે દુખી ભરથાર માટે એટલો જખરદરતને અસહ્ય થઈ પડ્યો કે તે દુખના બાયસથી દીવાનો જેવો બની આવ્યંદા તેણીના મરણ પછી માત્ર ત્રણજ દીવસો તણે આપઘાત કરી પોતાનું મરણ આવડ્યું.”

વળી ખાસ કરી જ્યાં સ્ત્રી અને ભરથાર એકજ સરખા આચાર વીચાર અને વળણના હોય છે ત્યાં તો પરણી જીંદગી ખેડેરત સમાન પુરવાર થવાની દરેક દરેક વકતી રહે છે.

પણ જેમ દરેકમાં હોય છે તેમ એક પરણી જીંદગીમાંની દયાનો શુભ અતી અગતનો છે. અવ્યક્ત તો પતી અને પત્નીએ એકમેકને બરોબર ઝાળખવા ને સમજવાં જોઈએ, એકમેક ઉપર વિશ્વાસ મુકતાં શીખવું જોઈએ. તેમ ના રવાઈ અને લાભ હમંશાં અરસપરસના ને એક સરખાજ હોવા જોઈએ. લેડી નીચસેલ નામની એક બાહદુર બાતુ અને તેના ઉમરાવ ભરથાર વચ્ચે એવોજ ખાલેશ પ્યારને વિશ્વાસ હતો. ધરાવતો હતો. તેણીના ધણીને એક જલ વાખોર તરીકે જ્યારે કેદ પડકી ફાંસીને ચઢાવવાનો હુકમ થયો ત્યારે તેણીએ સોંગદ લીધા કે ગમે તેવા સંજોગો વચ્ચેની એક પરણેતર તરીકે તેણીએ તે વાહલા ખાવંદનો જન બચાવવો અને નહીં તો તેની સાથે એકજ માંચડે ફાંસીએ ચઢી જવ આપવો અને તેમજ તેણીએ તેને બચાવ્યો. એક સીપાહના છુપાસેઆસમાં તેણી તેના કેદખાના નજદીક જઈ લાગી અને અજબુત યુક્તાઓ કામે લગાડી તેને છુપો નહસાડી પોતે પણ તેના જોડે પોતાના દેશથી સદાને માટે

નીકળી ગઈ. જોકે આવા સાહસીક સંજોગો કાંઈ દરેકજ સ્ત્રીને માટે રહેતા નથી પણ એથી ઉતરતાં સંસારીક સંજોગોમાં પણ એક સ્ત્રી-એક સાચી પરણેતર-પતી તરફની પોતાની દરજને પ્યારમાં કદીથી પાછળ પડનાર નથી.

જાદીખાનાનું એકલુજ દુખ કાંઈ મરદને માટે હોવું કે રહેવું નથી. પણ તન અને મગજની જીભ એવી ધણીક મુશકેલીઓમાં તેની જીંદગી ગુચવાયલી રહે છે કે જેમાંથી એક સાચી પરણેતરનો દીક્સોજ દીક્સોજ માત્ર તેને શાંતિ આપી મુક્ત કરી શકે છે. એવી ધણીક પજો એક મર્દની જીંદગીમાં અનેકવાર આવી પડે છે કે જે વખતે પોતાના મનને આરામ આપવા અને પોતાના શીદા ભવિષ્યના ભયભીત વિચારોમાં શેરા નીવું એકાદ જાંખુ ફિરણ જોવાની ઉમીદમાં તે કોઈ લાયક સ્ત્રીજની શોધમાં પોતાનું દિવ આમ તેમ દોડાવે છે. ને ત્યારે તે લાખો સર્વો તેમ પ્રેમનો દીલાસો એક મીઠી પરણેતર માથાણુ જીવનમાં તે મેળવી શકે છે.

વળી એક પરણેતર એક મર્દની સાથે નજદીકની અને સાથી વાહાલી રહેતી રહે છે અને તેથી જીવન સાથ મગજની લાયક માંખી તેણીના ભરથારની બરોબરીમાં તેને જ વાગ કરતીજ હોવી જોઈએ. એક મર્દ જીંદગીમ પોતાની મોહોરદાર તરફથી કોઈ સ્ત્રીજની ઉમી કરશે! શું કરકસરથી તેના ધરનો સંસાર નિભાવ તેની સગવડો સાચવે એજ તેની ઇચ્છા છે એમ ધણુકો ધારે છે !! પણ ના ખરેખર તે તેમ નથી. તેણીની મગજની ચંચળાઈ કાબેલ યતપણુ દુરઅંદેશી સાથ પ્યાર છે કે જે એક પરણેતરને લાયકાત આપવાને લાયક ને તે એજ તે સ્ત્રીએ છે કે જેને માટે એક ભરથા ખરાં દીક્સની ઉમીદ કરશે જ્યારે બાહેરનું દુન્યાથી ચોકેલો પોતાની ગમે તેવી જાહોજલ લી કે જાહેરાતથી જી કંટાળેલો તે પાછો ફરે છે ત્યારે કુરતીજ તે પોતાના શાંત વાહલાં મકાન તરફ નજર કરે છે કે જે ધરમા એક ભડી

મોહારદારનો વાસો હોય છે એટલું જ નહિ પણ
જે તેની મુશ્કેલીઓ સમજી તેનું નીવારણ કર
વાની લાચકાન ધરાવેય હવે એ ઉપરથી કાંઈ
એમ કરતું નથી કે તેણીને પોતાના આવદની બરો
બરીમાજ મગજ શક્તિ ખીલવીને ઝાંતી બન
વાની જરૂર છે અથવા તો કાંઈ એમ નથી
એક કવીની પરણેતરે કવીજ યતુ યા દેશ હી
તકરાનીનીજ સ્ત્રીએ ફેશહીનકરાની બની લડવુ
ને બહાર પડવું ના, એવું કશું જ નથી ફક્ત
પોતાના ભર્યારની કીર્તિને વખાણી તેમા મગર-
રી લાઇ શકે એવી તેણી હોય જોઇએ, તેના
લના કામોની ચિંતા કરી તે સમજી શકે એવી
યની જોઇએ, અને તેની ફતેહવા મગરરી સાથે
ભાગ લઇ તેમા તેને ઉત્તેજન આપના જેટલી
લાચકાન તેણીએ ધરાવી જોઇએ

એક સાંની પરણેતર તેણીના ભર્યારની
જાણતી એક શીરેરતાની માફક તેની
પાસે રહે છે જોકે દેખતી તે
એક અમલ નાણુક સ્ત્રી છે
છતાં તેણીની ધણીની મુશ્કેલીમા
તેણીની જેવી હલે હીમત રાને બાહદુર બની
જાય છે એવી બાહદુર બહતી ભાવનો એ દાખ
સા એક ફ્રેન્ચ ઉમરાવ જાદી આપણને મની
માને છે એક વરસની કુમળી વડે તે ફ્રેન્ચ
આનુ પ્યારમા પડી અને મોન વ સની નાની વડે
તો તે લગ્નના માથી જોડાઈને એક પણ ચઇ
હતી તેણીને ધણી લેફેર એક ધણેજ જાહેસત
પામેસો માણસ હતો અને જો કે પોતાની મોહાર
દારને તે ખરા દીનથી આહતો હતો છતાં કીર્તિને
સ્તત્ર વપણું તેને વધુ વાહલું હતું તેની સાથે
પરણના પછી મેડમ લેફેર પોતાના બીજા બધા
શોખ બંધી નાખ્યા અને તેને ખાતર તેના જે
વીજ બાહદુર યવાન શીખીને જસરે અમેરીકામા
સ્વરા જપ માટે સૌથી પહેલી લડાઈ જાગી લડે
દેરા તરફથી લડામા લેફેર સૌથી પહેલો હતો.
તે હેનવતી પરણેતરનો તે સૌથી પહેલો વીયા
ગ હતો છતાં તે બીજા પરણેતરે પોતાના ભર-
્યારની કીર્તિને સોખને ખાતર તે શાંતિથી ખમ્યો.

તે પત્રી તે પાઠો ફરો પણ તેનો ચમપટથો છવ
વગી બીજા કોઈ મુકિનઓ ધડવામા રોકાયો એ
વામા બીજા લગાઈજાગી અને તે પોતાની જવા
પરણેતરનો કાંઈ પણ ખ્યાન કીડા વિના તેણીના
મગે તેવા કાના વાના છતાં તેમા જોડારો પણ
આ વાર તેની જુદાઈ તેણીને અતી ધણી
ફાપ દાયક ચઇ પડી અને તેના પરીણામમા તે
અચમુચ નહી ધારેની બીમાર પડી ગઇ તે એ-
ટલી હલે કે રમીમોએ તણી જીવનાની આશા
વગીક છોડાડી દીડી સુમા રે આ વેડા તે લાથી
ખાઠો ફરેતો હતો પણ તે સપુર્ગ સાથે થાય
તે આનંદજ તો ફ્રેન્ચ ના ઉધન પાથવ ચઇ
જોઈને જવાન લેફેર ફરી એકવર ફ્રેન્ચ રેવોલ્યુ
શન મા કીપન જુ જે કારકિર્દીએ તે પત્રી તેનું
નામ ફ્રેન્ચ ઇનિદારમા અમર મ્યુ આ પત્રી તે
તેમા જ અચતજ ધઇ થેડો વખત તે પાઠો ફર્યા
તે ગાડી પ્રજાએ ઝંતુના આવેશમા તેને પીઠો
છોડયોજ નહિ અને ત્યાર આપદા તેને નાસી
જવાની ફરજ પડી પણ એમ કરતા કમનથીમે
તે આસ્ત્રીઅન્સોને હાય પકડાઇ ગયો જેઓએ
તેને 'એલમીજ' ના કી લામા કેદ નાખ્યો
આ વખતે તેની પરણેતર બી ફ્રેન્ચોને હાય
કેદ પડેલી હતી અને થોડો વખત તો તેણી કા
ઇ બી હીનચાન કયા વિના ત્યાજ રહી પણ
જસરે તેણીએ સાલજુ કે તણીના ભર્યારનું
નામ એક દમાખેર તરીકે મેળા તુચ્છકારથી
ખોલવામા આવતું એટલું જ નહી પણ ધણી
કો તો એક શનેહમાર તરીકે તેનું નામ લેવા
ની પણ મનાઇ કરતા ત્યારે આનુ અપમાન
એક પરણેતર તરીકે તેણી માખી શકી નહિ
અને તેથી પોતે લાથી છુટી થઇ 'એલમીજ'
ના કી લામાથી પોતાના ભર્યારને છોડવવાનું
તેણીએ બીજું ઝંડપતું અગ્નન તો તેણીને
પોતાનો છુટકો કરવાનો હતો જે પોતાક
મિત્રોની મદદ વડે તેણીએ અતી ધણી મુશ્કેલી
વચ્ચે કયો તે પછી પોતાના ધણીની દૈનંતની
તેણીએ બરોબર વ્યવસ્થા કરી, તેણી સધણી

નહી હોય કારણ એવી સ્ત્રીઓ આપણ અતી ઘણી
એવકુશ પુરવાર થાય છે. અગર તે સ્ત્રી ન હોય
તો ફક્ત નહી પણ જ્ઞાન લેવાની લાલચ તોણી
મા છે કે નહી તે ઉપર ધ્યાનથી તપાસ કરજે
આટલી સ્ત્રીઓની તપાસ પછી અગર તાર કિય
તુ તેને સ્વાધીન કરશે તો સત મણજે કે આ
દુન્યામાં સૌથી સરસમાં સરસ લાલચોમાં તાર
દીધ સચવાયલું છે. એવીજ સ્ત્રી તારી જીવગીને
ખેરેસ્તના આગમાં ફેરવી નાખશે કે જેમાંથી દુરને
અગગ થઇ ખરેખરો ખેરેસ્તમાં જવાની ખી
આજૂ તારા જીવમાં રહેશે નહી એવી
સ્ત્રીના ક્રમજોદોષી પોતાના ખુદ લોહીમાંજ
ખુદ લોહીમાંજ તે ઉત્તમ ગુણો લઇને જીવમશે
અને પારણામાંથીજ તે માતા પેતાની હેતુવતી
બેટીને એક ખરેખરી પરજેતર ચવાતુ શીખવે.
વળી ગમે તેવા સુખ કે મોજમાં ખી સદા તું
તારા અને તારા ગમે તેવા ઉમરાવ મુકલીસ
ધરનીજ આરણુ કરતો રહેશે અને તારા ગમે
તેવા ઉમરાવ વીજવાન દેસ્તોથીખી કરને અલ-
ગ થઇ માત્ર એક નાજુકે સ્ત્રીના જીવમાંજ
આરામ મેલવવાની ઉમીદ કરતો રહેશે. તું
દુન્યાની દરેક સ્ત્રીથી આપણ યાકશે પણ એક
તેક પરજેતરનો પ્યાર ને માપા તને કદી ખી
કંટાળો ખવાડશે નહી.”

જેકે કેટલીકવાર ઘણાએક મગર મોજુસો
એક પરણી જીવગીના સુખની સામે ઘણાક
સખત ટીકા કરે છે અને એક કુવારી એકલ
વાઇ જીવગીને તેઓ સહથી સુખી તરીકે માની
લઇ તેમજ રહેવાનો મજબુત હાવ કરે છે.
પણ આ તેમનો વીચાર ઘણા જલદીથી ફેરવાઇ
જાય છે કેમજે આવી એકની એક એકલવાઇ
જીવગી જલદીજ તમને ચાકવી નાખે છે. તેમનો
એકલવાયો હાલ રક્તે રક્તે તેમને ત્રાસદાયક થઇ
પડે છે. પ્યાર વીના તેની મુકેલીઓ તેને અતી
ઘણો વધારે ને દુખવાળી થઇ પડેછ. તેણીની
મીઠી દાનવી વીના તેનું ધર પછી ગમેને તે એક
રહેલ ખી હોય તો પણ તે એક ઘોર જેવો
સાંત ને શીદા લાગેછે.

એક સુખી લગ્નનો દરવાજોજ, એક મરદ
ને તે નવી દુન્યામાં પ્રવેશ કરે છે, કે જ્યાં ખરી
પુશાળી, ખરું સુખ અને જીવગીની ખરી પુશા-
ળી અને જીવગીની ખરી નેક દરતી ધરાવે
છે જેકે એ ખરું છે કે એમ કરતાં તે પોતાના
હુડાપણાનો ચોડાક દીસો ખોઇ દે છે પણ
તે તો એરખી તેના બસામાંજ થાય છે કેમજે

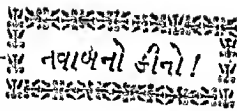
આવો એક પવીત્ર ગાંઠ તેના હુડાપણા ઉપર
આંકોશ રાખનારો ન હોય તો તે હુડાપણા આ-
પણ તેને ખગળીનેજ માર્ગે ઉતારે છે. તેની નવી
જીવગીમાં કદાચને થોડી ઘણી મુકેલીઓ ને દુ
ખો તેને માટે સન્દત હોય પણ તે તો તેના સંધા
રા ને વધારા ને માટે એરખી લાભકારકજ થઇ
પડેછ. એક પરણી જીવગી મનાદા કાંટા ને આ-
કતથી ભરેલી હશે પણ સેવટે તો તે સદા પુસ
કુપજ પુરવાર થવાની સમજાકે તેકાંટાની ગીચી
ઝીંઝીઓમાં પણ તેમને ખુશનુંદ કરવા એક
સુખ થી ગુલાબ સમાયેલો છે કે જે એક ભલી
નેક ને ગુણવતી પરજેતરજ છે.

વળી એક ભલી, નાર પોતાના ભરથારના
થોડા સદગુણોને ખી વધારી તેને એવકા બનાવવા
ને વખાણુ અપાવા હંમેશ ઘણી આવડે હોય
છે. આ જીવગી જેવું તો એ છે કે તેના ગમે
તેવા વાંકો છતાં તેને દાખી તેના દુગુણોને સદ
ગુણના સાહયામાં બહાર પાડવાની ને હંમેશા
તજવીજ કરે છે અને તેનું જીવન એક જ
ભરથારને પુર વીશ્વાસમાં તે એકલવાઇ
અતકરણ સપુર્દ કરે છે તે ખાવાઈ એક
ગણીત ભુયોથી ભરેલો છે એમ અને તો
તે જાણે માનીખી શકતી નથી છતાં તો
તે દુખદાયક ખરાપણાની તેણીની મોકસુર
રી થાય છે ત્યારે પણ એક સ્ત્રી તરીકે તેણી
ની નમ્રતા અને બકિતભાવ તેના પાપોને જાહે
રાત આપવાથી સદા કમકમીને દરજ રહે છે.
તે એટલીજ હરે કે તેના તેજ દુગુણોને મેં કહ્યું
તેમ સદગુણના સાહ્યામાં વીટાળીનેજ એરખી
તે બહાર પાડે છે.

આહા! પરજેતર તારો પ્યાર ખુદાઇ છે !!
તારી શકત અદભુત છે તુજ મહેની જીવગી
ને રોશની આપનાર સીતારો છે. તે જીવગીના
દખના વાંદળાંએને દુર કરનાર તુજ
રોશન માહાતામ છે.

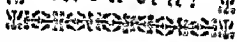
વીજોગ, ગમે તેવાં વાહલાં ફરજોદોને તેમ
ના માત પીતા સામે બેદરકાર બનવાનું શીખ
વશે, બહેનોના ગમે તેવા જ્વેશવર પ્યારને વખત
કડો બનાવતો જશે. ગમે તેવી બધુર મિત્રતાને
કાગાઇ, સદાને માટેની જીવદાઈમાં ફેરવી શકશે
પરંતુ, એક સાચી ભલી પરજેતરનો પ્યાર તો
સદા વકાઇ કે એવકાઇમાં, કિંતી કે નામોશીમાં
અને સુખ કે દુખમાં, એકજ સરખો જ્વેશવર
અને વહેતો રહેશે.

નવાળનો કીનો!

સુલખનાર-મિસ શીરીન.

“તમે બેઠ હાકરીઓને સાથે લાઇ જવાનો મારો જરાક વિચાર નથી.” નવાળ રક્તનમ જને પોતાની બેઠીઓને કહ્યું.

“કાંય, કાંય, પપા ડીવર, સાથે આવવામાં છું કાંઈ ધારતી છે?” ન્હાની બેઠી જરાએ સવાળ પ્રણામ.

“નહી. મારી લાકડી, ધારતી જેવું કાંઈય નહી, પણ મારા વિચાર સુખ્ય વાધને પીધું એ હાકરીઓ માટે રમત નથી.”

“સાહેબ, લેડીઓને સાથે આવવા દેવ. હમે સાથે ને જાયો તો સંભાળ લઇશું.” ના નેક મેં જામના એક ઓળખીના જવ ને કહ્યું “તો જર તરફ ફરી વધાયું”, “મારી માથે મેં મિસ જર, અને મહેરબાની કરી એ રોડે જશે નહી.”

આ ખાસવુ તે હાકરીને પમદ નહી હોય તેમ જીએ સહેજ બેઠરકારીથી ડાકુ ફેરતી તેની ત ક હુન્ડકાર ભરી નજર ફેકી.

“જેન્કસ, પણ હું તમને મારો ચાજ સોંપવા માંગતી નથી.” તેણીએ મક્કમ સ્વરે કહ્યું. “હું પપા સાથે નહી તો ફિરોજ સાથે રહેવય.”

ઉપરું જો કે તેણી ધીમે સ્વરે મોઢી હતી, તોપણ શીરોજ વાકયા તેણીના તે પીત્રાઈ તેણીની પાછળ જ હમેયો હોવાથી તેના સંભળવામાં આવ્યું.

“ઓ, લારે તો હું ધણેજ ખુશી યવય, જર.” તેણે નમદીક આવતાં કહ્યું, જે સાતળી તેણી સરમથી લાલ યદ ગાઇ, જે નવાળનાં જોવામાં આવ્યાથી તે મોટીથી ફરેયો.

ખીન્ને દીને સહવારે જવદીથી એક દેડી નોકરે આવી તેઓને ખચર આપી કે તેઓ ત્રાથેથી થોડેક દુર નદીની ખાણુએ આવેની

હાકરીમાં એક મોટો વાધ છુપાવેલો હતો તેણે આ તરીથી જણાવ્યું કે તે વાધને તેને પોતાની નજરે જોયો હતો, અને તે અંબવર કહ્યો હતો.

“નહી નજદીક?” નવાળે પુછ્યું “તે તો ત્યારે નવાળ નાસીરજંગની નજીરો પર”

“હું કાંઈ નહિ, સાહેબ” તે દેશી બોલે કહ્યું “ઉપરું આપ માહેબની હાકરીથી નવાળ પોતાને મોઢું માન મોઢું સમજશે.”

“આપણી સાથે મુસાફરીમાં આવવા માટે મારે તેવણને સુઠવું હતું. અને મને યાદ છે કે આપણે તેણે ધણા વખતનો જોયો પણ નથી” નવાળે વિચાર કરતાં કહ્યું.

“એવણ ધણા વખતના ફેથે જતાજ નથી, પણ કોણ જાણે શા કારણસર મહેવમાંજ બસાઈ રહેલ” તે નોકરે જણાવ્યું.

જરના મહોપર નોકરવું ઉપરું બોલવું સાંભળી રતાશ માઇ આવ્યો, જે છુપાવવાના ધરદાયી તેણી થોડેક દુર ખસી જઇ ખુટની લેસ જાંવવા રોકાઇ.

પાય મીનીટ પછી તે, ન્હાની પાર્ટીએ ‘સુલખરજા જંગલ’ તરફનો રસ્તો લીધો. મુસાફરી દરમિયાન શીરોજ જર સાથેજ આવતો હતો, અને હસી હસી વાતો કરી અવારનવાર માનેક તરફ ફરતેહની નજરે જોતો હતો. જ્યારે ગરીબ ખાપડા માનેક નવાળની પરણેની બેટી મુઠાં સાથે વાત કરતો આવતો હતો, પણ તેવું સવણું ધ્યાન જર તરફ હતું.

જ ગમ્મમાં થોડેક દુર જવા પછી નવાળે એકદમ થોળી તે દેશી બોમ્બા તરફ ફર્યો.

“અજદુલ, યું હજી તે જગ્યા આવવાની છે? આટલે દુર વેર તો આપણે આવ્યા?”

તે નોકરે થોડાંક હગલાં આગળ ચાલી મોટે-
થી છુમ પાડી કે, “હા, આપણે અહીંયાં છીએ,”
તે નોકરની એવી અજબ જેવી વર્તણૂક માટે
નવાખ તેને કાંઈ પણ પુછે તે અગાઉ તો ઝાડી
માંથી વીસ અથવા ત્રીસ હથિયારખંધ દેશીઓ
બહાર નિકળી આવ્યા અને તે દોળાની આસપાસ
ફરી વળ્યા.

“તમે કોણ છો? ” નવાખે કરડા સારે
પુછ્યું. “અખદુલ એની મતલબ શું?”

પણ કોઈએ જવાબ આપ્યો નહીં. તે દેશી
ઓએ તે ત્રણે શખ્સોને નીચે જમીનપર નાંચી
દોરડાંએ મજબુત સીકડયા કે જ્યારે થોડાકોએ
જર અને તેણીની બહેનને પકડી રાખી. તેજ ધ
ડીએ એક લાંબો પાતળો ગોરા ચેહરાનો યુવક
‘યન’ રૂસમાં અજ થયેલો એક અદ્ભુત પોતાના
હુંકા કોઠનાં ગજવામાં જાનને દાંધે ખોસી હસતો
હસતો માથું ધુણાવતો સમી આવી ઉભો
તે આવનારને જોઈ નવાખ ખુશ થયેલો જણાયો
કે જ્યારે જરે તેણે જોતાંની સાથેજ એક ધીમી
ચીસ પાડી.

“હલ્લો નવાખ નાસીર તમે અહીં?”
નવાખ રસતમ જગે ખુશ થતાં પુછ્યું. વેલ
હું આસા રાખુજ કે તમે હમને આપ ગુચ્છાડ
માંથી છોડવશે.” “હા અને જરા હતાવજ કરજો
હું નાસીરજગા!” માનેક ઉમેયું “આપ દોરડાંનાં
ગાંઠ પણા મજબુત હોવાથી દુખ થાય છે.”

“હા! હા! હા! તમે શું એમ ધારોજ કે
આપ માણસો મારા હોઠમને તામે થશે?” ખડ
ખડ હસતાં શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં નવાખ ના
સીરે પુછ્યું.

“અલખતાં! માર મુદ્દા એની મતલબ શી?
શું તમે એમ કહેવા માંડોજ કે હમારીજ માફક
તમે બી આ જ ગલીઓના કેદી છો?” નવાખ ર
સતમે અન્યથાથી પુછ્યું.

“ઓ નો! જરાકખી નહીં. તમે સધળું જાણો
છ તો ખરા?”

“એકલે? હું તો કાંઈજ જાણતો નથી”

“તમે જાણતા નથી તો તમારાં આ બેટીને
પુછો” તેણે જર તરફ ધિક્કારની નજરે
જોઈ કહ્યું.

“યુનીગર, એ બધો શું ઘેટાળો છે તે તું જ
અ-તર ઘડી કહે” નવાખ રસતમ જગેનો પીતો
ઉછળી આવ્યાથી પૂકાર્યો.

“વેલ ત્યારે સમજો. તમારાં આપ બેટીએ
મને નુકસાન કર્યું, અને હું તે કલાસને: આ
સામી નથી, કે જે તુરત ભુકી જાશે.”

જરનો મહેરો એકદમ શીકેડો પડી ગયો.
તેણે પોતાની વડી બહેન ગુલાં તરફ જોયું.
જેણે તુરતજ તેણીનાં અચાવમાં નીકળી.

“કાર્લીંગ, કાર્લીંગ. એમના જે-પપા એમાં
એનો કાંઈજ વાંક નથી, તેણે તેજ
વખતે કહ્યું હતું. એ તો એ
જરનો વિચાર ફક્ત નવાખ સાથે દોરડાંની રીત
હતો, પણ એવણુ પારસીઓની છોડી રીત
ભાત જાણતાં નહીં હોવાથી બુલ
એવણુને એમ કરવાનું કાંઈજ કરણુ આ
નથી.”

“યુષ, ગુલાં દીકરી, તારે વધુ કાંઈ
જોલવું નહીં.” નવાખ રસતમજગે મોટેથી
“હું મારી નહાની લાડકીને સારી રીતે
જાણુજ.”

“બહેન ગુલ, તમારે જરનો અચાવ કે
કાંઈજ જર નથી.” તેણીના પીત્રાઈએ
જ્યારે માનેક એક શબ્દ પણ જોલ્યો નહીં.

“વાલ શું સરસ દેખાવ છે” નવાખ ના
દ્રુથી હસતા કહ્યું. “ચાલો હવે મિસ
આપણે ક્રમ આગળ ચલીએ.”

“તમે શું માગોજ?” તેણી ગ
પુછ્યું.

“કિનો, મારા લેડી, હું કિનો લેવાવર

“કિનો? માઈ ગોડ?” તેણી
પુકારી, પણ પછી તુરત ફિઝમન

“હીક છે, નવાખ નાસીર, તમે કિનો લેવા મંજિલ
તો બેલ શક લેવ પશુ તે એકજ સરતે ”

“ તે શુ ? ”

“ તમે ધારો તમ જે તેમને અપમાનજ
કીડું હોય તો મને મારી નાખો, અને આપ
ખીમ એને જવા દેન. ”

“ આ હા હા નહી. નહી મિસ રસતમ-
જગ બહાદુર તમે મને બરાબર સમજ્યા નથી.
તમને ગુચખામના નહી નાખતાં મને ખુન્ને ખુદુ
બોલવા દેશ, સમજો, આપ બેઉ અહરથો તમારા
ચાહનારા છેની ? ”

એ સવાલથી તેણીના મોઢા પર લોહી ધાધ
આવ્યું. તેણી કાંઈ પશુ જવાબ આપી નહી.
નીચુ જોતી હમી રહી. આખરે શીરોએ ચુપકા-
દી તોડી “ નવાખ નાસીર સવાલના જવાબમાં હું
ના કોઈ જવાબ આપી શકતો નથી. ”

“ તમારે, મિમ તમે હુદુર તમારા બાવિ-
ધનારો સાથે અને આ બન્ને જવાબોમાં
થી કોઈ જવાબ નહિ, કેમ ખર કે ? ત્યારે આજે
તે છેડા લાગ્યે. ” હયાં તેણે પોતાના
પ્રકરને કાંઈ કશારત કરવાથી બે તોડકો નવાખ
તમ જગની સામે ભરેની પીરસોમ તાકી
મા આ એક યુવ એક તીણી ચીસ પાડી પશુ
પશુ જરે ઋતુના આવા જઈ જે નોકર તેણીનો
હાથ પકડી રહ્યો હતો તેના હાથમાથી ઝુટાવી
કાઢી જોડામેર પોતાના પિતા નમ્મદીક દોડી,
પશુ નવાખ નાસીરે એકજ કુદના સમેત દોડી
તેણીને પકડી લીધો.

“ સમજ છોડી ” તે કરડાકથી બોલ્યો.
“ કાંઈ પશુ શુ ન કરીશ નિશ્ચય એકજ બોલ મારા
હાહાંમાંથી હમણા જે નીચે તો અમલકી
જરો બાપ આપ જહાનનો કુચ કરી જાય પશુ
જી એટલો બધો ધાતકી થવા માગતો નથી ફક્ત
જેવા સરતે તું તેની છાંયી બચાવી શકશે. ”

ખી અને તે શરત શું છે ? અરે જલદી
નોડરે આને દ્રવસાવો તાં. ”
બેરથી થોડો

“ ત્યારે સમજ, મારી શરત એજ છે કે
આપ સામે ઉભેલા મારા બેઉ હરીફમાંના જે તે
એકને તારા આશક દાખલ પસંદ કર, અને
ખીમને જોને તું ના પસંદ કરે તેને આ ખી-
સ્તોવથી શુટ કરી મારી નાખી. ”

“ આ, નહી, નહી, નવાખ નાસીર, એટલા
ધાતકી ના થાઓ. તમારો શરત કદગી છે.
મારેથી તે કણુન થાયજ નહિ. દયા કરો. તમને
અપમાન કરનાર હું છું છ’ તો મારી પર કિનો
લેવો નાહક નિર્દોશનો શુ કરવા જન લેવો છો ?
કિનાનો એજ હું છું તે તમે જુરી કેમ
જન છો ? ”

“ દયા ? છોકરી તું મારી તરફથી કપાતી
આરજી રાખીજ કેમ શકે ? એક વેળા મને
અપમાન કરી તરછોડી કહાડનાર તું જ કે કાંઈ
ખીમ ? મને હનકી અને ઉતરતી પકિતનો
મણનાર તું જ કે કાંઈ ખીમ ? બોલ હવે મુગી
કેમ થઈ ગઈ ? તેજ વખતે મે મારો કિનો લેવા-
ના સોગંદ ખાધા હતા અને મારા તે કસમ
નહી પાડુ નો “ નવાખ નાસીર ” જે બાપનો
એમજ આજથી મણુને એમ મે જણાવ્યું
હતુ તે તને યાદ છે ? ”

“ પશુ-પશુ તમારા તે કિનામાં હું મારો
જીવ આપવા તૈયાર છેડ’ નવાખ મને મારી
નાખો મે તમને પરજુવા માટે ના કણુ હવ’
તો તેને બચે હું મારા તરફથી યાજી આપવા
તૈયાર છું પશુ ફેડકટમાં નિર્દોષતું લોહી રેડશે
નહિ. તમારી કદગી શરત ફેરવો. ”

“ કદી નહી. એક છોડીને એક હજાર વખ
ત નહી તારા પિતાનું મોન અથવા તો આ
શરત એ બેમાથી જે તે એક કણુવ કર. ”

“ અરે, એમ બનેજ કેમ ? એકની બૂચને
ખાતર બિજાના બોગ લેવો એનો ઈનસાન નહી
પશુ હેસનત કામ છે. ” આ તેણી તેની
આગળ યુદ્ધમંડલે પડી કાનવાના કરવા
લાગી, “ નવાખ નાસીર, ફરી, એકવાર હું તમ
ને અરજ કરી ફેડકટ કે તમારી એ શરત ફેરવો. ”

મારા વહાલા પિતાને અને બીજાઓને બચાવે. તમને કાંઈલાં અપમાન માટે હું માફ માંગું છું. વિચાર કરો નવાબ. કે મારે ખાતર મારાં પિતાનો ભોગ હું કેમ આપું. અરે, એમતો ગમે તેવી ભુગમાં ભુગી બેટી હોય તેવી એમ નહીં નહીં કરે. અને તેજ મુજબ નિર્દોશનો છવ પથુ કેમ લેવાય ?”

“અસ કર, છોકરી તાર લેકચર હું વધારે સમજવા માંગતો નથી. જે તે એક રસ્તો કશુ લ કરી દે, નહીં તો અપધરી—”

“ધારો કે હું તમને પરણવા કહ્યું યાઉં તો, તમે બધાને બચાવશો ? તેમ જો હોય તો પિતા તરફની એક પુત્રી ફરજ દાખલ હું તમને પરણવા તૈયાર છું. ભલે હું હુન્નામાં રેશવા થાવું, ભલે શોક મને એક પરમાતીના શપ્ત સાથે પરણવા માટે હીણું, ધિક્કારે, પથુ મારાં વહાલા બાપના જનને ખાતર, એક વફા દાર બેટી તરીકેની મારી ફરજ બજાવવા હું તૈયાર છું. જે ધડીએ તમે કહેશો તે ધડીએ તમારી પરજોતર ચલા—”

“અરે જર જરાં, એ તું શું બોલેજ ? જરા વિચાર તો કર, દીકરી. મારી ઉઠહું તુંને હોકમ કહું કે એકદમ ઉઠ. એ મુજબ કલાં મુજબ તારે કરવુજ નહીં. ભલે એ કાફર મારો છવ લેય, પથુ હું તને એની સાથે લગનતાં ગાંધી કદી જોડાવા દેનાર નથી. જરાં દીકરી, તું મારે સર્વથી નહાવું ફરજ હોવાથી મેં તુંને લાડ અને વહાલમાં ઉધારીજ તો હવે મને નાફરમાન યથ ધપથુમાં મને દુખી કરતી નાં. એ ચડાજને મારો છવ લેવા-દે. તે હજાર દરજ્જે બહેતર છે, પથુ તું જેની સાથે—”

“નવાબ ફસતમ, તું બુલેજ. એવા અપ શબ્દો તું કેણુને જોયરેજ ? એક વખત તું મારો દોસ્ત હતો પથુ હવે તું મારો દુશ્મન છે. તે દોસ્તીના વખતમાં મેં તારી બેટીનાં લાલની માંગણી કીધી હતી. કારણ તે વખતે હું તેણીને વહાલોહતો, પથુ હવે તે મારે ધિક્કારમાં ફેરવા

ગયોજ મેં કિતો લેવાનો ફરાવ કીધોજ અને નેમ હું કરવાનોજ. ખુલ્લું કરીને કેહું તો હું તારી સાથે હોજ રમ્યોજ. આજતું કાવનું મેં પોતેજ રમ્યુજ. આજ તારા નોકરને પૈસાની લાલચે હાથમાં લઈ મેં આ સંકેત રમ્યો હતો. બે રસ્તા તારી બેટી માટે ખુલ્લા છે. અને તે સિવાય બીજો કોઈજ નહીં.”

“ત્યારે નવાબ નારીર, તું હમારી સાથે દોસ્ત રમ્યોજીતી ? દોસ્તીનાં રૂપમાં તું એક કાબો નાગ નીચેગોજ. શીરસ્તાનાં રૂપમાં તું એક ચંપતાન નીચેગો પથુ સાદ રાખજ, જો અલિમાની, કે એક નિર્દોશને પતાવી તું કદી સુખી થારો નહિ. મુજબનો બદલો તે કિસ્તાર તને આપ્યા વિના રહેશે નહીં. જેની રીતે હમારી સાથે હોજ રમી તારી ફતેહ પર મુગલજ. તેમજ દગાનો ભોગ બની તું તારી મગરનીને એક રમી માટે મસ્તાનો આકમાં તરફમાં મારશે. ખુદા મારો પાદ રાખજે કે “ખુદાની ગેખી લાકડાં અવાજ નથી.” અરે. “હોજ કોઈનો સગો નહીં.”

“બોશ, જોમ હંમગ. આજ કે જે એ બીટ ફાર યુ. ચલો મિસ તમે કયો રસ્તો પસં કરોજ ?”

“હુજ અને ધારતીથી ધુજતી જર પોતા પિતાં તરફ અને પેલાં જન્ને જવાનો તરફ ટીકય લાગી. શીરાજ વાક્યો જરનો પીત્રાજ જે હમણું સુધી તેણીને ચાહવાના ઢોંગ કરતો હતો, તે ધુજતો ચરધરતો તેણીને ઇશારત કરી. પોતા બચાવવા ઠાલાવાલા કરવા લાગ્યો પથુ માનેક મેહરજીએ એક બહાદુર જવાનને ડાગતી ડિમત ખતાવી.

“મિસ જર, તમે શીકર ના કરો. ગુજ્યાએજ શા માટે ! તમારે માટે એક બહેલ રસ્તો છે. તમે શીરાજને ચાહોજ એટલે એજ તમારો બાવંચ નો ખવિદ થશે એ તો નંકડીજ છે. ત્યારે મુજબ જરીજને તો તમે હીગોજ એટલે હું તમારો જોવામ જેવો છેવું, માટે નાહક શીકરમંદ નહીં બનતાં નવાબ નારીરનાં કહેવા મુજબ તમારો

મુખારક હાથે ગરીબને મરવનું માન આપરો. તમે જોકે મને ધિક્કારો છો તો પણ તમારે ખાતર મરવા હું તૈયાર છું. જોરથી તમારે માટે મરવા માટે હું મને ભાગ્યશાળી સમજીશ. ચાલો, વેકી જાવો અને હું આંખ વીચીને ખેલુ તેટલાં તમારે કામ પુર કરો. ”

“ હા મિસ, ચાલો વેકો. લેવ આ પીરટોલ અને આખાદ નેમ ટાંકજો. પણ નેવ, ” નવાખે પીરટોલ આપવા માટે હાથ લંબાવતાં કહ્યું આ હથ્થાર તમસા હાથમાં આવવાથી મારા હરીફ તરફ ટાંકતાં કદાચ તમે મારી તરફ જાણવા લાગ્યારો, પણ યાદ રાખજો કે તેમ જો કીધું તો મારાં માથુસો તમારી પાદરીના એકે એક મેન્થરમે મારી નાંખશે. ચાલો વખત જોડો. ”

તેણી આના કાની કરી કરી વાર તે ચક્રાળ ના પાસા પાસે પહોંચી પણ તે એકનાબે યમા નહોતી. તેણીએ કુઃમ્બુ એક ડચકુ ખાઈ પીરટોલ હાથમાં લીધી, અને પછી “ માનેક મને મળેલું જો, હું કમખખતને ખાતર ભોગ થઈ પડે છું. ” બહાદુર જવાન, જાણુજો કે મારા પિતાને બચાવે. ખાનગર મને આ પગલું લેવું પડે છે ” એક વહાલા ખાખ તરફની એક બેટીની ફાંજ લાગવા મને એ પાપી રતો લેગે પડે છે ફરી એ કે વાર કેહું છું કે મારે આ ધાતકી કામ માફ કરજો, અને પાક ખુન પણ મને માફ કરો ” એમ બોલી જેવી તેણી રવાનાર દોડતા જાય છે તેવામાં એક મળાવર ધડાકો થયો, અને ધુમસડું એક જમરું તોફાન થયું હોય તેમ ધુળનાં ગોટ ગોટા તેણી એ પોતાની આસપાસ ફરી વળેલા જોમાં થોડેક વારે તે ધુલાકે નરમ પડતા જરે શું નેચું! જે ઝાડની તળે નવાખ નાસીર ઉભો હતો, તે ઝાડ જેમનું તેમ હતું, પણ નવાખ લાંબો હતો નહીં. તેજ જગ્યાએ એક ગંભીર કદનો વાધ આતશી જોળા માફક ચમકતી આવે. સાથે તેણીને ટીકતો ઉભો હતો તે વિકાળ ગ્રાણીએ તેણીને જોતાંજ હાડેહાડ ધુંતળી નાખે એવી એક બરાડ પાડી અને તેણીના આંગ પર કુદકો આ

રવાની તૈયારીમાં હતો, તેવામાં, આહ! એકજ પળા અને તે બહાદુર જવાન આજા એ દિમત નહીં હારતાં બહાદુરીથી રીમોશ્વર ઉંચકી અકેક પર આર કીધો. કાનના બહેર ફાડી નાખે તેવી ચીસો સાથે તે ઝનૂની ગ્રાણી જમીનથી ધણે ઊંચે સુધી ઉછળ્યું, અને પછી યુગળાવું અને તરફમાં મારતું જમીન પર પડ્યું. તેજ ધડીએ નવાખ રસતમની વડી બેટીએ એક વાજથી પગલું બચું જે નોકરે તેણીને પકડી રાખી હતી, તે વાધના દેખાવથી બીલી જઈ નહાસના લાગ્યો કે તુરત તેણીએ પોતાના પિતા નજીક દોડી જઈ તેની ગમવામાંથી એક મોટી છરી બેચી કાઢી તેની મદદથી સર્જને છુટા કીધો, અને પછી તેણીએ ભારે અજબથી વચ્ચે શું નેચું! નવાખ નાગીર, ને અભિમાની મગર રાખસ, છુટાઈ ગયલા ગાયો સાથે શોહી છુટાણુ મુવેલો ત્યા પડ્યો હતો, કે તમારે તેના નોકરો, જેઓ પર તે અતી ધણો મુરતાક હતો તેઓ તેને છોડી નહાસી ગયા હતા. કરણીનાં ફળ ને એ!

“ ગંધ કાવના બનાવતી ફરી યાદ દેવાવા માટે ફરગીર છેલ્લે, મિમ, જર, ” બીજી સહવારે જ્યારે જર વરડા પર કાષ્ટક વિચારમાં બેઠી હતી તેટલાં માનેકે આવી તેણીને શેકહેન કરતાં કહ્યું. “ પણ મને કહેવાની રજા છે કે તમે તમારા લા. વરધનાં ખાવેલને નફકી પો છો ”

“ હા. મેં મારા બચિનનાં સાથી ને પસંદ કીધો છું, મિ માનેક તમે શું સમજી શકતા નથી! ” નીચી નજરે તેણી બોલી.

“ હા. હું સમજું છું. અને શીરાજ વાડયા ને હું ખરેખરા જ ગમવાની ગયું છું. ” એક હાથ સાથે તે બોલ્યો,

“ નહીં. મિ. માનેક તમે છુદો છો. શીરાજ વાડયા ભાગ્યશાળી નથી. મેં મારા વહાલા સાથી દાખલ તેને નહીં પણ, પણ, એ હ, તમે શું સમજતા નથી. મારા માનેક? ” અને લાં તેણીએ પોતાનો ધુજતો નાવુંક હાથ તેના હાથમાં મુક્યો અને પછી રીઅર રીડર વધુની શું કીધું જર છે !

આત્મ ભોગ.

૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦

મારા મનમાં તનમાં બર્ષો છે હર્ષો છે
વિધુત હૃદયી રસીકી.

આવનની કડી સુન્ન. પુત: સુવન્ના કણુ
માં અથા વા લાગી રહાંજ. ના શિતળ પવનની
કંડી લહેરીએ શાંત હૃદય કણે પ્રિય સ્વરથી
વધું ઉતરીત બન્યું. હૃદયમાં વચ્ચે પ્રિયાને
આશીર્વાદ આર્દ્રપાયું. મગ્નિત સ્વર આ સં
ધ્યાએ વધુ મનોહર લાગ્યો અને ત્યાં જ રહ્યો. લ
લચાયો આખરે ગયોજ.

સૂર્ય હમથાંજ અસ્ત થયો હતો શુક્ર પ
ક્ષને લીધે આકાશમાં કેમકે તારા મુર્યાં આં
ખા ફિરજોમાં ઝાંઝીયા કરી રહ્યા હતા અને
રહેજ રહાંજ ઝંઝકણું દુર ચંચાની રહ જોતા
હોય એમ ઉતરીત જણાતા.

આ સમયે તરહતા નિત્ય નિયમે ન્દાન
હકા આગમાં ફરતી ફરતી પાછલા બાગ તર
ફ ગઇ. એકાન્ત સમયે પ્રેમી જાળના વિધુત
મય હૃદયમાંથી ઉપલી કડી વારંવાર ગવાતી
હતી. વિધુત ત્વરથી પાસે આવી પહોંચ્યો.
પ્રેમી હૃદયે એકમ થયાં પ્રેમનાં આવેશમાં આ
હને એવે સંતાઇ રહેલી ગૃહીણી કાન્તા ને
યુવક નિસર્ગો. તેનું પરિણામ બચાડે આનું
મિદ વાતંલાપમાં ધણે વખત વિચેર હોય.
ગૃહીણી કાન્તા ભોજન સમય યતં પતિને શો
ધતી આવતી હતી. અને દુરથીજ પુત્રી દુરશ
મુખ તરને પતિ સમીપ લેનાં રહજ ખંચા
ઇ ઝાઝની ઓયે ઉમી રહી હતી. તરહતા તે
૨ વર્ષની સુદમાર આગા હતી. બાલ્યાવસ્થાથી
માતાએ મૃત ધત્રીએ બાળક પુત્રીને જોડેન દુ
લ્લ સુખતો આશરો લેવા ફરજ પાડી હતી.
વિધુત તેને બાલ્ય કાળમાં રમાડતો. બહાવતો
અને તેને રીઝવવામાગ સુધિની રમપતા માન
તો હળવે હળવે આજ સતેદ તરની સુન્ના

વસ્થામાં બહુધારો આવીતો પ્રેમનાં રૂપમાં
પલટાઇ ગયો. વિધુત અતે કાન્તા વયમાં સર
ખાંજ હતાં બાલ્યાવસ્થાથી વડીલની આગા વ
ડે, જોડાયલાં પ્રેમી દંપતિ સરળ પણ મોતા
નો કાળ ગાળતાં પણ સ્નેહથી યતાં લગ્નનો
અનુભવતો કાચોજ રહ્યો. પ્રેમની સાંકળી મુલતાં
ઝીણી ગાઠો આવતી તેને નિર્દોષ દંપતિ ઉકલી
ને શક્યાં.

મધ્યરાત્રીનો સમય હતો. સર્વજન જગત
નિદ્રામાં આં આંકમાં હતું. ફક્ત કેમનસીજ
કાન્તાની સ્થિતિ જોઈને બહીના બનાવે વિલક્ષણ
હતી. ધડીમાં તે વાંચતી હતી તે બંધ બ
બાડતી અને ધડીમાં તે નિદ્રાધિન હતી
હતી. આખરે કંઈક નિશ્ચય પર આવી અટક
તેમ ઉઠી, ખડીઓ પેન લીધાં અને પત્ર
કથો પ્રિય વિધુત.

પ્રેમામૃત મેળવવા પ્રભુ પાસે જઈને કાર
ણકે તેજ મેળવવા તારણી લતા ભાગ્યશાળી થઇ
છે. આખરે મને તો નજ મળ્યું. સ્નેહથી વિરળા
વવા આપ મને ઊપદેશ નહિ: આમ ધારી આજ
માર્ગે ચિચરિશ. તરને હૃદય ગૃહમાં સ્થાન આપી
સંસારને સ્વર્ગ બનાવશો, એવી કાન્તાની ઉંડલી
આશીર્વાદ છે. " બગ્ન હૃદયે પત્ર ખીડ્યો પતિની
ગાઠ નિદ્રા વચ્ચે, પ્રેમ પુણ્ય હૃદયે, નિસ્તેજ હૃદયે
નિદ્રિત પતિને ગાઠ મુખન લીધું અને સ્વાધ ત્યા
ગી અજળા ધાડતે હૃદયે, અશ્રુપુર્ણ નેત્રે, અંબીર
પગલે ધૈર્યથી પતિમહ સદાને માટે છોડી ગઇ.

પુનર્જન્મમાં પ્રભુના અખંડધામમાં પ્રેમા
મૃત મેળવવા સ્વર્ગના ગુપ્ત માર્ગે અદશ્ય થઇ
અહા! તેણી ક્યાં ગઇ. સા. સોવતા

[ગુલશન માટે ખામ] અનુવાદક:—૨૧, ટ્રાન્સલેટર.

પ્રકરણ ૧ હું

પ્રિયતમા અને તરંગિણી વચ્ચે અપુર્વ પ્રેમ હતો. એક બીજી અસ્પર્શમાં ખાસ કરીને ઘણાજ પ્રેમ રાખતી તથા એક બીજીને હમેશા એક બીજીનાં દર્શન તથા વાતચીત કર્યાં મિત્રાનુ સાલતું નહોતું. આમ હોવા છતાં બંને વચ્ચે કાંઈક વિચિત્ર હતું. બંનેની વચ્ચે વહાર અપીણા હતી. બંનેની જાણ હતી, પરંતુ પ્રશ્ન એ હતો. તેમના અસ્પર્શના પત્રો, જે સંસ્કૃત હતા તથા હૃદયનામાં માન આપતા, પ્રેમ, સોહાગ એ સિવાય બીજું કંઈ નહોતું. જો તે બંને એકત્ર થતી તો કાંઈક રચના જોઈને એસતી તથા જો ત્યાં બીજું કાંઈ જાણ પહોંચતું તો બંને સુખ થઈ જતી.

તરંગિણી ઘણી વખત પોતાના બંને હાથને પ્રિયતમાના ગળામાં નાખી પોતાનું મોઢું ત્વેના મોઢું પાસે લેઈ જઈ પ્રશ્ન કરતી—“પ્રિયતમ ! સત્ય કહે કે તું કોના પર વિશેષ પ્યાર કરે છે ? ત્હારા ઉપર કે ત્હારા પતિ ઉપર ?”

“ત્હારા ઉપર.” પ્રિયતમા તરફથી ઉત્તર મળતો.

એક દિવસે પ્રિયતમાએ પોતાની સખી તરંગિણીને એમ કહ્યું હતું કે ‘હું’ ત્હારા કરતા ત્હારા પતિ ઉપર વિશેષ પ્રેમ રાખું છું’ આ કારણથી તે દિવસે તરંગિણીએ કાંઈ પણ ખાધું પીધું નહોતું. પ્રિયતમાને તે દિવસે, પોતાની સખીને મતાવતાં અતિશય કષ્ટ પડ્યું હતું આથી ઠગીને પ્રિયતમાને તે સમયથી કંઈક લેરેનું વર્તન સ્થાવરું પડતું હતું.

જો અમરે તરંગિણી સન્તર વર્ષની ઉમર ની હતી એ અમરની આ વાત છે. તે પોતાના મરી ઉપર હમેશાં એક સદેહ કાળી કિનારીની માડી પહેરતી હતી ત્વેના હાથોમાં પણ બંને મોનાની બ ગડીઓ મિલાઈ અન્ય કાંઈ અલગ કાંઈ રહેના નહિ, તે બિચારીના બાગ્યમાં કંઈક નું મોનાગ્ય નહોતું. પાંદડાં તરંગિણી વિધવા હતી આઠ વર્ષની ઉમરે ત્વેના વિવાહ થયો હતો અને નવ વર્ષની ઉમરે તે મિથ્યા થઈ હતી.

તરંગિણી જ્યારે પ્રથમ સાસરામાં આવી ત્વે ત્યાં ફક્ત ત્વેની સાસુ અને જુદા સાસરા જ વસી હતા પ્રિયતમા તેમની પાડોસણ હતી.

પરંતુ તરંગિણીને પ્રથમ વખતે પ્રિયતમાના સખીય સ્નેહનું મોનાગ્ય પ્રાપ્ત થયું નહોતું. કારણ તે પણ પોતાને સાસરે ગઈ હતી પ્રિય તમા જ્યારે ફરીથી પોતાને ઘેર આવી ત્વે ત્વેને દેખતા જ પોતાનું હૃદય તેણે તેને મોંપી લીધું. સ્વ કલાપીનું કથન સંભળ છે કે—

“જાણે પ્રીતી પહેલા પરિચય કરી વેગ નવ હો; બન્ને દષ્ટિ પ્રણય કરવાનો મંથ હો”

વિધવા બાપીમના હૃદયમાં જે ગાંઠ પ્રેમ હતો તે સકળ તેણે પોતાની સખીને અપેક્ષા કરી રિધો તરંગિણી કાંઈકાંઈ સમયે પ્રિયતમાને પ્રિય અમર તો કાંઈકાંઈ નમરે “પ્રિયતમ” સંબોધ નથી સંબોધતી કાગળ પત્ર વિગેરેમાં પણ એજ

સંબોધન વાંપરતી. હંમેશાં મધ્યા સમયે બન્ને સખીઓ એકત્ર થતી અને એક બીજા સાથે આરસ પરસ વાત ચીત કરતી હતી. આટલાથી પણ તરંગીની મનને સંતોષ થયે નહિ. તે પ્રિયતમાને અકકેક પગ લાખ્યા કરતી હતી.

તરંગીણી પોતાના સાસરામાં હતી તથા પ્રિયતમા પોતાના પિતાના ગૃહમાં હતી આથી કરીને પ્રિયતમા કાંઈક વિશેષ મત્તન હતી. તે બ્યારે તરંગીણીને લાંબા જવા પ્રમુદ્ધતા ત્યારે જ શકતી. તરંગીણી પ્રિયતમાને કાંઈક મુખે જતી હતી કારણકે તેનો સસરા તેમજ સાસુ તેની કાંઈક સ્થળે જવા દેવાનું પસંદ કરતા નહતા. પ્રિયતમાના મકાનથી તરંગીણીનું મકાન કાંઈક મોટું તેમજ નિર્જન હતું. એ મકાનમાં બન્ને સખીઓને આરસ પરસ વાત ચીત તથા હા મરકરી કરવાનો અવસર વિશેષ પ્રાપ્ત થતો હતો.

તરંગીણીનો પ્રેમ દિવસે દિવસે વૃદ્ધિગત થતો માલ્યો પ્રેમાધીન થઇ તે પ્રિયતમા વારંવાર ધરોળ અભ્યાસ કરતી હતી પ્રિયતમા એ અભ્યાસને ખુશીથી સહન કરી લેતી તથા પોતાના મનમાં વિચારતી કે મ્હારે તો પ્રેમ કરવાને આટલે પતિ છે, પરંતુ અરેરા તરંગીણીનું પાત્ર કાણુ છે, તે કોની સાથે ખ્યાર કરે? કોના ઉપર અભ્યાસ કરે. આથી કરીને વારંવાર પોતાની ઇચ્છા ન હોય તો પણ તે તરંગીણીના ઉપર રોહ કરતી હતી તથા પોતાના પ્રેમનું દાન દેતી હતી.

પ્રિયતમા બ્યારે સમયે પોતાને સાસરે હતી ત્યારે તેણે એક નાટક જોયું હતું આથી કરીને નાટકની અંદર જેમ નાયક ના યોગીની સાથે હાથ આવ કરે તે પ્રમાણે તે તરંગીણીના ગળામાં પોના ના બન્ને હાથ નાખી તેને પોતાની જાતી પાસે ખેંચી લાવવા યત્ન કરતી અને જે તેમ કરવા જતા તરંગીણી રીસાઈ દુર ખસી જવાનો ઉપાય કરતી તો પ્રિયતમા લજ્જાકરતી કે:-

“રે રીસાઈ ન જાઓ રસીકા રંગીકા વેલાં નં ચાગો, મદ મુકીને માનુંની જરા મનાઓ રે.”

પ્રિયતમાનો તરંગીણીથી ખ્યાર કરવામાં જીદકારો ચાલતાં નહોતો. તરંગીણી જેમ વાત વાતમાં રીસાઈ જતી હતી તેમ તેને પણ રીસાઈ પડતું હતું જે કાંઈક સમયે તે એ પ્રમુદ્ધ ન કરતી તો તરંગીણી અભિમાનથી મ્હો મ્હમી બોલતી હતી કે “શું તું આ ગરીબ સખી ઉપર આવોજ પ્રેમ રાખે છે કે? અરેરે હવે તારા વિવાહ આ સુકળ સંસારમાં કોણ મ્હાર રોહી છે? જે ક પ્રિયતમાને એ પ્રમાણે નિસંધ મનુષ્યો સામનુ ન હતું, તો પણ તરંગીણીને રાજી રાખવા માટે તેને તેની ઇચ્છા પ્રમાણે વનંતુજ પડતું હતું.

પ્રમાણે ધીમે ધીમે પ્રિયતમાને પણ રીસાઈ પડતી ગઈ.

સંધ્યા થતાં પુર્વે થોડી વારે તરંગીણીને એક એકી એકી લજ્જાકારી રીસાઈ ખ્યારે મારો, આવી પ્રિયતમાને કાંઈક લાવે, આ હેઠળ

તરંગીણીને કંઈ ધરોળ મંથુર અને આશ્ચર્યક હતો. આજે પ્રાતઃકાળે બ્યારે પ્રિયતમા તરંગીણીને મંથવાને આવી ત્યારે તરંગીણી કાંઈક કંઈકને કીધે બોલી નહિ. તરંગીણીના આવા આચરણથી પ્રિયતમાના નેત્રમાં આસુ ભરાઈ આવ્યાં; તે પણ મ્હોં મ્હમી તરંગીણીની પાસેથી ચાલી ગઈ.

હંમેશાં તો તે બન્ને એકત્ર થઈ કેટલાક સમય મુંઝી બેસી રહી અરસપરસ વાતચીત કરતી; તથા નિર્દોષ ગમત પણ કરતી, પરંતુ આજે આજે દિવસ તરંગીણીએ પ્રિયતમાની રાહ જોવા કરી, પરંતુ તે તેને એક પણ વખત જોઈ શકે નહિ. છેવટે તે એક નિરાશ થઈ ગઈ. સંધ્યા થવાને વિશેષ વિશ્રાંત ન હતો. તરંગીણી નિચારવા લાગી કે:- “શું હું પ્રિયતમાને પત્ર લખું?” પોતાના પત્રનો પ્રત્યુત્તર તરંગીણીને નહિ મળવાથી તે બ્યારે પ્રિયતમા

તેને મંગવા આવી ત્યારે તેની માથે બેલી ન હોતી હતે તેને પોતાના એ આચરણ માટે પસ્તાવો થવા લાગ્યો ફરીથી તેણે વિચાર્યું:— હા એ સત્ય છે કે પ્રિયતમાના પતિ આજ્યા છે; પણ તેથી શું પતિનું આગમન થવાથી તે મહાશ પત્રનો ઉત્તર પણ ન આપે? આખો દિવસ મેં તેની રાત્રી જોયા કરી છતાં તે નિયમ પ્રમાણે કેમ આવી નહિ? વળી મેં કાંઈ ક્યોં એમાં દોષ જોનો છે? દોષ તો પ્રિયતમાનો જ છે તેના પતિએ તેને પકડી રાખી હતી, કે? ઉત્તર લખવા માટે તેના પતિએ તેની કલમ લેઈ લીધી હતી કે?”

ધીમે ધીમે રાત્રીનું આગમન થવા લાગ્યું એ નોકર આવી ટેબલ ઉપર પડેલું લેખ્યું ગયો, તરંગીએ ટેબલ પાસે પડેલી પુસ્તકો ઉપર બેસી તેનું આનું ઉપાધિયોગી નિયમનાં સાહિત્ય બહાર કાઢ્યું. સુદર રંગીન કાગળ ઉપર તેણે પત્ર લખ્યો. તરંગીણીને લખતાં લખ સાંધે આ પત્ર હતું વિધવા થયા પછી તે ૭ વર્ષ સુધી રહ્યો. બાક પાસે રહી હતી, તેથી આ સમયે તેને તેના બાકએ તેને સાર જિજ્ઞાસુ આંધું હતું. તેના બાકએ તે સમયે એવો નિયમ આર ક્યોં હતો કે જે તરંગીણી વિદ્યાની બક્સની બનશે તો તે પોતાનું વધવ્ય કાંઈક અંશે લુપ્ત જશે?

પત્રને લખી કાઢી તેણે તે એક કવરમાં બીડ્યો શિરનાથું લખતાં પહેલાં પુન તેણે વિચાર કર્યો:— આ પત્રને મોકલું કે નહિ? કે યુ એ પ કરે તો તે મને 'હા', કેવી છેવટે ઠેકાણે આવી? આમ કહી ખીનવશે તો નહિ? ”

ખરેખર આજ સમયે, તરંગીણીનું માથું ભમવા લાગ્યું. તોને આજવાવરયાવીન દિરિટિયાનો રોગ હતો, તથા કે. સમયે તે એ રોગના હુમલાથી બે બાન થઈ જતી. આજે પણ ધીમે ધીમે તેની તેરીન દશા થવાની શરૂઆત થઈ. આ રોગ વધારે ચિંતા કરવાથી અથવા વધારે સમય સુધી મન ખરાબ રાખવામાં થાય છે.

આજ તરંગીણી આખો દિવસ ચિંતાતુર રહેતી હોવાથી જે હોતા ઉપર એ રોગે હુમલો કરવા માંડ્યો. ડાક્ટરની સલાહ હતી કે, જ્યારે એમ માનુષ પડે કે હવે અલ્પ સમયમાં એ રોગ હુમલો કરનાર છે, ત્યારે ઠંડા પાણીથી હાથ ધોઈ નાંખી થોડું થંડું પાણી પી જવું. આમ કરવાથી એ રોગનું જોર કાંઈક નરમ થઈ જાય છે.

તરંગીણીના દિવાનખાનામાં એક છુણાની અંદર ઠંડા પાણીથી ભરેલો એક ઘડો પડ્યો હતો. તેણે એ ઘડામાંથી પાણી લેઈ હાથ પગ લેઈ થોડું પાણી પી લીધું, અને ફરીથી તે ખુરસી ઉપર આવીને બેઠી. આમ છતાં તે રોગના આ વેગને રોકી શકી નહિ ખુરસી ઉપર બેઠે બેઠે જતે બેઠોરા બની ગઈ. હાથ પગ પછાડવા લાગી તથા થોડા સમયમાં ખુરસી સાથે જમીન ઉપર પડી પડી.

તરંગીણીની આ બિમારીના કારણથી ઘરનાં સર્વ માણસો હમેશાં સાવધાન રહેતાં હતાં. તરંગીણીના દિવાનખાનાની પાસેજ એક દારી-ઝોરડો આરડો આવેલો હતો. આ દારી ખુરસીના જમીન ઉપર પડ્યાનો અવાજ સાંભળતાં જ્યાં આગળ કુતાવળથી દોડી આવી. તથા તરંગીણીની દાનત જેમ તેણે એ સમાચાર ધરમાં જઈ તેની કાઠી સાસુને જણાવ્યા.

આ પ્રકારને આગલે દિવસે તરંગીણીની કાઠી સાસુ પોતાના પુત્ર સુધીરચંદ્રને લેઈ આવી હતી.

તરંગીણીની સાસુ પોતાની માતાને સાથે લેઈ મહોલ્લાની સ્ત્રીઓને નિમંત્રણ કરવાને ગઈ હતી. ચંદ્રમાં ફક્ત નવી કાઠી સાસુ જ હતી. તે ત્વરથી તરંગીણી પાસે આવી પહોંચી તોને એક જોડેને પણ આ રોગ હતો આથી કરીને તોને આ રોગને દૂર કરવાના નિયમ વહેરની ખબર હતી. દારીની સહાયતાથી તેણે તરંગીણીને પલંગ ઉપર સુવાડી તેને બાનમાં લાવવાનો પ્રયત્ન કરવા માંડ્યો. એવામાં એકએક રહેને દ્રષ્ટિ પેદા

રંગીન કવર ઉપર પડી. એક હાથે તંરંગિણીને ને પવન નાંખતાં નાંખતાં ખીંચે હાથ લાંબો કરી તેણે એ પત્રને ઉંચકી લીધો. પત્ર લેખ કવર માંથી રંગીન તોટપેપરને બહાર કાઢી ખતીની થી તે એ મદદ પત્રને વાંચવા લાગી:—

“પ્રિયતમા!”

આટલું વાંચતાજ હેતુ માયુ. ભમી ગયું. હોનો શ્વાસ ઉતાવળથી ચાલવા લાગ્યો. હોના મુખ મંડળ ઉપર આશ્ચર્ય સાથે ચિત્તાની છાયા છંદાઈ રહી. તેણે પોતાની પાસે ઉઠેલી ઘસીને કહ્યું:—“તું પવન નાંખ હું દમશ્યાજ આપું” આમ કહી તે પંખાને ફેરી દેઢ ત્યાંથી બહાર ચાલી ગઈ.

તેનો પતિ હૃદયનાથ મીરનની અંદર એક મ્હોટો પ્રખ્યાત ડોક્ટર હતો આવક પણ સારી હતી તે ધણેજ ધાર્મિક પુરૂષ હતો આમ હોવા છતાં તે નો કાંઈક અંશે જુના જમાનાના હતા તે સ્ત્રી કેળવણીની વિરૂધ્ધ હતે તેની પ્રથમ પરચેક વાસ પત્નીના પુત્રનું નામ સુધીર કુમાર હતું. હૃદયનાથને નવી પત્નીથી એક પણ સંતાનની પ્રાપ્તિ થઈ ન હોતી તથા સંતાન થવાની આશા પણ રહી ન હોતી કારણ કે એની નવ વયુની અવસ્થા ત્રીસ વર્ષ ઉપરાંતની થઈ ગઈ હતી.

હૃદયનાથ એકલો પોતાના દિવાન આનામાં બેઠો બેઠો કાંઈ લખતો હતો હતો એકા એક પત્રોને પોતાની પાસે આવેલી બેઠે તેને આશ્ચર્ય લાગ્યું તેની સ્ત્રીએ તેની પાસે જઈ પોતાના હાથમાં પત્ર પત્નીના હાથમાં કહ્યું આ પત્ર વાંચી જુઓને.”

હૃદયનાથે પોતાના ચસમાંથી ટાંકેલી આંખોને પત્ની તરફ ફેરવી પ્રશ્ન કર્યો કેમ શું છે ?

“વાંચી જુઓને એટલે માલમ પડશે.”

“કાણે લખ્યો છે ?”

“કાણે લખ્યો છે તેનું શું કામ છે? તમે તમારે એક વખત વાંચી જુઓને.”

હૃદયનાથ પોતાના હાથમાંના પત્રને ઉંચા કરી મ્હોટીથી સ્વરે વાંચવા લાગ્યો:—

“પ્રિયતમા ?”

તમે કેવા નિર્દય છો ? શું આવેજ તમારો પ્રેમ છે કે ? જો હું કોઈ કરું તો શું તમે મને નહિ મનાવી દ્યો ? મારો એવીજ રીતે લાગ કરીને ચાલ્યા જશો ? કાલે પ્રાત કાલે મ્હે જે પત્ર તમને લખ્યો હતો તેનો જવાબ તમે આ માટે ન આપ્યો ? તમારા તરફથી ઉતર ન મળ્યો તેથીજ તમે તમારે મ્હને મળવા આવ્યા હતા ત્યારે મ્હે મધને લીધે તમારી સાથે કાંઈ પ્રાત પ્રાત કરી નહિ તેથી તમે પણ રીસાછ મને ને આ તો ચાલ્યા ગયા તમારી એવી વર્તણૂક થી મ્હારા ને બહુ બધું કષ્ટ થયું હવે તે તમે કપાંથી સમજો તમારો રિસાઈને ચાલ્યા જવાથી હું આંખો દાઢી નિદ્રાનો ભાગ કરી તમારી રાહ જોઈને બેઠો છું પરંતુ એક વખતને માટે પણ તમારું મુખ નહિ કરી શકી નહિ છેવટે નિરપાયે હું તમારો પસ્તાવો પામી તમને આ પત્ર લખવા બેઠો છું જો મ્હારી હૃદય વેદના તમે નહિ તો ખીલું કોણ સમજશે પ્રિયતમા શું આ પ્રાણ પ્યારીનો લાગ કરવા જેટલું કડીન હૃદય તમે કરી શકશો દારી ઉપર આટલો બધો કાંઈ.

લી. તમારીજ

પત્રને વાંચી રહ્યા પછી હૃદયનાથે પત્નીને પુત્ર પ્રશ્ન કર્યો આ પત્ર કોણે લખ્યો છે.

“ખીલું કોણે લખે તમારી ભત્રિજનવહુએ લખેલો છે.”

“શું મ્હારી ભત્રિજનવહુએ ?”

“હા તમારી ભત્રિજા વહુનો જે છે છેવટે પાપિણીએ બહાવુજ કયું તે કુટુંબમાં કલંક લગાડ્યું ? એ તો હું પ્રથમથીજ જાણતી હતી કે જેના ઉપર વૈધવ્ય જેવું બપકર દુઃખ હમેશને માટે આવી પડ્યું છે તેણે કાલ દિનારીની રજા સાડી પહેરવી અન્નકારો પહેરવા તથા પાન ચાવવા.....”

હૃદયનાથે પોતાની સ્ત્રીનાં વચ્ચેને અટકાવીને કહ્યું:—“ શુ તું બરોબર જાણે છે કે આ એનાજ હાથનો પત્ર છે ? ”

“ તમારી વાત સાંભળી મહારા શરીરમાં આગ સળગી ઉઠે છે શું હું કાંઈ આશ્ચર્ય છું કે એના અક્ષર પણ ન એળખું ? ”

“ થવાનું શું હતું. એ કલકિણીને આ ઘરમાંથી બહાર કાઢી મુકો-કાશીજીમાં મોકલો.”

“ પછી દુનિયા શું કહેશે? આપણે કેના કેના મ્હોં ઉપર હાથ મુકવા જઇશું ” હૃદયનાથે પોતાના હાથમંત્રો પત્ર પત્રીનાના હાથમાં આપેા તથા થોડા સમય સુધી વિચાર કરી રહેલે કહ્યું — “ તારી ધારણામાં કદાચ ભૂલ્ય હશે. એમ ખબર મળે છે. ”

“ હારતો; તમારા પુરો સધળી સ્ત્રીઓ, તમારા પુત્ર સહમને છે. ”

પત્ર પત્રીના સાંભળી હૃદય નાથના બંને ઓઠ એક વખત રિગત હાર્ય દેખાવ દેષ દેર કરેલે કહ્યું — “ જો મને એવી સપૂણ ખાતી સ્ત્રી નથી કે, તરંગિની પાપસાગરમાં ડૂબી છે; તથા કદાચ જો હું તારાં કહેવું સત્ય તરિકે સ્વીકાર તો પણ એટલું તો સર્વથા સત્યજ છે કે હજુ સુધી તે ધર્મચ્યુત જાણ નથી, યદ્ય થવાનો ઉપક્રમ થયો છે. ”

“ હા ઉપક્રમ થયો છે ! શુ ત્હમે એમ જ ધારો છો કે ફક્ત પત્રવ્યવહાર જ ચાલી રહ્યો ? ”

“ હા. હું તો એમ જ ધારું છું. ”

“ જો તમારી ખુદ્દિ છે તેવી જ તમે વાત કરી છે. પત્રમાંથી બંધી મિના માણુમ પડી આવે છે તો પછી તમે વા-ચુ શું ? ”

“ કેમ, પત્રમાંથી શું મિના માણુમ પડી આવે છે ? ”

“ જુઓ પત્રમાં એમ લખેલું છે કે, ‘ તમે બ્યારે મ્હને મળવા આવ્યા હતા ત્યારે કોઈને લીધે મ્હે તમારી સાથે કાંઈ વાત ચીત કરી નહિ. ’

આ વાક્ય શુ એમ સુચવે છે કે એકરો પત્ર વ્યવહાર જ ચાલી રહ્યો છે ? એક ખીજની અરસ પરસ મુલાકાત પણ થઈ છે, અર્થાત્ થવાનું સમયું થઈ ચુક્યું છે. ”

બરોબર આજ સમયે હાંફતી હાંફતી ઘસી ત્યાં આગળ ચાલી પહોંચી બોલી:—“ ન્હાની બા ચાલો ચાલો; તરંગિની તબિયત ઘણા જ બગડતી હોય એમ જણાય છે ! ”

તે તરતજ ઘસીની સાંથે સાથે મઘ. હૃદયનાથ પોતાના દિવાન ખાતામાં બેઠો બેઠો અનેક પ્ર-કારના વિચારો કરવા લાગ્યો. તેની પ્રકૃતિ કાંઈક દંડી હતી તેના મનની વૃત્તિ તરંગી ઉત્તેજિત નહિ. કોઈ પણ વિષય પર તેનો એકાએક વિશ્વાસ પડતો નહિ, આમ છતાં પણ જો કોઈ વિષયનો એને વિશ્વાસ પડી જતો અથવા એક વખત કોઈ વાતને સત્ય તરિકે માની લેતો તો પછી તેના મનમાંથી એ વાત દૂર થતી નહિ. તે બેઠો બેઠો સમધીનાજ વિચારો કરવા લાગ્યો. તેણે વિચાર્યું કે -જે જન્મથીજ વિધવા છે તેનાથી સંસારનો આકર્ષક મોહ દૂર કરી પોતાના પ્રહાર્યની રક્ષા કરવાનું સહજમાં બની શકેલું નથી. આટલું જ નહિ પરંતુ તરંગિણીની લખતી વાંચતી આવડે સ્ત્રી શિક્ષણની વિરુદ્ધમાં જે જે વિચારો ઉત્પત્ત થાય તેના એક એવો પણ તર્ક ઉપરિચિત થાય છે કે સ્ત્રી જાતિ પત્ર લખતી થાય છે વાને યોગ્ય થયેથી ખોટા હવસમાં ફસાઇ સ્ત્રી સમાજને અપવિત્ર કરે છે” હૃદયનાથે પોતાના વિચારનું પરિણામ પોતાના નજર આગળ જોયું હોય એમ લહેને લાગ્યું સ્ત્રી શિક્ષણના વિરોધને લીધે હૃદયનાથનું હૃદય તરંગિણી તરફ કોપીત થયું તે વિશેષ તેમણે વિચાર્યું કે “આ વાત બાળનેકહેવી કે નહિ ? જો મ્હોટા બાળને એ વાત કહેવામાં ન આવે તો આ પ્રકાર બધું પણ થઈ શકે નહિ. હવે કોઈ પણ રીતે તરંગિણીને અત્રે રાખવી વ્યાજની નથી. હજુ સુધી આ પ્રકાર સંબંધી કોઈ પણ હકિકત લોકોમાં ફેલાવો પામી નથી, પરંતુ જો આ પ્રમાણે હવે થોડો

વખત પણ બન્યા કરે તો આવી વાત બાગ્યેજ ગુપ્ત રહી શકે, અને જો એમ અને તો દુનિયામાં મેં મેં જતાવવું કદિન યશ પડે. બાગ્યેજ આંખોનો વિવાહ કરવામાં પણ સંકટ ઉપરિચય થાય. વળી એને જો બીજો કોઈ રથને મોકલે તો તેથી પણ શું સાર્યક થશે? જ્યાં જશે ત્યાં આવું જ કરશે.”

રાત્રે આઠ વાગ્યે તરંગિણી સાસુ પોતાની માતા સાથે ઘેર આવી. તરંગિણીને તે પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ વપારે ન્હાતી હતી. તેની એમાન અવસ્થાના સમાચાર જાણીતામાં આવતાં જ તે ઉતાવળી ઉતાવળી તરંગિણી પાસે જઈ પહોંચી. તરંગિણી અદાપિ એહોશ્વર હતી. દારી તથા ન્હાની વડુ તેની સેવા ચાકરી કરતાં હતી.

“આવું તો કદાપિ થયું નથી. આટલા બધા સમય સુધી કદાપિ મુઠ્ઠા રહેતી નહિ. આ શું સત્યાનાથ વળી ગયું? ક્યારની મુઠ્ઠા આવી છે?” મુઠ્ઠા આખ્યા પછી શું શું ઉપાયો કરવામાં આવ્યા છે?” આવા અનેક પ્રકારના પ્રશ્નો તરંગિણીની સાસુના મુંખમાંથી એકાએક બહાર નીકળ્યા. તે સર્વેનો ઉત્તર થવલું કરી એક દીધ નિવાસનો પરિભ્રમ કરી તેણે કહ્યું:— “થલું ખરાજ થયું છે” આમ કહી તે ન્હાની વડુને ધડેજાન દપકા આપી દેવા લાગી:—

“આટલા બધા સમય સુધી તરંગિણીને આવી રિયતિમાં એકલી દારીના જોખમ ઉપર મુકીને જવું એ વ્યાજબી નથી.”

ઘોડા સમય પછી તરંગિણીના સસરા પણ આવી પહોંચ્યા તથા તેઓ બધી દુકિત સાંભળી બોલ્યા:— “હવેન. થા તમે અત્યાર સુધી આઠો બેઠા બેઠા શું કરે છે? જાઓ જાઓ જલદી જાઓ. બાજુ હાથથી બગડતી દોષ એમ જણાય છે.”

હવેનાથ પોતાની મરજી નહિ હોવા છતાં તરંગિણીના એરડામાં તથા તથા ઘોડા સમય

સુધી તપાસ કરી તેણે કહ્યું:— “હવે બીપર સખત અઘાત થયો છે. બાગ્યેજ જીવી ચકશે!”

આખી રાત્ર તરંગિણીની તપાસ તથા દવા દર્દ કરવામાં ચાકી ગઈ તેણે કંઈ આશાજ નહિ ચિન્હો માનુષ પડ્યાં નહીં!

પ્રકરણ ૩ જી.

પ્રિયતમા પતિનું નામ અનંગ મોહન હતું. એ કોલેજમાં અભ્યાસ કરતો હતો. મેં જે સ્ત્રીના નામને લીધે ગઈ કાલે પ્રાતઃકાળે તે પોતાના આવી પહોંચ્યો હતો. તરંગિણી પ્રિયતમાની સાથે તેના આચાર તે પોતાની પત્નીના પત્રદ્વારા પ્રયમ કરી ચુક્યો હતો; આથી કરીને તરંગિણીનાં કરવાને માટે અને તેના સંબંધીની સંકેતો કદ સાંભળવાને માટે ઘણા દિવસે પતિ પ્રિયતમા થયેથી પ્રિયતમા તથા અનંગ મોહનના અરસા પરસ પ્રેમાભાષે બનેના મન ઉપર એટલો બધો અધિકાર કરી દીધો હતો કે અનંગ મોહન તરંગિણીની વાત પુછવાનું ભુલી ગયો. બીજો દિવસે રાત્રે દય વગેરે પ્રિયતમા પોતાના પ્રાણિક પતિની પાસે ગઈ.

એ ચાર પ્રેમ વાતોઓ થયા પછી અનંગે કહ્યું:— “તારી વહી સખી તરંગિણીનાં પત્રો તે જતાવ?”

પ્રિયતમાએ સિમ્ત કહી કહ્યું:— “હું આને એ પત્રો કેવી રીતે જતાવી શકું? તરંગિણી એ કોલેજે પણ તે જતાવવાની મંડે ન આપી નથી.”

અનંગે પ્રશ્ન કર્યો:— “ત્યારે શું કરું” નજીના પણ “કાલ” માંજ થાય છે કે! પત્રો જતાવવા પડે.”

“ત્યારે મહેને તે માટે પ્રથમ તરંગીણી રમ લેવા દેનો? અને કદાચ રમ ન આપે તો?”

“ન આપે તો પડી કેવી રીતે બતાવું?”

આ વાક્યથી અનંગ કંઈક દિવગીર થયો. તેણે કહ્યું:— “નહિ બનાવીશ હું તારો કોઈ નથી. એજ તારું સર્વસ્વ છે અને નહિ બનાવીશ.”

પ્રિયતમાએ પતિને કાંઈ પ્રશ્ન ઉતર આપ્યો નહિ તે સુધે થઈ રહી.

બીજે દીવસે તેણે તરંગીણી પામે જઈ સર્વ વાત કહી સંભળાવી. તરંગીણીએ પ્રિયતમાનો હાથ પકડીને કહ્યું — “નહિ, નહિ વહાણી. હું ત્યારે પગે પડું છું. પત્ર એમને તો વીશ નહિ.”

એજ રાત્રે એમની પોતાની પ્રિયતમાની પત્ની સરકાર શું થયું? હુકમ મળ્યો.

પ્રિયતમાએ ઉત્તર આપ્યો — “નહિ એ પ્રશ્ન પ્રકારે પોતાની રમ આપતિ નથી.”

બીજાને ઉત્તર સાંભળી અનંગમોહનને ઘણું જ ખેડ લાગ્યું. વાયક? આ રમને એક વાત સમજતાં અમને ઘણી શરમ આવે છે, પરંતુ લખ્યા સિવાય રહેવાનું નથી કે હમારો અનંગ પશુ આજ કાલની સ્ત્રીઓના રવમાવ પ્રમાણે રહન કરવા લાગ્યો.

હેવટે અન્ય કોઈ ઉપાય નહિ સુઝાઈ પ્રિયતમાએ તરંગીણીના સંધગ પત્રોને જાણમા આપ્યા હતા તે જાડવ બહાર ગયા, તથા તે પોતાના પતિના હાથના આપતાતેજ કહ્યું —

“લ્યો, લ્યો આ બધા પત્રો રહન કરવાનું કાંઈ પ્રયોજન?”

અનંગે પોતાના પગથી એ ચીટીઓના બંડ લેને લાતમારી દુર ફેંકી દીધું અને રેલપૂર્ણ સ્વરે કહ્યું — “મારે કાંઈ જોવું નથી.”

પોતાના થયેલા અપમાનથી પ્રિયતમાના મનને પશુ માડું લાગ્યું, તથા તે પાસેજ જમીન

ઉપર એસી જઈ નેનોમા વચ્ચેના પાવવ દબાવી રૂંદન કરવા લાગી.

કેટલાક સમય સુધી પ્રિયતમાને આવી અવસ્થામાં જોઈને અનંગમોહનનો કોઈ માન થયો, તથા તેણે પત્નીની પાસે જઈ તેના ગાભાં પોતાના બન્ને હાથો નાખી પ્રેમદર્શક સ્વરે કહ્યું “પ્રિયતમે ‘ધણુ’ થયું, હવે રૂંદન કરીશ નહિ.”

આ વાત ઉપર પ્રિયતમા વિશેષ રૂંદન કરવા લાગી.

અનંગમોહને પોતાની પત્નીને અનેક પ્રકારે રૂંદમગ્નીને શાત કરી, તથા દુર પડેલા પત્રોના જાડવને તેણે ઉપાડી લીધું. પ્રથમ પત્રના કવર ઉપર ચિત્રનામું જોઈ તે બોલી ઉઠ્યો — “તરંગીણીના હાથના અંગરો તો ધણીજ આ રમકે તથા સુર છે.”

“અરે! પુરૂષો કરતા પણ મહારી તરંગીણી ઉત્તમ અક્ષરો લખી શકે છે.”

“હીક ત્યારે, આ જાડવમાંથી તું જાતેજ મને બે આર પત્રો કે જે વાચવા યોગ્ય હોય તે કાઢી આપ.”

પ્રિયતમાએ એક પત્ર કાઢી આપી કહ્યું — “આ પત્ર વાંચો.” જ્યાં સુધી અનંગમોહને એ પત્ર વાંચ્યો ત્યાં સુધીમા તો તરંગીણીએ બીજા કેટલાક પત્રો કાઢી નાંકીને પતિના હાથમાં આપ્યા.

એક પડી એક એમ ઘણા ખરા પત્રો વાંચી જોયા પડી અનંગમોહનનું મન કંઈક ઉદાસ થઈ ગયું.

પ્રિયતમાએ પ્રશ્ન કર્યો — “શું વિચારો છો?”

અનંગે ઉત્તર આપ્યો — “જો તારે હવે તારી સુખી સંધી રહેતોનાગ કરવો પડશે.”

“કારણ?”

“કારણ એજ છે કે, જો હું ખરી વાત જણાવું તો હું એમજ દારૂ કે આ સંધગા-પ્રેમપત્રો છું.”

“ત્યારે શું સખીઓએ અસ્પરસ પ્રેમ કરવો એ પણ ગુ-હો છે કે ?”

“ગુ-હો છે કે નહિ, એ વિચારવાની કંઈ જરૂર નથી: સવાલ એટલોજ છે કે મને છોડીને તું ખીજા કોઈના ઉપર પ્રેમ કરી શકીશ નહિ. કારણકે જો તું આટલો બધો પ્રેમ તારી સખીને અપંચુ કરે તો મને તારા તરફથી જેટલો પ્રેમ પ્રાપ્ત કરવાની આશા છે તેટલો પ્રેમ હું પ્રાપ્ત કરી શકું નહિ. ?”

પ્રિયતમાએ સ્મિત કરી કહ્યું:—“તમે દીવાના બની ગયા છો.”

“હસવાની વાત નથી. આ પત્રો વાંચી જોતાં મારા મનમાં ધણી લાગણી થઈ છે. સખીઓ અસ્પરસ આવા પ્રકારના પત્રો લખે છે એવો મને સ્વપ્નમાં પણ અનુભવ ક્યો નહોતો.

તરંગિણી તો મને હમેશાં પગ લખે છે ત્હને ઉત્તર નહિ આપવાથી એ નારાજ રહે, ”

“નારાજ થાયતો થવાદે.”

“અરે ત્હેની રીસ તેમજ અભિમાનની હું શું વાત કહું ? નહિ જેવી વાતમાં પણ તે રીસાઈ જાય છે, ગઈ કાલેજ તેણે મારા ઉપર એક પત્ર લખ્યો હતો પ્રસંગ નહિ મળવાથી હું તેનો ઉત્તર આપી શકી નહિ આથી કરીને તે રીસાઈ ગઈ તથા તે અગાસીમાં પણ હમેશના નિયમ પ્રમાણે મને મળી. નહિ આજ પ્રાતઃકાલ હું બયારે તેને ત્યાં મંદિર ત્યાં તે મહારી સચે બેઠી સુઢાં નહિ. મહે કહ્યું:—“બહેન ! ગુરમે કવેમ બરામ છે ? વખત નહિ મળવાને લીધે ત્હારા પત્રનો ઉત્તર આપી શકી નહોતી.”

મહારી કયાં શ્રવણ કરી તે રોષ દર્શક સ્વરે બોલી:—“હા, હા, હું સઘળું જાણું છું—તારા પતિ આગ્યા છે—એથી તને વખત નહીં મળતો. અમે તો વિધવા રહ્યાં અગને હમેશાં વખત મળ્યા કરે છે.”

આ વચનોથી મને પણ ખોટું લાગ્યું તેથી તુરતજ હું ત્યાંની ચાલી આવી. વળી હું આજે આખા દિવસમાં એક પણ વખત અગાસીમાં ગઈ નથી.—મ્હારે શા માટે બહુલો ન લેવો ? મને પણ તેની પ્રમાણે કોઈ નહિ બરાતો હોય ?”

પ્રમાત સમયે પતિપત્ની બન્ને—અત્રત થકને વાર્તા લાપ કરતાં હતાં એવામાં પ્રિયતમાની માતાએ શયનાલયના દ્વાર આગળથી મોટે સ્વરે કહ્યું:—“પ્રિયતમા.”

પ્રિયતમાએ ત્વરાથી ઉઠીને દ્વાર ઉઘાડ્યું તેની માતાએ કહ્યું:—“જો મારી એક વાત તને.”

માતાની કંઈ સ્વર તથા અવગતિ જોઈને પ્રિયતમાને કાંઈક નિશા મળ્યું. ગાંઠા થઈ આવી તેણે ગભરાઈ જઈ પુછ્યું:—“માતા શું છે ?”

તેની માતાએ તેને હળમાં લેઈ :

“તરંગિણી ધણીજ બિમાર છે. તેને કરતી દાસી તને બોલાવા આવી છે.”

પ્રિયતમાએ ગભરાઈ પ્રશ્ન કર્યો:—“શાની બિમારી છે ? દાસી ક્યાં છે ?”

“તે ઘરમાં બેઠી છે. તું તેની સાથે તરંગિણીને ત્યાં જા.” આમ કરી પ્રિયતમાની માતા ત્હને જ્યાં આગળ તરંગિણીની દાસી બેઠી હતી ત્યાં લેઈ ગઈ. દાસીએ પ્રિયતમાને જોતાં જો ગદગદ કરે કહ્યું:—“બહેન ! જલદી ચાલો તરંગિણી વંદુ બચશે કે કેમ તે કાંઈ કહી શકાતું નથી તે તમને વારંવાર યાદ કર્યા કરે છે ચાલો જલદી કરો.”

દાસીનાં વચનો સાંભળતાંજ પ્રિયતમાના હાથ પગ કંપવા લાગ્યા. માતાને કહીને દાસીની સાથે તરંગિણીને ઘેર જવા ચાલી નીકળી.

તરંગિણી ઘર આગળ જઈ પહોંચતાંજ અનેક મનુષ્યોના રૂઢ પુનિ શ્રવણે પડ્યો. હા

સીએ પણ એકદમ રૂંદન કરવા માંડ્યું તથા રૂંદન કરતાં કરતાં લેણે કહ્યું. “અરેરે અધાર થઈ ગયું કે બગવાન આમ કહી તે માથાપર હાથ મૂકી હાથ હાથ ! ! કરવા લાગી.

રૂંદન થતી પ્રયત્નમાને કાંને પકાંજ તેવું અંગ પ્રસંગ કાંપી ઉઠ્યું શિર બમરા લાંબુ તે ઉભી રહી શકી નહિ દામીની ખાંધ ઉપર માથું મુકી તે દાર આગળથીજ રૂંદન કરતી કરતી પોતાને ઘેર જતી રહી ! તેની પ્રાણધિ તરખીથી હમે શાને માટે તેને વિયોગ દુઃખમાં નાખી આવી ગઈ ! !

હૃદયવિકત પ્રકાર બની ગયા પછી એક મહિને પોતાના સંકલ્પ પરીવારને લઈ હૃદયનાથ મીરન ગયો, ધેર ફક્ત તેની સાસુ તથા વડીલ બધું રહી ગયા.

જ્યેષ્ઠ માસ આવે છે મીરતમાં સમ્પત ગરમી પડી રહી છે સુર્યનાગણે રૂંદન મુર્તિ ધારણ કરી પ્રયત્ન અગ્નિ રસાવી રહ્યા છે. દર વાગતામાં તો રસ્તા ઉપર જનાર આવનાર મનુષ્યોની સંખ્યા ધણી ઓછી થઈ જાય છે. જ્યેષ્ઠના સમયે દુકાનો વિગેરે બંધ થઈ જાય છે એ સમયે રસ્તાં ઓઝવા તો નિર્જન જણાય છે કે તે તરફ નજર કરતાં રમણન બૂમીતું રથાન નેત્રે આગળ ઉપર રિયન થાય છે. સરકારી કચેરીઓ પણ સત્કારેજ ભરાય છે આખો દિવસ આવી બપોર દાનતમાં વીત્યા પછી સુધોરત થયા પછી પુનઃ પુરશેનો આવર જવર રસ્તા ઉપર થતો જણાય છે.

એક દીવમે જ્યેષ્ઠના સમયે એક અધારા ઓરડામાં સુતેલો હૃદયનાથ નિદ્રાદેવીની આરાધના કરી રહ્યો હતો મીરતનાજ મકાનમાં તે રહે

તો હતો એ મકાનની સર્ગ ઓરડાઓ કરતાં જે ઓરડામાં તે સુતો હતો તેમાં વિશેષ ઠંડી હતી આથી કરીને પરિવારનાં સર્વે મણીએ ગરમ રના સમયે આજ ઓરડામાં વિશ્રાંતિ લેતાં હતાં આ ઓરડાના મુખ્ય દાર ઉપર તથા બારીઓ ઉપર ખસ ખસતી ટટ્ટીઓ તથા પરદા રાખવામાં આવ્યા હતા.

ઓરડાની અંદર એક છોકરો બેઠો બેઠો પ બો બેચી રહ્યો હતો થોડે દુર નહાની વહુ (હૃદયનાથની પત્ની) બાળકોને સુવાડતી હતી. તથા મોડી રાત્રી (હૃદયનાથની બાબી) આવી ઉપર બેઠી બેઠી પોતાના દિરરની સાથે વાત ચીતકરી રહી હતી વ તથોત કરતાં કરતા તર-ગિણીની વાત નીકળી તર ગિણીની વાત નીકળતાંજ મોડી વહુએ હુ ખિન થઈને કહ્યું. “અરેરે ! એ બિચારી આપણને એકમાં મુકી આવી ગઈ.”

હૃદયનાથે કહ્યું. “તો પછી તેને માટે ચિંતા કરવાનું કાંઈ કારણ ? જે થયું હતું તે થઈ ગયું. એ જાતી રહી હોત તો પણ સંસારમાં સુખ નહોતું.”

મોડી વહુએ પ્રશ્ન કર્યો. “કેમ બાઈ ! આમ કેમ બોલો છો ?”

“જુઓ બાબી ! ધણા દિવસથી તમને એક વાત કહેવાની ઇચ્છા થયા કરે છે, પરંતુ આજ સુધી હું કહી શક્યો નથી ! નર ગિણીતું મરણ થઈ એ સર્વ પ્રકારે સાચું જ થયું છે.”

મોડી વહુએ જણાવ્યાથી પ્રશ્ન કર્યો. “કે હો તો ખરા કે શું થયું છે ?”

મોડા સમય સુધી ચાત રહ્યાં પછી હૃદયનાથે કહ્યું. “શુ કહું—રુચિર જણે થઈ ગયું હતું.”

આ વાક્ય સાંભળતાંજ મોડી વહુને થણું આશ્ચર્ય લાગ્યું. તેણે કહ્યું. “નમે શુ કરેા છો બાઈ ! આપું ના બોલો તે ધણીજ સાધવી સી હતી.”

હૃદયનાથે એક દીર્ઘ નિશ્વાસનો પરિભાગ કરી કહ્યું:- “ મોટી વહુ ! મેં મ્હારાં નેત્રોએ તેના લખેલો પત્ર વાંચ્યો, છે ! ”

“ કેવો પત્ર ? ”

“ તે શું કહ્યું ? ”

“ કાને લખ્યો હતો ? ”

“ એ તો હું નથી જાણતો કેણે આપણા સર્વસ્વનો નાશ કર્યો છે તે તો ફક્ત ધૈર્યજન જાણે છે. એ પત્ર હજી મારી પાસે જ છે- ”

“ ક્યાં છે જોઉં ? ”

હૃદયનાથે ધીમેથી હડીને પેટી ઉઘાડી તેમાંથી એક પત્ર બહાર કાઢ્યો. તેના હાથમાંનો પત્ર લેઈ તેની ભાભી બારી પાસે ગઈ તથા ખસખસની ટીકને ઉઘી કરી તેણે અનિમેત નયને એ પત્ર જોયો; તથા અદ્ય સમયમાંજ તે પોતાના પૂર્વ રૂપને આવી અને પત્રને હૃદયનાથના હાથમાં મુકતા પ્રવૃક્ષ વદને કહ્યું:- “ કેમ આજ પત્ર છે ને ? જો આજ હોય તો તમારી ધારણા સર્વથા અસત્ય છે. બધાંત એક પ્રકારનો જિમ માન છે

હૃદયનાથે અતિ આશ્ચર્યથી પ્રશ્ન કર્યા:- કેવી રીતે ?

મારી વહુએ ધીમે ધીમે કહ્યું:- “ આ તો જે પોતાની સખી પ્રિયતમા ઉપર લખ્યો હતો તરંગિની સાથે પ્રિયતમાનો ધણો સ્નેહ હતો. હમેશાં બન્ને એક બીજાને પત્ર લખ્યા કરતી હતી પ્રિયતમા બન્ને પોતાને સાસરે જવાની હતી ત્યારે અમને મંત્રના આવી હતી તે સમયે એ ધણેજ રૂદન કરી ગઈ હતી. બન્નેના સ્નેહની વૃક્ષના કરી રાક્ષસ તેમ નહોતું ”

આ હકિકત સાંભળતાંજ હૃદયનાથના વડન મગ્ન ઉપર પડીનાતાં બિંદુઓ તરી આવ્યાં તેણે પ્રશ્ન કર્યો:- “ તો પછી પત્ર ઉપર તરંગિણીએ ‘ પ્રિયતમા ’ નહિ લખતાં ‘ પ્રિયતમ ’ કેમ લખ્યું છે ? ”

મહોટી વહુએ ઉત્તર આપ્યો:- “ તરંગિણી હમેશાં પ્રિયતમાને ‘ પ્રિયતમ ’ સંબોધનથીજ સંબોધતી હતી. ”

આ ઉત્તર સાંભળતાં હૃદયનાથનું મુખ મગ્ન ચિંતાતુર થઈ ગયું. તેના ઉપર વિષાદ ગંભિરવની જાયા છવાઈ હતી. થોડા સમય સુધી વિચાર કર્યા પછી તેનાથી બેલાઈ જવા પુ. કે:- “ અદ્યસાંસ, પ્રથમ હું આ બેઠે પ્રથમથી જાણતો નહોતો. ”

મહોટી વહુએ હૃદયનાથને પુછ્યું:- “ અને જો કદાચિત તહમે આ બેઠે પ્રથમથી જાણતાં હોત તો શું થાત ? શું તમે તેને બચાવી શકત ? શું તમે એણે લીધે તમે તેની બરબાર સંભાળ લીધી નહિ ? ”

હૃદયનાથે પોતાની પાસે કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહોતો. મહોટી વહુએ પોતાની પાસે કરતી હતી કે:- “ શું તમે કર્યો છે ? એ બચી શકત ? ”

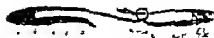
હૃદયનાથે એક દીર્ઘ નિશ્વાસ મૂકી કહ્યું:- “ ભાભી ! જેનું જીવન આવીશું હોય છે તેને કેણું બચાવી શકે છે ? પારખવાના લેખ મનુષ્યથી તીવ્ર થાત નથી. ”

હૃદયનાથના આ ઉત્તરથી તેની ભાભીને સંતોષ ન થયો. તે હજી પણ કેટલીક વખત કેલ નિર્ગન રચાને બેસી રહીને તરંગિણીના સંબંધી અનેક વાતોનો વિચાર કરે છે.

નહિજ માન્યું.

“ મારી સુવાદને બહુએ સમજાવી પણ ઉંઠ એ બોરીનું બાપું જરા બી નહી સમજ્યુ આખરે બ્યારે મારી તેહની મેલેરીયાથી નપટકાને ડાકટરોનું કાંઈ વલ્યું નહીં ત્યારે રડમસ થઈ મને પટાવવ લાગી મહિનો દહોડા ધીચારા ધીચાળ્યા બોબો પેસ ખરચ્યા તેને બદલે નવ્યુ ભાગમાં મારિ તેહની હુ-શીયાર થઈ ગઈ. અજન્મ રામબાણુ હતો હતો પામ-આજ્ઞા હું હમેશો રાખું છું તમે સમજ્યા કે ? જરૂર એક બાટલી રાખજો.

શરાખે ફરેલો એક કુટુંબનો નાસ.

લેખક—શ્રી નથુભાઈ ગણાલચંક શાહ

બદાવની નામના પ્રસિદ્ધ શહેરમાં ત્રણ વૃદ્ધ પ્રસાદ વડીલ રહેતા હતા તેઓની સ્ત્રીનું નામ લક્ષ્મી હતું તેઓને ત્રણ નામની એક જ કન્યા હતી એકની એક કન્યા હોવાથી તે માતાને બહુ લાડ હતી જ્યારે તે બે બાળકો પાંચ વર્ષ ત્યારે માતા પિતાએ આ બે બાળકોની બાલ નાચી રહેલા કન્યાને બાળકોની સાથે તેના લગ્ન કરી આ બાળકોની સાથે પરીક્ષા કરી હતી અને હવે તે એક, એક બીની બે બાળકો કરતો હતો. નારાયણ પ્રસાદે જ મોઢા તે પોતાના ઘરમાં જ રાખી લીધા તેઓ બદાવનીનો પહેલા ન જરના વડીલ ગણાતા હતા. તેણે વિચાર કર્યો કે જો જમાણ ધરમાં જ રહેશે તો આ બાળકોમાં કન્યાનો વિયોગ સહન નહિ કરવો પડે. થોડા વખત પછી બીડારીલાલે પણ પરીક્ષા પાસ કરી અને બદાવનીમાં જ વડીલાત કરવી શરૂ કરી. નારાયણ પ્રસાદે પોતાના જમાણને આગળ પાડવામાં રોક કરીને મદદ કરી. થોડા વખત દિવસોમાં નારાયણ પ્રસાદની વડીલાતનું તમામ કામ બિહારીલાલ કરવા લાગ્યો. તેણે થોડા જ સમયમાં નામ અને હોલ્લ મનમાંની પેલા કરી લીધી. હવે બદાવનીમાં બિહારીલાલ નામી વડીલ ગણાવા લાગ્યો.

ક્યા માતા પિતાને પોતાની પુત્રી અને જમાણનું સુખ જોઈને આનંદ નહિ થાય ? નારાયણ પ્રસાદ અને તેની સ્ત્રી એવું જોઈને વધારે આનંદ થતાં હતા કે બિહારીલાલ અને તારાદેવી

એક બીજાને અત્યંત પ્રેમથી ચાહે છે. ખરેખર બિહારીલાલ પોતાની સ્ત્રીનો અનેક શું જોઈને તે પ્રેમ પાસમાં બંધાય ગયો હતો.

હવે નારાયણ પ્રસાદ અને તેની સ્ત્રીના એક સુખ આનંદમાં માત્ર એક વાતની ખામી હતી તેઓના મનમાં ચિંતા થતી હતી કે તારાના પુત્રનું મોટું ક્યારે દેખીએ? ધરવરની કપાથી તેઓને તે કષ્ટ પશુ સંજોગ થઈ ગયું. તારાને પુત્ર આવ્યો તેનું નામ રામચંદ્ર પાડવામાં આવ્યું. બુદ્ધ નારાયણ પ્રસાદ અને બુદ્ધ લક્ષ્મી દેવીને વિચાર્યું કે હવે અમારા જીવનની સાથે તારા યત્ન તે અંતે તારાના પુત્રને સાક્ષાત રામચંદ્ર જ માનીને બહુ ખચ કરવા લાગ્યા.

અહીં તો બધું બરાબર છે, પણ ત્યાં બિહારીલાલ શું કરે છે તે જોઈએ. તેણે ધીરે ધીરે પોતાના સુખી કુટુંબમાં વિષ વસના બીજ વાતવા શરૂ કર્યો પોને શરાખી થઈ ગયો હતો અને બીજારી નિર્દોષ તારાને પણ શરાખી બનાવવાનો ચત્ન કરી રહ્યો હતો.

બદાવનીના તમામ વડીલોની એક 'સુનિયત કલ્પ' હતી ત્યાં વડીલોએ જોઈ મળીને પોત ના વિચારો જાહેર કરતા હતાં આ કલ્પમાં જ અમારા તરફ વડીલ બિહારીલાલે, પહેલવડે શરાખ પીવાની દિક્ષા લીધી હતી તેઓને એમ લાગવા માંડ્યું કે એકલા શરાખ પીવામાં કાંઈ મજા નહીં, કાંઈ આનંદ નહીં, જો મોજાઓમાં

પોતાની સ્ત્રી શામેલ ન હોય તે સુખ શુ કામનું ? સ્ત્રીને પતિની તમામ વાતોમાં સાથ દેવો જોઈએ ? એક દિવસ શરાબની બોટલ ઘરમાં લાવી રાખી, અને પોતે આરામ ખુર્શી પર પડે પડે એક અંગ્રેજ ચોપડી વાંચવા લાગ્યો. જ્યારે તારા દેવી તે બોટલમાં આવી ત્યારે પોતે વાંચવામાં એવો નિમગ્ન થઈ ગયો કે જ્યારે તેણે તારાને દીડી જ નથી. તારા થોડી વાર સુધી ચુપચાપ ઉભી રહી છેવટે ધીરજ ન રહેવાથી તે બોલી આ ચોપડીમાં એવું ને શું બધું છે ? કાંઈ પાણી જાણુ તો ખરી બિહારીલાલ તો એટલજ માગતો હતો આરામખુરશી ખાધી ઉઠીને પતંગ પર બેઠો તારાને પણ પોતાની પાસે બેસાડી, અને પૂતનકની પાને બાંધી મોઢ કરી તે સંભળાવા બાગ્યો ને પૂતનકમાં એક પ્રસંગ પર, એક પાત્રને મોટેથી મદિરાની પ્રશંસા કરાવવામાં આવી હતી. લખ્યું હતું કે "હે શરાબ, તું આ પૃથ્વીનું અમૃત છે ! જનની છે ! ચિત્ત મોહિની છે ! શ્રમવિનાશીની છે ! તારી કૃપાથી ચિંતા, બય, શોક અને મોઢ વિગેરે દુર બાગી જાય છે હે દેવી, તું અનુષ્ઠાનપદ્ધતિન નિરમાન કરે છે. તારો પ્રભાવ જાણે છે ! "

અસ, આ વિષય લખતે વધીલ સાહેબે પોતાની વકતૃતા આરંભ કરી દિધી. સ્ત્રીએ તો સ્વભાવ છે કે તે પોતાના પતિની સમાન વિચાર પાત્ર મિત્ર કોઈ બીજાને નથી સમજતી તે પ્રભાણે જે સ્ત્રી એ પોતાના પ્રેમ અને વિશ્વાસના કારણથી પતિને આધિન રહે છે તેઓને પોતાની પડિતાઈના જોર પર હાવી, તે પતિને માટે ઘોર પાપ સમજવામાં આવે છે; પણ આ વખતે બિહારીલાલના શિર પર મદિરાનો બુન ચડેલા હતો તેણે વિદાર, સિધ્ધાન્ત, અભિવિજ્ઞાન, વેદક, ઇન્દ્રિયાસ, કવ્ય વિગેરે અને દિવિયોની ચર્ચા કરીને પોતાના જ્ઞાનનો વકતૃતા અને જુનિયો દુરોપયોગ કર્યો, તથા પોતાની સ્ત્રીના નિર્મજ, ગુધ્ધ, નિષ્કપટ અને બોળા મન પર બિહારીએ પોતાની અસર બેસાડી દિધી. તે રાતના જનેજ

જે શરાબ હાવી, તે રાતના બિહારીલાલે પોતાની સ્ત્રી-ધર્મપતિની સાથે મદિરા વિહાર કરીને પોતાના જીવન સફલ માન્યું ? પણ, ખરી રીતે, તે રાતના, તે શિશિત મૂર્ખે પોતાનું તથા પોતાની પ્રિય સ્ત્રીનું અને તેના વૃદ્ધ માતા પિતાનું તે અજ્ઞાન બાલક રામચંદ્રના જીવનનું પણ સત્યાનાથ કરી નાખ્યું હતું. !

શર્યાનમાં તો આ વાત કોઈના ધ્યાનમાં ન આવી, પણ બે ચાર મહીનાની અંદર બી. ચારી તારા પુરો શગબી બની ગઈ. તેની કોમલ પ્રાપ્તિ પર મદિરા રાત્રિ પિણાએ પુરો અપલ જાગ્યું, તે શરાબને આધિન થઈ ગઈ તેનાથી દલે શરાબનો વિભાગ એક જાણુ પણ મહેલ તો સહી સકાતો. રાત્રિ નિશામાં મરનર હવા કરતી હતી આ જોઈને કોઈનાં વૃદ્ધનારાયણ પ્રસાદની નિંદા કરવામાં જઈ જુદા માતા પિતાએ પોતાની પુત્રીના કથ્યાળને માટે તેને સાથે લઈ કાશીમાં રહેવા આજ્ઞા ગયા, પણ શરાબે તારાનો પીછોત્તમાં પણ ન મેલ્યો. જે દ્રષ્ટ વખતે તેને શરાબ ન મળે તો તે દિવાની જરી થઈ જતી. એક દિવસે એની અવરજાવા તે ઘરમાંથી બહાર નિકળી ગઈ અને કોણ જાણે કયાં ચાલી ગઈ તેવી પેદલાં તેણે એક પત્ર પોતાના પતિને મોકલી આપ્યો તારાની શોધ આખા કાશી શહેરમાં કરવામાં આવી; પણ ક્યાંય પત્રો ન મળ્યા. વૃદ્ધ માતા લક્ષ્મી દેવીએ પુત્રી ન મળવાથી તેના વિયોગમાં પોતાના પ્રાણુ તથા દિવા

જે દિવસે બિહારીલાલને પોતાની પ્રાણુ પાશી તારાનો પત્ર મળ્યો તેજ વખતથી તેણે શરાબ પીવા છોડી દિધી. તે પત્રમાં કાંઈ એવાજ પ્રેમનો જન્મ હતો જે કે બિહારીલાલે પોતાની મુર્ખતાથી તારાનો નાશ કર્યો હતો, તો પણ તેના નિર્મલ દહનમાં પોતાના પતિ તરફ નિષ્કપટ પ્રેમ લાવ જેવેને તેવોજ રહેલા હતો. જુઓ, તે પત્રમાં શું લખ્યું હતું :—

“પ્રાણુત્રિય-માત્ર પ્રાણુની સમાન નંદી, પણ પ્રાણુથી એ વધારે પ્યારા-પનિ દેવના સ્વિત્ર ચ લોમાં સદાગ પ્રશુભ પ્રરિતે આ આપની દાસી નમ્રતાથી એક પ્રાર્થના કરે છે આ છેવટની પ્રાર્થના પર ધ્યાન આપજો આનો અનાદર કરશે નહીં. હું મને બહુ નશિમદાર સમજું છું અને પરમેશ્વરને ધન્યવાદ આપું છું કે આ વખતે પણ લખતે સમય-હુ હોશમા છું-એહોશ નથી, તે ચાકાલ મદિરાને આધિન નથી? હું તમને દોશ નથી આપતી આ મારાજ દુનંતના વાન કે તે દિસે ત બવાનક વિષય પુતક તમારા હ-ચમા મે દીધું! હું વિશ્વામયી માનુ છું કે તે દુષ્ટ પુરસ્કેત તમારું અને મારું ફળિત કયું. તમને શુ આનંદ દેવના નાય-પ. ૧૧ શરાખ કેરી હસી રી એમના એમના વિચાર હું હું એમના વિચારો અમે બને પતા તો જીવન એસાક, અને બુદ્ધિ રિગેરેના હચિન ઉપજોમ કરીને દુ-ખાનીમુખ અને વિનાશના પ્રાપ્ત કરવામા વધાર સામર્થ્યતાન બની શકલ એવા વિચારયોગ આપણુ મને એ તેનો સ્વી-કાર કયો હતા? પણ હું એ જાત-અનવા કેવલ અશુ નીજી તે સરામ ખાતા ખરામે તરન મન પોતાને આધિન કરી નિરી! હું જલ્દી તેના ક ઠોર પ જામા સપકાઇ ગઇ? એટલી પણ સરી વાત છે-અને હું વાર નર પરમેશ્વરનો ઉપકાર માનુ છું કે, હજી સુધી તમે મારી માફક આ રાક્ષસીના ક્રમ્મતમા પુરી રીતે નથી ફમાણા હું હવે આને મર મોહું નકિ મતાવું આપના અર્થમા મારો કેટલો પ્રય છે તનુ વર્ણન પત્રમા નથી કરી વડતી જો મારી આવી દુર્દશા ન યાત, જો મારે બદલે તમારી ખરામ હાનત યજ્ઞ જાત, જો કેદી તમે સત્તમના કારણથી નષ્ટ બ્રહ્મ યજ્ઞ જાત અને મને હેરાન કરતા મનાવત, તો પણ હું તમારા પગ કેદી ન છોડત, પણ આ વખત તો હું આખા જગતને છોડના તમાર યજ્ઞ ગઇ છું? આ હવે માન બે કવાક બાકી છે તે પછી આ શરીર તમારી સેવા કરના યોગ્ય નહીં

રહે, તે ગંગાજીને અર્પણ કરવામાં આવશે? ધન્ય છે? ગંગા માનાતી જય હો? તેજ હવે મારા આ અપવિત્ર દેહનો સ્વીકાર કરી શકે છે? તમારી સેવા બને કે ન બને, પણ મને આ વાતનો ભય છે કે જે પાપી ચરણ આજ સુધી મેં નથી કયું, જે અધર્મની વાત હમણાં સુધી મારા સ્વપ્નામાં પણ નથી આવી, તે અધર્મ અને તે પાપને માટે આ રાક્ષસી મંત્રિશ મને પ્રવૃત્ત કરી દેશે, તે કેમ બનશે ને હું? લખી નથી શકતી તમે જાણો છો કે માણસ એકવાર ભોજન નીચર ચવારી શકે છે, તેમ છતાં પણ જો તે જીવ બહુ સતાવે છે તો તે અત્ર અત્ર કરીને જીવતા કુખથી પીકાઈને મરી જશે, પણ તે નિનિ અને સન્માર્ગનો ત્યાગ કદાપિ નહીં કરે તેજ માણસ એક પ્યાના શરાખને માટે કાચ જાણે શુ શુ કરી નાખશે? આ શરાખને પાપનો અ કોશ સમજ હજી સુધી મારાથી કોઈ ખરામ કામ નથી થયું મારા માતપિતા અને તમે મને કોઈ પુરા કામ કરવા નહીં ચિયો, પણ મને હવે મારો પોતાનો જ શેસો નથી રહ્યા, ભરોશો અને વિશ્વાસ રહે પણ કેવી રીતે? શુ કોઈ માણસ પોતાના ઘર મા જીવતો જીવ પિતાય રાક્ષસ ને રાખીને કદી પણ સુગી ચવાતી આતા રાખે ખરો? આ નીચ શરાખ માને પીઝે નથી મેલનો જો એક ક્ષેત્ર પણ શરાખ મગવામા વાર લગે છે તો મારા જાન નિકળી જાય છે એવી હાનતમાં આ સસારમા રહેવા કરતા આત્મત્યાગ પામ મને વધારે બવાનક નથી લાગતું. બસ, હવે મેં આત્મહત્યા કરીને-ગંગાજીના સાંત પ્રતાક મા કુખીને મરવાનો નિશ્ચય ચિયો છે. હવે તે વખત નજીક આપ્યો છે હવે હું મારા હૃદયમાં તમારી મનોહર છબિ અને સુ દર સુનિતું ધ્યાન કરું છું. અને ગંગાજીને રરના લખું છું, મારી છેલ્લી અરજ એટલીજ છે કે, તમે તે રાક્ષસી મદિરાનો સંગ છોડી દેજો, કોઈ દિવસ પણ તેને અડસી નહીં, જો તે એકદમ છોડી દેશે તો છૂટી

મેનાની સ્ત્રી શ્રામેશ ન હોય તે મુખ્ય શુ' કામનુ' ? સ્ત્રીને પતિની તમામ વાતોમાં સાચ દેવો જોઈએ ? એક દિવસ શરામની બોટમાં ધરમાં લાવી રાખી, અને પોને આરામ ખુર્શી પર પડે પડે એક અંગ્રેજ ચોપડી વાંચવા લાગ્યો. જ્યારે તારા દેવી તે બોટમાં આવી ત્યારે પોને વાંચકમાં એવો નિમગ્ન થઈ ગયો કે જાણે તેણે તારાને દીડીજ નથી. તારા ચોડી વાર મુઠ્ઠી ચુપચાપ દબી રહી છેવટે ધીરજ ન રહેવાથી તે બોડી આ ચોપડીમાં એવું ને શુ' મળ્યું છે ? કાંઈ હું પણ જાણુ તો ખરી બિદારીલાલ નો એટલજ માનવો હતો. આરામખુર્શી પાછી ફરીને પથંગ પર બેઠા તારાને પણ પોતાની પાસે બેસાડી, અને પૂછકની વાતો બહુ મોડ કરી તે મંલગવાવા બામથો ને પૂછનમાં એક પ્રસંગ પર, એક પાત્રને મોઢેથી મલિંગની પ્રશંસા કરાવવામાં આવી હતી. સખ્યુ હતુ કે 'દેશરાજ, તું આ પૂછીનું અર્થ છે ? જાણી છે ! વિત્ત મેલિની છે ' શ્રમચિનાંશી ની છે ! તારી કૃપાથી ચિંતા, બપ, મોઢ અને મોડ વિચેરે દુર ભાગી જાય છે હે દેવી, તુ મનુષ્યમાનવશક્તિ નિરમાન કરે છે, તારો પ્રભાવ જાણે છે ! "

બસ, આ વિષય સમજને વધીત્ર મારેએ પોતાની વક્તૃતા આરંભ કરી દિધી. સ્ત્રીએ તો સ્વભાવ છે કે તે પોતાના પતિની સમાન વિશ્વાસ પાત્ર મિત્ર કોઈ બીજાને નથી સમજતી તે પ્રમાણે જો સ્ત્રી એ પોતાના પ્રેમ અને વિશ્વાસના કારણથી પતિને આશિન રહે છે તેઓને પોતાની પડિતામના જોર પર ઠગવી, તે પતિને માટે ઘોર પપ સમજવામાં આવે છે; પણ આ વખતે બિદારીલાલ ત્રના શિમ્પર મહિરાનો જીવન ચરેકો હતો તેણે વિદ્યાર, સિદ્ધાન્ત, મનોવિજ્ઞાન, વૈદક, ઇન્દિયા, કવ્ય વિચેરે અને ફરિયોની ચર્ચા કરીને પોતાના જ્ઞાનનો વક્તૃતા અને જીવિનો દુરોપયોગ કર્યો, તથા પોતાની સ્ત્રીના નિર્મળ, શુદ્ધ, નિઃકપર અને બોળા મન પર બહિસએ પોતાની અસર બેસાડી દિધી. તે રાતના અનેજ

જે શરામ કહાવી, તે રાતના બિદારીલાલે પોતાની સ્ત્રી-ધર્મ પતિની સાથે મહિરા વિદાર કરીને પોતાનું જીવન સફલ માન્યું ? પણ ખરી રીતે, તે રાતના, તે શિશ્નિન મૂર્ખે પોતાનું તથા પોતાની પ્રિય સ્ત્રીનું અને તેના વૃદ્ધ માતા પિતાનું તે અજ્ઞાન બાલક સમય-દ્રવ્ય જીવનનું પણ સત્યાનાસ કરી નાખ્યું હતુ. ।

શરઆનમાં તો આ વાત કોઈના ધ્યાનમાં ન આવી, પણ એ ચાર મહીનાની અંદર બીજારી તારા પુરી શગથી બની ગઈ. તેની કામજ પ્રવૃત્તિ પર મહિરા રૂંધે વિચારે પુરો અપલ જાણ્યો, ને શરામને આશિન થઈ ગઈ તેના થી દલે દાગોળો વિશેષ એક કાણ પણ નહોતો સડી સકાતો. તે રાત નિશામાં મસ્ત રહ્યા કરતી હતી આ જાણે તેણી પોતાની વૃદ્ધનારાયણ પ્રસાદની નિંદા કરતી જોતી જોતી જુદા માતા પિતાને પોતાની પુત્રીના કલ્યાણને માટે તેને સાથે લઈ કાશીમાં રહેવા આજ્ઞા ગયા, પણ શરામે તારાનો પીછોટમાં પણ ન મેલ્યો. જે કોઈ વખતે તેને શરામ ન મળે તો તે દિવાન જોતી થઈ જતી. એક દિવસે એની અવરધામાં તે ધરમાંથી બહાર નિકળી ગઈ અને કોણ જાણે ક્યાં આવી ગઈ તેની પેદલાં તેણે એક પત્ર પોતાના પતિને મોકલી આપ્યો તારાની શોધ આખા કાશી શહેરમાં કરવામાં આવી; પણ ક્યાંય પત્રો ન મળ્યા. વૃદ્ધ માતા લક્ષ્મી દેવીએ પુત્રી ન મળવાથી તેના વિયોગમાં પોતાના પ્રાણુ તથા દિશા

જે દિવસે બિદારીલાલને પોતાની પ્રાણુ ખાતરી તારાનો પત્ર મળ્યો તેજ વખતથી તેણે શરામ પીવા છોડી દિધો. તે પત્રમાં કાંઈ એવાજ પ્રેમ નો જાદુ હતો જે કે બિદારીલાલે પોતાની મુર્ખતાથી તારાનો નાશ કર્યો હતો, તો પણ તેના નિર્મલ દ્રવ્યમાં પોતાના પતિ તરફ નિષ્કપટ પ્રેમ બાવ જોવેને તેણેજ રહેલો હતો. જુઓ, તે પત્રમાં શુ' સખ્યુ હતુ ? —

“પ્રાણપ્રિય-માત્ર પ્રાણની સમાન નહીં, પણ પ્રાણથી એ વધારે પ્યારા-પનિ દેવના પવિત્ર ચ-લોમાં સાદ્યંગ પ્રણામ કરિને આ આપની દામી નમ્રતાથી એક પ્રાર્થના કરે છે આ છેવટની પ્રાર્થ-ના પર ધ્યાન આપજો. આનો અનહર કરેલો નહીં. હું મને બહુ નશિબદાર સમજું છું અને પરમેશ્વરને ધન્યવાદ આપું છું કે આ વખતે પત્ર લખતે સમય-કુ હોરામાં છું-એટલો નથી, તે ચાંડાલ મદિરાને આપિત નથી? હું તમને દોશ નથી આપતી. આ મારાજ હુબંગના વાન કે તે દિ.સેત બવાનકે વિષરૂપ પુસ્તક તમારા હ-થમાં મેં દીધું. હું વિશ્વાસથી માનુ છું કે તે દુષ્ટ પુસ્તકેજ તમારું અને મારું દુષ્ટિન ક્યું. તમને શું અનુરૂપ નથી-પ. ૧૧ સંપાદન કેરી હલકી નથી-પ. ૧૧ એમજ વિશ્વા-રૂં હું જોઈ રહ્યો છું. પત્રામાં એમ અને પાતા-ના જીવનમાં સ્વાહ, અને પુસ્તક રિગેરેના ઉચિત ઉપયોગ કરીને દુનિયાસુખ અને વિનાશના પ્રાપ્ત કરવામાં વધારે સામર્થ્ય જાની શક્ય એવા વિચારબાજ આપણુ જાને એ તેનો સ્વી-કાર કર્યો હતા? પણ હું સ્ત્રી જન-અમલ્યા કેવલ અજાની છું તે ગ્રામ્ય ખાના ખરાબે તરન મન પોતાને આપિત કરી લિની. હું જાણી તેના ક-હોર પાંખમાં સપડાઈ ગઈ? એટલી પણ સરી પાત છે-અને હું વાર વાર પરમેશ્વરનો ઉપકાર માનુ છું કે, હજી સુધી તમે મારી માફક આ રાક્ષસીના અંગના પુરી રીતે નથી ફસાણા. હું હવે આવતે મર મોહું નહિ જતાવું આખા ચર્ચુમા મરો કેટલો જો છે તેનું વર્ણન પત્રમાં નથી કરી શકતી. જે મારી આવી દુર્દશા ન થાય, જે મારે બદલે તમારી ખરાબ હાલત યદ્ય જાત, જે કદી તમે શરણના શરણથી નષ્ટ જાત યદ્ય જાત અને મને હેરાન કરતા સન વત, તો પણ હું તમારા પગ કદી ન છોડત, પણ આ વખત તો હું આખા જગતને છોડવા તૈયાર થઈ ગઈ છું? અને હવે માત્ર એ કલાક બાકી છે તે પછી આ શરીર તમારી સેવા કરવા યોગ્ય નહીં

રહે; તે ગંગાજીને અર્પણ કરવામાં આવશે? ધન્ય છે રંગા માતાની જય હો! તેજ હવે મારા આ અપવિત્ર દેહનો સ્વીકાર કરી શકે છે? ત-મારી સેવા અને કે ન અને, પણ મને આ વા-તનો ભય છે કે જે પાપી ચારણ આજ સુધી મેં નથી ક્યું, જે અધર્મની વાત હમણાં સુધી માગ સ્વપ્નામાં પણ નથી આવી, તે અધર્મ અને તે પાપને માટે આ રાક્ષસી મદિરા મને પ્રજ્વલ કરી દેશે. તે કેમ બનશે તે હું લખી નથી શકતી. તમે જાણો છો કે માણસ એકવાર જોગજનન કરે ચપાવી શકે છે, તેમ છતાં પણ જેને જોખ બહુ સતાવે છે તો તે અત્ય અત્ય કરીને જોખના દુખથી પીડાઈને મરી જશે, પણ તે નિર્નિ અને સન્માર્ગનો ત્યાગ કદાપિ નહીં કરે. તેજ માણસ એક પોતા શરા અને માટે કાચ જાણે શુ તુ શુ કરી નાંખશે? આ શરાખને માપનો અંકાર સમજી હજી સુધી મારાથી કાંઈ ખરાબ કામ નથી થયું મારા માતપિતા અને તમે મને કાંઈ જુદું કામ કરવા નહીં રિયો, પણ મને હવે મારો પોતાનો જ રોસો નથી રહ્યો, મરણો અને વિશ્વાસ રહે પણ કેવી રીતે? શુ કાંઈ માણસ પોતાના ઘર મા જીવતો જૂન પિણાચ-રાક્ષસ-ને રાખીને કદી પણ સુખી થવાની આશા રાખે ખરો? આ નીચ શરાખ મારો પીછે નથી મેલતો જે એક કાચ પણ શરાખ મગવામાં પાર લગે છે તો મારા જન નિકળી જાય છે. એવી હાલતમાં આ સ સારમ રહેવા કરતા આત્મહત્યાનું ખાસ મને વધારે બવાનક નથી લાગતું. ખસ, હવે મેં આત્મહત્યા કરીને-ગંગાજીના ચાંત પ્રવાહ માં ડુબીને મરવાનો નિશ્ચય ન્યો છે. હવે તે વખત નજીક આવ્યો છે. હવે હું મારા હૃદયમાં તમારી મનોહર છબિ અને સુદર સુતિનું ધ્યાન કરું છું. અને ગંગાજીને રર ૧૧ લકડું છું, મારી છેલ્લી અરજ એટલીજ છે કે, તમે તે રાક્ષસી મદિરાનો સંગ છોડી દેજો. કાંઈ દિવસ પણ તેને અડચણ નહીં, જે તે એકદમ છોડી દેજો તો જીવી

જો, નહીં તો તેની આદત કદી પણ છુટવાની નહીં. આ માઠા માયાની સાથે નિયત મનુષ્યનો નિઃશ્વ વ્યર્થ છે। આજ નહિં તો કાલ, કાલ નહિં તો ત્રીજો દિવસે, ક્યારે ને ક્યારે, તે તમને પેતાનો હાંસે યુગ્મ બંનાવીને નષ્ટ કરી નાંખશે, જેની વારંવાર હાંચ બેઠીને અને નશ્તાપૂર્વક મેઝીયાં વિનંતી કરે છું કે, આ વાતનું દોષમાં ધ્યાન રાખજો કે, તમારી ખારી તારા માતૃમંદિરમાં કરવાને શા માટે તૈયાર થઈ, તમારા માતાપિતા સેમાન સામ-સમરેથી આવી છુટી હાંસિત કેમ થઈ, તમારો એકનો એક બહેનો પુત્ર કેમ આંનાય થઈ ગયો અને તમારા મુખી કુટુંબનો નાશ શા માટે થઈ ગયો? જે આ બધી વાતોથી તકર તમારું હમેશાં ધ્યાન રહેશે તો શરાણ પીવાની તમારી ટેવ જરૂર જતી રહેશે તેન ઇત્યાં પણ બે તમારી આદત ન છુટે તો તન પણ ખારી પછવાડે ગંગાજીમાં ડુબી મરજો. સંગથી જીતીને આ સંસારમાં રહેવા છવચા કલતાં ગંગાજીમાં ડુબી મરજુ, વધારે સારું છે। વારે શું લખુ! જે તમે બીજી વખત લગ્ન કર્યા તો પણ મારું રમરણ રાખજો. ખારી વાદ અવતોજ શરાણના કુદમાં પડતા બચશે, બચ, હવે જન્મ થયું. તમારા ચર્ણોતું ધ્યાન કરીને ગમજીને કિનારે જઈ છું.

તમારી પ્રિય દાસી તારા.

આ પુત્ર બિહારીલાલ ને મળ્યો વાંચતાં વાંચતાં તે બેઠોસ થઈ ગયો તે વખતે તેના મનમાં શું થયું હતું તે તેને જાણી શકાય થયા પછી તેણે પોતાના સમરને નીચે મુજબ તારથી ખંજર વાળી (how is tara? take care about to night (તારાની દશા કેવી છે તેની સંમજ રાખો, હું રાતના આઢીથી સ્વપ્ને થઈ જ) તે પછિ. તેણે શરાણના યીશા, ગદાશ વિગેરે વાંચીને બહાર નાંખી દીધી અને કાચી જગતે માટે તૈયાર થયો. એટલામાં દાસીથી તાર આવ્યા કે

"All done up dont come"
(સત્યાનાથ થઈ ગયું, ન આવો, આ ખંજર મળતાંજ બિહારીલાલ બે શુધ્ધ થ. ઇ પડી ગયો. નોકરે એ તેને ઉપાડીને પત્રાગ પર સુવાડ્યો સવારના ઉઠતાંજ તારા તારા, ફરીને રોવા લાગ્યો। પણ દીવશે સુધી તે કોઢેમાં પણ ન ગયો. શરાણા દાપ, હવે તેનું નામ સાંસળતાં જ તેનું જાન કાપવા લાગતું હતું।

વૃદ્ધ નારાંપણ પ્રસાદ તારાના પુત્ર ને સાથે લંછ ને મેકાન પર આવ્યા, અને ત્યારેજ બીહારીલાલ ને ખંજર પડી કે, વૃદ્ધ સાસુ પંથુસંસાર છોડી ને આજે ગઈ છે. નારાંપણ પ્રસાદે બુધ્ધ્યાં ને બીહારીલાલ ને પોતે પાછા કાશી આ લ્યા ગયા ત્યાં જઈને વાંચતાં મનમાં ધારણુ કર્યો તે પછી તેઓનું શું થયું તે કાંઈ પણ સંભાવ્યારે કોઈને મળ્યા નહીં.

બાળક ગમચંદની વય આ વખતે બે અઢી વર્ષની હતી તેની અનાય દશા બેઠીને બી. હારીલાલ બહુ ડુબી થતો હતો બાળક હમેશાં બાપની પાસેજ રહેતો હતો. શુ હવે કોઈ કદી તકશે કે બીહારીલાલ કદી પણ શરાણને અડશે!

એક દિવસ સવારના આઠ વાગી ગયા. દશ વાગ્યાંતો સમય થયો. બહાર બેઠામાં લોકો બેઠી બેઠીને ચાકિ ગયાં નોકરોએ ઓરડાનું બાલ્ક બહુખાખુ. રામચંદ પિતાજી પિતાજી કરીને રોવા લાગ્યો. પણ વડીલ સાહેબ અંદરથી બહાર ન નિકળ્યા લોકોને સક પડ્યા કે હજી સુધી કેમ જવાબ મળતો નથી ત્યારે ઉચટે કમાડ તોડી ને થોડાં માકુસો અંદર ગયા તો ત્યાં તેઓ એ શું બોલ્યું જમ, તે દેખાર ની તરફ નજર કરો બીહારીલાલ ની કેવી દશા થઈ રહી છે તારાના મનુ પછી તેણે શરાણને અડવાની પણ પ્રતીક્ષા લીધી હતી, પણ તે આંધાણે તેનો પીછો નહોડ્યો રાતને વખતે તે મદિરા રૂપી રાક્ષાથી એ તેને ઘેરી લીધો અને આ સંસારમાંથી કેણુ બંધે ગયો

તેને ખેડેલી મુકયો! ક્યાં સર્ગમાં કે નર્કમાં! તે ખીચારો અમાગી ખીદારીવાલ જ મળ્યો!

રામચન્દ્રુ શુ થયું! વગર માખાપના, બે અઢી વર્ષ ના બાલકની દુર્દશા કેવી યથ હશે થોડા દિવસ પછી તે પશુ આ અસાર સસારમાંથી આની નીકળ્યો!

થઈ રહ્યુ શરાબે એક સુસિક્ષિત વિદ્વાન અને નામાકિત અને સુખી કુટુંબનું સત્તાનાશ વાળી નાખ્યુ તે "શરામ ખાના ખરાબનું પરીણામ" છે! શુ આનાથી પણ કાંઈ વધારે લખવાની જરૂર છે!

મીસીસ જોસ સી. ધોલ, સાલકીઆ
બેંગાલ.

મી પી જી નાય, તેહસીલ્દાર,
ગુજરાતવાલા, પંજાબ

PAINKLER IS THE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome
cramps cold, diarrhoea and other
similar bowel complaints, Try it
and you will obtain quick relief
from pain

સુર્જના કીરણોમાં પ્રવરતી મોજ, સુખ
અને દુઃખનાદ છે, બધારે પવનમાં તે પિતા આશિ
વાદનો દમ ટુકે છે અને ઝાઝળના દવના હિ મામા
પોતાના જવાહીરનો ઝમકાર નાખે છે.

ધરતી સુખ શાન્તિમાં મરદ મોજ લખાયે
તે બનાવવાનું કામ તેનું નથી કારણકે તે સુખી
સ્થળ સ્થાપવાનું કામ એકલું ધરતી સી ઉપર
આધાર રાખે છે

એકાંત રહેવા કરતા સાથ ધણેજ ઉત્તમ છે
કારણ સાથ મળ્યાથી અનેક વાદ વીવાદની
વિચારોમાં ઉઝાગો ધારે છે જના બેહુદી સાથ
કરના જ ગલની ત્રાહીત જગ્યા વધારે આકર
દાયક છે જો કે ત્યાં સર્વુ જોતાં આનંદ મળતો
નથી જતા એવકુદ સાથી કરતા તે હમર દરમને
બનુ કહેાય નડારાની સમતમાં રહી જુગો એ
લગાડવા કરતા એકાંત વાસની સોડ હમર ધડી
ભલી કહેાય

નિરાગી શરીર, સદગુણની સીમા દરશાયે છે.
આપ સ્વાર્થ ન સાધતાનો શુભ વિષાદના સ્થાન
ઉપર આપણને ધસડી ભાપે છે હનકી વાસના
અને ધ્વજા સામેની આપણી લગત સ્વચ્છતા
ની ફતેહનું રણીયકુ ડુકાવે છે મુખ્ય તે છે,
જો પોતાના શરીરને મનને, અને આત્માને
દમેશ ઉચ વળજુમા રમોડી સ્વસ્થ કરે છે

વંદના વેગી વિનાયક વા મદવ સ્વસ્થ મને
તેને તપાસી ધ્યાન લેવામાં કેટલો દગી જઇ
પુરાની પ્રેત ધાર છ એક ચિતારાને પોતાનું
ચિત તોધારી કરી ઉઠતી વેલા કાંઈ ગદ્ગદતા
ઉપર ડાબા પડેલા જોવા ડાઘા આઝગતા ભાગ
ઉપર હતા અપમત તે સાદુ કરવા વગર ધીમેથી
તે ડાઘા ને ચાચ અને પાખમાં ફેરવી નાખવા
બિડતા પક્ષીઓનો ઉમેશ કરતા આગળ કરતા
વધારે શોભાયમાન પોતાના ચીરને બનતી ડકયો
તેમજ તમારી ચિત રો પશુ પક્ષી સમજી પાખ
આપો કે તેઓ પશુ તમારી આગળથી ઉડી જાય
અથો ધીરજથી સારવેત પશુ લડી ચિતાને
ટાળવાની યુક્તિ કરો.

"હરમીસ"

From my Diary.

For Gulshan.

by

Manmohan Rai Hakumatrai Desai B. A.

(1) Life is sunshine and gloom, mirth and sorrow, at times full of clouds, at times innocent as the smile on baby's lips in sleep.

(2) If one can not be true to his own self, how can he be true to others. Learn well, not to be false to thy self.

Do as thy conscience bids and fear not mortal man.

The true dignity of man consists in doing his duty well and conscientiously in surveying the plane of affairs from a lofty stand-point and forming a clear perception of what is, and then to act up to one's conceptions. Life is action, life is activity, is continual movement. Act confidently, honestly and then if thou must fail, fail like a brave warrior rather than like a whelping cub. Regulate, O mortal man, thy own inner world, before thou triest to improve God's world. Thy name after all is frailty.

(3) Happiness does not consist in living for one's own self but in living for others. Life's motto must be love in the sense of serving and giving with the nearest and best of thy heart, then extend it to your relations, friends and you will intuitively love others and strangers and begin to understand the secret of life. Connubial love is a spark of the Divine love - the holiest and sacredest fire in man's and woman's heart. Through the contemplation of the beloved, you will reach to a higher stage of love and higher and higher till love becomes divine and unselfish, and free from the dross of worldly base impurities and it will submerge itself into the Highest. "Real this and you have not wasted your life."

(4) Friendship is unselfish and uninterested love, hallowed and glorified by a divine element in

it which purifies, refines enobles and idealises

(5) Morbidity is the feeling or sense of being buffeted about like a weather - cock and appearing inactive as a ' Painted ship on a painted ocean "

(6) Life is a tug - of - war and he who holds fast will gain grounds Strong will is the secret of success for man does not know what he can do unless he tries

(7) Every man some time or other, feels that this is a perfect sunshine, this is the earth a paradise full of divineness and liquidity of love when all creatures look gentle and tender and ideal and suddenly the feeling of merging into the universal source of love becomes very predominant But alas! how few are the moments when one experiences such feelings

(8) World is a trap full of pit falls and any false step will suddenly hurl you into an abyss of unfathomable depth

(9) World is too much apt to judge by appearances and hence too many times led to grossest misunderstandings and most pernicious errors Every man knows himself best and every action has a motive and before condemning a man or his action, always consider

the motive of his doing this or that

(10) The force of thought is immense It is the master-force of life Father to action the stronger and the more powerful the thought, the better and the more forceful will be the act Never entertain any dejecting, gloomy thoughts but always have cheerful encouraging, vigour-inspiring ones for thought vibrations are more powerful than any in the world The greatest bane of life is the gloomy moody self centred attitude of mind Be jolly be judging be wise and be reasonable

(11) World's struggle is to subdue passions He who is overpowered by them is reduced down to degraded debased There is really a spiritual agency guiding and directing men in their affairs but not commanding If man is wise to be prompted by it he has fulfilled his life but then there is another force indomitable-force of evil against which the Spiritual agency warns you persuades you exhorts you and even dictates to you, but if you disobey its prompting and go wrong you must suffer the consequences Goethe in his Faust says

"It's not our suffering alone
But even our acts obstruct us and
delay Our life's free force."

(12) What will the people say! timid persons ask. Why care for the opinion of the multitude! Distrust their judgment in all matters of reasoning and philosophy, there its voice is the voice of malice, folly, irrationality and prejudice. Distrust the multitude again in things that suppose much knowledge or fine taste. The multitude is dull and ignorant. Distrust it in morality, it is not capable of moral and generous actions. If you have on your side the testimony of conscience and against you that of the multitude, take comfort and be assured that time does you justice.

(13) People at a distance always magnify things. A spectroscopic analysis of the vivid colours of things passes before their mind's eyes, and they see what is not.

(14) Every man knows himself better than the world, which, though it pretends to be wise, is not a jot so, but at times, perhaps, quite the reverse. Every man is a world within his self and he alone can judge that world the best.

(15) Music is a great gift God-given. Only the blessed

and the fortunate are endowed with it. It will comfort the hours of misery, cheer the day of gloom, freshen the joys of life and animate and invigorate the bright days of our being great musicians like great authors and poets and the benefactors of the world in domestic gods.

Painters are poets in hieroglyphics delineating nature and man faithfully in broad outlines.

~~We~~ must try not only to be a good sportsman, but also to imbibe a good sportsman-like spirit for a sportsman without this spirit is like a flower without scent which every one may see but not love or admire. And what is this spirit? It is never to take undue advantage over the opponents, always to desire fair play, to display a feeling of fraternity, equality, generosity, liberality, forgiveness, broad-mindedness and patience. Sports must teach you this. They must tend to make a man of you—a worthy man, a noble man, a generous man of social disposition, of good taste, of refined manners, of high ideals, of calm, cool, patient temperament. They must teach you self control and patience, the necessary concomitants of success in life. They must enable you to chase away vanity, egoism, self conceit

and all baser and meaner passions. And when this is achieved, health of mind and of body, beauty, physical, moral and mental will be gained of itself. If sports do not do this what matters you are a good sportsman or not ! you then may be only a good sportsman, but not great

દુકી બહેર સમાજે

૧૧ સુદર મોડાગ-ઉંચામાના કાય તથા રામ
૨વીરમાના તેમજ અગ્રેજી આંખે ઉડી વળે
તેવો ચીત્રો વેચનાર તથા ફેમ મેકર

હરગોવીંદ ધરમસી, મીરમં સ્પીટ મુ મધ

૧૩ તદ્દન લોટ- રેલ્વે એક્સપ્રેસ વીમાની રેલ-
લીની ઉપરાંત ખીરમા પડીઆ
જાવા મેડીયાગ્રે મેકરના હોવા તો એક આનાની
દીકરી ખીડી પોજના મેગાવો.

૧ અમરશી લક્ષ્મીબાઈની કું. વડરાજ સીડી.

૧૪ The Premier and Cheapest House
in India for Photo requisites Large
stock of various camera, kodaks, films,
and all accessories Camera repairs
our speciality—amateurs works
carefully and promptly executed.

S Mahadeo & son.

51, 56 Hornby Road, BOMBAY.

"WERE you nervous when you proposed to your wife?" asked the sentimental person.

"No," replied Mr. Meekton; "but if I could have foreseen the next ten years I should have been."

Loover: "Her husband's disease is plain laziness."

Julia: "What does he take for it?"

Louise: "Vacations."

"I WOULD die for you, my darling!"

"How sweet of you! Is your life insured?"

"I CAN'T understand Jimmy and his wife falling out. She used to call him the light of her life."

"Yes, she did, but he went out too often!"

"Yes," proudly observed Mr. Smith to his actor friend "your profession may be a very lofty one in an artistic sense, but that of a successful City merchant is much better. Look at me, at the early age of forty five retired on my fortune and prevented by my fellow merchants with an illuminated address. Can you boast of anything like this? Have you ever had an illuminated address?"

"I have," replied the actor, "once."

"When?" cross examined Mr. Smith

"Why?" replied the actor, "when my lodgings caught fire."

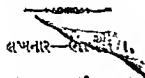
Sue (making up) "And you will admit you were wrong?"

He (a young lawyer) "No, but I'll admit that an unintentional error might have unknowingly crept into my assertion."

દોલતે દુન્યા!

(શાહુચોર લુપીનની કહાણી.)

ગુલશન માટે ખાસ.

(ગયા અઢી ચાલુ)

એડા વિચિત્ર પ્રકૃતિનો પુરુષ હતો. તેના લાંબા પગો તથા મોટાં માથાં સાથે તેનો એડાળ દેખાવ અજબ હતો. તેનો શીકો મહેરો, હંકું કમાળ તથા નાડા હોડો તેની ખાસતી ધુણી જણાવતા હતા.

‘શીલીપીને લાગ્યું કે તેને જેવા તેવા દુશ્મન સાથે કામ પાડવાનું બારે હતું. તેના પગો ચરચર મૂળવા લાગ્યા. ખુરસી ખેંચી તે એસી ગયો અને બોલ્યો.

‘બોલ, તું શું કહેવા માંગે છે ?’

‘કાગળ, આજ ત્રણ દિવસ થયાં હું તે શોધું છું.’

‘મારી પાસે નથી.’

‘તું જાણે છે. હું અંદર આગ્યો ત્યારે મેં તને તે મૂળવામાં મુકતાં જોયો હતો.’

‘પછી ?’

‘પછી, બીજી એ કે તારે સુપ રહેવા કબુલવું, તું હંમેતે હેરાન કરે છે. હંમેતે હમાર કામ સુપસુપ કરવા દે. પીરની પછુ દદ દોલ છે.’
તે તે જવાન સામે હવે પોતાની રીવાજુર સાથે આગ્યો. અને બોખરા અવાજે અડેક

ચાલુ પર બાર મુકતો બોલ્યો. તેની આંખોમાંથી આતશ વરસતો હતો અને ધિક્કાર બધું હસવું તેના મહેરા પર પ્રગટ થય્યું હતું.

શીલીપીને ધુનરાં છુટ્યાં. આ પહેલીજ વખતે તેની આખી છાંદગીમાં તેને ભય ને વી ચીજ લાગી હતી. તે લય પછુ જેવા તેવા ન હતો. તેને લાગ્યું કે તે એવા દુશ્મનની હાજરીમાં હતો કે જે આસાધારણ જોર ધરાવતા સાથે આંવેશમાં સદતર આંધળા બની ગયેલા હતા.

‘અને પછી ?’ શીલીપીએ કાર્ફક ધુનતા અવાજે ધીમેથી કહ્યું.

‘પછી શું ?... કાંઈજ નહિ... તું જાણે છે. યશ અને આપણે જાણું બુધી જાણશું ને લે....’

તે ચોખ્ખો અને ત્યારે બેડાસે કહ્યું.

‘હવે ફક્ત એકજ મીનીટ પાકી છે. તારે જે તે વિચાર પર આવવું જોઈએ. બે. હ, તું કહે છે ? હાથે કરીને મધેડો ના બં તો.... તું સારી પેટે જાણે છે કે હમો અ ગમ તું તો મગનરાં સમાન છે અને તને સ

હેવ હમો કચડી નાંખ્યો તેમ છે... જલદીકર,
કાગળ આપ...

પંચ શીશીપી જરા હીરથો નહિ. તેના ફિ-
કકા પણ ૧૬ મ્હે । સાથે તે શાંન ઉભો ર-
લો. આટલા બધા ધુમરા છનાં ના તેને કાં-
ધ ધન મઈ હતી કે ના કાંધ એડોની રીવા-
લવરે તેનાથી ફકત એકજો પુટને અંતરે હતી
અને તેની આંખપર મુકાવથી ઓંગળી ધુમ્મ્યા ક-
રતી હતી. એક સેકન્ડમાં તે દખાતાં.....
'કાગળ' !' એડા બોલ્યો. 'નહિ તો કે...'
'આ રંહુ' શીશીપીએ હસીને કહ્યું.

તેણે પોતાના ગંજ્યામાંથી પોકેટ છુક કા-
ઠી અને આંતરેતાથી રાહ જોતા તે કલાકે
ના હાથમાં આપી ને તુરત તેણે ઝુંટવી
'ચાચા ! હવે કેવો કેમલો આજે મારી
ખાતરી હતી કે તને પુકેડે મારો હમારો કરી
છુકકારો હતો નહિ...'

જો કે તું જન્મદમોને અડચણમાં મુકી રાક્યો
છે પણ તારામાં હુસ્વારીનો અચ પ્રગટ હોસે છે
એટલે હું મારા બેરાદરોને તેની સમજ આપીશ.
ઓહરાઈદ લારે હું જઈશ, સાહેબજી !'

તેણે રીવાલવર, ગળવામાં મુકી અને જધ
ખારી બોની કે તે માર્ગે તે જધ.

બહારથી કાઢનાં પગલાં સાબળતા તે બોલ્યો,
'ચાચ, માય. હું જઈશ અહીં કરોકત વખ-
ત છે !' પણ કાંઈક વિચાર થનાં તે ચોખ્યો અને
તેણે ઝાપથી તે પોકેટ છુક તપાસી.

'આહ મુબલમાય !' તે પોતાના હાંત ખીસ-
તો, ખરાડ્યો. 'કાગળ ક્યા છે.....' તે મને
ખેનનાચો કે !.....'

ખારીપર ચડેલો તે હવે પાડો ઓરડામાં
કુદ્યો. એકી વખતે બે રીવાલવરોના ધડાકા યથા
કેમકે શીશીપીએ પણ પોતાની રીવાલવર કાઢી
ફાડી હતી.

'જો, જા, મરધા મારે, મરધા !' એડા
ખુશાલ પુકાર્યો 'તારો હાથ તો મુજ મરેજ...
પ્રંખિજ...અરે જારે છેકરી !,.....'

બન્નેએ એક ખીખીને કમરમાંથી પકડ્યા
અને જમીન પર પડ્યા. તેજ પળે ખારણું કાઢ
જેશ બંધ મગડાવતું જણાયું. શીશીપીએ ઘણું
જોર કર્યું પણ તેના હરીફ આગળ તે તો મગતર
હતો. શીશીપીનું કશું વર્ણન નહિ અને એડાએ
તેને ખીજ પળે ગરદાપેચ કર્યો. એજ તમામ શુદ્ધ.
એક નાની છુરી ઉચકાઈ અને શીશીપીના ખખ-
માં લારે ધગ કરી નીચે પડી. શીશીપી તદન
લામલાજ યધ પડ્યો હતો.

શીશીપીની શુધ્ધી શુભ થતી લાગી. તેને
લાગુ કે કેમ તેના ગળવામાં હાથ ધારી કાગળ
કળો, તેણે જોર કર્યું. તો તેણે એડાને તે
કાગળ સહીત ખારીએથી ઉતરી જતાં જોયો...

ખીજ સહવારના પગમાં મારકવીસનો
શારોમાં બનેલા બનાવોનું રસીયું વર્ણન પ્રગટે
યધ તેમા દેવકમાની ચારી હુપીનનો શબ્દની
માહિતી તથા મેડમે કાઈસ સારોડના રામની વિગત
તો જાહેર થવા સાથે બોરપર સાહેબ આહુરના
દલાકે કરેલા બયાનક હુમલાની વિગત પણ
પ્રગટ થઈ હતી આ વિગતો જાહેર થવા સાથેજ
નવિ, ધડાકાવારી ખખર પ્રગટ થઈ હતી કે
મરધુર ગેનીમાઈ કેયે શુભ યધ ગયો હતો તથા
હોમ લોક શીઅર્સ ડીટકટીવ જે લઈનેથી
ઉપડી ડોવર આવ્યો હતો તેને ધોળે કિલ્સે ભરે
રરતામાંથી-અમેજ પોલીસ તિ વચ્ચેથી ઉપાડી
જવામાં આવ્યો હતો.

આહ ? ત્યારે હુપીનના મરધા છતાં તેની
ટોળા અગ્રમ પ્રક્રમો કરી ખતોવતી હતી ખરી.
અત્યાર મુધીજે જે હનેહો હુપીનનાં અર્જવાન મે-
જને લીધે મળતી હતી તે રીજ ફતેહો તેના મંદે
નિરી પણ મેળવતો હતો. હુપીનની ટેલિફોની
બે મોટા હરીફ ગેનીમાઈ અને હોમોફોને તો
આજુએજ રાખનામાં આવ્યો હતો બોર ખાંડો
અરકત યધ પડ્યો હતો અને પોલીસનેની લાંચે.
રીની તો વોતેજ કરવાની ન હતી આવાં જખરો
કુમ્મો સામે થવા માટે આખો કાનસમાં કાંઈ પણ
વિરથો હોજ નહિ એવું પ્રગટ હોસવા માંડ્યું.

ક્રાન્સ હળીમળી રહ્યું અને દરેક જણ અજબ ધડક ધુમરામાં પડ્યું.

પ્રકરણ ૫

બે હરીફોની અડકાતફડી.

ઉપલા બનાવ પછી બે મહીને એક સાંજે મેં મારાં માણસને જવાની રજા આપી. તે જુલાઈની આખેરી હતી અને ગરમી વધુ પડતા સાથે આકાશ વાદળાંથી છવાઈ રહેલું હતું. કંઈ પણ મોહું તોફાન થશે તે નહીં ન હોવાથી મને ધર-માથો બહાર નીકળવું દુરસ્ત લાગ્યું નહિ. અંધારું પણ થવા આવ્યું હતું એટલે મારી અગામીની પાસેના બાગ તરફના ઓરડાનાં બારણાં ખોલી, ત્યાં આગળની બત્તી સળગાવી, મારી ઈંદ્રીયેર લાંબે બેઠી, લાંબા ટાંટયા કરી, મોઢામાં એક ફાંકડી સીગરેટ રાખી હું પેપરો લઈ વાંચતો પડ્યો.

અલખત મારે કબુલવું જોઈએ કે તે પેપરોમાં લુપીનને લગતી જુદી જુદી હકીકતો હતી. બાપડા શીલીપીપર થયતા હુમલા પછી પેપરોમાં રસ પડતાં લખાનોની હારમાળા શરૂ થઈ હતી અને એક પણ દિવસ તે પછી એવો ગયો ન હતો કે જે વખતે તે મહાન બેદ માટે પેપરોમાં એક પણ ચમત્કાર ન પ્રગટ થયો હતો. જાણે તે શોષણ બનાવ હોય તેમજ યત્ન હતું. નહિ બાતી અને કદપી થકાય એવા અજબ બનાવો જે પ્રજાને જાગરી ધડકાવી મારી હતી અને તોડ બદલ ઉડકેરાઈ ગયું હતું.

સાહેબ બહારે રીલીપી બોડરને આસમાન સાથે લગાડવાને કદી ક્યાસ કરી ન હતી. ન્યુ-યૉર્ક પેપર વાળાઓને તેની ઝેણની અજબ કહાણી જાણતી તે જવાનને એવો તાડપર ચડાવી મૂક્યો

કે આખું ક્રાન્સ એમજ માનવા લાગ્યું કે તેના જેવો ચંચળ જવાન આજ સુધી કોઈ પણ માતાને પેટ અવતર્યો ન હતો. એટલે પછી ન્યુસપેપર વાળાઓને પુછવાનું જ શું? ન્યુસપેપરોમાં તરેહ વાર ટિકાઓ થવા લાગ્યા અને આ બેદ ઉકેલવા ઘણાઓ એ પોતાનાં દુલ્લહ પ્લેમ દોડાવ્યાં પણ હુસાંવાળા ભેજમાંથી કાંઈ પણ નવિન વિચારો બહાર આવ્યા નહિ. બે કે બાતુઓ આ ગળું અને અકકલ વગરનાઓ આગળ ફડાકા મારી પોતાને ખાં ખાં ખપાવવાની ઘણાકોએ તજવીજ કરી હતી. આજકાલ આવા ઉલ્લુઓ ઉમરાઈ જતા આપણને ચાલુ નજરે પડે છે એવાઓ.....આહ! આપણને હાલ તેવા એ સાવ જ સુખાનું સુતક નથી.

દરેક જણને સમજવું હતું કે તે બેદની ખરી ચાવી તે કાઢાઈમાં આવી હતી, પણ તે બેદ શા બાળેનો હોય તે જ ફકત તેઓ જાણતાં નહતાં. લુપીન ક્યાં સંતાયો હતો તથા ક્યાં મરણ પામ્યો હતો તે તો તેઓ જાણતા હતા અને બે કે ડાકટરે પોતાની હકીકત જણાવવા ધસીને ના પાડી હતી પણ તેણે પોતાની મીસીસ આગળ પોતે લુપીન પર કરેલાં ઓપરેશનની વિગત તો જણાવી જ હતી કે જેણે પોતાની સહીમીતીઓને તે ખાસ ખમર બનતી ઉતાવળે કાઢીને નહિ જણાવવાનાં ચરતે જણાવી હતી કે જેમણે પોતાની સહીમીતીઓ આગળ ખાનગી રાખવાની કબુલતે ઠહી હતી. તે મુદ્દું મસ્થૂર એટીનીનું પુરવાર થયું અને મસ્થૂર એટીની તે કાઢાઈ નહિ પણ પણ નામચીન લુપીન હોવાથી સરકારી દફતરોમાં લુપીનનાં મરણની નોંધ લેવામાં આવી. મસ્થૂર લુપીન અને મેલમોઝાઈસસા રાહનાં મરણો નોંધાવાથી મારકવીસને ત્યાંની ચેરી ના બેદ પર મોટા જેવો છેકા મારવામાં આવ્યો અને સરકારી દફતરેથી તેનાં કાગળોનો નિકાલ કાઢવામાં આવ્યો.

પણ શીનીપીએ તે બેઠ હજી ખુતો થયલો નથી એમ જણાવતા પ્રજા ગુચવાડામાં પડી કંઈ ક્ષીએ તેમાં હજી ખામી રહી હતી તે જણવા ઘણાંકોએ પોતાના જુઠા બેગ ઘસ્યા પણ ફેકટ ૧ એટલુ તો ખર કે એની કાષ્ટક વિગત હતી ખરી જે પ્રજા જણની ન હતી શીનીપી પોતે તે જણનો હોવાથી પ્રજા કરતા વધુ અનુમાન કરી શકે તેમાં કશો શક નહતો.

બાપડો શીનીપી મારકવીસના શાંદામાં મોત અને જીવન વચ્ચે ડોળા ખાતો પડ્યો હતો તેને માટે પેરીસથી બે કામેય કાકટરો બોલાવવામાં આવ્યા હતા જેઓ રોજીશ "ખુનેગી તો" જાહેર પાડતા હતા અને તેમાં પ્રજા થતા હતા. પહેલાં રોજીશ દિવસે શીનીપીની માથાની બાજુએ જાણી હતી ત્યારે પ્રજા ભારે જીવન ખેંચી હતી પણ જનદીશ તે લાગણી દેકે થઈ ગઈ અને શીનીપી જીવગી માટે કોઈ પણ જાતની ધારતી ન હતી તેની ખાતરી મળી શીનીપીની સારવાર માટે તેનો જુઠો બાપ દોડતો આવ્યો હતો, અને મેડમોઝાલ સુઝની પણ રાત દિવસ તેની સારવાર કરતી હતી. આ વિગતોને લગતા વર્ણન ઘણી બેચાણકારક ઢમે ન્યુસપેપરોમાં ચિત્રો સાથે પ્રગટ થવા લાગ્યા અને દરેકની લાગણી તેઓ તરફ દેરાઈ.

જસદીથી તે જન્મન સામે થયો હવેજ પ્રજાને તેની વિગત જણાવાની હતી ખુનીની છુરીથી જખમી થવા પહેલાં જે બેઠ ઉકેલનામાં શીનીપીએ સાહેબ બહાદુરને કબુલાત આપી હતી તે બેઠ હવે પ્રગટ થનાર હોય! તેમજ અતાર સુધી જે બે પોલીસ અને પ્રજાને ગુચવાડામાં નાખતો હોય તે ખુનો થઈ ચોરીનું કારણ પ્રજા જણનાર હતી.

છુપીનનો બેઠો અમેરીકન મદદગાર જે બાપડો હજી જેંચ કેદખાનાની હવા ધોરતો હોય તેને સમતી વીગતો પણ જાહેર આવવાની વધારી

હતી કેમકે હવે શીનીપી ફરી પાઠો સામે થયો હતો તથા ખુની હુમલો કરી બેઠો ક્યાં સતાઈ બેઠો હતો તે પણ જણવાની પ્રજાને બહુ જરૂર હતી જેને દિવસે પ્રજાના માનિનાઓના ખુનની કાશીશ થાય એ કાષ્ટક નહિ પણ જેંચ પ્રજાનું હકદાર અપમાન કરનારી વિગત હતી.

ગેનીમાર્ડ તથા હોમયોકને શા માટે પકડનામાં આવ્યા હતા તે જણના પ્રજાની જાણમાં ઉઠાડે-રાઈ હતી કેમકે શીનીપી જે તે બેઠ જણનો હતો તે તેણે હોનોલારે તે બાપડને લગતી કરી પણ વિગત જાણી જણનારાઓને શા માટે પકડનામાં આવ્યા હતા તે જણનાની ખાસ જરૂર હતી. ગેનીમાર્ડને પણ શુભ થયાને દોઢ મહીનો થયો હતો કાષ્ટ કેસમાં તે શુનાયો હોય પણ તેના વડાને તો તે ક્યા હતો તેની ખબર થતીજ જોઈ એ, પણ અસાર તુનીકમાં તેની કરી ધનનસખ મળી ન હોતી જે કે પોલીસે તો જીવતોડ મહેનત કરી હતી, જે દિવસે ગેનીમાર્ડ સપડાયો હતો તેજ દિવસે હોમયોકને લકડના ચેરીંગ કોસ રેશન આગળથી અજમ જેની રીને ઉપાડી જવામાં આવ્યો હોય હોમયોકને મરના અશ થતા તે ગાડીમાં કુદી પડવા જતો હતો પણ તે પહેલાં બે જખસોએ તેને કયોરોફોર્મ આપી જે શુધ્ધ કાષો અને તેન ઉપાડી ગયા આ દેખાવ લઈ જાહેર રમ્યો હોવાથી યજુકોએ જોયો હતો અને જોકે હોમયોકને ખચાવવા કેટલાક દોડ્યા હતા પણ તે પહેલાં તે ગાડી સાથી પુર ઝડપે નીડળી ગઈ અને તે પટ્ટીની ખબર કોઈને પણ કશો મળ્યો નહિ.

કદાચ તે બેઠી કાગળ કે જેમાં પોકળ સો-યને નામે આગળાઉ ઉખ્યાત હતુ તે ઉકેલતા કા નહિ તે ચોરી પર કાષ્ટક નવું અજવાળું પડે! પોકળ સોય! વહાલાં તેનો શો અર્થ થતો હશે! અજમ, તે કાગળ કે જે પુરાતન જમાનાનું હતુ તેમાં કેવી જાનનો બેઠ આવ્યો હશે! કા નહિ તે કોઈ નિશાનમાં રખડતા પોલીસ

એડાં હોય યાતો કાં નહિ કોઈ મોટા ભેદ તેમાં સમાયો હોય કે જે જાણવાની ખાસ જરૂર હતી.

પણ આ બધો ખોટો જાણીથી ચતાર હતો. બોડરની આમદ આજ કંઈ દિવસો થયાં પેપરોમાં જાહેર થઈ હતી. વેર લેવાના આવે-શમાં મરત થયેલા તેજવાન તરફથી કંઈ મહત્વની વિગતો મળવાની દરેક ઉમેદ હવે પ્રગળે હતી. આ કારણે મારે ધ્યાન તે સાંજનાં “લ-દાં”ની પ્રત પર પડ્યું કે જેમાં મોટા કાળા અ-દારોએ નીચલી ખખર પ્રગટ થઈ હતી:—

“હમોએ કુરેલી ખાસ ગોઠવણ મુ-જબ મરયુર શીલીપી બોડર

પોતાના મદાન બેઠની વિગતો સાચી પહે-લાં હમેને આપશે. આવની કાચે મંગલ મારે પોલીમને આ વિગતોની ખખર આપવા અગ-મજ સ-દાની જાણરની આજ્ઞામાં મારકાસિ વીવીઅનને ત્યાંની મેરીને મળતો ભેદ તેના ખુલા આકારમાં પ્રગટ થશે!”

‘વહ, સાચા, ખુબ કામ કિયા?’ કેમ શું પાડું? દોસ્ત?’

હું મરી ખુરસી પરથી ઉઠીને ઉઠ્યો. કોઈ મારી પાસે ખુરસી પર બેઠું હતું. તેની મને કશી જ ખખર ન હતી કે મેં કંઈ ચીજની શોધમાં મારી ખાસ પાસ જોયું; મારી સુલાકાતે આવ-નાર. પ્રદરથ તાન નિર્દોષ અને ભ્રેષ્ટ હોવાથી હું સુપરદો અને તેની આગળ ગયો.

તે કોઈ જવાન હતો તેના માર્યાના બાથે હાંબા અને સુવાળા હતા. તથા હુમમી ઘડી સાથે તેનો મ્દરો આશ્ચર્યક હતો તે કોઈ અમેજ પદરીના જેવો લાગતો અને તેના મ્દરાની મશીરના તથા ડાબા જોનાં તે ધર્મ શરને કાપકોજ જણાતો હતો.

‘આપ કોણ છો?’ મેં પુછ્યું પણ કશો જવાબ ન મળતાં તરત ચીરકાઠને દર્શું.

‘તું કોણ છે? બોરી મરની. તું’ કેવીરીતે અંદર આવ્યો ને-હાં સા માટે આવ્યો છે?’

તેણે મારી તરફ ટગર ટગર જોઈ કહ્યું. મને નહિ ઓળખતો?’ ‘ના.....ના’

‘અજબ.....ગજબ!...જરાં વિચાર કર ભજા...તારું થું બેથું’ હોડાં...કોઈ તરીકે મિત્ર.....કોઈ ખાસ દોસ્ત...કોઈ...’

મેં તેનો હાથ પકડી કહ્યું.

‘તું જુડો છે!..... જુડો છે!...ના, તું કહે છે તે કાપસ તું નથી...તે બનેજ નહિ...’

‘ત્યારે બીજા કરતાં તેનોજ વિચાર તું સા માટે ખાસ કરે છે?’ તેણે હસીને કહ્યું.

~~આહ! તેના હસવાથી હું ચોંક્યો. તે તેના જ હસવાથી હું કે જે આજ સુધી મને તેનો દાસ કરીને રાખીને આવ્યો..... હું હું થોડો... .. આહ, તે કેમ બોલે છે?~~

‘ના, ના, મેં હું જાણે હોડાં મારે પોકાર કાઢે, તેમ બનેજ નહિ... તે તું હાંબા નહિ?’

‘કોણ? કોણ? કે હું મરી’ ગયો. ‘હું તે થીંકે?’ તેણે હસીને જણાવ્યું. ‘બને’ તું જુતની વાતે માંનતો નથી તેથી કે?’ તે ખંડ ખેડ કર્યો. ‘તું શું એમ સમજે છે? હું મરી જાઉં તેવા માણસ છું? તું શું એમ સમજે છે? કે એક બાપડોને હાથે જે ખેંચી થઈ મરણ પાડુ તેમાંનો હું આસિમો છું! ખચ્ચી, દોસ્ત, તું મને અપમાન કરે છે! તારે મનથીતો એમ છે કે જાણે હું તેવાં મોલને શરણુજ થઈ!’

‘આહ, ત્યારે એ તું છે?’ મારે ઉછકરાટ માં આવી જવા છતાં મારા હાનો પર પછું ફરો! ખરેસો ન રાખનાં મેં કહ્યું ‘ત્યારે એ તું છે... દીમગીરણ કે હું તને ઓળખી ચકેતો નથી...’

‘એમ છે તો મારાં મનને મોટી શક્તિ છે?’ તે હસીને મોઝ્યા. ‘જે માણસને હું તરેલવાર આકારમાં તેમજ મારા ખરાં સ્વરૂપમાં અંજાવ્યું વખત મધ્યો છું તેજ મને આજે ઓળખી’

શકતો નથી તો મારી ખાતરી છે કે મારી ખરી વિગતોથી ખીન માહીનગાર શખ્શ અને ભાણેજ ઝાળખી શકશે.....ખરું પુછવે તો હું મને પોતાને પશુ હાથ પીછાની શકતો નથી."

મને હવે તેનો અવજ ઝાળખાયો. અત્યાર વૃધીક તે જુદા અવાજે વાત કરતો હોવાથી મેં તેને પીછા-ચો નહોતો. હવે હું તેની આંખોનો ચમકાર તથા તેનો હાથ ભાવ ઝાળખી શક્યો.

'આરસેની લુપીન?' હુ ધીમેથી બોલ્યો.

'સેવક તમે છ ?' તે હસીને પોતાની

ખુરસી પરથી હડી નમન કરતો બોલ્યો.
'આરસેની લુપીન...એકથો એક
જ...જાતે પોતે મહાન અ...પરમાંથી ચાલી
આવી, દોઝખના...દોઝખની પુસલાવી તારી
સમક્ષ હાજર ના છે કેમકે તારી જાણ મુજબ
લુપીન નો દેવળના ખન્ડીયરમાં મરી ગયો
છે. ના, ના, બાઈ! લુપીન ખરી નથી ગયો.
તે તો જીવતો જાગતો પોતાના હરીફાને હથ
મથાવનો ને લુપ પઝાવનો હજી જીવતો તેવોજ
છે. આ દુન્યા કે જ્યાં લુપીને છુટાપણું અને
ઉત્તમ બહેસો સિવાય બીજું કશું મેળવ્યું
નથી તે છોડી પેલી દુન્યામાં તે શા માટે જાય,
બધા ?"

આ સાંભળતાં હું શું દબને હસી પડ્યો.

'અલખત, એ ત્યારે તુંજ છે. હ મહિના
ની વાંત પર તું મને મર્યો હતો તેવાજ રંગી
લો બલકે તે કરતાં કાંઈક અધિક તું છે...સેવક
તને સુખારુકબાદી આપે છે.'

'સુખ! હ મહિનાની વાત હાથ કરવાની
નથી. જીવતાજીને ન રડતાં વર્નમાન કાળનેજ
સેકાં તાણીશું."

'પણ તેને હ મહિનાજ થયાજ ને ?'

'હ મહિના નહિ પણ હ વરસ! લુપીન
પોતાનો મહિનો વરસથી ગણે છે !'

તકરાર ન કરતાં મેં વાત ફેરવી.

'બધા, તું અજરફવી રીતે આજ્યો ?'

'કેમ આવે વળી આઃણાં વારેજ. ધરમાં
કોઈને નોંતેતાં હું અગારી પર આંખોનો સ હેખને
મેં પેપરમાં લુપીનની કહાણી વાંચના જોયાં !'

'હા, પણ તે ખારણાંની ચાલી તો...'

'તારા મનવામાં છે તો તેનું શું થયું ?
મારે તો તારાં મકાનમાં આવવું હતું એટલે
આજ્યો છે.'

'સેવકની લુપી તારી ખીદમતમાં સુ-
ખારક છે. મારી જરૂર ન હોય તો હું જાઉં.'

ના, ના, તેમ કરવાનો જરૂર નથી ! તું
મને અડચણ શાની કરે? ખરે જોતાં તો તને કાંઈક
નવો રમ બતાવવાનો મારો વિચાર છે '

'તમે કોઈને રાહ જુઓ છો ?'

'હા, આજ રાત્રે નવ વાગતે મને જ્યાં મ-
ળવા આવવા મેં જણાવેલું છે, 'તેણે પોતાનું
ઘડયાળ કાઢ્યું 'આહ ! તે નવ પશુ વાગ્યા.
જો તેને વખતસર તાર મર્યો હશે તો તે હવડાં-
જ જ્યાં આવશે...'

તેજ પગે બહારનો ચંગ કુટ્યો.

'કેમ મેં શું કહ્યું ? ના, ના, તું જાંજ રહે.
હુંજ જાજશા.'

વસ્તાહ ! કોણ કમબખ્ત સાથે આજે તેની
સુલાકાત થતાર હતી ? મારે આજે કંઈ જાતનો
દેખાવ જોવાનો હતો ? લુપીન જેવા માણસ
આજે મારે ત્યાં કોઈની સુલાકાત લે તો કાંઈ
ખાસ બનાવ હોવોજ જોઈએ.

ખીજ પળે પોતાની સાથે એક લાંબ દાંગ,
એકવડયા અંગના અને શીક્ષા મ્હે: ના જવાનને
લઇને લુપીન અંદર આજ્યો.

ઝોરડામાં આજ્યા પછી એ કે બોલ પશુ
બોલ્યા વિના ગંભીર રહેરે લુપીને વિજળીક
બત્તીઓ સજાગવવા માંડી. આખા ઝોરડાને
રેશનીમાં ઝળ ઝળતો કચા બાદ બન્ને જવા-
નો એ એક બીજા તરફ ટગર ટગર જોયું. જાણે
તેઓ પહેલીજ નજરે એકમેકનું અતકરણ
વાંચવા માંગના હોય તેમ લાગતું હતું.

તેમને ચુપ કીટીમાં ટગર ટગર જોતાં જોઈ હું અત્યંતથીમાં ડગ થઈ ગયો. પણ આ નવો જવાન ત્યારે હતો કોણ ?

ન્યુસપેપરમાં જોયલાં ચિત્રપરથી હું તે જવાનું જોળખી શક્યો. બિંછ પળે લુપીને મારી તરફ દૂરીને કહ્યું,

‘દેશત, મસ્તુર શીશીપી બોડે સાથે મને તારી જોળખ કરવાદે અને તુરત તે જવાન તરફ દૂરીને તેજી કહ્યું મસ્તુર માં આમ તમામ મળતાં તેનો સંકાર કરી આ મુશ્કાલત પુરી થઈ તુશીક તમારો ખુલાસો બહાર નહી પાડવાનો તમે જે શુભ કાચ કર્યો છે તે માટે સેવક તમોને મુખ્ય રક્ષક બાદી આપે છે અને તે સાથે આજની મુલાકાત કરવાની તરફી માટે મેવક આજાર માને છે.’

શીશીપી હસ્યો,

‘જે આજી માફ છે. હું કાંઈ અપર્યો તમારા હુકમને તાબે થયો નથી તમે જે મને ધમકી આપ્યા હોને તો હું તેની દરકાર કરને નહી. પણ પણ મારા પીનાછને ખાતર મને તેમ કરવાની દરજ પડી છે.’

‘સા.આ.ય !’ લુપીન હસીને બોલ્યો. ‘દમ.ન હાથમાં તો જે હથ્થાર હોય તેનો હમેશાં હથેય કચે છીએ. મને ખબર મળી હતી કે તને નરી છંદગીની દર્શી પરવા નથી કેમકે તેમ હોય તો મારા મદદનીશને તું ઉડાવને નહી..... ખજર કંદતાં જણાવું કે તારા આપ પર તને અયાગ પ્યાર છે એટલે.....મને તે બાજબ હાથમાં લેવી પડી.’

‘થો, ત્યારે, સેવક તો ત્યાં આવી હશે છે.’ મેં બને ને બેસવા ફરમાવ કરી કે તુરત તેઓ બેઠા અને તેમનો શબ્દ પ્રદાર આ લગા લાગ્યો.

‘જોશરાપદ, મસ્તુર, તમે મારો આજાર ન સંકારના હોય ને સેવકની દીકરીગીરી ને સંકારના ને ?’

‘દીકરીગીરી ? ચાલી, બસા ?’

‘ઘેડોએ તમે સાથે ચલાવેલી જંગલી ચાલી.’

‘અલખત, મારે કશુવળું જોઈએ હું બહુ વિચારમાં પડી ગયો હતો કેમકે આવી ચાલી આજી લુપીન તરફથી જ હોતી નથી. જેઓ ખુની હોય છે, તેઓજ.....’

‘મને કહેવા દેશો કે તે બાજબ સાથે મને કશું લાગતું વળગતું નથી. ઘેડો હમારે ત્યાં નવો માણસ છે. મારી માંદગી દેખાત મારા મિત્રો જેઓ આ બાબે તજવીજ રાખતા હતા તેમને એમજ લાગ્યું કે સાહેબ બાહારના કલાકને ફાવવામાં જ ફાવેલો હતો.’

‘આજ મિત્રો વાજથી હતા.’

‘ઘેડો મને તમેપર જાણસ તરીકે રાખવામાં આવ્યો હતો. મને ધરો કામનો થઈ પડ્યો હતો. મને એટલું કહેવા દેશો કે તમારી તપાસમાં બહાર આવેલી ઉપાસા પરી વિગતોથી તે ગણરાઈ ગયો હતો. તમે જે હોમને ઘોડા કલાકનીજ ફક્ત મહેતલ આપી હોત તો ખુની હુમલો તમેપર કરી બી થાત નહિ અને.....’

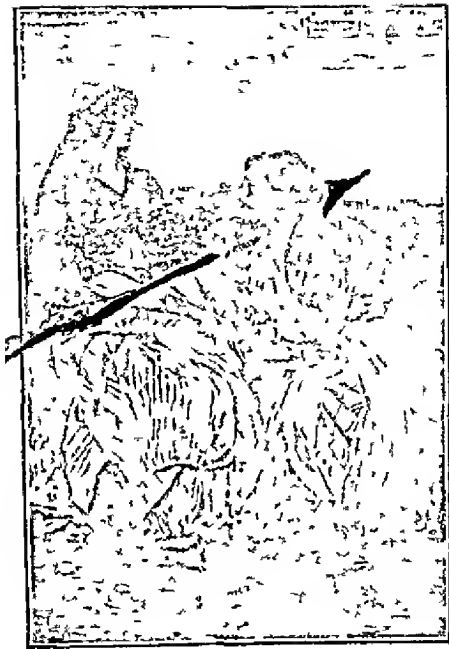
‘અને સેવકને મસ્તુર જેનીમાડે અને મીંઠ હોમલોક પેડે છંદકમાં સપડાવું પડત ? કેમ ખર ને ?’

‘જરાયરા’ લુપીન હસીને બોલ્યો. ‘અને તમે ને થયલા જખમથી મને જે દુખ થયું હતું તે ખમગતો વારો મારો આવત નહિ. ખર મા નજે કે મને તે વખતે થયું જ લાગી આવ્યું હતું હવડાં પણ તારા મહેરા પરનો શીકાસ જોતાં મને દુખ થાય છે. તું મને માફ કરશે ?’

‘તમે કાંઈ પણ પણ ચરત વગર મારા હાથમાં આવ્યા હો એજ બતાવે છે કે તમેને મારા પર વિશ્વાસ છે તો પછી મારી ન થી જરૂર છે ? તમે જાણો છો કે હું ચાહતે તો જેનીમાડે ને તેનાં બોંચાંઓને અહીં લાવી શકત ?’

(સાધન છે.)

મુચના:—મહેરા ખબર પાન ૭૩-૮૦ ને બાંહે પાન ૬૯ થી ૭૬ સમજવા.

આતે દુન્યા રોડા પાણી પ્યાસે જોઈ મલો ખડા થયો નહિ

(જુઓ મોતીગીરીની જાહેરખબર પાન ૫૬૨.)

આમાના ઉદ્ધુગોનં હુથેલીમાં ચાંદ્ર અનારતી રહ્યા.

ટુંકી જાહેર ખબરો

નાવન યોજના

હમારી કોલમમાં ટુંકી જાહેર ખબરો વધુ વિસ્તારથી દાખલ કરવા નીચલી ગોઠવણ કરી છે.

- ૧ જાહેર ખબર ચાર લાઇનની જ હોવી જોઈએ
- ૨ ત્રેણ માસથી ઓછી મુદતની હોવી ન જોઈએ
- ૩ આ જાહેર ખબર સ્વતંત્રતા દર અંકે પ્રગટ થશે
- ૪ સ્વતંત્ર સાથે હમારા માસિક ગુવર્નમા પ્રગટ થશે
- ૫ આખા વરણની હરોળે આંતરિક અને માસિક ઉપરાત ખબરો લેવા પુસ્તકોમાં પગલ થશે
- ૬ આ ચાર લાઇનના આંતરિક એક રૂપિયા લેવામાં આવશે
- ૭ આ ચાર ત્રિમાસિક હરોળે રૂપિયાતમા જી. બી. મારફતે લેવામાં આવશે
- ૮ જાહેર ખબર સાથે પહેલા હકતાના ત્રેણ રૂપિયા મોકલવા પડશે જાણવામાં આવશે તે જી. બી. થશે
- ૯ જાહેર ખબરોને જ્યાં જ્યાં જા. બ. પ્રગટ થશે તેના પાઉચરની નકલ મળતી રહેશે

Dawn Photographic Studio-Photographers enlargers, frame and Harmoniam makers and repairs-Gowalia Tank road-BOMBAY.

Cheapest house for cycles and accessories Binning & Co. wholesale and retail dealers trial solicited 354, Grantroad, BOMBAY

વચવાની છે.

ઉનમ ફળાંકેની કલમે હમારા પા સંદેથી વખ છાપેલા બગીચાની જેવી કે પાપરી, ખાર જાતના આ કુસ, ત્રણ ચરસની મોટા ફળની ચીકુ તથા તમામ જાનના મેવાની ધરાકને પાછળથી નીરાંશ થયુ પડે છે, તાકીદે કેટલોગ મ ગાવો લખો:-

પી. વી. બી. જાણવા માટે. રેશન-લીલાડ. (બી. બી. રેલવે)

નવરોજ એન્ડ કુ. ગોવાળા ટેન્ક મુખાલ વિલાયતી તથા ગામડી ખોરાકી પરફ્યુમરી, પેટ'ટ મેડીસન, કંટલરી, સ્ટેશનરી તથા દરેક ધરધટુ પ રચુટણ સામાનના વેપારીઓ

પી	કરાણીની	કુ.
ફેન્સી	કાપડનાં	વેપારી.
હાઇકલાસ	ટેલરીંગ	મેધ્યમ
ભાવ	રેલવે	હોટલ
		ગ્રાંટરોડ.

સરતામાં સરતુ સાહીત્ય વપના બે રૂપિયામાં પંદરેસે પાનાના ચાર પુસ્તકો. બે પુસ્તકો નવીન સન્યાસી સમાજ, બહાર પડ્યા છે. મેનેજર, કચાકુજ અમદાવાદ.

શીલાજીત તમે ખાધી છે ? દરેક રોગ પર ઉત્તમ છે નકલ્યાતથી મેતજો, ખરો માલ મલશે, તોલા એકની કીમત રૂપિયા પંદર લખો, મેનેજર સ્વતંત્ર

ભાગ્યાના પુસ્તકો શાહુચાર, ભાગ્યા માળા નંબર ૧, ૨, ૩, શયતાનનો સાથી, બહેરતુડુ શુવણુસ વાર્તામાળા-સ્ટેડીમાં છે. મંગાવો. શુવણુસ ગ્રીન્ટોંગ વર્કસ-નવસારી.

મેમકવિ રચીત તસ્વીરોવાલ હોંદી આપામેં માઈવે સંમર્ણ ગુલ વીપવો સદીત મૂલ્ય ૧૧) રોયલ ગુલ કિપો મહારંગેટ બલીંગલ

૬૪૫૬

ભાગદય

‘હા મતિદાદે સત્કર્મ માટે મનને

‘જાણે પ્રાપ્ત

માળા.

પ્રજ્ઞાને વજ્રાવર માત્ર દામ મારવા

‘હામા પ્રાપ્તે મનને નિજા

૨ ૬

માત્ર— — — — — પ્રાપ્ત ૩૭

‘હા પ્રાપ્તિ — “ “

નીચલી વાર્તાઓ છે.

‘હામા પ્રાપ્તિ—પ્રાપ્ત મનને

‘હામા પ્રાપ્તિ— “ “

૧ મોરને પોરને મુળ. ૨ આવમાઈ દરખા.

‘હા પ્રાપ્તિ—પ્રાપ્ત મનને “ “

૩ રામની દહાણી. ૪ ગરીબ બીચારી

‘હા પ્રાપ્તિ— “ “

૫ દુન્યાસારી ૬ લીરાની વીંટી

‘હા પ્રાપ્તિ— “ પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત

૭ અંતની પડી ૮ અજબ તલેસમ

‘હા પ્રાપ્તિ— “ “

૯ વેરી ૩ મિત્ર

‘હા પ્રાપ્તિ— “ પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત

‘હા પ્રાપ્તિ—પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત

શુભશાનની મહાકો મારેની આબેટ છે.

‘હા પ્રાપ્તિ—પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત

‘હા પ્રાપ્તિ—પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત

દીગત બાર આના

‘હા પ્રાપ્તિ

મેનેવર—શુભશાન પ્રાપ્તિ

‘હા પ્રાપ્તિ પ્રાપ્તિ

૧૬૫—નવચારી

દુઃખીઓનો ખાસ
દોસ્ત.

ભલા આ કાંઈ લેભાગુ ઉપાયો સમજશે નહિ મોટા અનુભવ અને
ઉત્તમ વૈદકજ્ઞાનના આ રાગખાણ ઉપાયો, એકવાર જરૂર
અનુભવશે.

ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਨੇ ਦੁਆਰਾ ਪੀਤ

આ હી નપરતી ભરે પી ખીમા ખીમા ને ધમન
શીખ મરદ યા યોગત મરદુરુ ન આવે ને એ એ
એ ખીમારી લાલયાન સુર પાનાની જ હમી ધુળખા
મહેલી સમજ હોય સંચેતે રો નરી મુ ૧ અને
નવી જ હમીની આસા પેદા કરી રાખનારી એક
ખદુજ અમતકારીક દવા મારી વરોતની યકરી
નાખનારી મહેનત અને આપુ કોરીશ અને મો
દા ખરચથી ફતેહમદ નુસકાઓ દારીય થા છે
ને એવા તો અમતકારીક છે કે આની રીકટ
ખીમારીઓ કે નેને લાલયાન મમજ મમ જ
તેને માન ત્રણ દીવસમાજ અમર કરે રહી છે અને
પરથી ૨૦ દીવસમાં તો બલ્લે કોડાડ ચોગ ન
હી હોય તેવી રીતે રાધે નાપુદ યદ્ય મય છે

એજ મુજબ રક્તપીતની બીમારી પણ
એટલીજ દુઃખ મુદતમાં સમુપગી થતી રહે છે.
પછી તે ગમે તેવી પુરણી અને ગમે તેવી દવા
માય નહીં પુગી મળે હોય—

વળી એ જ્ઞાની ખુબી એવી છે કે તે સગ
લાભા યા ખાલાભા કરી પજુ રીતની અડવણ
મા કડાકું જરૂ નથી માત્ર એકથી સુ દીપ
ખાસાની અને એટલાજ દીપા દોરા ગણે ઉત્ત
મગડાની છે તેમજ વગેરે માલ દીન રહેજ
જરૂ પજુ નથી

એ દવ યો એટલી બી તો અમરશ ક અ
ખાત્રી પુરવક છે કે હાથેલી કમિતો એક બાગ
રાકો સજ બાકોનો બાગ ખીમાર સારો ય
પછી સેવને માટે તૈયાર થીએ મહેગા તી ફ
એવા ખીમારોએ નીચે સરનામે પોનાત્ત

માણીની પુરતી સ્વચ્છ ઉપર ફેટલા વખતની બી
પારી છે. મેણુ કોણના છનાજ છીધા છે. તે સરવ
ભીગન લખી જણાવવી કોહોડના બીમારો કાષ
જ્યા ના છે અને ફેટના ફેટલા મોડકા છે તે જરૂર
ખખવા તૈયાર ઉપરાત નીમણી અકસીર દવાઓ
ડાનમાં કષ્ટ કષ્ટ છે-માત્ર એકજ વખત મગાવીને
ખાના કરસી તો માલમ પડસી એ દવાઓ ખાવી
અન તીકારી તરી પશુ ખરેખરી કાયદા કારક
એકેએક અકસીર દવાઓ છે અને એની કીમતની
એકેએક પાલ પાછ વસુન કરી આપનારી છે -

જાનને ઈતેખાખ—આ એક અક્સીર
પ્રક છે એ તેનની માથીસથી પેરા હોસીસ જોવીવીકટ
મારી યોજા દીવસમાં નાખુ—યક જાય છે.

એજ તેવથી ગમે તેવું ફોનીક રમેટીઝમાં પણ
જડમુગથી જલ્દી રહે છે-કોમલત યીથી ૧)ના ૩.૧૫.

મુનમો—નખર ૧) —આ મુનમોગમ તંત્ર
મુનુ અને સમત આખનુ નુનુ—કુતુ રોગાન્
નિવર મા કાપીને કનસાનને નવી રોગાની અને
ની ૭ થી જતે છે—કોમત ૧) તોલાની શીશીના
રખા ૬

મુરમો નબર ૨૦ આ મુરમાયી રાન બધે
ગામુ માન ૮) દીરમમા દુર યથ જય છે, અને
દી યથ યત નથી—કોમલ શીશીના ૩. પો

સુખે ન ખરે ૩) આ સુરમે દરેક મા
ચમને દમેશને હપોગી છે એનાથી આખની
ખીનાઇ છે-મિત શીરીનાં ૩ ૨

સુરનો નાખર ૪-આ સુરનો પશુ ન.
 ૫૨ ૩) ના જોડે ૪ છે પશુ એની કીમતમાં
 ૬૨ છે. જેથી ૬૨૫૫ અને નાચક એને ૭૦

યોગ કરી કાપદો છાલી શકે—કીમત શીશીનો રૂ. ૧
રોગને ખાસ—આ તેલ માથાને સંસ્કારી દવા છે, જે આપડાં રૂ. ૧ મહોરનાં વાચાં વગર-
દંતર દુર કરી નાંખે છે. અને ઉઘરીના અણનાં કુલ જનવરો માટે આશીર્વાદ સમાન છે. ઘોડ
પડવા જેવું; નથી. એ કપરાંત પુષ્કા કુન્સીગાય, બળદ, બેસે કુતરાં બીલાંડાં યા કોઈ પણ જા
વીગેરે ઉપર બહુજ અકસીર છે. કીમત ૫૧ નંરને ખુબ્લી થઈ હોય જામ પડ્યો હોય ચીમ-
તોલાલી શીશીનાં રૂ. ૧)

રોગને ખરાબ આવે—આ તેલ માથાને બહુજ ઠંડક આપનાર તથા ભંગને ક્ષત બદનાર છે; એનાથી જે માણસને ખરાબર ઊંચ નહિ આવી પાછા આવે છે. કીમત બાટલી ૧) નો રૂ. ૧૧
વતી હોય તેને ઊંચ આવે છે, અને માથાનો ખોરા પછુ દુર કરે છે—કીમત શીશીનાં રૂ. ૨)

રોગને ખાસ સીર—આ તેલ હરસ મસા રાટે બહુજ અકસીર છે; એ તેલથી એ બીનારને તરતજ રાવત અને આરામ થવા છે કીમત શીશી ૧ નો રૂ. ૨)

સંકુદ નપરત્ન—આ પાણરથી છુખાર દુર થાય છે. ખોરીને કાપદો કરે છે. કબજાત દુર કરે છે. લોહી સુધારે છે. છુખ વધારે છે પેટમાં મતાં કરમ બહાર કાઢે છે. બચ્ચાં જીવાન અને ઉમરે પુગેલા સર્વ મરદ જોરતને માટે કાંઈમદ ને. કીમત દશ તોલાની દાખડીનો. ૧)

સંકુદ અકસીર ઉલ્લંઘ—આ એક પાણર છે. અને તે માત્ર-પાણીનાં મેળવાને ગમે તે ની દરાજ પછી તે જીનિ યા નથી હોય કાળી યા લાલ હોય તેને માત્ર ચાર દીવસમાં ઉઘીકી કાઢી દરદીને તુરતજ રાહત અને આરામ બક્ષે છે કીમત શીશી ૧ નો રૂ. ૧૧

હુખમે અકસીર ઉલ્લંઘમાં—આ એક પાણીનો ખોરાક હજમ કરવા માટે-પાવન ચકતી વધારવા માટે-છુખ વધારવા માટે મહુજ અકસીર છે. કીમત ૪૦ ગોળીઓની શીશીનો-રૂ. ૧૧)

પારાની ગોળીઓ—પારાની ગોળીઓ ખાતરી એક માંજેમ સમાન છે અને તદન એકલા પારાની ગોળીઓ આજ સુધી બનવા પામી નથી. કીમત

એનાં મદસ ટ્રેન્ડ—આ એક કીમત તેલ સંસ્કારી દવા છે, જે આપડાં રૂ. ૧ મહોરનાં વાચાં વગર-
દંતર દુર કરી નાંખે છે. અને ઉઘરીના અણનાં કુલ જનવરો માટે આશીર્વાદ સમાન છે. ઘોડ
પડવા જેવું; નથી. એ કપરાંત પુષ્કા કુન્સીગાય, બળદ, બેસે કુતરાં બીલાંડાં યા કોઈ પણ જા
વીગેરે ઉપર બહુજ અકસીર છે. કીમત ૫૧ નંરને ખુબ્લી થઈ હોય જામ પડ્યો હોય ચીમ-
તોલાલી શીશીનાં રૂ. ૧)

હોરસ કુન્સીશન પાવડર—આ દેશી બનાવટનો ઘોડાઓ માટે. મસાલો છે-એ. મસાલાથી ઘોડાને છુખમાં વધારો થાય છે-પાણી ખરાબર પી બે છે-પટ આવતાં હોય નો તે બધું થાય છે-અગર કબજાત હોય તો તે દુર થાય છે અને ઘે ઝાનુ બદન ખુશી તૈયાર થાય છે—

કીમત ૧ રતલી દાખડીનો રૂ. ૦૧૧
એ છે-ત દરેક જાતનાં હર કીમતનાં દેશી ખાતરો-સુગંધી તોળાણ દર વખત રોકમાં તેમાર રહે છે. એક વખત મંગાવવાથી માલ અને કીમતનો ખાતરી થશે.

દરેક જાતના મુરખાઓ પાણીઓ જાત જાતનાં તખ્યાર છે-બહુજ કીધાયત ભાવ અને ઉચા માલની ખાતરી આપવામાં આવે છે—

દરેક કીસમન બીમારો પોતાનો હાલ દમા રા પર લખશે તો તેઓ માટે ઘટતીજ દવાઓ તજવીજ કરાવી હોમા પોતે પુરતી વગત અને સમજ સાથ મોક્ષી આપીશું—

ગરીબ માણસો પાસે હમારી દવાઓની કીમતમાં ખાસ છુટકો કામ લઈશું—

વેપારીઓ અને જથ્થાબંધ માલ મનાવન રને સાદે રીસકોબિટ આપશું.

મેહરાં રોહરમાં હમારી દવાઓ. માટે વરકી બ એન્ડ નેની જરૂરત છે—

શ્રાવણ નીચે સરનામે કરવો:—

ડી. ખત્રસારા.

જીંગ પ્રોપ્રાયટર

ખત્રસારા એન્ડ કું.

નીરકીવાલાં—દીલી.

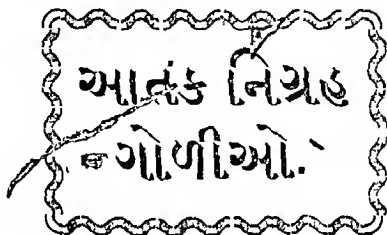
“યુનાની”:- દીલી:

તંદુરસ્તી તાકાત.

લાંબી છંદગી

સર્વે મેળવવાનો ખરો ઉપાય.

નબળાઓને બળવાન બતાવવા થી અને ખરાબ ટેવને લીધે પાદમાન થઇ છંદગીથી નિરસ થયેલાઓને તવો અને લાંબી છંદગી આપી મુખી કરવાથી દુનિયાના દરેકે ભાગમા મોહોટી કે તેલ અને મોટોટી કીર્તિને પાનો રહી છે.

કિમત ગોળી ૩૨ ની ૩મી ૧ નો રપિયો ૧ એક

શરીર અને નીતિના રક્ષણ માટે
કામશાસ્ત્ર વાચો
કિમત કે પોસ્ટેજ કમજ નહી

વૈદ્યશાસ્ત્રી

મણીશંકર ગોવીંદજી

આતંક નિગ્રહ આયુર્વાલય.

જામનગર કાઠીઆવાડ.

દવાના ધિયારા પી પીને િ હેરાન થાઓ છો.

દુખ તરફથી નિરાળા ખરી તનદુસ્તી યા શ ૧ નિષ્ઠતા હોય તો વાંચો-અમેરીકાનાં
શીઝીકલ કંથર આતાંનાં પ્ર ૧ ખરનાર મેકડેનની

જીવનશક્તિનું બંધારણ.

(Building of Vital Power.)

શરીરની સંપૂર્ણ સુખાકારી માટે સાદી ભાષામાં સાધારણ લોકોને સરળ-મેહેવાર પણ સંગીન
ગાન આપનાર પુસ્તક-ચીઝો સહીત, કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ છુદ્ડ.

દવા વગરનો દા તર.- (ભાગ ૧ લો.

કીંમત ૧૦ આના.

ચોરીજ નકલો હવે બાકી રહી છે.

કુદરત ઈલાજોનાં હારમાળાનાં પુસ્તકો.

- નાં ૧ કબજશ્યાત (Constipio) આ ચાલુ દરને દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો ૦-૩-૦
- નાં ૨ દુધના ખોરાક (Milk Die) ને કેમ લેવો અને તેનાથી મળતા અમુક્ય ફાયદા ૦-૪-૦
- નાં ૩ અહી-ક્ષયરોગ (Consumptio) નો દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો. ૦-૬-૦
- નાં ૪ આંતરક્રમે પાણીથી ધોવાની રીતો ચીઝો સાથે ૦-૩-૦

ઉપવાસ (Fasting Cure) હરેક દરનો એકલો કુદરતી ઉપાય તે કરવાની સમજણ-અને
તેથી મળતા બેહર ફાયદાનું સંપૂર્ણ પુસ્તક પુષ્કળ ચીઝો સાથે થોડાક વખતમાં બહાર પડશે.

શીઝીકલ કંથરની-સાદી કથરતોના નકશા
વગર એજીરો-માત્ર શરીરનીજ કેકેસ સડકાઈથી પરમાંજ કરવાની યજ શકે એવી હીલચાલો
ના નકશા સમજણ સાથે, અગ્રેજી તથા ગુજરાતી બન્ને સાથે. કિંમત ૦-૧૨-૦ તથા બીજા
જુદા નકશાઓ. વિગત માટે સંપો:-

'POSTUM' પોસ્ટમ લકમાંથી બનાવેલી કાશી, ચાહ, કબજરાતને તોડનોર રવાદીસ્ટ પીણું
ના રતલી; ૫૦] કપ આ ચાહ એટલો કીંમત રૂ. ૧-૨-૦
ના રતલી ૧૦૦] કપ આહ થાય કીંમત રૂ. ૨-૨-૦

Mcinnon વેજેબલ સપ્લુ જુદા જુદા ભાવો માટે લખો.

એકલા એજન્ટ. પી. માદન.

અમેરીકાના શીઝીકલ કંથરીસ્ટ.

હૃદય હોમ સાંકાકરક

બાહરગામ માટે એજન્ટો (જોઈએ છે)

સ્વતંત્ર.

નાં

ખાસ ખેયાણો

૧ તુરેજેહાં	છુપીતનિ અદ્ભુત વા-ત (ભાગદયા)
૨ લેડીઝપેજ	લખનાર થેહમાં
૩ છુમ'તર	„ કાકા કડક
૪ હિંદુ ચચા	„ શાંકર
૫ ઉટકી ચુટકી	„ રસીકલાલ
૬ કાવ્યમાળા	„ કવિ ભવાનીશ કરને હરમીસ
૭ અઠવાડીક પોસ્ટ	„ મી. મા. માઠન
૮ દાનાની દાનાઈ	„ લાલ ખુઝેગ

[સં. ૧૯૧૪ની દીલકશ ભેટ

લવાજમ પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૩-૮-૦

Painkiller

(PERRY DAVIS)

પેરી ડેવીસનું

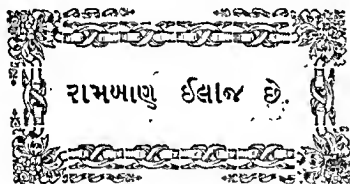
પેન કીલર.

મરડો આંકિયું, દુખીરા,

સફા કરી આંતરડાં ને ચોખાં રાખે છે.
અચળુચ માંદગી માટે જરૂર ઘરમાં રાખજો.

લયક-જખમ-ધા-છરીના કાપ મોટ

મીસા ઇ. સેકસ, મથુરા થી લખે છે.

જ્યારે પણુ મેં પેન કીલર વાપર્યું છે ત્યારે અસર રામખાણું થઈ છે. તે પોવાય છે તેમજ બહાર લગાડી શકાય છે. હુમો પાસેની સઘળી દવાઓમાં તે હુમોને સૌથી વધુ જરૂરી છે.

સઘળા ગાંધીઓને ત્યાંથી મલસે.

નંડલ્યાઓથી ચૂત્તો.

મુખઈના એજંટે.

હરજીભાઈ મુલજી એન્ડે.

તથા

મીં છગનસીલા રૂઘનાથદાસ.
બુગામસજી પોસ્ટ ગ્રાંડીસ આગળ.

गुलशन.
GULSHAN.

Parsi Ladies' No.

भाससेवीज अंक.

Agarwal
FROM
Bhagwan
Editor

सागद्यानी लक्ष्मी दुवा साधे

सानुमुपारक

सप्टेम्बर १९१४ * * * September 1914

ॐ ॐ ॐ
आ आदना लेखको:-

ॐ ॐ ॐ

देवता

इशानाउ कोराणल इशानी

नोस जीभाउर नोसमहेता

M. H. R. Kolah m. a

भासीस भेदेरानु मेहनवाणा

Daisy Boll हाइभानावाणा

भीम शरीरन

भीम तोमा इ भेता

भासीम नरवानु कोडावाणा

Shrewd (भीक्षीमोरीया

भीस दीना छळ सुवा

M. P. B. आदरवानवाणा

भीस अपर हाइभानावाणा

गामदेनो गोरी (पटेस)

भीस नादान

भीम वीरसा

ॐ ॐ ॐ

Jayantilal and CO

Art Jewellers

105, Shaik Meemon Street, BOMBAY.

સોના ચાંદી અને ઝવેરાતનાં

દાગીના ખરીદવાની

વીંશવાસુ દુકાન

અમારે ત્યાં હાલની સુધરેલી ફેસનના તમામ નવતા
દાગીના મોટા જથ્થામાં તૈયાર રાખવામાં આવે છે.

તેમજ ઝાડર આપવાથી એકલ વાઈટ તૈયાર કરી આપવામાં મ. કે.

તથા બેટ આપવા લાયક ચાંદીની સેકડો ચીજો તૈયાર રાખે છે.

ખહારગામનાં ઝાડરો તાકીદ વી. પી. થી ગોઠવવામાં આવે છે,

જયતીલાલ એન્ડ કું. ઝવેરીઓ.

કે. સેબ મેમલ કોર્ટ નં. ૧૯૫

મુ અઈ

સ્વતંત્ર.

ભાગદયાના આ અઠવાડીક પત્રો

૧૯૧૪ પતેતી

નંબર

નમુનેદાર અંક છે.

સંખ્યા બંધ થિતો ઉપરાંત ઘણા લાહિના લેખકોનાં લખાન છે.

હિમત ચાર આના.

શુભશાનનાં કાહાકો સિવાય બીજાઓને આ અંક મળશે નહિ.

મેનેજર સ્વતંત્ર નવસારી.

કુંક જાહેર ખબરો

નવિન યોજના

1 Dawn Photographic Studio-Photographers enlargers, frame and Harmonium makers and repairs-Gowalia Tank road BOMBAY.

2 Cheapest house for cycles and accessories Binning & Co. wholesale and retail dealers solicited 354, Grantroad, BOMBAY

વેચવાની છે.

3 ઉત્તમ ફળજાડની કસમો દ્વારા પા સદીથી વખણાવેલા ખગીયાની જેવી કે પાપરી, બાર જાતના આ કુસ, તથા ચરસાની મોટા ફળની ચીકુ તથા તમામ જાત

4 ના મેવાની ધરાકો પાછળથી નીરાશ થવું પડે છે. તાજીદે ફટકોગ મંગાવો. લખો:-

પી. વી. બીલાડવાલાને. રોશન-લીલાડ.

(બી. બી. રેલવે)

5 નવરોઝ એન્ડ કું. ગોવાળ્યા ટેન્ક મુખ્યાલ વિલાયતી તથા ગામડી ખોરાકી પરફ્યુમરી, પેટરો મેડીસન, કટલરી, રોશનરી તથા દરેક ધરબટુ રચુટથ સામાનના વેપારીઓ.

6	પી.	કરાણીની	કું.
	ફેન્સી	કાપડનાં	વેપારી.
	લાકડાસ	ટેલરીંગ	મધ્યમ
	બાવ	રેલવે	ગ્રાંટરોડ.

7 સરનામાં સરખા સાકી-પ વર્ષના બે રખામાં પંદરમે પાતાનો ચાર પુસ્તકો. બે પુસ્તકો નવિન સન્યાસી સમાજ, બદાર પડ્યાં છે. મેનેજર, કાપડા-રેલવાડ શ. કી. રાહડદર એન્ડ કું. ખેતીવાડી ૧૧ મી બધી, મુંબઈ

૮ ભાગ્યાના પુસ્તકો શાહુચેર, ભાગીયા માળા નંબર ૧, ૨, ૩, શયતાનનો સાથી, બ હેરતલુ બુલબુલ વાર્તામાળા-રેડીકમાં છે. મંગાવો. ગુલશન પ્રીન્ટીંગ વર્કસ:-નવસારી.

૯ સુંદર મોલડીંગ-હંચામાંના કાચ તથા રાખ રવી વરમાંના તેમજ અગ્રેજી આંખે ઉડી વળજે તેવાં બીજા વેચનાર તથા ફેમ મેક

હુરગોવીંદ ધરમસી, મીરજાં સ્ટ્રીટ મુંબઈ

10 માયાના, કમરના, તથા સંધીવાલુસરખા બહીમ દરદમાંથી મુક્ત કરનાર ક્રસ્ટ, ઇન્ડીઅન મેલોડીઅસ બામ " અકસીર સાબીત થયું છે લખો કે. એન્ડ, એ. કંપની ધોરાજી."

11 તદન ભેટ-રેલવે એક્સપ્રેસ વીમાની પી કીસી ઉપર ન ખીરસા ધડીઅ બાથ મેડીવાયબેટ મેળવવા હોય તો એક આનાન રીપટ બીડી યોજના મંગાવો.

અમરશી લલ્લુભાઈની કું. ચકરાંણ સીડી

12 The Premier and Cheapest House in India. for Photo requisites Large stock of various camera, kodaks, films and all accessories. Camera repairs

ur speciality-amateurs workso carefully and promptly executed.

S. Mahadeo & son.

54, 56 Hornby Road, BOMBAY

13 કુદનાન સહદર, પરમેશીવ સીક્રી, વેહટેબલ લોકેશીવ ટોનાશીકી તથા સી હુર કરનારો ચરખત કી-

૨૫-ચુગર કેટીંગ દોઢમાં ફક્ત દમારેજ ત્યાં પાપ છે.

૨૬-કાપડા-રેલવાડ શ. કી. રાહડદર એન્ડ કું. ખેતીવાડી ૧૧ મી બધી, મુંબઈ

તમેએ આ એ નામ જોયું કે

હુનીઆ હેર ઓઈલ.

ખરી જતા આવતે અગ્ગની માથા
ને ય ડક પોચાડે છે

હુની
ઓ

મધુર અને સુવાસીક ખુસમોથી લોક
પ્રીય થઈ પડેડુ છે

હુની આ હેર ઓઈલ

ખાનુઓના ડમ સાયના ખુમસુરતી
મા દશ ધબો વધારો કરે છે

ઓ
હ
લ

ખાનુઓને પુરો તેમજ વીધાથી
તે એ સરખુ ઉપયોગી છે.

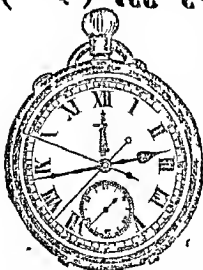
કીમત બાટલી ૧ ના ૧૨ આના પોઈન્ટ ખર્ચ ૪ આના અડધા આના
નારદાપ માકલવાથી સંખ્ય શ્રી માકલવામા આવશે

ખનાવનાર

એ. J. પારણના

બાપના લેન નં ૩ મુમ્બઈ

(સમાફર) સીગનલ વોચ કંપની.

દાદા રોક અગીઆરી હોન બી રોડ-મુમ્બઈ.

આ કંપનીના પહેલી કવોલીટીના ઘડયાળો વીસ
વરસે પણ નવા જેવા દેખાય છે ઘણું લાભે વખ
તેજ ચોડીક સેકન્ડના ફર માલમ પડે છે કારણ
ખરા કમ્પેનસેન્સ ગેલન્સ દોવાથી હવાના ફરફાર
સામે રક્ષણ કરે છે

હિંદુસ્તાનની બધી રેલવેના કામદારોમાં
આ ઘડયાલો ઘણા જાણીતાં છે.

રેલવે શીશતન ખાતરી લાયક તપાસીલાઈ ૧૭-૮
દળનના એક દળનથી ઓછા વી પી કરવામા
નહી આવશે.

હમારી કંપની થોડે વાજબી નફે સ તાપ પામતી હોવાથી જે
હમારા ઘડીયાલો સસતા છે હમારા વેપારી ભાવે દરેકને અનુસરતા છે. સઘળા
વેપારીઓ પાસેથી મળી શકશે.

જરૂરયાત ખરીદી માટે તેમજ વધુ જાણ માટે હમારું સરનામું નોંધાવો.

ધરડાએને જુવાન થવાનો જમાનો તે
વળી શું ?

ખીઝાએ કુસતૂન તૂનીયા.

“ અસલ ઇસ્તમ્બોલમાં બનેલો. ”

યાને ઇસ્તમ્બોલી કલક કે જેથી શોખીન ગ્રહસ્થ સફેદ બાલને
કાળા કરી શકે છે. આ કલકથી બાલનો રંગ કાળો બનર બનેછે
એટલું નહિ પણ ખરી ગવસા બાલની જગ્યાએ નવા બાલ ઉગે
છે એ એક નુસખો છે, અને જગતભરે થયેલો છે એની ખરી
ખુબી માં એક તો એ છે કે માર્થાની ચામડી ઉપર કાષ પડતા
નથી તે જ બાલ વાસ મારતા નથી વાપરીને ખાત્રી કરો.

દીમત રૂપીયા એ પોસ્ટેજ જુડુ.

ટેલીગ્રાફ એડ્રેસ કમપાની ટેલીફોન નં. ૨૨૮૭

મળવાનું ઠેકાણું:—

ધો બોમ્બે ટાઇલ માર્ટ.

૨૧, એંક્રીટ ક્રાટ મુબમ્બ.

આંચ આંદોળી ચોક દાદલો

માઠ ગુલામખાતો ગુલામહુસેનનીકું ટાઇલ્સ મારખત તથા સ્ટીલની શીલોના વેપારી

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

તાવની રામખાણ દવા.

આ દવાથી કોઈ પણ જાતનો તાવ ના ઉતરે તો લીધેલા પદ્ધતિ પ્રાણ આપીશું. આ દવાથી
ચોથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું. ગોળો પદ ની
ડબીની કી. રૂ. ૧-૦-૦

શક્તીની દવા.

શક્તી સંજ્ઞવનમાં શક્તિ લાવવાનો ગુણ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ
મળશે. દરેક જાતની નબળાઈ દુર કરી પુરતવ વધારે છે. વૃદ્ધાવસ્થાથી અગર ખીજા કારણથી
કમી થયેલી શક્તિ વધારે છે. નામરદાઈના દરદો અને નસોની નબળાઈ દુર કરે છે. ગોળો ૧૦૦
ની ડબી ૧ ની કી. રૂ. ૨-૮-૦

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરતવ એક કાંઈ લખનારને મફત મોકલવામાં આવશે

હેઃ એશીસ:—ધોળા, ગુજરાત.

શા. ગીરધરલાલ ઠહાનજી.

આંચ એશીસ:—મુબમ્બ, મારશીટ

ગીરીધર આપધાલય.

છાપી ચાલ, ૧૦, ન્યૂસપેપરની કું.

કાગળ પત્રનો વ્યવહાર હેઃ એશીસે કરવો.

અમૃતાંજન.

અમૃતાંજન એ દેશી દવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે તેના ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં ગ્યાં દુખાવો હોય ત્યાં લગાડવામાં કરવાનો છે. એમ કન્વાથી રૂંદ જલદીજ મટી જશે.

માથાનો દુખા, માથાતુ ડુંગ, ગળાનો સર્વ જાતનો દુખાવો, લચક, છાતીના ઠડીના વિકાર, સધીવા, કમરનો દુખાવો, ઠેસ, ઘા, વગેરના દુખાવો એ તથા રોગ કોપર આ એથપનો લેખ ચોપડવાથી તરત આરામ થશે, કિંમત રૂ. ૧૦ આના.

દુધ પાણિડર.
કિંમત માત્ર બે આના.
દાદરની દવા.

મુકી ખરજ, દાદર વગેરે ચામડીના દર્દો આ મલમથી સારા થાય છે.

કિંમત માત્ર છ આના.

અમૃતાંજન પીણી,

૦૮, શ્રી ૨૨ રોડ, પ્રાંત-મુમ્બઈ.

સાચી સલાહ.

કબજિયાત અને અરૂચી મટાડવાના, લોહી સુધારવાના, વિચાર વિકારના ગમે તે રોગ દુર કરવાના, ગમે તે જાતનાં જન ગમે તેવી કમજોરી નાબુદ કરવાના, અને સ્મરણ શક્તિને સ તેજ કરવાના દેવી ગુણો અમારો

મદન મંજરી ગોળીઓ

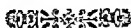
ધરાવે છે એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વધદા અને બાહોશ ડોક્ટરો પોતાના દરદીઓને આપે છે.

કીંમત-ગોળી ૪૦ ની ઠમી એકનો રૂ. ૧

વધુ વિગત માટે અમારું તદ્દન મફત મળતું 'વૈદ્ય વિદ્યા' નામનું ૧૨૮ પાનાનું વર્ધદીપ્ય પ્રસ્તુત મળાવો. રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી જામનગર-કાઠયાવાડ

આમ એવીજી-નં. ૧૮૭ કામગીરી-સુમ્બઈ.

તમેને શું જોઈએ છે?

હમે દરેક જગ્યાએ નવું તેમજ સેકન્ડ હેન્ડ સાંચા કામ યુરોપ, અમેરીકાથી

ખાસ મંગાવ્યે છેએ. વ્હારડેલના પ્રિન્ટીંગ, તથા લીથો મશીનો જાન કામ માટેનાં

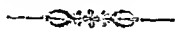
અને ફોટોગ્રાફોનાં અપ-ટુ-ટેક ટેકલો અને મશીનો, કર્ટીંગ, સ્ટીચીંગ તથા પર્ફેક્ટીંગ

મશીનો તેમજ પ્રિન્ટીંગ મશીનો હમે ખાસ મંગાવ્યે છીએ.

તાત્કાલિક જરૂરયાતને પહોંચી વળવા આ મશીનરીઓના સારો જથ્થો હમે,

સ્ટોકમાં રાખ્યે છીએ.

એક જ વાર અજમાવશો.

પેરોલ મેકસીમ કં.૦

સીતારામ ખાલ્ડીંગ,

મુંબઈ.

સંદર્ભ રાજ.

અમોટોમોહીની

(૨૭૨૬) અંગેલીના મુલોનો અદાર

અમોટોમોહીની

તેની હિતચત્રા અધુર ચરને રહાઉ ને ચુલોની ખુરબો માટે હુકમનાનના
લુદા બુદા બદનાનાંથી પહેલા નબરના સોના ફેખાના ચાંદ અળખા છે. તેખજ
વળી કોરબીબીશનોના અધીકારીઓએ અમારા અખલાત સેર લોટા
ગોહીનાને “સેદનો રેનશાહ” અને “અતરો નો અધીપતી” ની ઉપમાં
આવસ છે લોટા—સોહીની સેદના માત્ર ચારજ દીખા ફમાલપર ફેરફાર
ફવસો મુધી તાજ અબલીના મુલોની ખુરબો આપે છે. વળી તેની ખુરબો
ચાર દીવસ રહતી નથી. તેમ કાળીત કરનારને ફ. ૧૦૦)૪ ઇનામ આપવાને
અધાલ હીજો.

ફિઆત—અર્ધા ગોશની બાદલીના ફ. ૨-૦-૦૧ ફોંબની મુદર દુખખના ફ. ૦-૧૨-૦

ફપડામાં રાખવાના મુગાંધી ફારેડો ૧૨ ચાને હજન

માત્ર નાની દુખ અડીલી અજઆવી જુઓ ન ખસાંદ પડે તે પૈસા પાછા
લોકલા માલિક થી ચોરોચોટલ ફજર એન્ડ કેમીડલ જુાં૦ સોલ ચોજાંટ, મોહીની
ચોજાંસી જુઆ મરેજાટ — મુગાંધ.

મોતી ગોરી.

ભાગ્યાની ઐતિહાસિક વાર્તા.

સુદર વિનો.

૩૫૦ પાનાં

મેદરજાન મેદર.

ગુલશન પ્રીતમ વંસ-નવસારી.

સાહેબ,

મીં ભાગ્યાની ઐતિહાસિક વાર્તા
મોતીગોરીના મહત્તરીકે માણનામ નોંધીને
અને ખાસ ભાવ એક રૂપ્યા છ આના તથા
પોસ્ટેજ જુદું મળી તો. પા કરસો.

ગુલશનનાં મહાકોને ખાસ એક રૂપ્ય
છ આને મળશે.

આ કુપો ઉપયોગમાં લેજો તે સિવાય

માંગણી સર્વિકારાશે નહિ.

લી.

તા.

કીર્તિમત રૂપ્યા એ પોસ્ટેજ

જુદું.

થેરમા

આ ખાસ અંદાજ અધિપતિ.

બાઈ ગુલબાઈ સૌરાષ્ટ્ર અમીરજી હજીરાઈ.

ગુલશન.

Gulshan.

મુંબઈને લગતું સ્વતંત્ર અને ગુલશન તથા
ગુલશન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસને લગતું સંબંધિત કામ
કામ માટે નીચે સરનામે લખવું યા મળવું.

મી૦ હોરમજી એસ મીસ્ત્રી
ડોન ફોટોગ્રાફિક સ્ટુડીઓ,
ગોવાળ્યા ટેકરીડ.

લંડન એજન્ટ — મેસર્સ ઇ. ડબલ્યુ
હાર્વુડ એન્ડ કો૦ રૂ૧, વોરવોર્ક
લંડન, ઇ. સી.

Bombay Sole Representatives Mr. H S
Mistry - The Dawn Studio - Gowalla Tank Road

London Agent - Messrs E. W. Harwood &

Co; 21 Warwick Lane,
London, E. C.

(પુસ્તક ૫ મુ)

સપ્તા મર

પૃષ્ઠ ૯

એ બોલ.

આદા ! બિ બોલની સી જરૂર છે બધા ? . પણ ના, તેમ ક્યાં વિના ચુપ રહી આ અંકને પસંદ
ર થવા દેતાં હું મારી ફરજમાં જાણી ચાપ અ પા વિનું રહું નહિ. જ્યારે મને પહેલા ફક્ત પારસી
બાનુઓની જ કલમથી લખાયેલા એક ખામ અંક તૈયાર કરવાનો વિચાર સુઝ્યો ત્યારે પહેલા તો તે
સાહેબ જણાયું પણ પાછળથી તેની મુશ્કેલીને જાણ થતાં હું કમનસૂયો, છતાં બહેન ચેલમ્મા (ગુલબાઇ
સોરીબાઇ જામસેદજી જાઇબાઇ) એ એક બોલે મૂજ શીદનોતું આમ રજૂ કર્યુંની આ અંકની જાનજ
લક્ષી છે તે માટે ખાસ આભાર અત્રે માનવાની રત્ન લઉં છું અગિયારિયો કાઇ મોળયા મારના નથી એ
વિગતની સમજ નથી બહેન ચેલમ્મા હવેજ જણીતા થયા છે અ પણ એક લેખે કીડાજ થયું છે. આ આખો
અંક કેવો થયો છે તેનું તોલ કરવાનું કામ વાચક જઈતું છે, છતાં મારા અહના અભિપ્રાય પ્રમાણે
બહેન ચેલમ્માએ જે રાને મોખ રડુ નામ ધારીત મન્જી જેને પર પડ્યું છે અને તે માટે હું તેમને
અગ્રાત ના વચ્ચે વર્ગ નક્કી સહેજ મુજાહકબારી આપી રીડીશ.

ઇનશાલ્લા ! અહિં હું ઇશરતું છે તોયોડા વખતમાં આરોજ એકદ ખાસ તિફુ જી લેખકોની કલમથી
લખાયેલા અંક પ્રગટ કરવાની તબલીજ કરીશ.

કાઇ પણ મરફ લેખકને આ અંકમાં ફાજવજાન કરવાનો કારણ કરેલો હોવાથી હું આ બાબે વધુ
જાણીશ નહિ ગુલશનના મહાકો વાચકો તરફ દીવસોભે ને નડું પારસી સાવ આખાઈ અને ફતેદ
શયું નીવડે એવી ખરાં જીવરેની દુવા આડતા બહેન ચેલમ્મા તથા આજના અંકના બાનુ લેખકો નો
ખાસ આભાર માની હું માથું ટૂંક વિવેચન ખતમ કરીશ.

તા. ૧-૯-૧૪

સામલ્યા

અનુક્રમણિકા

વિષય.	લેખક.	પાન.
૧. સાત મુળ	લખનાર ચેકમા. (અધિપતિ)	૧૩
૨. નવાં સાલની નવો ભેટ	„ રૂપાંબાઈ રખાડી	૧૫
૩. કુળી નહી	„ મિત્ર નાદાન	૧૬
૪. સાલ મુખારક,	„ હીલ્લાં	૧૭
૫. મોનાબત	„ રૂપાંબાઈ રખાડી	૧૮
૬ પારસીઓમાં ઉડતો રોગ	„ મિત્ર બીખાઈજી પાલમકેડ	૨૧
૭ પીત્તની પ્યાર	„ M. P. B. મીસીસ આદર્યાનવાળા	૨૪
૮. Female education	Miss H. R. Kolah m. a.	૩૨
૯. હીરરતાઈ પ્યારની જરૂરત	„ Daisy Bell	૩૬
૧૦ નમુનેદાર ધર ધણીઆણી	(મિત્ર ધન દાડખાંના વાળા]	
૧૧ મુખની ઘડી	„ મિત્ર દીના છજીમુંગા	૫૦
૧૨ કેમેરા સનમુખ	„ મીસીસ મેહેરખાનુ' એકનવાળા	૫૭
	„ મીસીસ જરખાનુ' દોઢાવાળા	૬૪
૧૩ મુલકાંની મહોબત	„ Shrowd (મિત્ર બીવીગોર્ડ)	૯૩
૧૪ Thoughts on New year	„ Rupambai D. Rabadi	૯૩
૧૫ અંતે સમજ	„ મીત્ર શીરીન	૯૦
૧૬ ખાનદાની રેકરડી	„ મીત્ર તેદમા કું ગેકતા	૧૦૧
૧૭ માનવીનો ધર્મ	„ મીત્ર જયઈ દાડખાંનાવાળા	૧૨૨
૧૮ સાચો પ્યાર	„ નામદેનીગોરી (મીત્ર ખાનુપટેલ)	૧૨૫

અધિપતિની નોંધ

આજનું એરતુ સાલ મારાં અંગેનાં તેમજ દશાવરો ખાતેનાં સઘળાં વાંચકો તેમજ લેખકોને આખાદી લયુ નિવડાજે, બીજા સઘળાં દીવસોમાં આજનો નવાં વર્ષને દહાડો તમે સર્વેને માટે તેમજ તમારા બહાલાઓ માટે ખુશખબરી લખો દોજો, અને તે તમારે માટે સુખના સુચનો મારા પાંચરજો.

આજ દીનથી ખારસે ચોર્યાસીના સાલની શરૂઆત થાય છે અને હું અંત કરણ પુર્વક ઇચ્છુ કે, આજથી માગ વાચનારાઓ એક બીજાને મદદ કરવાને પોતાથી બનતુ કરશે, અને પોતાની તેમજ સર્વે માનવી જીવનની દગીને આનદી અને સુખી કરવાની કોશિશ કરશે, અને આ આખા વર્ષ દરમ્યાન તેજ પ્રમાણે કરવુ ચાલુ રાખશે.

આપણુ સર્વેને લાયક છે કે જેથી કાંઈ પિયરે આપણે બીજાઓ ઉપર કયાં દોષ, તે લુલી જવા, લોકીન આપણી સાથે ને કાંઈ પણ ભલામણ કરવામા આવી દોષ તેને આપણા છગરમા દોતરી રાખવી, આવી જાતની યાદાસ્તને ખીલવવામા કાયદો છે, અને આતો ચોક્કસજ છે કે, આવી યાદાસ્ત ધરતીનાર કાંઈ પણ આસામી પોતા સાથે ચલાવવામા આવેલી નાલાયક ચાલુ, યા કાંઈ પણ ગુનાન માફ કરશે એટલુજ નહીં, મગર તે તે લુલી વટીક જશે. કેઈ પણ માનવી પોતાને યેમજ ગુનાન કરનારને માફી બક્ષવાને કદી શકિતવાન થઈ શકતુ નથી ખરે સુખી તેજ છે કે જેવી વેળાએ યાદ રાખી લુલી જઈ શકે છે, કે જેવી રવેસે નિચલી લીટીઓમા કરવા કરનારુ છે —

Remember - all the happiness that comes your way in living,
Forget each worry and distress, be hopeful and forgiving,
Remember good, remember truth, remember heaven's above you,
And you will find through age & youth true joy & hearts to love you

આ સૃષ્ટિમા એવા ઘણાજ પોઠા માનવીઓ છે, કે જેઓ એટલા બધા-તો કમ-નસિબ છે, કે તેઓ પોતાના પુર્વદ બખત ભાઈબધો મારફત સદા સુખી આનદી સ્વભાવના અને માયાણુ દિલના ન હોવાના સખએ બીજાઓની ગમીમા ખુશાલીનુ એક પણ કિરાણુ ફેકવાને નિષ્ક્રીય નિવડે છે, કારણુ એક હંસમુખુ નાણુસ આ દુન્યામા ઘણુજ બખતી રાકે છે. અલબત્તે હું જાણુ છું, સઘળાઓમાં કાંઈ સદા હસતો ચેહરો રાખી રાકાતો નથી, લોકીન આપણુને આનદી સ્વભાવને ખીલવવાને ઘણીકે તકો મળે છે, અને તે સાથે ઉદાર બનવાને પણ અનેક તકો હાય લાગે છે, કારણુ આ અવનિમા બીશક ઘણાકો એવા પણ છે કે જેઓ બીજાઓને દોષ દીધા વના અને તેઓ માટે અપરાધો બોલ્યા વના વધુ પુત્યનુ કામ કરી રાકે, મગર અસ્માય ! ઘણાકો તેથી ઉલટોજ માર્ગ એખ ત્યાર કરે છે.

આજના શુભ દીવસથી સઘળા હસદ અને અદેખાઈના ખાલોને તમારા મગ-જમાથી દુર કરજો, અને આજ પછી આપણા ત્રણસોને એ સેક દહાડાઓને નેમ તમારે પોતાને માટે, તેમજ તમારા બહાલાઓ અને જેઓ સખધમા આવે તેઓ સર્વેને

માટે આનંદમય બતાવજો. તમારે તમારાં, જોરડાના એકાંતમાં બેસી તમારી પોતાની ખામીઓ વિષે ખ્યાલ કરવો, એ એક હકાપણ ભર્યો માર્ગ છે; કદાચને તમે અદખાં, અવિચારી યા ઉતાવળાં હશો, અને તે કારણે ખીજાંઓની લાગણી દુઃખવી શકતાં હશો; કદાચને તમે સ્વાર્થી હશો યા ખીજાંઓની એવો શોધી કાઢવાને આતુર હશો, અને તે કારણે તમે ખીજાને દુઃખી કરતાં હશો; માટે તમારાં મનને તમે સવાલ કરજો કે, “એવી અન્યાયી લાગણીઓ મારે શા કાળે ધરાવવી જોઈએ, અને ખીજાં માટે નાલાયક શબ્દો મારે શા થકી ઓચરવા જોઈએ ?” તમારાં પોતાનાં અંતઃકરણને ચાલ કરજો કે, એવા શબ્દો જો તમારે માટે ઓચરવામાં આવે તો તે તમને ગમશે કે ? અને મારી ખાતરી છે કે તેના ઉત્તર તમને નકારમાં મળશે. વાસ્તે પ્રિય વાંચકો, શા માટે તમે એવા સાંકડા વિચારોને પાંખાળો છો, યા જે પણ કોઈ ચિન્તથી ખીજાંઓને દુઃખ થાય, યા સુકેલીમા ઉતરવું પડે એવાં કાર્ય કરો છો ? માયા-જી કાર્યો અને વિચારોને ઉછેરવામાં સુખ સમાયવું છે; કદી પણ ઉમે મોઢે રહેવું નહીં; સદા ધિરજવંતા, દિલસોજ અને માયાજી રહેવું; ઉગતી કળી અને ખીલતાં ફુલની શોધમાં રહેવું સર્વદા આશા રાખવી, હર હમેશ માયા ધરાવવી, અને કદી પણ નાસિ-પાસ નહીં થવું; એ રસ્તો ફરજ છે. યાદ રાખજો કે:—

Blest be the tongue that speaks no ill,

Whose words are always true

That keeps the law of kindness still

Whatever others do.

Blest be the hands that toil to aid

The great world's ceaseless need,

The hands that never are afraid

To do a kindly deed.

આજના આ અંક માટે જે જોના એ લખાણો મોકલી આપ્યાં છે, તેઓ સર્વેના હું અંતઃકરણ પુરવકે ઉપકાર માનુ છું, અને જેઓથી પોતાનાં લખાણો એક યા ખીજાં કારણે મોકલી નથી ચાક્યાં, છતાં જેઓએ મારાં આ સુકેલ કામ વચ્ચે પોતાની દિલસોજ દેખાડી છે, તેઓની પણ હું આભારી થઈ છું. મારા જેવી એક બિન અનુભવીને આ કામમાં મદદ કરનારાં સઘળાં જેના મારી પોતાની કોમનાજ છે, અને તે થકી ખરેખર આ વકે હું અતિશય મગર છું.

મારાં સર્વે વાંચકો તેમજ લેખકો જેનાને એકવાર ફરીને આજના શુભ દીવસ મુખારકે ઇચ્છતાં મને ઘણીજ ખુશી ઉપજે છે, અને હું તે પાક અહુરમજદ પાસે દુવા ગુજારું છું કે, તે દેહમવંત પતા કલ જગતને આજાદી બક્ષે, અને મારી નાનકડી કોમની ઈજ્જતમાં વધારો કરી તેને સદા કાયમ રાખે ! આમીન ! !

યેદમા.

ગુલશનને નવાં સાલની ભેટ.

આપનાર— રૂપાંબાઈ દારાબજી રબાડી.

“અંજી તેરા શાનિ અગર કોઈ” એ (રાહ)

ગુલશન- કુલ વિષ્ણુવા નીસર—

કયુ છોકુ ! કયુ છોકુ !

એકેકથી એક સરસ દેખું—

કયુ છોકુ ! કયુ છોકુ !

છે પારવતિનો માહે વાસ

ન્યારિ કુદરતનો દહે ભાસ

ધર્મ નિતિ પાઠો નિષ્ઠું

કયો વાંચુ - કયો છોકુ

કયો વાચુ કયો છોકુ-કયુ છોકુ કયો છોકુ

શાલી રહીછ ગુલછડીઓ કઈક

ઉગી છે એ ગુલિસ્તા માહિ,

આપેછ જ્ઞાન પવિત્રોઈ તણું—

કયુ વાંચુ - કયુ છોકુ

ચંબેલી સહેલીના વાસ—

આપે નાણુકાઈના ભાસ.

સસારી નામના દેખું—

કયુ વાંચુ - કયુ છોકુ !

ગુલે જોલાબ લલચાવે

ખુશબો ચોતર પસરાવે,

કયાની કયા માહે નિષ્ઠું

કયુ વાંચુ - કયુ છોકુ !

નરગેસ કુલને ગલગોટા

આપેછ સામટી શાખા.

હાસ્ય જનક વાર્તા નિર્ધુ-

કયું વાંચું - કયું છોડું ?

કઈ વાંચું કઈ છોડું કયું તોડું કયું છોડું

નવાં સાલની નવલ પામદાદા

અહો ! શુલશન કરે તુજ પાદ !

ગુણથી પુર દરખત તારે

કયું છોડું - કયું તોડું ?

નવાં સાલની નવલ મુરત

આ શુલશન લે તું તુરત !

અહુર-મેહરની ઉત્તર દેખુ-

થજો વહાલાંમાં વાહલુ તુ

વહાલાંમાં વહાલું તું વહાલામાં વહાલું તું !

આપો પારી,

રે ધેરાઓ મુજ અતરાક,

નાગું હું રાતદિન ભણી-ગણી,

અમરાસદે દાને ફરમાવ દાદાર,

અધરી ઓ ભાંછ કરે સધરી,

સંસારી પ્રિત અને રમત,

સંસારી સુખ અને સંપજ,

સંસારી ખુશ વ્યહવારો કામ,

સંસારી ફ-તોહ, પ્રિત, અઠેશો આરામ,

આખર એકે દુઆ કર મુજની તું રવા;

દરિયામાં નેમ ઉછળે છે મોળ, મેહરખાન, તેમ ઉછળતો કરો સંપ-સતોષ જગમાં

તમામાં

હાસ્ય જનક વાર્તા નિર્ધુ-

કયું વાંચુ - કયું છોકુ !

કઈ વાંચુ કઈ છોકુ કયુ તોડુ કયું છોકુ !

નવાં સાલની નવલ ખામદાદ

અહો ! શુભદ્રા કરે તુજ ચાદ !

શુભોથી પુર દરખત તાર

કયું છોકુ - કયું તોડુ !

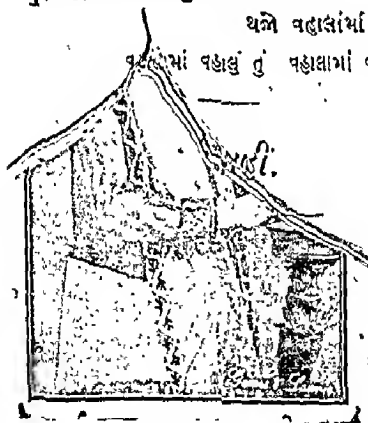
નવાં સાલની નવલ મુરત

આ શુભદ્રા શુભદ્રા લે તું મુરત !

અહુર-મેહરની ઉતરે દખુ-

થએ વહાલાંમાં વાહલુ તું !

વહાલાંમાં વહાલું તું વહાલામાં વહાલું તું !

મિત્ર ભોખાઈલ લી. પાલમડોલ.

સાલ મુબારક,

સુલચન માટે લખનાર—મિત્ર હીલ્લાં.

ફત્તા હું કરું બહેન સુખી રહે તું બાઈ સાથે ?

સગનમાં મગન રહે-પિતા માત બાઈ સાર

મુબારક રાજ, આજ મુબારક માહિ

તેનીજ ખુશીને ખુશી તું જ નાસે છે.

બસા આ દિવસની બસાઈ રહે ફાલે

તુંજ મુશાઈ થાયે હાસિય આ મુબારક સાથે ?

વધુ છે વર્ષ એક બીજુ ની રાકે નેક

ઈન્સામા વધારે ને માન રક ખુશો જોઈ

પમરતા મુલાખો ની ખાશા કરી શકે છે.

પુશાળીમાં રાતેનમા

ફાળી, ઉંધ

કેળીય છે !

જો આ તો આપણી નજર સામે

તરેહ-પ્રકારના દાખલાઓ મોજુદ

પાનસીઓ, જરથોસ્તીઓ યજ્ઞ, જરથોસ્તી

ધર્મનાં ફરમાની રાજનાં બણી, સમજ, પાણીને

આવા નિચ કુકમોં અને કાવતરા કયા ગાય, તેની

અમર આસપાસ ફેલાવે, કોઈતું આ જોઈ શકે

નહિ, કોઈને નીચે ગમડાવી જમીન દોપ્ત કરવા

તૈયાર થાય ને કામમા એક બદી-એક એમ-

હત્યન કરે એ કેવું અક્રમોમનારક, તુંકયાનમ-

રક અને યનાહ ભરેલુ છે ?

જરથોસ્તી છતાં, ધર્મની તેમ અને ફરમાન,

મનસ્તી, મગસ્તી, કુનસ્તી પર હાંડણું ! વહુમન

(મધુ મન) રાખવાને બદલે પાપી પ્રયોધી મગજ

બરપુર ! બેઠસ્તમા જવાનો સીધો માર્ગ શોધ-

વાને બદલે સેતાનના સાથીઓ થવા તૈયાર !

આવા ડગમણા દાખલાઓ

મિલેને આજે, તેઓ ભવિષ્યની છાંદસ

આતમાને હવે દરજ્જે પહોંચાડવાનો

કરે અને આ દુન્યાની ફેકી છાંદગીમાં બસા

કાચો કરવાનોજ ખ્યાલ ફક્ત મગજમાં રાખીને

ફરે, બીજાઓતુ શુર કરવા અને શુર ઇચ્છવા.

થી પરહેજ રહે અને બીજાઓતુ સુખ-સંપ

જોઈને અદેખાઈની બઢીમા ભરમ થવાને બદલે

પોતાના મનની સાતી જાળવી ખુશ રહે તો તેથી

તેઓને પોતાને અને બીજાં નિદોષોને પણ બણી

રાહાત મળે.

હું ઇચ્છું 'હું' કે આ પુર જોઈમાં ફેલાયથી

બદી, બલકે એમથી બીજાં સફળથી અને હવે

મન શક્તિનાં નિદોષ સ્ત્રી-પુરુષો બારસે કોશ

ફર અને નિરાળા રહે ! એવી બંદગી આ જોસતે

સાલ કરું છું તે આમીન થાઓ ! આમીન !

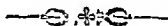

પિયુ પરદેશીનિ પ્રભામ દમારા
પ્રભામ દમારા પ્રભામ

કીરેસ્તાઈ ખ્યારની ખરકત.

ગુપ્તશત્રુ માટે લખનાર—Daisy Bell.

પ્રકરણ ૧ લું.

[ગમે તેવો જાહેન તથા જુગી ખસતેડતો માણુમ ઉચ સમાગમથી કેવો સુધરી જાય છે તથા એક નિર્દોષ જુગાનો જાસો મિયામ આ કુન્યા ને સ્વર્ગમા કેટલો સુધી ફરવી નાજો છે તે માફ ગુનારના હાવ પરથી આ પછુને અચુક માણુમ પડે છે.]

“હા! ગરગરને રીનારા તે ત્યારે મને તારા મધાગામી લીધો ત્યારેજ તું જાપીને પોતાની મરજી દેવી, આ તારા લીધાપના સેરકને ત જાહેર છટકામા લીધો, ત્યારેજ તને કમ વળી પછુ એ રાડ જીતીના લે મ લખનારીજ ને પાછી હોય તો મારા જાન, મને ધણો નાનો રાડારીજ ગુ કરવા જાય ? કમ નહિ તો મારા માટે થોડો-ધણોજ થોડો વારમો તો મેડી જાન, પછુ વારસો દા-વારસો-જા રાડરન વારમો તેઓ મને આપી ગયા ” અને તે ધણા કડવામથી મોટેરી હમ્મો

તે ખીમ જોરા કહાવર શખ્મના મ્હેગ હપર સરીએ મરીઆમ તુઝકાગની લામણીઓ પ્રગળી નીકળી નીને તેના હમ્માથી ને એકાગની ચારે દીવાનોપર આજાજ અચડી જોશથી પડ્યા અર્ધ રહ્યો તેજે ફરી ધીમુ મમડા માડ્યુ

“વાતો, -દા વારસે -મરો ત મળી સ્વભાવ તે મારા મામાપ તરફનો વારમો મને

મમ નહિ હોય? હોય ખી! પણ મને આજે મારા મામાપનો પછુ પ તો કોણ આપે છે ? ચારો, દા રજના એવડા ખી શુકના કે આજે આપણે સાચુના ઝાર જોરા કોરા કકરેતા કુવારા છધએ, નહિનો વખતે મારા પોગીઆ વારસામા તામખી સ્વભાવ, મારા તરફથી મેલવવા માટે કોણ જાણે મને ફળી ગામડેને એ થતા ફરી તેના મ્હેરા ઉ પર રમુગવુ આખુ હમ્મુ ફતાઇ રહુ, તે એકી ટમરે પોતાની સામે પી કાળી લીવાયને જોઈ રહ્યો અને દીનમા ક પારી છુટે તેવી એક જખરી દાય મારી જમડના માડમે ‘યા ખુ! મારો સ્વભાવ જળી જળે મે મુજાએ જો કીકુ તે માટે હુ આ મોગાનુ છુ તમ્મ વરસો મને આ કેલખાનામા સખડાના છે તે જાનીમ વખત પુરો કરનાનો છે એક દીન વીંધનરી નામોશી પછી ” કુન્યાને ફરી મો દેખાડી આ પાપી પેગને ખાડો પુગવાનો છે અને મે ગળી મોરોદને છુટે રહો મારો

તેજ વખતે મારા હાથો કપાઈ કેમ નહી ગયા ?
 નિર્દોષ ગોળીદં, તેણે ખેલેલી એક આંખ પછીનો
 તેનો કંકણાટ હજી પણ યાદ થતાં મારી છાતી
 ફાટી નાખે છે. હોડા કરે, છે કે, માણસ
 જ્યારે ગુસ્સે થાય ત્યાં તેણે માટલા
 માંથી હાથ પાણી પીતું એટલે ગુસ્સો સમીપમાં
 ધુળ ને ઘેરે. તેવી શીઘ્રપ્રતીક્રિયાઓને જોઈ
 રસે થયલાંઓના દિલમાં સળગતો ગુસ્સો જોઈ
 હેતી ગરમીનો ભાગ્યેજ ખ્યાલ નથી. ગુસ્સા
 બાજ ને ઘેલાં આંખમાં હું કાંઈ દેર જોતો
 નથી, " અને તેણે ગુસ્સે થઈ જોડેલી. પો
 તાની હોખડી મુકિત સામેની કાળી દિવાલ
 ઉપર કંકણી ને મારી

આ કમનસીબ શબ્દ, જે પોતાના છે
 હરે કાલીલ જેવા સ્વભાવનું પરીણામ બોગ
 વનો, બરોડાનાં વિશાળ, દેખાતામાં સ્ખળનો
 હનો, તે એક મુશ્કાર હનો. ને
 પોતાના હાથ નીચેના મજૂર, ગોવિં
 દને, ધણાં ઝુનગાં આવી જઈ. છુટા રહે
 માર્થો હતો. જેમ કરી ગોળીદંની એક આં
 ખ, વીના તકસીર, તેણે ફેડી નાખી. જેતી
 શીઘ્રા અમર્યા, તે નવસારીથી, અહિ બરોડા
 ની મોટી જેલમાં પડેલા દનો.

આપણને કયુનુનું જોડાએ કે માફ સુ
 થાર, ગમે એવો એહરે કાલીલ હતો, ગમે એ
 વો તામસી હતો, ગમે એવો આકલો હતો,
 તોપણ મીડી મધ જેવી જુવાનવાલાઓ જે
 ઓના વચનો, સાકરના પડસાનો, એહરી જો
 બીઓનાં જેવાં કાલીલ હોય છે, જેઓનું ઓત્રવું,
 ફૂંક મારીને ધીમેથી કરકના ઉદર જેવું હોય છે
 તેઓમાનો તે એક નહિ હતો. તે સાફ દીલનો અ
 તિ ઉતાવળથી, ગુસ્સાખાજને એક ચણીની બેંકા
 કરનાર, બલ્કા ધનેતરૂં પળમાં ફૂલમુગલું
 લેનારાઓમાનો હતો. અત્યંતમાં એક કંગવા ને
 મીશકોન માણસ જેને હુન્નાની સખતમાં સખત
 વાતાવરણમાં પોતાને ટેકવી રાખવાનું છે તેને માટે

ફક્ત સાફ દીલસાથનો એહરે કાલીલ સ્વભાવ, કાંઈ
 પણ રીતે સંસારમાં તેને આગવી હરેલમાં મેલ
 વાને બસ નથી. સાફ દિલ સાથ, નરગારને મી.
 કાંઈ નજર છે, જે વગર કંગાઓ અહિં હાડમાર
 થાય છે.

જેલમાં ફરી ગુસ્સે થઈ, વોરકરને મારવા
 જવાના તકસીર માટે માફને દમણ એક અંધા
 રી ઝોરડી જેની અંદર હવા આવવા જવા મોટે
 થોડાક બાગ ઉપર કાપડની ગરાર હતી. ત્યાં
 કેદ કર્યો હતો. દાક્ષમાં તે ગરાર નમનીક પોતાના
 તકસીર ઉપર ગુસ્સે થતો, બળાપો કરતો ને દક્ષ
 ગીર થતો ઉઠો હતો.

એવામાં આનંદી અગાજેથી હસ્તું રમતું
 ને ગોપીઆર કરતું, પારસી સ્ત્રી પુરોગથી બનેલું
 એક ટોળું ત્યાં આવી લાગ્યું. માફ માફનાં આ
 ર પાંચ તોફાની ફેદીઓને તેની નજદીકમાં પહો
 રેજ કરેલા હતા. તેઓ આગળથી જ્યારે ટીકકાઓ
 કરતાં ને લોક પસાર થઈ ગયાં કે તેમાના
 બે બામોશોએ બદરાંઓને બેમલાહલ ભરી
 રીતે ટીક્યા હયું. એક મુસલમાન નકરે
 હસીને મુશકી મુશકી એક અડધા દિવાના જેવા
 રિંદુએ શરમ ધને આંખો નીચી નમાવી અને હવે
 આવી ઝોરડી આપણા મણોકટ સુધારી ત્યાં
 તેઓ ચોક્કમાં. મી. બહમન બહેરામ જે ધણે
 લાગ વગથી એક પારસી હોઈ બરોડા જેવાં શહે
 રના જેઠરની પદ્ધિ ઉપર આજ્યો હતો તેણે ફરીને
 માફ ગમી જોયું અને વધાર્યું.

" કેમ મણોકટ શોક, દેકાણે આવ્યા કે ?
 આ તાની ઝોરડીમાં તમારા લાયક સેવકથી અને
 અમારા નોકરોય મેનીજ થતી નથી. હા ! મારા
 મહેરબાન, સનમાં કાંઈ આજુ લાવવું નહિ. તમારે
 માટે પેટ પુરતી ગીરાઈને ગીરાઈને આજે છે કે
 નહિ કેડકા ? આજુ ડીયર, જે હું ગોળીદં હતો
 કે એક મજૂરની આંખ ફાડવા માટે એક પાર
 સીને ત્રણ વરસ ઘડેલો છે તે આજ બદમાશ !
 જગજેદ બહમન બહેરામે પોતાની ધણીઆણી

ને હાથ પકડી તે ઝોરડીની ચું નજીક લઈ
જતાં આંગળી કરી દેખાડ્યું ને પાછલ ફરતે પો
તાની સાથે આવેલી બીજી બે ખુબસુરત પત્ન
લગાર ચીંચાવતી ધનકુશાઈઓ તરફ ફરી વધ્યા
“વેલ ડીઅર લીટલ ગર્લમ તમે ખાનસો, બે
તાં, આ જેવાં બધારે સુખમાન, દીંદુ, શીર
ગી, હુઆર વગેરે બધારે લગભગ સાડી વચ્ચે
જેટલાં બંદીયાનો છે, ત્યાર આ એક એક
સુઠ, આપણી પારસી કેમને હીલું લગાડનાર
એજનો માંદીઓ, એકદરે કાલીજ જેવો પોતાના
કરતાં વડાઓનું અપમાન કરનાર, કડકના કુતરા
મિસાલનો ફક્ત એકજ પારસી છે જે એકમ
બખત આ જગો ઉપર નહિ હને, તો હું એક
પારસી જેલર એક પથુ બંદીયાન આ જેલમાં
નહિ હોવાના સમજ્યાર, કેવો ઘડ ઉપર ડોક ઉમે
રાખીને ફરને ? હા બોલો, ખરું કરી ? રશી
મેરવાન બોલો ?” —

પથુ નહિ ફરી તે મેરવાન, તેઓ સાથે આ
બેજા બે જવાનો શું બોલે ? તેઓ કપાજ બોલે ?
તે બને અદરાયલાઓ પોતાની સ્વીડીને પોતાના
પાસામાં દાખવાની જાનકમાં પડ્યા હતા, કાર
ણ આ વખતે ઝોરડીમાંથી માકુ સુથાર ધાડું
જેર ફરી એક શોખંડનો સભ્યો તોડી નાખવાની
બુલખે પથુ ફેડકટની કોરેય કરતો હતો. તે વખ
તે તો નીકળી આવેલા લાલ લોહી જેવા ડોળા,
ધમણ માફક ઉચકાની છાની, પીસીનાબેજા સફેદ
ફુધ જેવા દાંતો. તથા મોં ઉપર લેહી ધાઇ આવવા
થી ફરી જોવી રતાસ એક, સાંચે આવેલી જુવા
ન બાનુંઓ જેઓને એવા દેખાવ જોવાની, પો
તાની સુખી સંસારમાં આદત નહિ હતી તેઓ હુમ
તાઈ મન નેમોં નવાઇ નથી તો પથુ પોતાના અદરા
યલાઓના પાસામાં એકાદ મિનિટ સુધી દખાઈ
રહી. “ઓ માઈ” “બને પકડો” “બને પીકડ
લાગેછ” વગેરે નાના પ્રકારનું મીઠાવણા પથુ
કરવાને આવેલી તક જતી મુકે એમ હતું નહિ.

તે ગરારની બારીમાંથી માકુનો ગુસ્સાથીધુ
જતો અવાજ બહાર પડ્યો તે જોવાથી જમશેદ

ના દીલ ઉપર મુક્યો, તે એક ખરાડ મારી “અરે
નાપાક જહમન બહેકામ. તારા બેગમની નાઇ
જગા ઝોડીકગ, હુને મને જોઇ ઘણી મુઠ લાગતી
દેખુ ! કોણ જાણે કે મારા જેવા દહાડાના દં
ડાપણને તારા જે નહીજ દેવીના લાડકાને એક
દહાડો પગે પડવા નહિ હોય ? કોણ જાણે કે
તારા જેવા મુઠા કમ, તારા જેવા પરહેજગાર
નને નહિ પાડ્યું હોય ? સુખ કર તારી જબા
ન નેને મારા પા અઝરતા જખમને તારી આવી
તાણા મરુતી વહેતો ના કર, એક વખત આ
દરનાંજે ખુદો કર ને આવી જાઓ તમે નામ
રદ લીચકારાઓ મારા સામે, કે આ મારી ફરતમી
ખાનુ જળથી તમેને હું કેમ સાડોળુ છું તે
જુઓ !” તેણે એક ગર્જના કરી, ત્યાંની હવાને
ધમધમાવી મેલી.

ખરેખર તેના બોલવામાં પથુ કંઈક ઢવે વ
જુદ હતું “પડ્યા પર પાડુ” મારનારાઓ
તરફ ખચિચનજ આપણે ધિકકારથી
જોઇશુ. એક પા જરામાં પુરેલાં વાથને જરા
જાવાત બાનારી અણીઓથી ફેરાન કરવામાં
મદાનમાં નહી એમ કોનું નહિ કહેશે ? ધાન
લ ધઇ જમાનપર પડી ખરાડ મારતી સિ હણ
તરફ. એક જોળી હોડવી, એમાં તે શી બહાદુ
રી નાં બહ ન બેઠાને એક કમ્બાળ ને વીના
સમમે જોડી, પોતાની સથનાંઓને હસાવાની
એક ફેરેસ કરી, જે કાંઈક હરે ફેકટ ગઇ.
અને “નફામા દો જુસા” તેમ એક કમ્બાળ કે
દીથી અઝ જલદ જોવાને અપમાન મળ્યું.

જમશેદ હમન બહેરામની બાપડીને આ
કીસમની તણાવથી પસદ પડિ નહિ, પોતાના
વરના હાથ ધરી માકુ આગળથી તેને ખેંચી
વન્ય, તે પહેલા, અમાગ્યા માકુ સુથારના આંગ
ળાંઓ જેઓ તે લોખંડી ગરારને એક ચીવટાઇ
થી પડડાં રુડ્યુ હતાં તે ઉપર જેમરના હાથ
મા ની ઠોડાની લાકડીનો એક ફટકો જઇ પડ્યો.
જેનો અસલ અમેચમાટ, માકુએ એકપથુ ફુડખ

ની ચીચ્યારી વગર સહન કર્યો. ફરીવાદ કરવા માં, ગાળ દેવામાં, કે દુઃખથી વળખાઇ ચીચ્યારી પાડવામાં તે પોતાના સ્વમાનને ઘોઠા પુએ એમ માનવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૨ વા.

ફીરેસ્તાઇ પ્યારની અંસાર.

“શુ” ને જમશેદ—ચાલના બલદને પરાણી બોલ્યા જેવું તમે કીધું. મુઝો મુઝો ગગોલો હતો તેને વગર કારણે તમે છેડી મેલ્યા. ના બા મને તો બીહક લાગે છે. મુઝા દેવ દેવ જેઓમાં રાત દીવસ વસવાનું તેથી તેઓ સાથ ધાક નેડે પ્યારબી લોમ્મએ. વહાલા તમારી નેખ ખદારી વિષેનો ખ્યાલ મને આજે બરાબર યાદ છે.” જમશેદની હેબતી મયક્ષી ધણીઆણીએ પોતાના ધણીને નરમ કંપકે આપતા કહ્યું:

“નહિ નહિ આણ, હું જાણતી નથી. તમે બેરાંઓ એમ હેબતી સેમતી જવો નહિ તો બેરાં એજ દેમ કહેવાવો? અહિં તો “માર ફાર વડો હાતાર” વાંચી વાત કરીએ છે. લાત મુઝી એ કામ લઈએ ત્યારે એવા આમીઆ બેડેનાલ જેવા એ તામે યાદ.” જમશેદ અદમન બહેરામે પોતા નો અનુભવ જણાવ્યો.

“આલાંમાય ને ગુરસો ના કરતાં પણ ખર પુહાવો તો તમારાં ચીતલ ખુદી ઉપર ઓઢતીને ફેરવા જેવી વાન છે. તમારા ધણીના જીવના અહિં કેટલા બધા તરસ્યા હશે? પણ નહિ એન માફાવડ, જમશેદ ને તમે મારું નાંહાનવું કહ્યું મનો તો ખરેખર અહિં, કેદીઓ તરફ ધાક સાથ પ્યારની ધણી તરફ છે.” બચાંના અંસારયલા વર ફરતમે પોતાના સાહુને ચીખામણ દીધી.

સહેજ ખસીઆણા મ્હેરા સાથ જમશેદ તેઓને જલના ખીન્ને ભાગ તરફ લઇ ગયો ત્યાં ઉંધી મુઝીએ કેદીઓ સંદેહ પહેરૂં સા

ય, સંદેહ, લાલ, કે લીલી ટોપીઓમાં ખોરી આં, ને સેતર-જી વણવાના કામમાં પોતાના વોરકરોની સરદારી હેઠળ ચુતાવલા હતા. એક પણ ખોલ ખોલ્યા વગર, પોતાના જેલરને તે માંએ સલામ કરી, ને દુરત કામ ઉપર મંડયા. તેઓને બનાવી આપેલી એક એક લાંબી ખાટલીઓ, જે દરેક ઉપર એક સફાઇ દાર, ધામણી ને પતંગો તકીયો હતો તે ખેંચ ત્યાં આવેલી જાનુઓ અગળ થઇ.

“મરેરે, આપરે જાંણે કે, જેલમાં તો મુઝુ” અહું અધારે” ગપટ, વાસ ધણુ મારું” ને મેઝુ” ધેઝુ” હશે, પણ નહિ”, અહિં તો તેનાં કરતાં કાંઈ જુદું છે. કહેછ કે, કાંઈ કાંઈ મવાલીઓને તો જેલની એવી મોઢીની લાગેછ કે, કેદખાનું” તેઓનું” એક સૂખી ધર ખારજ થઈ પડે છે, ને અચારનવાર કષ કષ બદાણે મુલાકાત લેવા કદેછ તોપણ મને પેલા વિદ્યાળ કેદી સિવાય આ બિચારાઓની દયા લાગે છે.” રતાં બચાંલગલગ સાથે બોલી ઉડ્યાં.

તેઓએ આગળ જઇ સ્ત્રીઓનો વિભાગ જોયો ત્યાં પોતાની જાનીઓને વડીતું કરતી લેખ તે અભાગજીઓ માટે આલાંનુ છગર જાની મળું. કેટલીક નાચુક બાંધાની સ્ત્રીઓને આ કમગ પ્ત ધામમાં જેલ આલાની આંખો અવાર નવાર ભીંજવા લાગી. એટલે તેઓની કંપનીએ હવે બહાર નીકળી જવાની તૈયારી કરવા માંડી.

જ્યારે તેઓ સૂર્યના સખત તાપમાં બથેબથ ફરી ફરી સંવેણું તપાસતાં, ટીકકાઓ કરતાં, દયા ખાતાં દસ્તાં, અને કોઠવાર તેઓના દુઃખ ચી જળતાં તેજ વખતે માફુ ગુથાર શુ કરતો હતો તે જોઈએ.

ખરાબના જેલર ને જેલની ધણું નજીક રહેવાને એક વિશાળ બંગલો હતો. જમશેદ બદગમ બેદરામ સાથ તેના બંગલામાં ફક્ત તેની સ્ત્રી અને અતિ મ્હેરે નમુન નાની બેઠી ગુપ

મોહર તથા તેના નોકર ચાકરો હતા. શુભમોહર પોતાના નામ જેવીજ સર્વને પ્રીય હતી તે કોઈવાર પોતાના બાપ સાથે કેદીઓમાં ફરતો જતો કે તે કાંઈક હલકે કાપકા વિરુદ્ધ હતું, તો પશુ બાપની પાંખડી વળગી જ્યારે તે મોટા બખ્યાર પી જતો તો જેની અંદર મુઝે મોટે કાંઈ પણ બહાનુકાત વગર કામ કરતા, વખતને આધીન થયવા. નસીબને તાબે થયકા કેદીઓ વહીવું કરતા જોઈ, તેવું થયું નાજુક છગર જગતુ. તે સધળું જોઈ જાણી-તેનો બાપ આવા ધામધા પોતાના નિર્દોષ બાળકને વારંવાર છાતી, કેદીઓની હામરીયી તે કુમળાં છગર ઉપર, નફરાપ્રતો બાપ ખેસડવા જોડેસા મુરખ તો નહિ જ હતો. તોગણુ ઘણીજ થોડી વખત જોયા પછી કેટલક કેદીઓ "જે-સર સાહેબની દીકરી" ને પી યતતા તથા દી-ધી તે નાના શ્રીરેસ્તાને ચાહતા, પણ પોતાનો ચાહ એકાદ રમકડું આપી કે મીઠાઇ આપી દેખાડવાને તેઓને સમય હતો નહિ-તાન્તેઓને તેવાં સાધણો હતાંજ નહિ-નેઓની મગદુર કે તાકાત હતીજ નહિ.

શુભમોહર પોતાની મોટી પયરગા જેવી આંખો ખોલી ઘણાજ દયમણી ચકરો કરી જોતી, અને સારી સાલના છુટા મુકેલા કેદીઓનો હાથપીછ, માથાથી દાખતી.

હાલમાં તેણીએ પોતાના માતૃગીનાને મગવા, જેલમાં આવવા મગવથી મોટો જખરદસ્ત દરવાજો ખોલી "મીઠી આમા" ને પહેરેગીર એક મીઠીટરી સલામ કરી, અંદર લીધા. જ્યા સત્તા હોય છે ત્યાં અવારનવાર કાવદાવું ઉડવન કરવામાં આવે છે અને ને કોઈ દેશી રાજ્યમાં તેમ કેહવાર થાય તો તેમાં કાંઈ ખાસ અજબ થવા જેવું નથી. તેણીનાં પગલાં કોઈ પણ રીતે માકુ સુધાર વાલી આરડી તરફજ લખાયા.

જેલમાં આવેલી શુભમોહર નાચતી કુહતી, ચુલાખી ગાયોને દોડધામથી વધુ રનાસવાલ બના-

વતી. અરાખર માકુની એ રડીની આમે આવી ઉઘી. તે ભુતકુ જેનો દેખાવ જોતાં મેંમે એવો ફજરો પણ જરા ને ને પયરથી તેને રમાડવા બંધ. તો માકુ ને ખાલેમ દીન સાથ બાળકોને અતિ શોકીત હતા તે મેંમે એવા ગુસ્સા અને આમત્રાં ઉપર ગેમની લાટડીથી પડેલા ફટકાથી તરફ છતાં શુભમોહર તરફ જોઈ દરવા વગર મેંમે નહિ. તેનીના પગલાં ફરતી ગેમે આગળ વધ્યાં અટક ગયા. થોડીકવાર તેનો રફ દેખાવ જોઈ રડી પોતાના અંગ જેવા મંદુર હલકયો તેણી બોલી જ્યારે અતિ તણુ ઝીણા દનો દાક-મની કળી મફક દીરતા.

"નમે યિયા! અદિ છેવો? તમારું નામ શું હા? નિચાદાને તમુત અહિં કોણે માધી-આ? હું માન પપાને કનો તમુને છેડુ? "તેણીએ માથાથી ઉરાગાપરી માત્રો નાખ્યા.

"મારા મનમાં, તું ધરીવી જા જલદી થી જા કોણુ જાગે કોણુ ખેડકોએ તને આવી ક જળ જગામા મોટીજ. મને જોઈ તું ખિડતી નહિ? કહે, મારા ભુવકાં. ખીજાંઓ માફક તું મને જોઈ ચીચીપારી રાંધ નથી ખારની. કહે મારા નાના ફરેસ્તા તારું નામ શું?"

"તમે મને નહિ ઓગખના? અદિ કોઈ કોઈ કેદીઓને હું અવા નવાર મળુંજ, મારા થવા અદિ નજદીકજ જગત્રામા રહેજ, મારું નામ શુભમોહર જમશેદ બહાન બેહરામ."

"ઓ પેલા અમિમાની જમશેદની તું દીકરી? યા ખુદા કેટલુ રથાનું બળક? એવકુક મધિજાને લા જાણે એક કાકી ગાય! મારી દીકરી હું કહુજ કે તું અદિયી જા." માકુનું સધળું જોણવું તેણી સમજવા પામી નહિ. તે ઠીકજ હતું.

"પણ તમારું નામ મને કહો હું જરૂર તમુને છુટા કરશ."

"છવતી રહેજે મારી દીકરી; જાણુ કે મારું નામ માકુ સુધાર છે?"

ની ચીંચારી વગર સહન કર્યો, ફરીયાદ કરવા માં, ગાળ દેવામાં, કે દુઃખથી વળખાઇ ચીંચારી પાડવામાં તે પોતાના સ્વપાનને ધોક્કા પુરો એમ માનવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૨ વી.

ફીરેસ્તાઇ પ્યારની અસર.

“શુ” ને જમશેદ—ચાલતા બલદને પરાણી બોલ્યા જેવું. તમે કીધું! મુગો મુગો ગગડેલો હતો તેને વગર કારણે તમે છોડી મેલ્યા. જા બાં મને તો બીલક લાગે છે. સુરા દેવ દેવ જેઓમાં રાત દીવસ વસવાતું તેથી તેઓ સાચ ધાક જોડે પ્યારબી જોડ્યો. વહાલા તમારી જોખ મહારી વિચેનો ખ્યાલ મને આજે બરાબર યાદ છે.” જમશેદની હેબતી ગયલી ધણીઆણીએ પોતાના ધણીને નરમ કંપકો આપતા કહ્યું.

“નહિ નહિ આહુ, છું જાણતી નથી. તમે બેરાંઓ એમ હેબતી સેવતી જાવો નહિ તો બેરાં ઓજા કેમ કહેવાવો? અહિં તો “માર ફાર વડો દાતાર” વાલી વાત કરીએ છે. લાત મુશી એ કામ લઈએ ત્યારે એવા આગીઆ બેહેતાલ જેવા ઓ તામે યાચ.” જમશેદ અદમન બહેરામે પોતા નો અનુલવ જણાવ્યો.

“આવાંમાય જો શુસ્સો ના કરતાં પણ ખરે પુછાવે તો તમારાં ચીતલ ખુટી ઉપર ઓલવીને ફેરવા જેવી વાત છે. તમારા ધણીના શુવના અહિ કેટલા બધા તરસ્યા હશે? પણ નહિ જોન માઈ, વડ, જમશેદ જો તમે મારું નાંકાનતું કહ્યું માને તો ખરેખર અહિં, કેદીઓ તરફ ધાક સાચ પ્યારની ધણી જરૂર છે.” બચાંના અદરાયલા વર ફરતમે પોતાના સાહકુને શીખામણુ દીધી.

સહેજ ખસીઆણું મ્હેરા સાચ જમશેદ તેઓને જોલના બીજાં ભાગ તરફ લઇ ગયો બ્યાં ઉંધી મુંડીએ કેદીઓ સફેદ પહેરુણુ સા

ચ, સફેદ, લાલ, કે લીલી ટોળીઓમાં જોરી આં, ને સેતર-છ વણવાના કામમાં પોતાના વોરકરોની અગરરી હેંજળ શુતાવલા હતા. એક પણ જોલ બોલ્યા વગર, પોતાના જેલરને તે માંએ સલામ કરી, ને તુરત કામ ઉપર મંડ્યા. તેઓને બનાવી આપેલી એક એક લાંબી ખાટલીઓ, જે દરેક ઉપર એક સફાઈ દાર, ધામણી ને પતંગો તપાચો હતો તે જોઈ ત્યાં આવેલી જાનુઓ અમમ ધમ.

“મરેરે, આપરે જાંરો કે, જેલમાં તો મુતુ” બધું અધારું ગપટ, વાસ ધણુ મારતું ને મેલું” ઘેલું” હશે, પણ નહિ”, અહિં” તો તેનાં કરતાં કાંઈ જુદુજ છે. કહેછ કે, કાંઈ કાંઈ મનાલીઓને તો જેલની એવી મોહીની લાગેછ કે, કેદખાનું” તેઓનું” એક સુખી ધર ખારજ થઈ પડે છે, ને અવારનવાર કષ્ટ કષ્ટ બદલે મુશાકાત લેવા કરેછ તોપણ મને પેલાં વિકાળ કેદી સિવાય આ બિચારાઓની ક્યા લાગે છ.” રતાં બચાં લગલગ સાથે બોલી ઉઠ્યાં.

તેઓએ આગળ જઈ ઓઓનો વિશાગ જોયો બ્યાં પોતાની જાનીનીઓને વહીવું કરતી જોઈ તે અબામણીઓ માટે આલાંતુ જગર જગી ગયું. કેટલીક નાણુક બાંધાની સ્ત્રીઓને આ કમનખ ખત ધામમાં જોઈ આજ્ઞાની આંજો અવાર નવાર લીંખવા લાગી. એટલે તેઓની કપનીએ હવે જલદ નીકળી જવાની તૈયારી કરવા માંડી.

બ્યારે તેઓ સૂર્યના સખત તાપમાં બધેબધ ફરી ફરી સંપેલું. તપાચાંનાં, ટીકાઓ કરતાં, ક્યાં ખાંતાં હરતાં, અને કોષવાર તેઓના દુઃખ થી જાળેતાં તેજ વખતે માકુ મુચાર શુ” કરતો હતો તે જોઈએ.

બચાંના જેલર ને જેલની ધણું નજદીક રહેવાને એક વિશાળ બંગલો હતો. જમશેદ બહુવન બેહરામ સાથે તેના બંગલામાં ફક્ત તેની સ્ત્રી અને અતિ મ્હેરે નમુન નાની બેટી શુવ

“માકુ ? માકુ ? માકુજ મુખાર-માકુજ મુખાર, આપ મારી બેગમાં મોકલેલ છે. તે તમે ખાતો. તમે એક જરૂરગતી છેલ્લા કે ?” અને આટલું બોલી માકુ કાંઈ પણ જવાબ દે, તે મહેલાં પોતાના મળમાં મોકલેલાં બીજા મળમળની બેગમાંથી તે મહુકા હાથમાં લેવાઈ શક્ય તેટલી મોકલેલ દાદી તેને જેમ તેમ લીધા સહી આગાંથી ફેંકી.

“માકુજ તમારો હાથ મને મોકલેલ દાદા આપો, બ્યારે હું બીજા વખત આવીશ ત્યારે તમારે માટે જરૂર નાનાસનું કેટલાક લાવીશ. તમને તે મમશે કેની ?” અને તેનેથી બને તેમ લીધા બને, પોતાનો મળમળની હાથ લાંબો કરી. માકુનો ખજાણો આંતરના શુભળાવાલો સંધ્યાથી હાથ તેણે માયાથી લાંબો કે આખા જંગલ વખતે જેલર જમશેદની નજર તે ઉપર પડી.

તેણે એક છેકામણા લુડ માફ લા દોડી જઈ, શુભમોહરને એકદમ હાથમાં ઉચકી લીધી ને કપાળ ઉપર આંખેલાં વાલને શુભલાંબોને ઉચકા કરતાં સહેજ ધમકીથી કહ્યું “યુ નેડી ગર્લ કેમ હું આદર આવી, મારા દુકમ વગર હુંને અદિ” તેણે લીધી ! ખજાણર દરેથી એમ કાંકુજ તો ? અદિ” હું શું કરતી હતી ?”

“પપા ડીઅર, બિચારા માકુજ કેવા ગરીબ છે. એવજીને બિચારને કેણે આદર મોકલ્યા ? ને ને એવજીને જવાબો” તો પંદા ઝડપી પગ લાંબોથી તે કમળા જગા છોડી તેને કેડ ઉપર મારી બહાર નીકળી ગયા.

મકુજ ૩ જી.

“મારાં બન્નાં, મરજાતુ મારા જેવા આ બાન્ના માટે છે.”

કાંઈ પણ બીજા નો માકુના પાટ રવજાવ માં ફેરફાર કરી શકે હોય, તો તે નાના શુભમો

હરની મીઠી જુવાન, તેને લીજામુશ મહેરો તેની માકુ પ્રત્યેના મમતા ને માયા હતી. માકુમાં થયેલો ફેરફાર, તે શીરેતાઈ ખ્યારની અસર હતી; માકુમાં થયેલો મુખારો તે શીરેતાઈ ખ્યારની ખ્યાર હતી.

શુભમોહર સાથના મેલાપ પછી દરરોજ તે નાના શીરેતાની રાહ બેઠ, પોતાની આંખને દેડ આપવાની ખાતી ઉમેદ તેણે બાંધ્યા કીધી પણ શુભમોહર લગભગ ત્રણ માસ સુધી તેને કદા મળી નહિ.

તે જુલકાના મેલાપ પછી માકુના રવજાવ માં થતા સારો ફેરફાર બેઠ વોરડો જેલર અને બીજાઓ, ખરો બેઠ નહિ મળ્યુંતાં “માકુ” હવે વખતને તામે ચલાવું હજીપણ બતાવે છે.” એવું માનવા લાગ્યા. તેની સારી ચાલ, સહુકામ મુગેમેડે ચુરુકામથી કામ કરવાની રીત બેઠ જમ શેઠ બહમન બહેરામ પણ હવે તેના જમ મમતાથી બેવા લાગ્યો. જેનો લાલ લાક માકુએ લિમતથી, શુભમોહર સાથ એક વખત તેને મેળવવાની માંગણી કરી.

“તીક છે, બેઠશું” શુભમોહર ને આ વંચા હા કહેશે, તો હું એને અદિ” લાવોશ પણ માકુ હું કાંઈ ફરજ કરીને મારા બન્નાને હંજાન તો નહિ કરે ?”

સરમી-દમીથી માકુની આંખમાંથી પાણી વહેવા લાગ્યાં.

“અરે જમશેદજી શેઠ. હું નાપાક આ દુન્યામાં હવે પુરતો પેહરાગોજ. એક પાદરી મારા સામે કલાશ સુધિ ઉભો રહી, નરમાય, માણ, ને મીઠા રવજાવ વિશે, બોલતે તેની જેટલી અસર મારા ઉપર થતે, તેથી એક દિવસ મહી તમારી લાગીની થોડીક માયાથી મારા ઉપર થઈ છે. એ બન્નાન હું દરરોજ માફ કરું. તેની સામેતી આ જુઓ” અને એટલું બોલી તેને ત્રણ માસ ઉપર શુભ મોહરે આપેલી મોકલેલ જે પછી સંભાળવી

તેજે જાજરી રાખી હતી તે પહેચ્યુ આચળ
થી જેમી. તેને જાનાવી.

“એ શુ ?”

અરે, જ્યારે માકુ તંકથી જેવર જમ
શે સધળો બુલાસો જાણે, ત્યારે પોતાની
તરીકા જુવી જઈ તેના જરડા કપર માગણી
દાય મેલ્યો.

“માકુ હું” તેને વચન આપું છું કે રાજગોદર
હાવમાં ચીક છે, તે દટાર થતાં હું” તને લા
વી મેલવરા તું” જાણે ખૂશી થશે કે તે અ
વારનવાર વગર મગજે “પપા ડીઅર, માકુ
તે છોકી જેલો” નો બકબકારો કરેડે”

પોતાની છાંદગીમાં તેજે આજેજ જાણુ
કે દુન્યામાં તેના જેવા કંઠાળને યાદ કરનાર
પણુ એક જવ છે તેથી તે મીઠું બદમન જાહેરમ
ના જવા પછી રહે—લા વંચનાર, ને રહે
ધણુ મોટ રહે—પોતે ને આ-લી તાવી છ
છી કાપના પણુ પ્યાર મેળવ્યા વગર નેજે પમાર
કરી હતી તેહુ દુઃખ પ્રાણ મોટેથી તેને ધરા લગ્યુ

માકુ બદારની દુન્યામાં દનો, તેના કરતાં
કંઠાળ કેદખાનામાં તે પોતાની છાંદગી ॥ તમ
કકાઓમાં ઘણા પગથીયા આગળ વધી મલો
એમ કહીશું” તો તેમાં જરાપણુ સદાગત નહોતો.

અવારનવાર ઘણી માગણી યાત્ર કરીએ
ની આવજન કરતાં ને જાણેજે કામનાર પોતા
ના જગરા બાળે જીવે બાળજે તુ વલિનડ પોતે
કરી આપતો દને તેને સરી ચાવતા કેદીઓની
માફક સદા તર દૂરે મેલવામાં આવ્યો હતો

જેવની ઘણી નજીકમાંના તમાકુના તથા
પકના બેનરમાં મજુરી કરનાર કેદીઓની લેપ
રી બનાવ્યો દનો અને બેતીવડી મજુરી પણુ
તેને મંડ રાખી હોતી દાય તરીકા મજુરી
મારડતે તે બેનરમાં ઘણુ કંદુ” કરાડી શકે
દને. તમાકુની રેતીમાં માકુનો દાય ધણેજ
આગલાગી છે, એમ આજ નિવાસ મજુરીને
બેતી ગયા

અવારનવાર જમશેદ જેવર પોતાના ધરમાં
નીકળનાં મુઠાની કુઆમમાં નીકળતાં બાગ્યા-
નીનાં કામ માટે તે બેતીવડી તેથી મુખમોહાર
માથે બેજાળુ” નો પ્રથમ મુખ. એટલે માકુના
મુખની સીમા” દેતી નહિ.

“કેમ, મારાં પાળા મેકાળી, તમે શું કરાજ ?”

“એ, કેદી. તમે મારા વારને થકીના
કામમાં, ને મારાં મોગાં” પછી કંઈ લાવ-
નાર દના તે લાવ્યા કે ?” તેજે માકુના બેજ
દાસો જેલથી કીધી નાળી ઉચે જોઈ અધી-
રાઈથી મુશ્યુ.”

“લાયેજ લાયેજ મારી નાળી સાવજીવી,
તેથી લાયેજ વે મેકા” અને પોતાની ટોપીમાં
થી અ માગથી મોકા બે પના” ગીઆ ને એક તાણુ
ધકેતુ કબજા હાલુ” જે માકુને જમશેદ નર-
કરી મળતી “કુનુ” પરિયામ હતુ.

દિ.એ પડી દિ.એ, ને અકાશમાં પંકી અ-
કાશમાં માકુ મટે જેવમાં કશા પણુ જાણુયા
લાઈ જતાસે જાવરા વગર પમાર થઈ
ગયા બની માનના થકીમાં માટે તેજે દુર્વાનો
એક પણુ દાસ શન કાદવો નહિ આઝ પુછો
તો તેને તે કાદવાને કાષ કાળુ” નહિ હતુ.
પોતાની છાંદગીમાં તે જરેલાની જેવમાં મહુથી
મુખી દિવસે મુખમોહર માથના અવારનવાર
મેલાપથી નેમજ તેના શ્રીરેતામ્ પ્યારની બગ-
કનથી પસાર કરનો હતો એમ તેને લાગતુ’.

વાંચનાર આપણા પાંચી માથાપોતી
બાગકા પ્રતેની બેદગી તને ક્યાં ખબર નથી?
માડી બેસે વચથી મજનુતની અદાથી ગાડી
મેડે સાથે કેનુ” ને માંજના ગયલાં રાત્રે આઠ
વાગે આપુ” માથાપની ગદુ જોમ જોઈને
અંતે છાંદગી આજેજ બની, પોદી ગયલાં
બાગકા જેઓ બેદકરી માથાપોતે લેતને હામ-
રે રાહ આપતા તે “કુલનો દગલો” યજ પડેલો
આકારને એક કીસ આપી પોતાની ફરજ
પડતી દેતાં શું તે” નથી જોતાં ? “મરે જતા

જાણે. મારું ડાહીંગ આપણી ગેરહાજરીમાં જ-
મ્યા વગર મુઠ્ઠા ગયું. ” એવું બોલતાં તે શું
નથી સાંભળ્યાં? બાહુની અચાચોની સંભાળ
તેણે તેઓ રખડતાં મેલી નાનાર મા આપ ।
તારા સમાગમમાં આચ્છાંજ હોય. હોયખા । હોય
એથી આજ કાલની ફેશન નેવકુદ્દ પોશીને
આપણી સાથે લખ જઈ એ વાતો ગાગીને
ન્યુસનસ જેવાં થઈ પાડ્યાં? નહિ આ નહિ,
એ “ મુમલગીન પાછારે નેરીઓ ” આળી રીત
આપણને પસંદ નથી. એવો તે ગેરકાર
માખાપોનો અચાવ હોય છે. અસત્યનાં તેમાં પણ
કંઈક દહે સચાઈ છે.

આપણા જમશેદ બહુમન બેદગમની ખાચડી
આજ્ઞાં ગમે એવી ભાંગી હતી, માખાળુ હતી.
રાંક હતી, નો પણ ઉપલી કીસમની, આજક તરફ
બેદકારથી હતી. તેને ત્યાં મુમલગીની આગતાં
પરોણાઓની અગદ ઝાઝીને ઝાઝીજ રહેતી
એટલે અરોડાની જેવા લાયક જમાઓ દેખાડી
લાવવાનું તેના માથે આવતું જેમ કરવામાં તેણી
અજબ મોજમાં હતી. મુમલગીની આવેલી તેની
સહીઅમે, અને મરદ પરોણાઓને લખને બન્ને
માટી ઊપર મહારાજના “ લક્ષ્મી વિલાસ ”
મહેલની મુલાકાત મહારાજની ગેરહાજરીના
સમયે હોવા બે ગાડીઓ બારમ નીકળે પડ્યાં
હતાં ને ઘરમાં નાની શુક્રમોહર તેની મુમલ-
ગાન આપા સાથે એટલી હતી.

આપા બિચારી કામનો કોયલો એટલે
પોતાને મળવા આવેલા પોતાના મારતે મિયાં
સાથ જમવાના ઝોરડામાં બેસી પારકે પૈસે દિ-
વાળી કરી દેખાવ ઉપરની જેલીની કીસીમાંથી
જેલી કાઢી, પાંઉની રસાદસ ઉપર લગાડી તથા
બીસકીટને માખણનું આગળ રાંકી નખોદ વળાવી
પોતાના ધણીને ટુપન કરવામાં ને ધણી ધી
મેતેજ કરવામાં એક પનિવૃત્ત ઓ માફક શુંથા
પ ગઈ હતી. દારડીયો ધણી ને તેની નફ્ટ સ્ત્રી
ત્યાં ટોલ ટપા ધણા બંદસ સાથે આવી ન્હાં
હતાં. તે વોડવાને આપા જગાસામાં કાઢી દુલ

હિ. નોકર આકરો પણ બદાર દરવા નીકળી
પડ્યા હતા.

જ્યારે શુક્રમોહર એકલી એકલી પોતાની
મેંતે દિયતની ડોલ્સો અને રમકડાંઓ સાથે ર-
મતી, ડોલ્સને રમકડાંની ગાડીમાં બેસાડી અદિ તહિ
ફેરવતી, મધુર દલકે ગાતી એકલી એકલી ડોળ
સાથ વાત કરતી ને હસતી.

પણ ઓ ! નખોદ-વા ખુદા ! જમશેદના ઘર
ઉપર દુઃખનું વાદળ ધસકાઈ આવ્યુંતેના વરસા
દી, તેને તરખોલ કરતું ધરતું આવ્યું—

મુમલગીન આપાના દારડ્યા માટીએ આવતાં
સાથ બીડી પીને, હોખના કારપેટ ઉપર સળગેલી
બીડી નાખી હતી. તેણે ધણે વારે પજરી, મોટું રૂપ
લખ લીધું. તરતજ ઝોરડામાંથી બહાર નીકળવા
દરવાજા ઉપર નાંખેલા લેસનો કડતન સાંપ રોડાં
બળતાંઓથી બળવા લાગ્યો, કે નજદીકના
સેરીનના સળગતાં વાર લાગી નહિ હોલમાં સમજું
નાજુક ને સળગી ઉઠે તેવું જ હતું. પુરસી ઉપરના
નેટના એનડી મેકેમરે જોતજોતાંમાં બળી ખાખ
ચઈ ગયા ને શુક્રમોહર જમીન ઉપર મેથેલાં
કચકરાંના રમકડાંઓ મોટા ધડકા કરી વીંટલાઈ
બળવા લાગ્યાં. આખો ઝોરડો ધુમા
ડથી તાન બરાઈ ગયો, પણ આ ધરવર-
ત્યારે નાની શુલમોહર ક્યાં હતી? ત્યાંજ ! આપા
દ તેજ બળતામાં ! તેજ આવત વરસાની રહેલાં
મકાનમાં ! તે બીડીથી લખતાઈ ગયલું આજક
આ દરવાજેથી પેલે દરવાજે ધુમાડાના ગોટ ગોટા
ઝોમાંથી બહાર નીકળવાને દોડતું અને લાલ
લાલ બળતાંઓનાં તાપથી ને ધુમાડાના ધુધવાટા
થી અદિ તાંહથી બહાર નીકળી પડવાને કોશેશ
કરતું—પણ નહિ—તે બલીમ સર્પે રોડાં બળ
તાંઓ; જોયા મગરને તુચ્છકારનું હસ્તાં હસ્તાં
પોતાની લંબાઈમાં વધારે ને વધારેજ ક્યાં જતાં
હતાં. આવાં બળતામાં આપા શુક્રમોહર જેવા
બળવાને ઉડાવી જવાની કોઈએ કોશેશ કરી ?
ત્યાં પેલી આપાને તેના દારડ્યા ધણી સિવાય

ખીજી કાંઈ હતું નહિ એ તે કુમારના ધુમવાગ્દી
તેનાજુલ મોતે જમીન ઉપર તુલિ પાંચે તે
ઓરડામાં ફરી વળેના મનના મોતે તે વાચા હતે
તો તેઓ કહે તે કે “શુભોદ્ધર હવે આ દુનિયામાં
યોગ્ય વારની છે”

અસમર એજ રખેને પેનેમ જોઈ પછી
ફરેતી તે આનંદી રોળી, આવી લાગી પોતાના
પ્યાર વર ને બળતામાં લપેગાવુ જોઈ, તથા
તેમાંજ અતિ લાકડુ બળક છે એ વિચાર થયા
દુખને અમરો આના માગે ધગો જોરાવર હતો
તે બાળમાં બે શુદ્ધ યજ્ઞ તુલિ પડી ને એક
દીવાના આદમીની આદમી પોતાના બાળકને
બચાના જમરોદ બદમન બહેરામ મગતાની
ઉચી સીડીઓ ચઢના લાગો પશુ તેજ સે મેં એક
જળસા જોરાવર આકારે, તેને તોએ તાપ્યો “ધોઅ
ધોમ, બધા જોર થેમ મરવાવુ માં નેસા
વધાઓ માગે છે-પુના કસમથી તારી
ખરીને બસ અહર જઈ લઈ આવુ.”

“એ કાંઈ એક મોરો કમો મને આભો”
સાથદલા એક મરના દાસમાંથી તણે ધણા જો
રથી ઓવરકોટ મુગી લઈ, પોતાના દીન ઉપર
લપેગી લઈ પવન વેગે બગનની સીડીઓ કુકા
મરી ચડી ગયો તે આનંદી મુખમાં, જલગી
જઈ જુઓ અર પગરો તો તે મરદ પોતાને
જેહતને આગળ નહી પ્રજન કરતો હતો નેના
બધા પડાઓ બગી ગયા હતા, અને જળરસ્ત
ધુમકાના ગોળે ગોટા ની મતા હતા તેમાં કુકા
મારતોતે ધરયો કુમાથી સંવજુ દ્રહિથી વેળુ
હતુ અને એક પશુ સીજ નજરે પડતી નહિ
તેને મોટે મોટે મુખો પાડી

“શુન મોહર શુન મોહર, મારા બચ્ચા આ
છે ? જવાબ દે ?” પશુ ત્યાં સળગતી સીજેમાંથી
સજુસજુ તથા રંદના ઉપરના લોભા ગોળીઆતા
મિરપ જરા પજુ અવાજ કન પર આગો નહિ
ઓરામાં તેજ અ રા રમા મજમુન મીકડ રમ
વાથી તે કાંઈ દેખવો મજમુન તુલિ પડ્યો જ્યારે
દાયમ નેજે કિમી મે તને રોધવા અ યો હતો

તેજ આખા આવી લાગો, ખુશામીથી મોગી એક
સીસ પાડીને એ-સાહે પેના મેગાજા ઓવર
કામ શુભે હરને પાંચે ગુરોગી બળતાઓમાંથી
તરત બહાર આ મે અને તે થોડીક સીડી જેમ
તેમ હતાયો હજો કહેના હાથમાંના ઓવરકોટમાં
તી સીજ જમરો મજમન બહેરામ જેહતી લીધી
જોતાની તે મગજ સામસી આપવાની ઉનટ કષ
એજ હતી તો જળરી સીધારીઓ ને
હુરેના અવાજે યજ્ઞ રચયા

ધુમ્પતી જાનીએ શુભોદ્ધરને ઓવર કા
માંથી લગભગ મુવેતી જેની કાઠી તેની માતા
ની રક્ષાપીતનો પાર હતો નહિ તુરત કાકટરી
મદદ આવી લાગી તે દમાઈ ગયાના નાના હૃદય
ને પાછુ મતીમાં આસ્તા, ધગોજ વાર લાગ્યો

પશુ પેનો પરગણુ આકાર આ વેળાએ
શુ કરતો હતો ? તેના શરીર આજુબાજુ, જે
બળત ઓ ફરી વળ્યા હતા તેથી અસલ્ય
દુખથી પીડાતો બાળમાંની ચડી જમીન ઉપર
આગે ત્યા મારતો હતો, અતે શુ આવ લાઓ
જેઓ સમ સુતા ત્યારે અજનાઈ જગા
વાળી હોતને અનુમરી ખીરે આસ્તે પેટ હલા
વના અના હતા તેઓએ તેને ઉચકી લીરો

જેરની ઓરથી તમાં મોહન અને જીવન
વચ્ચે નગાન મરો, માકુ મુખાર પડ્યો છે
દહરના ઝગ્ગ ઝોના આયકાથી માકુ જેવો
મદ પશુ તણુ દહાડે દૂસ્યાર થયો પશુ દૂસ્યાર
યના તુરતજ બેનો, તેથી તે અમાઓ
સજ્જ આગળ ઉતેના જમરોદ બદમન બહેરા
ની આખમાં પછી બનાઈ આખા, જે હરખ
ને ઉપકારના હતા

“મારી શુભોદ્ધર કેમ છે ? કાંઈ કહેવો,
તે તે જીવે, કે મરી ગય ?”

“માકુજુ જુમે, આ રાજુ કે ?” તે જે
વરે પેનાના રના કહેના નના ભળકને મથા
આમથા એ સી તેની ખાની ઉપર બેસવની
જગા, મરી આપના કહ્યું

“માકુજી, જુઓ. આ ડોણ છે? કાંઈ ધ્યાનમાં આવેલ છે?”

“થું હું મરી જવાનો છેક? મારી શુભ મોહર ના રડ, ના રડ, મારી શાદમદી, મારી નાની શેઠાણી, ના રડ, આ દુનિયામાં મને માયાના વચનો કહી સંભળાવી તારા દી સ્તાર્થ પ્યારની ખંરકતથી મારા ડોહી ગયા! સંસારમાં મરી દુર કરી, મને સુધારનારા! જો ના રડ, આ કંગાલ માકુ દુન્યામાં છતી, શું કાંગની ન્યાત જમાડનાર હતો?” અદિ તે બન્ને બાપ દીકરાના આસુની દરકાર ક્યાં વગર તે બોખરા અવાજે હત્યો.

શુભમોહર, માકુની દોગડીની ખટલી ઉપર બેસી, તેની છતી ઉપર માથું મેલી યુપયુપ રડતી હતી. તે આઠ વરસનું નાનું બાળક પોતાના જીવ હગારનારની કિમતી સે પાતી કદર કરી, ફક્ત પોતાના આસુ બે માકુને એક એક દિગતી મેલી જેવાં લાગતાં તેની હાર લંબાયા સિવાય તે વધુ કાંઈ કરી શકી નહિ.

“બાપા મારા માકુજી મરી ગય છે, જો એવણુ કેવા શુક હતો?” અને તેણીનાં ત્રીણા ડગકાંઓ ફરી લંબાયા.

“યુપ કર મારા બચ્ચાં! તારા શીરેસ્તાર્થ પ્યારની અસરથીજ તું મને આ કંગાળ છંદગીમાં હેવાન્યતમાંથી ઈનતાન્યતમાં લાવી શકે છે, તેનો એ નજવો બદલો છે. મારી દીકરી, આસુઓ નાહકમાં ના બરયાદ કર. હા, જેલમાંથી નીકળવાને મને ફક્ત બે માસ જ બાકી હતા, ને થોડાક માસ પછી તારી ધનારી નવજોતમાં આવવાની હું મલુની કરતો હતો તારેજ મારું મોહત, મારી સામે આવીને હલુ છે. ચાલો જેમ તે માલે કતી મરજી.” તેણે પોતાના જીવરમાંની આશાના લીલેનો બરલા આત્માને, નિરાશાના તપતા સુપંથી સૂકાઈ જતો બેલ, ખરે મને બળાપો કીધો. તે બહાદુર માકુસની આંખો પાણીથી ભરાઈ ગઈ.

અરે વંચનાર! આશા શી ચીજ છે તે તને ખબર છે? નહિ ખબર હોય તો જા, જમને પુછ. પેલા જંગલના મેદાનમાં જતાં નિલા, આશકની માથુને! જા, જમને પુછ. પોતાનું લગભગ સઘળું ગુમાવી બેઠેલા, હારેલા જુગારીને! જા, જમને પુછ. પરદેશની કળી ગયલા એક યુરસાયાજ દીકરાની ખુશોમોજ માતાને! જા, જમને પુછ. પેટમાં બાકી સાચના એક પેટીનાં દુકા માટે ટળવળતા ચીશકીને! તેઓના ચહેરા ઉપર આશાના પ્રકાશી રહેલા પ્રકાશને તું જો, અને બ્યારે તે પ્રકાશ, અતે નિગરાની કંઠી જોતમાં તને ખુબતો જણાય, ત્યારે તારો દિલસો તે ના શીપાસ થયલાં માટે ફાજલ પાડે!

અરે! માકુ સુધાર કંગાળ હતો. એક બંદીવાન બન્યા પછી, બહારની દુન્યામાં આવતાં, લેણા તેને જેલ મેં કમલાવશે? નાકે તું ટીસકું કેમ ચલાવશે? જેમ. એક નસાથી કમમ્મી લોક પાછળ દડે તેમ તેને જેલ દરશે, તેથી તેને જે દુખ થશે તે સારી પેટે સમજતો છતાં આપણે જોયું કે તે જીવતો હતો તો શુભમોહરની નવજોતની કિયામાં આમેલ થવાની તેને હોંશ હતી. તેને જીવવાની આશા હતી.

અરે જીવના જીવ તારી માયા એમજ છે! કહે છે કે મને એવી ધરડી દુખી ડોસીએ પોતાને તેડવા આવેલા જમરાજને આજીજીથી થોડીક મુરત તેનાથી વધુ માગી લીધી હતી. તો માકુ, જેને હવે પોતાની રટણી કરણી તદ્દન ફેરવી નાંખી હતી, તેને કેમ જીવના નહીં મને?

ડાક્ટરોએ માકુ માટે હવે આશા મુકી હતી તોખી તેની માવજત ધણી ઉચ્ચી કીસમે કરવામાં આવતી હતી. દાદારજીની દરબારનાં ઉગર ઉપર પડેલેલા માકુને લાંબી મહેર છઠ્ઠે મકકે મારી, પાછો આ જ જલ્દત બંદેલી જેલમાં મળ્યાવા દીવા હતો. માકુના મનની મુઠાદ જે જીવવાની હતી તે કરીમે કાર

સાચે પાર પાડી. તેજે જગદસ્ત માંદગીને કહ્યું
ગાંધીને એક જ્ઞાન મરી, દુર ઉડાડાં મેલી, કે
દાક્ષીની ગદ્યરી વિધા તેના આવરણની દોરી લાં-
બાવવામાં ફેરફાર પાળી

માફ, એક ભગ્નોત્તર વાર માફ, પણ મોજ
પછી, પોતાના આગળાંજ જળ માધ, દસ્તો રમ-
તો, જદીખાનામાંથી હમેશનો અદાર નીકળ્યો
જદીખાનાની જગડી કાઢી દિવાળો તરફ, આંખ-
માં પત્તાવાનાં આંસુઓ માથે નેણેણેયું અને બ-
જાયો "અરે બજાજત જમા, તારે નહેસ્ત મોં
મારો કાંડુ દુસ્મનથી જોતો ના, તો પણ એ
બગડાળી જગા તુ કે, જે, તેજ જગો છે કે
જ્યાં મેં શ્રીરસ્તાઈ પ્યારની બરકતથી મારો બર
પાર ઉનારવાલું કંઠક ક્યું છે.

* * * *

શુક્રમેહરના નાના ગરમાં તેની નાજોતની
જુથાલી, ગાંધી મમાની નહિ તેમા માફના અ-
વગાળી, તે બાગ, તેને મળે, જરા પણ તુડવા
વગર લાગી પડ્યું. "એ માફજ, તમા આ-
બા, કેવી મજલ પડશે? મારી નવજોતને દિવસે,
તમને મારી પાસેજ લઇને જમાનશ હા!"

* * * *

વખન પાણીના રેશા માફક વહી ગયે. ઉ-
પવાં જુથાલો દશ વરસ પછી. શુક્રમેહર અદાર
વરસની ખાલી સુકલી કળી, જોડનના અદારમાં
મત અનેલા, દખલ તરફના એક મોટા ગગીર-
દરના દીકાની હેનવતી મહોરદાર બની છે તેને
વર મીલું ગગીરદાર, બહુચીસ્તાનમાં સરકારી
નોકરીમા મોટા પોસ્ટ ઉપર છે. તે હવે દીલ-
કીકમાં પોતાની પ્રાણુ પ્રીયા શુક્રમેહર સાથે,
સીમી, મસલુજ, ખેલત ને કંવેટા જેવા પહા-
ડી બહુચીસ્તાનના મુલકમાં ફરે છે. તેણી પોતા-
ની સાથે કન્ય દાનમા, પોતાના પીતા તરફથી
પર્યાક કિમતી ચીજો લઈ મજ હતી, તેમાં એક
વધુ કિમતી ચીજ ઉમરાઈ. લીસ્ટમાં વધારો કરે
છે, તે માફ સુધારની તેની શેઠાણી પ્રસન્ની કિમ-
તી સેવા છે.

"એ નારે બા, તમે મને ફૂતરાની કાનીથી
કાપ નહિ રાખો. પણ માફ બહેા શુક્રમેહરબાપ
સાથ, બહુચીસ્તાન જવા વગર રહે નહિ. હા,
બા, હું તો સાદેમર કહું છું. હા, બા, હું તો
હવે માની નાની પાસ વગર એક ધડી બી હવે
તો જીવું નહિ.

જ્યારે શુક્રમેહર. પોતાના વરની ગેરહા-
જરીમા, સીમી, મસલુજાને ખેલાત તરફના
બહુચીસ્તાને જે શેરડે એબદબ રીતે ટીકતાં
જેલ ધીલે છે, હારે માફજ મોટા મોટા લખોટા
જેવા ડાળાઓ કકડાવી, તેઓને સાથેનો સાથેજ
રાખે છે.

શુક્રમેહર અવારનવાર માફજ સાથ કસે છે "મરે
માફજ, આજ તેર તેર વરસ થયાં. તમને હું જે
તી આવીજ, પણ તમારામાં એક જરા તો ફેરફાર
ર થાયો એક જરા તો ફેરફાર થયો એક કરમ
લીંખી તા વધે! મને લાગે છે કે મારાં છોકરાં તો
શુ, પણ તે લાકના છોકરાંને બી રમારવા જવાને
તવાજ રહેશે"

"શુક્રમેહર બાપ, નેક બોધ્યા, શસ્ત બોધ્યા,
એક લામ રખાનો બેલ કહ્યો! આવ તાંમાની
દેહના માફ સુધારને કાઢ એકાએક અલવલ આ
વગાળી નથી અરે હું તો તમારા પોરીખાના પો
રીખાને બી રમારવાનો, ફર રમારવાનો. હા બા,
આપણે દાદરજ પાસે અમર પટો લખાની લાવેલા
અમરપટો" અને એટલું બોલી તેણે પોતાનીગેરા
વર છાતી વણા જેર ને મગડીયાં થોડી નાખી.

PAINKLER ISTHE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome
cramps, cold, diarrhoea and other
similar bowel complaints, Try it
and you will obtain quick relief
from pains,

એક નરુનેદાર ઘર ધણી- આણી કેમ બનશે ?

“ ગુલશનના પતેલી એક માટે ખાસ ”

લખનાર—મિસ દીના છત્રમુગા.

[ગુલશનનાં આ નવાં લેખક જે શિખામણુ માખાપોને આપે છે તે ખરેખર ગોખી રાખવા લોગ છે. ઘર એજ દુન્યા છે અને દુન્યા એજ ઘર છે. એમ નેચો સમજે છે તેઓ ખરેખર પોતાની કંગાળ હૃદયીને વાંટક સ્વર્ગિય ખનાવે છે.]

ઘર, બહાર ઘર, જે કોણને ખાસ ન હશે ? જેમ એક શ્રીમતે તેનો મહેલ તેમ એક સુધ્ધીશને તેની નાની એક ઝુપડી એક સરખાં બેચાણુમાં હોય છે. પોતાનું ઘર, એ રાખ્દોજ દેવા મિસ અને રાહત બક્ષનારા હોય છે. એક ઘરમાં જેમ તેના માલિકને તેમજ તેના વસનારા દરેકને સુખ સગવડ મળવી આવશ્યની છે, જો તેમ ન હોય, તો તે જગ્યાને ઘરનું નામ ખીલકુલ છાજતું નથી.

એક ઘર, તે માયા મોહબતનું એક મંદિર છે. તે એક એવી જગ્યા છે, કે જ્યાં જાળદો વહાલ કરે છે, આનંદી બને છે અને ગમત કરે છે. તે એક એવી જગ્યા છે, કે જ્યાં પતિ પત્નિ હાથમાં હાથ અને હજાર મેળવી પોતાની હૃદયીના ખાસ આશીર્વાદથી ભરે છે.

આવું પરિણામ હાવવા કાળે એક રચના કર મણીપાણીએ જાગ્યોને વિસારી રેંદી પો-

તાને મળતાં સુખ તરફ જોવાની અને નાની નાની રંછડા કરનારી ખીનાઓથી નાસિપાસ નહિ થવાની ટેવને ખીલવવાની જરૂર છે. તેણી એ પોતાના ગુસ્સાને મારવાની અને પોતાની જુગાત ઉપર કાણુ ધરવાની જરૂર છે. એ વિષે કવિ પોપે ઘણું જ અગ્રહુ ખ્યાન કર્યું છે. તે લખે છે કે:-

She, who ne'er answers till a husband cools,

Or if she rules him, never shows she rules

Charms by accepting by submitting sways

Yet has her humour most when she obeys

હીન સ્ટેનલીએ ધણીજ ઉઝા કડાપણ થી કહ્યું છે કે:— “જે આપણે મહાધર્મ, તે એક ખીન્નને ધણી બન કાળા ચિતારી રકમે દરેક જગ્યા કાંઈ નહીં અને કાંઈ ખામી તો ધરાવેદેજ, દરેક જણ એક મા ખીજી ગતે તકસીરવારનો દોષકેજ. અને તે કે ગુણોને જે આપણે ધન્ય છે તો મોટામાં મોટું ૩૫ આપી શકાય તેમ છે લેકીન આપણે જે વહાધર્મ તો તે સ્વધર્મને મર્વેથી શ્રેષ્ઠ મદ્યુખમાં બહોળી નાખી શકાયે. આપણી આનંદપાસના સધ જાંઝોમાં જે કાંઈ મહાવા લાયક હોય તે ઉપર પ્રેમ કર્યાથી તેઓ તરફથી આપણી ઉપર વળતો પ્રેમ ખરપા થાય છે. અને તેમ થવાથી એક કં ગામ અને જ જામ બરી ૭ દગીને બદલે સુખી અને આનંદી જીવે છે અને આ જ જાલો ત્રણ પાંચ દીવસની કુન્યા બેઠગતમાં ફેરવાઈ જાય છે, અને તેમ થવાથી તે કે જેનું નામજ મ મતા છે, અને જે પોતાના મર્વે બાળકો ઉપર પ્રેમ ધરાવે છે, તેને પોદચવાને આપણે લાયક બ નો છીએ સુખી તે બાળકો છે કે જેઓ એક આનંદી ધરનાં શાન પાણીમાં દરદમેશ રમતા રહે છે, અને ખરો સુખી તે ભરવાર છે કે જેને મોટે તેનું ઘર આ આખો પૃથ્વી ઉપરની સગળી જાત્રાઓમાં સરેંથો વંડું મધુર અને બનદ મ્ય હોય છે, અને જો ત પાન રવાનો હોય છે તા પોતાના ઘરને તેવું જાનવામાં પોતાની પતિન સાથે હાય મેગની તેણીને મદદ કરે છે નેમ ક- થોથી ખરી ખીના તેની નમર સામ પુ-થી થાય છે, કે જે વિંગ એક વિદવાલ કહી શકે છે કે:— “એક સ સારના મોટાગત અને સુખ આમેજ કરના કાળે મેહનત કરવાની જરૂર છે કમણ તે ચિત્તે કાંઈ ઝાડો ઉપર ઉગતા ફળો નવી કે જે પાકનાં તોડીને મોઢામાં મેગા દધ શકાય.” ભરવારો પોતાની પરજોતરીને સ પુણ્ય મ-શુણ્યો ધરાવતી બોવાને છ-ડે છે ત્યારે તે પરજોતરી તે વાજ શુણ્યો પોતાના ભરવારમાં બેવાની કાન- પિ હોંસ કરે ? જો તે પોતાની પતિન તરફથી સુ-

ખ ચાંતી મેળવવાની આશા રાખતો હોય, તો તે જો જા રાખવું જોઈએ કે તેણી તે સુખ ચાંતી બદલવાની તેની પે તા પણ ક જ છે. એક ચોરન તરફથી જે મર્વેથી તેણે ખાન્યે વાલવામાં આવે છે તે તેણી જેને મહાધર્મ છે, તેના સુખ સગવડ ખાતર તેણી જે અથાગ અને માયા પ્રેમ થી વને દેવી છે. ત્યારે મઠી મદનારના પાનના કામ ઉપર વળતે, અને માંગે પાછા ફરે છે ત્યારે તેની ૫ જોરો ત-દની એક કિસ ના અને એક માયાનુ મ-ની કિમન તેઓમાંના ધણીજ મોઢામાં આની લા-ડ, આપણું દસ્તો દરમ્યાન મોટી મોટી ચિત્તે મેગલાને આપણે યત્ન કર્યે છીએ, અને તે આપણાથી થઈ વેગળી આપણા દાદીમાં આવે છે, ત્યારે ખરેખર તો તે અપણા નાકના દાઢા નમઠીક પડેની હોય છે. નિચની સાદી થીગીઓ જ્યારે, કવિ મર્વેસે લખી, ત્યારે તે મ-ત એક દરિજ નહીં મગર એક ફિલ સુદ પણ હાલો જોઈએ તે કણે છે કે—

To make a happy fire-side clime
To men and wife
That's the true pathos and sublime
Of human life

એક સ્થાની ધ-ધણીયાણી રમે લખનાં મારે અને જણાવું મેહમેક, જે તેણી ખરેખરજ સ્થાન અને ઘર રાખુ દરો તો તેણી પોતાના બાળકો માટે એટલું તો બેચ ચુ ઝગઝગ બનાવરો, કે જેથી કરી ને બાળકો મોઢા થતા તે હેનવતી માતાના મિલ્લ હાવા હામ પમાર નેલા અચપણના તે સુખી દીવસોની વાદ મદા પ્રેનથી પોતાના જીવરમાં વળતરી રાખશે. આપણા બાળકો ઉમરે યુગતા જીવે છે જ જાને જાતદીજ તેઓને સર મોંઢે માટે જ્યારે તેઓ નાના અને નિર્દોષ હોય ત્યારે તેઓને પક્ષીઓ મગાતે ગાયન કરવા પરજો માવે ગેલ કરના, અને નાળાનાં વહેતા પાણી સાથે મોજ મેળવના દેઓ એક ઉદાસિત અને શિદ્ધા બચપણ જેમ નામુનાસેમ તેમજ અ

કુસ્તી હોય છે. આ બીના એક હાથપણવંતી
 ધર ધણીયાળીએ અગર ચોખી રાખવી જોઈએ
 અને તે દુર કરવાને તેણીએ બિનત ક્ષેત્રો જોઈએ.
 તેણીએ પોતાના મનની કિલો ઉપર
 ચિત્રો રાખ્યાં જોઈએ. અને ચોખીએ
 અને ચોખીયાંએ મેજ ઉપર મેજમાં
 જોઈએ. ભાત ભાતનાં મગકમાં મેજે બીજી કિલો
 એકલાયદારી વસ્તુઓનો પોતાના મનમાં
 શ્રદ્ધ કરવો જોઈએ, જેવા જાગડો મદમી દર-
 મ્યાન બા પરમાદ પાણીમાં સાંઘને છેડે તેઓ ગ-
 મત મેજની શ્રદ્ધે. જ્યારેનાં વખત ઘડોજ ઉ-
 છાછળાપણનો હોય છે; અને તે, વગર કદરો
 તે નાનાં છપાઓને ઉત્ક્રાંત જરૂરું કારણ છે.
 એ વખત દરમ્યાન તેઓ કાંઈ પણ કરવાન ત-
 કષ્ટ છે, અને ચીડમા આપા ચીડમા કાઢવાની
 તક શોધે છે. તેઓ છદ્મીન દ્વાય છે, અને
 એકની એક ચિત્રને અને માનને આ ધીરારે છે.
 અનેક રંગે તેઓ મોજ મેજવાની આરંભ કરે છે,
 અને તેટલા કાળે જાળકાના ચુખ માર આ સ-
 ધણી બાળકો પ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે. જા-
 ળકા ઉત્તર આત્માં ધરનાં ચુખ શાળીની મેર-
 દાજરીને કાઢે પરથી બાહર નામ મગાયા
 વડ્ય એવી તક તેઓના કદી આપવી નહીં. તેઓ
 ના મનમાં એવા છપા કદી ખત્તા દેવો નહીં કે ધર
 તે. માત્ર ધોળગ લેવા અને રાત્રે ઉઘાડ મારેના
 એક જગ્યા છે. જે ધરમાં રમત રમતની કાંઈ
 પણ સગવડ હોતી નથી, અને જ્યાં તે ધરનાં વડા
 એ સદા ઉઘાડત રહે છે અને જ્યા જાગડો ઉપ-
 ર દદ બાહર પાક રાખવામાં આવે છે અને જ્યાં
 જવાન કિલગતા છદ્મીને સદા આગવાના કાંઈ
 પણ સાંધણ હોતા નથી, તે ધરના એકાએ પોત
 પોતાના વખત વેરવાને મોટો ભાગે વિચાર અને
 પ્રાર શ્રે.માં આદરો લેઈ અને ત્યાંથી તેઓ
 શરત, ભુંગર અને તેથીજ બીજી જગ્યાએને ચર
 લુ ધાય છે. માટે એક રવાની અને ધર રાખુ-
 ધર મણિઆણીની દરજ છે કે જેમ પોતાના પતિ
 ની તેમજ પોતાના નાનાં મોટાં જાળકાની દાખલો

ઉપર જાતી દેખરેખ રાખવી અને સદા દરતે
 રહેરે સરવે સામે માયાથી વર્તવું. જાળકા સાથે
 તેઓની આનાતરીકે રાખવી ન વર્તતાં તેઓમા-
 નાજ એક તરીકે તેઓની રમત. ગમત અને વાત
 ચીડમાં ભાગ લેવો અને તેઓની દરેક મુશ્કેલીમાં
 રાખી સદા આપી તેઓને સદગુણી બનાવવાં.

કાંઈક જાણવાનો માર્ગ.

એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે એક માણસ
 સેન્ટાટરતર્જનાં કાળા ચુકાળો ઉઘાડવાને
 શક્તિવાન થયા છે.

કહે છે કે કાઠાવાડમાં એક ૭૦ વરસના
 પુત્રકાંચ માત્ર ૫ વરસની બુચી સાથે લગત
 કાંચા છે. વાહરે પુત્રકાંચા શાળી રહ્યા
 હશે !

એવું કહેવામાં આવે છે કે રાણી વીકટોર
 બા પાસે લગતો મોટો સમદ હતો; જેની કી-
 મત માત્ર ૧૨૫૫૦૦૦) રૂપાની થવા જતી
 હતી. કહેજે જે પાનમા ધણી અને ધણીયાણી
 જ એક અને કીત લઇ શકે, અને તેઓ
 શીશવ બાળન દુકમ નથી. બાપ દીકરા કે
 આ દીકરાને પણ કાંસ લેવાનો દુકમ નથી.

જે સુવમાં ધરુજ મીઠું પડા રૂપું હોયતો
 અદર કાચો પપટો નાંખવો અને ધાંડીક મીનીટ
 સુધી તને ઉઠવામાં આપા મીઠાના ભાગ પપટો
 સુડી સેશે અને સુવ રવાદાર બનશે !

રહ્યામાં પાંચ કરતાં વધુ જાપડાંએ કરવાનો
 દુકમ નથી અને વડા ૮૦ વરસ પછી તેનેથી
 પાંચુથ નહિ.

માટીના જાસ જહાંના ખાત કરતાં
 પાંચ વરસ જલદી સદેદ ધર્મ ગવ છે.

જાણો. ૫૦. ચીનાઈ

ભલ્લી ભાયા

(ગુણગત માટે) લખનાર—મહેન

“ Thy husband is thy Lord ”

Shakespeare

આ દુક વિષયમાં અભાયુ' રહ્યું—એક ભલી ભાયા કેમ અને તે માટે તે ખરેખર વાચવાને વિચાર જોગ છે. એક ભલીનાર એ તેવા દુની કે રંગીબનો શીરનો ને રાહુખર છે.

મદાન કવિરાજ શેક્ષીઆગના ઉપતા રા-
ખે મારી દરક પરજોની બહેનોને ખરેખર મનન
કરતા થોડા છે

ખરેખર કહેવાયું છે કે એક નેક ભાયા
પત્ની એક મગને ધરતી છે. ભાયામ છે.
અને એ એક અતિ કામની બહેમ છે ધણીના
દુકમની બહાર જનારી ધણીઆણી સખાર સા-
ચરમા ગમગા પડેલી એક હોડી સમાન છે, કે
જે હોડી મકટ સમયે પોતાના ધણીના બચાવ
કરી શકતી નથી. દરેક પરજોની જોની રોજા,
તેણીનો ગામર અને તેણીના મુખનો આધાર
તેણીના પત્ની છે સંજ્ઞ એ નગનારીની ક-
સોની છે, અને સંજ્ઞ પડ્યા. વગર
ને વખત આગા વગર મનુષ્યને ખરી
કસોડી ચતી નથી, તો પત્નીના મુખે મુખી અને
તેના દુખે દુખી જોણી થય છે ને વડોબાના
દિમની માફક બદલાવી નયો, પણ તે કાસ્તાર
પર મથુરી રાખી એક સુમધી વેનની માફક
પેતાના વદાવા ધણીને ધૈર્ય આપી રજાથી રહે
છે તેવી જતી અને સદ્યુધી વચિતા એ ધરત

નું જીવ છે જેમ અદ્યો રજની રોજે છે.
પણ તેના મગની રજની ઘણી બધાનક હોમે
છે, નેમજ એક સુન્દરી પત્ની પોતાના આજુ
કુડ બોલાવે જ નયો જેમ નાનની દારમાર
કુચળ પ્રસાત વડે સનાદ શાતીધા આવે છે,
તેમ જો કુચરતી મુનીની દમને મોડે પોતાના
ધેર અમાર રિતિ રાત્યુ' ગાડુ આમાનીથી
મગાવે છે. ખાતી લાપકાદાર પે સરોધીજ
એક જી મગીને વચ કરી શકતી
નથી પણ તે તે પોતાના મદ્યુશુરપિ
અલમરોથી દિપતી દશે તો તે મગ ગમે
એક આગા સ્વમ રોજે અને તાખતી હોશે
તો પણ જેમ વધ આગા મકક નરમ થય
જાય છે તેમ તેણીના સદ્યુધી અને મીડી
વાણીથી શાન ચક જશે ધણીને વચ કરવા-
નું એક ઉત્તમ વતીકરણ તે એક કાન્તાની
રિમગ વાણી છે ને જો ભાયા તેનો સદ્યુધીયોગ
કરી જશે છે, તે પોતે મુખી વધ સર્સને મુખી-
જ કરે છે તે મીડી મથુરી ધણીના કડ્યા
વચને પણ દસ્તે મુખે સચળ રહે છે, ને એક

નાદાન અસાધ્ય આગ્રહની માફક મહેલાં પર ધોળારો ચઢવાની જરૂર જરૂરમાં પોતાના શીર જન ભર ચાર સાથ રીસાતી નથી. એક ઓ ગમે એવી રૂપરંગી દશે પણ જે તેની અબળાઓને ખાગતાં સદગુણીથી નિરૂણા છે તે તોળીનું એ રૂપ શું સમનું ? રૂપ માત્ર મોઢક છે: તે નાશવંત છે પણ સદગુણ એજ સ્ત્રીઓનો સ્વચ્છો રાજગાર છે. અને જે એક ભાંગ કેટલા યદી અને સદગુણી દશે તો જ અભિધ્યની પ્રગ્ન ઉત્તમ ગુણધારી નીવડશે અને નેએને દેશભક્ત ને કામને દીપાવનારી વિરલાઓ જનાવાની મંભીર ફરજ એક બાંહેજ શીર ચોંટામત્રી છે. એ માટે મી. જોનસન નીચે પ્રમાણે વીદ તાથી કહે છે.

"She can teach the little children
To be brave & firm & true
True to manhood God & country
More than this no man can do"

એક મન્દ ગર્ભ એવી ગરીબ સ્ત્રીત્રીમાં દશે, પણ જે દુરંતર રાદગાર તરીકે એક ભક્તિ બધા તેને દોરવાની હોય છે તો તે મન્દ આ બુદ્ધી કુલક દુન્યામાં પણ બહે રતનુજ સુખ ભોગવે છે. પોતાની ધણીઆણો અને બચ્ચાંઓ માટે માટે એક મન્દ ગમે એવું તાપ વડકું વેડીને મહેનત કરે છે, ને તેઓને જોય અને તેમ વધુ સુખમાં રાખવાની કાશિયા કરે છે, અને ત્યારે તે બીયારો આખા વિવસની મંદનન મચુરીથી દોરો પરાકેરો મીઠો આપકાર મેળવવાની દેશમાં ઘેર આવે ને પોતાની પ્રીતને ખુશ મીઠાગથી મીઠો. આરકાર આપવાને જાણે, ધુધવાતા ગળી ની મંદિક ધુધવાની ને કાળા વચન કોઠાની વ્યય ત્યારે તે આપકારુ હાથર કેવું કું મારી ભવ, પની એજ સ્ત્રીઓનું સ્વરૂપ છે. અને એ પ્રમાણે વર્તી દુન્યામાં અમર નામ મુરી ગયથી ફેલીક મતાન સતીઓનાં નામથી કોણ અન્વરુ છે. રહિતનને

ખાતર આપે વંશની મહીલાઓએ શું શું નથી કર્યું ? વૈભવ ભવ, લક્ષ્મી ભવ, જેનો નાશ થવાનો છે તે વડે પ્રાણ પણ ભવ, તો પણ જે અગુણી વણિના પોતાનું પતિવ્રત પ્રાણે છે, તેમ મન્ય છે ? સ્ત્રીઓનું શીયળ તેજ આલુપણ છે શીયળ છે તેજ રૂપ છે. અને શીયળ છે તેજ આ સંસારમાં સર્વ પ્રકારના સુખનું સાધારણ છે. લાખો રૂપિયાની કીમતના ધરણા માફથી એક સ્ત્રી જેટલી શોભતી નથી તેટલી એક શીયળાનીજ શોભે છે. દુકમાં એક મત્રી લાખાની ફરજ તેણીના મણીને તામે રહેવાની અને તેને ખુશી કરવાની છે. એવી સાધવી પતિવ્રતા અબળાઓ આ અને પરલોકમાં પણ બહેરતનુંજ સુખ ભોગવે છે.

નહિજ માન્યુ.

"મારી મુનાહને બહુએ સમગરી પણ ઉંદએ બોસીકું આપકું જરા બી નહી સમગ્યુ આખરે જગારે મારી તેદમી મેચેરીયાથી પટકાકને કાટરોનું કોઇ વળુ નહી ત્યારે રામસ કુકગને યાવરા લાગી મહિનો દડાડો ધીયારા ધીયા વ્યા બેબો પેસા ખરચ્યા તેને બદલે ત્રણ ભાગ માં મારી તેદમી હુશીયાર ચક્ર ગપ અજબ રામ બાણુ દતો દતો પામઆતા હું દંમેશા રાણુ છુ તમે સમજવા કે ? જરૂર એક આટલી રાખજો.

બેટનુ પુસ્તક

ભાગદયામાળા નંબર બે

મળી ?

મિસિસ મહારાજા શ્રીરાજશાહ એકમવાળા

સુખની વડી.

એક દુઃખી વાર્તા.

લખનાર-મિસીસ. મેદરબાલુ ફિરોઝશાહ એકનવાળા.

ખરેખર દુન્યા કશાથી વાઝણી નથી હાલની માયાવિ છદ્મીમા આવી અસાધારણ હિંમત ખતાવી, લાનચો દોકરે મારનારાઓ કપાયત દ્રષ્ટિ ગોચર થાયછે. જમશેદ મેળવે લી ફતેહ . . . અને ધર્મી જયની ખરી પડેલી કહેવત ખરેખર મનન કરવા લાગે.

“આહાહ! આએ ખુરતુગા બગીચાઓ મારો નાદનો બ ગતો લેવા માન્યર હતે, મારી વાહલી આવતર । તારા તેક સખુનો અન ડગે ને પગમેજો મને દીરેની તેક દુવાગારી હુ આ મુખી ઉંચા મરતમ વાળી છ દમી મ પુચોઠ ઉમત મહેન્ટ હોજો તુને ધાતો તેક ખખેત મા તા !” યાજ્ઞા છદ્મીના તે એક સાચા મરસ જગ્યે 11દની બીડી સાચનો તૈવર યધની સુર માધખી 1 રમખુડ દેખાવો વાળી મ ગતીના દિવાન ખાનામી હુમે હોજો તેનો જગન માતેક જમશેદ હોમાવજરના પોતાની મરદમ માતાની યાદ કરતો ખરા દીનના બેશધી બગડ્યો.

તે પોતાની માવતરને યદ કરે તેમાં નવાઇ નહી તેની મા એમ માયા છુ ગરી 1 કયાઈ બીખાજ હોમાનજર સાથે પરણીને જ્વાનીમાજ રાખ વધતી ગરીમી અવરથામા પેતાના એ કે પુરા નાદના દીમર જમશેદ સાથે આ દુન્યા મા એકલવાઈ છદ્મી ગુજરતી હતી જમશેદ મા

દ કરતો કે તેઓના ગરીમડાં પાડોસીઓ તેણી ને અવાર નવાર કહેતા કે “ નજીયાઈ તમે અરધી અરધી રાત ઉઝગરો વેરી સીની સા ધી ને પુર કરો તેમા આનડા મોદા દિકરા છબરથાને બેમાડીને શીખવોજ રાના 1 એ ને બી કથે નોકરીએ લગાડી દેવો કે પોતાની કાજ રોગથી નેનો થાય ” પશુ રજાવણીને આ હનારી અને તેથી નિપજતા મિઠા ફગને હત ટથી વખાણુનારી તેની માતાએ તેને શિખરો, કળગો એકવીસની ઉમરનો યનાં તે બી એ. ની દીકરી મેળવી ને સોરામશાદ ખસખાની મુખઈ માહેલી મોગી સોતોસીગરની પેદીમા કનાઈ થયો ધીરે ધીરે કરતા તેની મચળાઈ બોઈ સોરામશાદે તેની પોતાની પેદીમા વડો કનાઈ કર્યો જે વખતે તે એવ એન. બી ની પરિક્ષા પશુ ફનોદમ દીથી પસાર કરી હયો હતો

તે તો બધી જમશેદના ખચપણની વાત

યમ, ત્યાર પછી ધણીક ફેરફારો થતા પામ્યા. સોગવશાહ શુભરી ગયા, અને જમશેદે એ લિરીટરપણામાં આજો દમ નેરો નહિ. તે તેણે પેટીના પોતાનો સખંધ એક સોમળચંદ હીરાચંદને વેચી તાંપી બહેર જાદગીમાં ઝીપલાવ્યું. તે ડીઝીકટ પ્લીડર થયો. ધીરે ધીરે કરતાં તેણે ખાનખદાદુગનો માનવંત ખે તાજ ધણીક ભલાં કામોનાં બદલામાં મેળવ્યા ઉપરાંત, યાજ્ઞા જીલ્લાની કોર્ટના જડજનો એ ધ્વાનો ઝખો તેનાં પોખાળ ખભાંએ ઉપર આવતા નવરોજને દીને નંખાવો હતો.

તે ગરીબીમાંથી કેવો અને કેટલો વધ્યો.

દમણાં તે ખેતાકીસ વર્ણનાં પાકટ વર્ષે પોંદવ્યોછ. હવે તેની માતા જીવતી નથી. પણ પોતાના સુખ દુઃખોની ભાગ્યજને શાધી બદાવતે તેણે પોતે જાતે પોતાની આંખો ખોલી રાખી હતી, અને તે ધીરજવંતાએ જોતાં જોતાં અને હજારો જાતનાં ખેણ કોટકનાં ખેમાણાળીયકી ભડકીને ઉતાવળે ત્યાંથી દહી ન જતાં દડે કહેજો ધરાધર આઠ વર્ષે બાદ એક જવાન બાનને તેણે પોતાને હાયક ગોરી કહાદી તે અદરાયો હતો.

પોતાની કમાઈમાંથી તેણે પોતાની ગોટ ધરની બાયડી મુન્તુ સપલશાહ મારે ચાણામાં એક શણકદાર મહાન બંધાવ્યું, સણગાયું, અને હવે હુક વખતમાં તેઓની શેદાદી ચનાર હતી.

આ હેલ્લા મહાન જતાવને તે જવાન નર ધણાંજ મીઠાસથી યાદ કરતો ઉભો. પોતાની માતાએ હજારો અડચણો પેટીને તેને રેળવ્યો તે યાદથી તેની આંખો પાણીથી છળ છળ ભરાઇ ગઇ. અગાઉ બચપણમાં લગભગ ઉંઘાડે પગે અને ફક્ત કેળુને પાઠ આપ્યાં દિવસનાં ખોરાકમાં મેળવી તે મેહતાની રુહમાં, જગલમાં એક છરા જેવી ભાંજેલી સ્વેદનો કટોક લઈને જતો

હતો. તેજ બચપણમાંથી ઉપરીને ગોટપણમાં આવેલો આ નર પોતાને આ તદન મુખી એવ વંતી જાદગીમાં જોતો ઉભેલો હતો. પોતાની નેકજાત માતાના મિઠા આશીશોનુ આ કડું ફળ તે લેખતો

તે ધીરે ધીરે બંગાળીના ગેટ બહાર આવ્યો. તે કંઈક ઉંડા વિચારમાં હતો. મુન્તુને મિઠો વિચાર તે હોયજ નહી; તેમજ વળી પોતાની માતાને પણ વિચાર હોય એમ આજું જાણતું હતું નહીં. કેમ જો તેના મહેરનો દેખાવ ધણીજ કરડો અને ફેડો પીમેલા હતા.

“ મવો હું કમખખતઃ હાય, મારી માતા. ફક્ત નારેજ મારે ”—તે ઉપજાળીડેલા ફેડેથી બખડનો, તેટલાં ચાણ જીલ્લાનો તેના પાડોસી લગોલગ આક્રી આવ્યો અને બોલ્યો;—

“ જડજ સાહેબ, ખાનખદદર સાહેબઃ કેમ ? ”

“ હા, ભાઈ આવો. મચીરશાહ. કેમ જેવો પાડોસી ગા ? ” જમશેદે કહ્યું.

“ સારી કાંતી. ખાનખદદર તમારા જેવા નેકખખતને અહીંનાં જડજ કૃષીથી અહીંનું એકે એક માણુમ ખુશ છે. પણ તમે અહીંનંજ આપરા નેટીવ લોકોમાં એક કાપરો બોલ્યો છ તે જાણો છ કે વાડ ? જડજનાં ન્યાયાસન ઉપર આવે તે ફાડે જેનો કેસ પહેલો હોય તે પેટલા ચનાદગારને હોડી લઈને જડજ પોતાનાં શીદાસનને અંતરજણના આશીશો પુગાડવાનું કરે છે. ”

“ હાં હાં એમ કે ? ત્યારે તે તેમજ ચવા દહથું, ” તેઓ વાતો કરતા આગળ વધ્યા. તે નાહના કર્યાનું લોક નવા જડજ સાહેબને એક સમજ માફક માન આપતું, અને સ્ત્રીઓ તેવજીને બલેયાં લેતી, બ્યારે મરદો જમીન સુધી પાંધ વળી નમતા.

“ આપરે ચાણાંમાં અહીંનાંજ મેહતાજીની રુહલે સાથે જતા હતા હાં. વિવાદેવીએ તમને

સીંદાસન બદલું, દોસ્ત જમશેદ, હાથે, ઝો-
દો; સાહેબજી, આંખે સાંચેથી બેઢરામચાક પ-
ટેલ તમને મળવા મળેલ. ઇશ્વરત કરતા અર્ધા
આવેલ, સાહેબજી. ” તે મિત્ર છુટા પડ્યો અને
જમશેદ તરફ બેઢરામચાક પટેલ ચાલ્યા આવ્યા.
તેન અગાઉ જમશેદ સાથે સોરાબચાકની ઝો-
શીસમાં મુંઝાણમાં વડા કલાકર્તું મમ બળવતા,
અને હવે કેટલાંક ચર્ચો થયાં ચાલ્યાની છાંયા કો-
ટમાં હેડ કલાકર્તી નોખરીએ રહેલા.

“ સાહેબજી, બેઢરામચાક, કેમ કાઢ
મળેલ ? ”

“ તમનેજ મળવા માંગુલ, જમશેદ, ”
બેઢરામચાક બોલ્યા “ કંઈ નવી ખબર સામ-
લી કે ? ”

“ નહીં ? તે શું વાર ? ” જમશેદે પુછ્યું.

“ અધ્યક્ષ એટલેજ છે કે, જમશેદ, તમે
જે દીને સીંદાસન ઉપર આવશો તેજ દી. એ
નેહરત બનાવની યાદ તમાગ મસ્તક ઉપર
તાણ થશે; રૂઝતમ જરસીના પકડાયેલ, અને
તેને તમારી રખડ પેહલાજ નવરોજને દીને
ઉભો કર્યામાં આવશે. ”

જમશેદે એક કુદકો માવો. તે પાણી પાણી
થઈયો, પણ બેઢરામચાકની તીણી આંખ્યા-
નો ચમકારો જોતાં ચમકીત તે સીધા થઈ બો-
લ્યો. “ કોણ ? રસ્તીમ ? આપરી સાચવાયો
કસાર ? ”

“ આપરી સાચવાયો શેરામચાકની પેટીનો
કસાર ? તિન વિષેના બાકીની મધી વિગત તો તમને
યાદ હશે ? ” બેઢરામચાકનો અનાજ આંખ અને
દીકા ફરવાનો રીત એ બધું જમશેદને જરાકખી
આગ્યું નહી.

જમશેદનો હમેશનો શુભવાગી લાલ રહેશે
ફગલ, જો ઉઝળો મારી ગયો, ” નહી, નહી,
વખતબીલાંબો વિચોલનો ? હવે મને બીજું
કંઈ યાદ નથી, ” તે વિચારી વિચારીને બોલ્યો.

“ અરે ધમરાઓ ના દોસ્ત, તમે યાદ નહી
હોય તો લેવની છું તમને બધુ યાદ દેવડાઉં. ચો-
કા ને ઘણુ ૨૦ વરસ ખી એ વાતને વહી ગયાં તો
જ્યારે તમે ને હું અને રસ્તમ સૌ સોરાબચાકની
ઝોશીમમાં કલાકર્તો હતા, ત્યારે એક વખત આપરે
મારવાડી હેમચંદના નાણાંનો વસુલાત માટે તેના
લેણદાર ધાણાનાં રહીશ હકીમજી મિયાંબાઈ ઉપર
ચાણા ખાતે ટાવ્યું વોરંટ લાગ્યા, તે વખતે
હકીમજી ખાટલે પડેલા અને આપણે બધે સીધ
કન્ટા દતા, તેમાંથી ૧૫૦૦ રૂપ્યા હકીમજીના
ચેરાયા અને તેણે થક ઉપરથી ધુર જેવી ધુરવારી
ખતાવી રસ્તમ જરસીનાને પકડાયો અને સજ્જ
થઈ જે તે ચાણાની જલમાં આવે તે પહેલાં... ?
હા, હા, મને બધુ યાદ છે, ” જમશેદે વાલ
પૂરી કરાવવા કુક કહ્યું.

“ હું બધુ યાદ છે ત્યારે તો ઠીક. મળેલ
ની કે તેની તપાસ આવે તે પહેલાં તે કેલમાંથી
છટકાને નાહકો તે આજની ધડી લેરતો, પણ મધ
રાતે એકાએક પકડાયો. ”

“ હા ? પછી ? ”

“ પછી તો દોસ્ત ” મગાડોનો શેખીનને વડું
બોલ્યો. “ મધ રાતે તેને કુ મર્યો, અને તેને મોદની
વાલ આ પ્રમાણે સાબળી આવ્યો, તે એમ કે
નાહકોથી જતાના તે બગદાદ ગયો. એ દારસીનો
ખી આ હતો, જાણેલી દોસ્ત ? તે ત્યાં એણે ઘણી
સારી નોકરી મળવી, ધણું કમાયો. ધણું માન
મેળવ્યું. ઉચ કુદું બની જરથોસ્તી ધરાની નારને
પરડયો, અને હમણા મોટી ઉપરનાં પાંચ ફરજદો
ની હાર સાથે ધણેજ મુખી અને ચેતર્માં વસતો
હતો, પણ પોતાની ધરડો માને મળવા વારતે તે
પોતાની એક પુરી મન મોદન બેટીને અને ચોના-
ની પરણેતરને લઈ, પોતાના ચારે દીકરાઓને
લાજ રાખી એ સુ માઈ આવ્યો, જ્યાં વહાણ
પરથી ઉતરતાજ હકીમજી મિયાંજીના વડા

મેટા સુખેદાર ઇમાલખાને તેને ઓળખી પકડી પાડી પોતાના બાપ આગળ અહીં કેદમાં મોકલી આપ્યો છે. બીજું શું કે વળી તેની પરી પેકર બેટી પેરીન અને તેની ધણીવાણી જોદાદરીદ બી રડતાં ટપલતાં અહીં આવ્યાંછ. તે લોકને મેં દીવાસો દહને અહીં ઉતાર્યાંછ, મારે ત્યાં રાખ્યાંછ.”

“ઓ જોદા ?” જમશેદે દુખ ભરી હાથ ઊઠી.

“મને બીજું તમને ધણુંક કહેવાતું છે. જે આજે રાતેજ તમારે ઘેર આવીનેકહીશ. હમણાં તો એટલામાંજ બસ.”

સાહેબજી ક્યાં વીનાં તે ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

“હા, પરવરદેગાર! આખરે તે દહાડો આવ્યોછ!” તે બખડ્યો. જમશેદ આ વાત ચીત પછીથી તદ્દન પરેશાન દુખીને પરેશાન ન્હોતો પોતાને બંગલે વળ્યો. “રાતે ઘર આવીને એ બીજું શું કહેશે ?” આજ સવાસે તેનાં બેભાને દુખની નાખ્યું. “એક પુરી બેટીને ધણીવાનીને એ બનાવથી કેટલું દુખ થયું હશે ? હમર પુજેલા બેટાએને તેએને વતન એ વાત જાણવાથી કેવું થશે ? જોદા, રસ્તમનો છન્સાફ મારે હાથ ? કીક વાત છે. તે વખતે ખરાતું ખરજ કરીશું. પછી સુનું અને તેણી સાથનાં સુખી સ્વપ્નાંએને છેલ્લી સમાં. તેણે સેજ દુખનું ક્યકલું ખાધું અને બન્ને હાથે આંખો દાંડી દિધી.

રાતે આઠ વાગે તે આવ્યો. બહેરાંમશાહ પટેલ ફતેહનો વાધ મારવાની, દબે લાંબી લાંબી ફલાંગે ખુશાલ જમશેદ બેટો હતો ત્યાં તેની ઓપીસ રૂમમાં આવી ધરાર દેતી ખુરસી ખીસાડી તે ઉપર વગર સાહેબ સલામ નફ્ટા-ફથી બેઠો અને મોટા અવાજથી શરૂ કર્યું. આ વાર જમશેદ એકે શુનેહગાર હોય તેમ ફમલા મુશો ઉંજળો બેસીજ રહ્યો.

“આપરે છે તે કે દોસ્ત જમશેદ, નસીબ દેવીએ આજ તુલીક તુને નવાજ્યા કીવોછ, હવે મારી વળણ આવેલી ખુરસી દેખાયછ. રસ્તમ જમશેદનાં નિર્દોષ પણું હું સાબીત કરનાર છું.”

“તે કેમ ?” ગળુ ખખારી જમશેદે મુજબાની કોશિશ કરી.

“તે એમ કે છે તે કે ખરા શુનેહગારને પકડી આપીને.”

“બેસો હું સાંભળુંછ.” જમશેદ છાતીએ હાથ વાળ્યા.

“દકીમજીને ત્યાં તેનાં ખાનાં પેટીએ ઉપર જખતીત્ત સીલ લગાવતાં મેં મારી નજરો નજર તે શુનેહગારને નાણાંની ઠેલાં લખને સાંતતાં દીઠાછ.” તે ચોખ્યો. પણ જમશેદે માન્યું નીચું રાખી હોઠ દાંત વચ્ચે ધરીજ રાખ્યો. “તમે જાનોછ, દોસ્ત, તે શુનેહગારને હું પકડાવવા સપડાવવા માંગતો નથી, પણ-પણ તેની દર મહીતાની મોટી આવકમાંથી મારી કમાણી ચાર હણી વધારી મુકદ્દા માંગુંછ.”

“પછી ?”

“જમશેદ તમે બાહારથી ગમે તેરી શાંતી દેખાડો, પણ અંદર ખાંતેથી તમને હમણાં શું શું થયું હશે તે હું જાણુંછ. દકીમજીની લાકડી ચટ કદાર પેટી ઉપર સીલ ન કરતાં તમે તે જોશી અને તે માંહેથી લીધી ધીધમની મોટી કોફી કાઢી લઈ અંદરખાંતનાં ગળવામાં સેરવી દઈ પછી તે ઉપર તમે સીલ ક્યું અને વગર ફાકટનો નિર્દોષ રસ્તમ શિક્ષા પામ્યો.” જમશેદે વધવા વ નાં સ્થીર બેસી રહ્યો.

“મને આ એજ દહાડાની આશા હતી.” તે બોલતો રહ્યો. “તમને ખચાંની વડેજ પકડી અને તમારી ખુરસીન માએ નાન દહાડો ભરી સીવાને બીગાડેડી આપ્યો અને કોત તો મહાજ મોટો ગોરા કાકટરા પાસે મારા ત્યાં તમારી પાસે ખુરસી નાંચું ન હવું. વળી મુખાંતના ધરતું તમારે

બાકું પણ ચાર મહીનાનું ચઢી ગયલું હતું, જે હડીમજીની કોઠેથી પછીથી બરાબર ચપ્પરદયુ એમ ના બન્યુંતાં કે મારી પાસ પુરવારી ન દશે. હીલી થીવમની ડાવળી સંતવાને કે બાળવાને તમે પરવાહ કરી નથી તે તમારી માની ચીડી સાથે મેં મેળવીજ મારો ખજાર મળવાની મને ધણી અડચણ પડતી હતી એમ તમારા માથેને કહીને મેં તે કાઢળી મેળવીજ, જે મોકડી આપતાં તેવણુ પોતે પોતાનાં દરેકે મારા ઉપર ચીડી લખેજ. તે ચીડી પણ મારી પાસે સાચત છે.” તે બોલ્યો અને થોભ્યો પણ જમશેદ ચવરે નહીં એટલે તેણે વધાર્યું “આપના નવરોજને રૈજ તમારે ખમે જવારે જડમનો એમો પુરનાં માન સાથે ઓળવશે. ત્યારે દુરતજ તમને ફસનમનો કેસ સોંપવામાં આવતાર છે. છે, જે તમે તમારી હોરમત અચાવવા ચાહના હોય તો ૧૦ હજાર રોકડા અને દર મહીને દોઝસા રૂપા મને લખી આપો કે વાત પુરી થશે.”

“અને નહીં લખી આપું તો ?”

“તો ખરી વાત જાહેર થશે. સપત્તસાહ મોદીની બેટી સાથની શોદાદીને સ્વપ્નામાંજ રાખવી પડશે, કેમજે કેસ નિકળતજ તે હીલી કોઠળી ને ને તમારા ખહેરતન માની ચીડી કે જેમાં જે ન લખે છે “ચીડી થીવમની કોઠળી દીકરા તમે મળિજ તે મોકડાઉજ એજ રીતે મારો દીકરો જમશેદ કમાઇ લાવ્યો હોનો તેમ તમે બી હમાને “તેજાહેર કરીય”

“જો, ચાલો સાહેબજી” અને વધુ કંઈપણ બોલ્યા નહીં. જમશેદ અદર ચાલી ગયો, બેહરાં મશાહ ધ અર દાંત કમકચારે બેસી રહ્યો. પણ તે બે બંધુ બેસે કાણુ આજળ ? તેનાં પેટમાં જમણા ઉબરી આવ્યા. જરા વારમાં દાંત પીચનો તે કાઢી ગયો.

નવરોજે મા તે નેક દીન આવ્યો. કોર્ટનાં પંચીરે મોમકારે મકાનમાં માજસેરો, જડજે, વ

કાવો અને બીજા ધારા શાસ્ત્રીઓનાં મોટાં ટોળાં વચ્ચે તેને ઘટ્ટાં માન મરતખા સાથના ભાશણો સહીત તેના પોખાગ ખજાં ઉપર જડમનો એમો દર્દાવનારો જમશેદના ખવામાં આવ્યો. અરસ પરસ સહામીએ સેવાઇ પછી ને તે મોટા હોલમાં થી નિકળી પોતાના મીઠાસન ઉપર જઇ બેઠો.

ચાણું છડવાનું નાનું મોકું દરેક લોક, અને મુજબથી પણ ધણુ નેનું ઓળખીતું અને નહીં ઓળખીતું લોક કોર્ટમાં આવી બેઠું હતું. દરેક જણ તેને માન અને સલામી આપતું. પણ જમનેદ જોખે તે કરનાં બીજીર હાવવંત, દદ મન વાળો ગતેરો લાગેતો. તેણુ પોતાની માનવંત, ફરજવ નેક ઉપર બેસી કોર્ટના જિવાનખાના માં ચેળાણુ નજર ફેરવી, તેણે તે બેધું શું ? એક હમરે પુગેથી લામ તંદુરસ્તી ભરી જરથોસ્તી બાનુ અને એક જવાન છોડવન વપની રૂપાળી રૂપમુંડરી, તેઓ બંને બેરામશાહ પટેલની ધ ધીયાણી જાણુ સાથે ત્યાં ગમરાવજાં, અકળા યજ્ઞ ઉદાર રડમમ દાણે આશાવંત અચારે ના રા જેવી આંખોએ કાકધુડી પુર્વકે તે નવા અને લા જડજ તરફજ જોતાં હતાં

તેને લાગુ કે નજરનાં ચમકારાથી તીર વાગે, તેમાં શક નહી. તેાં જગરમાં તેઓ ની આખ્યેના ચમકારાથી છડી વાગે તેવા બી-હામથા ધા વાગી ચચગર થનો રહ્યો.

ધારા પ્રમાણે જડજ સાહેબને ઓળખાવવા અને તેઓને ઓપે બેસાડવાના અરસ પરસ ભાશણો પડેલાં ચયાં. ધણુકાએ અન્નપથી વચ્ચે સામયું કે જમશેદના ભાણેમાં અ ગાઉ જેઓ દમ કસ કસેજ નડનો. તે ચોકું ને હુણું લય બોલ્યો. ધણુકા તેને સંભગવા દર વચ્ચે આવેલા તે બધાજ રીવગીર ને અજ ન ચય. તેમી બધું પુર થયું.

એ પછી તેને લાવવામાં આવ્યો. જવાન, તંદુરસ્તીમાં પુરો, હરનો અને પ્રશાગ દારતાવ

ના ચોર કેલવાતો રસ્તગ જસીના, ઉતરતા બગીચાનું પુરેપુરું ખીલેલું તે કુલ હતું. જમ શેલું હગર કુદકે મારીને ગળામાં, ખુટી બેઠું !

ધારા ૩ મળે કોઈને દુહાઓ ઉભો થયો અને તેણે કેસની વિગત કાગળમાં ઉચળાવી કહેવા માંડી.

“ મહેરમાન માહેબ, આ કેસની આગત ” તે વધુ બોલતો અટકી ગયો; “ કેમજ નહજ જમશેદ-પોનેજ ઉભો થયો અને તેણે બોલતો બધ પડવા હસારત કીધી.

“ જરાક સખર, ” જમશેદ ઉઠી ઉભો ચતાં બેઠો. “ અહીં કંઈમી બોલાય તે પહેલાં મારે કંઈ કેલવાનું છે. ”

આ વાર ત્યાં આગળથી બેહરામ શાહ પટેલે પોતાનો યુસ્સા ભર્યો મ્હેરો ગાદાર કહાડી જમ શેદ બણી ડોળા ધુરકયા.

“ નામદાર ન્યાયાધીશો, ” જમશેદે ખુલા મોટા સવાલે બોલવા માંડ્યું “ આપણે બધા જાણ્યે છ કે રસ્તમ જસીનાને અહીં શા માટે ઉભો કર્યો છે. આજ લગભગ વીસ પચીસ વર્ષની વાત ઉપર શાણતાં રહીલ હકીમમજ. મીયાને ત્યાં ટાંચ કાવતાં તેઓની ટૂંકી ઉચ્છ્રાધ મધ જે લખ જનાર ચોર તરીકે રસ્તમને ને વખતે શિક્ષા ચનાર હતી અને હાલ પણ તેને તે માટે શિક્ષા ચનાર છે. પણ તે રૂખાને ચોર નાર રસ્તમ નથી. એ તદન નિર્દોષ છે તે તે તો હું ચોર છઉં. મારા શુદ્ધાને માટે હું નિર્દોષ ને હેગન થવા હઈય નહીં.

એકે એક સાંભળનારે દમ ઉઘો ધર્યો. ગંબીરાણી જમશેદે વધુ આગળ લખાવ્યું “ ખુલાસાઓ છુપાવવાની કે દર્શાવવાની કરી જરૂર કે ગરજ રહી નથી. પાપ છુપાવવાનો સખખ હું જોતો નથી. મેં જે અત્યાર આગમ જ આ નિર્દોષ જવાન તરફ ચુનાવ કીધો

છ, તેની જોલ્લી તોજેશ કરી હું મારો વાંક આજે રખુલુ છું. સાચું કહુલ કરી દીધાથી હું જાણુ છ કે હું શુ ચું બોલવું છ. અલખ ત આ મારા જોધવાનો ઝમો ને દીને મેં મેજવ્યો તેજ દીને ઓ પાછો કહાડીને બાણુ મેલી દઉં છ. એ ઉપરાંત પણ એક ઉમડા મોજ તે મારા સંસારવું સુખ પણ હું બોલુંછ. મને સાબળનારાઓ એવો ખુરો લક્ષ્યાવનારો એજવ ઝોયામ અને આ મારા માન, મરત બા મોટા દરગજના સુખ કારાર સવેને મારે છેલ્લી સલામ કરવી પડ છે. ખોલા મારા સાહેદ છે ને એ પેસા મેં કંઈ મારા હવનાં કરારને માટે લીધા નથી. પણ મને તે વખતે ને વાહલુ હતુ તેની તંદુરસ્તી વધારનાનાં ઉપયોગમાં ખરચ્યા છે. ખાદા તમોને કોઈને બી આવી હાલત માં મેલે નહી. છેલ્લી સલામ ! ”

એ પછી તેણે પોતાનો ઝકમો ઉતાર્યો અને ત્યાંની કેસક ઉપર મલ્યો, સીંદાસન ઉપરથી ઉતરતાં તે જોસ્સામાં બોલ્યા :—

“ મારા પાપનો પરતાવો અને એ કરાર કં રવાથીજ મને નિર્દોષ હુ સમજ લક્ષ. ખીજાં બધાં સુખ કરતાં સાચુ બોલવાથી છાતાં ખુલાસો બળી મન માણુ ચાવજ તે સુખ મારુસે મોંદુ ગણુતુ વદખ. ” ત ધામધા પાછા બાણુ તરફ ઉતરે. કાળો મોટો ખરડો ખસે તો પાછળ સોની નજરેથી ચુમ ચઢ ગયા.

* * * * *
એક દીવસ બાદ તે પોતાના મિત્ર મોંદુલી ઝાંચીસમા બેઠા હતા ત્યાં તેને કાકો એક નીંડી લાવ્યા આપા, જેમાં આ સુખ લખ્યું હતું. વાહલા જમશેદ,

મધ કાસે શાણુ હલાએ તરફ ને ઘટતી ચા બાદીઓ અને સુનારકમાદીઓ આપી; પણ તે બાદ એક કામ ને ખરાજ ખરેખર લાયકવું.

મે ક્યુ તે માટે શાખાથી તમને જોઈથી આપી-
એ એટલી ઘોડી છે. એક કર્મીલાદાર માંચુમને
નેની નિર્દોષતામાં તમે આપોદાર જાહેર ક્યો અને
જે પાપ તમે ક્ષણ કરવાનું - જવાબ
દાંમલ ક્યુ, તે બનાવથી ખચી-તે માંત્રો,
વાદલા જમજેદ. કે તમે દુભારાં ખરાં અતકરણ
પુર્વકની મેદન શાખાથી જોને લાવક થયાછો.

દુમેશની તમારી સુનું.

તે આ ચીડી ઉપર રડ્યો. ઘણું જ લાગ્યો
જ્યુ રડ્યું. રડ્યો ક્રીમમતે તેને દોષો દોષો
નથી, સુનું સાચાં અતકરણની અને તેનાં
નેક કામને વખાંજનાની નિગ્રા. અને તેનો
ઓષો, ઓષો સમજુ ઉપરી પડવા છતાં તેણી
તેનીજ છે એ જાણનાં તેને પોતાની પસંદગીમાં
છકક ખાધી નદની એમ જોઇ જોદ વદ તામા-
નાં દબાવે દબાર શુકર કરનારાં તે ગરમ આજુ
રેડો. બેડો.

રસ્તમ જસીનાને બા ઇંજદ છોડી

એલાવામાં આવ્યો.

પુત્રમ દશમજ ઉપર જમશેદે ત્યાર પછી-
થી પોતાનો પાસો મવગો પડતાં ઘણોક તકે
દબાવે રિશાન મ્યા દતાં, અને ૧૫૦૦ નો શુ
પણ પે. એવડી તેવડી રકમ જમશેદે તે ધરડા
ઉપર વે પી દતી. તેથી તેણે તેનાં ઉપર દાવો
આંવાથી માત્ર સહીત હાથ ઉઠાવો.

મોતી ગૌરી.

મંગાવી ?

“ઝડપાઉમ એટલે શું” મમા ?

સુતા બાજ સગાક પોતાના દીકરા સાથે પપૈ-
દીને દ્રષ્ટે અંગના લગર મારવા ગયાં. થોડુંક
ચક્ષુમાં એવામાં મેકડાઉમ આવ્યું.

“મમા, મમા આપ શું છે ?”

“એ દીકરા મેક દાઉસ છે”

“મેક દાઉસ એટલે શું” મમા ?

“દીકરા મેકનું લેવું બનાવર નાહ હોય
તેજ અદિ આવે.”

“ને મમા તમે કાંયે શાને વરે અદિ
આવેલાં !”

“શું અદિ આવેલી ! તદન ખોડું !”

“શું તમે કાંયે અદિ નહિ આવેલાં ?”

“નહિરે નહિ દીકરા. કાંય બેઝું કુખવે
છે ! કેણે જોવી મુનું ?”

“માયજ તમે કલે બહાર ગય્યાંતી, ત્યારે
બધા પપાજના દારનો આવેલા ત્યારે પપાજ
બધા આગળ આવનાતા કે “મારી બેરી તો
રાન મેક હઉમ મુવેલી છે.” ! ! ! !

કોમુ સરસ ?

“જેની જાનુ આને મને એક રવપનો
આવ્યો. જલે એક સાધુ આવો છ તે મને
કહે છે તે પત્રો સારો વાદમી છે તે પુ પેલા
પીલા સાથે દગીદ છ કરે છ ને તેમાં હું
જોટ ખાવ છ તેણે હું દગીર છ પણ તોમી
હું છ ને માંખી આવવા તૈયાર છું. પણ યાદ
રાખજે કે હું છ ને જે આવશ તેનાં રસ્તાં
કમવ તારા દરીદ પીલાને આવશ. હવે જોલ
શુ જોલજે છ ?” બમને રાતના સ્વાનું લેધું
અને તે જીજ સદા રે તેણે પોતાની બેરીને
કહ્યું.

“પણ તમેજે શું માંચું બમનજ ?”

“મે તો બા કોઈ આવ્યું નહિ મારાં
કળતાં પીનાએ જલ મને ને તેમી મારા હરી
કને, એ હું કેમ જોઇ શકું ?”

“દરવાજા બમનજ તમેને જોટપુ ખી
નહિ આવરજું ? તમે એમ કહેને કે મને એક
આંખે અધરો કર નો તે પીયાને મે આંખે
અધરો કરને. તમે તો એક આંખેથી ધ ધો
ચવાવને, પણ બચ રો પીયા મે આંખે અધરો
હોવાથી ધ ધો કેમ ચલાવને ?

કહેને માટીડાઓમાં તો ધડીજ અકકલ
હાથજ ? તેમણું કાઠ નહિરે !

જાલાં બ.ચીનાઇ.

સાગર સમુદ્ર બાદ -

સાગર સમુદ્ર બાદ -

“આ કામ મારા આદમીઓને બતાવના માટે મને મારી મગી પરાવની” તેવજી મેલના “આત્રીથી માનજો હેર ખીમન, કે આ એક ઈનિશિયલ સમી યાદ પડશે”

સમી પરાઈ રહ્યા બાદ રાજ્યએ પોતાના માનમાંથી એક રોકકુમેટ બહાર કાઢ્યું ‘હેર ખીમન’ તેવજી મેલના ‘તમારા કામથી હું ધણો ખુશ થયો’ હું કમ્પ્યુટર આ મીન મધ્ય પીચર માફક મારી સનીથી સરસ ઉતરશે હમા ગ તરફની પ્રેસશા દાખન આ ચોનાનો મેડલ કપુન રાખો’

આ-માગમજ મે રાજના માનુષીની તેમજ તેઓના મમાઈની અને રીત કુટુંબીઓની સમી ઉનારી હતી જે મકર તેઓએ મને આપેલો તે એ રડર ઓફ તમાનેના કનેટોનીમ-ઓફ-રખેનનો હતો પોને જાને તે તમ આપ્યા અને હારો હાય આપેલો એ ખચીન તેને ની લાડી હતી

હું પહેલા એક નાચીજ અને ખુશ પડેલા જેવો ફેરિશ દર હતો પણ જ્યારે પેહન વડેલા પેદાશી કુટુંબીઓએ મારા સ્ટુડીયા પીસનાકાન પી તે વખતની માગી ખુશા પીતો હું ચીન ર પી શકતે નથી મે ધણી નહાની ઉપર સમી હમરો કામ કરના માંડ્યું હતું અને એ રીસ પશુ પાને નોરડરને ના ખુશનુમાદર્શક મરકે મે ઉપર વેલો ઉઘાડેલો એક વિસે વીટોલા સેનીયો મને એક જ સ્થિતિને સમી જણાડું કે જેઓ પ્રીતસેમ વીતકેમના હતા પ્રીસેમ વીતકેમ તે વખતે તે જાણુ હતા પણ હાનમા તેઓ મસર ધણીયાલી કાખવ ધણો મેલો એકધી કટે મને ક્યુ કે પ્રીતસેમ પોતાની માગતા હતા અને તે માટે મારા ધારવાનો દાખમ નકકી મરવામા

મે તે નરસીમ દેવીને મારા ઉપર ન યાદ મળેલી એક મને અચુક

અન્યથેમી અને ખુશાળી પેદા થઈ, અને તે બા શાહી બાનુંની દામરી પી હું મેમેલા વખતે આતુરનાથી રાહ જોનો હોમો હું મારા દુલ-રૂ સમા સજ્જ થયો હતો અને હાયમાં સફેદ ગદમક પેદાશા હતા અને એક ગારી જેને એકમ ધીરા જોતરવામા આ પો હતો તે મારા સ્ટુડીયો નજદીક તથા આરી અને માહેથી એક બાનુ એક બાળક, એક દામી અને એક કોર્ટ-ડેમ આ પ્રમાણે નીચે ઉર્ધ્વા આન ત્યારે પ્રીતસેમ હતા કે જે બરીખમાં આખા જરમતીનાં શાહ બાનુ કન સગીન થનાર હતા મધ્યમ મ્દના, ખુશા ર મના બાન અને ક્યુ મુર આખોનો બુજ નાનુ મ્દરો તેઓ ધરાવતા હતાં, તેઓના એકમ હાયમાં એમને હતી ધણાજ નમ મથુર હરકે તેઓએ મને કહ્યું,

‘હેર ખીમન, હું મારા નકા બાનક એમને મારી સારે લાવીછ’ તેવજી નસના હાયમા ઉચાએના તે મીઠા મમ્મા તરફ હસીને જોના કહ્યું અને તે ખુશાજ-હાનના કાઉન રી સ મન થઈને મવમયા ‘હું હમારી બન્ને તમ છમી પગવવા માયુ હું આશા રાખુ છું કે તે સારી પડશે હું મારા ધણીને એક અન્યમી લરી ભે દાખત તે આપવા માયુ”

તેણી એક માનેનુજ્જર શાહજીની જેવી બીનુન ચાગતી નહી તેણે ધણીજ મીરી નમ ને નકલી હતી માપ નકલીસે એકખાખવા ‘તી દીંગ’ વગેરે મટે મંબુ ગોહ ક્યુ અને મે પે હવા તે ન્હાના શાહજીની એમની છતી ત હવા માડી હાનના કાઉન પ્રી સ પોતાની આરી જનાલ ઉપરે જો એવા રમતિસા અને મસ્તી તે જાનના રોખીન છે તો સાત મહીનાની ન્હાની ઉમરે તેવજી કેટના અગ્રકયાથી બરપુર હોવા જોઈએ તેના ખાતર કરી શકાશે ખુશી ઉપર બેસાડતાંજ ને ન્હાના બુવમએ ખુશીમાં ગોળ ગોળ કરના માંડ્યું આગતા તાજીને આ આ- હજ કરવા માંડ્યું ને ખુશી ઉપરથી ગમરડી

ખાસ જવા જેવો વખત આવ્યો. મેં તેનું ધ્યાન
કેમરા તરફ ખેંચ્યું કે અંદરથી પક્ષી ઉડીને
બહાર આવશે પણ તેથી નો તેજો. તીચે ઉતરીને
કેમરા ખેંચી દાઢવા ધાધુ! અતે તેની બાદ-
શાહી આવનર હાથમાં મુખરો લઇને કેમરા નજ
દીકે ઉંચી અને ત્યારે તેણીએ તે વગડ્યો અને
ન્હાના શાહમદાએ એક પગ તે એવા કપડું તેટલાં
મેં તેની જમી લઇ લીધી. ત્યારબાદ પ્રીનસેસ
પોતાના બેટાને જોળામાં સ્થપને બેઠાં; તેવજની
સાહેલીએ તેવજના બાલ મરખો ગોઠવ્યા. યુદ્ધ
ઉપર બેસીને કેસમાંની કરચડી તદ્દન સરખી કરી.

“મારા બાપ બરાબર છે કે?” તેવજે
મને પૂછ્યું. “અને જીવેની મારે ધણું દસવું
નહી જોઈએ.”

બધા મળીને મેં પગીસ કાચ જુદી જુદી
ઢબે ઉતાર્યા અને પોતાને મકાને તૈયાર કરીને
દરેકની એક એક કોપી લાવવા તેવજે મને
કહ્યું. ત્યારે પાછળથી હું તેણીને મકાને મેલો.
તે તેણીએ માંડેથી મોઢા જતની પસંદ
કીધી. તેજે મને કહ્યું. કે જે સખીમાં તેણીને
ઢહેરો દસતો જગતો તે સખી માત્ર તેવજનાં
કુટુંબ માટે રાખવા તેવજના ધણીને લખેલ
હાથદો હતો. અને જેમાં તેવજ ગંભીર ટેકરાવા
દેખાતા તે સખીએ જાહેરમાં દેખાવ હતી. તેણીએ
ત્રણ કોપી ચૂરીને મને આપી કે જાહેરમાં તેની કો-
પીએ વેચવી. તેમાં તેણી ધણીજ શાગદાર દેખાતી
હતી. મેં પાછળથી જાણ્યું તેમ નામદાર કચસર
જે જમી જાહેરમાં મુકવા માંગના તેમાં તેવજ
ધણીજ દમાધી દુકમ કરતી ઢબે સત્તાવાન દેખાવે
બેસતા. તેવજના ધારવા પ્રનાણે સહેજથી દસતો
ઢહેરો રાખવાથી તેવજનો દરજ્જો દલકા યતો.

એકવાર એક બાદશાહી કુકુબની જમી
ઉતારી કે પક્ષી મને બીજા રાજકર્તા કુકુબના
તેમાં આવવા લાગ્યાં અને અગીર ઉમરાવેની
આદર્શી તો પુછ્યું જ મું પડે. તેટલરનેની
રીઝન સપટેજરમાં પુરી થઈ કે મેં જરહીનમાં
મારો રહુડીઓ. જોડ્યો ડીસેમજરમાં મને કાઉંટ

મીરજી તરફથી પેગામ મળ્યો કે મારે બાદશાહી
મંકાનમાં પોટમકામ ખાતે જવું. બરાબર અ.
ગીઆર વાગતે હું ને દમાધી મદાલ આગળ
જઈ પુગો. અસખત ગારો મદદનીશ મારી સાથે
હનો. પ્રીનસેસ દસને ઢહેરે મારી. આગળ
આવી આવ્યાં.

“મારી સાથે પડોશના રમમાં આવો ત્યાં
વધારે ઉત્તમ છે” તેવજે જોડ્યાં.

ત્યાં યુદ્ધા ઉત્તમમાં બારી નજદીકના સો-
ફાની ઉપર ન્હાના બાબરશાહી સાહેબમદાને
લેટાવેલા દતા. તેના આંગ ઉપર કશું નહતું અને
અને તે બરેહું તનદુરસ્ત જદન કુદરેતની યુવ-
સુરતીનો એક ઉત્તમ નમુનો રજુ કરતું હતું.

“મારા બેટાની હું જમી મેલાવવા માચું છું.
મારા ધણીને કીટમસની બેટ દાખમ તે આપવા
ધારજ. નાતાલ પડેલાં તમે તેં તૈયાર કરી
ચકશે?”

મેં હા કહ્યું.

બારીની બહારથી લટકતાં આદનાં લીલાં
પાંદડાં જોવામાં પેલા ન્હાતાજી એટલા મંદચુસ
દસ કે આ વખતે સખીઓ ઉનારનાં પારસ
તેલ નહીં ઉતર્યું. જ્યારે હું ફાક્સ ગોઠવતો હતો
ત્યારે પ્રીનસેસ મારા સાથે પાને ઉનચ દેવગાઉ
બરહીનમાં મેડમ એડીસાંના પેડીનું પગી બાજુ
જોમ આવેલાં નેતે લગતી વાનો અસખ તે પાછ
એ “પ્રીમા ડોના” ને ગાતી સાંમજર
શ નરખી મળીદતી કે તે તેણીએ પુછી.
વાર મેડમ પેડીની સખી ઉનારનાં
શાળી યો છે. નામદાર” હું બોલે ગિલા માં-
તેવજે મને પરદારમસની એક ડી લાકો એક
આપી હતી. નામદાર, ને વખતે એ લખ્યું હતું.
મને જગસો માકની એકર યમ
ખસો રપિયા) પણ મેં તે ડીઝર
નહી અને હું ખુદ પોને પેડીને સાં
“તમે વાગળી કાધુ. હેર”
સેસ બોલ્યાં. પેસા કરતાં દુનર

વાનો છે, અને પેટીની બેડી મળતી મુશ્કેલ છે. તમે ઘણું વાગળી કાઢી કારણ પૈસાનો ખીજ રીતે તમે મેળવી શકો "

જ્યારે આદિ સીડીંગ પુરા થયાં ત્યારે તે નામદારે મને કહ્યું કે મારે ત્યાં જમીને જવું. મેં જોયું કે તે માટે આગળથી વરદી અપાઈ ગઈ હતી કારણ શાકના મીનીટરી ઓફિસરો જમવાના ઓરડામાં મારે માટે અને મારા મદદનીશ માટે જમરાની ગોઠવણ થઈ ચૂકી હતી. પ્રીનસેસ તે પીકચરોથી ઓરડાં પુરા થઈ ગયાં કે અને બાર ડગ્ગન કોપીઓની વરદી આપી અને દુકાનમાં પ્રગ્ન માટે વેચવાની બદલાઈ આપી એમ જાહેરમાં વેચના મને પુછ્યો નહોતો હવે જાણો પણ મારાં બધાં બાદશાહી આદર્શને હું કાંઈ ખાસ લાભ ચાર્જ કરતો નહીં. મારા હમેશનાં લખેલા બાર મુજે મોહકે ચુકવાતા.

૧૮૮૫ માં બેવેરીયાની દરબારમાં રોયલ ફોટોગ્રાફર દાખલ મારી તેમણે કરવામાં આવી. તેની મનજબ કે મારે કુટુંબના કોઈનીથી ખાહેજ પડે તેઓની જાણી ઉતારી. વળી દરેક બજુએથી બાદશાહી પરાણો ત્યાં આવતાં તેઓની જાણી લેવાની પણ મને સોંપાતી. ૧૮૮૭ માં જર્મન દરબારના રોયલ ફોટોગ્રાફર દાખલ જાહેર થયું અને તેમણે આજે તે વખતે તેઓ બહુ પૈસા આકર્ષીને આકર્ષીને તે હવે આખાં જર્મન મદાર ક્યસરીન ચવા પામ્યા હતા તેમ વરસના અરસામાં હું નીચલી દરબારો ફોટોગ્રાફીંગમાં મેળવવા પામ્યો. સ્પેન ની રાણી ઇસાબેલા રાજા રાણી, બેવેરીયાની રાણી લીયોપોલ્ડ, બલ્ગેરીયાના ઝાર અને ખીજ કોઈ વીસેક ડ્યુકલે તે જુદી.

રાણી લીયોપોલ્ડ રાણી જેણી એક દાખલ પ્રખ્યાત છે અને જેણીને મારા વર્ગમાં " કારમેન રીલવા " જાહેર છે તેણીની સખીઓ પણ મેં

ધણીવાર ઉનારેલી છે. આ બાદશાહી ખાતુ ઘણાંજ બાહોરા મનની છે અને એમની સાથે વાનો કરવી તે બે ધડી મોજ સમાન છે.

મને ધણીવાર પુછવામાં આવ્યું કે એક આર્ટિસ્ટની નજરે યુરોપની કઈ રાજવંશી બાતુને સૌથી ખુબસુરત ધારું. હું કહું કે સરીર રચના તરફ જોના સ્પેનના રાજાની બેન ઇસાબેલા યુવાકીયા ઓફ સ્પેન સર્વાથા સુંદર કહેવાઈ શકાય મેં તેની અને તેની બેન ઇસાબેલા ઇસાબેલાની ધણીએક સખીઓ ઉતારી.

રાણી હેલીના ઓફ ઇટલી સર્વેમાં ફેશનેબલ ખાતુ દાખલ જોખાખાઈ શકાય. તેણી રમત્યાળ અને બચ્ચા જેવા દોડ્યામાં સ્વભાવની છે. પોતાક જામેનો તેણીનો શોખ ધણીજ જોઈ છે. સર્વથી મેં કિમની લમેલી તેણીના ફેસ બનાવેલો હોએજ, પરંતુ તેણીને ધરેલા પહેરવાનો શોખ નથી. સખી પડાવતી વખતે તેવણ બેશ કાટબીક ચંકાવેલ. પોતાના હાથમાં ચીટીની નાની આરસી લઈ સખી પડાવરા પહેલા તેમાં પોતાના મહેરાને તરેહવાર વગણુ આપીને તપાસી જોએ જ, પછી પાતાના બચા બે ચપડી વચ્ચે પકડી રીધવા દોરવા જતોએ. ફેસ હપરથી તમામ કરચણો દુર કરજ અને પછી મને પુછી જોએજ

" મારા બાલ બરાબર છે કે ? "

મારે અને કહેવું જોઈએજ કે જ્યાં સુધી બાદશાહી ખાતુઓ પાતે મારી સાથે વાનો કરતા નથી ત્યાં સુધી હું પોતે ચુપ રહું, અને મેં જોઈવું જોયું કે દરબારમાં જેવા તાલીમ તવાજો તેઓ તરફ જાળવવામાં આવે તેની તેઓને પેલેસની બહાર ગમતી નથી તેઓને છુટથી બેળાવાલુ વધારે ગમે છે. " બેલગાની કરીને મને કેહજો કે મારા હાથ બરાબર જે હવાવાજ કે અને મારા બાલ પાવરા છે કે ? " રાણી હેલીના મને પુછતાં " તમને જે સલાહ આપવી વાગળી લાગતી હોય તે જરૂર આપશો એમ હું આશા રાખું. દેખાઈ હવે કે રાણી પોતાની સખી ધણી

સુદર જોવા ઇચ્છતા હતાં અને તેવી પોતાની આદેશ તેવજી ખુશી રીતે અતાવો આપતાં હતાં.

રાણી હેઠીના પછી જે ઘણીજ ખુશતુમાં એક પ્રીનસેસ છે તે ઓરિટ્યાની એમપરરની બેટી પ્રીનસેસ ગીસેલા છે જેણી એવેરીયાનાં પ્રીનસ લીઓપોલ્ડની પરણેતર થાએછે. ક્રીસ્ટમસ ઉપર પોતાના બહાણાંઓને સખી ભેટ દાખવ આપવાનું આદેશાહી કુટુંબીઓને ખાસ એટક હોએછ અને તે મતજએ એકવાર એ બાતું મારા સ્ટુડીયોમાં આવ્યાં હતાં. હું તેણીને જોતાં સાથે છક થઇ ગયો. સનોખરનાં ઝાડ જેવી સીધી નાએ અદામરી ને ધણીજ મીઠા દસતા ચ્હેરાની તે બાતુ હતી. તેણીએ પછો કિમની લેવાસ સજો હોતો અને કમરને ઘેરાવે તમાસ બે દાયેલા આંગળામાં આવી રહે એટલો નાતુઃ દેખાતો. તેમાંં યુરોપમાંની આદેશાહી ખાનદાનની બાતુ-ઓમાં પ્રીનસેસ ગીસેલાની કમર નાતુક રમકડાં જેવી ન્હોતી છે.

સ્પેનના રાજા આલફ્રાન્સોની માતા રાણી ક્રીસ્ટિનાએ એકવાર મ્યુનિચમાં ધણી દિવસો-લાંબી હાજરી આપી હતી આ રાણી વિધવા છતાં ઘણીજ શોખીન છે અને ફરવા હરવામાં તેમજ મોજમલદમાં તેણી ધણે વખત રોકી રાખેછ. જ્યારે બી જોશો ત્યારે આ સ્પેનીસ રાણી નાટકો કે રીતેમની મુલાકાત લેની ને લેની એમની વાતોળી ઘણીખરી નાટક ઉપર મુગ્ધમતનીજ સાંભળશે.

એવેરીયાની રાણી મેરીયા થેરીસાને જ્યારે હું જોઉં છ ત્યારે મને હજેરી મુગ્ધની રાણી ઇકા-આખેયની યાદ થાએછ. આ હજેરીયન રાણી ઇકાઆખેય પોતાની અતિજ સખાવતી રીત બાતથી મશહૂર થઇ ગઇ છે અને તેના માટે એક હંતકયા કહેવાએછ કે તેણી ખાસ જે નાતું આવતું હતું તે તેણી સખાવતમાં કાઢી આપતી. એકવાર તેણી નાણાંની ભારી ઠેલીએ લઇ આવ્યાંજ કાંઇ પરદુખભાજન કામે મહેલમાંથી બહાર નીકળી

તે વખતે તેણીના આદેશાહી ધણી સામે મળ્યો. રખે રાજ તેણીના છેક ઉઠાર પથ્થા માટે કપડાં આપે તેના ગળરાંટમાં તેણી પડી તેટલાં આ કાથી આપના ચમકારથી નાણાની ઠેલીએ કુલના ગળરાંમાં ફેરવાઇ ગઇ અને રાણીની એ બાતુ કુલની જુડી થઇ રહી! એવેરીયાની રાણી મેરીયા થેરીસા ધણીજ ઉઠાર પટ્ટીની બાતુ છે અને તેણીના સખાવતી કામેમાં તેણીનાં ધણીનેા પુરેપુરે ટકા છે અને એવેરીયાનું આ રાજ કહું જેકું પોતાની સખાવતો માટે મશહૂર છે. પોને રેડ કોસ સોસાયટીનાં મેમબર છે અને એકવાર મારો પાત્રે સખી ઉતરાવવા આવ્યાં ને કહ્યું, 'હરખીમન હમે રેડ કોસ સોસાયટીની મદદ માટે એક ફેનસી બ્રકાર ઉતુ કરનારાં છે. તમે હમને મદદ કરી શકશો? બ્રકારમાં આવીને સખીઓ ઉતારશો?' મેં તુરતજ નમીને કહ્યું કે તેમ કરવામાં હું પોતાને માન મળેલું સમજીશ." ત્રણ દિવસ સુધી મેં તે કામ કયું. અદ્યખત એક પાછળી ચાજ કયાં વગર, કારણ તે સખા-વતી કામ હતું. એથે દિવસે રાણી પાછાં મારા સ્ટુડીયોમાં આવ્યાં "હું ખાસ તમારો આભાર માનવા આવીછ, હંરખીમન" તેવજી બોલ્યાં. "તમે ધણુ સરસ કામ અજમચુછ એવાં લાયક કામે માટે પછસા જેવી તુચ્છ બદલો મેળવવાનું કરતાં ભલી કુવાઓ મેળવવાનું તમે પ્રસન્ન થીકુ તે જોઇ હું ધણી ખુશી થઇ." "

સ્પેનના રાજાના મામા પ્રીન્સ લાવીગ કરનાનડી તે એક ધણુ આદેશાહી મીખ છે અને પોતાને ખાસે તેઓ મ્યુનિચમાં એક હોસપીટલ ચલાવે છે. એકવાર પોતાની સખી ઉતરાવનાં તેણે વાતે જોડા કે તખીય ને તેણે સર્વમાં ઉતમ તુનર દાખલ મણેછ. આદેશાહી કુટુંબમાં જન્મવાની ખુશાલી કાંઈ બી. ખરી મોજ તે કાંઈ બધા કામમાં રોકાયેલા મળેછ. "હું ધાઉં કે પ્રીન્સ કુદરતી જન્મેલો નથીજ છે, કારણ તેવજીને જે રીતે કાકરી મેળા રસ લઇને વાતો કરતાં આપણે સાંભળેછ તે ઉકારથી આપણે

ને અનુમાન કરી શકીએ કે તખીખી વિદ્યા તેવજુનાં લોહીમાં પસરી રહેલો છે. તેવજુ ઉચ્ચા, ક્ષાપર અને મનમુખ બાંધાના છે અને આંખો એક કવિના જેવી સ્વપ્નવત દેખાએ છે. તેવજુ પોતાની મેટાકી મોજ એક કાંચે મેપી રાજનાં સે કડો દર્દને પોતાને હાથે જાને દવા શરૂ કરે.

એકવાર એન્ડ ક્યુક લડીંગ બપોરના વખતે મારા સ્ટુડીઓમાં ધમી આવ્યા, “હૅરબીમન” તેણે હસીને મને કહ્યું. “સ્મોક કરવા માટે માફ મળુ” સુકાધ રકમના જરા અહીં બેરોડીને સીગાર બે ચુ ?

યુરોપમાં બાદશાહી ખાનદાનીઓ કદીખી રસ્તા ઉપર સ્મોક કરતાં નથી કારણુ તેમ કરવા થી તેઓને દરજ્જે હથકો મચાવો સંભવ રહેછ.

“બચ્ચીતજ મોર એક્સપ્રેસ” મેં નખીને કહ્યું અને પ્રીન્સે એક ગાદીની ખુરસી ઉપર અદેખાઈ સીગાર નો ધુવે કાઢવા માંડ્યા.

એકવાર પ્રીન્સ લીઓપોલ્ડ પોતાના ન્હાના ચર વસ્ત્રના ખુચા પ્રીન્સ રૂપરૂને મારા સ્ટુડીયો માં લઇ આવ્યા. મારો ખુચો જે તે વેળા ત્રણ વર્ષનો હતો તે એક ફાંકડી રંગેલી લાકડી સાથે રમતો હતો. તુરતજ પેલા નાનાં શાહજાદા તરફ ધ્યાન બે આયુ અને દોડી આવી મારા છોકરાના હાથમાં ઝુટાવા માંડી. બન્ને વચ્ચે થોડાંક વખત બેચના પા આવી પણ પેલા ગોળ ગોળ દડા જેવા માનેશા હાના શાહજાદા પોતાના બેરમાં ફાટ્યા. અને બન્ને મારા દીકરાએ રહીને સ્ટુડીયો છુટાવ્યા ત્યારે નાના પ્રીન્સ લાકડી ઉપર રહીને રહેલથી સામે દેખા.

“તારે એ લાકડી પાછી આપવીજ નેમશે.” તેના બંધે કહ્યું.

તે પોતાના પોવાંએ ઓથ રડી દે તેવા અહેસો કીરો.

“રહેવા દે, બાપુ રહેવા દે ! નકામી છબી બનશે !” હસીને અહેસો રહેવા દે. “અને તેના માટે નાખતી છાધી એટલે શાહજાદા”

ખુબ જોનમાં આવી ગયા બને મેં તેજ ધડીએ તેની સખી ઉતારી લીધી.

જ્યારે ઘર જરણે વ મન થયો. ત્યારે પ્રીન્સ લીઓપોલ્ડે પોતાના બેચન હાથમાંથી લાકડી લઇ મારા ખુચાને આપી પણ તે બેચ તે ન્હાના શાહજાદાએ પોતાના બહુકયા હાથના મુઠા આંખોમાં ખોળીને કચકાં ખેંચ્યાં માંડ્યાં, અને પાસે પડેલી ખુરસીનાં નીચનાં પાટીયાને ધાતકર લાતેથી ચેકી કઢાડ્યું. આ વખતે હું મારા બેટાને સમજાવીને નજદીક લઇ આવ્યો. “તમે લાકડી લેવો” મારા ખુચાએ કહ્યું અને જો કે મેં અને પ્રીન્સે જોઇ લીધું કે મારો પોયો ઓથ છોરી દે તેવો હતો છતાં તેણે જે હીમત રેકી પોતાની લાકડી આપી દીધી તે જોરા લાપક હતું.

બે ચાર દિવસ પછી એક ધણી મોઢી સુદર લાકડી પ્રીન્સ તરફથી મારા બેટા માટે બેટ આવી.

બેરિયાનાં પ્રીન્સેસ થેરીસા એકવાર મારે ત્યાં છખી ઉતરાવવા આવ્યા, તે વખતે તેવજુ તરતનાજ અમેરીકાની મુસાફરીથી પાછાં ફરેલાં હતાં. તેવજુ બેરિયાના રાગના એન થાએજ અને યુરોપની બધી શાહજાદીઓ માં એક ધણા વિદ્વાન અને હુશ્વાર બાલુછે. તેવજુના વીચારોની મદનવતા ઉપરથી ‘કાઠખી તેવજુની મગજ ચકિતની મોટાઈ’ તોડ કરી શકે. તેવજુ કેટલીક ચોપડીઓ લખી છે. પોતાની આ હેલ્થી મુસાફરીનું બ્યાન તેવજુ મારી આગળ આપરા લાગ્યાં. ન્યુયોર્ક, સેન્ટ ફ્રાન્સીસ્કો ફરી આવ્યા હતાં.

“અમેરીકન શહેરોમાં હું સૌથી ઉત્તમ ન્યુયોર્ક પાઈન” તેવજુ બોલ્યાં, “એક તદ્દન રાક્ષસી શહેર કહે તો ચલે. એની હદબાહાર ની મોટાઇ આપણને ગમરાટથી સ્તબ્ધ બનાવી શકે. ત્યાં તમે યુરોપીયન જીંદગીની નવતળતળી કળાઓ જોશો. તર્ક શકિત અને ધીસાર શકિત માટે અમેરીકનો કુન્દમાં મધ

હુર રવાણ તેમાં નવાંડ નથી. જગ્યાત, કુના છોડ રોટસ ચાલતે દડાડે તમામ દુન્યામાં સર્વેથી બળવાન મુંઝક યંધ પડશે. ધંધામાં તે કુલ દુન્યાની હરીફાઈ કરી શકશે. હેર ખીમન, મને અમેરીકન બાનુઓ ગમેછ. તેઓ આપણું જેવા બહારથી ડોળયાલુ કે ફોકટ ટેકમાં રહે તેવાં નથી. તેઓ બોળાંને મીઠન સારછ. તેઓમાં ખરેખર બેલ છે અને તે દેમ ખીલનવાં તેની તેઓને સારી તક મળેછ. તેઓ નો દેખાવ બે સારો હોઈ શકતો નથી તો પોશાકની અને બોક્ષવા ચાલવાની ઢંચજથી તેઓ ખુબસુરતી ગતારી શકેછ. હેર ખીમન, મને બધાં શેકુરો કરતાં અમેરીકાનાં ઘર માં ડીને હંમેશાં રહેવાનું વધારે ગમેછ. ”

પહેલાં જે રીતે મને જાદશાહી ખાનદાન વાળાંએને મળવા જનાં એકસઠ અને ગભરાટ થતો તે રહેતે રહેતે ખીલકુલ નીકળી ગયું અને રાખ, રાણી, પ્રીન્સ, પ્રીન્સેસ કે શા હ કે શાહ બાલુ વરીક મારા રોજીંદા મુકા કાતે આવનારાં યંધ પડવાથી હું ધણા એખ લાસથી તેઓ સાથે વનવા લાગ્યો. હું એ ટકું નેહ, શક્યો કે નેઓ માધારણ આદમ બન જેવાંજ છે અને દરગારી તઝીમનવા બથી હુર ધનાં તેઓને સદાક અને મીઠન સારી પણ વધારે બાનુ. જે રાણીએને, તેઓનો ધર ખટલો એક ધર ધણાંઆણી મા ફક ચલાવવાને સોંપાયું હોયતો હું ધાટછ કે ખીજ પરણેતરો માફક તેઓ પણ બીક અને મટનના ભાવ કે કાંદા પપેટની ટામતની ગણતીમાં મશ્ગુલ યંધ બને, પણ તેવાં કા મંથી તેઓને બકત રાખવામાં આવેછ. એટલે મોટે માગે હવે બેશે તો પ્રીન્સેસો નવી પારીસની ફેશન પ્રમાણેના પોતાના નવા પોશાક પાછજ રોકાઈ રહેશે તો પ્રીન્સેસો નવી નવી આન્ડની સીગારોમાં મગજ રોકી રાખ શે. કેમેરા આગળ સારો દેખાવ કરવા બધા ભાવર રહેછ અને તેમાં આ રાજકુટુંબો

તો ખાસ જાહેર ઉપર સારા ડાંગ બેસાડવા માટે સારી છખીની કાળજી ધરાવે છે.

બધાઓમાં હું ક્યસર વીલકેમ માટે જુ દુન્ય મતે ધરાઈછ. બધા રાખ પ્રીન્સોની મુ લાકાત મારાં મગજમાંથી ખસી શકેછ પણ નામ દાર ક્યસરની એકલા મુસાકાતની અસર મારાયા શુલાતી નથી. ક્યસર કુલ દુન્યા ઉપર સન્તા કરવાને જનમ્યા હોય એવા તેઓના હાવભાવ અને દમામ તદન કુદરતી છે. દરેકને હોક મ કરવો એજ તેઓને નીયમ છે. મારા કેમેરાની સામે ખી તેઓ કોઈખી દહાડો મારી સત્તાક લીધી નહી પરંતુ પોને પોતાને ગોઠવ ના. એમણેનો એકદેશ ગૂંચાદિ આપેછ કે એમણુ એક War—Lord જેવા છે. જર મન દરગારનાં ફોટોગ્રાફર લાખસ રને ધણી કે વાર દરગારમાંથી તેડું અબુછ અને તે બધો વખત ક્યસરે મારાં હોટલ ખીલો મુકતે કરવાની પોનેજ હક મીધીછ.

જે કે એ બેકું તદન મુખી છે, છતાં દુન્યામાં એકમેકથી ઉતરા ખવાસતુ ખીલું બેકું એવું કયરીજ નોવામાં આવશે. ક્યસ રીન મીદાં, નસ, દવાણુ અને નરખી ધામધા પનાના સાદા છે. તેઓ ધીમા મુરીના કરતાં હલકે વાતો કરેછ બ્યારે ક્યસર તોર દીધુ તે થી હુકમ કરતી ઢમે બોલેછ. ક્યમ ની છખી પગવતી વખતે એકવી ધ લડવી થોડાંક કુલના સમાર સાથે પકડે ખીજ છે ક્યસર પોતાના આંદો, રીખીનો, ખીમાં એક નેટલા કદના માલાઆનના વાટીએ ખી સર્જ દીખી છખી ઉતરાવતા નથી.

એકવાર ક્યસરીન પોતાની બે માદશાહ ઉતરાવા મારે ત્યાં આવ્યાં. આ ખી ખરે ડકી બેટી ગએજ વર્ષે ડચુક બોલ મળેછ. સાથ પરણી ગઈછ. સાથે એક તખીખ છે વેશાં તેવણુ શાહબદીનાં બાલ નેટ રસ લખ ક્યસરીન માતાએ પોતાની બે માદશાહ આજ

કેસની તમામે કરચથીઓ સફા કરી. “હું મારી બેગની ધગી સુંદર છપી ઉતરેથી જોવા મળે” તેવજુ બોલ્યાં. અને ધણુ એ ક ફાંફાં પડીથી તેં છપી ઉતારી.

જે હેલ્થો છપી નામદાર ક્યસરની મેં લીધી તે હું કનીગી ભુખીય નરિ મને તાજી થી તેડું મદ્યું કે મારે એકદમ ખરલીન હા જર થતું નામદાર ક્યમર થોડીક રીગિંગમ મને આપનાર હતા. તે વખતે ક્યસર જે બહીના ગોનારા સનમુખ પોતાનું ચીત્ર દે રાખના હતા જે માહોલો એક દલીશમન પોને હતો અને જીમ આરટીસ્ટનું નામ મને યાદ નથી. મારા ત્રણ મદદનીશો સાથે હું પેલેમમાં ગયો પડેલાં પાંચ માનીટ બહાગના એક એકામાં હમુને થોમ્સન પડ્યું. પેલા બન્ને ચીનાઓ પોતાનાં ચીતાના તખ્તા આગળ ગોઠાવ્યાને બેઠા હતા. ફરવાને ખુલ્લો અને હંગેરીયન હુખારમના પોલામાં મજ થએલા અંદર આવ્યા. પોતાનું સર દમામથી ઉઠાવી શાખી તેવજુ મીલીટરી કામે ચાલી આવ્યા તેવજુની હાજરીએ વિજલીક અસર ફેલાવી મુંડી, અને હમે સર્વે સ્થીર થઈ ઉના.

“શુક ગોરનીંગ, ગદસ્થો,” તેવજુ બોલ્યા. તેવજુનો દલક હુકમ કરેલો પણ ખુલ્લો હતો. તેવજુના હાવમાવમા લગકરી ૮૫૭૫ દેખાતી. તેવજુની નજર જોવા હમુને ખાઈ જતી હોય તેવી સીધી અને જેવી નીચે તેવી હતી હતી. બ્યારે ક્યસર વાનો કરેલ બ્યારે તેવજુ આપણા સનમુખ સીધી રીતે ટીકવા રેલ અને તમુને તુરતજ એમ લાગે છે કે તેઓ જોવા આપણું મગજ વાંચી લેતા હોય.

“કેટોગ્રાફર ક્યાં છે?” તેવજુ પુછ્યું. “દીક ગયો. ક્યાં ઉભો રહેવરા, ઉખસ કષ્ટ રો આવેલો?” જોવા પોતાના બાજુએ

લગકરને તેનો કમાનડીંગ એટીસર હુકમ કરેલો હે.વ તેના અગાજે ક્યસરે મને પુછ્યું.

મેં જગા અતારી

ક્યસર ત્યાં ઉભા રહ્યા, તેવજુ દોઢખી દહાડે એમીને સમી પડાવના નથી; એવજુના મન પ્રમાણે તેમ કરવું દરજ નથી ઉતરતું છે. અર્થાના માયા પર દમામથી ઉભા રહેવું તેવજુ ને પસંદ છે. ધણીજ સત્તાવન ટમે ઉભું રહી દમામી મહેરો બનાવનારી છપી નેરજ પસંદ કરેલ. કેમેરા સનમુખ ઉભા રહેતા તેવજુનો ષહેલો વિચાર એજ છે કે તેવજુની મગીથી તેવજુના લગકરીઓ ઉપર કેવી અસર થશે અને ને પીસારથી તેવજુ કુન્સતી થશે દમામી મહેરો લાવી શકે છે. ખીજે વીચાર ચોતાની પ્રજ ઉપરની અસરને છે અને તે માટે નેરજ લા મોડી કિમનની રીડીઓ વાળો ઝત્તકનો હાથ ખુલાસાથી આગળ ધરે છે. બારી અગળ પેલા મે ચીનારાઓના “દક્ષ” ગોઠવા એલા દર્તા એટલે માત્ર “ફાક્સ” ગોઠવામાં મને હરકત થય વાગી અને ને ક્યસરે તત્કાલ જોઈ લીધું

“મીમન નવરસ થઈ ગયેલા દેખાય છે” તેવજુ કહ્યું. “અકસ્થો” તેઓ પેલા ચીનારાઓ તરફ ફરીને બોલ્યા “કોર્ટ ફોટોગ્રાફર માટે તૈયાર કરો.”

તેઓ તુરતજ ખસી ગયા અને મેં ફાક્સ ગોઠવ્યો અને મારા ત્રણ મદદનીશો સાથે મારા થી નેરજુ બની શકે એટલી ઉતાવળથી મેં સાફ કામ આટોપવા માડ્યું.

ક્યસરે એક પછી એક રીતે પોતાની ૮૫ ૭૫ બદલવા માંડી. કેવી રીતે ઉભું રહેવાનું તે માટે તેઓએ આગળથી વીચાર કરી રાખેલો એ દેખાઈતું હતું. કેમેરાની સ મે પણ તેવજુજ મા રત્તર જોવા હતા. ખીજાનાં કેટોગ્રાફીની હુન્નર મ દીનો ક્યાંખી ઝાંખી મારી નાખે તેવી તેવજુ ની હુન્નર જામેની સમજદાર રીતજાત હતી. ફરે

ક કાચ સેવાતી વખતે અને પેતાની દબલબ બદલતી વખતે તેવણુ પોતાની મુઠના આંકડાઓ ના છેડા ચમટીમાં મસતીને ઉંચે ઉંચકતાં અને ખુલ્લું હતું કે પોતાની જરમન મુઠના આંકડાની હમાખી ખતાવવા માટે તેવણુ ઘણા આતુર હતા.

પણ જે રીતે તેવણુ પોતાના “પોઝીસ” બદલતા તે એટલા નો ઝડપથી કરતા કે હું ગમ રાખ નતો.

“ઓલ રાઇટ, આગેલ ચલાવો, બીમન” બસ અટકાજ સખુનો તેવણુ બોલતા અને તેડલાં તો બીજી રીતની દબલબ બદલી નાંખતા. મારા ત્રણે મદદનીસો એકે પછે હતા અને ત્રિજલીની ઝડપે મને એક પછી એક કાચ તેઓ સખુ રદ કરી જતા.

“અસ”! છેવટ તેવણુ બોલ્યા. ચાલીસ મીનીટના અરસામાં મેં પાંત્રીસ બુંદી જુદી ઢબની સખી ઉતારી હતી. જાણે હાલતાં પીકચરો જેટલી સફાઈ અને ઉતાવળે કામ થયું હતું.

“હું મુશ્કેલ કે જેની મને એકપેજ તેવી સખી પડશે” તેવણે તોરથી કહ્યું. “અને પાછળથી હું વરદી આપીશ”.

બ્યારે મેં સચોના મુદ્દસ મોકલ્યા ત્યારે તે નામદારે રીડય માટે લગભગ બધી પાઠી વાળી. હું ડગ થઈ ગયો. જે ખામી મારી આરટીસ્ટ આખોએ નહી જોઈ તે ક્યારે શોધી કાઢી. બોંધમાં સેફન કરચમો કે એક જરાખી કપડાં ઉંવરનો સળ તેવણુની પંસડગી પામ્યો નહી. જે સખીઓમાં તેવણુ બહુજ કરડા અને સત્તાવાન જણાતા તે તેવણે પોતાના લશકર અને પ્રગ્મમાં વેચવા માટે સુંદી કાઢી.

ખચ્ચીત ક્યસર એક રાજકર્તાનું તમામ કુદરતી ખમીર ધરાવે છે.

એક હરીશાંધ.

“પેસ્તનજી પરતાકયા પર પાસેનાં પીરોજ ખાઇ પરાંપરાં પડનાં પણ પેસ્તનજીમા પીરોજ બાઇની પેચવણુમાં પળવારજ પકડાઇ પાર પહેંચના. પોતાની પેચો, પોચો પડતી પામી પીરોજ પોતાના પાહલીશાઇ પાવરીના પડખામાં પડ્યાં. પેસ્તનજીમા પખેરાઓની પરસ્તેશ પાર પાડતા. પવનચકડી પર પેલી પરમે, પેસ્તનજીની પાસેથી પીરોજ પસાર પડ્યાં પવનના પ્રસારે પીરોજના પડદાં પોર પહાર પાડ્યા.

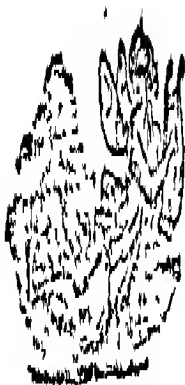
પીરોજની પરેલવાનીથી પગની પેરવી પાર પડી પણ પાંચમે પગલે પીરોજ પેસ્તનજીમાના પગ પાસે પછડ્યાં. પેસ્તનજી પોકારી પડ્યા પણ પીરોજને પકડનાં પીડને પકડી પડ્યા —પહેતી પાહ પુર્તી પાર પડી પછી—પાહ!—પીરોજ પેસ્તનજી પરતાકયા પોકાર્યા.”

આવી નાનકડી સી-તેરેક શખ્દો સુંધીની એકજ અસરથી પહેલેથી છેલ્લે સુધી પુર થતી સૌથી સ્મુજ વાન્તને ધનાય પહેલુ રૂપ્યા ગણુનું ન મળશે. બીજાને રૂપ્યા એટલું મળશે.

ખાકોની જેટલી પસંદ થઇ હાખની કીધાં દંમા તેને બાર આનાલું અકેકે નોવેલ મળશે. તમે બી અજમાવશેજી! એમાં રહેલી નથી.

હરીશાંધ તા. ૩૦ સપ્ટેમ્બર અધિપતિને સરનામે મોકલતી.

સુલકાંતી મહોત્સવ.

(સુલકાંતી મહોત્સવ નામનાર-Shywd.)

(એક સુલકાંતી મહોત્સવે જોઈ શકાય તેવાં પદોમાં આપમેળે
ને કેવ મેલ્યાં તેનો આ રીત ઉદ્દેશવાનો હિસ્સો છે. એમાં
માથા પાછી તુલાં પડાં નથી.)

“ ચાલ, હું તુંને માદરે ત્યાં લઈ જઈ. ઘોષને કાંઈ કટકો જાણું તે હમણાં નરમ પડી જશે. ” તેણે ચાલતાં ચાલતાં કહ્યું.

તેણીની આંખ ને થોડેક દૂર પોતાના કોઈ ઝાળખીતા સાથે વાતે ઉભી હતી. તે પણ ઉપતો બનાવ બેતાં પુરે પુરે આવવા લાગી.

તે એક સારો પણ સુખવાસિ આરાસ્ત કાષિતો રૂમ હતો, એક લખવાની ટેબલ ઉપર કાંઈ કાગળોઓ અને ચોપડીઓ વેર વીખર પડેલી હતી. બાલુમાં બીજી એક નાદની ટેબલ ઉપર એક ટેલીફોન પડેલો હતો. તે ઉપર નજર પડતાં જ નાદની મહેરે ખુશખીથી તાંડી પડી.

“ ઝો, તમારે ત્યાંનો ટેલીફોન બી છે. હારે તો આપણે વારી પડી વાત કરી શકું. માદરે ત્યાં બી છે ”

તેણે પોતાના બનહર પાસે એક બેંચમાં પાછી મંઠાવ્યું અને તેણીનો પગ સાફ કરી તે ઉપર મથમથનો કટકો ચાકીથી બાંધ્યો.

“ હવે બસતી ? તું ચાલી શકશે કે ? ”

“ હા. માદરે ઘેર કાંઈ ઘણું દુર નથી. થોડું તમે કેવા મજાના છેઓ ? મને તમે જ જુજ મળેલો. હું તમારી આગલ આવ્યા કર સચ્ચ ! ” અને તે પટપટખોરી ત્યાર પછી આંખની પાંખડી પકડી ચાલતી ચડતી. તેણીને તે કાંઈ નવા ફેડ જુજાજ મમી ગયા હતા અને તે આખી સાંજ તેણીએ તેનેજ પતપતારો ક્યાં કીધો બીજા હાથ તે ખુલ્લને પણ તે જુલકી પજોજ મમી મધ હતી.

+ × ×

મહેર વીણ ના એક નાદના ચખુમારેલા રૂમમાં શીરીન પટેલ પોતાનું બરતણું લઈને બેઠી હતી પણ આજે બરતણ પર તેણીનું મુલક ખાન નહીં હતું એક આગવી માદ તેણીને સવાન તો તેણીની શાંતિને ખલલ કરતી હતી કદાચી ને તેણીએ તે કામ તેજસપર મુક્યું. અને આ જુમાનું એક ખાનું ચાલીથી જપડી તેનીચે ફર

થી એક નાદનું પેકટ કાઢ્યું. પુખ્તા હાથોએ તેણીએ તે ખોલ્યું, ને વેળા તેણીની સંકર આંખો આંધુથી બીજાવતી હતી

તે પેકટમાં એક સુખી અને એક કાગળ હતાં તે કાગળ ઉપર તેણીએ એક દુખી નજર ફેરવી, અને કાંઈક એ કડો વખત વાંચીને લગભગ મોઢોડે મધ મથનું તે કાગળ તેણીએ આજે પાછું એકવાર વાંચ્યું.

“ નસી, ” તેમાં લખાયલું હતું. “ હું તુંને માદ કરી શકતો નથી. માદરી બહારી મીઠી મહોરદાર આંખોના હાથ દેડળ ઉધારેનું બચ્યું એવું જ જીવ પાપ કરે. એ હું વીચારીજ નથી શકતો અને હું તારા ચેહરા સામે જોવા છાંછતો નથી. હું એમજ ધારી લઉં છું કે માદરે ત્યાં કાંઈ બચ્યું અવનર્યું જ નથી. ને પાપના બદલામાં ને એક કામથી મેં તને હાથ લાગવા છાંછું તેમાં પણ તું ટેલવીજ નાદરમાન મધ ત્યારે હવે માદરે વારતે શો છવાજ ન્હા ? તેથી, હવે, હું તને હોકમ કરું કે ફરીથી એ આખે મને કંટાતો આપતી ના ”

પટેલ નામના એક ગરીબ પણ આખરદાર જવા
ન્યા ને તેવજો પોતાના સેક્ટેરી તરીકે રોક્યો.
આખો વખત તેમની નજરોએ તેમના ધરમાં
રેહવાથી શીરીન અને તે અવાર નવાર એકમેકના
સમાંગમમાં આવતાં એ દોસ્તી એ આગળ
આવતાં ધાડું રૂપ લીધું અને તે જ બંને વચ્ચે
ઓના દીલ એક થયાં

મહેરવાનજીની એ બાંધમાં મુદત મરજી
નહી હતી, અને એક એ વેળાએ જ્યારે
રસાયી એ માટે શીરીન આગળ પોતાના
પણ સામ્યા પ્યારનાં જોડણીમાં માનવાવાલી
તે છેકરીએ પોતાના પીતાને મોહક ખાતર
અને દોહતને લોભ મનથી વજોડી નાખ્યો એ
કે તે હીમતથી એલો શરૂ નહિ.

આને તે કમબખ્ત દુડોડો આળ્યો કે
જ્યારે તે કમનસીમ બનાવ બન્યો

મહેરવાનજી પોતાના કેન્ડને લીજીટ આપવા
ગયા હતા,

જ્યારે જેમી અને શીરીન બન્ને તે રોકેમાં
મદમાં, જેમીનો એકરો એકદમ શીરો ઉપર
તરી ગયેલો હતો. શીરીને ગમરાકને તેવું કારણ
પ્રત્યુ. પહેલાં તે તેણે તેણીને કુખ નહિ કરવાની
મક્કસથી તે તે કારણ જણાવવા નાજ પાડી,
પણ જ્યારે તેણીએ બહોંસ કીધી, ત્યારે તેણી
ની માંધ પર માંધું નાખી રડી પડી તેણે જ
જાણું કે તે ઘણી આફતમાં હતો.

તેનો એક ભાઈ હતો, જે દોઢ વરસની
વાત, જે કાંઈ ચોકકસ મુશકેલીમાં આવી પડ્યો
હતો અને જે છુટતા દુરત પાંચ દિવસ રૂપ્યા
ને માંધે તે નામેશીમાં આવી પડતે એવો
હાલ હોવાથી તેણે જેમી આગળ આવી ધણું
પરખાણું કર્યું, અને ત્યારે પોતાના બાઈ દાખ
તેને તેવું રક્ષણ કરવાની ફરજ યદ પડવાથી
જેને એ બાઈમાંથી નામે માકે મદા
પોતાનાજ નામપર રૂપ્યા કહાડી
એટલું ધર્તાંજ, જેમીનો ભાઈ ફરી

ત્યાંથી કડે ચાલી ગયો તે આજ સુધી ક્યાં
હતો તેનો પતો ન હતો અને ગરીબ બાપડો
જેમી. માદા મદારીના હાથમાં ફરી પડ્યો હતો.
તે પોતાના રૂપ્યા આપી દેવા તેને હરપળે
સતાવતો રહ્યો અને આજે તો ખુદશી ધમકી
આપી હતી કે જે કાલ યતાં રૂપ્યા નહી બરશે
તો તે ફરીવાર માંડશે.

“ અને ત્યારે માદરી આખરની ધુળ ચરો.
શીરો. તે ચીડી પાકવાને છ ગહીના ચયા પણ
તે અત્યાર વૃદ્ધીકતો ચેળેલો હતો કારણ માદરી
પાસ હજી એકદુન યથું નથી, પણ હવે તો તે
છેકજ છેડે પાડેલે બેડેલ. અરે ખુદા, અને
બચાવજે. મહારા ગરીબ પણ આખરદાર પીતાનું
નામ મહારે હાથે ખરાબ ચવા દેતો ના !”

પોતાના બહાલાને આવી રથીતીમાં જોઈ
શીરીન હા વગરની દુખી યદ. એ ! તેણીએ
કેવું ધચ્છીક કે પેને તેને કાંઈથી મદદ કરી
શકે પણ તે કેમ બની શકે ?

અત્યત ગમગીનીમાં તે સાંઠને તેજો બંને
છુડાં પડ્યાં હતાં. ગરીબ શીરીનનું માથું દુખી
ફાટફાટ યતું હતું પોતાના બહાલાની આખર કે
વી રીતે અચી શકશે તે વીચાર તેણીનું
મગજ કાતરી ખાતો હતો.

કા નહી તે કેલ્ખી રીતે પોતાના પીતાની
લીબેરીમાંથી હાલ દુરત જોઈતી રકમ તેની
જાણ વગર કાઢી લાએ ? તેણીના પીતાને
એથી કાંઈ ખેટ જનાર નહી. જ્યારે તેણીનો
ગરીબ જેમીનો નામેશી માંથી અચી શક્યો, અ
ને ત્યાર પછી પોતાથી બનતી તકે તે
તે એટલાં રૂપ્યા છુપાણુપ બરી સકશે / પણ
અરે આખર કરને એ એક જાતની ચોરીજ
રૂપ નહીં હતી કે તે નેહસ્ત વીચારથી તેણી
ખરે મને કમકમી, અને તે છતાં, અરે
નસીમ, તેને તેજ વીચાર તેણીની નજર આગ
ળ બમ્બા કીધો.

મધરાતનો તે અમલ હતો, હાલમાં તેણી
એ કમકમાટ સાથે તે યાદ કર્યું, કે જ્યારે એક

પળના દીવાન્યત પણામાં તેણીધણાં ધીમા
પગલાંએ તેણીનાં પીતાનાં એરડામાં દાખલ થઈ.
તે વોળે, હમેશ પોતાની ત્રીજેરીની ચાંત્રી જે
માં પોતાના અંગત હસ્તાવેગે અને કેટલુંક
રોકડ નાણું રાખતા હતા તે પોતાના તકીઆ
તળે લઈ સુવાની તળેડ હતી તે તેણી બાણતી
હતી અને તેથી તેણી પાધરી તે ઉંઘમાં પડેલા
શેઠાના બીજાણા આગળ ગઈ અને ધીમેથી
તક્યા તળે હાથ નાખ્યો જેમ કરતાં
તે ભગી ઉઠ્યો. તેણી ફગલાઈ ગઈ. તેઓ
એ તેણીની એ આલનું કારણ પુછતાં તે
આપડી ગુચવાડમાં પડી. પણ સાદુચેતી રાખી
એક જુદું બોલી. અરેરે, તે જુદું તેણીની જી
ગીમાં પહેલું અને છેલ્લું એક જુદું હતું,
અને હજી બી તેણી તે માટે પરતાલી હતી

“કાંઈ નહીં પણ, મને તમારે માટે
ધણી બધાંકર સ્વપનો આપ્યો અને ત્યારે જ
વ નહીં રહેવાથી હું તમારી ખચર લેવા જરા
પરતી આવી” અને તક્યા નામેથી પેલો
પાથ કહાડ્યો કે જેમાં તો ચાવી પડેલી હતી.
તે હવે ઉતાવળે ત્યાંથી ચાલી ગઈ.

ત્યાર પછી શું થયું તે તે તેણીને મુત
લગ્યાદ રહ્યું નહીં. તે જીવપર આવેલી હ
તી. પોતાના વહાલાને બચાવવાના ખ્યાલથી તે
લગભગ દીવાની થઈ હતી. કેવી રીતે રૂપ્યા
તેણીએ કહાડ્યા અને પોતાના રૂમમાં પાછી
ફરી તેનું કશું જાન તેણીને હતું નહીં, તેણીનું
મસ્તક ફાટફાટ થતું હતું કેવું બધાંકર પાપ તેણી
એ કાપું હતું તેનો તેણીને હવેજ ખ્યાલ થયો. હવે
કે, જ્યારે ઘણું મોડું થઈ ગયું હતું તે હવે
જ્યારે તમામ પુરું થયું ત્યારે ચા માટે પાછું
હાલું જોઈએ? તેણી એક ચોર તો ફરીજ
ત્યારે હવે બાકી શું રહ્યું હતું. હવે તે રૂપ્યા
તેણીએ જેમીપર મોકલવાનું જોઈએ, જેમી કે
જેન ખાતર તેણીએ પોતાનાં અતકરણનો
સંગોગ આપ્યો હતો. નીર્દોષ આપડો તે શી
રીતે કાપેમાં પાપની ખીસકાડ બે જામરી

વચ્ચે તેણે જ્યારે સદવારનાં પહોરમાં તેણી
ની વીસ્વાસ આપ્યા મારફતે તે રૂપ્યા મેળવ્યા
ત્યારે તેની ખુશાળીનું વરણન કરવું બેમ છે.
તે તો એમજ સમજ્યો કે તેણીએ કાંઈથી
રીતે કાઢાવાલા ફરી પોતાના પીતાને મનાવી
તે એ રકમ મેળવી હશે, અને ત્યારે તે બન્નેનો
ઉપકાર માનવા તેણે પોતાની ફરજ વીચારી.

તે તુરત તૈયાર થઈ પહેલાં પોતાના માંગ
નારને રૂપીયા ભરી આપ્યો, અને પોતાને
નામોશીમાંથી છુટા કરવાની ખુશાળી અને સ
તોષનાં એક હસનાં સાથ શીરીનને મળવા ગયો.
પણ અરેરે, ત્યાં તેણે જે મામલો જોયો
તેથી તેની તમામ ખુશાળી હવામાં ઉડી ગઈ

તે દિવસે મહેરવાનજી લગાર મોકેથી ઉઠ
યા હતા, મગર ઉઠવા સાથ, પોતાના મામુલ
મુજબ ત્રીજેરીની ચાવી તકીયા તળે
નહીં મળવાથી તેવણુ ચુરસે થયા. તેમને રાતનો
ખનાવ માદ આપ્યો અને હવેજ તેવણુને ખ્યાલ
થયો કે પોતે ભગી ઉઠવાથી શીરીન કેવી ગમરા
ઈ હતી પણ અરે તે બનીજ કેમ થકે! શું
તેવણુની બેટી એક ચોર! તે ખ્યાલજ ક્ય
બેઠકો હતો.

દીધો. વધુ વાર તે પાપનો ભંધકાર બોલે તેણી ખમી શકી નહીં અને પીતાના પગ આગળ પડી તેણીએ રડનાં રડતાં સધળું કર્યું.

“ઓ પપા, મને માફ કરો હું અમાગણી તે વેળા થેલીજ થઇ હતી, પણ અરે તે બધું જેમને ખાતર હતું”

“એકદમ સુખ” તેવજુ તેણીને હાથની એક અક્ષત સાથે દુર કાઢી ” તે નાપાક હોકરાએ માફ કરે ધર બરબાદ કીધુંજ તેને ખાતર તું આ તું જન્મન કામ કરવાખી નહીં સુકી ! ”

“અરે પણ તે તો બિચકુલ નીરોઈ છે પપા તે તો—” “તેનું નામ હું સાંભલવા ચાહતો નથી ”, તેવજુ ગમડાત કર્યો ? જો, છોકરી હજીમી હું તને માફ કરી શકીય. તારે હવે તેને એકદમ છોડવો ” તેવજુ સહેજ નરમ થતાં બોલ્યાં.

“ઓ પણ તે કેમ બની શકે ? હું તેને છોડી શકતી નથી. યાદ કરો, પપા, જ્ઞાણ મમા નો તમે અત્યેનો પ્યાર યાદ કરો ”

મ જન્મ્યો. જેમના ભાઈ કહી જે દેશાવર ચાલી ગયો હતો. તો તેના અચ્યુત મરણના સ માચાર તેના ચોનીસરસના જણાવવાસાથ વધુ એમ જણાવવું કે એ અડી વરસના અરસામાં ફરીએ ઠીક નાણ. એકદું કયું હતું જેના વારસ તરીકે હવે જેમી માલેક થયો હતો.

તેવો એ પછી કાલાખામાં એક નાહનો સું દર વીત્યા લઈ ત્યાં જઈ રહ્યાં જે અરસામાં શીરીને એકવાર પાણી પીતા. પર કહ્યુંદી બધું મત લખી મારી ચઢી, પણ મહેરવાનજ થયું કહ્યું થતા. શીરીન તે બામદસર હમેશ કુખી થતી અને ત્યારે ભલો જેમી તેણીનું તે હુખ બુલાવવા પોતાથી બની શકતું કરતો જોકે તે પોતે પણ એ માટે ધણો મુશ્કેલી અને બળાપો કરતો

શીરીન હાથમાં સધળું મારી જમરે યાદ કરતી. હતી તેણીએ દેતાથી પોતાના હોથ પેલી જખી કે જે એકલાજ પોતાના ધરની યાદ હતી તે ઉપર હાથ દાખ્યા અને ગમગીન આ થયી તે પર બે પળ દીકવા કીધું.

“ઓ પપા, તમે કેટલા સખત થાવો છો તેણી બબડી” શું તે એક જુલ માફરી આખી જીંદગી દરમ્યાન મને સતાવશો. ?

એવામા બારણુ ખમડયું અને નાહની પી હું રમતી રમતી ઓરડામાં ફાપલ થઇ. તેણીએ ઉતાવળે તે ખખીને કાગજ પાઠાં ખાનામાં છુપાવી દીનાં પણ તે બાળકની ચચોર ચરમે તે જોયું અને વળી પોતાની જ્ઞાણી મમાની આંખમાંના આસુ પણ તેનાથી છુપા રહી શક્યા નથી.

“કાંય પીછું તું હજી રમ્યાજ કરશે કે ? ” માતાએ જરા કપકો આપ્યો “હવે જરા બેસીને લેખત કર મારી દાહી દીઠી અને તેણીની લે સનનીચોવડી ‘બાળપેઠી’ પીછુંને આપીતે તુરત બહાર ગઇ કે જ્યારે પેલાં ખાણામાં ચાની એમ જ રહી ગઇ હતી. તે તેણીની નજરે પડી નહી.

પીંતુ લેસન કરવા બેઠી પણ તેણીનું તે ઉપર ધ્યાન લાગ્યું નહી, આંક ફાંકા ઉપર મ

1. असिसे इपाभाई दाराभाई रणडी.

Thoughts on New Year.

Written for Gulshan by—Rupabai Dorabji Rabadi.

Read and digest.

“ May holy thoughts adorn—Each youthful heart &
mind & day by day may you be found—More gentle, good kind.”

Luciuda-B.

Oh ? the coming Year, ! What ? gladness are revived—the memory
visions float before our minds, f bringing back the joys that was
eyes. We are so full of joy to greet the new friend, that the loss of our
old friend we scarcely note. Such is life ? We never stop to think
that our new friend—the coming year—will perchance prove less
true, less faithful, or less generous than our departed friend—the
past Year ? We are apt to forget the many blessings—the bright
happy days which we have enjoyed under the kind friend's aus-
pices & turn with longing eyes to that unknown, unfathomed
Future, which may prove less delightful—or who can tell perhaps
will prove full of thorns ? To some of us, the page of life would be
newly spread, white & spotless,”

As I sit in such meditations, countless thoughts of by gone
times and scenes invade my mind in quite succession, and as
I take their review my warm breast is thrilled with love and
gratitude to the Heavenly Father for the countless blessings shower-
ed through life, & for the great love & mercy heaped upon my
head, doubtless to all—but chiefly to me in each trying hour. Words
of fervent praise rise to my lips, & I can hardly resist the
temptation of falling on my knees & meekly adore the omniscient
power, in which I dare say many of my readers will heartily join.

“ a living present, without a past.”

Perhaps, to many of us the past, with mingled feelings will
often rise in the minds; the memories slowly steal, & bring
tears to our eyes To some the pleasant pictures of the past

May my humble petition be heard—that He who has blessed the past, may bless the new-born
Year ?

Another year has fled ! We are a year older than we were on

this day last year ! Thus days & months & Years pass swiftly till at last we gather to our fore Fathers. Each year seems to proclaim that, "thou too must die; beware, this might be your very last year in this mortal world." The future is blank & wisely hidden from us, and only the present is given.

Let us this day decide to improve the state of our minds & hearts—make up our past neglects, if any, so that hope's bright sunbeam might dawn upon our way and encourage us to tread the paths of wisdom; the knowledge will surely make our last moments happy & hopeful. So, let us welcome this new year with prayers heartfelt & sincere. Above all, let us remember that if my clouds appear to darken our bright horizon of life, the never failing help is always nigh, & however sorely our hearts are tried, there is one above us who will be our Guide through this & every year.

As this is the day—as I said before of—holy meditations, let us make some good resolutions—resolutions good & abiding—such, that find us on this day, coming year, to God & more deserving of His grace & His great kindness, than we are at present moment,

& such that bring peace of mind "dearer than all" ! First of all let us be more religious—for without a religion, we are next to nothing. Let us try to look through it—blowing off the chaff & reach the kernel to do this, we must try & learn to know Him—find out true reasons for His Laws—Laws set out and arranged for our well being, & which our Fore-Fathers revered without asking "why,—or whence" being guided by their great faith & their natural instincts both of which we lack now a-days.

Then, we must try to form our characters, to right earnestly cultivate the habits which constitute the character not outward polishing but inward improvements which go hand-in-hand with religion, & which—to speak the truth—forms a part of religion & greatly contributes to our general well-being. Such as truthfulness, integrity, cleanliness of mind & body, holiness of thoughts, kindness, love and devotion, manners & morals. We should remember that character is power. A person without a character is as a ship without a rudder—drifting aimlessly on the vast worldly ocean.

"The officer who forgets that he is a gentleman, does more

harm to the moral influence of his country, than ten men of blameless life can do good " (Lord Stanley to the students)

The same words can well be applied to us all. The crown & glory of life is character. That is why we must be very careful that no evil habits our nature may imbibe. It is a fine remark of a Russian writer that, "Habits are a necklace of pearls, unless the knot & the whole unthread. A habit at first may seem to have no more strength than a spider's web but once formed it binds us with iron chain especially the young ones. It is our first & most important duty to train up our young ones from the first to acquire good, pure & virtuous habits. In them they are most easily & imperceptibly formed, and once formed they last for life. The beginning holds within it the end."

Last, & not the least of all we must acquire the habits of self-denial & self help. After all, life has something serious in it. It can not be all a complete history of humanity as many of us seem to think. In order to live a life-to be enabled to enjoy it in good earnest, we must early learn to practise self-denial & self culture,

the acts of affection, discipline, industry, thrift & self-control comprise under this head. Most men work for the present, a few for the future. The wise work for both—for the future in the present & for the present in the future."

(Guesses at truth)

The real secret of all success is to know to deny yourself. If you could but once learn to get the whip hand of ourselves? It will be a hard battle gained.

I am sure many of my gentle readers will readily agree with me when I say that many among us debase themselves by the vices which accompany civilisation but make no use of its-benefits and advantages. They eat, drink, & sleep and abandon themselves to their sensual appetites. To speak plain—they know no good no religion the thought of future or coming sorrow, or of helplessness that comes with year or sickness, never enter their head, or if perchance they do if they heard the feeble voice of conscience they suffocate it they kill it—stop their ears till at last the nature—never failing nature takes its revenge & hurls them down down—whence they shall never be able to lift up their heads, they drag many an innocent

unsuspected ones behind them to share the fall. Many, of what are called "Upper Class" share the above vices & their natural results. Many waste their means to keep up appearances, and in feeding folly, dissipation & vice. Even those who have no means of their own to indulge in, create the means by giving themselves up to the bad habits and sensual enjoyments,—thus our nation has lowered, & is lowering itself day by day to the very depths of shame, misery & crime! Let us rear dear ones—our young ones to thrift and economy.

"In the family, as in the state," says Cicero—"the best source of wealth & well-being is economy."

Burns says:—

"Reader, attend, whether thy soul
Soars fancy's flight beyond the pole
Or darkling grubs this earthly
hole in low pursuit—
Know prudent, cautions self-control
is wisdom's root."

There is also a French proverb;

"Qui a vingt ne sait, à trente
ne peut,

à quarante N'a-jamais ne
saura, ne pourra, N'aura." that
is:—"He, who does not know at

twenty, at thirty can not, at forty he will not have—he will never know, never could, & never will have."

There is a sort of dignity in the very will of saving for some worthy purpose, even though the attempt might ultimately prove futile; because it produces well regulated mind, & also presents opportunities of practising that self denial, which is essential to our well-being & comfort, & which is surely an ornament to our lives. It gives prudence a triumph over extravagance a mastery of virtue over vice—& secures comfort. With a wise economy, life will prove a blessing & old age an honour. The methods of practising economy are very simple. Spend less than your income or earning never incur even a common debt always try to live within your income & make a rule to put by even a trifling—never mind how scanty your earnings may be. As they say;—

"Know when to spend & when to spare,

And when to buy, & thou shalt
never be bare."

The secret of all success is to know how to deny yourself, to save & to economize. Extravagance is the sin pervading in our

circles. Not only the rich & moneyed-classes succumb to its deplorable influences, but it extends to the middle class. The latter has such a burning desire to keep up appearances, & keep pace with rich ones in all its worldly transactions that they contrive first small debts & then involve into larger ones. They can't bear the idea of being thought poor, as if it were a crime to be thought or called so. While in reality it is quite contrary. The best are often the poorest. There is no disgrace whatever in being poor. The happiest part of our lives is while we are battling with poverty and gradually raise ourselves above it. It is then that we deny ourselves for the sake of our dear ones, it's then that we have many opportunities of becoming wiser & better & consequently happier in our dear homes, the envied of many a rich ones & make ourselves really useful to society at large. Many a benefactors have been poor & out of their poverty & utterings their benevolences has flowed. Poverty often purifies our morals. The charity which merely consists in giving, is an idle indulgence. Rich men may become satiated with food, & lose appetite, while poor men relish and digest anything. A

begger, is said, to have asked alms of a rich man "because he was hungry" "Hungry?" said the millionaire, "how I envy you."

Dr Abernethy's prescription to the rich man was "Live upon a shilling a day, and earn it"?

When the Duke of York consulted him about his health, Abernethy's answer was—"Cut off the supplies, & the enemy will soon have the citadel." Thus poverty is no disgrace, it is honourable in many instances. Many un honest, God-fearing, religious, and generous men & women are poor and what of that? the society that does not harbour or honour the people who are not considered rich in money, is not worth the name or worth single thought of good people. It is far better for us to shun such societies.

Many a time poverty is sent to good people, by kind providence as trial or a safe guard, and wise cheerfully yield to its chastening influences. It is said, that "when poverty comes in at the door, love flies out at the window" But love flies quite as often from the houses of rich? in order to have a happy cheerful home, loving & cheerful hearts are wanted, not the riches,

I know many an Extravagants, to whom a rupee borrowed or begged is far sweeter than one honestly earned. It has so far as I know, become the settled custom of the flourishing towns. They would rather borrow than earn. Those who are thought to be well-educated & rich, are the greater debtors, contracted to keep up appearances and to be thought affluent. So much so, that every other kind of well-being is either lost or under-valued. And then to see them toiling and moiling,—twisting and doubling themselves in order to recover their moral tone by bestowing charities. To bestow a charity is of course our very best and very first duty—duty towards our Creator and duties towards our fellow-creatures—none can gain—say that? It is also the first of the manifold benefits that we derive from self-denial and economy. On the other hand those who are debtors and charity-givers at one and the same time, can hardly be called charitable, or rather the charity should rightly assigned to him from whom we have borrowed for it! The charity is good in itself and for its sake we should economise and save. We must, for its sake—practise self-denial and self control.

"Who—who—who" s here,

I, Robert of Doncaster.

That I spent, that I had,—

That I gave, that I had,

That I left, that I lost!"

Again:—"Real glory-springs from the silent conquest of our selves, and without that the conqueror is nought—but the first slave."

By running into debt we give another person power over our liberty. We dare not look our creditors in the face. What madness to run into debt for superfluities? To think how the shopkeepers and drapers press us to buy fine clothes—using the names of great rich ladies and gents, as the buyers and admirers, and thus place strong temptation in our way? In olden days Romans are said to regard their servants as their enemies. We must regard the drapers and shopkeepers in the same light? They tempt the wives and daughters of honest men to run into debt, for the sake of fine dresses and ornaments and what not, and then charge heavier prices and their foolish customers pay them very often, they have to pay more than double as a penalty of being imposed by them.

Thus a great part of their income is swallowed up, which should go to the poor and indigent, for upon our industry and frugality our well-being depends.

"To catch Dame Fortune's golden smile

Assiduous wait upon her,
And gather gear by every will
That's justified by honour.
Not for to hide it in a hedge,
Not for a train attendant,
But for the golden privilege
Of being Independent."

(Robert Burns)

Mr Joseph Bayendale posted up the following texts in large type along his warehouses, so that every passer-by might read them-

"Never despair." Nothing without labour. "He who spends all he gets, is on the way to beggary." "Times lost can not be regained." "Let industry, temperance, and economy be the habits of your lives." "God helps them that help themselves"

The following are some of the maxims engraved on the tomb of one of John Donough of new Orleans.

"Remember always that labour is one of the condition of our existence.

"Time is gold, throw not one minto away, but place each one to account.

Do unto all men as you would be done by.

Do not spend but produce.

Deprive yourself nothing, but live in honourable simplicity and frugality."

Dear readers, while concluding this, allow me to offer my hearty congratulations to each and all. May the Almighty prove this New year to you and your dear ones and friends, full of health, wealth, prosperity, long life, and above all, may you be blessed with that "peace of Mind" which is the master-key to the happiness, we clamour after so incessantly? May His great mercy bring hope to the hopeless-health to the ailing-peace to the sore-hearted, happiness to the unhappy, and sweet contentment to all? Amen! Amen!

હું હનસાકું!

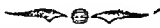
પરોણા—બુધા બેઠકને મને અંક કીસી
આર દું વને પેપી આરણ
બુધાજી—(મમાના બોવામાં બરણને) નહિયા
મને તમારા જાવ બોણશે. મારા મમાને
કીસી કરોને પેપી મને આપો.

અંતે સમજ !

(એક દુઝી વાર્તા)

ગુલશન'નાં પટ્ટી અંક માટે ખાસ.

લખનાર—મિસ શીરીન.

ખાનિંદ એક ખુશ છે: એવું ગણીને ચાલનારાંઓ આખરે છે. ઠંડાણે આવે છે તેનો દાખલો આ વાર્તા દાખલ છે. ફરજને ખાતર નહિ પણ રમુજને ખાતર જુકું ઓલી પોતાના સંસારનું નજીબ વાળવી સાચીએ આ ધ્યાનમાં લેવા જોગ છે.

એક સાંજે મેરવાન મોટી પોતાની અદરાય-લી પ્રીયાને ઘેર જવા ઓળીસેળી નીકળ્યો. સ-એતા મુજબ તે આજે ખુશ મીઠાજમાં નહી હોતો, એમ તરત તેનાં મ્હેડાંપરથી જણાઈ આવતું હતું. ઘણાજ ઊંડા વિચારમાં ધીમે કદમે ચાલતો તે “અંકીસ વીસા”ના કુશદે કંખા-ઉંડમાં દાખલ થયો, અને સીડી ચડી અ-દર દોડમાં આવ્યો. ટેમણ પર પોતાની ટોપી અને લાકડી મુકી તેણે આજુબાજુ નજર ફેંકી પણ કોઈ લાં નહી હોવાથી, તે ત્યાંજ કેરા ખાતો ટોળ્યો. પાંચેક મીનીટ તે ટોળ્યો હશે. કે અંદરથી આંસાં તેની વહાલી મોહરદાર બહાર આવી, અને તેને ઉભેલો જોઈ એકદમ ઉભી રહી ગઈ.

“હા મેહલવી, તમે ક્યારે આયા? ઓ કવી ખીલધી? તમે ખી શું?” પણ તેનો ઉદાસ ચહેરો જોઈ તેણી એકદમ ચુપ થઈ ગઈ. “મે-હેલવી, શું છે?” તેનાં ખલાં પર હાથ મુકી તેણી એ પુછ્યું. “આજે સીરીયસ કેમ છેવ, કીયર? તમને ઉદાસ થવાનું શું કાંઈ કારણ મળ્યું છે?”

“હા. કાંઈક તેમ છે ખરું.” મેરવાને ચં-બીરાધથી કહ્યું, અને પછી નજીકનાં ટેક સેફ

પર બેસી, તેણીને પોતાની નજીક એવી તે બોલ્યો, “આંસાં. હું મુછું તેનો સાચોજ જ-વાળ આવજો. ગઈ કાલે હું સવારે આપી ત્યારે તું મને મળી નહી, અને આજે સહવારે મેં જવારે તેનું કારણ પુછ્યું, ત્યારે તે મને એમ કાંઈ કહ્યું કે તું બહાર ગેઈતી?”

આમ નહી ધારેલો એથીતો સવાલ સમજ આતાં શીકકો પડી ગઈ પણ તુરતજ હીંમત રાખી બોલી, “એટલે-તમે શું કહેવા માંગો છો.” “માગ સવાલનો જવાબ આપ.” ખીનું કાંઈ નહી. તે એમ કાંઈ મને કહ્યું કે તું ફરવા ગઈ?”

“કાંઈ. તેવાળી હું ગેઈતીજ? તમે શું કહેવામાં ગોઝ તે મને સમજ નહી પડતી.” તેણીએ પોતાના હાથ તેના હાથમાથી છોડવાની કોશિશ કરી, પણ મેરવાને તે મળ્યુતીથી પકડી રાખ્યા.

“તું કાલે ગેઈતીજ? તારી પકડી ખાતરી છે?” તેણે ફરીથી પુછ્યું.

“અલખતાં. કાંઈ નહી?” હસવાનાં ઢિંગ કરતાં તેણી બોલી. “મેરવાન, તમેથી શું જો. હું જાઉં કે નહી જાઉં તેમાં ફેર શું પડવાનો હતો?”

“ નહીં કેર નહીં ? ” મીવાય કે-આંવાં તું
જુલું જોયે ન મને પસંદ નથી અને કોઈવાર
મને એમ લાગે કે તું મને-”

“ તમને શું લાગે ? ”

“ કે તું કોઈ કોઈવાર જુલું જોયેય ”

“ હું જુલું જોયું ? ”

“ હા. ”

“ અરે ! ” ફરી એકવાર તેણીએ પોતાની
હાથ ઊડવવા માંગ્યા પણ તેણે હોડવા નહીં

“ સમજ એનીય, ” તેણીના માન પસાર-
વારતાં તે માયાથી બેસે. “ હું એમ નહીં ક-
હેતો કે તું આવી જુલું જોયે. તું
એમ નહીંની બોલતી હશે. પણ નહાણું નહાણું
જુલું જોવતી હશે. તારાની એ એક
એવી જુરી ચીજ છે કે જે જરા જરા કરતા વ-
ધારે વધી જશે. ”

“ એ, હું કંઈ તે જાણતીય નથી. હું
જુલું જોવતીય નથી. ” તેણીએ તુરંતજવાબી
કહ્યું, પણ તેણીની આખમાં આસુ હતું

“ તારું કોઈ કુખરયા માટે હું ધરો દી-
ગીર છેડા, આમુ કીધર, પણ રરણ પડી
આપણને જવારે સાથેજ જીવતી ગુજરતી
છે, આપણ તે જ્યારે સુખ કુખતી સદાને માટે-
ની પાતળ બાંધવાની છે, ત્યારે તો સસારમાં
આપણને સદા સાચાંજ રહેવું જોઈએ. જાતી
આનંદમાં બી-”

“ બસ, બસ, હું કાંઈ એવું સમજવા
માંગતીય નથી. તમે ધંધુ જ થતી છો. ” અને
હર્ષ તેણી મોટેથી રડી પડી

“ ના, રડ આશા. કદાચ હમણું એ વાત
છેડવામાં હું મુખે હોવાય. પણ હું એ ખરી
બીના જાણતા માંગતો હતો. કાંઈ નહીં બસ
જવા દે એ વાત. ચક્ર ઉકેલવાર થા આપણે
નાટકમાં જઈએ આઠ વાગવા આવા. ”

“ નહીં. તેમ કાંઈ બનશે નહીં, જ્યાં
સુધી તમે આઠ કહેવું ખરે મનસુખ નહીં, ત્યાં

મુશી હું તમવાર નથી ચલાવી હું કાલે બહાર
ગતીય. ”

તેણે તેણીના હાથ ને અત્યાર સુધી પકડી
ગળ્યા હતા. તે એકદમ ઊંડી દીધા, અને દી-
લગીર એટલે ઉડી બારી આગળ જઈ બેઠો.

“ આનાં, ” ઘેડીક પણ ચુપ ઉભો રહેવા
પછી તેણે તેણીની તરફ ફરી કહ્યું ‘ આશા
ત્યારે તો એમ ધારવામાં હું જ બોટો હતો. હું
દી નથી છું, જા, તમવાર થા આપણે જઈએ. ”

આશા જીતી. જુલું જોવી તેણી ફાતી ગઈ.
પોતાનાં ફેલે થયેલી જોઈ તેણી ખુશાળ જીરે
તમવાર ચલા દોડી, અને પા કલાકમાં તમવાર
થઈ આવી. નેએ બનેએ નાટકમાં જવા ચાલું
મક્યું. આ મે રરતે તેઓ એક પણ બોલ
બોલ્યાં નહીં તે એક નવોજ વખાણવા લાયક
પારખી સસારી નાટક હતો, એકે એકને તે
પમદ પડ્યો પણ આશા, -તેણીનું ધ્યાન રેજન
તરફ નહીં હતું. તેણી તો સાંજની બાજુ ધાક
કરતી હતી

નાટક પૂરો થયો. મેહુલ્લીએ રાખેના પ્રમાણે
નજદીકના એકાદ હોટેલમાં આશુ લેવાની
આહાર દેખાડી પણ તેણીએ ચાકી જવાનું બોલું
બદાનું કદાકી તા કહ્યું. અને તેથી તેઓ
પાંચરાજ ઘેર ગયાં, ત્યાં બહાર બારણા આ-
ગળજ તેણીને ચુક નાઈટ ઇચ્છી તે છુટો
પડ્યો, બારી જીરે તેણી પોતાના રૂમમાં
ગઈ, તરેહવાર વિચારો તેણીને આવતા હતા.
અરે, તેણીએ એમ કાંઈ કીધું હશે ? તેણી
સાચુ જ કામ નહીં બોલી હશે ? તેણીનું બોલવું
મેહુલ્લીના ધ્યાનમાં હજીર ઉતર્યું નહીં હવું એમ
તેણી સારીરીતે સમજતી હતી. તેણે પણ કાં નહિ
તેણીને વધારે જુલું જોવતી અટકાવવા એમ
નાંખતી કીધી હોય ? અને અરે તે એક કેવું
હરણ જુલું હતું. મહ કાલે સહવારે હજી વાગે
જ્યારે મહેલ્લી નહીં ધારેતો તેણીને ઘેર આવ્યો
ત્યારે તેણી હજીર સુનેલી ઉડી નહીં હતી. નાદ-
રરત તબ્બેલના કારણે રાતે ઉંઘ નહીં આવવા-

થી તેણી સદવાર સુધી ઉઘી રહી હતી. પણ શરમને લીધે તેણીએ ફરવા જવાનું બહાનું કહાડી તેને ઉઠાવ્યો હતો, અને તેણી ગાંધ કોઈ વખત તેણી એમ જતી હોવાથી તેણીનું એ છુટું કાપડું તે વખતે તો મેહેલ્લી ચુપ રહ્યો હતો. એટલે તેણીને ધીરજ આવી હતી, પણ આજના એ ઝોમીંતા સવાલથી તેણી ગભરાઈ ગઈ હતી. તેણે કેમ જાણ્યું કે તેણી બદાર નહી ગઈ હતી ? તે એવો આદમી નહી હતો કે જે ફક્ત વહેમ લેખજવાથીજ એમ સવાલ કરે ત્યારે તેને કેમ માલમ પડ્યું ? શું તેણીના દેખાવમાં તેણે કંઈ માલમ હતું ? કે તેને શું નોકરોને પુછી જોયું હતું ? તેણી પોતાની બૂલ માટે ધણી પરતાવા લાગી. નાહોયીજ તેણીને છુટું બોલવાનું ટેવ હતી, અને ત્યારેજ તેણીના માથાપે તેણીને વારવારે બહેલે ઉતેજન આપ્યું હતું. એકપુરી દિંકરી હોવાથી લાડ અને વરાહ માં તેણીને ઉધારવામાં આવી હતી. અને તેથી 'નાનપણથી મોટપણ' તે કહેતી તેણીના બાપ માં ખરી પડી. જરાક છુટું બોલી, જરાક બોલી, માથાપ આગળ, પાડ પાડેથી આગળ, દોસ્તો આગળ, એમ કરતાં કરતાં પોતાના ખાવંદ આગળ ખી બોલવા લાગી. અને હવે આજે એ છુટી ટેવને માટે તેણીને પરતાવો થતો હતો. તેણીના માથાપે નાહોયીજ તેણીને કંઈ નહિ એ ટેવથી દુર રાખી હતે એમ હવે તેણી વિચારવા લાગી. અલગતાં વાંક તેણીના માથાપ નોજ હતો. એક બમ્બુ મોટું યજ્ઞ સુખ અને આશીર્વાદ પામે અથવા કોરીની કીમતનું કી-તાયનું કોંઈતું યજ્ઞ દુખી નીવડે એ સંધનું તેના માથાપ તરફથી જળતી કેળવણી પર આધાર રાખે છે. માથાપ જો સારી કેળવણી આપે તો બમ્બુ મોટું યજ્ઞ પાછળથી સારજ ફળ મેળવે છે. ત્યારે છુટી કેળવણી ખોટા, લાડ, અને હદ બદાર. વહાલથી તે બીગડી જઈ પાછળથી દુખી થાય છે, જે આપણું અહોના બાપમાં ખરું પડેલું આપણે જોયું છે. c

સામ્યુ બોલી દેવાનો એક સરસ ચાન્સ તેણીએ ગ્રામ્યો હતો. એમ જાણી તેણી ધણી દુખી થવા લાગી. તેણીએ ખીજે દીને મેહેલ્લી આગળ તે વાર સામ્યુ કહી દમ આદમાગવાનો ટેકાવ કીધો. પણ તે આવશે કે નહી ? તે શરસો થયો હશે તો કદાચ નહિ ખી આવે ?

મેહેલ્લી રાજ એક દેરો તેણીની આગળ આવતો હતો. અને તેથી ખીજે દીન સધી અધીરતા સાથે થોજવા સીવાય ખીજે છુટકાજ ન હતો. તેણીના બનિબનાં સખને આધાર મેહેલ્લીના આવવા ઉપર હતો. તે આવશે કે નહી તેના ધડક ધુમરા-મા તેણીએ આખી રાત પુગી કીધી. ખીજે દીને પણ આજોજ દીવસ તેણી બેચેન રહી અકેક ધડી અકેક વરસ જેટલી લાગખી લાગતી હતી.

આખરે ચાર વાગ્યા મેહેલ્લીનો આવવાનો વખત થયો. તેણી ડેસ કરી; બારી આગળ તે ની રાહ જોતી ડોખી. ચાર વાગ્યા પાંચ મીનીટ ઉપર યજ્ઞ, દસ યજ્ઞ, પંદર યજ્ઞ, ત્રાડચાર. અને આખરે પાંચ. પણ મેહેલ્લી આજોજ નહી તેણી-દુખી છગરે આંખમાં આમું સહીત ત્યાંથી ખમી અંદર આવી. તેટલાં જોરામાં ટેકીફાન વાગ્યો. તેણી દોડી. મેહેલ્લીનો રહાડ તેણીએ તુરંત એલખ્યો. સોરાજ હીંગ સોજીક તેની આશીર્વાનાં વડાને કાંઈ મોટર એકસીડન્ટ થવાથી, હોસ્પીટલમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો. અને તેથી તે પણ સાચે ગયશે હોવાથી નેનથી આવવાને બની શકશે નહી એમ તેણે જણાવ્યું. લાગત એક અકવાડીઉં સધી મેહેલ્લી આવ્યો નહી. તે રાજ ટેકીફાનથી તેણીની ખજર પુછતો હતો. મેહેલ્લી પેલી ખીનાં બુલી ગયો. હશે એમ ધારી જોલાં ખુશી થવા લાગી, અને તેણીએ ખરી ખીના જણાવી દેવાને જે ટેકાવ કીધો હતો તે હવામાં ઉડી ગયો.

, એક અકવાડીયું વીતા બાદ મેહેલ્લી પાછો આગલ માફક આવવા લાગ્યો. પણ તે થોડાજ પણ થોડાજ વખતમાં ચાલી જતો કાન્થ તેના વડાની ગેરદાજરીમાં એકસીડન્ટ દાખલ તેની પર કામનો બોનો વધારે હતો. આવાના ધારવા મુજબ

ખ મેરવાન પેથી ખીના બુધીજી ગયો હતો. તે આગળના જેવો પાછો રમુજી અને દરતો બન્યો હતો. અને તે જોઇ આલાં ધણી ખુશી થઇ. તે જીએ પકકો ઠરાવ કીધો કે હવે કદી જુદું બોલવું નહીં. પણ નહાતી યા મેડી ખાખમાં સદા સાચું બોલવું અને તેણી શું એ ઠરાવને વળગી રહી નહીં. તેણીએ એ ઠરાવ કીધો ખરો, પણ અમલમાં મેડી શકાયો નહીં. કેમ મેલાય ? જે માણસને એક દેવ અસહયીજી હોય તે જલદી છોડાવવી મુશ્કેલ પડે છે.

એક દહાડે મેહેલ્લીને ઘણું કામ હોવાથી સાંજે આવાને મળવાનું નહીં બનશે એમ ધારી અપોરે બે વાગે તેણીને ઘેર ગયો. હોવામાં કાંઈ નહીં હોવાથી તે રમુજને ખાતર ત્યાંજ છુપાઈ જો બો હતો તેવામાં આંધાનો મોટેથી બોલવાનો સાદ આગ્યો.

“પૈસા ! પૈસા કાંઈ દરગાં અપોરો નહીં” તેણી હરકેરાઈ બોલતી હતી, થોડા દહાડાં વાગે થોભનુંજ પડશે. હમણાં તો સત્તર કર. પછી હું પૈ એ પૈ સુકવી આપીશ.”

“પણ ખાઈ થોડા વખત, થોડા વખત કરતાં બે મહીના થવા આખા ને હજુર તમે થોજવા કહોજ તે કેમ બને ?” કોઈનો કાકાનુદી બયો સદા સમજાયો. “હું ગરીબ માણસ પૈસા વગર કદાં સુધી ટવણું ? મને હમણાં પૈસાની જરૂર છે, ખાઈ બધા નહીં તો થોડા તો આપો. થોડા જદી ચેનની સીવાઈના પૈસા હમણાં આપો. પછી ખીજ આપજો.”

“નહીં. તેમ કાંઈ બનશે નહીં. મેં એક વખત ના કહ્યુંની ? બસ જા. હું જોતો નહીં કે હું પોતે હજુ તો ખીજાં કપડાં સીવાઈને બેસી રહી જ પછસા હાથમાં આવશે, ત્યારે આપજા જા, થોડા દહાડાં રહીને આવજો.”

અને પછી તે કોઈ દરજી બજારતો ખમડતો મેહેલ્લીને જોવા વગર હોલમાંથી મસારા બધ બહાર નીકળી ગયો. મેહેલ્લી તેની પુકે દોડ્યો અને જેવો તે દરવાજામાંથી થોડેક દુર ગયો કે

તેને કાંઈ મારી ધોખાડી મેલના કંટલા પૈસા રહ્યા હતાં તે પુછ્યું.

“સાહેબ, મારા એકવીસ રૂપ્યા ખાઈ પર રહેલા છે, તે એવણુ આપતાં નથી. બે મહીનાનો હું ધોલા ખાજી છ. હું ગરીબ આદમી પૈસા વગર પુરું કેમ થાય સાહેબ.” હાથ જોડી તે દરજી એ કહ્યું.

“કીક છે, બે આપ રૂપ્યા, હું સુકવી આપુજ. હવે ફરીથી ખાઈ આગળ મળિના ના જતો.” હયાં દયાળુ મેહેલ્લીએ ગમવામાંથી રૂપ્યા કાઢાડી તેને આપ્યા, અને પછી બમળ પખીમાં ઉભેલા તેને ત્યાંજ છોડી તે ‘વીલા’ તરફ પાછો ગીયો,

સીદ્ધી પર ચહડતાં આલાં તેને સાંખી જ ગયો.

“કેમ મેહેલ્લી, આજે કાંઈ જલ્દી આયા ?” તેણીએ અચરતી બતાવતાં પુછ્યું.

“હા. આજે સાંજે એકીસમાં જરા કામ વધારે છે, તેથી પછી મેડેથી આવવાને બનશે નહીં, એમ હોવાથી હમણાં આગ્યો. તેણે ખારથી તેણીને આલ ‘સવારી કહ્યું’.

ત્યાર પછી ખીજ સાધારણ વાતચીત કરી મેહેલ્લીએ વાત છેડી.

“આધુ, જાન, એ હમણાં અહીં કોઈ અઘી ગયું કે ? હું હમણાં આવતો તો ને કોઈ દરજી જેવો મને સાંમે મળ્યો, તે એ ટલો તો ઝડપમાં ચાલતો તો કે અધિજા હું ટની મારક મને જોશમાં અડડી પડ્યો. તે કાંઈ ચુસ્તાથી એમ તો બજારતો હતો કે” બે મહીનાનાં પૈસા અટકાવ્યાજ તે નહીં આપતાં” તે વહાલી, એ શું તારો દરજી કાંઈ હતો કે ?”

આપ સવાલ આગળનીજ માફક નહીં ધારેલો હોવાથી, આલાં ગમરાઈ ગઇ, પણ જુદું બોલનાર, માણસ તે કાંઈ ખાંડ્યું જાય ?

“દરજી ? નહીં મેહેલી હીઅર. અંદીં તો કાષ્ટજ નથી આયું” તેણી હીમતથી બોલી. “મારા દરજીને તો મેં પૈસા ચુકવી આપ્યાજી, એટલે તે શાને માટે આવે ? તમારી કાંઈ લુલ્હ હશે.”

“પણુ તે નીકળ્યો તો દરવાજામાંથીજ મેં પોતે જોયોની.”

“તે તો બા કાણુ જાણે. પણુ અહીં તો કાંઈ આયું બી નથી ને ગયું બી નથી.”

“ખરેખર ?”

“ત્યારે ખરેખર નહીં તો જોડું ?”
મેહેલી સુપ થઈ ગયો તેણે બોલે ? આતો ‘જીતી આંખે આંધળો’ તેના જેવી વાત હતી.

“ત્યારે તો મીરીજ લુલ્હ હોયો. બીચારા લુલ્હમાં અંદર ધુસી આવ્યો હોશે. પણુ હું જાણું કે કદાચ તે તારો દરજી હોયને હુને પૈસાની જરૂર કાંઈ હોય તો હુને આપું, તેથીજ હુને પુછ્યું.” અને એમ બોલી તે ન રૂમાલો મેહેલું ગુજતાં બાડી નજરે તેણીની તરફ જોયું, પણુ એક બી બોલ્યા વગર તેણી ઉભીજ રહી.

થોડો વખત એવાર પેદારની વાતો કરી મેહેલી જવા હોયો.

“મારાથી હવે સાંજના નહીં અવાશે, હું આઠાં, હું વાટ ના જોતી. હવે તો કાલે જ આવશ.” તે જતી વેળા કહેતો ગયો.

ગરીબ બાપડો મેહેલી ! તે આવ્યો ત્યારે ખુશ મીઠાસમાં હતો, પણુ પાછો ગયો ત્યારે રજીંદા અને દુખી બનેલો ગયો. પણુ કાંય નહીં રજીંદા બને ? કાંય નહીં તે દુખી થાય ? જેને પોતાની સુખ દુખથી જાગ્યે કાંઈકી તેણીને એવી રીતે જુહું બોલી તેને કોતો જોઈ તે દુખી નહીં કાંય થાય ? પણુ આક્રીન છે તે બધા જવાનને કે તેણીની

એવી ભુરી ટેવ જતાં બી તે તેણીને અતી ઘણી દેહતો, અને નાંખની કરતો હતો. હજુર પચ ધીરજ રાખી “કાંઈ નહીં. પછી સૌ થઈ રહેશે. એ સુધરી જશે,” એમ વિચારતો.

પેલી તરફ આઠાંએ શું વીચાયું, તે જોઈએ. મેહેલીનો જવા પછી તેણી ફતેહથી મલકાવા લાગી. “મારો બોલો બલો મેહેલી, મેં તેને કેવો ઉડાવ્યો. હીક થયું કે મુવો દરજી જઈ અહીંથી ધસડાઈ ગીયો તો, નહીં તો મારો રૂકાસ થતો. ને વળી હીક થયું કે મેહેલીએ બા આવે જી નહીં કીધી. માડ કહેલું એના ધ્યાનમાં હતરી ગીયું. મુઝું જુહું નહીં બોલવાનો તરત વિચાર કરજી પછુ શું કરું. જુહુંજ બોલો દેવાપછ. પણુ કાંઈ નહીં. જરા સરખું જુહું બોલો નેમાં થઈ શું ગયું ? માટીડાની જાતને બધુંજ સાચું કહી છપ્પે તો પછી આપણે તો તેના જોડામ જેવા ગણાઈએ. એતો વળી નહિ કહેવા જેવું હોય તો નહીં બી કહેવાય. મારો વર થયો તેથી શું થયું ? હીક થયું ને નહીં કહ્યું તો”

કેમ વાંચક ! શું ધાર્યું ? જે ઘણી પોતાની પચોતરને જીવ કરતાખી જવાદા આહો, તેજ પરણેતર પોતાના આવદ માટે કેવું માન ધરાવેજ ? કેવું મન ઉચ્ચારેજ ? પણુ દુન્યાજ એવી છે. જુદાજ. અને લુચ્ચાઈ લઈ ગાઈજી દમણા રાજ્ય છે. તેના હાથ કઠ ગા છે. ‘આવ દને ખુદ બરાખર’ એમ જાણતી વફાદાર મોહર દારો આપ દુન્યામાં જવલેજ માલમ પડશે. ધણીનેજ પૈસે રાજ કરી તેનેજ જોડામ બરાખરે જાણતી અજગાઓ ધણીબી નજરે પડે છે. જ્યારે તેવા કમનસીબ આવદા ઘેરમાર્યા ક’ટાજોડા ક’લ્યામાં જી ગુજરવાનું વધુ પસંદ કરે. છે. પણુ એવી થોડાક મુરજોને ખાતર આખી સ્ત્રી સોસપટીતું લાવળક કરવા હું માંગતી નથી. કાંઈ વફાદાર મોહરદારો એના પછુ આવેજ, કે જેઓ આવદને ખુદ બરાખર ગંધી સાચ્યા વ

હાથથી તાબેદારી કરી માન આપે છે. વફા-
દારીમાંજ પોતાનું જીવન સમજી પોતાના
જીવન ભોગે પણ પોતાના બાગીદારને સુખ
આપવાની કાશેય કરે છે. અને અલગત તેમ
કરવાની તેઓની ફરજ છે. પરંપુ સંસાર સુખ
કરવાનો એજ રસતો છે.

મેહેલ્લી ત્યાર પછીની રોજ ચાલુ આવવા
લાગ્યો, અને આગળ માફકજ છુટથી વર્તવા લા
ગ્યો, એટલે આલાને ખેવડી હી મત આવી.

“એલીસ, સોરાજ પોતાની સીકનેસમાંથી
સારો થયો તેની ખુશાળીમાં હમે આવની કાલે
રીસેપસનનો મેળાગડો કરવાનો વિચાર કીધો.
તું ખી આરશે કેની ડીઅર ?” એક સાંજે ધેર જતાં
મેહેલ્લીએ પુછ્યું.

“હા, મેહેલ્લી હું આવશ પણ તમે મને
હવા ક્યારે આવશે ?” તેણીએ ખુશ જગરે જ
વાત આપ્યો.

“રાતે સાડા માતે હું આવશ, કાર્લીંગ. તું
તૈયાર રહેજે.” તેણે કહ્યું અને પછી છુટો
પડ્યો.

તેના જરા પછી આવાં વિચારમાં પડી.
મેળાવડામાં તેણી કેમ શું પહેરશે ? નવી સાડી
તો એક ખી નહીં હતી. અને પાસે પૈસા થોડા
હતા તે તો ઉચ્ચા રાખ્યા હતા. એટલે ખીજી સા
ડી લેવાઈ રાખ્ય તેમ નહીં હતું. હવેજ તેણીએ
પત્તાવો યવા લાગ્યો કે તે દહાડે મેહેલ્લીએ રૂપ્યા
વિશે પૂછવાથી તેણીને એ સાર્યુ બોલી હતે તો
આજે નવી સાડી માટે તેણી રૂપ્યા માંગી શકતે
અથવા તો મેહેલ્લી પોતેજ તેણીને સાડી લેવા
ના રૂપ્યા આપતે. હવે કરેખી શું ? પોતાની પાસે
જે સાડીઓ હતી તેમાંની એકાદ સોજીજ નેહ
પહેરે તે જતો જો કે તેની ધણી વખત પહે
રેલી હતી.

ખીજે દહાડે ઠેવેલે વખતે મેહેલ્લી આગ્યો
આજાં તૈયાર હોવાથી સારેમીજ મળી,

“કેમ આવાં એ લુની સાડી કાંય પેહેડી ?
એ તો તું ધરી ધડી પહેરેય. નવી સાડી તારી
પાસે નથી શું ?” આતતાં વાર તેને પુછ્યું.

આજાં સરમાઈ મઠ તેણી શું બોલે ? તેણી
એમ કેમ કહેતી તેણીની પાસે નવી સાડી નહીં
હતી ? તેણી એમ કેમ જણાવે કે પૈસાની તંગી
ને કિધે તેણીએ નવી સાડી નહીં કિધી ?

“મેહેલ્લી,” તેણી ધીમેથી બોલી “મેહે
લ્લી મારી પાસે નવી સાડી નો છેરે પણ તેનો
કવર મને મમતો નથી.”

“એટલે ? નવી સાડી છે પણ કવર મમતો
નહીં. તે શું ? કવો કવર છે ?”

“કાંય કવર.” જે નામ મેહેલ્લી પાદ આ
પ્યું. ને તેણીએ બોલિ દીધું.

“કીમ ? એ ત્યારે તો તે તુંને ધણેજ એ
બરી. તે સાડી પહેર આવુ તેજ પહેર” તે ખુશિ
યાં બોલિ ઉઠ્યો.

“નહીં. નહીં. હું કાંઈ તે પહેરવાની નથી.”
તેણી મગમગ બોલિ

“પણ કાંય નહીં ? આવાં, તારા ખુશમુરત
ઝોડાં પર ને ધણી સરસ લાગશે. જો પહેર.”
મેહેલ્લી કાશવાલા કરતાં બોલ્યો.

“નહીં, મેહેલ્લી તમે બોલોશિ ના કરો.”
આજાં વધારે શીકડો પડી મઠ.

“પણ અમળા દેખાડનો ખરી. જોજે કેની
છે ?” મેહેલ્લી એતી ચીગે દનો કે આવાં જુદું
બોલતી હતી, તેથી તેણે જાદ કરવી ચાલુ રાખી.

“નહીં નહીં. હમણા નહીં ફરીથી દેખાડશ”
તેણીએ દેખાડવાની પણ ના પડી.

“પણ હજી તો ધણો ટાઇમ છે. લાવ તો
ખરી.”

“નહીરે મેરવાન શું જો તમેથી ? મારા કેસો
જોવા માંગવાનો તમને શું હક્ક ?”

“હક એરેસે ? હું તારો વર ને મને હક્ક
નહીં.”

“ નહીં. નહીં. હું કાંઈ તેમ કહેવા માંગતી નથી. પણ તમે હુકમ કરતા હોં બોલો છો તેથી હું ના કહું છું. ”

“ હા. હા. હા, એમ કે સ્વીકાર ? ત્યારે હું નમ્રનાથી જોવા માંગુ છું, હવે તો દેખાડશે ? ”

અરે, તેણીએ કેવું. હમણું કે હમણા તેને દેખાડવાં નથી સાડી હતે ?

“ નહીં. હવે તો નહીં. તમને હમણા દેખાડું. પછી તેજ ટેપ પડે ”

“ ત્યારે એકીસ, તુ શું એમ કહેવા માગે છે કે મારે તારી ઉપર હુકમ નહીં ચલાવવો ? જેમ તું મને ટ્રીટ કરે તેમજ મારે ચલાવું. ? ” મેહેસ્ત્રી ગંભીર થઈ ગઈ બોલ્યો.

“ નહીં. હું તેમ કહેતી નથી. પણ આપ વખત તો હું તમને ક્યવં દેવાની નથી. ” મેહેસ્ત્રી ડીઅર, તમે બી એમ શું ચેડાં કહાડો. ” અને હાં તેણીએ હસીને ખાસથી તેના ગાલ પસવાયો.

ખસ થઈ ચુક્યું. ખેત્ર ખતમ થયો. તેણીના નાજુક હામતું ગોવા જાડું હોય તેમ મહેસ્ત્રીએ સુખ થઈ જઈ નાંખતી કીધી.

“ ઠીક છે ચાલ આપણે જઈએ. ટાઇમ થયો છું. ” અને તેઓ બન્ને મેળાવામાં જવા નીકળ્યા.

તે એક ઘણાજ સરસ મેળાવડો હતો, અને હસી ખુશીથી સર્વેએ તેમાં ભાગ લીધો હતો, અને હુકમાં-દરેક રીતે ફોટો સાથે તે મોડી ગતે ખતમ થયો. આમાં અને મહેસ્ત્રી ઘેર પાછા ફર્યા. બહાર દરવાજા આગળજ તેણીને છેડી તેને ઘેર જવા હમણું.”

“ કાંઈ મહેસ્ત્રી અંદર આવેલા ? ” તેણીએ અચરતી બતાવતાં પુછ્યું.

“ નહીં એવરી. હમણા ઘણું લેટ થયું છે કાલે આવશં કીધર. ” અને પછી તેણીને એક કીસ સાથે શુક-નાઈટ હમણી. તે ગાડી હકારી ગીયો.

તેણી ચેતી ગઈ કે સાંજનાં બનાવ વિશે તેના મનમાં કાંઈપી, હતું અને તે ખ્યાલે આખી રાત તેણીએ દુખમાં કહાડી.

બીજા દિને સહવારે તેણીને એક વિચાર આવ્યો, કે કાંઈપી કરી કીમ કલરની એક નવી સાડી લેવી, અને તેમી આજે અને પછી મહેસ્ત્રીના મનમાં એમ હસાવતું કે ગઈ કાલે તેણીએ જે કહ્યું હતું તે ખરજ હતું. અરે, પછી કેવો ખુશી થશે ? તેણી સાચ્યુજ બોલી હતી એમ ધારી તે કેવો તેણીને ચ્હાશે ? એ વિચાર આંતરમાં, તેણી નાસ્તો ખાઈ કાપડાવાની ફરજને જવા નિકળી. બે ત્રણ ફરજને ફરવા પછી તેણીએ માંગવા મુજબના કલરની સાડી મળી. રૂપ્યા આપી તે લઈ તેણી ઘેર આવી અને પોતાની સાડીમાં પરથી કોરોમાંથી એક સારી મેચ ચતી કાર લઈ તે પર મુકી સાંજે પહેરવા તૈયાર કીધી પાંચ વાગ્યા. આમાં નવી સાડાં પહેરી તૈયાર થઈ તેની વાત જોતી બારી આગળજ ઉભી રહી. ટાઇમસર તે આવ્યો. કીમ કલરની સાડીમાં સજ થઈ ઉમેલી પોતાની વડાલી પ્રીયાને જોઈ તે ખુશીથી ગોવા ઘેરો થયો.

“ આહ મારી આંખોએ નવી સાંડામાં કેવી દીપે છે ? હું કેવો સુખ કે ગઈ કાલે તેણીનું કહેવું બોલું. માન્યુ.

તે સીદડીઓ કુદાવતો અંદર ગયો, અને ટેપ-લપર ટોપી ફેંકી, તે આમાં કમી હતી ત્યાં ગયો અને “ આમાં આપજ તે સાડી કે ? વાહ તું કેવી રોજે છે ? ” એમ બોલી તેણીને પોતાની નજદીક બે ચવા ગીયો, તેઓ આંધાં તેનો હાથ ખસાડી દુર ખસી ગઈ. એ એકા એક તેણીને શું થઈ આવ્યું ? મેહેસ્ત્રીના આંખ્યા અગાઉ તેણી કેવી ખુશાળ જીવે તેની વાટ જોતી ? હતી ? અને હવે એટલાવારમાં એ ફેરફાર કેમ થઈ ગીયો ? કોણે કીધો ? ખારે-ખાર કે જે અજીત, અંચર, બડાબળવાન તે સર્વોપરી છે જે ની સગા અને હકમત શું ધનસાન કે હેવાન

એ સવે પર સરખીજ છે. જોનો જોડ્યો ખીજો કાંઈજ નથી. મેહેલ્લી તે હા બાહાર ખુશાળી દર્શાવતો જોઈ, તેણીએ તેને કેવો દયો દતો હતો તે યાદ આવવાથી તેણીની છાતીમાં એકા એક કાંઈ ખુશી આંધુ હતું. આવદ તરફનો ખ્યાર અને વડાવ કુદરતીજ તેણીના હૈયામાં ઉછળી રહ્યું હતું. કાંઈ દાહાડે નહીને અજે એકાએક દયાનો ચમટો તેણીને કુદયો હતો.

“ટામો. ટામો, મહેલ્લી, મને દાધ ના લગાડતા.” તેણી દુર ખીરતાં બેલી. “હું તમને કાંઈ કહેવા માગુજ.”

“તે શું છે? મને હમણું તું નહી કહે. કુજો રહી જમ તેને પુછ્યું.”

“હું તમને કહું પણ તમે દુરજ ઉભા રહો. તમે જાણશો ત્યારે મને ધીકારશે મહેલ્લી. ગઈ કાલ—ગઈ કાલે મારી પસે નાં સાડિ નહિ હતી. હું તમારી આગળ જુકું બોલી હતી.” તેણી નીચી જુડીએ તેની તરફ જોયા વગર બોલી.

“જુકું બોલીની ? ત્યારે આપ આડી તે પહેરીજ તે ?”

“મારું જુકું ખુપાવવા મેં એ નવી સાડી આજે સહવારે ધીધી.”

“અને તે છનાં તે મને કહી દીધું.”

“હા.”

“કાંય કહ્યું ? તું જાણતીની કે તારા કહેવા વગર હું એ ખીના જાણી શકતેજ નથી હું એમજ ધારતે કે તે મને ગઈ કાલે સાચુ કહ્યું હતું. તે મને ખરું કાંય કહ્યું ?”

“મહેલ્લી તમે અયા સાં સુધી નમને ખરી ખીના કહિ દેવાનો મારો જિયાર નહી હતો પણ તમે આવનાને વાર જે ખુશાળી દેખાડી. તે મારેથી જોવાઈ ચકાસુ નહી. ત્યારે મારેથી યોગાયુ નહી તમને કમવા માટે મારું અંત કરણ મને ઘણું હાંખવા સાચુ.”

મેહેલ્લી એ સાંભળી મુજમાં હસ્યો,

“પણ તુંને તો મારી દરકાર નહી હતી, તું તો મને તારા વાળામાં રાખવા માંગતી હતી. તારો મારી તરફ ખ્યાર નહી હતો ત્યારે તારું અંત-કરણ કેમ હાંખ્યું ?” તેણે ક્ષીમેથી સવાલ કર્યો.

આવાજે જવાબ આપ્યો નહી.

“મને જવાબ આપ, એલિમ, મારો સવાલ તે સાંભળ્યો કે ?” મંબીર રહાઈ તેણે પાછું પુછ્યું.

“મેહેલ્લી મને માફ કરો, મારી ખુબ ધમ્. હવેથી હું તમને સદા સાચુજ કહેવજ છું. હું તમારી આગળ વારે ધીએ જુકું બોલતી હતી જેવા દરજ્જેને માટે ફરવા જવાને માટે વિગેરે હું જુદજ બેલી હતી, પણ હવે ફરીથી કહી નહી આમશ મને માફ કરો મેહેલ્લી તમે મને ધીકારતા તો નથી ?” અને એમ બોલી આ માં કમલમા મહોડું છુપાવી કચકા ખાવા લાગી.

મહેલ્લી તે જસો વહાલો આવદ એ દેખી જ કેમ શકે ? તેને પોતાના જન્મે દાયો લાગ્યા કરી તેણીની સામે જઈ ઉભો.

“અહિ આપ આજાં, મારી આગળ આવ હું તુંને ધીકારતો નથી, હું સખગું જાણુંજ. અને મે તો તુંને અગાડીજીજ માફ કોધુંજ” તેને મવાથી કહ્યું પણ આજાં તેની આગળ મઈ નહી

“નહી તમે મને માફ કીધુંજ અને મને ધીકારતા નથી, એમ કહેો મેહેલ્લી તોજ હું તમારી આગળ આવું.” તેણી બોલી તે તેણીની નજ-દીઠ ગયો, અને પોતાના પાંસામાં લીધો

“આજાં મારી તરફ જને, કીવર તુંને હું ધીકાર એમ તું મંતીજ કેમ શકે જ હું મે તારા સખગા વાંકો માફ કિવા હતા આવજી માફ કરજ, અને હવે પછી મ-સારમાં ખી માફ કરશ.

પણ મને તું પ્રેમીસ આપ, કે હવે પછી કદી તું જુદું બોલી મારાથી કાંઈ બી હુવાવશે નહીં. આપણને સંસારમાં સાથે. જીવગી યુગ્મવાની છે. આપણ બંને એક મેકના પ્રુદાને બાર સુધીના સુખ દુખના ભાગીદાર છીએ તો પછી એલીસ, આપણને એકમેક તરફ સદા સાચ્યાંજ રહેવું જોઈએ. તું સાચ્યુ બોલવાની કોશિશ કરજે વદાલી. અને તેમાં હું તુને મદદ કરશ. તારો બચાવનાર તારી સંભાળ લેનાર, અને તુને સદા સારી રાહે દોરવનાર દાખલ હું. પ્રુદાને ઘેર સુધી બધાવશે છેવું. અને તે મારી ફરજે હું. સારી રીતે સમજાવું, અને મારાં મેત સુધી હું તે મારી દરેક ફરજે તું વદાલી તરફની બળ લાવશ. પ્રુદા મને તેમાં મદદ કરો !” સઘળું આરથી સમગતી તે વદાલો ખાવડ બોલ્યો. આમાંએ તેનાં મોંઘવા મુગ્ધાનું પ્રેમીસ આપ્યું.

“હવે પછી કદી જુદું નહીં બોલવાનું પ્રેમીસ હું આપું, વદાલા, અને તમારી લાખણ દાખલ આપણો સંસાર સુખી કરવાની સદા કોશિશ કરશ. તમને મારા ખાવડ મારા, પ્રુદા, મારાં શેક, અને મારા સદાના વદાલા સાથી દાખલ ગણી મેત સુધી તમેને સદા સાચ્ય નીવડવાની હું કોશિશ કરશ. પ્રુદા આગણો નેજે હબાન થાઓ !”

અને હમાં તે બંનેએ સાથેજ “આમીન ! આમીન” પુકાણું

* * *

વદાલા વાંચક, હવે મારે કાંઈ વધુ લખવાનું રહ્યું નથી. આમાં અને મેહેલ્લી દાલ પરણીને

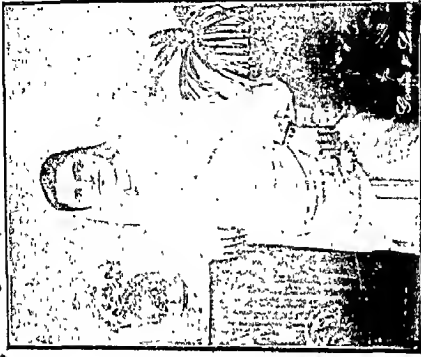
એક થયાં છે, આમાંએ જુદું બોલવાનું તદનજ છોડી દીધું છે. પોતાના વદાલા ખાવડને અદા બરાબર ગણી માન આપે છે. બધી રીતે જોનાં તેણી એક વદાદાર, તાબેદાર, અને સાચ્યી પર-જેતર નીવડી. પોતાના ગરીબ સંસારને સુખી કરવાની સદા કોશિશ કરે છે, અને તેમ કરવાની તેણીની ફરજજ છે. ગરીબ હોય આ તવંગર પણ ધણી ફરજ એ દરેક સ્ત્રીની સર્વથી મુખ્ય ફરજ છે ધણીએ જોને માથેતું તાજ છે. અને સંસાર સુખી કરવાનું કામ તાજ તરફની ફરજે બળવવાથીજ આસાન થાય છે, જે સ્ત્રીએ પોતાના ખાવડ પછી બસો ચાલુ કે ગમે તેવોગી હોય તેની તરફની દરેક ફરજે અદા કરી તેણીએ ગયા પોતાના પ્રુદા તરફની ફરજે બળવી, જીવગી સુખી કીધેલી કહે વાય છે. તેમાંજ તેણીની શોભા છે, માટે મારી વદાલી બહેનો, તમારા પતી ધરફની દરેક ફરજે, તન, મનથી સદા બળવતાં રહેજો, અને આમાં નેવાંજ વદાદાર અને સાચ્યા પરજેતર નીવડજો !

આ નવા બેરતાં સાલે હું એટલુંજ ધ્યાનીય કે પરવરદેગાર મારા હમદિન લાખઓ અને બહેનોને સદા નેક ગુણથી આપો અને સુખી જીવગી પસાર કરવાને તેઓનો મદદગાર થાઓ !

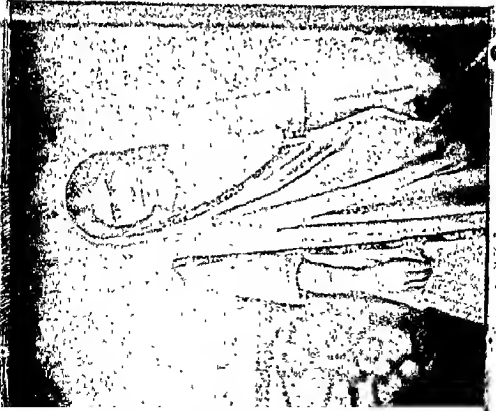
અને હવે મારી આ વાર્તા ખતમ કરતાં એટલુંજ હું ચાહીશ કે આજનું આય નવું બેરતું સાલ મારાં માનીતાં માસીક “ગુજરાત”ને તેમજ કુલે જોહાનને દરેક રીતે મુબારક થાઓ ! આમીન !

અસિસ જરમાનુ એ. કિશાનાલા.

મહાનગરના એક પિત્ર મુશા

ખાનદાની ટંકરાઈ

યાને

સરજતનો ભોગ.

એક સંપૂર્ણ વાતા

(ગુપ્તચરના આધારે)

સખતાર— સીંગ તેહમી દુરામશ મેલતા.

કચમરે હિફાળાં આ નતલીના બેનની લાખી પણ મ્હીલી વાર્તા, કુટુંબી મગરનીમા
મરત ઘઈ મદાર ખતવા દ્ય હિજોં માટે આશુક સમાન છે. કહરત પોને પણ કવી કગા
હાત કરે છે તે આ વાર્તા ૨૫૭૮ બતાવે છે.

મકરણ ૧ છું

‘મને કેમ વખત એવ લાગેછ મારા
જીમ, કે આરે એક સુખી રાખતો જોઈ
એછ. અને તેમથી મનન થતા હું જો
શું કે તે મને છોડી દીધોછ અને ખાલી તુ
તારે વતન ત્ર કરવા આવી ગયોછ”

લીનીએ એ વખત મીડા દમવા માગે
તે મોતનાના એવેગ તન્દ્ર જોયુ અને તે પો
તાનો નાતુક દાર તેા ખખાર મુકી દે
ખના દલખમા દાખન થઈ

‘જમર જન રીક ખુનો ખાતર નમે
એમ ના મોરો” જીની દવામય મોટેકું કવી
જો ની” હું ગ્રાંસેમ નથી કેલ મારે
વનન રાજ ગવા જાડે” મર ગજ તો તમો
જોને છેવો તમોજ મારો જન. મેર જીમ.
માગ મરહાર, મારા ધણી મગ રીરજ અ
ને રાખ છેવો મને તમો મિત્તર મ્હીજ કશા
ની મરન નથી ખુના અને તમો સિદ્ધ મા

રો કેમ મરન નથી એ કીક કીક તમે
માનશો, સાગી મને ખીક લાગેછ કે તમે
મારા જે ને ખરેખર આદના દરો કે ? તમે
માગ જતા કેટલા અદકયાતા છેવો, તમે લંડન
ની ફેશનેજન મરકવનાં લોહી અને જામ
છેવો અને હું સાદિ માદી જીદમી લોગવની ના
ચાર, નવળી નાર છું તમારી ફેશનેમલ અ
ને આનેતોખર એવખની ખાતુઓ આગર હ
તો ખીનકવ એવખમાખની ગામડીઅન અધ
પડ્યા ! એ તે વખતે તમેને કેવું નીચુ જો
વુ પડશે !”

“બસ કર મારી પ્યારી લીની, બસ કર !
મને ફેલમમા મરી મરી રહેલી આગકાવની
તીરીમત ક ખાતુઓ કરતા તુ મારી પ્યારી
ની સાદિ રીતમત હમર દરજે મને વધુ
પ્યારી છું ખુન પાસે મારી અરજ છે કે
હવે હમેગ એનીજ ગાદી માદી રાખે !”

આ જોહુ એક જોવા લાયક ચીજ હતું
ખને આશુક માશુક એક ખીજ ઉપર પોતાનાં

જન કરતાં પણ વધુ ફરિયાદ હતી. મનથી તે બે જન હતાં, પણ ખાતેનમાં તે તે એકબે હતો.

તેઓ બે હાથમાં હાથ મેળવતા તે દેવળમાં દાખલ થયા, જ્યાં બીલી દરેજન જોરગમની ઉપર ગ્રેક્ટીસ કરતી હતી.

“વદાતા હવે તમે જાવો,” લીલી બેલી “રતે તમે તમારા પીનાજી સાથે અમારે ત્યાં જમવા આવનાર હોવો તે મળ્યું.”

તે બે બહાણાંઓ આવતાં વાળનો જ રાક પણ ખ્યાલ કર્યા વગર એકબેકને બહાણી બેરી છુટાં પડ્યાં. ડીક પોતાને ધરે ગયો અને લીલી રાખેતાની ગ્રેક્ટીસ કરી પોતાને ધરે ગઈ, જ્યાં તેણીને આવકાર દેવા છુટો ગયો એ તકવાર ઉભો રહ્યો હતો.

“દીકરા તું આને ગ્રેક્ટીસ કરવા શા માટે ગઈ? હમણાં જે વખત ત્યાં પહોંચે ત્યાં પહોંચી પરીણાઓ આવશે તેઓ માટે તકવારી કરતાં થાકી જશે.”

“પપા દીવર, પરીણાને આવવાને તો હજી બે કલાકનો લીકાંજ છે, તેટલાં તો મને પુરતી આશાએ મંત્રી થાશે.”

છુટો બાપ પોતાની બેરી તરફ મગરરી નેત્ર પુછતાં દરેકો.

બે કલાક પસાર થયા બાદ ગાં બેની પાસે લીલી પોતાનાં પરીણાએને આવકાર આપવા ઉભી હતી.

ગાં એ ધગો પૈસાચલો હતો. ને ધગો જ માયાજી સ્વભાવનો હતો, તે આસપાસનાં એને સુખી બનાવવા તથા ગરીબોને બીન દાંસસે મદદ કરવામાં પોતાનો તમામ વખન રોકતો હતો. લીલી પર તેને હવળન હતો. અને તે તેણીને પોતાની ન્યાંબ આગળથી જવા પણ ખીસવા નહિ દેતો હતો. લીલી પોતાના પેદર ઉપર હવ આપતી હતી.

હાજર રહેલાં પરીણાઓમાં લીલીનાં પેદર નો બહુજ અત્યવશે દોસ્ત અને હમેશનો સાથી જે ત્યાંના દેવળનો વડો પાદરી હતો તે હતો. એ ઉપરાંત સર જોનમાર્ટન અને તેનો એક પલ્લુ હતો.

સર મોરટન ધગો મોટો આદમી હતો. તેની એકબાજુ પીઝાજી ધણી હતી. અને તે મોટી દોલત ધરાવતો હતો. તે પોતાના મોટા નામને માટે હદ બહાર મગરર હતો. અને તે નો એક ડીક પણ પોતાની માફક મોટું નામ કાઢે એવી તેની ઉમેદ હતી. તેને પોતાનો એક ડીક લીલી એ સાથે અદરાયો હતો તે જોકે ગ્રાજી પસંદ તો નહિન હતું, છતાં આખરે તેને નાંખતી કાઢી હતી. લીલી ધણી ખુશચુરત અને પદમાચાળી હોવાથી તેને ધણીજ આનાકાનીએ ડીકને લીલી સાથે અદરાવાની રજા આપી હતી.

બાજી ઉપર સવગાઓ સાથે મળી વાન ચીતમાં લીન થઈ ગયાં હતાં. તેટલાં એક દરેક દાખલ થઈ સીધી પોતાની જગ્યા શોધણી આગળ ધસી ગઈ. ડીક પાસેજ બેઠો હતો એટલે તે દાસીએ શું કહ્યું તે ખંધું તેણે સાંભળ્યું.

“એક ધગો છુટો આદમી શોકને મળવા માંગેજ, મીસ એ. તેને કહ્યું કે ગાંદર ગેદા મક્કા છે માટે ગાંદર ગાંદર પાસે જાવો. પણ નહિ, ને તો બસ શેડનેજ મળવા માંગેજ.”

“શું છે, લીલી?” ગાંદર એણે દાસીને પોતાની બેરી સાથે ધુસધુસ કરતી બોલ. ટેમલને બીજો છેડેથી પુછ્યું “એમી શું કહેજ?”

“એક આદમી તમેને મળવા માંગેજ. પપા,” બેરીએ પોતાના બાપને દાસીને જવા બોલ્યો. અને પછી ડીક તરફ ફરી દરેકને બોલી, “ડીક, સાફ છે કે તમે ગાંદર નથી. ગાંદરને કોઈની દીવસ ક્યાર હોતો નથી.”

ડાં એએ દુરત માફ માંગી ઉઠનાં બો
લ્યો, “ મને એ મીયાગને જોવાનું જોઈએ.
અનપ્રતી દવા આપીને આનુજ ”

લીલી દુરત ઉઠી અને તે સર મોરદનની
સાથે વાને વળગી ન્યારે પાદરી અને ઠીક
એક બાળુ વાને બેઠા. ખાલુ પુરું થયું હતું.
એટલે તેઓ મો હેલમાં બેસી એનાર પે-
દારની વાતોમા મસ્ત બની ગયા એટલામાં
વળી એક દામી આવી અને લીલીને કહ્યું —

“ મીસ લીલી, મહેરમાની કરી જઈ
શો આગળ આવો. તમેને એ પશુ પળ
ખોડવા મિનાબોવાવેજ ”

લીલીનો શોભા સમાન એહેરો મરે પુ
ની જોવા થઈ ગયો અને એક પશુ બેન
બોલવા વગર તે જવાન બાળુ પોતાના પેર
ના દવાખાના તરફ દેરી.

ડાં એ સર મોરદન સાચી નાચીનીનો
ખ્યાલ કરતો પોતાના દવાખાનામા દાખવ
થયા, પશુ ત્યાં ખુરસીને અંદેનાને ઉભેલા,
આંખોને બંધ તેના મનમાં સવના ખ્યાલ
દવામાં ઉઠી ગયા.

“ તોમ, હું મને જોનાવેજની ?

તે નવા આવનાર આંખોએ દવાખા
મેહોડું કરી, જુવ દાકટરને પુછ્યુ. દાકટર
એ આગળ મથો અને તેનો હાથ પકડી
એક ખુરસી પર બેસાડ્યો.

“ જોકે, જોકે, હું પાછો આવ્યો. હું તો
સમજ્યો કે તું મરજી પામ્યો હશે અને જુદાની
માફી લામો વખત થયા મેળવાં મુકયા હતા ?
જોકે, હું જીવતા છું તે હજી માનવામા નથી
આવ્યું. તારા દાકટર નહીં સ્વપ્નો જતા હોય
તેમ જોરડાની આસપાસ જોઈ બોલો.

તે નવા આવનાર ઉઠ્યો અને તે પોતાના
જુનાં દોસ્ત ને બગલમાં રેડતા બોલ્યો—

“ મને પાછું આવવું પડ્યું. હું જાણે
છું તેમ હું અહીંથી નાહમી મથો અને, પોલીસ
એમ સમજી કે હું પેલા પાદાર
મોટા રકવે અકસમાતનો ભોગ થઈ પડ્યો હતો.
જેથી મને નરી જીંદગી મળી એ બનાવ ઉપર
જોકે એક લાખી મુદત પસાર થઈ ગઈછે તો
પશુ તે જાણે મારા કાલે બન્યો હોય એમ મને
લાગેજ.” આટલું બોલનાં તેણે એક ઉઠા.
નિસાસો નાખ્યો અને આગળ ચલાવ્યું;—

“ તોમ, મારી દીકરી-મારી નાની દીકરી
તો નથી જાણીને ? ”

“ નહી, મેં તેણીને જાણી નથી દીધું,”
ડાં એએ કહ્યું “ એ જીવજીવને તો મેં મારી
પાતાની પટના બેટી તરીકે જ પાળીજ.”

“ જુલો, હુંને તે નિર્દોષ જાણાને મુખી
રખા. મારા બસા દોરત, માફ તો હવે આવી
જાયુજ. તારા બીટીને એકજ વખત
જાણી અને તણીના સાદ નાભળવાની લાલચ
હું કમ કરી દુર કરી રાકયા નાહ. મને અહીં
દાડી આવવાનું કારણ એજ છે. તોમ, હું
હમણા મન મરું, કદના આપોજ. તારા
કુટનારા માટે સત્તાનાજાયા સાથે જાઓ જાથ
લાલ ચનારી, પશુ હું ગુનહગાર હતાં
અમ સ્વ કાષ જાણતા હતા. તોમ, હું
ધણા પેલા વાના થયેજ. મારી સંધળી દાલત
હું હું સપુરું કરજ. બીન મને મારી દીકરીને
ક્યાર જાતાજ ? તારા દીકરીના મજાના માફ
ગર તવના રજીજ મારા ઉપરની આક્રમ વેળાએ
અ નિદાપ જાતકે ફક્ત મજા વરસનાં વખત
હવે તણીન જાયા વગર મારી ધીરજનું ધન
ખુદીગયુજ આ. હું તે બીટીને જોવા કેટલો
કેટલો ઇચ્છુ. હું. જુલો ખાતર મને ન
તવજાવવા.”

ડાં એનો દોસ્ત તેજ હતો એક પર
બીટી સહી કરવા માટે વરસો બાગમજ નામો-

શીમાં આવી પડ્યો હતો. તે આજે જાણે ઘોર માંથી પાછો ઉડી આવ્યો હોય તેમ તેને લાગ્યું.

“તોમ તુને સમજ પડેછ કે હું કાં અભ્યો તે?” જેક એડને મળ્યુતીથી ડાકટરનો હાથ પકડી મગલતે સાદે પુછ્યું. “મને મારી દીકરીને અને મારાં અસલ વતનને જોવા વગર મરવા નહિ ગમ્યું. તોમ હું પાછો આવવાથી તું મને કપકો આપશે પણ મને શું ચાલેછ તે તું નથી સમજતો.”

“હું બધું સમજું છું,” ડાં એએ જોખરા સાથે પોતાની પર કાણુ રાખતાં કહ્યું તેણે ધાર્યું કે, જો લીલા એક કેદીની દીકરી હોવાની વાત બાહર આવે તો તે છોકરીનાં પ્યારનો સુખી સ્વપ્નનો સદાનો ઉડી જાય.

“તું મને એને મળવા દેશોની?” જેક પુછ્યું.

તે ઝોરડામાં ચુપકીદી પથરાઈ. ડાકટરે જી શું જવાબ દેમ? તેના દીકરામાં કંઈ અજબ રીતનું થયું હતું.

“મારો ગરીબ દોસ્ત!”

એડનેને કંઈ સમજ પડી નહિ.

“મને કહે.” તેણે પછ્યું. “એ મારી બેટી તંદરાસ્તીમાં તો છેની?”

“હા” જુધા ડાકટરે એક નિસાસો નાંખતાં કહ્યું.

“એ એની માય જેવી છે કે?”

“હા” ડાં એએ એક આંસુ ખેરવતાં જવાબ દીધો.

“એ અહીંજ તારી સાથે છેના?”

“હા”

“ત્યારે તો હું મળી શકશ?”

હજી ડાં એ ધ્યુપયુ થયો, તે તેને કેમ કહે? તે તે ગરીબ બાપની ઉમેદ કેમ તોડી નખાવે?

“તોમ, કાંઈ તો ખોલ” જેક દસગીર ચેહરે અરજ કરી, તેટલાં એક એક નેને જાણે કાંઈ બાણ થયું હોય તેમ પોતાનાં બને હાથોમાં માથું નાખી પોકે પોકે રડવા પડ્યો.

“હવે મને સમજ પડેછ. મારે તેણીને મળવા નહિ માંગવું જોઈએ હું” તેણીને લાયકનો નથી. એ તોમ! મેં મારાં પાપની રાત દીવસ કેવી તોજસ કીધીછ ને હું એમ સમજ્યો કે મને માફ થઈ ચુક્યું હશે, પણ નહિ, મારાં નસીબમાં મારી છેજ નહિ.”

આટલું બોલતાં તે દુઃખી આદમી પોકે પોકે રડવા લાગો, અને એક બચ્ચાં પેટે ડબકાં ખાવા પડ્યો.

“તોમ હું ત્યાં સુધી એક સારી જેવી દોસ્ત ગાંઠે બાંધી શક્યો નહિ” ત્યાં સુધી હું નહિજ આવ્યો. પણ હવે મારી ધીરજ ખુદી ગઈ. ફક્ત એકજ વખત મારી જનમ જુમી તથા હું જે દેવળમાં પરણ્યો હતો તે જોવાનાં મારી તલપ હમી થઈ હું આ સામેનાજ દેવળમાં પરણ્યોં હતોં. હું સમજ્યો કે બધું બરોગર થશે અને હું તેણીને મળી શકીશ. મારી પર આવેલા નાંભોલીયા તે કેવી રડાં પડી હતી! મને પોતાં પકડી ગઈ તેનાં દુઃખનાં મારી તેણે કેવી કંગાળા માથે માથાં ફેરવ્યાં! તેજ વખતે એ બીચારીને છેદલા જોષ, ત્યાર પછી તો તે જુદાં બાર પુગી ગઈ. એ ખુદા, તોમ, તેણીને એવું દુટલે છગરે મરણ પામતાં અટકાર્યાં બાંધે હું ગમે અધું દુઃખ ખમવા તૈયાર ના, પણ લાચાર, અરે તોમ, હું તો કંઈ દુઃખુડું નાખી નાંભોલી તેણીના ઉપર લાપવા આગળજ હું મરો ગયો હતો. હું એ બધું જુલા જવા માટે મારા જીવની આધુ તો ચાહું છું. તોમ, તુ જ એક મારો દોસ્ત નશદાર છે, પાર છે, મદદગાર છે. દોસ્ત તે વખતે હતો અને હજી બી. છે.”

હા. એ તે લોકને જોતા હતા હતા તેટલાં સ-
રભરદન તથા પાદરી તથા ડીકને આવેલાં જોઈ
ચોક્કો. તે પાદરી અંદર આવે અને ડીકરનાં
ખખા પર હાંચ મુટી બોલ્યો.

“ શું છે બહાણ દોરત ? હમોએ લીલીને
ચીસ પાડતાં સમજી તેથી આપા કે — ”

એક જોડ પશુ જોતવા વગર હા. એજો તે
આપ દીકરી તરફ આંગળી કીધી અને તે પાદરીએ
પણ વરસો વહી જવા જતાં પેલા નવા આપ-
નારને પીછાણી પોતાનું. ડીક નમાવ્યું તેને બધું
માલગ હતું.

“ લીલી બહાણી લીલી ” એકન પોતાની
દીકરીનાં માથા ઉપર હાથ મુકતાં બોલ્યો, “મે”
તુને જોવાની આશા નહિ નબેલી. હવે હું
મુખથી મરણ, કારણ હું જાણ્યું કે તું મુખી
છે. પ્યારી બેટી હું તારા આપ હું પણ તારા
જેવી બેટી માટે એક યુગમાં જુરો આપ છું. તો
પણ તને મારી અરજ છે કે તારા આપ તરફ
રહેમની નજરે જોતી રહેજો. હું બધું બોલો નથી
શકતો, માફ જગર ચીસાઈ જાયજી, મારી દીકરી
મને માફ—માફ...”

તે કમનસીબ આપ વધુ બોલી શક્યો નહિ.
તે આ વખતે બેદર હસકનાઈ ગયો હતો તેનો
દમ ધમણી માફક પુકતો હતો તેના ડોળા લાલ
બોલ થઈ ગયા હતા. અને તેમાં અજબ ગ્રાસની
પ્રકાશી રહી હતી.

ચોટાક વખત મુખી તો તેજે એક ટગર
પોતાની પેટની બેટીને જોવા કાઢી.

બસ હવે ચાલ મુક્યું. એક દુખના હચકાંની
સાથે તે કમનસીબે પોતાનો જન પોતાના પેલા
કરનારને સપુરદ દીધો.

ડાકરે તે રડતી ડીકરીને ધીમેથી ત્યાંથી
ઠાઠી અને સર્વ જણાં પાસેના મોરડામાં ચાલો
ગયા જ્યાં, લીલી મોટી ખુશી પર અરજ પડી

અને પોતાના ખંને હાથોમાં માથું પકડી પોકેપાક
રહ્યા પડી. ડીક મોરડન તેણીની આગળ જવા
ગયો જેને તેના બાપે અંટકાવ્યો.

“ આ આદમી કાણુ હતો ? ” સર મોરડને
ડાકર તરફ ફરી પુછ્યું.

“ એવણુ એનાં બાપ અને મારા જુના
દોસ્ત હતા. ” તે ડાકરે ગંભીરતાથી, કહ્યું.
“ સર જોન, તમે અને હું ઘણાં વરસો ટુલકનાં
મણી મુક્યાં છે આપણને સર્વને એક જોડને
કેટલું માફ કરવાનું છે. ”

પણ સર જોને તે સમજ્યું નહિ હોય તેમ
બોલ્યો—

“ હા, હવે મને યાદ આવી. મં બી એ
વત સમજેલી ત્યારે લીલા આ શખ્શની છોક-
રી અને મારો દીકરો એની માય અદરાયસો છે ? ”

ડીક તુરત આગળ આવે.

“ પપા, તે તો બધું હવે જુલાઈ ગયું. ”
ડીક કાંઈક દુઃખથી જણાવ્યું.

“ બેટા, જુલાય તે કેમ ? ” સર જોન કરે
કાંઈ બોલ્યો.

તે યુકો પાદરી સર જોન આગળ ગયો.

“ સર જોન, જો હું બધું યથું હોય
તો હવે તો બધું જુલાઈ જવું જામઅ, મોહત
સઘડા ચીજ જુલાવજી. ”

“ જુલો જમ્યું ? ” તે બેરોનેટ કઠોરતાથી
હસી બોલ્યા “ નહિ, નહિ, મારા દીકરને હા-
થા એક કેદીના છોકરા સાથે અદરાવા માટે
કાસાંના લવાયા આપ ન હું જુલો જામ ? ડીક,
મારા દીકરા માથા, આ જગા આપણે માટે નથી.
લીલા મોંઝા ઉડી અને સંદેહ પુતી જેવે ચહેરે
ડીક કે જેને તેણી પોતાના જવાન છુદગી સોંપી
હતી તેની તરફ જોયું તેણીએ તો એકાદ આસા
હતી કે ડીક જરૂર તેણીની આગળ આવી તેણી
ને પોતાની પનાદમાં સેરી અને આ સઘડાની દર

પ્રકરણ ૨ જી.

મર મોરડને પોતાના બેટાને એક કુદીની છોકરી પરથી હાથ ઉઠાવવા માટે સમજવવાને ધણુજ કીધું પણ તે જવાને દિશાતથી કહ્યું કે તેનો તે છોકરી પર જવાનન હતો અને તેણીની જુદાઈ તે નહિ ખમી શકે એવી ખાતરી હતી, છતાં તે દયાવિણ ખુદો ખાપ મકકમ રહ્યો અને કીકનું કંઈ વળ્યું નહિ.

જે વેળાએ ખાપ બેટા વચે મળ્યુંન જશત માસતી હતી તેજ વખતે ડાક્ટર ઝેનાં લાસ્યેરી વાળા ઓરડામાં ગરિમ ખાપડી લીધી એક સોફા પર પડી ડાહની પણ દવા હાથેરે એવી રીતે ધડીકમાં હચકાં ખાપ રડતી હતી અને ધડીકમાં રડમશ એહેરે બોલતી હતી.

“અફસોસ, કે મારા મુખી સ્વપનાઓનો આવો અત આગો. પપા, કીકે મારી તરફ દેવી રીતે જોયુ તે તમે જોયું કે ?”

ગરીબ ખાપડો ડાક ઝે. તે નો નેણીને પાવી રીતે રડતાં જોઈ દુખપા દીવાનો આવશે ખતો ગયો હતો. પણ તે શું કરી શકે ? તે બીજ કુલ લાચાર હતો.

“એને મારી દરકાર દેવા એવું લાગતું નથી.” વળી તે કમનસીબ છોકરી પરપડી ‘દને’ હું કહી અને મજાશ નહિ. એનો પચાર સાચો નહિ હતો તે અને પાણી મારી રીત ના લમ પાયુ જ. મારે માટેનો એનો પચાર એવો નહીં હતો તે માટે હું નહા બેળખર હતી. પણ પપા, ખુદને ખાતર તમે કદીગી ના માવો હું જુલુ દિનતરો ખમય. હું મારી સમજતને ખુશીથી નાંખ સ્વચ. હું મેરી લેડીનને મલ દા, તે અને લાગેસો જમમ તેની સ્વચ હતી દવાથી ફેલતસ.”

હાં જે આ પતે સમકો કમળા ગયો.

“મારી પ્યારી બેટી, શું તું મને છોડી દેવા માંગેછ ? તારે લીવેજ હું આ જુડી દગરી જોહાનમાં હમ બરજ. તું મને છોડી જશે તો જન કે મારા બદનને છોડી ગઈ. બેટી અહીજ રહે મારીજ પાસે રહે. મારા પાસામાંજ રહે અને કદાચ કદાચ હજી તું મુખી થશે.”

લીડીને બહુજ લાંબી આવ્યું, તે હડી અને તેની આગળ આપી પોતાના અને હાથો તેના ગળા આસપાસ વીટાળી બોલી:—

“મારા મુરખી હું નહિ જમદા મેરી લેડી મર મને લીમ્મત રાખતા શીખવે તેટલાં માટે જવા માંગતી હતી. પણ જોખી તમારી મરજ નહી હોય તો હું તેમખી ક-શ નહી. નહીજ જ વસ. કહી નહી તમોને છોડસ.” તે બાળા મકકમ સાદે બેલી. “હું લીમ્મનથી મારી પર તમામ હુંખ માંખર.”

આ બનાવ ઉપર થોડા દીવસ વીજલીક વે જે પસાર ચન ગયા. તે છોકરી ધરીજ સાંત રહી. તેણી હમેશ પોતાના પીતાની ઘેર પર ખુદો મુકવા જતી હતી. ડાંઝેને હજી સમજુ સમાધાન થશે એવી આશા હતી પણ લીડી તો કીકને મળવા સાદ ના પાડતી હતી.

“પપા, ખુદા ખાતર મારી આગળ એનું નામ ના દેવો ! તેજા એક જમન મકકમ પછે બેચો હતો તો સધમું ખતમ થયુજ.”

કમનસીબ લીડીનાં જમરમાં શું થતું હતું અને તે કેવી વેદા વચે પોતાના દીવસો પસાર કરતી હતી તે તો રૂપ ડાક્ટરજ ખમ્ય તો હતો. કાણુ અચાર નવાર તેણીના ઓરડા આગળથી પસાર થતાં તે તેણીનાં હચકાં ખાપ રડવાનો સાદ સામળનો હતો. ધની અને તેની પા થેનામ ઓરડામાં જવાં તેજી મુખી હતી ત્યાંથી મેડી રતે મુખી રડવાનો સાદ આરનો હતો પણ

સવાર પડનાં તેણી હમેશી માફક સાંતીથી ચાલેતું કપ મનાવી પોતાના મુરખી આગળ લાવતી હતી તે બાદરથી તદ્દન શાંત પણ ધમ્મીજ દમગીર અને શીડકી લાગતી હતી.

“પપા તમે મારે માટે દિલ્લ નાં કરો !” તેણી કોઈ વખત બોનની ‘કદાચ કદાચ એ પણ સારાને માટેજ ચલુ’ કરી. હું ઘણી હવડાં હવડાં એકલ પેટી બની હતી. ફક્ત મારા સુખ સીવાય બીજા કશાનો ધીયાત નહિ કરતી હતી. તેથી કુદરત તરફનો આ કદાચ ફટકો હતો. મેરી લેડી મરણી કદાચ એમના ધારણે પપા તમે મારી પ્રીકર નાકરો છું સુખી છેવું તમારી સાથે સુખી છેવું.”

તે ડાકટર કાંઈ જવાબદારી નહિ શકતો હતો. તે છોકરીનું સુખું દુઃખ તેને ઘણું બળા પો કરાવનાર થઈ પડ્યું હતું.

હીક તો જવારે લીલીએ તેને મળવા નાજ પાડી ત્યારે કેયે દુર દશજ નિકળી ગયો હતો.

વળી યોગ દિવસનો મળો વિવાહાદ એક દિવસ તેણી ડાક્ટર સાથે દેવળમાં ગઈ અને એ રંગન પર બેઠી પેમા દુઃખી દીવસ પછી તેણી એ કદી જાયુ વળાડ્યુ નહોતું અને ડાકટરે પણ તેણીને દુઃખ થયે એવું ધારી કદી ગાવા સુધયુ નહિ હતું કારણ તે જાણતો હતો કે તે હમેશાં હીકની માથે માની હતી એટલે તેણીને ધણું દુઃખ થયે આજે તો તેણી પોતેજ એક મન આગળ ગઈ અને વળાડવા પડી. તેણીએ એક ખુશામ માથણુ ગાવા શરૂ કર્યું પણ મીઠાજ પગે તેણી બેસ્યા થઈ ખુશી કરાવતી જમીન પર પડી. તે બના ડાકટરે તેણીને સ્ત્રીમાં લાવવાને ચાંપના લાગેલી થી, ત્યારે નેણીએ સેલેજ આંખ ખોલા.

“પપા મેં દિલ્લતથી ખમચા નિ ઘણી કરો ! ડાક્ટર પણ નહિ મારેલાં નહિ જનતુ ! આ પપા, મારી આગળની ખીસતા ના” તેવલુન મજબુત

પકડી તેણી બોલી ‘મને જરાખી છેડતાં ના, હું મરું—’

બમ અંદી તે વળી પાછી બેસુધ થઈ ગઈ. અને ડાકટરે જોયું કે બેજની તાવે તેણીની ઉપર મજબુત મલખો કિધો હતો.

પ્રકરણ ૩ જું

સેન્ટ આગાયા ફાલેન્ટની વડી મેરી લેડી મર પોતાના બોરડામાં એક કાગળ લખ ધણીજ દુખી છબરે વાંચતી માવમ પડતી હતી.

“તમે મારી દીકરી પર ઘણું જીવ આ પતાહતા અને રૈરન-માતા, હું જાણુ છું કે તમારી ફળવ-બીથીજ મારી દીકરી હીમતથી ખમવા શિખીજ તેથીજ તમોને લખુજ તમે તો એની વાત જાણોજ. મેં તે વાન એનેથી છુપી રાખી કે એ દુઃખી નહિ થાય. કદાચ તે કદાપણ બહું પગલું નહીગણાય પણ મેં એને દુખમાંથી બચાવા ધારી.

હવે તો તમે જાણોજ કે ફટકો પડી ચુકયો છે, લાંબી સધસી વાત જાણેજ. મરીમ જેક બેડન બીચારો પોતાની દીકરીના હાથમાંજ મરણુ પામ્યો અને તો શાંતીમાં મુનોજ. પણ મારી લીલી તદ્દન જલ્દાજ ગઈજ. તેણીએ હીક મોરટનને મળવા સાફ ના પાડી કરી તે તો આખરે થાકીને દુરદશાજ કયે નીકળી ગયોજ. તં પોતાના પિતાન આખરે શરણુ ચયોજ.

અને મારી નાતી દીકરી, માના, કુદર તે મનેસાણુન ફટકો માર્યોજ જેણે મને બતાવી આ બહુંજ કે જુડું કદી હાવતુ નથી. આપ દે સાચા-નીજ ફનેદ છે. જે મેં પેહેલાથીજ લીલી આ મળ સાચો ખુશાસો કર્યો હતો તો આણુ પરીણુ મ કદી આપને નહિ. પણ મત માનજો, માતા,

કે મારી એકબી નેમ મારી બહાલી લીધીને દુઃખી માંથી બચાવવાની હતી.”

“તે માતાએ તે કાગળ મુકી દીધું. ગરીબ બી-ચારા ડા. એ ? તેણી બચાવી તેવણુ મને લીધી આગળ બોલાવવા માંગેછ પણુ હું કેમ જાવું ? એવ-ણુ કહેછ કે ગરીબ લોકી મરવા પડીછ ” આટલુ બોલી તેણીએ ફરી તે કાગળ લીધું અને આગળ વાંચવા માંડ્યું.

“માતા, મારી કમનસીબ બેટી મારી નજર ની સામે દુટકે છગરે મરણુ પામેછ તે કેમ જોઈ શકું ? તે બળાપાથી જુરેછ. પણુ હું કાંઈજ કર કરી નથી શકતો ? સર મોરટન તો મને મળવાજ સાધું ના પાડેછ. અમારી આટલાં વરસની દોસ્તી છતાં તેને મને સાધું પોતાની સીડીએ ચડવાની મનાઈ કિધીછ અને ડીક ક્યાં છે તેની મને ખબરગી નથી. એ જે વખત પેલા દુઃખી બનાવપછી પોતાના બાપની મનાઈ છતાં આવી ગયો. પણુ લી-લીએ તેને મળવાસાધું ના પાડવાથી તે નાસીપણી નો માથો કેણુ જાણે કર્યા ગયેછ પણુ ત્રિજિ એને ગ્રહેછ. સાંચા છગરથી ગ્રહેછ, તેની હું ખાતરી આપુછ. તેનીજ જુદાઈ માફ ગરીબ બચ્ચુ પોતાની જાંઘી અકારી કરી બેઠીછ.

મેરી લેટીમર તે કાગળ વાંચી વીચાર કરવા પડિ. વરસો આગમજની એક સાંજ યાદ આવી કેજે વખત તેણી એક ઘણી ખુશસુરત નાની છાકરી હતી, અને સર મોરટન પોતાના બા-પની સાથે તેણીને ત્યાં પડેણો. જતમેઈ દતો જે વખતે તેણે તેણીનાં હાથની માંગણી કીધી હતી જે તેણીએ ના પાડી હતી. તેણે તેણીને કશું દણુ કે તે કદાચ નામને ખાતર પરણશે. પણ કદી કાઠ બીછને આવી રીતે ચડશે નહિ. તે સમયુ દવર્ગાં તેણીને યાદ આગ્યું.

“જો ખુદા હું હવે એની આગળ કેમ જાવું ? અમે દોસ્તીતાલમાં છેલ્લાં મળ્યાં પછી કાઠ દીવસ અચાં નથી તે દવર્ગાં હું કેમ જાવું ? ” વળી તેણીને તે દોસ્તીતાલનો દેખાવ

નજરે આગ્યો જે વખતે સર મોરટન ફક્ત એક સોલજર હતો અને લડાઈમાં જખમી થવાથી મરવા પડ્યો હતો. તેણી તે વખતે તે દોસ્તીતા-લમાં મદદ કરવા ગઈ હતી. તેણીને તે મરવા મુતેલા આદમીના બેસો યાદ આગ્યા.

“મેરી, તું મારી નથી થવાની પણ હું તો સદા તારો મુજરી છું. અને જે. ખુદા મને એ સાક્ષની જાંઘી બચ્ચે તો પણુ હું એવોજ રહેવશ ” તે થોડીક પણ અચકી બોલ્યો:—

“મેરી હું જાણુંછ કે મે ઘણી સરસ જાંઘી નથી મુજરી પણ હવે હું તુને બોળખતાં શિ-ખેલો દોસ્તથી સુધરવાની જરૂર કોશિશ કરીશ. હું તુને વચન આપુંછ કે હવે કદી હેકરાઈ નહિ કરશ.”

આ પછી તે સારો થયો, અને ધીમે ધીમ ઘણો વચવાણો મોટો આદમી બન્યો.

મેરી લેટીમર પોતાની જાંઘી કોનવેન્ટની ધર્મમાતા તરીકે ગરીબોને સપુરદ કર્યા બાદ થોડાં વર્ષમાં જોન મોરટીમર માર્શા ખાતદાનમાં પરણ્યો અને તેને ત્યાં એક દીકરો થયો. જે પાંચ વરસ-નો થાય તેટલાં તેની માતા મરણુ ખામી. ત્યાર પછી જોકે તેની ઉમર તે વખતે ફક્ત ત્રીસ વરસની હતી છતાં તે ફરી પરણ્યો નહિ હતો.

“હવે હું એની આગળ કેમ જાવું ? એને કેમ એનું પ્રેમીસ યાદ દેવાડું ? ” મેરી લેટીમર વિચાર કરવા પડી “પણુ લીધીને ખાતર મને તેમ કરવું પડશે.”

તે બીજે દીને મોરટન ગામમાં ગઈ, જ્યાં ડા. એ વસતો હતો. તેણીની કોનવેન્ટથી તે ગા-મહું ઘણું નજદીક હોવાથી તે આવવાનવાર ત્યાં લીધીનાં આશ્વથી મગવા જતી દોસ્તથી તેણીને તે ગામ કાંપ અગ્નિજાલ નહિ હતું.

તેણી જેની કમપાઈનમાં દાખલ થઈ કે એક દાસી તેણીને સામેજ મળી, જેણે તેણીને નમીને સલામ કીધી.

"ઓ મેડમ, હું કેવી ખુશી થઈ કે તમે આયાં ! તેણીએ આખમાં આંધુ સાથે કહ્યું "શેઠને મઠ કાઢતી તાપ આવેછ અને મીસ લી-લીની તબીબન તો રોજની વધુ અને વધુ બીમારીજ ગળાયછ, "

"આપણે છપ્પીશુ" કે ખુદ આ મેરને પાછું દહતું રમતું બનાવે, જેથી તે પાકપરવરની મર-છ, "મેરી લેડીમર જોડી અને પછી અંદર ગઈ.

ડા. એ એક મેડી ઈંગ્લીશ્વર પર માથે હાથ દબાવે વિચારમાં બેઠો હતો. તે મેરી લેડીમરને જોઈ તુરત હાથો.

"ઓ હું તમારો ઉપકાર કેમ માનું ? " તેણે જોખરે સાહે કહ્યું.

"ઉપકાર એમાં ઉપકાર શાનો માનવાનો હોય ? " મેરી લેડીમરે નરમાસથી કહ્યું "લીલી કેમ છે ? "

"એની બીમારીએ એનું મ જીર ૩૫ પકડ્યું" છે કે હવે તો આશા રાખવી ફેકટની છે. " તે ડાકટરે દસગીર મેહેરે કહ્યું. "હું તો ધારતો હતો કે એ લીમ્મતવા બધું ખમતી હોવાથી હજીબી બધું સાફ જ થશે, પણ નાંક, એનું જીમર તુડી ગયું છે. ચાલો, હું તમેને એની આગળ લઈ જાવું "

ઉપરનાં ઓરડામાં લીલી એકન સફેદ પુની જેવી બીજાનાપર પડી હતી. તે જાણે આગળ તો લીલીજ નહિ હતી. તેણીનાં મેહેરા પાંચ લોહીનું ટીપે ટીપું જાણે હડાં ગયું હતું. મેરી લેડીમરે તે બીજાનાની પાસેનીજ ખુરસી પર બેઠી અને ફરદીનો હાથ પોતાના હાથમાં લાધો. લાસોએ તેણીની તરફ જોયું. પણ તે જોળખી મકી નહિ.

"ડીક, " લીલી બડમરી "હું મરી આગળ કાં નહિ ખાનદો ? હું જીને ચાહું છું. મારી કાંઈ ના કહેવાની મતલબ નહિ હતી. ડીક, હું એક વખત મને કેવો ચાહતો હતો અને—"

તે ગરીબ છોડરીની આંખો વળી બંધ થઈ ગઈ અને તેણી જાણે મરી ગઈ હોય તેમ લી-લવા ચાલવા વગર પડી રહી. મેરી લેડીમર તેણી નાં બીજાનાની આગળ યુવાણ ઉપર પડી અને ધણી આજેજીયો તે પાકપરવરની ખરાં અંતકર-જીધી દાદ ચાકી જે જોઈ ડા. એ જે પાસેજ ઉભો હતો તેણે દુખનું એક ડચકું ખાધું. "

મેરી લેડીમર જાણીને ધણી શાંત મેહેરે હડી તેણીએ તે બધા ડાકટરનાં ખર્ચાપર હાથ મુક્યા અને માથાથી ઘોડી;—

"માતા દોસ્ત, ના રડો, જે ખુદાની મરજ એવીજ ફરી તો તેને તાપે યવા સીવાય છુટકો નથી" આ પછી તે દરદી તરફ ફરી અને તેણીને એક ઠીસ કરી બેઠી "તમે કહેવો છ કે તમેએ જવા મોટા ડાકટરોની સલાહ લીધી પણ સહજાઓએ આશા મુકી દીધી. માત્રો ત્યારે જાણ્યા ફેન્ડ, તોએ આવો અને મને બધું સમજાવો "

તેઓ ફરદીને નરસના ચામુંમાં સોંપી તોએ ત્યાં, બધા ડા. એએ અવલગી આખેર મુઠી સમજી મેરી લેડીમરને કહ્યું

"મે તો એના બચાંને માટેજ કીધું. એકનતો પેલા રેલવે અકસમાનમાં મરણ પામ્યો છે એમ આપણી ખાતરી હતી એટલે મે તેણીને વગર ફેકટની હું ખી કરવા નહીં માંગી. અને હવે મને તેને માટે કેવું ખમવું પડે છે જાણે લાંબી અને બદનામ કત્તી હોય તેવું મને લાગે છે માતા, મે તો મારી આંખોનું તુર છે. એને હું પેહેલા મારે ત્યા લાગ્યો ત્યારે એ ફક્ત ત્રણ વરસની હતી. અને ત્યાર પછી મે એને કેવી માથાથી ઉઘારી અને દવે એ મને છોડી ગયો" અહિં તેણે પોતાના મેહેરાપર હાથ ઢાંકી પોકોપોક રમતાં કહ્યું. "એને મુખી કરવા માટે હું મારી જીજી આપી દેવા તકવાર છેવું, પણ મને કાંઈથી ઉપાય નથી સુજતો."

"સર મેરડન લીલીની માંદગી માટે જાણે છ કે ? " મેરી લેડીમરે રમસ મેહેરે સલાહ કીધી.

“તે તો મને મળવા કે માફ સાંભળવા સાફ ના પાડેછ. મેં ચીઠિ લખી મોકલી તેથી બંધની બંધ પાછી આવી. ડીક તો કોણ જાણે ક્યાં ગયોછ. એ તો ખીચારો એમજ સમજ્યો છ કે લીલી તેને ધીકકારેછ.”

મેરી લેટીમર બારી આગળ ગપ્પાને યોડો વખત વિચારમાં હતી. યોડીક પણ શાંત ચુપકી ફા ફેલાઈ રહી. અને ડાકટર તરફ ફરી તે બોલી.

“હું હવડાં બાહાર જવુંછ. મને જરા વિચાર કરવાનો છે તમે હિંમત રાખો, ભુવો.” તેણી તેને બારી આગળ લઈ જઈ સામે વાદળી પર આંગળી કરી બતાવી બોલી અદ્વિંબધે હાથ અંધકાર છે. પણ તરફ આગળ વગર રહેવાનું નથી. તેમ ગમે એવા સમયે પણ હિંમતથી આશા રાખો, ખુશની મરજી હશે તો હાથ એમાંથી બી ઉઠાડશે.”

પ્રકરણ ૪ થુ

મેરી લેટીમર જાં ઘેને ત્યાંથી સર મોરટન નાં ઘેર તરફ આગતીજ નિકલી. લીલીની છાત્રી જેખમમાં છે એ તેણી સારી રીતે સમજી હતી. તે ખુબસુરત બાલા પુર ઉમેદ સાથે આફાંની કુન્યા છોડવાની અણી ઉપર હતી. એ તેણીની અનુભવી આખો જોષ ચુકી હતી.

મેરી લેટીમર સર મોરટનનાં મેહેલ જેવાં મહાનમાં દાખલ થઈ અને જે આદમીઅ બારણું બોલ્યું તેને સર મોરટનને બોલાવી લાવવા તેણી એ જણાવ્યું.

અમારું થઈ ચુકેલું હોવાથી દરેક ડેઝણે બહુકાદાર રોશની થઈ ચુકી હતી.

મેરી લેટીમર સર મોરટનનાં બપોલદાર ફીવાનખાનામાં બેઠી બેઠી વિચાર કરતા

પડી કે એ પળની ફાની છાત્રી ઉપર લોકો શા માટે મગફર થતા હશે? બસે તે એ કાદાઈનનાં ખજાનાના મામેક હોય, બસે ને એ માન આદનાં ધણી હોય, બસે તેઓની મરજી મુજબ કીસમતનું ચક્ર ફરતું હોય તો પણ મગફરીને તેઓએ શા માટે શરણુ થવું જોઈએ? મેવાધી ભરેલું દરખત જેમ વધુ છુટી જાય છે તેમ એક ખરો ઇનસાન જેમ વધુ મેળવે છે તેમ તે વધુ નખી ચાલે છે. બારે એક ઝાડ જેવું પણ વધુ ફળદુષ બનતાં નમે છે ત્યારે શાને શકિત વાળું ઇનસાન જે પોતાને તલેવ તમાં ખપાંવે છે તે પૈસાની મગફરીમાં મરત બની જાય છે.

બારણું ઉપર અને સર જોન મોરટન આદર દાખલ થયો. મેરી લેટીમરે જોયું કે તેનો એકરો આગળનાં જેવો બાવાળું નહિ લાગતો હતો. તે લગભર કરડો તેમજ મોઢોડાં ઉપરથીજ મગફરીમાં મરી રહેલો લાગતો હતો.

“મને આજે તમારી મુલાકાતનું શા કારણથી માન આપવામાં આવ્યુંછ?” તે લગભર કંઠાથી બોલ્યો.

“સરજોન મોરટન” મેરી લેટીમર હિંમતથી બોલો આજે તમે જે આફત તમારા દરવાજાં વેર લાગ્યા છે તે મારી, હકાડવા હું આવીછ.”

“આફત!” તે એરોનેટ ચીચવાયો “હું મારે ત્યાં આફત લાગેલું કદ આફત! કેણીની આફત, શાની આફત! તમે શું કહેવા માંગોછ?”

“હું એમ કહેવા માગુછ, સર મોરટન” મેરી લેટીમરે આગળ ચલાવ્યું. અને તે બોલતી હતી નને ટીકતો તે ખુદો આદમી તેણીની સામેના ખુરસી પર મઠ મુજરીના વિચારોને મારી હાથવાની મજબુત કસોડા કરતો બસી રહેલો “હું એમ કહેવુંછ કે જે કાંઈ થયુંછ તે તમે મોટા જોખમદાર છેવો. આદા હું જાણુ છું કે હું શું કહેવા માગુછ તે તમે સમજી ગયાછ, લાલી એકન માતને ખીજાણે પડીછ, તમારો દીકરો

તેણીને પોતાના જાનથી જ્યાદા ચાહેછ અને તેણીને મનથી તો તેમાં આખો દુનિયાનું છે અને તમેએ દેવાનથી બી ધાનકી બની તે અને તે છુટા પાડિ તેમનું મોહોજનથી ભરેલું છગર ચીરી નાખવાનો હરાવ કીયોછ. જારે ધનમાન માનની ફરજ મે વ્હાલાઓનાં છગરો જોડિ મધ ડુન્ગી ભુતી જવાની અને તેમને સુખી કરી પોતે સુખી થવાનાં છે. આ દુનિયામાંનિ આપણો ફરજ વધાર્યું નહિ પણ પરમર્યા છે. એક એવી દોષન છે જે આમળ કાદાનનો ખળતો રદ છે. મારી એક એરી મીડી બોધ છે જે આમળ કગો. ઠોની સખાવન મે હીશખ છે. દરગુજર નેક પરમાર્યે જેરી કુદરતી બોધ છે જે આમળ તખ્તો તો જની નવાજેશ નાચીજ છે ખુદમે બોધેશી આ પછી જ હગીને માચ્યા ત્યારેજ આપણે નિવર્યેજ કે આપણાં સુખને ભુતી ખીલતું કુખ જોષ કુલી ફાની જહમેષ. મોરદન પોતાનિ બેક ઉપરથી ચગડી ઉડી બોધો.

"મેડમ, હું તમારું વધારે જરા બી સમજવાનો નથી. મારું કામ જે હું બરોબર સમજુછ, તેમા કેષને માયું મારવાનો હક નથી. સામગ્રો મેડમ, મને ઓરતના જાનની જેટલી પરવા નથી તે કરતાં મને મારું માન પામેલા નામ અને ખનદાનની નોક જાગવવાની દરકાર છે. કીડ થોડાજ વખતમાં પોતાની ભુન જોષ ઠેકાણે આવી જશે. અને જે તે પોતાની ભુલ નહિ જોરો તો તે મારે મનથી મુવેત્રો ગણાશે માનં અને મારાં ખાનદાનના નામ આગળ મારા મેટાના જાનની મને દરકાર નથી. દા, મેટાના જાનની મને દરકાર નથી હું મેટાના જાન ઉપર નહિ. મરણ, પણ મારાં ખાનદાનનાં નામ ઉપર મરણ. ફરજ હો અને વ્હાલાઓની છછગી આજ કાલ નહિ પણ મારું નામ મારાં ખાનદાનનું વ્હાલું નામ મગકાગ છે. મારો મેટા નીચ ખાનદાનની ઓરતનાં ફાંસામાં પડે તે કરતાં તો લાખ દરજ્જે બેહેતર કે તે મેટાનાં પાસાંમાં લેટે. મેડમ, સાંભળો કે હું મારા મેટાને બેક

મુવેત્રો જોવલ. પણ હું પોતાને મારા હરાવથી ફરજો જોવલ નહિ એમ કહી બનશે નહિ. બે તમે મને તે દુકનીની તન્દુષુમાં પીગળાવા આવ્યાં હોને તો જ્જો કે તમે તમારા કીમતી વખતની જ્જાની કરવાં આવ્યાંછ કારણ હું મારા હરાવથી કહી પાડેનથી ફરવાનો." મેરી લેડી મરે મ બીરતાવી રોકું છુજાનુ.

"સર, મેડેરજાની કડી સુખ થાવે. નાદકતા ઉસકેગલ ના જ્જો! તનરો શુરમે કાચુમાં રાખો! ત્યાં મોત માને સામે. આપણી પોતાની જાન સુધારવારત ર શુરસો કરવા કરતાં તેની સલાહ હકુન કરવામા વધુ શોખા છે."

"હું કાલ સમજવા નથી માંગતો."

"નહિ તમેને મારી વાન સમજવીજ પડશે." તેણીએ ધડી નગમારાવા કહ્યું અને તે છુટે. શુદ્ધ્ય ધુજવા પડ્યો, કારણ તેને આગળીવાદ ખતું બેલ બધી નાજ થલ. ત જાનાની સામે બેઠોથી ફરેતાછ ઓ જોષ તે ખુરસી પર અટકાઈ પડ્યો, જાણે પોતાની સામેની નકખમલનની માનુ આગળ તે કેસો નખો અને નકામો આદમી હશે તે જાણે દેખાડી આપનો હાથ તેમ તેને લાગ્યુ.

"સર જોન મોરદન, હું ધરંછ કે હું કાણુ છેવુ તે તમે આગળાં સુકયાલ. પણ તે સાથે આપણને કાષ કામ નથી આવો હરે આપણે બે જણા વાત કરા મારે છુ છે તે શોધો કદાચે. હરજાંજ આપણને ફરજ જમારવાને વખત છે. ખુદા તો હમેશા આપણને જોનોજ રહ છે, તમે જારે ધણા ધણા વરસે નાં આગમજ મરણ તોજ દાલ તે ધાવન થલ પડ્યા હતા તે વખતે બી ખુદા તો હાજરજ હતા. આહ, હું જોવુછ કે તમેને તે દિરસ થા: છે! આપણે આજે આપણી વાન કરવા નથી મળ્યા, પણ તોખી જે ચીજો નાહતો દજ જોષ અને સમજ નથી રાખ્યાં તે આપણે લાંબા વરસોના અનુભવ પરથી શિખી સુકયાલ. તમે અને મે બનેએ ફાંખ

તેમજ સુખ અને જોયું. ખુદાએ તમોને તે વખતે ભક્તિ કરવા માટેજ જીવાડ્યા. ખીજા ઘણાંજો હતા જેઓ ખીચારા જવાન વધે કુચ કરી ગયા હતા, પણ ખુદાએ તમોને જીવવા દીધા. તમો તે બધું સારી પેઠે જાણોજ નેટલું હું જાણુંજ તેટલુંજ તમો જીજાણોજ. હુંજ તે ઓરત જેવું જેણે તે વખતે તમોને, મોતમાંથી માંદમાં લાવવાની મદદ કરી હતી. હું તે વખતે નર્સ હતી. મેં ઘણાં બધાં અને સરસ આદમીઓને ટપોટપ પોતાને જીવ મુકી ચાલી જતાં જોયા. તે લોકનાં ફરજ ખસાસ થઈ હતી. પણ તમારી ફરજ ખતમ નહિ થયેલી હોવાથી પરવરે તમારી જીવન જાળવવા દીધી. પણ તમોએ તે ફરજ દેખ રીતે અદા કરી !

“હું નહિ કરી શ. તો મારેથી નહિ ચાપ” જોન મોરટનને બોલ્યો સાદ મેરી લેટીમરે સાંભળ્યો.

“તમો કરી શકો એમ છે ધરણ તમારી ફરજ છે” મેરી લેટીમર મક્કમ પણે બોલી “હું હમણાજ લોકી એડનાં મોહોતનાં ખીજાનાં આગળથીજ આવીજ. તે મરે છે. તે નિર્દોષ છે એ જાણેયજ. પણ મને લાગેજ કે ખુદાની મરજ નેણી ને જીવાડવાની છે કે તે તમારા દીકરા સાથે પરણે અને પેલા બધા ખુદા દાકતર જેવણે હમેશ બધા છ કોપીજ અને પોતાનો દેહત એ કે ચુનેહમાર હતો છતાં તેને વળગી રહી પોતાની ફરજ જાનવીજ તેવું ઘડપણ સુખી રહે. અને તમો મારી અગળ તમારા નામને માટે મગરૂરી બતાવોજ, ફરજ આગળ મગરૂરી શુ ખપતી છે; ફરજ સાચ સરખાવતા એની શુ ખીસાદ છે ? હવેકી એવકુક ધીકકારવા જોગ મગરૂરી જે ફક્ત બધાંજો લોકોનાં મતનીજ દરકાર કરે !” તે બાલુ તિરસ્કારથી બોલી.

“મેડમ, તે ઓરત કાણ છે ? તે એક કેદીનું ફરજ છે જેનો ખ્યાલ કરતાંજ મારો દમ બ ધાઈ જાય છે. કેદીના બેટી ને તે મારા બેટાની પરણેતર ? એ નહિ ? નહિ ! બેહેતરકે મારા બેટાને મોહોતની ગાદમાં બેઠે અજાણની સોદમાં બેઠા”

“સાહેબ તે બેટી જવાનીનો ખાગ છે. તે એક એવો ચેરાગ છે કે જેની આસપાસ હજારો પનગીયાંજો પોતાનો જાન સદકે કરવા તૈયાર છે. સાહેબ, તે એક એવો યોદ્ધાજ છે જેની ખુસમોને ખુદાને બુલી જનારાંજો ને ખ્યાલ હોતો નથી. તે બાલુ આગળ સારી જોહાનની ઓરતની નેટા બેઠીસાજ છે. તે જીવેજ. તે મરવા તૈયાર છે. પણ કોકને મગવાને જીવવા ઇતિમતર છે તેણીએ કીકતાં હવાલામાં પોતાનો જાન સદકે કીધોજ- કીક પણ તમારે લીધે હુખી થઈ પોતાના ઘેરવી દુર થયો છે. કેમકે ખુદાને ખાર એ બંનેનો ખ્યાર મંજુર રહ્યો જ. મોરટન વરસો આગમજ તમોએ મને કહ્યુંજાત આપી હતી કે તમો મારે ખાતર કાંઈખી કરવા તૈયાર થશો. ગમે એવું હું કેહેવું તે કરવા કદી પણ અચકશો નહિ. વારતે તે બોલ તમો આજે, આજે પાળો. મારી મરજ છે કે તમો કીકને તાર કરીને હવડાંજ બોલાવો. હજી મોહું થયું નથી. પણ દમણાંજ તાર કરો કે લીલી તને ચાહેજ, સાચ્યા પારથી ચાહેજ માટે તુરત આવવું.”

“એતો ઘણું થયું. ઘણુંજ થયું. એમ નહિ બને ! મેડમ એમ નહિ બને ?

“નાહ, કંઈ ઘણું નથી” મેરી લેટીમરે અસરકારક સાદે પઠાવતાં કહ્યું “ઓ, મારું માનો. તમોને આ દુનિયાની બેટી મોહીગી એ આંધળા બતાવ્યાજ. મેં ઘણાં જાણ્યોએ મોતના ખીજાના પર પોતાની ફરજમાં પછાત પડ્યા માટે ટવળતાં અને ખુદા પાસે આગેજ કરતાં જોયાંજ કે એક થોડો વખત તેમને ફરજ ખમવવા જવાડે. એકજ દીવસ બલકે એકજ કલાક પોતાને જીવાડવા માટે તે લોકને કેવાં તળવળતાં મેં જોયાંજ. કેટલાં ચુનેહમારોને પોતાનાં પાપની તોજેસ કરવા માટે ફક્ત અધો કલાક જીવવા માટે તડકડ્યાં મારતાં મેં જોયાંજ. તમોને તો વખત મળ્યોજ, અને તમારી ખુલ્લો દેખાડવામાં આવીજ તો મોહું ના કરો. ખાલી રીસવારી માટે બે જાનોને ના મારો.”

ત્યાં થોડો વખત ચુપકાટી પથરાઈ ને એક એક કચકાંએ તોડી “આતા, શું આ ખડું છે ? મેં શું ધણું ખોટું કીધું ? યા ખુદા હું શું આ ખોટી દુનિયાની મોહિણીમાં એટલો પ્રતી ગયો કે મારી ફરજ પાડી ભુલી ગયો.”

મેરી લેટીમરે પોતાની નજર તેની પર ડેસની તેનામાં થયેલો ફેરફાર નિહાળી જુઓનો ખગં દિલથી આભાર માંડ્યો કે તેણીને એક બધુ કામ કરવાની તક મળી.

“હા સર મોરટન, તમે તમારી ફરજ બુદ્ધ્યાજી, આ ખોટી જગતની જલ્મમાં મરડાયા છો” મેરી લેટીમરે ગભીર ચેહેરે કહ્યું “દુનિયામાં ગમે એવું માન, આંઁ પામશો ગમે એવો દોષાતના ફરંગ તમારી પાસે હશે. પણ તે નેમી મીવાય કોઈ સીજ નમેને કામ નથી આવવા ની. જાણા હોસ્ત, હજી ખી મોડું થાય તે પેહલાં તમારી ફરજ કરી બધુ કરોને પરનાવતે તમારું ગયું દાખવા નહિ પામે!”

મોરટન એક રેખા પર માંચુ નાખી એક બન્ધાં માફક દચકો ખાવા પર્યો. મેરી લેટીમર પોતાની જગ્યાએથી ઉઠી તેની આગળ મંદ અને તેનાં જુમાઈ પડેલાં માથા પર હાથ મુક્યો. આ એક જોરા જોગ ચિત્ત હતુ.

“બવાઈ કરો, એક મેકતે મદદ કરો અને ખુદા કદી તમેને તજશે નહિ. બે જવાન જીમરો ને મારતુ કે જીવડાતુ તે ખુદાએ તમારા કાથમાં સોંપ્યું. તેના રૂડો ઉપયોગ કરો. માટે ઉઠો અને તમારી ફરજ બજાવો.”

મોરટને તેણીના હાથ પર એક ચુમી લિધી.

“ખુદાતમેનેલાંની જાંદગી ખંડે ?” તેણે ક્યુન તેસાટ કહ્યું. “નમેાધણાં જાં અને ફેરજનાં ખસ લતના યાજી છેવે જવારે હુતો તમારી આગળ આરો ફરજેમાં પડાત પડેલો કમીનો છેવુ. ડોક હવે કદી મને ચાહશે નહિ કારણ મેં નેને સમજાવ્યું કે લીટી તેને ધાકારો એવીજ તે ચાહી ગયો.

માતાએ બધું માફ કર્યું છે. લીટીના મોતની કાળી ટિકીપણુ મારે માથે ચેરજો. તમે ને ખુદા માટે દવડાં મોડ્યા તે એમ જાનાં મને કેવી રીતે માફ કરો ?”

“ખુદા બધાંને મરી જાવજો” મેરી લેટીમરે ક્યું “હવડાંની તેજોતમેનેડેસારો રૂડો દેખાડેજો તેની તરફની ફરજ અદા કરવાનું તમારા મોહોમાં સામે છે તે કરો અને તેને ખુદી કરો. બેવો, હવડાં ડોક ક્યાં છે ?”

“ન્યુ થોર્કમાં”

“તે તુરત આવવો જોઈએ”

મોરટન ઝટ ઉડ્યો

“હું દવડાં તાર કરેજી”

તે તુરત પોતાની ડેસ્ક આગળ મેડો અને એક તારનો ફોર્મ ઝટ લખી મેરી લેટીમર આગળ લખાવ્યો, જે તેણીએ વાંચ્યો.

“તાવડોમ નિકજો—લીટી ખોલાવેજી. બધુ સારું થશે—પથા.”

“થેક્યુ, મર મોરટન” મેરી લેટીમર ખુદી ચતા ક્યુ.

મોરટને તુરત એક નોતરને બોલાવી મોટો રમા બેસી છેક લીવર પુલ સુધી જઈ ત્યાંથી તાર કરવાનો હુકમ આપ્યો કે જઈ પૂજો.

અકરણુ ૪ થુ

મેરી લેટીમર સર મોરટને મળી પાછી ડા. ચેચાળાં મકાન પર ગઈ ગરીમ લીટી મોતને ખીજાને પડેલી હતી

દિરમે પસાર ચતા ગયા અને હવે તો લીટીની જીવવાની આશા સર્વ કોઈએ છોડી દીધી. પાદરી રોજના ચાર ફેરા ખાતો હતો અને જીવનની મોટાર પથુ અવાર નવાર તે માના ફરવાળ આગળ ઉભેલી દીસતી હતી.

દિવસો પછી દીવસો ધીમે ધીમે ગમકતા
ગયા. અને હવે મોઢાં દુર એક મોટાં ઝાઝ
માં ડીક મોરડન ડોલા ખાતો થેર આવવો હતો.

શું તે વખતસર આવી પુગશે ?

મેરી લેટીમર બીમારનું બીજાનું એક
પગવાર પણ વગર કારણે છોડતી નહિં હતી.
લીલી તો જે દીવસની મેરી લેટીમર સર
જેન આગળ જઈ આવી ત્યારની બેલાન પ-
ડી હતી. પણ આજે ને સુધીમાં આવી
હતી. પણ ડાક્ટરેનું કહેવું હતું કે તે મોત
આવવાની આગમનની સુધી હતી. આજે ક-
દામ તે રાત જોવા નહિં પામશે. ડાઁ એ
પોતાની પર ધણે ગમગીન કાણુ રાખી તે
ઝોરડામાં થોડો વખત આવવો હતો. પણ
ડીબો બરાબ આવવે પાછો બહાર નિકળી
પડતો હતો.

આજે લીલી સુદ્ધીમાં આવેલી દોષાથી તેણીની
પાસે દીમ્બત રાખી ગયો. તેની અનુભવી આં
ખો પામી ગઈ હતી કે આજે તે છેલ્લીજ વખત
લીલીને જોતો હતો જોવા તેણે તેનો નજરો
પડી ગયો દાચ પોતાનાં દાચમાં લીધો કે તે દસી.

“પપા. હું તમારી આંખનું દુર હતીની ?
તમે દમેશાં મને એમજ બોલાવના હતા.
હું તમોને તકલીફ આપવા અને દુઃખી કરવા
માટે ઘણી દલગીર છેલું. પપા, તમે દલગીર
તો નથીની ?”

“નહીં બદાલી નહિ,” તેણે ધુજતાં સાદે
કહ્યું “હું દલગીર શાને માટે આવું ?”

“પપા, હું—હું તો મરી જીવું. તમે
જુદા માલીની મનાઈ લેજો દાં કે ?”

“વાડ બદાલી.”

“પપા એ મને પાદ કરેલ કે ? એને કેહ
જો કે આગ બરોબર રાખે ! પપા, મારા મથા
પછી આગની જલ્દર સજાજ લેજો. પપા, તમોજ
મારા પપા છેવોની ? તમે નહિં હો તો મારા

શું થતે ? આપણે કેવાં સુખી વરસો પસાર
કીધાં હતાં ? પપા, મેં તમારો માઈકોસોપ
બાંગી નાંખેલો તે પાદ છે કે ? તેને આજે દશ
વરસ થયાં, પણ હું તે માટે દલગીર છેલું ?”

તે. બોલતી બંધ પડી અને તે જુદા ડાક્ટર
એક નીસાસો નાખ્યો. હજી તેણીએ તેનો દાચ
પકડી રાખેલો હોવાથી તે ત્યાંજ ઉભો રહ્યો.
તેટલાં મેરી લેટીમર આગળ આવી જોને જોઈ
તેણીએ ફરી બોલવા માંડ્યું.

“ડીકને કેહેજો કે મેં તેની સાંધે ઘણી
ખરાબ ચાલ ચલાવી તે માટે દલગીર છેલું.
એને એમજી કેહેજો કે હવે મારી ખાતરી છે કે
એ મારો સાચોજ, આશક હતો. હું ઇચ્છું કે
એ સુખી થાય.”

તેણી વળી પાછી બેસુધ્ધ થઈ ગઈ. હવે તો
તેણીને આપવામાં આવતો ખોરાક પણ ગળી
શકતો નહિં હતો.

આવી રીતે બીજા ત્રણ દીવસ નિકળી ગયાં.
ચારસો પેસેનજરોને લઈને આવતી સ્કીમર
માં ડીક દુટકપર ઉભો રહી જુદાની બંધગી કર
તો હતો કે તે વખતસર જઈ પુગે.

ડાઁ એ પોતાની ખુરસી પર લાંબા વખતની
કાકને લીધે કુદરતી ઉઘને આંધીન થયો હતો,
તેટલાં તે જમકીને ઉઠ્યો. મેરી લેટીમર તેની
પાસેજ ઉભી હતી તેણીએજ તેને જગા
ડ્યો હતો. તેણે મેરી લેટીમર તરફ
ફાટે ફાટે ડોલો જોયું.

“બોલો. મને સાચું હો ?” તેણે જુમ પાડી
“એ મરી—મરી તો નહીં મરે !”

“નહિં. પણ તમે એની આગળ આવો.
દીમ્બન રાખો. જેવી જુદાની મરજી, મરીજ
બીચારી; હવે—હવે તો આ એની છેલ્લીજ પડીજ
અને તમોને બોલાવેલ ડાઁ એ. હું બીજો
ચાહતી હતી. દીમ્બન રાખો.”

તેઓ ઝોરડામાં ગયાં.

(પંથુ માટે જુઓ પાન ૧૨૧)

માનવીને ધર્મ શીક્ષણની અગત્યતા.

લખનાર—મોસ અપઠ અરદેશર દારખાનાવાળા.

દુન્યાની તમામ વિદ્યાઓમાં મધ્યમ જા-
તોમાં ધર્મશિક્ષણ સર્વોપરી દરજ્જાએ ઓગવે
છે. જો કે બીજી વિદ્યાઓ જેવી કે રસાયણ
જ્ઞાન, વેદક વિદ્યા, બુદ્ધિર વિદ્યા અને જી
વિદ્યા વનસ્પતી વિદ્યા સીગરે ખાનદોનું જા-
ન મેળવવાથી ક્ષતિજ્ઞાન ફાપડે તો દાંતલ ક-
રેછેજ અને એ વિદ્યાજ્ઞાના પ્રનાયેજ મનુ-
ષ્યના સુખ સગવડ જાનર અદ્ભુત શોધો હ
સ્તીમાં આવી છે. પણ તે સધળા શોધો ધ-
ર્મના જ્ઞાન વગર નહીં હે, કેમકે માણસની
પોતાની ખારયત ઉપર સધળા જ્ઞાનેથી ક-
શીજ અમર થતી નથી. ધર્મ શીક્ષણથી મ
નને જોવો સતોષ મળે છે, હૃદયની બધી
લાગણી જેવી ખીકરા પામે છે અને મદ-
શુભોમાં જેટલો વધારો થાય છે. તેજુ બીજું
કેમકે જ્ઞાન જનની શાનું નથી તન મનના
તમામ સુધારા—તમામ સ્વચ્છતાઈ કરતાં આ
ત્માનો સુધારો—આત્માની સ્વચ્છતાઈ ઉત્તમ
લેખાઈ છે. આત્માના સુધારાની ગેર જાગ્રદી
માં તનમનનો મને જોવો સુધારો નહીં હે
અને આનો સિધ્ધ થયથી જીના છે કે અપ-
ના સુધારા માટે ધર્મ અને નિર્નિતાં શીક્ષણ
જોવો બીજો કોઈથી અસર કરક ઉપાય નામ
પાયો નથી.

માણસ જનત ખુદા ગાયે શું મળખે
પરાવે છે તેમજ તેની હૃદયની નેમ જુ

છે અને તે નેમ પાર પાડવાનો કયો માર્ગ
છે તે ધર્મ પ્રજાગીજ તેને દેખાડે છે. તેથી
તે જાણે છે કે તેની દરેક હીલચાલ પર તે
પોતા નેગાર પોંદ્યાટે છે અને આ રીતે
પોતાના વિચાર, વચન, અને કામને માટે આ-
વડે ખુદાનેજ જવાબ અપવો પડશે
એમ સમજે છે અને આ જવાબદારી સમ
જવાથી અને અંતકરણમાં માનવાથી માન-
વી ખુરાઈ તકે દરી બસાઈ અખત્યાર કરવાની
કાળજી રાખે છે. જે જે પુરુષો પોતાના ઉત્તમ
સદગુણથી અને ખુબંદ નેકીથી પોતાનું નામ
આપણી વચ્ચે અમર મેલી ગયા છે જેઓ
તે આ જમાનતા લોકો માનથી અને ભક્તિ
ભાવથી યાદ કરે, છે તેઓ સધળા ધર્મ
અને ખુદાપર વિશ્વાસ રાખનારા હતા એમ
આપણે તેમની હૃદયની વૃતાંત પરથી કહી
શકો છીએ. અરદાબીરાફ, આદરખાદ મારે-
રંદ, દોગમ, ફરીદન, મીનાયહેર, કેખુશરો,
સેલેમત, જુહા, સોફાક, ખુધ, ઓમરખીત
અબદુલ અહમદ વિગેરે નામાંકિત પુરુષો ધર્મ
તરફની આરખાથીજ જાણીતા થયા હતા.
વળી કેટલાક અવા મહાન પુરુષોને તો બદાઈ
અને સદગુણોને માટે કષ્ટ પગુ અનિ ધણ
વેઠવું પડ્યું હતું તો પણ ખુદા પરના વિશ્વાસ
અને ધર્મ પરના યકીન નથી તેઓએ દુખોનો

કરોળી ખ્યાન રાખ્યા વગર લોકોના બનાવરન
મહતા હતા આપણા પોતાના પેશાગર માટે
જરૂરતોના ધર્મો આપણે નજરે ધરે કે
જેઓએ લોકોને બનાવે પર ચલાવવામા
પેતાની જીવો વાપરી હતી તેઓ જેવા નામા
મિત નરની જીવો બી ગુનામનુ મીજાણ નર
હવે વળી તેઓના સાથે ગુસ્તાપનેમાં બેઠો
માનવસની ધર્મ દેનાવવાનાનેક કામને ખાન
રવ અરનરપ શાક સાથે ચાનુ ખુનખાવે
ઓળા ઉતરવુ પડ્યું હતું અને તેની જીવોની
તરફનાર વિગતજાઓ વચ્ચે પમાર થઈ હતી
અને એવાતો અને-વરના પુરો થઈ ગયા છે કે
જેઓએ ઉત્તમ સદગુણ વાપરના ખતરના મોળ
લોળો છે કે બનકે ખરા અને નિઃ ખોલ
છે પશુ તેઓને ખુલ પરા એટલે ધર્મ
દેના તેમજ લોકોના લોકોના ખ્યાલ તેમના
મગજમા સર્વોપરી દેના કે સાતપણે પોતાના
બને ખોલો હતા

શ્રી તો ધર્મ શિયણની વચ્ચે થવા
ખાસ અગત્ય છે કેમ કે તેઓના શિયણ પર
કેટલું પરિવારના સુખનો મોળ આપે છે
જાણીતા લેખક ગાંધીજીએ તેમના કહીએ તો
ધર્મ આ માટે અકલર કરી એક નાના દેવનો
શ્રી માટે તો ઉત્તમ મણિયાર છે તે કહે છે કે,

Religion is the crowning
grace of the motherhood and the
loveliest ornament of home.
No household can be upheld in
happiness and honour where
this sentiment is disregarded or
unknown. It enhances all that is
joyous in family life, adorns all
that is beautiful, sanctifies all that
is strong and alleviates all that
is sorrowful. It hangs the stars
above the roof tree, opens the
windows on eternity, and makes
the irgle glow with the
splendours of heaven. The
dwellings which are left without
regret and remembered without
reverence are those which no prayer
has hallowed, no love of God
enriched, and no faith in the

invisible ennobled. Unspeakably
blessed are the homes in which
the mother's heart has found its
true gravitation in God and
draws all the rest toward that
great abiding centre. Committed
to the arms of the compassion
the Eternal by a mother's prayers
and by a mother's trust, the family
never lose each other in whatever
land they roam or on whatever
sea they sail. They may go forth
at death's stern bidding, but they
will be found at least in the
heavenly home."

વચ્ચે મોનીકાએ પોતાના ધર્મ પરના
વધનથી ખુલ તરફની અસાધી તેમજ અદ
ગીની બે સુત શાંતિથી પોતાના દુર્ગંધી અને
નાસ્તિક મેડા એ રડાપને સુવાથી જે પાછળથી
એક ધર્મીન પવિત્ર અને ભણેલા ધર્મ ગુર તરીકે
પોતાનુ નામ અમર કરી ગયો છે મીસ શીવતન
નામની મીશ બાનુએમી ધર્મ પરના પુર રહી
નથી ચાનુ બદલીએ કરી પોતાના દુર્ગંધી
બને જે હારાની ખાલીમા ગમડેગો મહાર કાઢી
શકે હતો

વળી ધનસાનની ખાલી જીવો સુખ અગ
ત્ય વચ્ચે દેનારી રખા ખુલએજ મહાન
ગોળના ફેરન બરેના ઉદાપણથી અને મહામારન
ફરિતગો રચી મુખી છે તે-તેમજ બલિબની
જીવો માટેનો બને નિયમ ધનસાનમા સર્વ
કાને નો બને નેતા બનાવે જીવી કરણી મુજબ
નોજ મન્યે જરો એ ખ્યાનની વદ સેને તે
ધર્મ અભ્યાસ વારંવાર ઉત્પન્ન દેનાવે છે અને
આ રીતે તે સાહેબનો સપુણ ધનસાદ ઉત્તમ
ઉદાપણ સુતર શકિત અને અગણિત આનારોનો
ખલ ચાનુ ખ્યાનમા રહેતી તેનુ જીગર તેના
તરફ અતી ઘણુ મદ અને માનથી દોડે છે
તેની મદ તેના રદાણુ વગર એક નજવામા
નજીવુ કાષ બી તે હાર પાળી શકે નથી
તે ર-વચ્ચે તેનામાયો નકોનરી જતી રહ
છે અને નમનવાનો સદગુણ ઉત્પન્ન થાય છે.
વળી ખુલપર ચાલ અને રિવાસ નાખવાથી
કોઈમી દુર કે આદત આવી પડતા માનવી
દુખનો બોળ હેજા કયાક જવ નથી કેમકે

તે માને છે કે આ સધળી આફતો અને મુશ્કેલીઓ તેને અત્યુભવ આપવા અને સુધારવા માટે તેના માગમાં મુકાયેલી છે અને તે કસેટીમાંથી પસાર થવાથી તેના માર્ગમાંથી વહેલી જ પસાર થઈ જશે. વળી ધર્મપરના ચક્રીનથી ન સમજ પડે તેવા શુભવણ ભર્યા સંજોગો વખતે બી તે ખુદા પરજ આધાર રાખે છે. અને તેની તરફથી જ મદદ અને ખોલાસો મેળવવાની આતુરતા રાખે છે. અને તે મદદન પીતાની ચદ્દ જ એમ આવી પડેલી મુશ્કેલીઓને કમતી કરે છે તેમજ વળી મુશ્કેલીઓ આવી પડતી પણ દેરલીકવાર અટકાવે છે.

માનવી ધર્મ શિક્ષણથી જ સમજે છે કે આ ત્રણ પાંચ દહાડાની ખાકી જીંદગી સાથેજ તેના આત્માનો અંત આવતો નથી, અને તેથી પોતાની આ વતી જીંદગી ખુશાળ બનાવવાને માટે તે નેહી કરવામાં પાછળ હટતો નથી, પણ જે ઇનસાન ધર્મ તરફની અવરજા વગર ખુદાની હસ્તી માન્યા વગર એમજ સગળે કે તેના આત્માનો અંત ખી આ ખાકી શરીર સાથેજ આવશે તો તે શુરાઈ કરવામાં કશુંજ ખોટું સમજે નહીં. અને ધર્મના અંકુશ વગર અને ખુદાની સર્વોપરી શક્તિની નાવાકેશગારીથી કામખી મળતો ચુનાઈ ને તે કહે નહીં. અને એ માટે તો ધર્મનું નવીને ખાસ અગત્ય છે. એ ઉપરાંત ત્યારે ઇનસાન આફતોના મારથી અને નાસ્તીપારીના ભોજ દેહણ ક્યકાઈ જાય, ત્યારે તેની માનવતા કમી દહા અને વૃષ્ટાંતી ધારી રાખેલી મુશ્કેલીઓની નીખળતા મળે ત્યારે જે તેને ખુદાપર ભર્યાસ ન હોય—ધર્મ પર ચક્રી ન હોય અને બંદગીની શુભદ શક્તિ પર આરજા ન હોય તો તેની હાજન કેવી કંગાળ થઈ પડે ? તે તો પોતાની આસખાસ સધળે અધકાર ફેળાયજી જોય અને આશાના એકખી કિરણ વગર પોતાની જીંદગી જરૂર ઉપોગીજ સમજ આપવાત કરવામાં બી કશું ખોટું સમજે નહીં.

સર હમદે કેવી ધર્મ જે બહેળી અસર ઉત્પન્ન કરે છે તેનું ધણુ સાદું ચિત્ર દોરે છે. તે કહે છે કે,

Religion whether natural or revealed, has always the same beneficial influence on the mind. In youth, in health, in prosperity it awakens feelings of gratitude,

and sublime love, and purifies at the same time that which it exalts but it is in misfortune, in sickness in age, that its effect are most truly and beneficially felt. When submission in faith, and humble trust in the divine will, from duties become pleasures, undecaying sources of consolation; then it creates powers which were believed to be extinct and gives a freshness to the mind which was supposed to have passed away for ever, but which is now renovated as an immortal hope. Its influence outlives all earthly enjoyments and becomes stronger as the organs decay, and the frame dissolves; it appears as the evening star of light in the horizon of life, which we are sure is to become, in another season a morning star, and it throws its radiance through the gloom and shadow of death.

અરો ધર્મ કોઈ ફક્ત ભણતરો બણી જવામાં અને ક્રિયા કામો સંપૂર્ણ રીતે બળ વગર સમાપ્ત જતો નથી પણ એ ઉપરાંત ધર્મના ફરમાનોથી અરાજક વર્તણૂક ધર્મને પર વધુને વધુ અમમ કરવામાં પુરો થયેલો મણુય. આપણા પાપિય માનવસતી જરૂરો સ્તી ધર્મનો પાયો તો ફક્ત ત્રણ સુંદર સજ્જે પરજ રચાયેલો છે. હુમ્મત, હુખ્ત, હુવરસત, અને શું એ ત્રણ શબ્દોમાંજ આખી દુન્યાનો ધર્મ સમાપ્ત જતો નથી. એ શબ્દોનેજ જે માનવી પોતાની મુશ્કેલી ગણી પોતાની રોજીંદી જીંદગીમાં તે પરજ અમમ કરવાની કોશીશ કરે તો સંપૂર્ણ સુખ મેળવી શકે.

સાચો પ્યાર.

લખનાર “ગામરેની ગોરી”

પ્રકરણ ૧ હુ

તે ઉમરાવ તેના દરબારીના વિદાય થયા છતાં હજી પોતાના ન્યાય આસાન ઉપર ચુરસાથી જમાવેલા નવનો સાથ બેઠેલા હતો કે જ્યારે તેના ચુરમાના બાએસથી બહેન ડરતો હોય તેમ તેનો બેઠો—નેનો ગાદી વારસ નથીરો દેખાતી બીરબેલી અદાએ તથા બાબુર્મા ખડો હતો.

“તેક પેના મુઝ મંડાયને” તેજે હવે તે રૂચે રી ખુરશીનાં પગથાં ઉતરનાં ગુમાથી બરાક મારી “અને આજની આ પળથી હું” તેના ફરમાનને તેની ચાકરી ઉપરથી સદાનો બર તરફ કરે છું, મમબએક કે છોકરા!” અને હવે ને એક દીવાના દુઢાથીની કિસમે તે ગમર જવાન તરફ ધર્યો.

“મગર ખંદર” તેણે એમ છતાં શાંતિથી જવાબ કરતાં કહ્યું “એમા ને યુનાહનો કસુર છે શું? મેં તમોને કહ્યું તેમ જનાનાની ચારી તેના કનેથી જમરીથી ઝુટવી લેનાર તો હું” કહ્યું વર છે કે હું” પોતેજ છું” તો મારાં વાંકની સગ નીક ક એક નિર્દોષ મરદન ઉપર લાખવામાં શેા દાય દો દાંમલ ચનાર છે.”

“હું-હું” બેહયા બેરેદમ” તેણે એ સાંભળતાં વધતા જતાં જનનથી ચીસ પાડી “અને એ આ ગમર તો તેને કેટલી વાર મારા જનાનામા જવા ની અને ગુઝનાર જોડેની તારી એ પાપી મીલાક તની મના ફરમાવી હતી.”

એ સામગળા તે જવાન એકરો ઉપર ચુરસા નો રવાગ ધાધ આગ્યો તેમ છતાં હજી તેને નાંખતીથી નમી જતાજ કહ્યું

“બીદર જુર્નગવાર, એમાં પાપ જેવું છેજ શું? શું ગુઝનાર મારી હમરીર નથી. વળી તેની માદર ખુરશી અને પી માદરથી આતેને દેતવની નથી કે તુ એમ મે વિશ્વાસથી તારાં પોત ન જ ફરજદ જવાની સીતમ ગુમરી કરેજ.” અને એ મ બોલના એ દુખવું કચકું તેના ગઝામાં અડકતું જાણ્યું.

“એટલે” તે ખુદા ઉમરાવે હવે એ મામથી જોતા કાંઈક નમી જતને પુછ્યું.

“એટલે એજ બીદર કે એ વાહવીની જુદા છ મારે મન એક મારી જફાકારી, મીતમ ગુમરીથી કાંઈ રીને કમી નથી. એ બેટી વાગતેનો તમારો ઉડો પ્યારજ તમોને મારા હેનનો કાંઈક ખ્યવ આપવાને ખમ ચશે. તમારી છંદગીતુ રુખ અને શાંતિ વાહલી ગુવ ઉપર કેટલે દરજ્જે આધાર રાખેજ તો તો ખ્યાગ કર ખાપ, કે મારી તો છંદગીતુ” ગોવા છવનજ એ દેતવતી હમરીરમાં સમાધ ગવડાં છે. વળી આપણી કરાણીયાતુએ ને જનાને કખજ કરવનો તમારો બેદુદો રીનાજખી મને માફ કરજો, મગર કેહું કિસમે તમારા જેવા ઉમરાવી નરને પે ક પડતો નથી, આપણા જેવી તીનિમાન પાક

એલાદ ઉપર આવો એ કાપડે આંકારા તો એ રખી તમે યુગ્મગવરની હમી કરાવેછ." "

"એટલે" તેણે હવે એ સાબળતાં એક શે રની અઘણી ઉછળતાં ગરાડ મારી "તું" શું મારી યુગ્મગીમાં મને દાનાઇ શીખવવાની હીંમત કરી શકશે ? ખજરદાર! ફરીથી મારાં કામની વચ્ચે માથું મારતાં અગર હું તને જોવશ તો પા દ રાખજો અથ કમીના, કે તેજ પજે આ જોસાર હરથાર. તારાં પાપી બદનની આરખાર ચલાવવા હું જરાબી થોપસ કે આંચકી ખાવશ નહીં- હું ફરીથી કહું છું "હવાં તેણે બેચાં. અનુચી વધારયું" "કે આજ પછી શુક્ર જોડે મળવાની બહકે તેણી ઉપર એક નજર વરીક ઉંચવાથી તારે એકદમ ખાજ આવયું." અનં આ શબ્દો સમેત તે પાછો ઉમરાવ ત્યાંથી જતો રહ્યો.

એક પળ એ પછી તે જવાન માણસ ઉઠાં દુખને શુરવાની ભેગી લાગળી વચ્ચે ત્યાંજ ઉભા રહ્યો એ આગમજ એજ તોરની અનેક તક રોશ અને જોડાઆથી તે ઉમરાવ આપ એટા વચ્ચે યતી રહી હતી મગર આજ તો તેને કાચું કે તેનો ઘાતકી પીદર એક દનસાન્યની બી હદ જોળળી ગયો હતો. તેને તે સત્તાના નગાના ફર જાંદને આજ કમીને કહ્યો હતો કે જે શબ્દોએ આપણ તેના હમેશના શાંત હજરમાં એક જાજ રા જવાલા જળાપી મેલ્યા હતા. તેણે ધણું અચું હતું તે ગમે તેવો મગર હીંમતવાન હતો છતાં આજ કમી તેણે કદી ને ઘાતકી વાલીર સામે એક દુકારો કહો નહીં હતો મગર હવે જે ઘાતકી જળાપી તેને કમીનો પુંગળી હતો તે જાલીમ ખાપની સાથે એકજ છાપરાં હેજી રહેવા સામે તેનું કપાતી હગર ખંડ ગયાવી રહ્યું હતું. તે તે ખાપનો એક પુરોજ હતો

તેથી તેઓ વચ્ચેનો આવો બીગાડ ખગીત ધ-જોજ અચરતી ઉપગમવાનો હતો મગર કમન

મીએ તે ખરું હતું અને તેથી આવા શુક્રમાટ ભયાં તણામણી વચ્ચે તેજ ખાપ સાથ રહેવા ને વંસવા તેનું ધરણી હગર તેની ગમે તેવી કાશીશ છતાંબી હવે એકમત થયુ નહીં. "હું આ લી જઈશ કેયે જતો રહેવશ"

તે મોટી નાઉમેરી અને દુખથી મનસે પટ પટ્યો. કે જ્યારે શુરસાનો રતાશ તેના સોદામના મેકસ ઉપર હજીની સાદ જણાતો હતો અને તે પછી તે ગયો.

મકરણ ર જું.

શુક્રનાર, માજનદરાન ના અમીર બેજનની એક પુરી બેટી હતી. ઉમરાવ બેજન શુક્રનારની માદર ખુરશીદને પરણ્યો તે આગમજ તે એક ગરીબ ભરવાડની અતિ ખુશસુરત બેટી માદ આફરીદને પરણ્યો હતો. મગર એ તેની કાખુદક ખાટે તે વેત્રા માજનદરાન. માં તો કોઇ ખરોખર માણુ બી ન હતુ કેમ જે એવું કહેવામાં આવતું હતું કે માદ આફરીદ એક ગરીબ ખુરશીદની બેટી હોવા છતાં એટલી તો શોખીન અને બહોશ હતી તેમજ અમીર બેજનનો તેના ઉપર એટલો તો ચહ હતો કે તેણીના શોખને અનુસરીને શાપી પછી લગમગ બધીજ વખત તે પોતાની મોહોરદાર સાથ દેશ પરદેશ સુસાદીમાં કાઢતો. એ ફરમીયાન, તે કહેતો, કે જવાન ફરદાદ જન્મેયો હતો. મગર કમનસીએ તે પછી થોડાજ વખતમા લગી માદ આફરીદ મરણુ પામી. અને ઉમરાવ બેજન તું. રેયે દાવે પાકો માજનદરાન ફર્યો. તે પછી થોડીક સુદતે તે કોઇ ત્યાંનાજ ઉમરાવની બેટી જોડે ફરી પરણ્યો. જેને પોતાના અમીર બહા ખવાસથી તે દુખીભરવારનું દુખ ધર્યું દરજો જોડું ક્યું એટલુજ નહીં પણ ફરીથી તેની જાંદમીને જાણે નંવેસરથી શેશન કરવા એક બેટીની ગફીસ કરી. તે બેટી શુક્રનાર હતી. આ વાનતાં આવતા અંદમાં પુરી થશે

હંદગીનું ખરુ સુખ તે શું.

હંદગીનું ખરુ સુખ તે આંખ છે આંખ વગરના અગત્ય નકામો છે તમે ને
 આંખના કોઈ પણ રોગથી પીડાતા હોય તો રૂકેલ એકજ વખત ખમાગે શુધ્ધ
 મોતીના મુરગો વાપરો. આ મુરગો યોગ્ય વખતમા આખના તમામ દુદાને બહુ
 મુગથી નાશ કરી આખની ગુમાવેલી રોશની પાછી લાવે છે. વી આ મુરગો વખતમા
 ને ચક્ષમાની જરૂર નથી. એક વખત વાપગ ખાતે કમ તે રા ૧ ન. ૩. ૪ ચાર

વેરામનાજ મુખ જ મુખમાગના

ભાવનગર—કાઠીયાવાડ

“દીલે આરામ”

હર માસે રોકાણ બધ નિયમીત ખાદેર પાણી ચોખાન્યુ.

તામ મુખખ કામ!

“ઝાટો પીછી” — રમુંજી વાંચણો!

દેંબી કેવીના—હસાવનારા સકેચો!!

બે મોટી ચાલુ વાતા—પા કુડી દુડી વાતાઓ!!

તાઈ રીડીંગ—રમીયું બરચક અને ચિહાર!

વાર્ષિક સત્તાજમ રા. ૩૦ પેરોજ સાથે છુટક નકલ ચાર આના.

એક ટાકે કાખવે.
 નસુનાની નહલ તદન મકત

મેનેજર પ્રો.ખાપર, અરુર મલ. કાકરડા મારકેટ મુંબઈ

ઓટો દીલ-ચામન. (૨૭૨૬)

આજકાલ બજારમાં ઓટોના નામે સેંટા ઉભરાઈ જાય છે. કોણ તો
હનામો આપે છે કાંઈ વળી મફત કારડ મોકલે છે.

અમારે ત્યાં મફત કાંઈ પણ મળતું નથી.

જેઓ ખાસ પહેલા નંબરનું સેંટ યા પરફ્યુમ વાપરવા ચાહતા હોય અથવા વાર
તહેવારે યા શુભ પ્રસંગે ભેટ આપવા લાખક સેંટ જોઈએ તો

ફક્ત ઓટો દીલચામનનો જ ઉપયોગ કરવો.

જેવી હજારો સારા સારા ગ્રહસ્થો બનામણ કરે છે. કારણ તે સુગંધીમાં

અને ટકાઉપણમાં પહેલા નંબર છે.

એક નાની શીશીમાં ચપેલીના અને બે મોગરાના તાજા ફુલોનો
બગીચો સમાઈ ગયો છે.

અમારી ગેરંટી પસંદ ન પડે તો પાંચસા પાછા. ક્રીમ ૩. ૦૦, ૦૦, તથા ૩. ૨ પોસ્ટેજ જુદું.
તેવાંજ સુગંધી કારડ દીલચામનના હજાર એકનો ૩. ૦૦. નમુના માટે બે આનાની શીશી મોકલવી.

ફક્ત મળવાતું એચ. આર. મોદીની કંપની.
ટકાણું—

તા. ૧૦, શીશી બીલ્ડીંગ, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ.

અમદાવાદના એન્ટ-સા. નારણલાલ હોદાલાલ તથા સુરતના એન્ટ-એમ. જે.

ફીનબાજવાળા પાસેથી બજારો.

ગુલામહુસેન ઇસમાલજી

એન્ડ ઓધર્સ.

હરાંચીવાલા.

રચાપના

૫. સ. ૧૮૭૪ માં
થય છે.

By appointment
to The Govern
of Bombay

હુમાને જોડે જોખેના યાદગાર શહેનશાહી એકઝીબીશનમાથી સોનાના ચાંદ મળ્યા છે. તે સિવાય હિંદુસ્થનના દરેક ભગન મહાન એકઝીબીશનમાથી ૧૩ સોનાના ચાંદા મળ્યા છે. જેથી હુમારા દરેક જાતના ફરીશન જોક્સ જોટા સરકારી અધીકારી ખાતાબિગ, હાઇકોર્ટ, સોલીસીટરની જોડીસો, બેન્કો, તેમજ દશી અધીકારીની જોડીસો અને પહેલી જોમાં ઘણાજ વિશ્વાસ અને ઉલટથી વપરાય છે. જોજ અમારા જોક્સની ઉત્તમ બનાવટ ની ખરી જોમીનગીરી છે.

વધુ વિગત માટે હુમાર કંટલોગ મગાવી ખાત્રી કરો.

ગુલામહુસેન ઇસમાલજી એન્ડ ઓધર્સ,

ફેક્ટરી, કેમ્પ કરાંચી. રૂમ નં. ૬૭-૬ હોરનબી રોડ—મુંબઈ.

દુઃખીઓનો દોસ્ત.

ભલા આ કાંઈ લેભાણુ ઉંપાયો સમજશો નહિ મોટા અનુભવ અને ઉત્તમ વૈદકજ્ઞાનના આ રામબાણુ ઉપાયોછે, એકવાર જરૂર અનુભવશો.

સફેદ કોઠ ને રંગતપીત

આ હીનપસ્તી હરેલી ખીમારીમાં ને કમન શીખ મરદ મા ઓરત સપડાયાં હોયે અને જેઓએ ખીમારીલાઇલાજ સમજી પોતાની છ દગી ધુજમાં મલેલી સમજી હોય તેઓને હવે નવી ખુશી અને નવી છદ્મગીની આસા પેદા કરી આપનારી એક બહુજ ચમતકારીક દવા મારી વરસોની થકવી નાખનારો મહેનન અને ચાહુ કાશીશ અને મોદ ટા ખરચથી ફતેહમંદ નસકાઓ હાસીલ થાય છે. જેએવા તો ચમતકારીક છે કે આવી વીકટ ખીમારીઓ કે જેને લાઇલાજ સમજી ગઇ છે માત્ર ત્રણુ દીવસમાંજ અસર કરી શકે છે અને ત્રવી ૨૦ દીવસમાં તો જાણુ કોહોડ થયોજ ન હી હોય તેવી રીતે ગાયે નાણુક થઇ જાય છે.

જેજ મુજબ રકતપીતતી ખીમારી પણ એટલીજ દુર્લભ મુદતમાં સમુદગી જતી રહે છે. પછી તે ગમે તેવી પુર્ણણી અને ગમે તેટલી હદે કાંપ નહીં પુગી ગઇ હોયે—

વળી એ દવાની ખુબી એવી છે કે તે લગા દવામાં યા ખાવામાં કશી પણ રીતની અડચણુ યા કડાકુટ જેવું નથી. માત્ર એકથો રુ ટીપા ખાવાની અને એટલાંજ ટીપાં રોજ ગાયો ઉપર લાગાવવાની છે. તેમજ વળી કાંઈ કરીય રહેજા રહી પણ ચતુ નથી—કીમત શીશીનાં ૩. ૫) જેવું પણ નથી.

એ દવાઓ એટલી બધી તો અસરકારક અને ખાત્રી પુરવક છે કે દવાઓની કીમતનો એક ભાગ શકેડો લઇ બાકીનો લાગ ખીમાર સારો થવા પછી લેવાને માટે તૈયાર છીએ મહેરબાની કરી જરૂર ૩) ના જેવોજ છે. પણ એની કીમતમાં એવાં ખીમારોએ નીચલે સંરનામે પોતાના બી ફેર છે. કે.જેથી દરકશ અને નાશક એનો ઉધુ

મારીનાં પુરતી ૧૫ગત ઉપર કેટલા વખતની ખી મારી છે, કોણુ કોણનાં પ્રજ્ઞાન છીયા છે. તે સરવ રીગત લખી જણાવવી. કોહોડનાં ખીમારો લાઇલાજના છે અને કેટલા કેટલા મોદટા છે તે જરૂર લખવા તૈયાર ઉપગંન નીચવી અકસીર દવાઓ લાલમાં કંઈક થઇ છે—માત્ર એકજ વખત મારાવીને ખાત્રી કંઈકે તો માલમ પડશે એ દવાઓ ખાલી અને તીવરી નથી પણ ખરેખરી કાયદા કારક એકેએક અકસીર દવાઓ છે, અને એની કીમતની એકેએક પાઇ પાઇ વસુલ કરી આપનારી છે:—

રોગને ઈતિખાખ—આ એક અકસીર તેલ છે એ તેલની માફીસથી પેરા લેસીસ જેવીવીકટ ખીમારી થોપાજ દીવસમાં નાણુક થઇ જાય છે.

જેજ તેલથી ગમે તેવું કોનીક રૂમેરીકમાં પણ જડમુળથી જતું રહે છે—કીમત શીશીનાં ૧૫. ૧૫.

સુરમો—નંબર ૧.)—આ સુરમો ગમ તંતું જતું અને સખત આંખતું જતું—કુણુ થોડાજ દીવસમાં કાપીને ધનસાનને નવી રોશની અને નવી છદ્મગી બહો છે—કીમત ૧) તોલાની શીશીના ૧૫. ૧૫.

સુરમો નંબર ૨) આ સુરમોથી રાત અંધે ૧) દીવસમાં દુર થઇ જાય છે, અને ૨) દીવસમાં દુર થઇ જાય છે, અને ૩) દીવસમાં દુર થઇ જાય છે. પછી એની કીમતમાં

સુરમો નંબર ૩) આ સુરમો હરેક મા જુસને ૬ મેશનો ઉપયોગી છે. એનાથી આંખની ખીનાઇ છે—કીમત શીશીનાં ૩. ૨

સુરમો નંબર ૪—આ સુરમો પણ નં. ૩) જેવોજ છે. પણ એની કીમતમાં એવાં ખીમારોએ નીચલે સંરનામે પોતાના બી ફેર છે. કે.જેથી દરકશ અને નાશક એનો ઉધુ

યોગ કરી ફાયદો ઉઠાવી શકે—કૌંમલ શીશીનો ૩ ૧ એનાં મદદરે જેન્ડ—આ એક કૌંમલ તેલ રોગને ખામ—આ તેવખાયાની ઉદરીને મ-ફી દયા છે, જે બાપડાં યુગે મહેડિનાં વાયાં વગર-દંતર દુર કરી નાંખે છે. અને ઉદરીનાં ઘણાં કુચ જાનવરોં માટે આરીવાંદ સમાન છે. થોડા પડવા દેતું નથી. એ ઉપરાંત કુલા ફુનથી ગાય, બળદ, બેસ કુતરોં બીલાંડાં યા કોઈ પણ જાં વીગેરે ઉપર બહુજ અકબીર છે. કૌંમલ પ) નવરને ખુબથી ચક્ર હોય જખમ પડ્યો હોય સીમ તોલાની શીશીનાં ૩. ૧) હી ચલી હોય યા આમડીનો એવાજ બીજો કોઈ રોગ

રોગને ખરાબ આપે—આ તેવ ખાધને યથા હોય તો ૪ તેલથી માત્ર ૪) દીવસમાં ફાય-બહુજ ઠંડક આપનાર નયા ભંગને કુવત બહુનાર—દો યા છે ખુબથી વીગેરે નાબુદ થઈ ઉડી ગયત છે; એનાથી જે માથુમને થાર થાર ઉંઘ નુદિ આ ખાલો પાજ આવે છે કૌંમલ બાટલી ૧) નો ૩. ૧ વની હોય તેને ઊધ આવે છે, અને કાયાનો ખોરો હોરેરે કન્ડીશન પાવડર—આ દેશી બ-પગુ દુર કરે છે—કૌંમલ શીશીનાં ૩ ૨) નાનટનો ઘોડાઓ માટે મસાલો છે—એ મસાલાથી

રોગને ખામા સીર—આ તેવ હન્સ ઘોડાને લુખમા વધારો થાય છે—પાણી બરાબર પી મમા રાટે બહુજ અકસીર છે, એ તેવથી એ બન્ડ છે—પટ આનતા હોય તો તે બધ થાય છે—બીમારને તરતજ રાવત અને આરામ થયા છે અગર કમજીયાત હોય તો તે દુર થાય છે અને બે કૌંમલ શીશી ૧ ના ૩. ૨) ડાબુ ઘડન ખુદી તૈયાર થાય છે—

સફુદ નવરલ—આ પાવડરથી લુખાર દુર કૌંમલ ૧ રતલી કામડાનો ૩. ૦) થાય છે. ખામીને ફાયદો કરે છે. કમજીયાન દુર કરે એ ઉપરાંત દરેક જાતના હર કૌંમલનાં દેશી છે સોહી સુધારે છે લુખ વધારે છે પેટમાં થતા અતરો—સુગંધી તેલો પણ દર વખત રોકમાં તે-કરમ બહાર કાઢે છે. અમ્યા લુવાન અને ઉમરે ચાર રહે છે. એક વખત મંગાવવાથી માલ અને પુગેલા સર્થે મરદ એરતને માટે ૩ દામજ ને કૌંમલ કૌંમલનાં ખાત્રી થરો. હશ તોલાની કામડીનો. ૧]

સફુદ અકશાર ઉલ-દાધ—આ એક પા-તના તખવાર છે—બહુજ કીશાયત લાવ અને ઉથા ઉડર છે. અને તે માન-પાણીમા મળવાને ગમે માલની ખાંતો આપવામાં આવે છે—તેવી દશજ પછી તે લુનિ યા નરી હોય કાળા યા દરેક કામખન બીમારો પોતાનો દાહ હમ લાવ હોય તેને માત્ર આર દીવસમા ઉડીડી કાઢી ૨) પર લખશે તો તેઓ માટે બહુતીજ કવાએ દરદીને તુરતજ રાહત અને આરામ બક્ષ છે કી તજવીજ કરાવી હઓ પોને પુરતી વિગત અને શીશી ૧ ના ૩. ૦) સમજ સાથ મોકલી આપીશુ —

હુબખે અકસીર ઉલહાઝમાં—આ ગો-ગરીજ માથુસો પાસે હમારી દવાઓની કી જીઓ ખોરાક હમમ કરવા માટે—પાનન રોકતી વ-મતમા ખાસ છુટથી કામ લખયુ—ખારવા માટે—લુખ વધારવા માટે બહુજ અકસીર વેપારઓ અને જથ્થાબધ માલ મંગાવન છે. કૌંમલ ૪૦ ગોળીઓની શીશીનો—૩. ૦) રને સારૂ હીસકાજિટ આપયુ .

પારાની ગોળીઓ—પારાની ગોળીઓ જ-મેહડો શહેરમા હમારી દવાઓ માટે વરદી નવી એક માંજિમ સમાન છે અને તદત એકવા પા-ગ એજ નેટાની જરૂરત છે—

સરની કુદરત ન્યારી ઝડપાનમાં કીરતારે મોટી કામજવન નીચલે સરનામે કરવો:—

આવસત રાખી છે તે કુટ્ટીઓના પ્રતાપથીજ આ એમ. ડી. બલસારા.

કમતરી ને એકલા પારાની ગોળીઓ બનાવવામાં મેનેજીંગ પ્રોપ્રાયટર

ફતેહ મેલવતી છે. એ ગોળીઓ દેવી ઉપયોગી અને એમ. ડી. બલસારા એન્ડ કું.

કેટલા કૌંમલ છે. તે તો જગખડેર છે એટલે તેનું નજર રપર બાઝાર સીરકીવાલાં—દીક્ષી.

પુતોતની બ્યાન કરવાની કામ જરૂરત નથી. માત્ર રેલીમાપ્રીક એકસ “યુનાની”:- દીક્ષી.

એકજ ગોલી મંગાવે જે તખને અને મારા કચ્છી લાને હમેશ કામ આવશે અને ખુદ ખાત્રી કરી દ્યો

તંદુરસ્તી તાકાત.

લાંબી હંદગી

સર્વે મેળવવાનો ખરો ઉપાય.

આતંક નિગ્રહ
ગોળીઓ.

નબળાઓને બળવાન બનાવવાથી અને ખરાબ ટેવને લીધે પાપમાલ થઇ
હંદગીથી નિરાસ થયેલાઓને નવી અને લાંબી હંદગી આપી મુખી કરવાથી
હાનિયાના દરેક ભાગમાં મોહોટી ફત્તેહ અને મોહોટી કીર્તિને પાંખી રહી છે.

કિંમત ગોળી ૩૨ ની ૭ખી ૧ નો રૂપિયો ૧ એક.

શરીર અને નીતિના રક્ષણ માટે
કામશાસ્ત્ર વાંચો.

કિંમત કે પોસ્ટેજ કંઈજ નહીં.

વૈદશાસ્ત્રી

મણીશંકર ગોવીંદજી

આતંક નિગ્રહ ગ્રામપંચાયત.

જામનગર કાઠીઆવાડ.

દવાના ધિયારા પી પીને ડા હેરાન થાઓ છો.

કુખ દરદેથી નિરાળી ખરી તનદુરસ્તી યા રક્ષિત બેઠતાં હોય તો વાંચો-અમેરીકાનાં
શીઝીકલ કમ્પર ખાતાનાં અખ્યાત ખરનાર એકફેદનની

જીવનશક્તિનું બંધારણ.

(Building of Vital Power.)

શરીરની સંપુર્ણ સુખાકારી માટે સારી બાબતમાં સાધારણ લોકોને સરળ-વેહેતાર પણ સંગીન
જ્ઞાન આપનાર પુસ્તક—ચીત્રો સહીત, કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ છુદ્ડ.

દવા વગરનો દાકતર.-(ભાગ ૧ લો. ૧૬૬)

કીંમત ૧૦ આના.
ધોડીજ નકલો હવે બાકી રહી છે.

કુદરતી ઈલાજોનાં હારમાળાનાં પુસ્તકો.

નાં ૧ કબજિયાત (Constipation) આ માધ્યમ દરમિયાન કુદરતી ઉપાયો	૦-૩-૦
નાં ૨ કુખનો બોરક (Black Dis) કે કેમ લેવો અને તેનાથી મળના અભિપ્રાય દર્શાવો	૦-૪-૦
નાં ૩ ખાલી-શ્વસરોગ (Consumption) નો કુદરતી ઉપાયો	૦-૬-૦
નાં ૪ આંતરગ્રાને પશ્ચીમી ધેવાની રીતો ચીત્રો સાથે	૦-૭-૦

ઉપચાર (Fasting Cure) દરમિયાન એકલો કુદરતી ઉપાય તે કરવાની સમજણ—અને
તેથી મળના બેદર દાખલાનું સંપૂર્ણ પુસ્તક પુણજ ચિત્રો સાથે યોગ્ય અપત્તમાં બહાર પડશે.

શીઝીકલ કમ્પરની—સારી કમ્પરનેના નકલો
વગર આગર—માત્ર શરીરનિજ કેટલેક મકોષથી મરમાજ કરવાની રીત શકે એવો હીલગારો
ના નકલો સમજણ સાથે, અમેજ તથા ગુજરાતી બન્ને સાથે. કિંમત ૦-૧૦-૦ નથા બીજા
પુરા નકલો. વિગત માટે સંજો—

'POSTUM' પોસ્ટમ યકમાર્થિ બતાવેલી કાચી ચાંદ. કબજિયાતને તોડનાર દવાદાર પીતું
ના ૧૦૦; ૫૦] કપ આ ધાણ એકલો કીંમત રૂ. ૧-૨-૦
ના ૨૦૦] કપ આક ધાણ કીંમત રૂ. ૨-૨-૦

Mcinnon વેપરેજસ સાથે જુદા જુદા ભાગો માટે લખે.

એકલા એજન્ડા બે. પી. માદન.

અમેરીકાના શીઝીકલ કમ્પરિસ્ટ.

હેલ્થ હોમ સાંકડાકર

નાકેરગ્રામ માટે એજન્ડા એકલો છે.

સાહિત્ય.

ઉત્તમમાં ઉત્તમ ગુજરાતી પુસ્તકો
ક્યાં છે તે જાણવું હોય તો વાંચો કેટલું
આરીનું ઉપત્તું માસિક.

લવાજમ વર્ષના અઢી રૂપ્યા.

વ્યવસ્થાપક—વડોદરા.

તદન ચોખ્ખું માથેસાનનું

તદન ચોખ્ખું.

કોઈ પણ જાતની ભેળભેળ વગરનું
હોવાથી દવાને માટે સૌથી સરસ છે. એક
ખાટલી જરૂર મંગાવી ખાતરી કરજો. હિંદુ-
સ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં ઘેર બેઠાં પહોં-
રતલા ૧ નો ૩. ૧)

ગોવીંદજી વસનજી

ઠાકોર દ્વાર મુખર્જી.

લાઈબ્રેરી મિસેલેની
વડોદરા.

સચિત્ર ત્રિમાસિક.

આખા હિંદુસ્તાનમાં.

પેહેલું અને ફક્ત એકલું જ

અંગ્રેજી ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષામાં
લખાતું, પુસ્તકાલય,

મુંદર દેખાવ.

લવાજમ અગાઉથી (ટપાલ ખર્ચ સાથે
રૂ. ૨.

સાક્ષર માળા

સચિત્ર.

એક નવિન જ દબતું પુસ્તક. યુનિટ

પારસી, હિંદુ લેખકો—દહી અને વીરહી
છબી સહિત.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

લખો:—

પુસ્તકાલય વૃજલાલ,

અર્ધસ્ટ

કોઠીપાળ, વડોદરા.

Pamala

પામઆલા

મેલેરયા, તાઢયો તાવ તથા તાવનો

ચુન'દો ઉપાય,

સન્તાતાર જણાય છે કે મેલેરયાનો રેલાવો મચ્છરો
કરે છે અને સઘળા રોગોથી મરતાં લોકોની સામટી
સંખ્યા કરતા આ રોગથી મરતાં માણસની
સંખ્યા વધુ છે.

નેનું ઝેર પેવસ થઇ બપ તે પહેલાં અટકાવો.

પામ—આલાજ

તેમ કરશે.

રાયપુરથી ચીં જ્યોરજ. કે. ગીલ્ડર લખે છે.

ખંબાસરનાં જગલમાંથી મુસોફરી કરતાં મારી વાર્ષિક મેલેરયાથી
પ્રકાશપણ પામ—આલા ના રૂબ ડાઝમાં તેણી
હુર્યાર થઇ અને બોખાર આવી નહિ. કવીનીન
કરતાં એ સરગ છે.

સઘળા ગાંધીઓ ને ત્યાંથી નાની મોટી બાટલીમાં મળશે.

હરજ મુલજ એન્ડકો.

તથા

૧૦૦ છગનલાલ રૂથનાગદાસ,

જુમા મસજિદ પોસ્ટ બ્રીટીશ આગળ.

મુંબઈના એજન્ટો

מחנה המדבר

Jayantilal and CO

Art Jewellers

195, Shaik Memon Street, BOMBAY.

સોના ચાંદી અને ઝવેરાનાં
દાગીના ખરીદવાની
વીશવાસુ દુકાન

અમારે ત્યાં હાલની સુધરેલી ફેસનના તમામ જાતના
દાગીના મોટા જથ્થામાં તૈયાર રાખવામાં આવે છે.

તેમજ ઓર્ડર આપવાથી એકજ વાઇદ તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે.

તથા બેટ આપવા લાયક ચાંદીની સેંકડો ચીજો તૈયાર મળે છે.

ખહારગામનાં ઓર્ડરો તાકીદ વી. પી. થી મોકલવામાં આવે છે,

જયતીલાલ એન્ડ કું. ઝવેરીઓ.

કે. સેખ મેમન સ્ટ્રીટ નં. ૧૯૫

મુખર્દ

સ્વતંત્ર.

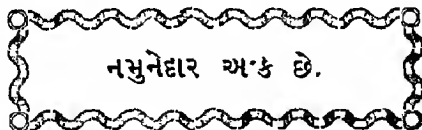

ભાગલાના આ અઠવાડીક પત્રનો

૧૯૧૪ પતેતી

નંબર. :

સંખ્યા બેઠ ચિત્રો ઉપરાંત ઘણા જાણિતા લેખકોનાં લખાન છે.

કિંમત ચાર આના.

શુદ્ધશનનાં ગ્રાહકો સિવાય બીજાઓને આ અંક મળશે નહિ.

એનેજર—સ્વતંત્ર—નવસારી.

રિંચુ.

કુરસદ.

મીં બહમનજી કામરાજવાળાં બહીતું માસિક કુરસદ પોતાના હમેશના લેખાશમાં એક મોટી ફાંકડી વાર્તા અને ખીજા પરચુરણ લેખો સાથે નૌરાઝી અંકમાં બહાર આવ્યું છે. મીં કામરાજ પોતાની નાદરત તબ્યતને લીધે રીટા-યર્ડ થવાનો ઇરાદો રાખતા જણાય છે. હમો નહિ ધારતા કે તેમની આ ઇચ્છા તેમના વાંચ-કોને ગમે ઉતરે, મીં બમનજી કામરાજ હાલના ખારસી વાર્તા નવેશોમાં આંગળીની ટેરવી પર ગ-ણના આગેવાન સાહેબોમાં ઉચ્ચ પંક્તિ ધરાવી શકે છે તેમની દક્ષમતાં અજબ મીઠાસ છે.

પ્રભાત.

આ નવો ભાષ બંધ પણ પાછો આ વર્ષ એક અચ્છા અંકથી નવું વર્ષ ઉજવી શક્યો છે. તેમાં આવેલાં ચિત્રો અચ્છા છે તથા ફક્ત વાર્તા-ઓથીજ આ અંક ભરાયો નથી. વાંચી ને મનન કરવા જોગ ધણી સ્થિતિ આ અંકમાં સમાવવા-માં આવેલા છે. માલેકો ઉત્સાહી છે. એટલે સાફ અચ્છું વાંચન પુરું પાડતા બધ છે. પોતાના માસિકનો ફેલાવો વધારવા આ ભાષએએ ધણું પુસ્તકોના સોળ સેટ કરી અડધી કિમતે આપી દેવાની ગોઠવણ કરી છે. હમો આ ભાષ બંધ ને ખીજું ખારસી નવું વર્ષ નેવા પામ્યો છે તેને દરેક ફેલેહ ઇચ્છીએ-છે.

હિંદી આફ્રીક

બહેન બાઈ આઈ. લીં પાલમકોટનું આ સુંદર માસિક અજબ રંગ રંગમાં આ નવાં વર્ષ ને ટાંકણે આહાર પડ્યું છે. લેખકોની ને મોટી ફેજ એ બહેન મેળવી શક્યાં છે તથા નેએ આજ સુધી કેથે બહાર લખતા નથી તેવાઓને એમણે બહાર કાઢ્યા છે એ બેરક એ બહેનને દરેક રીતે માન બધું છે. એક ટુકડી વાર્તા અને ચાલુ વાર્તા સિવાય આખો અંક લેખકોના ફોટો ઓનો તથા સુંદર લખાનોથી ભર્યક છે. સર બ-

સ્ત્રીસ દીનશાહ દાવર, ઓં મીં ખીમન જડજ, ર. ડા. મેટીકન, ર. ડા. સ્કોટ, લેડી ધનગાઈ, શેક હરિમજ એડનાબા, પ્રેં ભુષ કોવે, ખાં ખાં હમરી વગેરે અનેક લેખકોએ આ માસિકને દિવાળ્યું છે. હમો બહેન બાઈ આઈના આસહ-સની હમો ખરૂં જગરથી કદર છુટ તેમને ફ-તેહ ઇચ્છી એ છીએ.

દોંગ સોંગ

આ રમુજ માસિકનો “ પતેતી અંક ” પણ ફાંકડો અને દોંગ સોંગને અનુસરતો છે. તારાપોર વાળાની આર્ટ સીરીઝ મન પસંદ છે. ટાઈટલ પેન્ડ પરની સુંદરી પણ ખેંચાણુ કારક ચિત્ર છે. લખાણોની બાજમાં પણ આ ભાષ બંધ ધીરે ધીરે ઠીક ભાગ્યશાળી બનતો બધ છે. આ વેળાની સુઠણી સારી છે તથા મરહુમ દાદિ તારાપોરવાળાના લેખો ની સારી સંખ્યા એ ભાષને મળેલી લાગે છે. ભાષ દીન્શા. કરક રવા સાહસીક છે અને યોરે નફે મોહણો વેપાર કરવાનું અચ્છું સમજે છે. આ વખતે પતેતો અંકમાં એમણે એકાદ રમુજ સીરીઝ કેમ ન દાખલ કરી? દોંગ સોંગને તે વધુ ખરની યર્થ પડત. હમો એ ભાષને ફ-તેહ ઇચ્છીશું.

ખારસી સંસાર.

કરાંચીના આ બહીતો અંકમાંડિકે ઠીક ભપકો કર્યો છે અને પોતાના વાંચકોની અચ્છી સેવા બજાવી છે. લખાણોના આ અંક ભર્યક છે અને જુદાં જુદાં વાના ધણીજ અચ્છી તરેહ-પીરસવામાં આવ્યાં છે. ચિત્રોની બાજમાં પણ આ અંક સારો છે. કરાંચીના આગેવાનોના ફોટો આ સાથે ત્યાં ખની ગયલા બનાવો ચિત્રોથી યાદ કર્યા છે. આ એક ખરયાણુ સહાસ છે અને હાલના મોંઘવારીના વખતમાં તે કેવો કિમતી થઈ પડ્યો છે તે તો નેએ બહુ તેઓજ બહુ. બહીતો વધુ ખુશી ઉપજે છે કે આ અંકનો પ્રતો હવે સીલકમાં માલેકો પાસે રહી નથી. કવર પરનું ચિત્ર પણ આકર્ષક છે. ગૌતમ બોધના દેહ કબ્દો દેખાવ જોઈ મનન કરવા જોગ છે. સામગ્રી રીતે લેવાં માલેકોએ આ અંકને યથાશક્તિ મુજબ સારો બનાવવામાં ક્યાસ રાખેલી જણાવી નથી. હમો એ ભાષને દરેક ફ-તેહ ઇચ્છીએ છીએ.

કિરતારની બદોસ !

એક દુઃખી વાર્તા.

લખનાર—મીસીસ રૂપાબાઈ દાશબજી રખાડી

“ નજી, પારણાવાળા ઓરડાના લાખો બને દેવાલગીરીઓ સળગાવતે ” એ હેતુક્રમ બાપનારનો અવાજ લગાર કઠોર અને નિરાશી ભર્યો હતો, પણ નજી તો સ્તબ્ધ થઈ પેતાની બાઈનું કોબૂજ જોયા કરતી હતી, અને બાઈએ કંઈ શુધ્ધ બુધ્ધ બોલી દીધી છે કે કેમ કરી વિચાર્ય પામતી થોડો વખત ઉભી થઈ રહી

પારણાવાળા ઓરડામાં દીવા સળગાવવાના અને તે પણ નવરાત્રીને જ દહાડે । તે ઓરડામાં વસતું અને તે સજીમારેતા પારણામાનાં સુતાર નાહતું પક્ષિ હોડી જવાને બરોમર બાજેજ વધ થયું હતું મધુર, સોદામયુક્તિ દિવસના રૈયનઆરા ગયે નવરાત્રીની રાતેજ આ દુખી દાની દુન્યું છોડી ગઈ અને પોતાની વાહલી માતા રતનબાઈ સુતરનીને એકલવાઈ વિનાય કરતી, દુખતા આતશમાં ભુજતી છોડી ગઈ હતી. ત્યજ વર્ષ ઉપર રતનબાઈના વાહલા ધણીથી છુગ પડ્યા—રડયા તે દિનથી સધો તેવજુને। જીવ જીવન—ગાંગા મોનાના એ એક પુત્ર લાડકવાયા વાહલામાં ભરી રાખ્યો હતો—તે બાળકનેજ ખાતર નજી આ દુન્યામાં તેવજી જીવતા હતા એમ કરતા તે બાળક બોલાયુ ત્યારે તો તેવજીની નિરંજા અને દુખ સાંજોમાં વર્ણી ન રાકાય એવું હતું

તેવજી ધણીજ બેઠિન થડા અને ધણીજ એકાંત યદ્દ ગયા કાઢને ઘરે મંજવા—સેગવા જતા નહિ, અને ઘરે આજ્યા મર્દા તે પણ મંજવા ના પાડત હતાં માત્ર એક

શુની નિશાળની સહી તેહમીનાં તવડવાજ એ એકાંત વાસ ઉત્તર દેખાવના ધરમાં ઇખત યદ્દ રાકમાં હતા ‘ધરનાં નોકરો દયામણી રીતે પોતાનો બાઈનો સોદરાઈ સુકાઈ ગયેનો એહેરો દેખતાં અને મહિ માહે બગતા પણ બીજી કંઈ કરી રાકતા નહિ

‘પારણાવાળા ઓરડાના દીવા સળગાવવા કહે છે ’ નજીએ રાખનારી મેહરી આગળ કહ્યું “ શું કર વાર ! કંઈ બેજ ઉપર માડી અસર થયે ની તમોતે જણાએજ, વાર ! ”

“ જોમ કહ્યું હોય તેમ કરજો । જો હોય તે ખર આજે બરોમર વર્ષ થયુ માજીજી વાજીજી કુલકુ જાહેને ” મેહરીએ ઉતર વાળ્યો અને સદરાની દાખને પોતાની આખ તુછવા પડી—તે કુલકુ ધરમાં સરે કોઠાને ય્યા ૩ હતું, તેમાં મેહરી તો પોતાનો જીવ જીવ તેના ઉરથી કુરખાન ક્યો હતો

‘ કાલ્ય બાઈ આજે રાતે તે ઓરડામાં એસવાનો વિચાર ક્યો હશે —ગરીબ બિચારા ! આ પતેતી—નવરાત્રી ધણી જમ લાયકો ગુજરવાનો । ’ નજીએ ઓરડો ઉઘાડી મોડુ લાખ તેમજ એ દેવાલગીરીઓ સળગાવી, પણ એમ કરતાં તે ધુજતી હતી, તે નાહનો ઓરડો બાગકની સામગ્રીથી ધણે સરસ સજીમારેલો હતો ઉજળાં ફુલ સરીખો પડેલો પારણા ઉપર નાખેલો જોમ તો તેમ હતો, પારણાને એક ખુણે રૂપાનો મેટા ધુવરા બાધેલો હતો ઓરડાને એક નાકે એક નાનકની ટેશ ઉપર જાત જાતના મોલા સરનાં—

આખે હરી વગે એવાં રમકડાં ગોઠવાએલા પડેલાં હતાં—એક ખાલી દોલકી ઉપર રમવાની ડાકીઓ, પિચ્ચરની નાહની મોટી ચોપડીઓ વિખેરાઈ પડી હતી, પેલી મેર ચાંગ, ઘુંધરા ૪૦ રૂપાનાં રમકડાં પડેલાં. ઓરડાની ભિંત ઉપર પેંગમર સાહેબની સખી તેમજ ખીજાં બાળકોને રમુજ સાથે યોગ્ય અને એવા તખ્તા ઓરવેલા હતા. એક રેન્ડ ઉપર નાહની માટલી પાણીની અને તે ઉપર રૂપાની કરસણી ઉંધી વાળેલી હતી. એવ ઉપર જમવાનું પથરાએલું હતું. એક ખુણે રમવાનો લાકડનો દાલતો ઘોડો પડેલો હતો. સધળી રીતે જોતાં એક હેતવંતી માતાનાં અધાગ હેત અને લાડની ગવાહી આપતો હતો, પણ જ્યાં એક વાર તે ઓરડો નાહનાં સેનિરી બાલવાસાં સોદામણાં ભુલકાંની દોડા દોડી અને દસા દરીયા માછ રહેતો હતો તે આજે રમસાન જોઈ નજીની આંખોમાં ઝળઝળાં બરાડ આવ્યા અને ધ્રુજવા લાગી. “ખોશ ખેર કરે ! કેમ યશે ખિચારાનું !” એમ બજડતી ખારણું દાંડી હેઠળ ઉતરતાં બાહારનું ખારણું ઠોકાય. ખારણું ઉઘાડવાનું કામ નજીનું હતું. રાત પડતાં કાણુ આવ્યું હશે અને આ વરસાદ પડતો છે તે જાણું ! કાં કે તે દિન આખો વરાસદ ઝરમર-ઝરમર પડયાજ કરતો હતો. એમ બંધી ખારણું ઉઘાડયું. ખારણું ઉપર એક બળદનું ગાડું ઉભેલું હતું એ ગાડું ડિવિઅરથી આવેલું ઝોળખાણું તેમાંથી એક ખાંડ ઓવર કોટમાં સજ ધણેલાં ઉતરી આવ્યાં. પહેલાં તો નજી અજબ યમ ટીકતી ઉભી રહી. પછીથી તેણીને ઝોળખતાંજ હસીને આવકાર આપ્યો.

“આવેરે મર-તેહમીના માયે-તમે ક્યાં થી નવેરોઝની રાતનાં એકાએક ટુટી નિકળ્યા. તમે ગોળવડ છોડીને ડિવિઅર ક્યારે ગયેલાં હતાં, આવા વરસાદમાં !”

“જરા કામસર નિકળવું પડ્યું હતું—હું આજે ત્રણ દહાડે ગોલવડ આવી પણ ધર જવા અગાઉ રતનખાખીને મળવાનું મારું મન થયું.” તેથી દયાંજ ગાડું ઉભું રાખી ઉતરી પડી. રતનખાખી એકલાં છે, નજી ? હવે એ સવાલ પુછવાની ક’છંજ અગત નહિ હતી. કાંકે એ દુઃખના દરકા ખાધેલા ધરમાં કોઈ આવતું ન હતું અને કોઈ આવે તેને ધરમાં લાખડ કરવામાં આવતું ન હતું.

તેહમીનાં ઉપલો સવાલ પુછતા માળ પાચડી જવાની તૈયારીમાં હતાં તેટલાં નજીને એહેરે જલાપા લયો અને વિચારવંત જણાવાથી તેવણુ જતાં જતાં યોબી મયાં અને “શું છે નજી ?” કરી પૂછયું.

“બાપ્પો ખારણું વાલા ઓરડામાં દીપા સળગાવી રોશન કરવાનો હોડમ એકાએક કાં જે આપ્યો !” નજી હલુસે બેલવા લાગી “એની મતજબ શું હશે ? એ એમ કાંયે કરતાં હશે આજેજ રાતે બરાબર વર્ષ થયું પેલા ખાંડ બનાવને તે તમે જાણો છો કે ની ?”

તેહમીનાંએ દયામણુ એહેરે માથુ ધુણાવું.

“હા, મને યાદ છે તેજ ધકીતો હતું અજા રે આવી, પણ ક’છં નહિ, આંધની ફિકર કરવાની તારે જરૂર નહીં. તેવણુ એકલાં પડી બજાપાને દુઃખમાં નહિ પડે, તેની સંભાળ લેવરા.”

એમ બોલી તેહમીના માળ ઉપર ચડી મયાં અને કાળી પ્રાન્ડનો ઓરડો ખોલી મોઢે પેઢી કાળી સાડીમાં સજ ધણેલી એક યુવાન સ્ત્રી જે પોતા સામે સગડી સળગાવી તેમાં ટીકતી બેસી તેણે પોતાની ડાક ફેરવી, આવતાર દારૂડાં એ નજર ફેંકી અને તેહમીનાને જોતાંજ તે ઉઘાસ પછે શીકકુ હસી.

“અરે તેહમી ! તારી કેવી એહેરયાતી !” રતનખાખી બોલી.

“મને ઘણુંજ એકલું લાગતું હતું, તેમ જીનાં એ પોતાનો ઓવર કોટ કાઢી ખુરશી ઉપર

રખાતો નાખી રતનબાઈને ગળે વળગાડી પોતે શાસે ગોઠવાઈ.

“ બહાર તો એવી સર્દ હવા પુકે છે કે બોલવે વાત નહિ. આજે જ દહાડો થયાં વરસાદ ભારી થયો છે તેમાં આજે તો આખો દહાડો વરસ્યો છે ! નજીકે નેમ બરોબર નવરોઝના બરની રજા છે. દુન્યાનો દેખાવ જલ્દી ચિત્ર વાસા પોરત-કાઠો નાં જોવાજ, યજ ગયો છે. જ્યાં જોઈએ ત્યાં લીસોતરી ને જાત જાતનાં છાયા છાયાં પુવને ગુજ છડી છગી નિજા, જોડવડનાં રોચનનાં રસતાની ખાજુનું જગત તો જલ્દી દસી રહ્યું છે. કેવું સંધનું રણાઆમણું અને મનદર લાગે છે તે જોઈએ સારે જલ્દી રતાઈ ! જલ્દી ખુદરત સાથે એક પડી વાત કરવી હોયે તો એ દરિયા કિનારેની લીસોતરી ઉપર જવું અને મોટા દરખતો તજે બેસવું જોઈએ ! ” પણ રતનબાઈ તો એ સાંભળતા ધુનવા લાગી.

“ હું વરસાદને ધિક્કારું; નવરોઝને પણ ધિક્કારું-મને કંઈજ ગમતું નથી. ”

તેવજુની સહીએ કંઈજ પ્રતિ ઉત્તર વાજ્યો નહિ, ફક્ત પોતાનાં પગ લાંબા કરી આતરનો ગરમણો આપવા માંડ્યો. “ આતરનો ગરમણો એવી વેળા કેવી રાહત આપે છે ને ! હું હમણાંજ એવા લોકોને મળી-જોઈ આવી કે જે લોક નિચારાં મુકિ કાયેલા બાળોને પણ પોતાને ધરમાં ભરાએલી સરદી દુર નથી કરી શકતાં. આવે દહાડે પણ નિચારાં અધાર સર્દગરમાં પડેલાં ! ”

રતનબાઈએ જવાં વ્યક્ત્યાં.

“ પાછી તેં રખાપડી માંડી છે, હું ધારું, ” રતનબાઈ ઉઠાસીને પછે બોલ્યાં- “ એ કેમ તુને ગમતું દેશે મને અજબ લાગે છે, તેહમી. ખંદાં, છુટ્યાં, ગંધ મારનાં, ખરડાએલાં ખીચ-રાએલાં, મેલાં લેલાં લોભોમાં જવું, જે લોક જીવ મારતાં અને એમરેથી તમુને ધુનનાં જવા શરમાયે નહિ. છેતરવાનો અને ધુતવાનો

જ ધંધો લાઈ બેઠેલાં ! અરે, એ હું છુમ જાણું છું. નફરો, છુટારા ખુવાર ! એ ગરીબ લોકો માત્ર એવાં ! ” તેહમીનાં તંત્રયાનો મધુર એકરો ઉપજું સાંભળતાં ઉતરી ગયા.

“ એમ નાં બોલ, રતાઈ ! એમનાં બોલ ! હું જોની ગરીબોને જોળખું તેમ તું જો જોળખતી હોયે તો એમ બોલે નહિ તેમનાંમાંનાં કેટલાંક ગરીબી સાથે કેવી બાહાદુરીથી ટકકર લડે છે, કેવી અજબ રીતે પોતાને સંસાર નિભાવી ચાલે છે તે જો તું જાણે- ”

“ અરે, વધારે નાં બોલ — નાં બોલ દીકરા ! ” રતનબાઈ કમકમી બોલી “ હું કેહું છું કે હું એવાં ગરીબ લોકોને ધિક્કારું, એ શી રીતે તું એવાં લોકોમાં જાયે છે ને બેળાએ છે તેની મને મુદ્દત સમજ નથી પડતી, તેહમી ”

એ સાંભળતાં તેહમીને યદેશ ઉપર રતાસ ધાઈ આવી અને આંખો ચલકવા લાગી.

“ તેમનાં નિર્દોષ બાળકોને ખાતર — છોકરાંએ ખાતર રતી ! ” તે બોલી. “ જોની કંઈ હું કરું તે નાના છુલકાંઓને ખાતર કરું છું. તેમનાં માખાપ કંગાળ કે નિર્ધન હોયે; તેમનાંમાંના કોઈ અ પ્રમાણિક કાં છુટ્યાં ને છગારાં પણ હોય; હું સમજું છું કે કોઈ કોઈ વાર તે લોક મને ધુને છે, છેતરે છે — હું વણીવાર છેત્રાતી હોશ, પણ તેવે ઠેકણે પેલા પડ્યાં તેમાં તે બાળકોનો કરસો વાંક નથી. હોટ્ટા કે ચોટ્ટાં માખાપને પેટે બવવધાં બી હોય તેમાં તે લોક હું કરે ! પાકંદાદાર કહે છે કે, બાળકોને તેમનો વાજખી દડકં આપ, તે લોકને સારી સંગત, સારી શીખ, સારી ઉધરણી અને સારી કેળવણી પામવા દેવો. પછી જુઓ ! પણ એમાંનાં ધણાં ખરાં બાળકોને કશું મળી શકતું નથી. ”

“ આ મારા બોલાએ ! ” રતાઈ બોલી. “ પણ તમે એ લોકને એવી કેળવણી, ઉધરણી કમકમી થી રીતે આપી શકવાનાં વાર ! ”

હું હમણાં જ એક ગરીબ નિર્ધન નાચાર બેચાર સ્ત્રીને ઘેરથી આવી છું” ને એક નાંહનાં કાતરિયાં ઉપર વસતી હતી. જ મહીનાની વાત ઉપર તેનો ધણી છાકટપણમાં અને છાકટાઓ સાથની મારામરીમાં મથેા ગયો. અને આ ગરીબ બાપડી પોતાનાં બચાંઓને ખાતર દળીદ્રતા લઈ ચલાવતી હતી અને દુઃખે પાપે ગુજરાન કરતી હતી. જો કે તેમ કરતાં પોતાનાં જીવસે ભુખમ રો પાળતાં હલ્લુ હલ્લુ તેની રંગો મરતી ચાલી, તેવું હોવા છતાં પણ પોતાના બચાંઓને છોડી હોસપીટલમાં નહિ ગઈ — તેમને છોડીને સસરી નહીં —”

“હવે બસ કર! મને સાંભળવા નથી ગમતું.” રતનબાઈ લગાર આકરી યઇ.

તેહમીનાં મુગી રહી ગઈ. એ તેહમીનાં તવકયા પોતે પૈસાવાળા હોવાથી, પોતાનો પપ્પસો, વખત, પોતાની જાંઘી ગરીબ લોકો માટે અર્પણ કરી બેઠી હતી. લોકો તેને, ઘેલી કેટલાં, બેલું ચરખી ગયેલું કહેતાં; જે લોક તે ઉદાર બાપડની મતલબ નહિ પીછાણતાં તે લોક એમ બોલતાં. વળી કેટલાંક લોક જે લોકની બાજુ માં તેણીનાં કામ આવતાં, જે લોક એની સમજ અને અકલ પીછાણતાં તે લોક તેણીને માનની નજરે દેખતાં અને ગરીબ નિર્ધન લોક તો તે જ્યાં દેખાતી ત્યાં તેની પુર્ત કરતાં હતાં, પોતાનું દુઃખ—સુખ વગર અચકાયે તેનાં કાનમાં નાંખતાં. છોકરોને સારી પાડોસમાં અને સારી સંભાળમાં ઉછેરમાં હોય તો તેમની જાંઘી—તેમની રહેણી સુધરે અને તેમ કરવું સજાવાર છે એમ તેહમીનાના જીગરમાં ઠસવાથી તેણીએ ધણીક એકર જમીન વેચાતી લીધી હતી અને ત્યાં એક નાંહનું સરખું ઘર બાંધ્યું હતું. જ્યાં તે નાંહનાં છુલકાંઓને મોકલતી હતી, અને મોહટી યતાંજ અને સમજમાં આવતાંજ તેમને બીજા તેવાજ ધરમાં મોકલાવી દેતી જ્યાં તે જાળકો રહેતે રહેતે કંઈ ને કંઈ દુનરક વેપાર

કરવાનું શીખતાં અને બલીષ્ટ, તંદુરસ્ત ઉછળી નિકળતાં.

“આજે તો તમારી સાથે કંઈ અમત જોગી વાત કરવા અને કંઈ પુછવા આવી હતી.” તેહમીનાં બોલી.

“હા; કહેાની શું છે?” રતનબાઈએ પુછ્યું.

“જે ગરીબ સ્ત્રીની મેં તમો આગળ વાત કીધી તે આજે મરી ગઈ.” ધીમે રહાં તેહમી બોલી. “મેં બાળક તે પોતા પાછળ મુકી ગઈ—એક છોકરો અને એક છોકરી. હું તે છોકરાને મારે ત્યાં રાખી ઉછેરી ગઈ. મને પેલી નાહની છોડીની ફિકર લાગે છે.”

પાછી રતનબાઈ કમકમી. “પૈસા—પૈસા જોઈતાં હશે તો, જોટલા જોઈશે તેટલા કં આપીશ.” તે હલ્લુથી બોલી. એક પળવાર તેહમીનાનો એહેરો મોરસાથી જવાબ રહેયે પણ પછી તેનાં અહેરા ઉપર દયા ફરી જળી.

“ધણી મહેરબાની, દીકરા—પણ તે બાળકને નાણાંની હાજત નથી. ફક્ત તે છોડી ત્રણ વર્ષની છે. હમણાંજ તેણે ત્રણ વર્ષ પુરાં કીધાં છે; તેને તો માતાનું હેત જોઈએ છે. માતાનું હેત જોઈયે છે.”

તેહમીનાં જવાબની વાટ જોતી બેઠી, પણ કરસો જવાબ મળ્યો નહિ, અને તેહમીની જ્યાં ખ્યો આતુર બનતી ગઈ. છેવટે રતનબાઈ અલકસેથી બોલી.

“તેને બાળસ્થાનમાં મોકલો; એવાં બાળકો માટે ઘણાં ઘેર છે, જ્યાં તેમની સંભાળ લઈ ઉછેરવામાં આવેછ, હું તોના ખરચ આપીશ.”

“તે બાળકને માતા જોઈયે છે, વાહલી બહેન,” તેહમીનાં પાણુ બોલી. “જે મારી વાત સાંભળો—ચીકાતી ના, જે તારો ખોળો ખાલી છે, તારાં બચાં માટે તારાં જીગર વિચાર કરેછ—નહીં સાંભળો. તે એકલવાઈ

નમાની જુઓને માતાની ગરજ છે, તેનું દિન-પણ માતાના હેતુ અને સંભાળ માટે ટવળે છે. દુન્યામા હજારો બાળકોના જીવન માતા માટે વખવખે છે, ને હજારો માતાઓ પોતાના બાળકો માટે જીવન કરે છે અને ટવળે છે "

એમ બોલતાં તેણી પોતાને ધરે જવા હડીને ઉભી થઈ અને ઝોરપાનું બારણું ઉઠાડી, પાછળ દરીને જોતા પેલી કાળી સાડીવાળીને એક બચ્ચાનું ઉઠાડી બેસી દાઢમા ધરી સમઠી આગળ ચાલેલી એ પડેલી હાડી તે પાછી તે પાછી તે આવી ગઈ અને કાળી સાડીવાળી એ એકલી પડી

"ઓ બોલો ઓ મારા બોલો મારી નાનકડી મારી નાહની રોશન "

તે પોતાના સોગના પેદરવેસમા જાણે ઢગરો થઈને ભોર પર પડી પણ રડતી ન હતી ધણી મુલત થઈ તેની આખોમાના આસુ નિરા શાએ સુઝાઈ માલ હતા અને આખોમા બળતા બળતા હતા. ધણી વાર એવો વખત આવ્યો હતો કે તેણી દુવા માંગતી હતી તે રડે આસુ ખરે કે તેની છાતી મોકળી થાય, દુખી જીવન જે કાટ કાટ થતું લાગતું હતું તે હલકું પડે પણ નહિ, એટલી શક્તિ પણ જાણે બોલોને ના પાડે હતી

થોડાક વખત વીતા કરે તે હડી અને પાર જી વાળો ઝોરડો ધીમેથી ઉઠાડી માહે પેલી ત્યાં પણ સગડી, સળંગેલી હતી. અને થોડાક વખત થયો નજી આવી દીવા જાળા કરીને ગઈ હતી રતાઈએ દીવા એસકયા એ ઝોરડો ધણીજ ખુશનુમા હતો ચિતારના દાઢનો કિસમ એમરે જણાતો હતો બચ્ચાની બચ્ચી સુખાકારી અને સતોષ બરિ કરવા માટે ને ને વસ્તુઓ પૈસા લાવી શકે તે સર્વ કંઈ ત્યાં બેસી હતું અને માતાના હેન સાથે સુખ એન બેળા એલા ની શહાદત બ્યાં નજર ફેરવે ત્યાંથી મળી આવતી દેખાતી હતી રતનખાઈ સગડી સોડે બેસી ગઈ અને હાથ લાખાં કરી સેકવા લાગી.

"અરે મારી રોશનઆરા" તેણીએ વિચાર કરવા માડ્યો! પણ આસુ આખમા નહિ આવતા હતાં આસુ વરસે તેરી હાનતમા તેનું જીવન હતું બીજું માટેનું નાહનું મારણું ઉઠાડતાં રાત એ સુવનો ઝોરડો હતો, તે વળી આરાસતગીમા આખમા મતા ચડિયાતો હતો પારણા આગળથી મોકલેનું નાહના માનું બારણું ખોલી મા હેના કાટવા આવેલું નાહનું ચુક્યું કાટ્યું દિવા તેજાકરીતે એમરે દાત પર દાત મેની ફરવા લાગી, પાછી આવી કમાટમાંથી એક પડી એક રમકડા કાઢતી હેતી ચિત્રની એપડી કાઢાડી એ સર્વ રોશનનેતો ધણી વાલલા અને તે બાળકના મ નસે તેનો ખખનો હતો તે સર્વ એક પડી એક છાતીએ દામતી મઈ અને મુકતી ગઈ જાણે કાઢ તેને મારતું હોય તેમ તેનું મોહ મચકાવું-છેવટે કપાટ ઢાળી અને પાછળ આગળ ગઈ અને તક્યા ઉપર જાણે કાઢનું નાજુક માથું પડ્યું હોય તેમ હલકી તે બરોબર કીધું તેમ કરતા લોહીનો મોટા જળો તે પડી પાછી પેહેતના પાસેના ઝોરડામા ગઈ ત્યાં સઘડી ધણી રોશન બળતી હતી અને ઝોરડો, પરવાના રહેવાયું સરખો રોશની થી દીપતો હતો । ।

પણ ત્યાં દાખન થત જ તે જમરી ચમકી આખ એગી જોના લાગી જાણે ખાતી કરતી હોય કે પોતે નિદ્રામા નથી પડી કે રત્ન વચ્ચે થઈ નથી, પણ મળગર આખે જોયે છે, પછી ઉઠાળે મારી સગડી તરફ જીવન મારતી ગઈ જે જીવનથી તે સગડી પાસે ઉઠેલું બાળક બોલ્યું

ગોતાની ફેકમાં તે ઉઠેનું હતું, તેના નાજુક હાથ સગડી ઉપર ધરેના તેનું મધુર, ફેરેસતાઈ મુખ, વળદાર સોનેરી ખાલના ઢગમા ખુશ દીપી રહ્યું હતું, અને તેની બહુ આખો જાણે નાચતી હતી

"રોશન—ઓ મારી રોશન ।" તે આખે જીવન મારી અને હાથ બોલેલા કરતી

આપણો હાલનો સુધારો !

(લખનાર—મરહુમ વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી—જામનગર)

દરેક ઇચ્છવા જોગ વસ્તુ અને વિચારોની જોરહાજરીમાં આપણો દેશ બહુ દયા ખાવા જોગ દશામાં આવી પડેલો છે. એ વાત આજ વર્ષના વર્ષો થયાં ચર્ચા કરે છે. ઘણા લોકો એ વાતનું દુઃખ અંતઃકરણમાં બે ગળ્યા કરે છે. ઘણા લોકો એને માટે કંઈ કંઈ હીલ ચાલ કર્યા કરે છે, કેટલાક બાધણુ આપે છે, કેટલાક લખે છે અને અને કેટલાએક મુંઝાંધને બેસી પથ રહે છે; તથા નેવ પર આધાર રાખી ને થવાનું હશે તે કાળે રીને યશ એમ ધારણા બાંધી નિવૃત્ત થાય છે. આટલું તો નકી છે કે ને કાંઈ ઇચ્છવા જોગ વસ્તુઓ તથા ઇચ્છવા જોગ વિચારો આપણે ગુમાવ્યા છે તે આપણે ફરીને મેળવીએ તોજ આપણે સારી સ્થિતિ પર આવ્યા એમ મણી શકાય, આપણા પુર્વજોની આપણે કંઈ કંઈ મિલકત ગુમાવી છે તે ગણવાની અહીં કશી જરૂર નથી. કારણકે બધું જ ગુમાવેલું છે. પ્રાચીન શાસ્ત્રો અને જુના ઇતિહાસો તરફ નજર કરો. એટલે તમે જોઈ શકશો કે આપણા પુર્વજોનાં શરીર કેવાં હતાં ? દરેકોની સામે તેઓ કેવી રીતે ટકી રહેતા ? તેઓ કેવા કદાવર હતા ? કેવા બળવાન હતા ? તેઓ વગર થાકે કેવી મહેનત કરી શકતા ? તેઓ કેટલાં કેટલાં વર્ષો લગી જીવતા ? હજારો વર્ષ જીવતા, એ વાત આજ ના મનાય તેવી થઈ પડી છે. કારણ કે માત્ર કુવામોંજ ફરનાં દેડકાને સમુદ્રની મોહોટાઈ માનવામાં બહુ વાંધો આવે છે, તેમ આજ પચાસ સાક વર્ષ જીવનાર તો બાગદાશી મનાઈ જાય. એવા જમાનામાં આપણને-હજારો વર્ષ જીવક-

ની વાત બહુ આશ્ચર્યકારક થઈ તે માનવામાં આનાકાની થઈ પડે છે માટે તેને બાજુ પર મુકો, સત્યયુગ, ત્રેતાયુગ અને હાપર યુગનાં દ્રષ્ટાંતો છોડી દિયો. પણ કળિયુગના આરંભમાં ચારસો ચારસો વર્ષની આવદાએ પ હોંચેલા બીજમ. દ્રોણ અને કૃપાચાર્ય સરખા એકાએક પાણીપતના મેદાનમાં જવાનોને પણ બાજુએ મુકે એવા વેગથી લડ્યા હતા. બીજમે દશ દિવસ યુધ્ધ કરી સામા પક્ષને કાપર કાપર કરી મુક્યો હતો. સાથે સાથે આ વાત ભુલી જશો નહિ, કે હાલજયારે આપણે એક દિવસ બે ચાર કોઈ ચાલવા નેટલી મેહેનત કરીને, કે ટૂંકમાં બેસવાથી એકાદ દિવસ લાગેલો થડકો ખમીને ત્રણ ગણ દિવસ થાક ઉતારવા માટે અથવા વિશ્રાંતિ લેવા માટે લગભગ નવરા બેસી રહીએ છીએ, અને ખુબ વિશ્રાંતિ લેવાઈ રહ્યા પછીજ ચાલુ કામમાં ગઈ શકીએ છીએ, ત્યારે તે પુટો લડવેયો તનારથી માંડી, સાંજ સુધી લડતો જેમાં હજારોને મારતો, હજારો તરફથી ચતા પ્રહારો ખમતો, હજારો બાબતની દેખરેખ રાખતો, હજારો હુકમ કરતો અને એવા અટપટા મામલામાં હજારોને જવાબ આપતો. એટલુંજ નહિ પણ લડાઈ બંધ પડ્યા પછી સારી સમયે પણ જૂના જૂના વિચારો ચલાવતો, અને તેના નિશ્ચયો કરતો, છતાં બીજો દિવસ સવારમાં એવા ને એવા ઉત્સાહથી લડાઈથી કરવામાં મુંઝાઈ જતો. દ્રોણને પોતાના પાંચ દિવસોમાં એક દિવસે રાત્રિના પણ લડાઈ ચલાવવી પડી હતી. સવારથી શરૂ કરેલી લડાઈ સાંજે બંધ પાડવાને બદલે તેણે આખી રાત્રી ચલાવી અને બીજા દિવસની સવારે તો કાંઈ

વિશ્રાંતિ લેવાય તેવું હતું જ નહિ. તેમ છતાં બીજા દિવસે વળી તેણે સર્વોપરિ પરાક્રમ દેખાડ્યું હતું. કોઈ દિવસે માત્ર મેળ શોખને ખાતરજ રાતના ત્રણ કલાક ઉત્તમરો કરીને નાટકશાળા જેવામાં ખાસી રીને ખુરસીને અંદેલીને-પગપર પગ ચડાવીને ઉત્તમરો કર્યો હોય તો પણ બીજા દિવસ અપેક્ષાનાં ત્રણ કલાક ઉપલેખ પછીજ તાજાની મેળવી કામમાં લાગી શકનારા આજના બુવાનીયાઓએ બુદ્ધાનાં લેલા સરખા હાડને માટે આશ્ચર્ય પામ્યા વગર નહિ રહે ? વધારે શું કહેવું ? એ વખતે સો સો વર્ષની અવસ્થાએ પહોંચેલા બીજા અને અશુભ સરખાઓને બુવાન કહેવામાં આવના હતા. એ પછી જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ આવરણ કાઢી કાઢી બોલી યતી ગયું; પણ હાલ આવરણ જે ઝડપથી નીચા પગથીયાં પર ઉતરવ લાગી છે તેની ઝડપથી તેનીએ ઉતરતી નહતી જરા વચલા વખતના એકાદ સાધારણ દાખલા પર નજર કરી. ગુજરાતનો આવકારાખ વનરાજ સાહ વર્ષની અવસ્થાએ માદીએ મેડો અને પચાસ વર્ષ રાજ્ય ભોગવી એકસો દસ વરસની અવસ્થાએ મરણ પામ્યો આ વાત નાના નાના વિદ્યાર્થીઓ પણ જાણે છે. આખી તો હજાર વરસ પહેલે તો છે પણ ચારસો વરસ પહેલાનો એક સાધારણ દાખલો લઈએ-૧૮૪૫ ઉતરી કાઢી ગાવાડમાં જન્મનગરનું રાજ્ય ધાપનારા રાવળ જામે એક ખડનવ વડેલા તરીકે એકસો સ્ત્રીના વર્ષની અવસ્થા ભોગવી ની. આજકાલ આવી આવી વાતો તો જાણે સ્વપ્ન જેવી યદ્ય ગણે છે. એટલું જાણીએ તો કાંઈ અસંભવિત નથી હાલ પણ બીજા દેશોમાં એટલી એટલી આવરણ બે મરનારા અને આપણને નવાજ લાગે તેટલો જાગે ઉડવાનારા બુદ્ધાઓ હૈયત પણ મેટા છે એક વખત આ દિ. દુસ્તાનનું મેનાવિપતિપણ ભોગવી ગયેલા અને કામુન પગ ચલાઈ કરી ફેન્ટેઝ મેળનારા બુદ્ધા લોકો રોજિંદાં ટ્રાન્સવાલ

ની લગાઈમાં ત્રણ દિવસ સુધી ઘોડાની પીડ પર વગર થાકે કામ બન્યું કહેવાય છે. આ સંદર્ભ આપણને શું ખતાવે છે ? એજકે આગળના જમાનામાં જે શરીર સપતિ આપણા પુર્વજો ધરાવતા હતા, અને હાલ પણ બીજા દેશોમાં જે શરીર સપતિ આપણા જેવામાં આવે છે તે આપણે ગુમાવેલી છે. શરીર સપતિ ગુમાવેલી છે એટલે બળ, તેજ અને આયુષ્ય આપણે ગુમાવ્યાં છે, કદાચર પણ પશુ યાત્રુ ગયું છે.

શરીરની શક્તિ જેમ આપણુ ગુમાવી બેઠા છીએ તેમ મનની શક્તિ પણ ગુમાવેલી છે, પ્રાચીન સમયના પુરોહિતો બ્યારે હર કોઈ બાબતમાં અતિશય ઉંડા ઉતરીને વિચાર કરી શકતા ત્યારે હાલ કેવળ ઉપર ઉપરથી તરવામાં આવે છે સ્વતંત્ર વિચાર કરવામાં મગજને બીજા કુલ કસવામાં આવતું નથી તેને લીધે જ પરંપરાના સારા આચાર વિચારોની સાથે ધુસી ગયેલા દાનિકારક આચાર વિચારોની સાથે છુટાં નહિ પડતાં ગળે બધાજ જાય છે. કોઈ સુકિતશાળા માણસે પોતાના સાર્થકોને ખાતર કે રસુજને ખાતર ધુસારી દીધેલો અમુક આચાર કે અમુક વિચાર અથવા અમુક દેશને માટે કે અમુક કાળને માટે જરૂરીયાત ભેદને કોઈ ઝાઝવા માણસે પ્રચારમાં મુકેલો અમુક આચાર કે અમુક વિચાર દરેકને માટે દરેક દેશમાં અને દરેક કાળમાં ફાયદાકારક હોઈ શકે કે કેમ ? એ ખામતનો નિર્ણય કરવાની આજ કાલે હજી શક્ય છે ? આજસને લીધે છુટા નહિ કરનારાઓ કરતાં અશક્તિને લીધે છુટા નહિ કરનારાઓ વધારે હોય છે. આવવાની છુટા નહિ કરનારાઓમાં આજસ કરતાં પગમા ચાલવાની શક્તિ ન હોય તેવા લોકોનો ભાગ વિશેષ જેવામાં આવશે. ખરી રીતે જોઈએ એ આજસ એ એકમતની અશક્તિને જ પરિણામ છે. અને જરૂરનાં વિષયો પર વિચાર કરનારા આજસ લોકો પણ વિચાર કરસને અશક્ત હોય છે એમ માનવામાં વધી નથી

અર્થજનની વિચાર કરવાની ખરી શક્તિ હોયતો
 અર્થસંચયુ નથી અને વિચારના ખરા પથુની
 ખાતરી હોયતો તે જાહેર કરવામાં કશો સંકાપ
 થતો નથી, આપણા દેશમાં એક સમય એવો
 હતો કે જેને ધ્યેવદાર અને પરમાર્થનો દરેક
 એવ્ય અને જાડા વિચારમાં ઉતરનારા અને
 સ્વર્ગસ્થતાથી તેવા વિચારો જાહેર કરનારા પુરુષો
 શોધાવી રહ્યા હતા. સાંખ્ય દર્શનના કર્તા
 અપિષ્ઠ મુનિ, યૌગદર્શનના કર્તા પંતમલિમુનિ,
 ન્યાયદર્શનના કરતા ગૌતમ મુનિ, વૈશેષિક દર્શનના
 કર્તા કેશ્વાદ મુનિ, મીમાંસા દર્શનના કર્તા
 જેમિનિમુનિ અને વેદાંત દર્શનના કર્તા વ્યાસ-
 મુનિ એવા પરમાર્થ વિચારમાં એક ખીલતી
 હાડા ઉતરી હતીને પોતાના સ્વતંત્ર વિચારો
 જાહેર કરવામાં જરા પંજું સંકોચાયા નહતા.
 તેમ પુરુષના પ્રતિષ્ઠિત મુનિએ ને સિધ્ધાંત
 રૂપે જાણવેલું હોય તેના પર વિચાર કરતાં પોતાને
 કાંઈ ભ્રમ જણાઈ તો પુરુષના મુનિ તરફ પોતાને
 માનવિત્તિ છતાં તેને કુંભરૂપે જાહેર કરી પોતે ને
 કાંઈ સિધ્ધાંત નહીં કયો હોય તેને
 પ્રમાણસર, જાણવવામાં કાંઈ પાછા હકયા
 નથી. બૌદ્ધ, જૈન, ચાર્વાક વગેરે
 પણ પોતા પોતાના વિચારોને સિધ્ધાંતરૂપે
 જાહેર કરવામાં કંઈ સંકોચાયા નથી. આજ
 કાલ પોતાના પ્રમાણે તથા શુકિંતઓના બચ્ચી
 જાહેર મુકતાં આપણે જોઈએ છીએ ? વહેવાર
 વિષયમાં પણ રાજ્ય નીતિ સામાન્ય નીતિ સાદિ
 ત્ય તથા કળા કૌશલ્યને લગતાં વિચારોમાં
 કોણ પોતાના મગજને રોકે છે ? ને કોઈ
 રોકતાં કહેવાય છે તે પણ પુરુષના વિચારો
 ને તેજ રૂપમાં કેનુદારૂપમાં અથવા એક કરતા
 વધારે વિચારોની બેળસેગ કરી કંઈક જુદું
 જુદું કરી જાહેરમાં મુકવાનો પત્ત કરે છે.
 આજનો આગાહુવુ ને કાંઈ હતું તે પણ ચાલુ
 મધું છે. ક્યાં છે આજે હસ્તિનાસ્ત્ર અથ
 શાસ્ત્ર, રત્નશાસ્ત્ર, નૌકાશાસ્ત્ર, યુધ્ધશાસ્ત્ર વગેરે.

આ સમણ શું બતાવે છે ? એને કે કુંભરૂપે જોઈ
 વિચારોની પણ આપણા દેશમાંથી ગેરહાજરી
 લાંબો વખત થયાં ચાલતી આવી છે.

આવી રીતે આપણે અમંત વસ્તુઓ
 ગુમાવી છે, અમંત વિચારો ગુમાવ્યા છે,
 શારિરિક તત્વ ખોણું છે અને માનસિક
 તત્વ પણ ખોણું છે. તેઓનાં અંગાંવમાં ધન
 સંપત્તિનાં જય તેમાં તો નવજન શી શરીરથી
 મહેનત ન કરી શકે, મનથી વિચાર ન કરી શકે તે
 પોતાની મિલકતની જાળવણી કેવી રીતે કરી
 શકે તથા નવી મિલકત મેળવી પણ ક્યાંથી
 શકે ? આમ આપણે બધું ખોણું છે. આપણે
 ખોરાક ખાઈએ છીએ, કપડાં પહેરીએ છીએ,
 દારૂઓ ચાલીએ છીએ, મકાનોમાં રહેઈએ છીએ
 છતાં આપણાં બધું ખોણું છે એમાં કદાચ વધારે
 ચાલતું નથી. કારણકે આપણા ખાંવાપીવામાં
 પદાર્થોનો, ઢરવા ઢરવાના પદાર્થોનો
 પહેરવાના પદાર્થોનો અને મકાનમાંની વાતું
 એનો અને એવાં ખીલ પશુ દરેક સાધનો, જો
 આપણે ખીલ પરજ આધાર રાખી એકાં છીએ.
 આપણે પોતે કંઈ પણ કરી શકતાં નથી. વધારે
 તો શું ? પણ આપણા શરીરની જાળવણીનો
 આધાર પણ આપણે ખીલ પરજ રાખીએ છીએ
 અને જ્યારથી આપણે ખીલ પરજ આધાર
 રુ શરૂ કર્યું અને આત્મમંગની અવગણના
 કરવા માંડી ત્યારથીજ આપણું પોતાનું સુચણ
 ગુમાવવા માંડ્યું છે એમાં પણ કંઈ પશુ
 ખોડું નથી.

અંગાળી ક્યાં હતાં તાવ ઉતરવાને એનીયાપરીવ
 અને તાવ અંટકાવવાને ડિરનાઇન. છતાં પંજું
 દેશી વનસ્પતિઓના કાદા પીવાથી તારની બક
 કહાડવામાં આવતી. આ તરા જમાનામાં તાર
 ઉતારવો અને તાવ અંટકાવવો એ શું સુધારો
 છે ? તારને એવા નખાં સાધનોથી ધકકો
 મારવામાં આવે. છે કે તુરત વેળા બદલે
 દેખાવન દેતાં શરીરમાં ને, શરીરમાં સંતાળે

રહે છે ! આપણે તે બધીએ છીએ, દવા આપનાર પણ બધે છે કે તાવ શરીરમાંથી ગયો નથી, તે અચૂક વખતે પાછો પ્રકટ થવો જોઈએ જોયો તેને બહાર પ્રકટ થવો અટકાવવા તેની આડે કિવનાઈનની ચોક્કસ મુકવામાં આવે છે, તાવની આવી ચિકિત્સા થાય છે એ સ્વાર્થીયુક્તિ ન્યાયથી એટલે ભાતની હાંસીમાંથી ચોખ્ખાનો એક દાણો દબાવી જોતાં બધા ચોખ્ખા કાઢ્યા છે કે પાકી ગયા છે તેની પરીક્ષા કરવાની રીતને અતુસરીને માત્ર એકજ દાખલો લઈ લાઈ આવવી વેંક પદ્ધતિનું જ્ઞાન કરાવવામાં આવે છે, તેની સાથે જુઓ કે અગાઉ એ તાવની કેવી ચિકિત્સા થતી ? તેને એકદમ ધક્કો મારવામાં ન આવતો, લાંબા વગેરે કમીને તાવના મુળ રૂપ દોષને શરીરમાં છુટો કરવામાં આવતો પછી એ દોષને પકાવવામાં આવતો, 'પકાવવાનું' કારણ એજ કે ખોરાકની ભેજભેજ ન હોવાથી આંતરડાં વગેરેમાં એ દોષ એકઠો પડી જાય, પણ તે કાચો હોવાને લીધે પોતાની જગાને ચોંટી મેકો હોય છે અને તેથી જો તેને પકાવવા વગરજ વખત વિરેચનના ધક્કાથી બહાર કાઢવાનો યત્ન કરવામાં આવે તો તેનો ઉપર ઉપરનો થોડો થોડો ભાગ છુટો પડી બહાર નિકળી જાય છે પણ જા કીનો ભાગ રહી જાય છે, જે ખોરાક લેવાતાં થોડો વખતમાં પાછો હોય તેવડો યથ રહીને ફરીથી પોતાનું કાર્ય શરૂ કરે છે એવી ઝાડની ડાળો આ પછે મને તેટલી જખત કાપી જાય છે તો પણ જ્યાં સુધી તેનું હુંડ કે મુળ કાયમ હોય ત્યાં સુધી તેના પર પાણી પડતાં તેમાંથી ફજુલા કુટ્યા વગર રહે જાતનથી, તેમ રોગના મુળ રૂપ શરીરમાંના દોષો, નોખા થોડો ધણો ભાગ રહી ગયો હોય ત્યાં સુધી તે રોગ શરીરમાંથી ખસેડો નથી એટલે દોષનો પ્રકાવવો અર્થાત શરીરમાંનાં તે તે ભાગમાં વળી રહેલા દેહને તેના પર તેને આપણની અસર ને મહોંચાડી તે તે ભાગથી તરત છુટા પડી શકે તેવી રીતે તેના મુળ ઢીકાં કરી નાખવાં, ફળ જેમ

પાકીને મોઢું ચતુ જાય છે, તેમ ઝાંટની સાથે વળગી રહેવાની તેની મુજબની જોઈએ જાય છે અને જ્યારે તે બરાબર પાકી રહે છે ત્યારે તે ઝાડને જરા દલાવવાથી અથવા પોતાનીજ ભેજ તે ખરીને નીચે પડી જાય છે, તેવીજ રીતે દોષપણુ બરાબર પાકે છે ત્યારે સાધારણ વિરેચન જેવાથી પણ નિર્મુળ યથ શરીરથી બહાર નિકળી જાય છે તો તેવી પદ્ધતિ વાળા દેહી ઉપાયથી તાવ ફરીને ક્યાં આવવા નોહવો ! એ તાવ ગયો તે ગયોજ, એ પાછો આવવાનો નહિ તેથી પછી તેને અટકાવવાની વાતજ ન રહેતી, પણ પોતાના દેહનું જે કાંઈ હોય તે તરફની પ્રીતિ શુભાવી પ્રદેશી વસ્તુઓ ના મોહમાં જેમ આપણે પોતાનું મગજ શુભાચ્યુ છે, તેમ દરદોની સામે જરા પણ ટકી રહેવા ય શરીર બળ પણ આપણે શુભાવી કીધું છે, તેથી હવે જરા તાવ આવે છે તેની કમસર ચિકિત્સા કરાવી તે નિર્મુળ થાય એમ ધારણા રહી શકતી નથી, તે વખતે તો શરીર જરા ગરમ દેખાયું કે ગરમીજ નવાપા, છે અને તેથી અદર મને તેમ થાય પણ બ્રાહ્મર શરીર ઠંડુ દેખાય ત્યારેજ ધારણા વળે છે, આવી સ્થિતિ યથ છે, આમ જે કાંઈ પોતાનું હતું તે સંવત્નું ચાલુ જવાથીજ આપણા દેશની સુકુ દવા ખાત્રા જેમ દરા યથ ગણાય છે, ત્યારે એ બધું આપણે પાણુ મેળવીએ ત્યારેજ આપણા દેશની દશ સુધરી એમ કહી શકાય શું આ સુધરુ આપણે એક સાથે મેળવી શકીશું ? કહી જાહિ, પર્વતની ટોચ પર કહી પણ એક કુલે પહોંચી શકાતું નથી, ધીરજ રાખી કમે કમે પગલાં મારવામાં આવે તો વગર કંટાળે નિશ્ચય પુર્વક સ્વાં પ્રહોંચી શકાય છે, લેવાની ધણી વસ્તુઓ એક સાથે હાથમાં લઈ શકાતી નથી તેમ કરવા જતાં એક પણ વસ્તુ હાથમાં રહેતી નથી, અને તેથી જો એક એક વસ્તુ હાથમાં લઈ તેનો કમળો કરવામાં આવે તો બધી વસ્તુ કમળમાં આવી જી

પ.છે. આપણે એક સામગ્રી બાધ ન તાંખતા ગયેલી એક એક ચીજ મેળવવી એ વધારે યોગ્ય છે. હવે સવાલ એ આવીને ઉભો રહે છે કે આપણને પહેલી જરૂર શાની છે ?

ઉપરનાં સવાલનો જવાબ અમે ખરા નિશ્ચયથી એવો આપીએ છીએ પહેલી જરૂર શરીર સંપત્તિની છે એટલે શરીર સાર બળવાન કાર્તિવાન અને લાંબો વખત ટકી રહે તેવું કરવા ની જરૂર છે. સઘળી કમાણીઓ શરીરનેજ આધીન છે. આ સંસાર સમુદમાંથી ધર્મ વગેરે રૂપ રત્નો મેળવવા માટે ખીખાં સાધનો કરતાં પહેલી જરૂર શરીર રૂપ વહાણની છે. જે એ-વહાણ હિંદુવાળું હશે, પવનની સામે રોમજ મોઝાની સામે પોતાનો બચાવ નહિ કરી શકે તેવું હશે તો રત્નોનો લાભ બાળુપર રહી જશે અને હુજવોનો પ્રસંગજ આવી પહોંચશે માટે શરીરને મજબૂત કરવું એની પહેલી જરૂર છે.

શરીરને મજબૂત કરવાના ઉપાયોમાં આહાર, નિદ્રા, અને પ્રત્યય એ ત્રણ ઉપાયો મુખ્ય છે. જે તેઓની ખરાબર યોગ્ય યોજના યદ્ય હોય તો શરીર જોષ્ટ્રએ તેવું ટકી રહે છે અને બળવાન, કાર્તિમાન તથા કદાવર અને છે. પેદશાસ્ત્રમાં મોખ્યું કહ્યું છે કે શુદ્ધોત્તમ જાણ્યા વગર કેવળ સ્વાદથી આહાર કરવામાં તથાતુ નહિ. કારણ કે આહાર કરવો એ કંઈ થોડી અગત્યના ક્રિયા નથી. જીવવાનો મુખ્ય આધાર આહાર ઉપર છે. મનુષ્યનું આહાર તત્ત્વ તેની જોતાદમાં પણ ઉતરે છે માટે પરીક્ષા કરીને જે આહાર દિનરૂપ હોય તેજ લેવો જોઈએ. ખાતું તે જીવવાને માટે છે પણ જીવતું તે ખાવા માટે નથી આ અગત્યનો સિધ્ધાંત આજ કાલ મુખ્ય લોકોએ બહુ ઉઘટાવી દીધો છે શુદ્ધોત્તમની પરિક્ષા ક્યાં વગર પોતાના મનને ગમે તેવા સ્વાદ વળી નવી નવી ચીજો પાછળ એટલુંતો મરી શીટવામાં આવે છે કે પરિક્ષાએ શું ડાખ મોગવવું, પછી તેના

વિચારને ત્રણી જોઈને પણ બાળુપર મુકવામાં આવે છે. પાછળથી યતાર હશે તે યશે પણ આવી સ્વાદિષ્ટ ચીજ મુકી દેવાય કે ? ખાતું જીવન બરાવાથી ધણાઓ ઉઘાડી આંખે પણ બી તમાં ભટકાય છે. ધણાઓ ઇસ્પીટાલનાં બારણા ખુલ્લાં દેખે છે તેથી હિંમતમાં રહે છે. અને ધણાઓ આંખ મીચીનેજ દોડવા જાય છે. કાંઈદરદ થાય તો તે નથી અને લીધેજ થયુ એમ જ માની બેઠા છે. આપણે આહાર કરવામાં અનિયમિત પણ રાખીએ છીએ તેવું આ પરિણામ આવ્યું. એમ માનવું તેઓને ગમતું નથી એવી વાત કોઈ કહેવા જાય તો તેઓ ભાવિષ્ય મોહાટો આધાર રાખનારા બની તે વાત ને ઉઠારી દેવામાં પોતાની મોંઢટાઈ સમજે છે. આહારની સાત્ત્વિક પદ્ધતિ છોડી આજ કાલ કેવળ રાજસી અને તાપસી પદ્ધતિ પરજ વળગી રહેવાય છે. પામતા પહોંચતા લોકો રાજસી આહાર લેવાથી પાછા હાંતા નથી અને મરી જ લોકો તાપસી આહારમાં માથું મારી પડ્યા છે. સાત્ત્વિક, રાજસી અને તાપસી આહારનાં લક્ષણો ચીત્રા શાસ્ત્રના અધ્યાયના ૮-૯-૧૦ એ ત્રણ મેં માં બતાવ્યા છે તે દરેક માણસે પોતાના અતઃ રજુમાં કોતરી રાખવા જોઈએ.

જેમ આહાર તેમ નિદ્રાના સંબંધમાં પણ આ જગાનામાં એવી બેદરશી રાખવા લાગી છે કે તે પશુદાનિ કરનાર નિવડી છે. માટે નિદ્રા લેવાનો પણ યોગ્ય નિયમ જાગવો જોઈએ. દિવસે જાગવું અને રાત્રે સુવું એ કાયદો કુદરતેજ બાંધેલો છે. શરીર અને મનની કસેદ વગર જીવન એ કાયદો જાળવવાની જ યદ્ય શકે છે દિવસનાં સુવાચી મગજની યતી ખરાબ લાલન અને રાત્રેના જાગવાથી આવના વિલક્ષણ રિચા રાએ, એ કાયદાની ચોળવા દેખાડવા માટે પુરતા છે. વ્યવહારમાં પ્રવર્તતા માટે મુખ્ય પોતાનો પ્રકાશ આપે છે અને અવહારથી નિવૃત્ત રૂ વ

આજ કાલની વિપત્તિ પ્રભને કટિ લાગવાથી માન સુલાહ નય છે એ વાત તો છોડીદો પણ જરા પ્રવર્તનો વિશેષ સપાટો લાગવાથી પણ શરદી લાગી નય છે કે તાત્ર આવી નય છે એ શું આપણે નથી જોતા? આવી રાતની ઉત્તરતી. સ્થિતિએ અહાયના ત્યાગનું પરિણામ છે. અહાયના ત્યાગથી આવા પ્રકારનાં પરિણામને ભોગવનાર શરીર મિથ્યા કેવી રીતે ટકી શકે? સખત ઉદ્યોગની સામે કે કદના ધસારાની સામે કેવી રીતે ટકર ઝીલી શકે? બીજાના શરીરમાં ચારે બાજુ લોહાનાં તીણાં ફાળાવાળાં બાણ એવી રીતે ખુચી ગયાં કે તેનું શરીર શેઠાઈના જેવું બની ગયું. ત્યાં સુધી તે લડવા હતા અને લડતાં લડતાં જ લાલ તરવાર લઈને રથમાંથી ઉતરવા જતા હતા ત્યાં હજારો લડવૈયાઓનો ધસારો થતાં છેલ્લે તેઓ પૃથ્વી પર પડી ગયા. પણ આ અર્થ એ હતું કે તેઓ જેમ પડે તેમ તેમનાં શરીરમાં ખુચેલા બાણો આડે આવી જવાથી તેમનું શરીર પૃથ્વીને અડે તેમ નહતું. બીજાએ વસુ નામના દેવતાનો અવતાર હતો પણ અહાયના લીધે તેનો પ્રભાવ તો સધળા દેવોથી પણ વધી ગયો હતો. જાર વર્ષનું અહાય પાળે તે વસુ નામના દેવ જેવો બની જાયોની ઉપર મોતાનો પ્રભાવ નાખનાર થાય છે. એવીસ વર્ષનું અહાય પાળે તે રૂદ્ર દેવની પ્રેરે જેની સામે કોઈ નજર પણ ન માંડી શકે એવા અનિશય પ્રભાવવાળો થાય છે અને છત્રીસ વર્ષનું અહાય પાળે તે સુર ના સરખો તેજસ્વી થાય છે. ત્યારે બીજાં તો આખી જીંદગી લગી અર્ધ અહાય પાળ્યું હતું તો પછી તેના પ્રભાવ તો પુછવું જ શું હોય? શરીરમાં એટલાં બાણો ખુચ્યાં છતાં તેનું મરણ થયું નહિ. અરે! એટો ત્રીક પણ એ વખતે એમના માથામાં એક પણ બાણ ખુચ્યું ન હતું તેથી તેમનું માથું અમર સરકવા લાગ્યું. તેથી તેમણે ઓશીસાની

માગણી કરી. એમનો અભિપ્રાય નહિ સમજી શકેલા લોકો કપડાંનાં કામળ ઓશીસાં લાવ્યાં પણ તેવાં ઓશીસાંને કબુલ કરવાની તેણે ચોખ્ખી ના પાડી કે પ્રરતજ. તેનો અભિપ્રાય અહાય પામેલા અણુને તેના માથામાં ત્રણ બાણ ધુસાડી દીધાં એટલે માથું ટટાર રહેતાં એ પુઠો રાજ થયો. હવે તમે વિશેષ શું બાણ વા માગો છો? અરે! તે એવીજ રીતે જ માથે લગી જીવતો રહેશે અને તે પણ એલાન પછે નહિ પણ પુરતી નિર્જીવ પુરતી શતિ-વૃદ્ધીની પુરતી એકાગ્રતા ટકાવીને તેણે રાજ ધર્મ દાન ધર્મ, અને વેદાંત સરખો ઝિણો વિષય પણ મેહોટા મોહોટા મુનિઓની હાજરીમાં સુધિષ્ઠિરને રાખલા દંત્રીઓ સાથે સમંભળ્યો હતો. આ સધળો પ્રભાવ અહાયના હતો.

શરીર ટકાવી રાખવાનો સધળો બોલે આહાર અને નિદ્રાની સહાયતા. ત્યાર પછી અહાય એકલું જ ઉઠાવી લેવાને સમર્થ છે. આહાર અને નિદ્રાની પરવા રાખ્યા વગર જ લક્ષમણે ચૈદ વર્ષ સુધી અહાય પાળી રોમચરૂ છતાં મોહોટા મહદગાર થઈ પડ્યા હતા અને રાવણનો પાટવી કુમાર મેઘનાદ જેણે ત્રણ લોકના રાજ ધર્મને પણ જીતી કેદ કર્યો હતો તેને લગાઈમાં હરાવી મારી મોહોટા ચમકી નિરડયા હતાં. આ ઉપરથી નહીં ચાલે છે કે શરીરને મજબુત કરવાના ઉપાયોમાં જે કે આહાર, નિદ્રા અને અહાય એ ત્રણે ઉપાયો સુખ્ય છે. તો પણ તે ત્રણમાં અહાય એ સર્વોપરિ ઉપાય છે. માટે શરીર સાચું બળવાન કંઠિવાન અને લાંબો વખત ટકી રહે તેવું કરવાને તેમજ તેથી આંગળ વધી સંપૂર્ણ માનસિક શક્તિ એગવીને તત્વ સાક્ષાત્કાર સુધી પ્રણ પહોંચવાને આપણને અહાયની જ પ્રેરણી જરૂર છે; કે જે અહાયનું સુખ્ય સદાય વીધે સરક્ષણ છે એમ અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે.

મહત્તમ વેદ શાસ્ત્રી મણીસંકર ગોવંદજી નો આ વિષય આગળ સુલક્ષને હાથ મારે ખા. સ લખાવેલો હતો. આ વિષય કેટલો મહત્ત્વનો છે. તથા આપણે હાથે કરી આપણાં શરીરો કેવો નાશ કયે છીએ તેનો અચ્છો ચિતાર અમે આપવામાં આવ્યો છે.

—❧— સાચો પ્યાર. —❧—

સપ્તમાર "ગામરેની ગારી"

પ્રકરણ ૧ છું.

તે ઉમરાવ તેના ફરમારીના વિદાય થવા છતાં હજી પોતાના ન્યાય આસાન ઉપર ચ-રસાથી જમાવેલા નયનો સાથ બેરેશે હતો કે જ્યારે તેના ગુરસાના પાએસથી જાણે ડરતો હોય તેમ તેનો બેટા-નેનો ગાદી વારસ નખીરો ફેબ્રુલી પીદવેલી અદાએ તથા બાવુમાં ખડો હતો.

"તેડ પેલા મુછ ચંડાવને" તેણે હવે તે ફેરી જુરશીના પગથાં ઉતરતા ગુરસાથી બરાડ બારી અને આજથી આ પગથી હું તે ના ફર ખોળને તેની ચાકરી ઉપરથી સદાનો ખર તરફ ફર, છું, સમજાએક કે છોકરાં" અને હવે તે એક દિવાના દાંપતીની કિસમે તે ગપડ જવાન તરફ ફરવેલ.

"મગર પીદર" તેણે એમ જુતાં ચાલિ રી જવાળ કરતાં કહ્યું "એમાં તે ચુનાહનો કસુર છે શું? એ તમેમ કહ્યું તેમ જનાનાની ચારી તેની કનેથી જાજરીથી ખુટથી સેનર તો હું કહું કે હું પોતેજ છું તો મારા વોકરી સુખ નહિ. એજ નીદેષ મરદન ઉપર માનસમાં શો ફામદો જાંસજ યમાર છે."

"હું-હું બેદયા બેરેદેમ" તેણે એ સાંમ જનાં વેષનાં જતાં જનુનથી ચીસ પાડી "અને એ આમમજ તે તેને કેટલી વાર મારા જતા નામાં જવાની અને ગુનાર જોડેની તારી એ પાપી મુલાકાતની મના ફરમારી હતી,"

એ સાંમજતાં તે જવાન ચેહરા ઉપર શુ-રસનો રતાસ ધાઇ આવ્યો. તેમ જતાં હજીથી તેને નાખતીથી નખી જતાંજ કહ્યું.

"પીદર જુજંગવાર, એમા રાપ જેવું છેજ શું? શું ગુનાર મારી હમથીર નથી વળી તેની માદર ખુરશીદ મનેની માદરથી આવે ને દેતવંતી નથી કેટું એમ બે રિજાસથી તારા પોતાનાજ ફરજદ જેવાની સીતમ ગુજા કેરેજ" અને એ ય બેજાતતાં એક દુખતુ રમ્ય તેના ગજામાં અ ટકવું જણાવ્યું.

"એટલે" તેણે જુદા ઉમરાવે હવે એ મામલો જોના કાક નખી જાળને પુછ્યું.

"એટલે એજ પીદર કે એ વાહલીની જુજા ઇ મારે મન એક બારી જફાકારી, સીતમ ગુજારીથી કાઇ રીને કમી નથી એ બેડી વાર તેનો તમારો ઉડો પ્યારજ તમેમતે મારા હેતનો કાંઈક જાણ આપવાને જપુ થગે તમારી છુંક ગડિનું સુજ અને ચાલિ વાહલી ગુપ હાર કેટ-લે ફરજજે આજાર રાખેક તો ખ્યાલ કર જાવ, કે મારી તો છુંકગીનું ગોપા છુંકનજ એ હેતવંતી હમથીરમાં સમાઈ ગપનાં છે. વળી આ પછી ઇમારતી જાનુએને જાતને કપડ ફરવાનો ત અરો બેડેદો રીવાજની મને માફ ફરજે, મગર કાઇ કિસમે તમારા જેજ હમરાવી નરને પેજ પડતે નથી, આપજા જેડી નીતિમાન પાક

બોલાઉ ઉપર આવો બેઠાયદે અંકાશ તો ઓર
ખી તમે ખુર્જીવારની હસી કરાવેછે.”

“ એટલે ” તેણે હવે એ સાંભળતાં એક
શેરની અદાથી ઉછળતાં બરાડ મારી “ ઘું થુ”
મારી ખુર્જીમાં મને દાનાઈ શીખવવા પી
હોમત કરી શકશે ? ખબરદાર ! ફરીથી મારાં
કામની વચ્ચે માથું મારતાં અગર હું તને
જોવશ તો યાદ રાખજે અથ કમીના, કે તેજ
પજે આ જોરાવર હથાર તારાં પાપી બદનની
આરપાર ચલાવવા હું જરાખી થોભશ કે આં-
ચકી આવશ નહી. હું ફરીથી કહું છું “ હયાં
તેણે બેવડાં અનુનથી વધાયું ” કે “ આજ પછી
શુભ જોડે મળવાથી બલકે તેણી ઉપર એક
નજર વરીક ઉચકવાથી તારે એકદમ આજ
આવડું.” અને આ શબ્દો સમેત તે પાછ
ઉમરાવ ત્યાંથી જતો રહ્યો.

એક પજ એ પછી તે જવન માણસ ઉઠાં
કુખને શુરસાની ભેગી લાગણી વચ્ચે ત્યાંજ ઉ-
ભો રહેયો એ આગમજ એજ તોરની અનેક
તકરારો અને મોક્ષાયાત્રી તે ઉમરાવ આપ બેઠા
વચ્ચે થતી રહી હતી મગર આજ તો તેને લાગ્યું
કે તેનો ધાનકી પીદર એક ઇનસાન્યનની શ્રી હ-
કે એગમી ગયો હતો. તેણે તે સદાના નમાના
ફરજંદને આજ કમીનો કહ્યો હતો કે જે શબ્દ
એ આવડાં તેના હમેશના શાંત જીવનમાં એક
જખરો જવાજા જળાવી મેલ્યો હતો. તેણે ઘણું
અચ્છું હતું તે ગમે તેવા મગર હીંમતરાત હતો
છતાં આજ લગિ તેણે કદી તે ધાનકી વાતીદ
સાંમે એક દુકારો કહ્યો નહી હતો મગર હવે
જે ધાંતડી જમાને તેને કમીનો પુકાર્યો હતો તે
જાલીમ આપની સાથે એકજ છાપરાં હેઠળ રહે-
વા સામે તેનું કયાની જીવર બંડ મચારી રહ્યું હ-
તું. તે તે આપનો એક પુરોજ હતો.

તેથી તેઓ વચ્ચેનો આવો ખીગાડ ખચીન ઘણો
જ અચરતી ઉપજાવનારો હતો મગર કમન
સીમે તે ખરું હતું અને તેથી આવા જીવમીટ

લખાં તણા જાણી વચ્ચે તેજ આપ સાથ
રહેવાને વસવા તેનું ધરાની જીવર તેની ગમે
તેવી કાશીય છતાંખી હવે એકમન થયું નહી.
“ હું ચાલી જમ્મશ કેયે જતો રહેવશ ”

તે મોટી ના ઉઠેલી અને દુખખી મન સાથે
પટપટયો. કે જ્યારે શુરસાનો રતાથ તેના સોહા
મના મ્હેરા ઉપર હજીખી સાફ જણાતો હતો
અને તે પછી તે ગયો.

પ્રકરણ ૨ જી.

શુભનાર માજનદરાનના બેજનની એક પુરી
બેટી હતી. ઉમરાવ બેજન શુભનારની માદર
ખુરશીદને પરણ્યો તે આગમજ તે એક ગરીબ
ભરવાડની અનિ ખુખસુરત બેટી માફ આફરીદ
ને પરણ્યો હતો. મગર એ તેની કદખુદાઈ માટે
તે વેશા માજનદરાનમાં તો કાઠ બરાબર
જણતુંખી નહતું કેમ ને એવું કહેવામાં
આવડું હતું કે માફ આફરીદ એક ગરીબ
ખુરજીવરની બેટી હોવા છતાં મોટીખી તો શો
ખીન અને બરેશી હતી નેપજ નીર બેજ
નનો તેના ઉપર એટલો તો વાઢ હતો કે તેણીનાં
શોખને અનુસરીને શવાદી પછી લગમગ ગયોજ
વખત તે પોતાની મોહરદાર સાથ દેશ પરદેશ
મુસાફરીમાં કહેતો. એ દરમ્યાન, તે કહેતો કે
તેણીના શોખને અનુસરીને શવાદી પછી લગમગ
બધોજ વખત તે પોતાની મોહરદાર સાથ દેશ પ
રદેશ મુસાફરીમાં કહેતો એ દરમ્યાન તે કહેતો
કે જમાન ફરકાદ જનમ્પો હતો મગર કમનસી
એ તે પછી થોડા વખતમાં ભરી માફ આફ
રીદ મરણ પાપી. અને ઉમરાવ બેજન તુંટલે
દીવે પાઠો માજનદરાન ફરે તે પછી થોડીક
મુદત તે કાઠ ત્યાંજા ઉપરાપી બેટી જોડે
ફરી પરણો જણે પોતાના અમીદ, લશ્ચા ખાં

સથી તે દુખી ભરધારતું દુખ ધણેક દરજ્જે
એણું ક્યું એટલુંજ નહીં પણ ફરીથી તેની
છાંદગીને જાણે નવેસરથી રોશન કરવા એક
બેની બચીસ કરી. તે બેટી ગુલનાર હતી.

તેણીના અમીર બાપનો તેણી ઉપર અર્ધગ
ચાહ હતો. સમજ્ય તે હંમેશાં કહેતો કે તેણી
દેખાવ અને ખસલતમાં મરનાર માદખાફરીને
અલી ધણી મજલી આપતી હતી. અને ન્યારે
પહેલી તરફ એક ખાવંદ તરીકે જો તે આવો
વધાદાર અને બસેજ પુરવાર થયો હતો તો
ખીજ તરફ એક પીદર કે વાતી તરીકે જો તે
એથી બી વધું કાંઈ પુરવાર ચાપ તો તેમાં ફરી
નવાઈ હતી નહીં.

તે તેણીને હર કીસમના લાઠ લગાવતો.
તેણીની દરેક મરજી તેને મને એક હુકમ
બરોબર હતી મગર અફમોસ માત્ર એજ હતો
કે જ્યારેખી તેણી પોતાના રાક ખીરાદર ફરહાદ
માટે ફરીખી કાળજી કે ચાહ દેખાડતી
તો તેજ થડી તે ઉમરાવનો ગુરસો જતો રહે તો
બધી ગુલનાર અનેક નફખીરથી એ મામલો
સુધારવાની તજવીજ કરતી મગર તે જુધુ
ફેકટ જવું. તે અમીર તેમજા ફરજ દ તરફ
કદીખ હેત-કે માનથી વર્તતો જણાયો નહીં હતો
તે ગુલનારને ચાહતો તો ફરહાદને ધીકકારતો
ને તે બેટીનાં દરેક સુખનો ઉપર હેતથી અમલ
કરતો તો તેટલાજ ધીકકારથી તે તે બન્ના બેટાને
ગેર ધનશાફ કરવામાં જણે મોજ માની લેતો.
સારાંથ તેઓ બન્ને તેનાજ ફરજંદ હોવા છતાં તે
હાંધી ખુધીને ખાપ બન્નેને જુદીજ આંખે જોતો
અને જુદીજ લાગણીઓ વચ્ચે તપાસતો રહ્યો
હતો મગર ગુલનાર તેથી તમામ જુદીજ હતી.
તેણીનો પ્યાર તે વાદજા ખીરાદર ઉપર અજબ
જેવી હોતો હતો. એટલુંજ નહિ પણ પુરથીદ
એહેર વડીક તેની સાવકી માતા હોવા છતાં
ફરહાદને પોતાના ખુદ ફરજંદ તરીકે જોતી અને
ગણતી આવી હતી.

મગર ઉમરાવ બેજનને એ બન્ને માં બેટીને
ફરહાદ તરફનો ચાહ જરા થઇને ગમતો ન હતો
અને તે આપણુ શરૂઆતમાં તે બન્ને બાપ
બેટા વચ્ચેની તકરાર ફરમાન જોઇ આવ્યા
છીએ. તેને ફરહાદ અને ગુલનાર વચ્ચેની મીયા-
કાતને હમેશને માટે બંધ પાડી હતી. અને તે
એટલે સુધી કે છેવટે તો એજ સમજ સર તેને તે
વધામી દુખતર અને તેણીને લીધે તેણી તેવીજ
અસીસ માદરને વડીક જણાવવાની જાંજરમાં
અસીર કરી રાખવાની બી જુલમગારી કરી
હતી. મગર તે કાવજાનો કેવી રીતે તેઓએ
ભંગ કર્યો હતો તે પણ આપણુ આગલ જોઇ
આવ્યા છીએ.

વખત રાતનો હતો. અને ખાણુથી ફરેગ
થઇ ગુલજબ પુરતનીજ પોતાની આરામ માફમાં
ગઇ હતી.

તે વરસ વિસેકની એક અતિ સુંદર ના જવાન
નાજનીન હતી તેણીના કાલા બમર જેવા બાવો
હાતમા વારેવાર એકાદ કીસમે કમરથી નીચે
લટકતા જણાતા હતા કે જ્યારે તેણીની સીંદા
ગઝાવ જેવી આબોમોથી મોનીસમ આંસુઓ
કોઇ દેખાઇતાં દુખનાજ બાએસથી હાલમાં
ખરી પડનાં દેખાતાં હતાં તે ખરેખર રડતી હતી.
અને તેનો સખમ એજ હતો કે છાંદગીમાં આ
જ પહેલીજ વાર તેણીના પીદરે તેણીની નાફર-
માની માટે સખત શન્દોમાં જુલ કહાડી લખી-
ખમાં તેના હુકમોને ફરમાનવાર ચવાની એનવણી
આપી હતી, જે ફરમાન અફમોસ કે તેણીને
તેના હેતવતાં ફરહાદથી સલાતુ જુદું પાડનાર
હતું. તે હાલમાં અખબથી અને દુખથી એજ
વાતનો ઘોર કરતી એમ બેટી હતી જેવામાં
તેણીની નજદીકમાજ કોઇની સીપડીનાં ધીમા
અવાજે તેણીને ચોંકાવી. તે કાણુ હતું ? તે એક
ખજાંડે ખાઇ ગઇ. આવી મોડી રાતે બન્ને
એમ ઓઝીંતુ તેણીની મીલાકાતની કાણુ સરક

શી કરવું હતું તે તેણી સમજી સકી નહિ પણ હીંમત પકડી તેણી બારી નજદીક ગઈ અને ધીમેથી તેનો રેશમી પદકો ખસાડ્યો. રાત્રી આંખી રોશનીવાદી અને શાંત હતી. ધિમે રહી તોપણ ખીધેલી અદાએ તેણીએ આસપાસ જોયું મગર તાલુખ તેણી ત્યાં શું જોયું? તે આંખી રોશનીમાં, તે વીથળે બાગનાં લીલા ક્યારા ઉપર બરોબર તેણીની બારીની હેઠાણમાં તેણીનો લાઘ દરહાદ પોતે ઉભડો હતો. એક પળ, તેણીને શું કરવું તે સમજણ પડી નહિ. તે કદી બી એમ છુપો ને આવે કવખતે તેણીની મીઠાકાત લેવા આવતો ન હતો બલકે તેમ કરવાની તેઓને જરૂરથી ક્યાં હતી. તે બે લાઘજેન વચ્ચેના પચીસ પ્યારને દુન્યાની નજરથી દુર રાખવાને છુપા વધા જેવાં લીયકારા પચાની જરૂર ક્યાં હતી. તે તો હંમેશા દેખાતી હીંમતથીજ તે વાડલી હ મશીરને મલતો બેટતો રહ્યો હતો કે બ્યારે તાલુખ કે આજ તો તેથી કમરીજ રીતે એક લીયકારાની અદાથીજ એમ છુપા છુપ ને અચ્છુચ આવી મોડી રાતે તેને શોધતો આવ્યો હતો.

તે બારીના અખડાતથી તે જવાને હવે હંચે જોયું અને દશારતથી શુભનારને નીચે આવવા જણાવ્યું. તો તેણી વીચાર કરતી એક પળ ત્યાંજ યોખી ગઈ પણ હી મન એકદી દરી તેણી નીચે જવાને તક્યાર ચઈ, તેણીનો પીદર તેણી ઉપર આટલો આંકોરા રાખતો જતાં રાત્રે જો તેણીની મરજમાં આવે તો બાગમાં ફરવાની તેણીને છુટ હતી. સખમકે એ સખતાઈ તો તેને ફક્ત ફરહાદને ખાતરજ રાખતી પડતી હતી. અને તે જવાન તો દીવસ સાંવા બીજે કાઠ બી વખતે તેણીને મલવાની તક લેતો જણાતો નહી હતો એટલે ખાના પછી બાગમાં ઉતરવાને માટે તે દરવાજો હંમેશાં ખાસ ખુલ્લો રાખવામાં આવતો. એ વીખેની માલીતી તેણીને હતી અને તેથીજ હવે મોડી ઉમીદ વચ્ચે તેણી તે તકનો લાઘ લેવા તક્યાર ચઈ ગઈ. એક નરમ ઝંબો

તુરત વેગા તો તેણીએ પહેરી લીધો અને તે વેહ વાર પડેલા શીટા બાયોને જેમ તેમ બાંધી લઈ તે હવે ઉતાવળે કદમે દાદર ઉપરથી ઉતરી ગઈ. મગર અફસોસ ત્યાં પુંગનાંજ તેણીએ શું જોયું તે દરવાજા કે જે હંમેશાં તેણી માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવતો હતો તે આજે અજબ જેરી રીતે બાહારથી અંધ કરી લીધો હતો. તે એક સખત નાઉમેદી હતી. અને તેણીએ હવેજ જોયું કે તેણી ધાનકી પીદરે આવી કાઠ છુંપાછુપ મીઠાકાતની ધારતીથીજ એમ તેણે તેણીની બેખખરીને વગર જાણે સરખસર એક કદીજ બનાવી દીધી હતી તે ના ઉમેદીમાં હવે પાડી ફરી મગર હવે તે આ દાઘતમાં કરી બી શું શકે. બલકે એ મામલો તે નીચે ઉમેદો જવાનને જણાવી બી કેમ શકે? પણ એવામાં વળી તેણીને એક એક વીચાર આવ્યો અને ઝંખમાં એક કાગળના ટુકડા ઉપર તેણીએ તે મુલો મામલો—પોતાની કમનશીય કેદી હાલત તેમજ તેઓના પીદરની અફીની બીગનવાર ખુલ્લો લખી દહાડ્યો. જે પછી નજદીકમાંનીજ એક કલમદાનમાંથી એક ગુલાબનો તુરો લઈ તેણીએ ઘણીજ આસાનીથી તે કાગળના ટુકડાને તે તે ગુલાબે વચ્ચે છુંપાવી દીધો. એ પછી એક નાની કાપડી ઉપર થોડાક ચખ્દો લખી તેણીએ દેખાતી તે તુરો ઉપર બાંધી અને બીજી પલે તેજ બારીમાંથી તેણીએ તે તુરો નીચે ફેંક્યો. તે ઉમેદો જવાને મોટી ઉમેદીમાં તે તુરો ઉંચકી લીધો કે જે ઉપર લગાડેલી કાગળની કાપડી નીચલા ચખ્દો લખેલા હતા.

“આપ શુભતારી શુભરખની કાઢાણી કહેરો.” પહેલાં તો તેણે ને કાપડી અને પુચેને હેતની દબરો ચુમી કરી અને પછી અંદર સમાયલા બેદને શોધી કહાડ્યા તે તુરત તે પુચેને અલમ કર્યા અને તે સફાઈથી ધડી વળેલો રૂકો તેણે બહાર કાઢ્યો તે વાંચતાં જે દુખ તેના દરદમંદ દીધને ચપું તે કહેવું જોઈ છે. તેને પોતાને માટે તો કરીજ પરવા હતી નહી, પણ અગર તેને

પીદર તેની તકસીરનો ગેરહાજરીનો તે હેતુની તાર ઉપર લાગવાને ન ગાગ ચાલુનો હતો તો હવે તેને લાગ્યું કે તે પછીથી તે હવે તેને ખરા દીનથી ધીમરતો થયો હતો અને સારે હવે તો એ અકસ્મત જાનેમાન સામે કાઢખી પગનાં ભેગાં વખત નકીજ ન રહીક આવ્યો હતો તેને એ ઉપરથી એ પણ વચ્ચાર કર્યો અને પછી યુનને ત્યાગ પોતાની કસરત કરી તે ઘુરત ત્યાંથી ચાલી ગયો

તે નાજનીન હવે વીચારમા પડી એનો બાએશ શું હતો? રાણીના આવી હાનન ગળુ વા પછી તે હવે આગળ શું કરવા ધારતો હતો? એ વમાનમા તાણુન કરતી તે ત્યાજ ઉઠી હતી. જેવામા થાડા વાર ફરહાદને તેણીએ ફરીથી આવનો જોયો મગર તાણુન આ વખત તેના હાથમા દોરડાનું એક ગાંડુ ઝુઝડુ હતું

તેણી ઘુરત સમજી ગઇ તે દોરડાની મદદ વડે તે પાન ત્યા આવના ચાલતો હતા અને તે ખ્યાનથી તે ખરેખર હવે ધુન્ન ગઇ ત કણી હીમતવાન હતી મગર આરા સંજોગમા તણાતા રશીક તેણીને ખાનર આટલી ધારતી ખેડતો હતો તે જોઇ તે રજરામા ધીન રહી શકી નહી તેણીએ તેથી આવુ જોખમ લાગુ પગલુ લાર વા તને ઇશારતયાં ધણીની ના કહી માર તેણે માન્યુ નહી તે તા હવે કોઇની રીક્ષત દોરડાના એક છેડાને યુનરખવાળી જારી ઉપર ફેંકવાની કોશીશ કરવા લાગેો અનખત પહેલા નેમમા તો તે જરાએ ફાગ્યો નહી મગર થોડાંક પળની સખત મેહેનત પછી તેની ફતેહ થઇ અને તે દોરડાના છેડા હવે ખરાખર તેની ધારેની જગે જઇને પડ્યો ધુનવી યુનનારે હવે હિમત એકી કરી તે લંધો અને તે જારીના એકાદ લોખડી કડા સાથ ખાધી તે બાહદુર જવાનને ઉપર આવવા માટે એક મજશુત દર જનારી હીધો કે જે પછી તે વાહાતાની સલામતી માટે દુવા બોલતી

ઉઠી રહી બીજી એ પણ પછી તો જવાન ફર હાં ફરેહને ઉમેરમા હસતો એક કુન્કા સમેત તે આરામા દાખવ થયો અને ને બંને હવે હેતથી ઉઠવાના છગરે એકમેકની ગાંમા દમામા,

“વાહની યુન મારે હવે એકબી પળ ખોરી જોઇતી નથી” તેવે તે પછી ઘુરતજ ખુનારા ઉપર આવી જતા કહ્યું “એક લમાણુ કેરી યતથી મારે ટુંને વાકેફ કરની છે જો માટે આપશુને અનેરી કથે દુર જનું” પડો

‘મગર ગીરાદર તે તુ મને અજેજ કાઇ નહિ રહે” તેણીએ મોગી ઇતેજરીમા પુઝ્યુ નહિ યુનરખ તે કેરીસત એટલી તો લખાણુ છે કે અજોતો લામો વખત હું અજે થોમી તુ વાહાનીને જોખમમા નાખનાનુ દરરત ધારતો નથી” તેણે કહ્યું ‘વળી તારી સલામતી ખાતર તુ વાહનીને કશુજ કરવાનુ નથી સમજકે હું ધણુજ આસાનીથી આ દોરડાની મદદ વડે તુને નીચે ઉતારી શકીશ અને બા મદદ થવા આગમજ તો ધણી સેડેલાઇથી તુ’ અતરે પાછીમી ફરી શકશે”

તેણીએ એક પણ ફકરમદ કીમમે તે જવાન તરફ જોયુ “મારી સલામતી ખાનર હું ડરતી નથી રશીક” તે બોલી “મગર ફકર મને તુ વહાનારે વારતે થાય છે પીદર જુજગવારતી તારા તરફની આટલી ખફગી પછી તુને વળીએ નવો જોખમમા નાખવા માફ દીન માનતુ નથી”

“મગર મને હવે તેની પરવાહજ ક્યા છે?”

તેને હવે એકાએક મોગી ઘુઝારથી કહ્યું “જોત એક બેદીન બાપ વાસતો મને હવે માન કે—” મગર તેણીએ હવે તેને આગળ ખેડતી અટકાવવા પોતાનો એક સફેદ હાથ તેના જોરાવ રહોડો ઉપર દાખ્યો

“ખામોશ ખીરાદર” તેણીએ એમ કરતાં ઘણી નરમાસથી કહ્યું “પ્રુદા ખાતર ધીરો થા. શાંત થા. તારી લાગણી હું ખરાબર સમજી શકું છું. મગર યાદ કર બાઈ કે ગમે તે પણ તે આપણો પીદર છે.”

“અને એ ફરજદારીને ખાતરજ મેં આજ સુધી અહીં વેઠ્યું ને સોંપ્યું છે” તેણે લગાર તીખાસથી કહ્યું “મગર ગુલશન અગર એજ ગુલામગીરીની જંજીરમાં હજીખી તું મને અસીર કરી રાખવા ચાહતી હોય તો હવે તે જીનદાર થનાર નથી. મારા વીચારો સાથ અગર તું એક થઈ શકતી ન હોય તો શ્રીકર નહી. હું તને કરી ખી જાગરદસ્તી કરવા ચાહતો નથી. હું ચાલી અત્રેથી જતો રહીશ. આપણે સદા સુધીના દુશ પડ્યાં અને” એમ કહેવા સમેત તે હવે ઉતાવળે ખારી તરફ ધસ્યો.

તેણીએ ઝડપથી ઉભી થતાં તેને અટકાવ્યો “ઓ નહી નહી ખીરાદર” તેણીએ યોનાના બંને હાથો તેની મરદન આસપાસ નાખતાં હેનથી કહ્યું “હું એમ કહેવા માંગતીજ નથી મારા ખ્યારમાં તું નાહક બે વિશ્વાસ લાવે છે. મગર આજ રાતના પ્રુદા જાણે કે શા રામજયી પણ મને કાંઈ ખરાબીનીજ આગાહી યપા કરે છે. તે ઉપરાંત વળી કાંઈ પીદરના ખોશથી હું એટલી તો બેખર થઈ ગઈ છું કે આજ રાતરે તારા જોડે જાગમાં ઉતરવાની મારી હીમત નથી. મગર કાલે એજ મુજબ તને મળવા અને જાગમાં આવવાનું પ્રુદી સાથ. અંધાઈછું. બોલ એ તને મંજુર છે.”

તે એક પણ વીચાર કરવા યોગ્યો અને પછી કહ્યું “અગર એજ તારી ઇચ્છા છે તો હું તેને તારે યાદે છું ગુલ. જોકે એક આખો રોજ અને રાત ફરી આ નેહરત મુશ્કમ ઉપર રહેતાં મને પછું દુખ થશે તો પણ તું વાદલી ને ખાતર હું કાંઈખી કરવા નામજ નથી”

“દેશાન મારા ખ્યાર રહીક તારું મેહિં નહિ” અને એમ બોલી તેણી ફરી તે વાદલ

ખીરાદરને બગલગીર થઈ. તે પછી વળતી રાતે મલવાના અરસપરસ વચન પછી તુરતજ તેઓ છુટાં પડ્યાં અને જેવી કુનેહથી તે જવાન આપ્યો હતો તેવીજ સફાઈ અને કુનેહથી તે પેલાં મજબુત દોરણની મદદ વડે ત્યાંથી ઉતરી ગયો.

પ્રકરણ ૩ જું

તે રાત તુફાની અને અધારી હતી. ઘેરાયલાં વાદળાંઓ કુદરતમાં શીદા કાલારા પાથરી હીરાક નદીના જિંડાં પાણી ઉપર અજબ અધકાર ફેલાવતાં હતાં આથી ભયંકર રાતે ગુલશન અને ફરહાદ અરસપરસની ગોઠવણ મુજબ તે કાગી નદીને કીનારે એકાં મળ્યાં હતાં.

“ખીરાદર આજની રાત ખરેખર એવી તો તુફાની છે કે જાણે પ્રુદા પ્રુદા વરીક આપણા આ પાક પપારની સામે થતો લાગેજ” તે બાતુ તે દેખાવ જોતાં કરથી તે જવાનની ગોઠમાં દખાતાં બોલી.

“હીમત રાખ ગુમીસ્તાન” તેને તેણીની લગોલગ જતાં હીમત આપતાં કહ્યું “કુદરત ભલેને એથીગી વધુ તુફાની અને, મગર” અને હયાં તેણે પોતાના જોશરર જગર ઉપર હાથ મુકતાં કહ્યું “જ્યાં સુધી આ વફાદાર જગર ધડકતું રહેશે ત્યાં તક આ મજબુત હાથ સદા તારી પાસજાનીમાં લગાવશે માનજે”

તેણીએ હેતથી તે હાથને સુગન કયું “ખીરાદર તારી કાહાખી હવે મને કહે” તેણીએ હવે મોટી આતુરતામાં કહ્યું.

“મગર પહેલાં મને તારે મોટેથી જણાવ અમરખ કે તું મને ખરે ખરેજ ચાહે છે?”

તેણીએ એ સાંતળનાં મોટી અળખખીમાં પોતાની શીદા આંખો તેના બણી ઉપર મૂકી “એક

એ રશીક એમ પુછવાનો કાંઈ સળખો તેણીએ હારે અન્યથાથી પુછ્યું. “તું શું મારી સાથે છીયી અન્યથા છે તે ઉપરાંત તું શું મારો પોતાનો ખીરાદર નથી.”

“અને અગર તું જેમ માનેછ એ જાણેછ તેમ હું તારો ખીરાદર નહીજ હોયું તો” ? તેણે કહ્યું.

“એટલે” તેણીએ હવે હવે વનાની અન્યથા-ખીમા પુકાડ્યું. “એમ બનેજ કેમ ? તું હું મારા પીદર બેઝનનો બેટો અને મરહુમ માહ આફરી દુનું કરજાં નથી” ?

“નહી” તેને હવે મકમપણે જવાબ ક્યો. “સાંભળ ગુજરાન” અને હવે તેણે તેણીને તે કીનારા નજદીકના એક મોટા પથ્થર ઉપર બે-સાડી “એજ મારે લગતો ભરમ છે અને એ ભરમનેજ લગતી કાઢાણી કહેવા હું તને હાં મુઠી આપી અલાવીને સાચો છું.”

“અને અગર તું મારો ભાઈ નથી તો ત્યારે તું પોતે કાણ છે ફરીક” તેણીએ હવે અત્યંત અન્યથામાં શીકરમ કીસમે પુછ્યું. “તેજ તો હું તને કહેવા માયું” તે બોલ્યો. “ગુપનાર સાંભળ હું તું જેમ ધારેછ તેમ તારો ભાઈ નથી પણ તારા કમનસીબ કાકા અત્મસ્થ નો નખીરો, માજનદરાનના ઉમરાવપદનો એકલો વારસ ફરહાદ છું.”

“મગર મારા કાકા અત્મસ્થ તો લડાઈમાં કતલ થઈ બે વારસ મરણ પામ્યા હતાની” ? તેણીએ હવે વંતીને વધતી અચરનીમાં પુછ્યું.

“એ વાત તમામ ગઈત હતી ગુલ” તે મોટી હીસગીરીથી બોલ્યો. “સાંભળ મારા પીદર તારા પીદરના વડા બાઈ થતા હતા અને તેથી માજનદરાનના અખીરી બેતાજ અને માલ મીલકતના તેઓજ ખરા અને હકદાર વારસ તો હતા મગર તે તારા પીદરથી દેખી શકાય નહી અદેખાઈના અગારમાં જળતાં તેણે એ હક કાઢ્યો સુરતે

પચાવી પાડી મારા ગરીબ બાપને ખુવાર કરવાનો કસદ ક્યો. કે જેમાં સેતાને તેને મદદ આપી અને તે ફાંધો.

અને માફ કરજો મુલ મગર એ એક અકસર મેતાનબન અયુજ કેમ હતું કે જે ખુદ ખુદ વડીક કદી માફ નહી કરી શકે. હવે એતે ફક એ બન્ને બાઈએનુ સાથેજ જંગમાં જવું થયું અને તે તકનો સાથ લઈ દગલમાજ બેઝતે મારા ગરીબ કમનસીબ બાપને હતમ કરાવ્યો. એ વખતે મારા પીદરે કરેલી સ્વાદીની વાતથી દરેક જણા બે ખખર હતા. સખ્ય મારી માદર એક ગરીબની બેટી હતી અને તેથી એ કદખુદાઈની વાત મારા પીદરે તુરત વેળા તો છુપીજ રાખી હતી.

બેશક તેમનો ઇરાદો એ હકદાર લગનને કોઈ સારી તક મહેરાન આપવાનો હતો મગર અફસોસ કે દગાબોર બેઝનના ફરેમે તે સુખની ઉમે દોને સદાનિજ ઉધી વાળી એ પાક સ્વાદીની સામે તીઓ મારી લક્ષી-માદરે પોતા પાસ જલસીને રાખી હતી કે જે આજેમી મારા પાસ મેઝાનું છે. મગર અફસોસ !! તે હવે તેણીના ફરજના હક વાસનેની ઢાવાદારીમાં કદીથી કામ આવવાના નથી” હયાં તે એક પગ થોમી ગયો. કે જે પછી વધતી ઉકેરણીમાં તેણે આગળ અલાવ્યું.

“મારા પીદરના મરણની વાત જ્યારે મારી ગરીબ માદરની જાણમાં આવી ત્યારે તેણી એ હવે વનાનો કટલાટ કર્યો. મગર હજી બી પુરાના હું સુકરાના કરુછું કે તેણીના આવ દોના ખુની તેનો પોતાનોજ ખીરાદર હતો એમ તે કદીથી જાણવા પામીજ નહી. અને તેથી એ આફતને બોદાતાજ બોદ તરીકે મારી તે અસીલ મારી માદર આવા જખરરત દુખના ફટકા છતાંમી એક ફરજ દના બોળ સમેત પોતાની કમખખત સરજતને તામે થવા રેવાર થઈ ગઈ, પોતાના કે પોતાના ફરજ દના હક

વાસ્તે લડવા જોઈતી જરૂર કે જોરની તેણીમાં હીમ્મત હતી નહીં. એટલે શાંતી ને સંતુરીમાંજ તેણીમાં દુખની સામે ટકકર ઝીલવા અને પોતાની બાહદુર બાબતના બળે પોતાનું અને મારું ગુજરાન કરવાનો તે દૈવેર બાનુએ કસદ વડીક કર્યો. મગર તેટલા અરસામાં તો અગીર બેજન પોતેજ, ત્યાંજ આવી લાગ્યો તે, હીચકા રાને મારી હૈયાતીની વાત કાંને જતાંજ રખેને હું. કોઈ કીસમે તેની ગણતરીઓ બિંધી વાળું તેના ડરથી મારી હૈયાતીની એક છેલ્લી ને આખરની નડતલને દુર કરવા તે દગાબાજ ત્યાં આવી લાગ્યો. અંન પોતાની પાપી સીકત અને કળાર્યા મારો હવાકો મારી માદર કનેથી લઇ લેવાની ગાગણી કરી અજબત તે માદરે તેમ કરવા સાદ નાજ પાડી અને ત્યારે તે ઠગારાએ હજારો ઉલયાપથી તેણીની આવી નાચારીના ખ્યાલથી ગરીબામના સંકટોથી ડરાવી દબાવી તેણીને કહ્યું કે હું એક ઉમરાવતું ફરજદ હતું અને તેથી તેણીની આવી નાદાનયતને લાંબે મારા સઘળા સ્વાર્થો દુખી જતા હતા એટલે ખીચારીએ આપંદા મારા લાભોને ખાતર અને કોઈખી સુરતે મારું સ્થૂં સાધવાના નેકને પાક હેતુથીજ એ જીલમગાર જીલમ ખમવાને એક મત યઇ. તેણે અજબત એ પછી તેણીને પછીસે ટંક મદદ કરવાની માંગણી કરી મગર તે તે બધી મરદુમે મજુર કર્યું નહીં. “મારાં ફરજ દતો હક તો” તેણી એ કહ્યું કે “તેના વાલીદોની મુરખગીરી ઉપર હરેક રીતે પહોંચતો હતો મગર તે ઉમરાવી વાસ્તેતી તેણીની પોતાની દાવાદારી તો તેણીએ જણાવ્યું કે તે એક એક હકદર ઓરત હોવા છતાં તે વાદલા ખાવંદના મરણે સંઘની તોડી નાંખી હતી.” એ પછી લોહીતાજ આંતુ થી રડતાં તે નેક માતીતરે મારી સઘામતી માટે ની હઝારો કાકુદી અને મીનત ગુજરી વચ્ચે મને તે દયાહીનને સપુરક કીધો. તે વખતે મારી ઉમર ફક્ત ત્રણ વરસની હતી, મગર હું તાજુ

બ કદંબ કે મારો કબજો લેવા છતાં મારા જ નને તેણે કરીજ. ધંમ કરી નહિ. કદાચ એક પીદરના જાનની બરબાદી પછી તેના નવારસ ફરજદના ખુનમાં હાથ જોળવા તેના ઘાતકી દીને મંજુર કર્યું નહીંખી હોય. ગમે તેમ હોય મગર તે પછી તેણે મને પોતાના છાંચકાં તળે લઇ ખુદ પોતાના ફરજદ તરીકે જાહેર કરી કેમી હાલત અને કહે મરતમે કેવા ઘાતકી ગેરહંસાફ અને હીનરપતી વચ્ચે ઉધારી ને રાખ્યો તે સર્વે તું દીલરખાને રોઢન છે, વળી એ પછી મારી માદરખી જલદીજ ગુજર પામી. અને જાણે એટલો સીતમ કમી હોય તેમ તેણીની હૈયાતી દરખાન તે પછી તારા પીદરે મને કદીખી તેણીની સાથ મળવા દીધોજ નહીં.

હમારી જીલમ પછી થોડે વખતે કહે છે જે તેણીએ ધણીજ કાકુદીથી ફક્ત એકજવાર મારી મુલાકાત આજુ કરી મગર તે એ સં મદીલ મરદે બાહાલ રાખી નહીં અને જ વાખમાં જણાવ્યું કે તેણી એક હલકા કુલવી હોવાથી હમારા વચ્ચેનો એમ કોઈખી ભત નો સળંધ મારા હકમાં ધણોજ તુકશાન કર નારો હતો અને ત્યારે એ ખી બધું બેહતરીજ વાસ્તે યતું હતું એમ માતીને તેને તાબે યઇ. મગર એ સીતમગારીનો બોળો તે હવે જાણેવાર ઉધારી ચકી નહીં. એક વાહલા ખાવંદના અચાનક મોહોતની આફત પછી પોતાના એકના એક ફરજદની આંખી જહાઝ જીલમમાં તે પછી તેણી જીરપંજર જળી ને આપંદા રીખી રીખીનેજ રીલાઇ પામી.

હયાં શુલનારે જોયું કે તે હંમેશાના જે રાવર મરદની આંખોમાં હવે આસું હતું અને તેની છાતી અચકાઓથી ગુંગલાંતી હતી.

“તે વાતને આજે બાવીસ વરસ થયાંજ શુલ” તેણે દુખથી પાણું જરી કરતાં કહ્યું કે જે વખત હું કમનસીમે આવાં આંધળ અંજલુ પણામાંજ પુરાં કયોં છે અને હું

ખી હું એ વાતથી તો તમામ બેબબંગને ખીન વાકેજ રહેને મગર તાગ પીદરને એ કામમાં ગદ્દ આપનાર જે તેના ત્રિવામુ માણસો હતાં તેમનો એક આપંદા લાલોજ પુરવાર થયોછ. અને મારી તરફને તારા પીદરની આવી ગેરવર્તણુકે નહીજ સકન થવાથી આં પંદા તેણે મને એ બધી ખીનાથી આગલ કર્યો છે. જો કે તે દાલમાં અતરે નથી સમજકે તારા પીદરને એવોજ કાંઈ ખમ્જો થવાથી આપણી ખીજી જગીરે ઉપર તેને રવાના કરી દીધો છે મગર ત્યાં જવા આગમ્ય તેણે એ માટેની સધલી ખીનાથી વાકેજ કરી તેને લગતી દરેક સાખીતીએ વટીક મને સપુરદ કરી છે અને તે જાણવા પછીની દરેક પળ પુ' સત માનજે ગુણનાર કે મે તે મન્દુમ વાલીદોની માહાનમ પે.યીમાંજ પસાર કરી છે. એવી એકખી ગાન મરી ગઈ ન હશે કે જ્યાં રે ખાજમાં મે તે હેતવતાં માદર પીદરને તેમને થયલાં દમા ફરેમો માટે ગમ કરતાં અને પોતાને થયલાં ગેરમનસાઈ માટે વેર સેવાની તલમગારી કરતાં જોયાં ન હોય અને ત્યારે ખીદર થતાં હું અનેકવાર તેમ કરવાને મજબુતીથી કસવ કરતો તે દગાગાજને ઉધાડો પાડી તેના પાપોને જાહેરાત આપવા તેને જગમાં રમવા કરવા બલકે જાવે દહી નાખેલીમાં તેને ગરક કરવા હું હરેકવાર લલમયો છું અને અગર હું ચાહને તો તને તેના ઉમરાવ પદથી સગનો દુરને અજમ કરી રાકને, તેની જીંદગીને હમેચની નાખેલીને યરમીદ ગીમાં સદાની બરઆદ કરી સકતે જવકે મનસાઈની સુગાવમાં સોપી તેની સરજતને એક કંગાજ કેદીની સંકળમાં સદાની અસીર કરી દેતે મગર નહી તેમ મેં કશુંજ કીધું નહી સખજ, ગુલનાર, સખજ કે તારો તે પીદર હવે. હયાં તે એક પળ લાગણીથી સુગવાતા, થોખી ગયો, કે જ્યારે ગુલનાર તો અચરતીને દુખની મારી જાણે બેહોશજ થઈ ગઈ હતી.

“બોલ મયકુખ હવે” તેણે થોખી પાણું કહ્યું “બોલ કે હવે મારી આ હમીકત માણવા પછી અને હું તારો પોતાનો ખીરદર નથી એમ જાણવા પછી હજી ખી હું મને ચાલી સકશે? ખુદને ખીનર મને જાણવ કે તારી મારે માટેની લ મણી આ મામલાથી કાંઈ રીતે કમી તો થઈ નથીને” અને હયાં તે અચરજ કમ્તો નેની આગળ ગુલણીયે પડયો. તેણી દુવેજ જાણે ખાખાથી હોય તેમ ખી દાર થઈ. અને તે જવાનનો જોરવાર હાથ લાઇ તેને હેતથી ઉડાડયો.

“હડ મારા મયા ફરદાદ” તેણીએ તેમ કરતાં ખરી લાગણીથી કહ્યું “અને તારે જાએ એક ખતાવાર બ.પની, જગીરની મણીમાં મનેજ તારા પગ પાસ પડવા દે” અને તે કહેવા પ્રમાણે તેણી કરવા જતી હતી મગર તે જવાને તેણીને અટકાવી

“સગર ગુનરખ” તેં હેતથી કહ્યું “તારા સાચા ખ્યારની સાખીતીજ તારા ખુદ મુખથી સંખળવાનું અને એવી મારી કરતાં લાખવાર વધારે ખ્યાર લાગશે વાસતે બોલ કે એક લાખ તરીકે જો તારો પાક ખ્યાર અને તેં સ પુરદ કર્યો હતો તે હવે તેજ માણસને એક ખાવદ તરીકે કશુમ રાખવા પું તૈયાર છે કે નહી” અને તે જવાબ સાંખળવાની આતુર ઉપક્રમાં તેણે તેણીનો સોહામનો ચહેરો ઉંચો કર્યો.

“લખવાર, હગરવાર ફરદાદ” તેણીએ ખરો દીકથી જવાબ કર્યો “તારા દુખની કે હાણીએ મારાં દીકને એવુ તો જાણવીને ખા ખ જનાવી મેદ્યુજ તેમજ મારા ગુનેહગાર પીદર વાસનેની તારી ઉમરાવ લામણી એ ખી મારા જીગર ઉપર એવી તો આખાદ અસર કરી છે કે અગર જેમ હું તને ચાહું છું તેમ ચાહતી નહી ખી હવે તો એક ખીગાના તરીકે ખી જો પું આજ મારા સનમુખ આજ્યો

હતે તોખી સત માનજે ફરહાદ કે હું આ તારી ભાગણી બા ખુશી અને હમરો હેશાન સહીત મજુર રાખતે. ”

તેણે ખુશાલીની એક ચીસ સમેત તે નાજનીનના સુદર હાથોને કાઢ હમરો ચુમીઓથી બરી નાંખ્યા.

“તેં આજે મને એક ખુદાઇ સુખની બક્ષીશ કરી છે શુભ. ” તે બોલ્યો “અને વરસોની મારી હાથમારી અને રાંજનો બદલો તારા આ સુખનોએ સીરક એક પળવારજ ગો-પા તમામે તમામ વાળી દીધો છે. ”

“મગર હવે એ મામલાને સુધારવા ત્યારે આપણને શું કરવું જોઈએ ફરીદ ” તેણીએ હવે મોટી ફરથી સવાલ કર્યો.

“તે બધો ઠરાવ થઇ ચુક્યોછ. અને તે ઉપર હું વહલીની મંજુરયાત મેલવવાનીજ હવે ફક્ત બોટી છે” તેણે કહ્યું.

“હું તે બા ખુશીથી આપશ” તે બોલી.

“ત્યારે સાંભળ શુભ, કે આ સંજોગોમાં આપણે માટે ફક્ત રસ્તો બાટી છે અને તે મા જરૂરન છોડી દેમોશને માટે કેથે ચાલી જવાનો છે.”

તેણીએ એ સાંભળનાં મોટી ફરમાં પોતાની કાળી ચશ્મો તે જવાન લણી ઉંચકી.

“શું એ સીવા બીજો ઉપાયજ બાકી નથી. ”

તેણીએ મોટી આતુરતામાં સવાલ કર્યો.

“ઓ કહે ફરહાદ કે મારે આપીકું વનન, ધરખાર અને મારી બધી માદરને સદાની તથા જવ. સીવા શું કાઢ હીકમત કાઢ તદખીર તારા પાસ બાકી નથીજ.”

“નહી શુભ નથીજ” તેને મુકમપણે જવા-બ કર્યો, “તુંજ ખ્યાલ કરકે અગર એ બીના આ પહે તારા પીદરને જાહેરખી કરીયે તો તે કદીખી આપણી સ્થ દીને માટે પોતાની બાહાકી આપવા નો છે? વકી તે તેમ કરીજ કેમ શકે? આપણુ જન્ને બાઇ એકન નથી એમ તે પોતાના પાપો

ખુદશા કયાં વીના જગને જાણવીજ કેમ શકે? અને ત્યારે તેમ કરવા તો આપણે પોતેખી એક મત થતાં નથી તો પછી એ મામલો સુધારવાને બીજો રસ્તોજ શું હેય? તેણીએ સાંભળતાં પોતાનું સર મોટી મમગી-નીમાં નમાવી દીધું.

તેણે એ જોતાં અતી ધણી નરમાસથી પણ દલગીરીથી તેની નજદીક જઈને કહ્યું “શુભતાર હું કોઈખી રીતે તારા ઉપર મદતી ગુમરવા ચાહતો નથી. અગર આ માલ મોલકત મેકેક ખામનાથી અલગ થવું તને સખત લાગતું હોય તો એ સખતું તને સુખારક છે, તુંને કદીખી હું જખરી કરવા જેટલો હીચકારો થવજ નહી, તું વાહાકી સુખી થજે—હું દુર દેશાવર કેથે નીકળી જમજ અને તારી માયાની માલા ફેરતાં દુ-ચાના કાઢ એકાંત ખુનામાં હું મારી બાકીની જાંદગી પુરી કરશ. મગર મને પાઠ કાઢે શુભ પણ ખુદ તારે ખાતરખી હું અજે હવે ચેળી ચકવાનો નહો. આ નેદેસ્ત જગ્યામાં એક બી કલાક કાઢવો હવે મને કોઈખી રીતે લાયક કે પેશ પડતોજ નથી. સલામ, વાક લી છેવટી સલમ ” અને એમ કહેતાંજ તે હવે જવા ફર્યો. મગર તેણીએ તેને જવા દીધો નહી. એક કુદકા સમેત ઉભી થતા તેણીએ તેને પકડી લીધો, “નહી આ નહી ” તેણીએ કહ્યું ફરહાદ હું તારા વગર જીવી શકજ નહી. મને મારાં બાપીકાં ધન દોલત કે માલ ખર્જનાની પરવાહ નથી વળી મારા એક વારના ખારા પી-દર વાસતેની લાજણી તો આ બધી બીના જાણવા પછી ગોવા મરીજ મજ છે મગર દયા ને કુખ મને મારી માદર ખુરશીદ એહેરની જુદાઈનું લાગે છે. વળી અજેથો જમ આપણે ક્યાં જમશું ને રહીશું તેનો ખ્યાલ પણ તે પુરેપુરો કરથો નથી. વળી પૈસા ટકાની પણ આપણી પાસ કરી જોગવાઇ નહો. ” હયાં તેણીએ પોતાના બાન

આસપાસ નજર નાખતાં કહ્યું “ હાલમા મારી પાસ વળી કોઈ દર દાગીનેબી મઓભુર નથી જે જે ઉપર આપણે ગુનગર કરવાનું બની આવશે ”

“ ને એવા કોઈ આહતા પછસાની અને પરવાહ બી નથી ચલરખ ” તેણે તેણીને એ બાતીને તોરથી કહ્યું “ તારા દર દાગીના અમર હાલમા હયાં હાજર બી દતે તો જનદાર હું તેને હાય લગાડતે નહી વળી આપણા ગુનગર વારતેજ જો વુ કરતી ને એદ કરતી હેય તે હું તને ખાતરી આપુ છું—વચન આપુ છું કે તગી કે મોદતાજમા તું કરી બી રહેશે નહીં મરીઆઈનું કુખ હું તને કદી બી મળવા દે-વશ નહી, તારે ખાતર હું, આ મારી જો-રાવર બાણુ વડે મેહેનત કરશ—ગુલામગીરી કરશ—તારી મહોમતને ખાતર ગુપ હું એક મજુર બનશ. વળી તારી માદરને મળવાની બી કોઈ તંબીર આપણુ એક વખત હું પડયાં કે કરી શકશું અને આપણે પ્યારની પાક કા-દાણીથી તેણીને વાકેફ કરી અગર તેણીની આ શીની આણું કઃશું તો તે નેક બખત મને પુર ખાતરી છે કે આપણને કદી બી દરગુજર કર્યા વિના રહેશે નહિ બોલ ગુપ એ સધયુ તુંને મંજુર છે ? ”

તેણી ત્યાં નીચી નમાવેની મશમોએ ઉભી હતી. તેણીના જીગરમાં બે જુદા જુદા પ્યારની એક જગરી જગે ઉડી હતી તે હવે શું કહે ? શું કરે ? એક હાય ઉપર એક દેવવતી મા-દરને જોરાવર પ્યાર તેણીને પોતાની પનાહ પોરત ગોઠમા રહેવાને પુકાર કરતો હતો કે ન્યારે બીજા હાય ઉપર પોતીકા બાપીકા વ-રમો અને કીર્તીવત નામ વટીક તેણીને ખા-તર તજીને દેશવટે લેવા તંબાર મથવા ન હાકુર મદની મજબુત મોહખત તેણીને તેનાસે વગગી રહેવાને આજુજ કરતી હતી. એક બાણુ પર જેવુ ગોયા ખુન પા ને ઉપરેલી તેના જાવેદાના હેશનેના હુવધાણી થતી હતી. તો બીજા બાજુ તેણીને ખાતર તેણીના

હમસર નામને ઇંજતની પાસઆની કરનારની જંઘળીની બરબાદી ડાવા ધુરકતી હતી. તે હવે શું કરે ? તે તમામ એકસ બતી ગણ અને જો કે અધકારના સમયે તેણીના ચેડુરા ઉપર ને ફેરફાર તેની સામે ઉમેરો જવાન જોઈ શ-કનો ન હતો છતાં તેણીના દીવની લાગબી તે અચ્છી રવેસે સમજી શકનો હતો. એ ઉ-ચી ઘણી જ ધીરજથી તે તેણીની નજદીક ગયો અને તેણીનો એક સદેદ ઠંડો હાથ પોનાના હાથમાં લીધો.

“ વાહલી ગુપ ” એ પછી તેણે દરેક આ-વાળી કહ્યું “ હજી બી આપણુ મીત્રો તરીકે છુટા પડી શકશું અને તારાઉમસા વાધીદાની જેત બરી કાળજીમાં હું કમમખતની નીશાને વુ હજી બી છુટી શકશે. ”

મગર હવે તેણીનો હસવ થઈ સુક્યો હતો તેનો જોરાવર હસ્તના રખસો તે જગ મચાવતા જીગરને પોતાની જોરાવર બાણુંમાં જાવેદાને માટે છતી લીધું હતું અને એક મતા તરફની મીટી માયા ઉપર એક મરદની મજબુત મોહખતની આપંદા છત થઈ હતી. તેણીનું શીલા સર હવે મોટી મગરીમાં ઉંચે, ઉચકાયું.

‘ ફરહાદ ’ તેણી હવે હસવથી બોતી “ હું તારા સાથ આવના તંબારણુ ”

એક પળ જાણે તે તેસાદાથી સુખી અસરતજે હરખથી દીરાતો બતી ગયો તે પડી તે બન્ને હવે તે દરીઆવને કીનારે ઝડપથી આવવા લાગ્યા. મે આગમજથીજ આવાકોષસું મી બનાવ બનાવ-વા, ઉમેદમાં એક ઝાડાજ આપણે માટે તંબાર રખાણુ છે જે આપણને સલામત આપણે સુકામે પોહયાડશે તે બોલ્યો મગર લાગ્યેજ તે આવતા અવાજે તેમને ચોકાવ્યાં. તેઓએ ગમરાટમાં પાછા ફરી જોયું મગર અધકારને સમયે તેઓ કશું જોઈ નહી. રડને રડતે હવે તેઓની ખાતરી થવા લાગી કે તે અવાજ દરથી આવતા ઘોડાના

પગળાના હતા. એક પક્ષ તેઓએ મોટી ફકરમાં અરસપરસ જોયું.

“ એ એનોજ પીદરનાજ સીપાહો હોવા જોઇએ ” હવે શુઝનારે ધાસ્તીથી થર થર કાંપતા કહ્યું.

“ તે હોએજ કેમ ? એમ બનેજ કેમ ? ” ફરહાદે હજીની તેણીને હીમત આપતાં કહ્યું. “ આપણુ અને છીએ એ વાતની માહિતી તેને મળીજ કેમ શકે.

મગર એ દરમ્યાન તે અવાજ હવે વધુને વધુ નજદીક આવતો જણાયો એટલુંજ પણ હવે તો હથપારે તો ખનખનાટ વરીક તમને ખુલ્લો સંભળાવવા લાગ્યો. હવે એકબી પક્ષ બેઠી સજાવાર હતી નહી. વળી હોડી શુધી સલામતી હાથ પુગવા જેટલો વખત બી હવે નહી હતો. સજાજ કે તેમને પકડનારાઓ હવે તેઓથી યાંત્ર થોડાંજ કદમ દુર હતા. ઉપાય સીફ હવે એકજ બાજી હતો અને તે આવા અંધકારમાં કેથે છુપાઈને તેઓને સીફસ્ત આપવાનોજ હતો સારા નસીબે તેઓથી થોડે દુર એક ગંગવર દરખન હતું જેનો આશરો સોધતાં તે બન્ને વાહકાંઓ હવે તે તરફ દોડ્યાં. ગરીબ શુઝનાર તો ધાસ્તીથી ગો ॥ બેમાનજ ગમ્મ હતી. મગર ફરહાદ તેણીની આજુમાંજ તેણીને હિમન આપતો રહ્યો હતો. ભાગ્યેજ તે બીયારાંઓ એ રીતે એક બે પળ પસાર કરવા પામ્યા હશે કે જેવામાં તે લશ્કર ફક્ત થોડેજ કદમ દુર આવીને ચોખ્યું અને તેમાંતો એક ઘોડેસ્વાર તો લગમગ તેઓની નજદીકમાંજ તે દરખતની બીજી બાજુએ આવીને ઉભો થયો.

“ હયાંજ તે અદખત કે યે છુપાયેલા હોવો જોઇએ ” એક સીફ જેવી ગર્જના કરતાં અવાજ સંભળાયો કે જે અમાર બેજન્ના તરીકે તેઓએ તુરતજ ઓળખ્યો અને બીજી બે પળમાંતો એક શેરની અદાથીજ તે શસ્ત્રાણી દીવાતો

બનેલો હમરાવ ત્યાં ધસી આવ્યો. શુલશર્ન ધારતીની મારી એક જખરદરત ચીસ પાડી અને તેમ કરતાં તે તુરતજ ફરહાદથી છુડી પડી ગઈ. તેઓ બન્ને હવે જખરી હોમનોજ થવા લાગી અને એક બે પળ સુધી તો મામશે તેમજ ચાલ્યા કીધો. બહાદુર ફરહાદ પોતાના બચાવમાં ખરી દલેરીથી લડતો હતો. મગર કમનસીબે તે બે હથપાર હતો કે બપારે પેલા સુઝના હાથમાં તો એક તેજ તજનાર ચમકતી હતી. તે હવે પોતાના ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડ્યો હતો અને એ કીમ્મતે તેઓ બન્ને જીવ ઉપર આવીને લડતા હતા મગર આપંદા હવે કમનસીબ ફરહાદનીજ હાર થતી હતી. વળી એવામાં આસપાસથી બીજા સીપાહો પણ આવી લાગ્યા અને ત્યારે તો તે તમામજ કલેશ થઈ ગયો. તેઓએ સધળાઓએ મળી દવે તેને જમીન ઉપર પટકી ઉપર પટકી દીધો, અને બીજી પળે તો હયાની એકબી લાગણી વીના તેફે મંદ હમરાવે તે તરવાર તે બહાદુર સીફની આરપાર ચલાવી દીધી. એક ધીમી ચીસ સંપેદ તે મરતાંજવાને શુલશર્નને નામનો એક સેફતો પુકાર કર્યો કે જે પછી તુરતજ પાણું સધડું ગાંત થઈ ગયું. તે દારમી ચીસની અસરથી તે ખુની નુ વરીક દીઠ એક પળ ધુજ રહ્યું. અને તે ગમ્મટમાં તેની તરવાર વરીક તેના હાથમાંથી સરી પડી. તે તેણે જાણ્યું નહી. એ દરમ્યાન હવે શુલશર્ન વધવુંજ જતું હતું અને તે શીફા અંધકાર બની થકે તો આગળ કરતાંબી બેરડો બની ગયો હતો તે હમરાવ હવે શુઝનારની સાથે માં પોતાના સીપાહો સાથે આમ તેમ દોડવા લાગ્યો. મગર કાંઈ પતો ન મળવાથી કદમ ડરની મારી તેણી કેથી ત્યાંજ છુપાઈ ગઈ હતી ધારી કેટલાક સ્વારો તો લાંબે દુર તેણીને હુંડતા વટિકે ગયા મગર શીફા કાળાશ અને શુલશર્ન ચીસો સીવાય તેઓ બીજું કશું જોઈ શક્યા નહી એ ઉપરથી ધીરજ બોતાં હવે તે

ઉમરાવે તેઓને રાણી લાવવાનો હુકમ કર્યો તેણે ખાનરીથી માન્યુ કે તે પીઠરના ડરથી તેની બેઠી હાલમાં ત્યાજ કર્યે છુપાઈને બેઠી હતી થોડીક પગમાં તો રાણીઓ આવી લાગી અને તેનો ઝાંખો ઉભસ હવે તે અધકાર ડીનારા ઉપર ફેલાઈ રહ્યો ફરીથી તેઓ સુધ્ધાઓએ આમ તેમ શોધ ચનાવી અને પેવાજ દરખત આગળ આવી પહોંચ્યા કે ત્યાં મરીમ ફરહાદનું સગ વેહેતા ખુનમાં પડેલું હતું મગર અફસોસ !! ત્યાં હવે તેઓની નજરે શું પડ્યું ? તે બહાદુર જવાનની લાસની આસપાસ મજબુતીથી પોતાનો એક સુફેદ હાથ વીઠાઈ તે નાજનીન તેની બાજુમાં પડેલી હતી કે જ્યારે ફરહાદના જાને આખર ડરનર પેનુજ બેઠનનું કાતીન હથ્થાર તેણીના સુફેદ ચીનાના એમનું એમ બોકાયું નજરે આવતું હતું

આહ !! તે વફાદાર નાર તે હૈતવતા વા હવાના જન ઉપર પોતાનો પ્યાર જન કુરખાન કરી હાનમાં મોહતો થાત ગેદમાં ઊપતી પડેલી હતી તે એક હૃદયબેદક દેખાવ હતા તેણી ના શીઠા કુન્દા વરવાર કાસમે હાનમાં ફરીઆ વની રેતીમાં વીખરાઈ પડ્યાં હતા કે જ્યારે તેણીની સુફેદ સગેમરમર જેવી નાજુક ખુનના છાતીમાંથી તણીનું ઉમરાવ લોહી ૨૬ કુવારાની કાસમે વહી જતું હતું તેણીનો એક સુફેદ હસ્ત તેણીની પાસે પડેલા જવાનની આસપાસ હૈતથી વાટનાયો હતો કે જ્યારે ખીજે તેણીના પ્યારા જનના ખુવારીમાં લખાયો હજીમાં તે નેહસ્ત કઠારી ઉપર મજબુતીયા વીઠાવ્યો હતો બન્નેની છાતીમાંથી વહતું ખુન એકમેક શાય બેલાઈ ગયો એક તેહેરની માફક એઅટકાર વિહતુ હતું કે જ્યાં તે બન્ને જવાન ખુમસરત એહેરા ઉપર મોહતનો પવિત્ર શીઠાસ ફરી ખર્યો હતો તે બને હવે ઉવના હતા ત જાવે ફાની થાત નીંદમાં કે જે શાની તેઓ આ જગમાં મેનવી ચક્યા ન હતા અને જે મેજવા

ની એક સેવની ઉમેદમાં તેઓ બને હવે તે મોઝી મુસાફરી માટે સાથે સાથેજ ચાનતાં થયા હતા તે દેખાવ એ પથરની છાતીવાળા માથું સને પીગજાનાં બસ હતો કે જ્યારે ઉમરાવ બેઠન તો તે બોતા સરખસર જાણે દીનારોજ બની ગયો અવનતો એક દીવાનાની અદાયીજ તેને જે પગ તે દેખાવ બોલા કીધો કે જે પછી કુખની એક દયાજનક ચીસ સમેત તે તે વહાલીના રવાન ઉપર બે અખતાર તુડી પડ્યો મગર એક શબ્દથી તાણુમ કે તેના મુખમાંથી નીકળી શક્યો નહોતો તેણે બોનનાની માહ જોહમને તજવીજ કરી મગર અફસોસ ! અચનુચ આકૃતથી તેની વાચા તુમ ચછ ગછ હતી તેની આખોમાં કુખનું એ ખી અસુ હાલમાં નજરે પડતું નહીં હતું અને તેમ છતાં તાણુમ કે તે ખીયારો બેમુકબ ખી થયો નહીં પોતાની આશપાસ થતી તમામ હીન ચાતોથી તે માગીવગાર હતો અને જ્યારે એ મામલો બોતા તેના સીપાહોએ તેને ત્યાંથી ઉઘડાવી તજવીજ કરી ત્યારે ઇસારતથી તેને તે બોને તેમ કરવાને મના કરી ના તો તેણે કુખનું એ એ આસુ પડ્યું કે ના તો માહેતમનો એક હરફ તેના મુખમાંથી બાહાર પડે તો સીફ તે મુએની બેગીને એક દીવાનાની અદાયીજ ટીકટો ત્યાં બેસી રહ્યો અને તે એટલી હદે કે તેણીની નાજુક છાતીમાંથી પેનું કાતીન હથ્થાર વગીક કાઢવાની તે બેખચરને જાણે ખમર રહી નહીં આ બનાવથી તે સીપાહો વગીક ગાફિલ બની ગયા હતા તો પછું તેઓએ ફરીયા તે કમજખત ને ત્યાંથી હકાવવાની તમનીજ કરી વગર ફેકટ તે ગાફિલ જેવો દીવાના અદાયી તો ધડીમા કાનાના અને કાકુડીથી તેને એ હાલતમાંથી નહીં ખસેડવાની અરજ કરતો અને ત્યારે હવે એ ઉપરથી એ બધી કુખની કેરીઅત કીદનામાં જઈ બાનુ ખુરશી વેહેતે ને જણાવવા બે તથુ સીપાહો તણ્યાર થયા કે જ્યારે બાકીના તે વેરા નમાં તે બે જવાનો અને પેલા મુઝી મહાત્મ પોદી મા પડેલા ઉમરાવની નોડી કરતા ત્યાજ ઉમા

રહ્યા તેની હાલતે. ઉપર તે સખ્ત દેવાના સીપાહો વડીક દયાથી ખેંચાઈ ગયા હતા. તેઓ પોતાના સરદારને સારી રવેશે પીછાનતા હતા વલી તે કંઠેવા પાપી હેતુથી ત્યાં આવ્યો હતો. એ સધળું તેઓ તેના વીચ સુ હોવાથી જરોજર નજીવતા હતા મગર તો ખી તેના ગમે તેવા મોટા ગુન્હા છતાં આ વેળાની તેની હાલત કોઈ ગમે તેવા હરીફને ખી તેના તરફ દયાથી ખેંચવાને બસ હતી તે હજીખી તેજ હાલતે પડેલો હતો તો જોડે તે કાંઈ દીવાનો થયો નહી હતો કે ના તો તેને પોતાના જાનને ઇજા કરવાની કોશિશ કરી તેની તેમ કરવાની ચકિતજ નળે ધાતકી કુદરતે તે વેળા છીનવી લીધી હતી. તે તો ફક્ત હાલમાં તે હેતવત એક પુરાં ફરજાંને એક હરજીના તોરથી ધાયસ થયણું જોવામાં નળે કુદરત તરફથી તેની આખી છાંદગીના અપરાધો અને દર-જીના ફળ આખી લેતો હતો તેની આખી છાંદગીના મુખ અને આરામજ તે વાહલીમા ભરેલાં હતાં કેવી ઉંચી ઉમેદો અને મોટી આશાઓ તેને તે એક પુરાં ફરજાં ઉપર બાધી રાખેલાં હતાં અફસોસ જે બહાદુર ખંજર ઉપર તે સુસતાખ હતો જેને તેના કિર્તિવંત નામની નળે ધન મુધિ પાસ ખાની કરી હતી તે ખંજર તે શું જરૂર કે આજે તેની નૈશીમાં તેની છાંદગીની બરખાદી કરનાર હવું તે તેજ ખંજર જ્યારે તેને બે ગુન્હા અરજરખની છાતીમાં ચલાવું જ્યારે તેને નિર્દોષ ફરદાદવું ખુન પીવું કીધું ત્યારે અફસોસ તે બે ખંજરને થોડીજ ખજર હતી. કે થોડીજ પણ પડી તેજ ખંજર તેની એકની એક બેરીના નાળુક છગરમાં પ્રેવસ થયણું પોતાવું નૈશીમાં લેવા તે જીવનાર હતો.

હવે કમનસીખ ખુરશીદ ચંદેરે પણ રહતી ને વીલાપ કરતી ત્યાં આવી સાગી તેણીના સમ, તેણીની દસી આકરો પણ હતાં આ એ રાતે જોતાં જોતાંમાં તે એકવરું ચાંત મેદાન મેદાન ના વીલાપ જુને મહાતમ પેસીનો પુકાર કરવું

ચક ગયું. ખુરશીદનું છગર આ સામટા ફટકાઓ થી ફાટફાટ થવું હતું જે કે તેણીએ હવે જાણ્યું હતું કે તે જુરા બે બનાવને વાસને તેણીનો ખાવંદ પોતેજ જવાબદાર હતો તેમ છતાં જેમ એક તારાજ ગયલા કીટલાની હુરી હાલત ઉપર ગમે તેવો હરીફ ખી દયાથી ખેંચાયા વીના રહેતો નથી તેમ તે ખાવંદના ગમે એટલા ગુનાહો છતાં હવે તેની પકડી ઉપર દયાથી ખેંચાઈ ગઈ તેણી એ તે ઉમરાવને હવે ત્યાંથી હટાડવાની અનેક તજવીજો કરી.

મગર તે બધી ફાકટ ગઈ. અને એમ કરતાં હવે ખામદાદ પણ થવા આવી હતી. તે બે મરણ પ્ર-મેસાંઓના ચૈદરા ઉપર તે ખામદાદની શાંત રોય ની અજાજ જોવો અશીષનો ઝડકાટ ફેલાવતી હતી મગર તાગુ મ તેજ ઉગતા મુરખના રીકમ ઉભય માં તે સર્વે બેગાં મહેસાંઓએ ને આજુરદે ઉમરાવનાં ચૈદરા ઉપર શું ફેરફાર જોયો. તે એક નદી ધારી ચકાય અને નહી માની ચકાય તેવો પુરો ફેરફાર હતો. તેના એક વારના શીદા ખાસો અજાજ જોવા રીતે હાલમાં ફેરવાઇને તમામ જ-રૂદ જોવા સફેદ બની ગયા હતા કે જ્યારે માત્ર બે કલાકના ટુંક વખતે તેની ઉમરમાં ગોલા થયા સ વસતો ઉમેરો કરી દિધો હતો. તે મોટી રત ના જ્યારે પોતાના તેજ અરખર ઉપર સ્વાર થયો આવ્યો ત્યારે તે એક શેર જોવો જોરેમંદ હતો કે જે હાલમાં કુદરતના ફક્ત એકજ જોરાવર ફ-કાયા આજે થયેલો પોતાના પાપી કામોની તોજે ચ અને મુગી તોજાદ પુકારતો ગોલા એક મુગી આ જોટલા બેતાગાત ખની ગયા હતા, તેને અ-વંદા હવે તે વાહલીના શખથી મુશકેલી વચ્ચે છુટો પાડવામાં આવ્યા અને ત્યારે કલાકો પડી દુખની એક દયાગનક નીસ હવેજ તેના મુખમાં થા ખાહાર પડી રહતાને કલપાંત કરતા ખુરશીદ ચંદેરે તેને મનાચા અને દાલાલો દેવાનાં નેક ઠેક થા હવ તમા નગદાક ગઈ. તેણીએ જ અટકાવે રહતાં તે દુખી ખાવંદની ગરદન આસપાસ પેટ ના કાંધ માંખ્યા મગર તાગુજ તેણીએ શું જોયું

તે દીવાલામા સંબાધતો તેણીનો રૂપેરી હસ્ત દા
 ૮૨ મેક મરણ પામેના માણસના કડા સમતી
 આસપાસ વીંછાયતો હતો. એક મોગી ચીમ
 સમેત તેણી ચમકી અને દુરનજ સડાગો ને
 છીંકી મદદે દોડી ગયા દા તે ખરું હતું તે એક
 વારનો ઉમરાવ માણસ તે નહીં ખમી ચક્ર પ એ
 વા દુખના ભોગ તને કચડાઈ દાનમાં મળ્યું તે સ
 રજો ગયો હતો. જે મગ કદીખી કોઈની તામેદા
 રીમાં વાકુ વળેતુ ન હતું તે મમરર મરુદામા
 પોતાની કમખખત સરખત અને મોદલ નજેર
 પર દેવો નમન કરતુ થયુ હતું તે ખ્યારો રૂજદ
 ના મોદલે તો તેના જોગાર દીને ફક્ત દીવન
 જ બનાવ્યુ હતું મગજ બધે તેમની પાસ

સમને વગીક તેનાથી ખુશતી લેવામા આવ્યુ
 ત્યારે તે નનીરીની નમનની એક સેવની એધા
 છીંકી વગીક તુમણ જવાના મગજનાક પ્યારે તે
 દીવાના દીને તમામે નમામ આખર કરી તેની
 કરજુનિક દીમાગ આવતા તે દાનરની રરવારમા
 ચાનતુ બી કીડુ હતું અને ત્યારે દેવે એ મમ
 ખાગ મે બનાવ ઉપર એક સેવનો ચીદા પડેડા
 પેચી અ પણ અ પગી નાના અતરેજ ખતમ
 કરી શુ

સમાપ્ત.

Mellin's Food

મેલીન્સ ફૂડ.

હાથ લગાડ્યા વિનાનો

બચ્ચાં તથા બુટાઓ

માટે જરૂરી.

મેલીન્સ ફૂડની બીસકીટ બચ્ચાઓ માટે અતી શુભકારી છે ને
 બુટાઓ માટે ખોરાક છે.

ગુલશનની હરીકાંઠ.

જોડાક ભઈની જાળબી.

જાંઢગીર જમશેદજી જસવાલાને, ભત્રીજા ભાંશીયાંન, ભણી અવધુઆપના મારીતું જવાન હગર જરા ભલમ ભલમાં જકડાતું હતું; જે જોતાં જોડેની, ભલ જોડાકે ભણે જાંઢનમમાં અપલાવ્યું. ભલ ભનતીજે જાંઢગીર જરદારીમાંથી ભણીતોજ.

અવધુઆપનાં જવાન હગરને, જાંઢગીર જુદાઈથી જખરો જપેટો જણાશે ભણી જોડાક, જાંઢગીર જોડે જાની જોષ જાંઢ ખોરડી જતી જણાઈ; જ્યાં "જેમીસનની" ભણીતી જાંઢગીરમાં જાંઢગીરની જુગારી ભલ જેમીસન જોડે છેવે ભનની જોડી જોડાઈ.

ભલ જુગારી જોડે, જાંઢગીરની જોડી જુગારમાં જુગતી જોષ, જાંઢગીર હગર જકડાતું હતું જેથી, જમશેદદાર જમારખ દાર જોસીસે જોગ જોવાડી, જાંઢગીરને જખરો જરદાર જણાવી, જલદીજ જંગતી જંગલમાં જકડવા જણાવ્યું. જરને જોડે જમશેદ દારજો, હ, જાની જમાં દરાજીથી, જન્મો જન્મની જંજરથી, જંગલની જુસરીમાં જાંઢને જાંઢગીરની જોડી "જમયાદે" જોડી.

જાંઢનાં જાંઢારાક, જુદાં, જાંશીયાં, જુસાઓ જાંઢકનાં જાણી, જાંઢ ખોરડીમાં જલમ જલમાં જકડાઈ, જમાનો જવે જ્યારે જાંઢગીરે જાંઢ જરને જાંઢગીરનાં હગરમાં જમાદા જોનાર જલમ, જોડાક, જન જાણી, જેથી અવધુઆપની જાતીકી, છેવે જાનની જમા

નાની જુની જાંશીયાની જોડે જોતાં હગર જલાવતો જખમ જુરાતો જણાતો.

જખન જકડાથી જાંઢગીર જણાવે, જાંઢથી જુદા જતાં જરાથી જુદાકી જંગલથી, જલતાં હગરને જંપ જણાશે જાણી, જલ જુગારી જોડે, જણે જાંઢનમ જોડે જુગારમાં છેવે જાનથી અપલાવતો જેથી, જમાનાની જાણીતી જુગતીથી જર જાંઢગીરથી જલદીજ જુદું જતું જણાતું—જરનાં જવે જુગારીઓની જોડી જોતાં જોતામાં જલ જાનાં જતી જણાઈ.

જાંઢગીરનાં જલ જાનાં જવાથી જાંઢ જોડાક જમાનાની જલમ જખાની જલદીજ જકડાતી જતી, અવધુ જુગતીની જકડાશી, જરની જરરત, જગતની જાંઢ જખાનાં જલદ જપેટાથી જાણી જોષ જર જમાવાની જોડમત, જંગલમાં અપલાવથી, જે અપવર જાસતીથી જકડાઈ જોતાજોતામાં જગપતીની જનાંખમાં જવાજ જણાવવા જતી જણાઈ.

અવધુઆપને જાંઢનાં જોડાકી જલમ જંગલથી અંજી જલ જાનાં જતો જણાવે, જમ તપતીજ જાંઢ જખમને જોડે જાની, અવને જાંઢ જંગલથી જાંઢજો, જેથી જલ જાતાનાં જણાંજા જાંઢ જેવા જોમથી જાંઢ જુદાઈથી જખાતાં હગરને જલદીજ જન્મો જન્મ જસવંત, જોડાજલાલીવાતું જગ પ્રસીધ છે. જે જાંઢર અંજીમાં અપલાવતાં જોડજું.

જે જમાનામાં જાંઢગીરને જાંઢ જાંઢખોરડી જાંઢ જોડયા જખાનથી જરાકનાં અવધુઆપની જોડનીજ જાણીતી અંજમાજ જલદીજની જાંઢગીરમાં જવાન જરદાર જાંઢખજ જાંઢખજ જખાન દારા જાંઢકનાં જતા જણાવા.

જેડેનાં હવણ બાઈની જાણીતી જરવંત જગતનાં જગતની હવણબોની હવણ જુગનીની જોડેશાની જાણ જાહેર જાણાઈ વાથી જાહેર બસનાંજવાન જસવંતા હગરમાં હવણ બાઈનાં હગરશે જોડાવા જવાલા જણાતાંજે હવણ બાઈની જાનતી જેત જેતામાં જવાન હગરે જાણનાં જાણના જુ સથી જોડાયાં જે જગનાં જેરે જાણીજ જાણ જાણવંતી હંદગી જાહોજલાલીથી જુગતી જણાઈ.

જાનસમાજ ! જાનજે, જે જાણ જોડાકના જેવી. જાણીજોડે જાણતી, જાણેથી જવાન હગરે જોડાએલાં જેતાં. જુદાં જેણે, જોડેથી જાણ જાણેથી જાણવા જતાં જાને જાણ જેવીજ જાણાઈ જશે.

જે જાણ જગતમાં જાણી જાણી જેણે જાણતીનાં જોગથી જુદા જાણે, જાગની જુગી હાલી જાહતમમાં જાણે, જ્યાં હવે જાણેલાની જાણમાં હવણાવને, જવાલામાંજાણે જાણાશે. જાણું જુગ હવણ ચરિત્ર જાણી, હાને જાહની જાણથી જાણવતો જાણે, જેથી જાણેલાની હંદગી જાણેકાર જોરો.

જાણતી ! જાણવંતો જાણનાની જે જે જાગમાં, જ્યાં જ્યાં જાણે, જાણવંતો. જુગ, જુગ, હવે જોરજ જાણતા.

“ જાનીસાર ”

માનજો મુખારકે માટે
માજદયશનાંત.

મરોલ મીતી ૧૭—૬—૧૪

માગ મેહરજાન મેનેજીંગ માર્કટર,

મારા માનીતા “ મોગરાનાં માણવમાં ” મધુર મીષ્ટાંતનાં મેલાવડમાં, મુજ મારફત મોગેયાં માં દરજાને, મજની માત્ર મિત્રભાવની મોહણીથી, મનનાં મંત્રીની મોટી મોજ માની મોહણું. મોટાં મંત્ર માટે માટી માંયુ ? મહાશ્વેષ્ટ માનવા માં મિથ્યા માં માનશો.

માખણ મકરતનાં મિષ્ટાંતથી મન મનાવી મજાદ મારવી, મુનોસજ માની મિથ્યા માધાદિદ માં મશગુલી મેળાવી મુક્ત, મગર, મેહનતથી માનવતા મેળવવી મનુષ્યની મોટામાં મોટી મુરદ માનવી.

મારા માનવંત મીત્રો મારફત મુજને માહ-શ્વેષ્ટ મંત્રો મધ્યે, મગર મુજના માર્ગની માહ નદીમાં મારો માર્ગ મુજને મસ્તકામ, મક્કમ, માર્તો માનજો.

મને માનની મોહણીમાં મમેશે માનશો માં, મગર માહ કારતારની મેહરથી મધ્યે, મારે માટે “ મોલી ” મોહણને મેહરથી માનીશ. ‘ મોલી ’ ની માનીયત મોટી માધમ પડે મોટાઈથી મોટો મનીઆરડર મેકસીંગ

“ મુસ્તકીમ ”

અમૃતલાલ આજે અમદાવાદ આવશે એથી અમે અને આનંદીયાઈ એમને આવકાર આપવાને આગગાડીએ આવ્યા. આવતાં આવતાં આ કાર્ય આપે એવો એકાવન આગળનો આદમી અમારી આગળ આવ્યો અને એક આનો આપવાને અમને અરજ આપી.

આનંદીયાઈ આશ્ચર્યથી આગળ આવી “ જોહો આવડે આદમી ” ! આનંદીયાઈ અરડાયાં અમે આનંદીયાઈને અનુમોદન આપ્યું. એવામાં એ જો આનંદીયાઈને અસાધારણ અડસેશો આપ્યો. જેના અમલથી આનંદીયાઈ આમરી અવરથા માં આવયાં એટલામાં આગગાડી આવી અને આનંદીયાઈ એજાને અધડાયાં આખરે અરડાયાં અથાને અમૃતલાલને આવકાર આપ્યો.

શાહ

ગામડયા શુસતાદ ગરબરની શુદ્ધી ગરીબ,
 શુસતાદના ગોઠયા ગોંડા ગોંધીની ગવેરનું ગગનું
 ગોઠવવા, ગાદલીમાં ગોઠવાઈ ગણદેવી ગામ ગઈ.
 ગુફીની ગાદલી ગધેરમાં ગણડી ગઈ. ગભરાતથી
 ગેરાયલી ગરીબ શુદ્ધી ગધેરમાંજ ગગડી ગઈ.
 ગવેરનાં ગગનનામાં ગુફીની ગેરહાજરીથી ગનદેવી
 ગામમાં ગડગડ ગાજી શુદ્ધીના ગુમાઈ ગયાથી
 ગામડયો શુસતાદ ગવેરને ગાલ ગલેગથી ગુંગ
 લાવવો ગભરાનમાં શુદ્ધીને ગોતવા ગયો. ગધે-
 રમાંથી શુદ્ધીને ગોતી ગમનાદ ગેર ગયો. ગુરસા-
 માં ગોંડા ગોંધીને ગીંચો ગોંધીના ગાલપર
 ગુસ્તાદના ગીપવાથી ગુમડાંની ગોંઠ ગંઠાઈ.
 ગલસાટમાં ગુસ્તાદે ગુમડાં પર ગોરા ગોંધીનું
 ગુમડાવાનું ગસડયું. ગવેરનું ગગરનું ગોઠવી
 શુસતાદ શુદ્ધી ગેરબાર ગયાં.

પેશાનસ.

આ દેલિવાલા આદરજી એદલજી અડગરહા
 ની અદરાવાની અરજ આલાં અરદેસર
 અંકલેસરીયા આગળ આવી આલાં અને અરદેસર
 અગીયારમી અકરોબર અગીયારસોને એકયાં-
 રીએ અઢીની આગગાડીમાં અંકલેસરથી આ
 કાલે આવતાં અકસમાતથી આગગાડી એક
 એનજીનને અથડી અથડતાંજ આલાં નો અંગુથો
 આંગણમાં આવ્યો. આથી આદરજી આલાંને
 અડરાના અટકીયા અફસોસ, આગે અચણુય
 આફતથી આલાંને અધમ્મવો અવતાર આવ્યો,
 અને આખર આલાંએ અતીઆંત અકલામનથી
 આપધાતથી અકાલ અંત આણીયો. આખરે
 એકતવાસથી અકલામને આદરજી આઠ અઠવા-
 યાની આખેરીએ આઠ ચાઇના આઠ ગાયને
 આજીજી હરીને અદરાયાં,

અયુષકકર:

કારીનાયતી કુંવરબાઈએ કંકલીઆ વાડમાં
 કાવસજી કોઠવાલની કાઠી કને કાઠરી કમરખ,
 કેરી, કાલો, કોથળી, કપાવી કચુઅર કરવા
 કહી. કચુઅર કરીઆ કેડે કમેડયો કન, કેસાં,
 કનતોલાં, કોખીજ કાલીફલાવર કોપરાની કારી કર
 વા કહી. કાકા કહો કે કચુઅર કારી કયારે કંડે કુવો
 માંથી કાઢાનતું કુમારીઆ કોરી કને કહામવો કે કાંઈ
 કામ કાજ કરીએ કુમારીઓ કોરી કહો કે કેમ કરી
 કાલેક કુવામાંથી કાઢાનતું કાઢાકું કારણ કે કુવો
 કાંઈ કાફર કેહેવાજી કાલે કાઢાનતું કહાડસ. કું
 વરબાઈ કહેકે કાલે કેમ કરી કહાડાએ, કાલે
 કાંગાવાડતું કહાડજે.

ખાલાપોરીયા,

સીરવણના સુનાખાઈ સોમવારે સદવારે
 સુધની સીરીન સાથે સુરતફરી, સાકર, સોપારી
 સેસ સોગરા સાથે સુરત સીધારીઆં. સુરત
 ફરી વાલા સાથે સુનાખાઈ સપાટ સીવડાવવા સુજે-
 માનને સોંપી ગુનાખાઈ સાધુ સંતની સેવા
 સગવા સીંધી સડકે સુખડ સાકર, સીંદૂર સુતર
 ફરી સઢીન સમસાને સીધારી સીવને સજીઆ
 સદવારે સકારે સુનાખાઈ સુરત સીધારીઆં
 સુધની સીરીનને સુનાખાઈ સાથે મંજથી સવાર
 સુધી સલગી સુનાખાઈ સુકરયા: લાય શા સારિ
 સચીન સતક્યાં સતીઆ નાંસ સુનાખાઈ સમજી.
 સખત સરકમ સાથે સુનાખાઈ સુગાયાંને સીધા
 સચીન સમાયાં. સુતરીઆને સુતરફરી સાથે સુરત
 સેરયો સુઠિ સારે સેવટ સાડ.

ખાલાપોરીઆ

यूरोपनी मोटी लडाई.

राजा परदेशपरजित सेनापति दरपाई वडो.

प्रेट
त्रि
ट
न

पावला जॉर्ज सर एडवर्ड ग्रे वीन्डमार्शल प्रिंस ऑफमि जेसिको.

ज
म
नी.

कायसर हरकान बधमनू हाकनेन ज फाउन्टन भे ब्रिटिश

फ्रा
न्स.

मेमि पॉइकारे इन्डियानी. ज जॉकर भे बॉइलेविचे

र
दि
या.

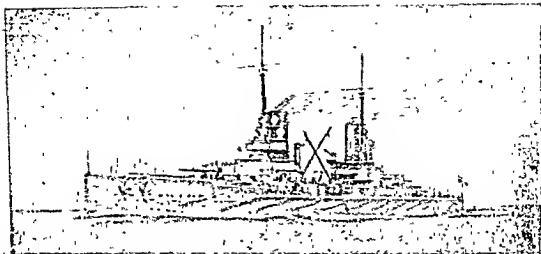
शार भेसोवॉक ज सार्ने मित्रोव भे प्रेगोविच

ऑ
स्ट्रि
या.

फ्रांझिस् जोजेफ कैसर एडवर्ड ज. कैन्डेरसो हाक भा रूड कार्ल स्टिडन

जर्मन ड्रेडनॉट.

जर्मनीनो कयसर पोताना नौकागामाना मुख्य अधिकारीबोसाथे

ब्रिटिश नौकाखातांना अमलदारो.

ब्रिटिश नौकाखानुं.

रियर. अं. सर जॉर्ज वारेन्डर.

अंडमिरल सर जॉन जेलिको.

अंडमिरल विलियम से.

अंडमिरल सर पी.

अंडमिरल सर हेडपर्थ म्युस.

रियर अंडमिरल लिम्स.

ब्रिटिश नौकावाहनों.

रियर अडमिरल विमीस

रियर अडमिरल आर् एस् अ सर जॉन कैंपबेल

रियर अ किंग हाक

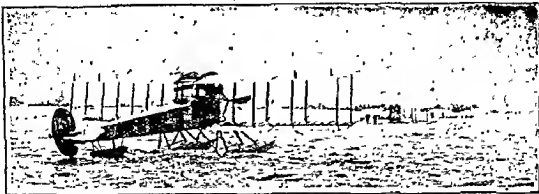

स्टार्जिस अ जेम्स स्टर्जिस

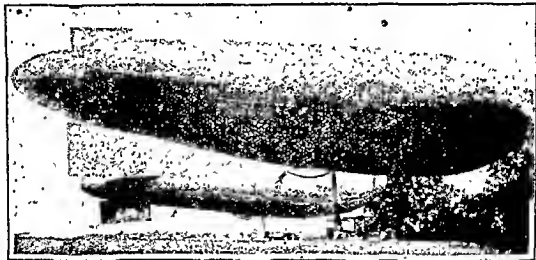

स्टार्जिस अ सर हॉरी.

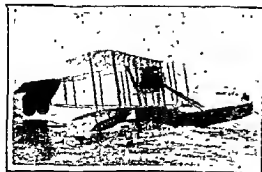
ગ્રેટ બ્રિટનનું દર્યા અને આકાશમાનું વલ.

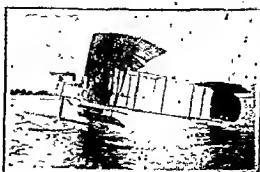
ટોરપીડો.

વિમાન 'ડેલ્ટા' અને 'ગામા.'

તલાશ કરનાર વહાણ.

જલદી ગોળાઓ છોડનાર.

દોલતે દુન્યા!

(શાહુચોર લુપીનની કહાણી.)

લખનાર—ભાગ્યલાલ.

(પ્રકરણ ૫ આગુ)

એ હરીફોની આંધાતફડી.

(આગલા અકનો ટુક સાર)

(મારકનીસ સીરીસ! તે ત્યાં એક ને ચોરો ચોરી કર્યા બગવા અને જતા હતા તેનામ મારકનીમની બેળી અને બાગેજ ત્યાં આવી ચઢી જેમને નખત કરી ચોર ચાલી ગયો નવામમ મારકનીસ એ બાન થયો અને તેનો મોકે રી કુરેન માતા મળે જાયો આપી છેલ્લ મારકનીમની બગીચાએ અંદુક લખ નકાસતા ચોરોએ ૧ કરે તે ચોરનો સો! કરવામાં આવી પણ મળે નહિ તે એકા એક ગુમ થઈ ગયો જણાવે આ ચોર છેલ્લ નહિ પણ આરસેની લુપીન હતો. શીનીપી બોડર નામના કાવજીએ પોનીમની તેમજ દરેકની ખાતરી કરી આપી મારકનીમના નામને નાકે આવેલા દેવનના ખડકરમાં કુપીન સત્રવો હતો એવી ખાતરી શીનીપીએ આપી એ પછી તે જગ્યા સોજાન પણ ત્યાંથી એક કોલેડુ રાખ મળી આવ્યું ' મારકનીસની બગીચા ને રાતો રાત કપાડી જવામાં આવી અને તેમની ગુમ પણ મળી આવેલું કહેવામાં આવ્યું. શીનીપી બોડરએ આરસેની કુપીનના ને બગેજ નવરમાં મુકવાની કચુરાઈ આપી કેમકે તેની ખતરી થઈ હતી કે લુપીન જીવેલો હતો આ કારણે કુપીને તેને પોતાના મિત્રને ત્યાં મળતા બોલાવો હતો અને મળે મળ્યા હતા)

આહ! શુ તે મળેલ હતો? મારે કહ્યું નહીં
લેખકે કે હુ તો ખરેખર અમામીમાં ફિગ
મુદ થઈ ગયો હતો આ જન્મે દરેક વચ્ચેની
લગાવ એવી રીતે રાઈ થઈ હતી કે જે નવે
મુદય ખ્યાલમાં પણ ન આવી કુપીન અને

દોમનોક વચ્ચેની મુલાકાતની મને યાદ થઈ
તે વખતે જન્મે હરીફોએ એક મોકે સ્વાયમાં
લેખકે કે મારે કહ્યું હતો તે ખરેખર અમામ
જેડુ દનુ પણ હતા તો મારે તેથી મદતર
હિલ્લેલો ખરે પુઝાવો તો કુપીને પોતાનો

રીત ભાત કશી બદલી ન હતી. તે હમેશના જેવો કુનેહયાળ અને દાવ પેચવાળો હતો; પણ તેનો હરીફ !... આહ, તેને હરીફ ગણવો કેનહિતે પણ મારે મનથી વિચારવા જોગ હતું. તેનામાં હું પીનના હરીફ થવાનું નાતો સામર્થ્ય હતું કે નાતો દેખાવ હતો. તે તદ્દન શાંત અને નમ્ર દેખાતો હતો. તેનામાં કોઈ પણ જાતનો ઢોંગ કે કુનેહ જણાતી ન હતી. કશી પણ મજાક મસ્કરિ વિના તે હસતો હસતો હુપીન સાથે વાતો કરતો હતો. તેની આ હાલત માટે મને લાગ્યું કે હુપીન પોતે અજાણ્યોમાં ગરકાવ થઈ ગયો હતો.

આહ ! મને હવે લાગ્યું કે છોટરી જેવા દેખાવના તે હરીફ સામે હુપીન પોતે અજાણ્ય જેવા ગુચવાડમાં પડી પોતાનાં મનનું સમતોલ પણ ખોટવા લાગ્યો. તે પોતે કોઈ કોઈ ગુચવાડો હતો અને તેથી અચડી અચડી ભાંગા તુટા શબ્દોમાં તેની મજાક મસ્કરી બતાવતો હતો,

તે જણે કોઈ ચીજની રાહ જો તો હોય, કોઈ ચીજ તેને જોઈતી હોય તેમ દેખાતો હતો ?
.....આહ, ત્યારે શું તેને આ છોકરા સામે કોઈની મદદ જોઈતી ?

તેજ પળે જહારનો ચંગ વાગ્યો. હુપીને પોતે જાહેર બારણું ખોલ્યું અને એક કાગળ લઈ આવ્યો.

‘આપની રજા છે ને, શેઠયાઓ ?’ તેણે તે કાગળ ઉખેડનાં પુછ્યું, તે કાગળમાં તાર હતો, જે વાંચતાં જ તે જણે સ્તબ્ધ થઈ ગયો. તેના ચહેરા ખુશીનો મારે ખુશી ગયો અને તે ફરી પાછો તટણ ખાર થઈ ગયો. તેના ચહેરાની નસો ડુગી આવી. મારી સામે પોતાના સ્વરૂપમાં એક તાલીમખાજ ઉભો હતો તેમ તે દેખાતો હતો.

તેણે તે તાર ટેબલ પર મુક્યો અને તે પર પોતાનો હાથનો ટેકા મુકી કહ્યું,

‘જોલો, મશ્કુર જોડડું, હવે તમોને મારી વચ્ચેની વાત રહી છે !’

ધ્યાનથી સાંભળતો શીશીપી જોડડું થોડો કે હુપીને પોતાના કરતા અવાજમાં જણાવ્યું,

‘હવે મારે ઢોંગ કરવાની જગર નથી. બોલ તું શું કહેવા માંગે છે ? તારા આ વાલિવાન ધખારા મને જોઈતા નથી. તું ને હું દુસ્મન છીએ, અને આપણે એક બીજાને બહુ મારી રીતે પીછાળ્યે છીએ, તેમજ દુસ્મન તરીકે એકમેકને ગપ્પે છે તો હવે શા માટે આપણે તે મુજબ ન વર્તીએ ?’

‘એટલે ?’ શીશીપીએ અજાણ્ય ધર્તા સવાલ કીધો.

‘હા, દુસ્મન તરીકે આપણે શા માટે ન વર્તીએ ? હું કાંઈ આ મજાક મસ્કરી કરવા જોઈતો નથી પણ ખાસ ભાર મુકીને જણાવું છું ને કે તેમ કરતાં મને મારે દુખ થાય છે. કેમકે મારી જીંદગીમાં આ પહેલી જ વાર મેં મારા દુસ્મન સામે આ શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો છે. મને આ પહેલી તેમજ છેલ્લી વખત તને કહી દેશ કે અને તે માટે તારે જોઈએ તે જણાવજે હું આ મકાન તારી પાસેથી વચન લીધા વિના છોડનાર નથી. તેમ જો મેં ક્યું તો યાદ રાખ કે તારે તારી જીંદગીથી હાથ ધોઈ મુકવા પડશે.

જોડડું તો આ સાંભળતાં અજાણ્યોમાં ગરં. કાંઈ થઈ ગયો. હુપીન ધમકી આપે એ તે માની પણ શક્યો નહિ; છતાં તેણે મીઠાસથી કહ્યું,

“મને આવી વક્કી ન હતી.....તમે તો અજાણ્ય ગમત કરો છો !.....હું જે ધારતો હતો તેથી સદંતર આ તો ઉલટું જ છે !.....મને સ્વપ્ને પણ ખાતરી ન હતી કે તમો આવા બડાઈ જોર દરો !.....આટલો બધો ગ્રસો શા માટે !.....શા કારણે ધમકી આપો છો ? સંજોગોને આધારે આપણે એકમેકની સામે યથા છે તેથી શું આપણે દુસ્મનો થઈએ..... દુસ્મનો ?.....વલ્લાહ !.....કારણ ?”

આ સાબળતા હુપીન કાઠક ઝ ખવાણે પડી ગયો. છતાં બારે કરડાકીથી તે છોકરા તરફ ફરીને ખરડાયો.

“સાબળ દુકતા માર કહેવું સ બળી લે. મારે આજે શમ્દોની લડામ્ કરવી નથી તેમ કરવાની કરી જરૂર નથી કુ ખુદના મને કલુવીષ કે તું મારો જમરો હરીફ છે. આજ દયા વર્ષ થયાં તારા જેવો બળવાન ભોળ નો હરીફ હજી મને કાઠ મળ્યો નથી. ગેનીમાડ’ અને હોમયોકને તો કું’ બચ્યાની પેઠે રમા’ છુપણુ તારી સામે અને મારી ધારેલી નેમમાંથી હડી જવાની જખરી દુખ મરી ફગ્ન પડે છે તું તેમજ કુ પણુ જાણુ છું કે કાલના ખનાવમા કુ હારી ગયો છું અને મારી નામોશી મરી હાર થવાની દરેક વાંકી છે હા શીની-પી બોડર તું આરસેની હુપીનનો ઉરતાદ થયો છે. મારી ધુક્તિઓ ઉધી વળા છે, અને જે બીજા અધાતમા રાખવાની આજ સુધી મે પેરવી કરી છે તે તે અજવાળામા આણું છે. તું’ મને પત્તે છે, મારા રસ્તામા તું નક સમાન છે બસ, કુ પુરતે હાથો છું અને હવે વધુ સાંખી શકતો નથી શ્રેડાઅ તને ખુદશી ચેતવણી આપી હતી છતાં તે કાઠવું માન્યું નથી. કુ ફરીથી તને ચેતવણી આપુ છું ખુદાને ખાતર તું આ તારા અ તકરજુમા કોતરી રાખ કેમકે હવે વધુ વાર કુ સજુરી અખત્યાર કરે તેમ નથી.”

બોડરએ પોતાનું કાઠું નમાવી પુણ્ય,

“તમાર કહેવું વાજબી છે પણ તમે મારી પાસે માગો છો શું ?”

“શાન્તી ! માર કહેવું એટલુંજ છે કે આપણુ બે એ પેન પોતાનું’ હાથવું અને કાઠ કાઠનાં કામમા માયુ મરવું નહિ.”

“એટલે તમારે વગર દરકતે ધમ પેકાર ચોરીઓ કરવી અને મારે મારો અબ્યાસ શુપ સુપ કર્યો જવો.....”

‘તારો અબ્યાસ.....બાકી !...તારે જોડે તે કર !...મને તેની દરકાર નથી પણ તું મને શાંતિમા રહેવા દે.....મને શાંતિની વિશેષ જરૂર છે, સમજ્યો ?’

‘પણુ કુ તેમા શી દરકત કરે છું ?’

બારે ખીજવાટમા હુપીને તેનો હાથ પકડ્યો.

“તે તું સારી પેઠે જાણુ છે ! તું નથી જાણતો એવા પેતરા ન કર. હવડાજ તું એક એવો મોટો બેદ જાણુ છે કે જે મારે મનથી મારી ાહગીમા સૌથી અગત્યનો બાગ ભ જવે છે આ બેદ તને પોતાને ઉકેલવાની હ. રકત ન હતી પણ તારી તાકાત નહિ કે તું ને જાહેર પ્રગ્ન સમક્ષ ખુલ્લો મુકે.”

તમારા ખાનગી છે કે કુ તે જાણુ છું.”

‘મારી ખાનગી છે કે તું તે જાણુ છે. તારી શોધ ખોગો તથા તારા વિચારોની કલાકે કવાકની ક દીવસે દીવસની ખારિક વિગતોની હારમાળા કુ મેળવું છું જે પણ જોડાએ તને માર્યો તે વખતે તું સપણુ ખુદનું કરનાર હતો તે પછી તારા ખાપની સલામતીને ખા-તર તું સુપ રહ્યો પણ પાછળથી તે તારો વિચાર ફેરવ્યો અને હ—હા ને તે તે વિગતો આપરા કણુ-પુ. તારી તે આરંગીકવ લખેલી તૈયાર છે તે એક કવાક પછી ટાઇપમ ભરવામા આવશે અને આરતી કાલના અક માં તે પ્રગટ થશે.’

‘અરાબર કહ્યું.’

હવે હુપીન ઝુરસામા ઉઠ્યો અને તેને હાથ હવામા ઉગામી ટેમ્બ પર કકડાવીને મુઝરી લગાવતા તેણે બગાડ પાડી,

“તે પ્રગટ નહિ થશે !”

‘નહિ થશે !’ બોડર પોતે ચોજાને બોલ્યો.

તે બને હરીફ એક બીજા સામે ટીકતા ઉઠ્યા, જાણુ તેઓએ એક બીજાને મરદનમાંથી

પકડ્યા હોય તેમ લાગ્યું. બોડર અજબ કિ-
ત્સાહથી ખીલી રહ્યો હતો. તેનામાં દિગ્ગત
તથા પોતાના ભેરની શુરતાખીની અજબ ચિ-
ત્તગારી માણુમ પડતી હતી. હુપિનનો દેખાવ
ગજબનાક હતો. તેનો દુટ્ટ હરીફ તેના સ-
પાટામાં આવ્યો હતો તે વિચારજ તેને અ-
જબ ભેર આપતો હતો.

‘અધિપતિના હાથમાં આટીકલ ગણ છે?’

‘ના, હજી નહિ.’

‘તારી પાસે હાં તે છે કે?’

‘નારે બહાં તે હાં દાખને આવું તેટલો
બધો યુગ્મજ હું નથી.’

‘ત્યારે...’

‘તે તો મદદનિશ અધિપતિ પાસે સીધ
કાઢેલું છે. જે મધરાત આગમજ ઓઢીસમાં
હું ન જઈ તો તેને તે કમપોઝ કરી છાપવાનો
હુકમ છે.’

‘આહ, બદમાશ!’ હુપીન પટપટ્યો.
‘હાવાએ તો દરેક રીતની ગોઠવણ કરેલી છે!’
તેનો શરસો દેખીતો વધ્યો જતો હતો અને
જવાબી મુખીની પેટ તે ફાટતો હોય તેમ લાગ
તો હતો; ત્યારે બોડરનો પોતાની ફતેહથી પુરા
થતો દાંત કચકવાતો હસતો બેઠો હતો.

‘સુખ રહેવ ય બદમાશ!’ હુપીન તેને
હસતો જોઈ એકદમ તરવાપાવ પર આવી જતાં
‘ધોધર્યો.’ ‘તું ભુલી ગય છે કે હું કોણ છું...
...અને હું જે આહું તો...આહ, ખચીત,
મારી સામે બેસી મારી મસ્કરી કરવામાં તું આજ
જ દિગ્ગત કરે છે!’

તેઓ વચ્ચે મુપકીદી ફેલાઈ. ધોધર્યો હવે
હુપીન આગળ આવ્યો અને હોહ પીરો તો
બોડર તરફ જોઈતો બોડર્યો.

‘તું લાંથી સધિયો લ-ટાંની ઓઢીસમાં
જા...’

‘ના.’

‘તારી આટીકલ ફાડી નાંખ.’

‘ના’

‘અધિપતિને મળ...’

‘ના’

‘તેને કહે કે તારી ભુલ થઈ છે...’

‘ના’

‘અને ખીજ આટીકલ તું તેને લખી આ
પ કે જેમાં તું પોઢીસનાં મતને ટેકા આપજો
કે જે આત્યાર સુધી દરેક કલુજ રાખ્યું હતું.’

‘ના’

હવે હુપીને મારી ટેવલપર પડેલું રીજતું
ગોડું ફર લીધું અને દેખાઈતું ભેર ક્યાં વગર
તેને પકડીને બે હુકમ કરી નાંખ્યા. તેનો કોલ બ
યાનક હતો. પોતાના ચહેરા પર કુટી આવેલા પર
સેવાનાં છુટા તેણે હવે તુંછી નાંખ્યા. આત્યાર
સુધી જે માણસે પોતાના ઇચ્છા સામે થતાં કોઈ
ને બોલો ન હતો તે. હવડાં આ છોકરાની હકથી
દિવાનો જેવો બની ગયો હતો.

તેણે હવે પોતાના બન્ને હાથો શીલીપીનાં
ખભાંપર મુકીને દવાવનાં કરાડાથી એક એક
શબ્દ છૂટા બોલતાં કહ્યું,

‘બોડર, હું જે કહું છું તે પ્રમાણે તારે ચાલવું જ
પડશે. તારે એમ કહેવું જ પડશે કે તારી છે
હવામાં છેલ્લી શોલથી તારો ખાતરી થઈ છે કે
મરણ પામ્યો છું અને મારા મરણ વિશે હવે ત
ને કોઈ પણ જાતનો શક કે શુભેદ રહ્યો નથી.
મારી તેની ઇચ્છા છે તે માટે જ ખાસ તને આ
કહેવું પડશે. હું મરી ગયો છું એવું જ હાલમાં
હું જાહેર થવા દેવા હું માગું છું અને તે થઈ

જશે પણ તને આ કહેજુજ પડશે. નહિ તો કે

‘ નહિ તો કે શુ ? ’

‘ નહિ તો કે આજ રાતે તારા બાપને પણ મેનીમાડ્ અને હોમલો- શીઅર્સની પેઠે શુન્યુપ ઉપાડી લઈ જવામા આવશે ’

બોહર આ સાંભળતા ખડખડ હસી પડ્યો.

‘ હાની ના મર! મરગટ થયો. મને જવાબ આપ! ’

‘ મારો જવાબ એ છે કે તમને નિરાશ કરવા માટે હું દીનગીર છું પણ મેં મારો ખરો અભીપ્રાય આવા કમુદયુ છે અને હું તે આ પીશજ ’

‘ મેં જેમ તને કહ્યું છે તેમ આપ એટલે ખસ છે ’

‘ કોઈમી કિસમે હું ખર્જ બોલીશ, ’ તે જવાને પ્રતાપો કહ્યું. ‘ આહ! મના જે ચીજ તમે જાણતા હોન તે ખુદા આકારમા જણાવતા જે મારે ખુશાલી આપજીને પેદા થાય છે તેની ત્યારે તમેને ખમરજ નથી આ કમાળ બેગ એ પોતાની અદના શકિત મુજબ રિગનો તુ તોન કરી ખર બોલુ જે શીખી કાઢ્યુ છે તે કાઠ ખી કિસમે સદતર ખુના આકારમા બહાર આત્મા વિના રહેવાનું નથી મેં જે મુજબ મારી આર્ટિકલ લખી છે તેજ મુજબ તે પ્રગટ થશે દુન્યા હવે જાણશે કે હુબીન જીવતો છે અને શા કાળે તે મરવાનો દેગ કરતો હતો તે હકીકતથી પણ તે વાકેફ થશે હા, હું દુન્યા દરેક વિગત તેનાં રમરમમા રજુ કરીને જણાવીશ અને ’ તેણે ધીમેથી ઉમેર્યું ‘ મારા પત્નો તમે ચોરી જઈ શકશો નહિ ’

ફરીથી તેઓ બન્ને વચ્ચે ચુપકીદી ફેલાઈ અને તેઓ એક બીજા સામે ટગર ટગર જોતા ઉભા જાણે લગાઈ આગમજ તેઓ એકબેકને

હેવટના જોઈ લેના માગતા હોય તેમ તેઓ દેખાતા હતા આહ! આ બેમા પહેલી છેડતી કોણુ કરનાર હતો તે જોવા હું આગર જાગરે ચોંચ્યો

તુપીને હવે પોતાના દાનો પીસતાં કહ્યું

‘ મારો તરફનો ખમર ન મળતા મારા બે મિત્રોને તારા બાપના ઓરમામા દાખલ થઈ આજ રાત્રે ત્રણ વાગેને તેને ઉપાડી જઈ મેનીમાડ્ અને હોમલોકની સાથે કેદ કરનાતું મારું ફરમાન બહાર પડેતું છે ! ’

તે સાંભળતાજ ફરી પાછો તે જવાન હુમ કર્યો,

‘ અરે, એકઉમનગીર ! ’ તેહસતો હસતો

બોલ્યો ‘ તુ શુ એમ સમજેછ કે મેં મારી સાવ એતી રાખી નહી ? શુ તુ મને બચ્ચા જેવો નિરોહને ગધેડા જેવો ખુનખ સમજેછ કે હું મારા બાપને એમ્લો તેમને ત્યાજ રાખનાની મક્કલત કર ? ’

આહ તે હોકરો અજમ ખુશાલીમા આવી ગયો હતો તે જાણે હુબીનની એજા કરતો હોય તેમ દીનાનાની પેઠે તની સાથુ જોઈ હસતો હતો .. તેના રાખ્દો . તેતુ હસતુ, આમાદ હુબીનની નકલ હતી ધીમેથી ફરી પાછો તે બોલ્યો,

‘ મિયા હુબીન મને કહેતા શરમ લાગે છે કે તને તારી યુકિતઓ પર આધળી શ્રધ્ધા હોવાથી અપારનયાર તુ તારા કામેમા થપ્પડ ખાઈ જાય છે. તુ તને હારેલો જણાવે છે ને ? જા, જા કયાશ, કેને જતાવ છે ? તુ સારી પેઠે જાણે છે કે છેવટે જીત તો તારીજ છે .. હમેશા ખૂતી જાય છે કે તારી સામેવાળાઓ પણ પોત પોતાની યુકિતઓ રચ્યા વિના રહે, તાજ જાયી..... ..

મારી યુક્તિ તો તદ્દન સહેલી ને સાદી હતી, ડોસ્ત પથુ છે તે કરીને તું કેની.....'

આહા! તે બોલતાં તેને અજાજ ખુશાળી લાગતી હતી. લુપીન જેવા દરીદ્રને આવી સફાઈથી હૃદયમયાવતાં તેને અજાજ ગીલગીલ્યાં છુટતાં હતાં. પાંજરામાં ખુરેલાં જનનરની પેદે તે હાલમાં પોતાની પાટલુનના ગજવામાં હાથ ખોસી આમ તેમ ફરતો હતો. લુપીનને જાણે તે ક્યારી નાંખતો હોય તેવા તે દેખાય કરી રહ્યો હતો. ફરી પાછો તે આગળ આવી નજર ફરતો બોલ્યો.

‘મિયાં લુપીન મારા પપા હમારે ગામ નથી. તેઓ તો છેક દક્ષિણે આવેલાં મોટાં શહેરમાં છે કે જ્યાં મારાં પચીસેક મિત્રો તેમની તપાસ રાખે છે. જ્યાં સુધી આપણા વચ્ચેની લડાઈ પુરિ ન થાય ત્યાં સુધી મારા પીતાઈને તેમની નગર આગળથી જરા પથુ ન ખીસાડવાના તેમને સખત હુકમ આપવામાં આવેલા છે. તમને બધી વિગતો જ્ઞેષ્ઠ છે? હોયો સંભળો, મારા પપા શેરમર્ગ ખાતે ક્રાન્સનાં આરસેનલ (દારગોળા રાખવાનાં મથક) માં ત્યાંના ગવરનર સાથે રહે છે. રાત્રે આ આરસેનલ બંધ થાય છે અને દિવસે પથુ સરકારી પરવાનગી વાના તેમજ પોતાની સાથે ત્યાંના રખેવાળ રાખ્યા વિના કોઈપણ ત્યાં જઈ શકાતું નથી તે તો તમે જાણો છો ને?’

તે હવે લુપીનની છેક આગળ આવ્યો અને નાનાં બચ્ચાંની પેઠે ચેષ્ટા કરતો બોલ્યો.

‘કેમ શું થાયું’, મીરટર લુપીનછં સાહેબ?’

થોડીક પછો સુધી લુપીન સુપ હમો. તેની આંખોમાં પાંપથુ તરિક હાથું નહ. આહ, તે શું વિચાર તો હતો? તે ચાનો દંડાય કરતો હતો? લુપીનને હું અચ્છી રીતે પીઝાનતો દાવાથી મારી તો ખાતરી હતી કે બે મિનિટમાં તે ઉઠાંઠળો ફુકતો ગદદા પેચ. ચક્રને પછાડાને ઉઠા, તેના

હાથ ચવર સવર થયા કરના હતા. જવાન શીલીપી પોતાની ઉઠાંઠળી રીતે ખરેજ પોતાની સત્વ નાશીનો પાયો ખોદતો હતો.

‘કેમ બોલોને, મી રટ રટ રટ રટ, શું ગમ્યું કેમ થઈ ગયા?’ તે ફુકતો બરાડ્યો.

લુપીને ટેબલ પરથી તે તાર ઉંચક્યો અને આગળ ધરી શાંતપણે કહ્યું,

‘લે, બુચા, આ જરા વાંચ.’

લુપીનની આ દબધી તે ઉઠાંઠળો ફુકતો એકદમ ગંભીર બની ગયો. તેણે તે તાર લીધો અને વાંચ્યો. વાંચતાં જ તેની શીફડી ફાટી ગઈ ને તે બરાડ્યો,

‘એટલે એ શું મને સમજ નહિ પડતી....’

‘ગમે તે દરો પથુ તું પહેલો શબ્દ તો સમજે છે ને?’ લુપીને હંડે કસેજે કહ્યું. ‘તારતો પહેલો શબ્દ એટલે જે જગ્યાએથી મુકવામાં આવ્યો હોય તે જગ્યાનું નામ. જરા વાંચ વાંચ ... શું છે? હું શેરમર્ગ છે ને?’

‘હા ... હા ...’ શીલીપી તત્તપ કરતો બોલ્યો. ‘હા ... પથુ ... હું નહિ ધારતો ... શેરમર્ગ ... પથુ તેથી શું?’

‘પછી શું છે? ... પછિનું તો બાપી તો સહેલ છે. તને નહિ સમજ પડતું? હુકમ પાલવતો ને પારણે હીંચકા ખાતો તું બુચકો ક્યાંથી સમજે? જોની, દીકરા હું તને સમજાવું. પછી શું છે? જોષ્ટી મીજ ખસેડવામાં આવી છે. સહવારના આઠ વાગતા સુધી તેની થી ગોલવણ કરની તે જાણુવા દોરતો તેને રાખી, રાહ જોશે. ‘જથું’ સમાવાન છે.’ કેમ આતો તને નહિ સમજ પડતું કે? જોષ્ટી મીજ ખોલ તને નહિ સમજ પડતા દશે. બાહતું શું એમ સમજે છે કે તેને ખાસે તેઓ તારા ખાંખું નામ લખે? કેમ શું કહેવું છે? વીસ પચીસ

મિત્રોના જાપનામાંથી તારા જાપને ધણી સફાઈ
બરી રીતે મિત્રોના કબજામાંથી તારા જાપને
ધણીજ સફાઈ બરી રીતે ખાસ કરીને
ઉડાવવામાં આવ્યો છે. હવડાં તું મારી મરફરી
કરતો હતો ને તુ શું એમ સમજે છે કે આરસેન
લ જેવું મયક હમારે મનથી મુરફેવ છે? જા,
જા, છોકરા, આખે દીવેલ ચોપરી નિગને પોઢી
જા! તારો ખાપ હમારે ત્યાં નિગને પોઢ્યો હશે
કેમ ખોલોને મીરઠરરરરર, ગુમસ કેમ થઈ
ગયા?'

પોતાની પર આવી પડેલી આ અચાનક
અદ્વૈત છતાં શીનીપી એ શાંત રહેવાની જીવંતોડ
મહેનત કરી પણ મે તેના હોડો ધુજતા જોયા
તેરી આખોમા ઝગ ઝગ્યાં હારાઈ આખ્યા એકા
એક તેનો દીખો બરાઈ આવ્યો અને બીજ પગે
ખોર જેવાં આંધુ ખેરવેનો.

‘પપા.....ઓ, મારા પપા!’ કરતો ધોષ
માર રડી પડ્યો.

તે નહિ ધારેલો દેખાવ જોતાં હુપીનની
મગફરી એકદમ મમી ગઈ તેના દીવમા એકદમ
દયા આવી જાડું તે દેખાવથી તેને કચસટ થયો.
હોય તેમ બતાવી હુપીને પોતાની ટોચી ઉપાડી
ખારણાં તરફ ગયો પણ કાંઈક વિચાર ચતા તે
તે ત્યાં અચકાને ઉભો અને શીનીપી તરફ જોયા
લાગ્યો. તેનો દયા જનક દેખાવ અને આસુઓએ
હુપીનને પીગલાવ્યો બીજ પગે તે પાછો ફર્યો
અને તે રડતા જવાનનાં ખાપાં પર માથાથી
પોતાનો હાથ મુકી બેઠ્યો,

‘ના રડ છોકરા ના રડ જો, બચ્ચા,
ન્યારે પણ લડાઈમાં આપણે યાહોમ ઝીપ
લાગ્યે ત્યારે આવા અનેક ફટકાઓ ખમવા
આપણે હમેશા તૈયાર થવુંજ જોઈએ. હજી
તો એ કરતા પણ ખુરા ફટકા તને પડ્યા

નથીઆપણા જેવા છરીની ધાર
પર રહેનારાઓના નશીમમાં એવુંજ લખેવું
હોય છે. એવે સમયે કાપર ન થતાં આપ
જે તે ગદાદુરીથી ખમવાની કોશિશ કરવી
જોઈએ છે. બચ્ચા, તારું કહેવું વાજખી
છે. આપણે કાંઈ દુસ્મનો નથી મને તેનો
હાસ આગમજથી જણાયતો છે. પહેલેથીજ
તારી દુસ્પારી ને ચાવાઈ માટે મને અજબ
માન પેદા થયું હતું અને તેથીજ હું તને
કહેવા માંગતો હતો—ગમે તે થઈ જાય પણ
તુ ચુસ્ત થતો ના. અથવા તને ચુસ્તો લાગશે
પણ મને તે કહ્યા વિના છુટકોજ નથી મારી
તને ખાસ બથામણ છે કે તુ મારી સામે
ચવાની કોશિશ ના કર .. જો, હું કાંઈ મગ-
ફરીને ખાતર તને તેમ કહેતો નથી... ..કે
મને તારે માટે ધિકકાર નથી .. પણ તું જ
જોશે કે આપણી હરીફાઈ સરખી નથી
તું જરાન બાળક છે ને હું દુન્યાદારીમા પા-
લવરદો થઈ દેશ ખાઈ દરજ્જા ગાંઠે બાંધનાર
બુમખ છું. પેની “રોજન સોય” વાગો
બેઠ જો તુ ઉઘેળવા તરફ ત્યાં મારે છે તે ખુ
દાને ખાતર છોડી દે ...માર કે ત્યાં કરોડોનો
ખજાનો હોય .. ધાર કે તે હુપાવાની
ગજમનાક જગ્યા હોય. ધારકે તે બન્ને
નિમ્નોમા આવતી હોય પણ તેથી શું થયું...
વિચાર કર કે તેમ થતા મને પોતાને કેરી મહાન
શક્તિ મળી જશે મારા હાથમા જે મત્તા છે
તથા જે જે સંધિનો છે તેની તને ટશી માહિતી
નથી જે મારી મરજીમા આવે છે અને જે
મેળવવાતું મને ઘટ્ટ લાગે છે તે હું કાંઈ બી
જોય મારા સાધનોને જોરે મેળવ્યા વિના રહી
ચકતો નથી આ હિંમત બિદુ લક્ષમાં રાખીનેજ
હું જન્મ્યો હતો અને મે મારી જીંદગી શરૂ
કરી હતી મારી નેમ પૂર્ણ કરવા હું કંઠાળ કેદી-
ની પેડે. કામ કરી રહ્યો હતો અને જ્યારે મે
માર માથું મેળવ્યું ત્યારેજ હું સતોષ પામ્યો.
જી. બુચ્ચા, યાદ રાખજો કે આપણી જીંદગી

એવી એ કે જ્યારે ફોદ ગોપા આપણા હાથમાં
આવીને એમે કે ત્યારેજ તે અજમ જેરી રીતે
સટકી જાય છે... કંઈક એવી ખામી રહી જાય
છે..... આપણા ધ્યાતમાં પણ ન આવે એવી
કળા કુંચી છટકી જાય છે... કે હાથમાંનું અમુક
તુરત દોળાઈ જાય છે. હું તને કરગરીને કહું છું
તું છોડી દે... તેમ ન કરનાં મને તેને કદાચ
છાન કરવી પડશે અને તેમ થતાં મારો જીવ
કુખારી.. ' ધીમેથી તેણે પોતાનો હાથ તે છોક-
રાના માથા પર ફેરવનાં કહ્યું. ' દોસ્ત, મારો
અરજ સ્વીકારી તું એ છોડી દે. સાર એજ આ-
વશે કે તને મારે છાન કરવી પડશે. યદ રાખ કે
તારે માટે મંડાયકું છટકું કદાચ તારા પગ
આગળજ પડેકું હશે ! '

તે જવાને પોતાનું મોઢું ખુલ્લું કપડું. તે
રડતો ન હતો. તેના દેખાવ ગરથી લાગતું હતું
કે તેણે લુપ્તીનનું લાપચુ સાંમન્યુંજ ન હતું

એ મિનિટ સુધી તે યુવ રહ્યો જે કંચ પર
તે આવનાર હતો તેના તે વિચાર કરતો જણાયો
તેમ કરતાં હતો ધીમેથી હવે તેણે કહ્યું,

' જો હું મારી આર્થિકતાની મંતવજ ફેરવું
અને તમારાં મરણની ખબર જાહેર ન કરું
અને જો હું વચન આપુ કે જે હકીકત હું જા-
હેર કરું તે જો કદી ખોટી ન પાડું તો નગો
સોજંદ પર જણાવશો કે મારા પપા ને કશી છાન
યશો નહિ ? '

' હું તે સોજંદ પર જણાવીશ. મારા
મિત્રો તારા બાપને મોટેરકારમાં બીજે ગામ
જઈ ગયા છે જો મારાં કહેવા મુજબની તારી
આર્થિક આવની કાલનાં લ-ટમાં બહાર

પડશે. તો તેવાંથી હું તેમને ટેલીફન કરીશ
કે જેથી તેમને સહી સલામત પાછા પુગાડવામાં
આવશે. '

' બહુ સારું, ' તે જવાને રહમસ ચહેરે
' હું તમરી રીતે કચુક રાખુ છું. '

પોતાનો આ નાચોળી મરી હાર પડી હતે
જણે તેમની વાત લંબાવવામાં કરી. માત્ર ન
હોય તેમ ગણી તે જવાન ઉકેલો અને પોતાની
ટોળી ઉપાડી મને નમન કરી લુપ્તીનને નમ્યો
અને પડી એક એક પણ બોધવા વિના તે હમરી
આગળથી ચાલ્યો ગયો. બીજું પત્ર મારણું
ખંધ થયું. લુપ્તીને તેને જતાં જોયો. તેના જવા
પડીજ તે અંદર આવ્યો,

' ગરીબ બીચારો ! ' તે ખર્સા જીરે
પટપટયો.

બીજે દિવસે સહવારના મેં મારા નોકરને
લ-ટાંની નકલ ખરીદવા મોકલ્યો. પા કલાનાં
તો તે એક નકલ લઈને આવ્યો, જો કે તેને ને
નકલના ચાર ગણા પૈસા આપવા પડ્યા હતા
લ-ટાંની ચોરીસના મેટાં ભેનો મશીનો હજી
તક આપુ છતાં નકલો માટે આજુ રહેતી મંમ-
ણીઓને પુરાં પડી શકતાં નહતાં. લે કાને તે
નકલ મેળવવાને અજમ ગ્રીવા મારનાં હતાં

મેં પોતે બારે ઉસ્કરામાં ૧ પેપર બોલ્યું.
પહેલાંજ પાનાં પર બોલ્યો. આર્થિક હતા
તે લેખની નકલ નીચે મુજબ છે કેમકે લ-ટાં
માંથી દુન્યાનાં બધાં પેપરોએ તેની નકલ કરી
દષ દુન્યાના નામાંકિત શાહુચોરને ખુશ્ત્રા આશ-
રમાં રણુ કરી દીધો હતો.

સાધન છે.

(જાહેર ખબરનાં પાન ૬૯ થી ૭૫ છે તે
૬૫ થી ૭૨ ગણવાં.)

હંદગીનું ખરુ સુખ તે શું.

હંદગીનું ખરુ સુખ તે આંખ છે આંખ વગરનો અવતાર નકામો છે તમે જો
 આંખના કોઈ પણ રોગથી પીડાતા હોય તો ફક્ત એકજ વખત અમારો સુધ્ધ
 માતીનો સુરમો વાપરો. આ સુરમો થોડા વખતમાં આંખના તમામ દરદાને જડ
 મુળથી નાશ કરી આંખની ગુમાવેલી રોશની પાછી લાવે છે વળી આ સુરમો વાપરનાર
 ને ચક્રમાની જરૂર નથી. એક વખત વાપરો ખાત્રી કરો તોલા ૧ ના રૂ. ૪ ચાર

વોરા ઇસાજી મુસાજી સુરમાવાલા

જામનગર—કાઠીયાવાડ

“ દીલે આરામ ”

ફર માસે દોકોરા બધ નિયમીત બાહરે પાડવું ચોખા-પુ.

નાંમ મુજબ કામ !

“ ઝાડો પીછી ”—રમુંજી વાંચણો !

લોંગી કવીતા—હસાવનારા સકેચો !!

જે માટી ચાલુ વાર્તા—ખા કુંડી દુકી વાર્તાઓ !!

લાઈટ રીડીંગ—રસીકું ભરચક અને ચિકાર !

વાપકિ લવાનમ રૂ. ૩૫ પોસ્ટેજ સાથે છુટકે નફલ ચાર આના.

ચાર આનાની દીકીટ બીડવે. જ

નસુનાની નફલ તરત મોકલીશું

મેનેજર પ્રેમચંદ્ર, આર દ્રામજી. ફાક્ટરક મારકેટ સુબઈ

દુઃખીઓનો દોસ્ત.

ભલા આ કાંઈ લેભાગુ ઉપાયો સમજશે નહિ મોટા અનુભવ અને ઉત્તમ વૈદક નાના આ રામબાણુ ઉપાયો છે, એકવાર જરૂર અજમાવશે.

સફેદ કોઠ ને રંગતપીત

મારીનો પુરતી વગત ઉપર કેટલા વખતની જી

આ હીનપસ્તી ભરેલી બીમારીમાં જે કમન મારી છે, કેણુ કેણનાં ઇલાજ કીધા છે. તે સર ધીમ મરદ યા ઓરત સપડાયાં હોય અને જેઓએ ઊગત લખી જણાવવી. કોહોડનાં બીમારો ડાબ એ બીમારી લાઇલાજ સમજ પોતાની જીવની કુળમાં કપાના છે અને કેટલા કેટલા મોટા છે તે જરૂર મલેલી સમજ હોય તેઓને હવે નવી ખુશી અને સખવા તૈયાર ઉપરાંત નીચવી અકસીર દવાઓ નવી જીવની આશા પેદા કરી આપનારી એક દાલમાં કંઈક થઇ છે—માત્ર એકજ વખત મમારીને બહુજ ચમતકારીક દવા મારી વરસોની ચકવી ખાતો કરશે તો માલમ પડશે એ દવાઓ ખાતી નાખનારો મહેનત અને આડુ કાશીય અને મોઢા અને તીહારી નથી પણ ખરેખરી કાપલા કારક ખરેખરી ફતેહમંદ નુસકાઓ દાસીસ થાય છે. એકએક અકસીર દવાઓ છે. અને એની કોમતની જેઓવા તો ચમતકારીક છે કે આવી વીક્ટ એકએક પાછ પાછ વસુલ કરી આપનારી છે—

બીમારીઓ કે જેને લાઇલાજ સમજ ગઇ છે જોગને ઇતેખાખ—આ એક અકસીર તેને માત્ર ત્રણ દીવસમાં અસર કરી શકે છે અને તેહ છે એ તેહની માલીસથી પેરા લેસીસ જેવીવીક્ટ પદરથી ૨૦ દીવસમાં તો જાણે કોહોડ ચયોજ ન બીમારી યોપન દીવસમાં નાખુદ થઇ જાય છે. હી હોય તેવી રીતે ડાબે નાખુદ થઇ જાય છે.

એજ તેલથી ગમે તેવું કોનીક રમેટીકમાં પણ એજ મુજબ રકતપીતની બીમારી પણ જડમુળથી જવું રહે છે—કોમત શીશીનાં ૩.૧૫. એટલીજ ટુંક મુદતમાં સમુલગી જતી રહે છે. સુરમો—નંબર ૧.)—આ સુરમો ગમ તરૂં પછી તે ગમે તેવી પુરાંણી અને ગમે તેટલી હાલે જીવું અને સખત આંખનું જીવું—કુલુ યોગ્ય કાંપ નહીં પુગી ગઇ હોય—

દીવસમાં કાપીને કનસાનને નવી રોચની અને વળી એ દવાની ખુબી એવી છે કે તે લગા નવી જીવની બક્ષે છે—કોમત ૧) તોલાની શીશીય દવામાં યા ખાવામાં કશીપણ રીતની અડચણ પ્યા ૧.

મા કહાકટ જેવું નથી. માત્ર એકઠો ૨૧ દીપાં સુરમો નંબર ૨) આ સુરમોથી રાત અને ખાવાની અને એટલાંજ દીપાં રોજ ડાબે ઉપર ગાપણુ માત્ર ૮) દીવસમાં દુર થઇ જાય છે, અને લગાડવાની છે. તેમજ વળી કાંઈ કરીપ રહેઝાકદી પણ થતુ નથી—કોમત શીશીનાં ૨. ૫) જેવું પણ નથી.

સુરમો નંબર ૩) આ સુરમો દરેક જા એ દવાઓ એટલી બધી તો અસરકારક અને ખુસને હમેચને ઉપયોગી છે. એનાથી આંખની ખાતી પુરવક છે કે દવાઓની કોમતનો એક બાજબીનાઇ છે—કોમત શીશીનાં ૨. ૨

રાકડો લઇ બાકીનો ભાગ બીમાર સારો થવા સુરમો નંબર ૪—આ સુરમો પણ ન પછી લેવાને માટે તૈયાર છીએ મહેરજાની કરીબર ૩) ના જેવોજ છે. પણ એની કોમત એવાં બીમારોએ નીચરે સરનામે પોતાના બીર છે. કે જેથી દરકશ અને નાચક એનો ઉદી

યોગ કરી ફાયદો ઉઠાવી શકે—કીમત શીશીનો રૂ. ૧ એનાં મદદસં કેન્ડ—આ એક કીમત તેલ રોગને ખાસ—આ તેલ માયાની ઉદરીને સન્ધી દવા છે, જે બાપડાં કુળે મહેડિનાં વાયાં વગર- દંતર દુર કરી નાખે છે. અને ઉદરીના ડાણનાં કુલ જનવરો માટે આશીર્વાદ સમાન છે. ઘેડ પડવા દેતું નથી. એ ઉપરાંત કુલ કુન્ટરી માથા, બળદ, બેસ કુતરાં ખીલાં યા કોઈ પણ જાતી વીગેરે ઉપર બહુજ અકસીર છે. કીમત ૫) નવરને ખુનડી થઈ હોય જખમ પડ્યો હોય ચીમ તોભાની શીશીનાં રૂ. ૧૧) ડી થતી હોય થા આમડીનો એવાજ ખીજે કોઈ રોગ

રોગને ખરાબ આવે—આ તેલ માયાને થયા હોય તો આ તેલથી માત્ર ૪) દીવસમાં જ ફાય બહુજ ઠંડક આપનાર તથા બંજને કુવત બસનાર—દો સાથ છે ખુનડી વીગેરે નાણું કષ્ટ ઉડી અથવા છે; એનાથી જે માણસને બરાબર જીવ નહિ આ બાલો પાઝ આવે છે, કીમત બાટલી ૧) નો રૂ. ૧ વળી હોય તેને બધ આવે છે, અને માયાનો ખોરાક હોરસ કન્ડીશન પાવડર—આ દેથી બ- પથુ દુર કરે છે—કીમત શીશીનાં રૂ. ૨) નાવટનો થોડાઓ માટે મસાલો છે—એ મસાલાથી થોડાને લુખમાં વધારો થાય છે—પાણી બરાબર પી બેઠે છે—પટ આવતાં હોય તો તે બધ થાય છે— અમર કબજાવાત હોય તો તે દુર થાય છે અને જે કાનુ બદન ખુદી તૈયાર થાય છે—

રોગને ખાસ સીર—આ તેલ દરસ મસા રાટે બહુજ અકસીર છે; એ તેલથી એ બીમારને તરતજ સવત અને આરામ થયા છે અમર કબજાવાત હોય તો તે દુર થાય છે અને જે કીમત શીશી ૧ નો રૂ. ૨) કીમત ૧ રતલી દાબડાનો રૂ. ૦૧૧

સકુદ નવરન—આ પાવડરથી લુખાર દુર થાય છે. ખાસીને ફાયદો કરે છે. કબજાવાત દુર કરે છે. લોહી સુધારે છે. લુખ વધારે છે. પેટમાં થતર કરમ બહાર કાઢે છે. બચ્ચાં લુખાન અને ઉમરો પુગેલા સર્વે મરદ બોરતને માટે ફકામદ જે. કીમત દવા તોલની દાબડીનો. ૧] એ ઉપરાંત દરેક જાતનાં દર કીમતનાં દેથી અતરો—સુગંધી તેલો પથુ દર વખત રોકમાં તે ચાર રહે છે. એક વખત મંગાવવાથી માલ અને કીમતનાં ખાતી થશે.

સકુદ અકસીર ઉલ્લ-દાધ—આ એક પા- દરેક જાતના મુરખાઓ મણીઓ જાત જા- તનાં તબ્યાર છે—બહુજ કીશવત લાવ અને હયા માલની ખાતી આપવામાં આવે છે— દરેક કીસમન બીમારો પોતાનો દાલ હમા રા ૫૧ લખશે તો તેઓ માટે ઘટતીજ દવાઓ તજવાજ કરાવી હમો પોતે પુરતી વિગત અને સમજ સાથ મોકલી આપીશું—

હુલબે અકસીર ઉલ્લહાજમાં—આ ગો- ગરીબ માણસો પાસે હમારી દવાઓની કી- જાઓ ખોરાક હજમ કરવા માટે—પાન સકતી વ- મતમા ખાસ હુદથી કામ લાગ્યું— મારવા માટે—લુખ વધારવા માટે મહુજ અકસીર વેપારીઓ અને જગ્યાબધ માલ મંગાવન છે. કીમત ૪૦ ગોળીઓની શીશીનો—રૂ. ૦૧૧) રને સાર્ડી સંગ્રહિત આપશું.

પારાની ગોળીઓ—પારાની ગોળીઓ બ- મોહકાં શહેરમાં હમારી દવાઓ માટે વરમ એજન્ટોની જરૂરત છે—

૧) એક માંગેજ સમાન છે અને તદન એકવા પા- કામગીર નીચે સરનામે કરવા:— એમ. ડી. બલસારા. મેનેજમ પ્રોપ્રાયટર

૨) એ ગોલીઓ આજ સુધી જનવા પામી નથી. ક- એમ. ડી. બલસારા એન્ડ કુ. નંબર ૨૧૨ બાહાર સીરકીવાલા—દીલ્લી ૩) ધરની કુદરત ન્યારી ઝાડપાનમાં ફીરતારે મોટી બાયસ્ત રાખી છે તે છુટીઓનાં પ્રતાપથીજ આ એજન્ટોની જરૂરત છે— એમ. ડી. બલસારા એન્ડ કુ. નંબર ૨૧૨ બાહાર સીરકીવાલા—દીલ્લી ૪) ખતરી ને એકલા પારાની ગોળીઓ બનાવવામાં રહેલ મેલવથી છે. એ ગોલીઓ કેવી ઉપયોગી અને કાલો કીમતી છે. તે તો જગજહેર છે એટલે તેનું ગુણોત્તમ બ્યાન કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. માત્ર એકજ ગોલી મંગાવે જે તખતે ૫ ને મારા કચી કાને હમેજ કામ આવશે અને ખુદ ખાતી કરી દેશે કીમત ગોલીના રૂ. ૧૦)

તંદુરસ્તી તાકાત.

લાંબી હંદગી

સર્વે મેળવવાનો ખરો ઉપાય.

આતંક નિગ્રહ
ગોળીઓ.

નખજાઓને ખળવાન બનાવવાથી અને ખરાબ દેવને લીધે પાપમાલ થઈ હંદગીથી નિરાસ થયેલાઓને નવો અને લાંબો હંદગી આપી મુખી કરવાથી દુનિયાના દરેક ભાગમાં મોહોટી ફેતેહ અને મોહોટી કીર્તિને પામી રહી છે.

કિંમત ગોળી ૩૨ ની ૩૫ ૧ નો રૂપિયો ૧ એક.

શરીર અને નીતિના રક્ષણ માટે
કામશાસ્ત્ર વાંચો.

કિંમત કે પાસ્ટેજ કંઈજ નહીં.

વૈદશાસ્ત્રી.

મણીશંકર ગોવીંદજી

આતંક નિગ્રહ ઔપચાલય.

ભામનગર કોઠાઆવાડ.

દવાના ધિયારા પી પીને કા હેરાન થાઓ છો.

કુખ દરદોથી નિરાળા ખરી તનદુસ્તી થા સકિત બેઠતાં હોય તો વાંચો-અમેરીકાનાં
શ્રીચીકલ કલ્ચર ખાતાનાં પ્રખ્યાત ધરનાર મેકફેદનની

જીવનશક્તિનું બંધારણ.

(Building of Vital Power.)

શરીરની સંપૂર્ણ સુખાકારી માટે સદી બાબામાં સાધારણ લે.કોને સંજન-વેહેવાર પણ સગીન
માન આપનાર પુસ્તક-ચીત્રો સહીત, કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પાસ્ટેજ જુદું.

દવા વગરનો દાકતર.- (ભાગ ૧ લો.

કિંમત ૧૦ આના.
ચોડીજ નકલો હવે બાકી રહી છે.

કુદરતી ઇલાજોનાં હારમાળાનાં પુસ્તકો.

- નાં ૧ કબજિયાત (Constipio) આ ચાલુ દરદને દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો ૦-૩-૦
નાં ૨ દુધનો ખોરાક (Milk Die)ને કેમ લેવા અને તેનાથી મળતા અશુભ ફાયદા ૦-૪-૦
નાં ૩ ખહી-ફાયરોગ (Consumptio) નો દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો. ૦-૧-૦
નાં ૪ આંતરડાને પાણીથી ધોવાની રીતો ચીત્રો સાથે ૦-૩-૦

ઉપવાસ (Fasting Cure)દરેક દરદને એકલો કુદરતી ઉપાય તે કરવાની સમજણ-અને
તેથી મળતું બેહદ ફાયદાનું સંપૂર્ણ પુસ્તક પુષ્કળ ચિત્રો સાથે ચોક્કસ વખતમાં બદાર પડશે.

શ્રીચીકલ કલ્ચરની-સાદી કશરતોના નકલો

વગર ઓળખે-માત્ર શરીરનિજ ક્રેડેસ સડકોષથી ધરમાળ કરવાની થઈ શકે એનો હીલ થાસો
ના નકલો સમજણ સાથે, અથોથ તથા ગુજરાતી બંને સાથે. કિંમત ૦-૧૨-૦ તથા બીજા
જુદા નકલો. વખત માટે સખો

POSTUM પૌસ્તક ધડમાથિ બનાવેલી કાશી, ચાહ, કુખજાતને તોડનાર સ્વાદીસ્ટ પીણું

ના રતથી; ૫૦] કપ ચા ચાહ એટલો કિંમત રૂ. ૧-૨-૦

૦૫ રતથી ૧૦૦] કપ ચાહ ચાથ કિંમત રૂ. ૨-૨-૦

Mcinnon વેજેટબલ સાથુ જુદા જુદા ભાવો માટે લખે.

એકલા એજન્ટ બે. પી. માદન.

અમેરીકાના શ્રીચીકલ કલ્ચરિસ્ટ.

હેલ્થ હોમ સોંટાકરૂ.

બાહુરગમ માટે એજન્ટો એકલે છે.

૭૪
ગુજરાતની એકએક લાઇબ્રેરી

સાહિત્ય.

મંગાવે છે એવામાં એવાં એક લાખ માણસો
દર મહીને સાહિત્ય વાંચે છે માટે તેમાંની
જાહેર ખખર ફાયદા પડતી નીકળે
છે એક પાનના ખાર માસના ફક્ત રૂ.
ચાલીસ જાહેર ખખરના કાગળ લિપ્તિને
શાલીતા હોય છે વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત
રૂપીઆ અઢી અને લાઇબ્રેરીઓ તેમજ
નીશાળો માટે ખાસ રૂ. બે લખો:—

વ્યવસ્થાપક—વડોદરા.

સાક્ષરમાળા

સચિત્ર.

એક નવિનજ ઢખતું પુસ્તક. મુનંદા
પારસી, હિંદુ લેખકો—દહી અને વીદહી
છખી સહિત.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

લખો:—

પુરુષોત્તમ વૃજલાલ,

અર્ધરે

કોઠીપાળ. વડોદરા.

તદ્દન ચોખ્ખુ માથેરાનતુ

તદ્દન ચોખ્ખુ.

કોઈ પણ જાતની બેજસેળ વગરનું
હોવાથી દવાને માટે સૌથી સરસ છે. એક
ખાટલી જરૂર મંગાવી ખાતરી કરજો. હિંદુ-
સ્તાનનાં કોઈ પણ ભાગમાં ઘેર બેઠાં પહેલ-
વતસ ૧ નો રૂ. ૧)

ગોવીંદજી વસનજી

ઠાકેર દ્વાર મુંબઈ.

લાઇબ્રેરી મિસેલેની

વડોદરા.

સચિત્ર ત્રિમાસિક.

આખા હિંદુસ્તાનમાં.

પેહેલુ અને ફક્ત એકલુજ.

અંગ્રેજી ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષામાં
લખાઈ, પુસ્તકાલય,

મુદર દેખાવ.

લવાજમ અગાઉથી (ટપાલ ખરચ સાથે)

રૂ. ૨

Pamala

પામખાલા

મેલેરયા, તાઢયો તાવ તથા તાવનો

ચુનંદો ઉપાય,

સ-તાવાર જણાયું છે કે મેલેરયાનો ફેલાવો મચ્છરો
કરે છે અને સઘળા રોગોથી મરતાં લોકોની સામેટી
સંખ્યા કરતા આ રોગથી મરતાં માણસની
સંખ્યા વધુ છે.

તેનું ઝેર પેવસ થઇ જાય તે પહેલાં અટકાવો.

પામ—આલાજ

તેમ કરશે.

રાયપુરથી મીંઝ જ્યોરજ. કે. ગીલ્ડર લખે છે.

જખાસ્ટરનાં જંગલમાંથી મુસાફરી કરતાં મારી વાઈફ મેલેરયાથી
પટકાઈપણ પામ—આલાજ ના ત્રણ ડોઝમાં તેણી
ફરિયાર થઇ અને બોખાર આવી નહિ. ક્વીનીન
કરતાં એ સરસ છે.

સઘળા ગાંધીઓ ને ત્યાંથી નાની મોટી બાટલીમાં મળશે.

હરજી મુલજી એન્ડકો.

તથા

શ્રીમંત્રી જીવનાથદાસ,
જુમા મસજીદ પોસ્ટ ઓફીસ આગળ.

મુંબઈના એજન્ટો

ભાગલ્યા

માળા.

નંબર ૬

નીચલી વાર્તાઓ છે.

૧ ચોરને પોતે ધુળ. ૨ આવસાર્થ દરખા

૩ રાજની કઢાણી. ૪ ગરીબ બીચારી

૫ દુન્યાસારી ૬ હીરાની વીટી.

૭ અંતની ઘડી ૮ અજબ નવેસમ

વેરી ૭ મિત્ર ૯

ગુલશનનાં મદાકો માટેની આજેટ છે.

દીમત બાર આના

મેનેજર—ગુલશન પ્રિન્ટિંગ

વર્કસ—નવસારી.

ભાગલ્યા માળા.

નંબર શ્રી.

સ્વતંત્રની ૧૯૧૪-૧૫ ની ભેટ.

નીચલી વાર્તાઓનો સમાવેશ છે.

અપાનીઝ વીરખાણાની કઢાણી—હાના

પારસી રમુજ વાર્તા — — ભોમ ભોમ

" " — — ગામનો ઉતારા

પારસી સંસારી " — — ખ્યારની ફેલેક

" " — — ગુલની છસ

" " સ્કેચ — — કુર્બાનખાની ભેટ

" " — — બુચાને રાખો

વિચિત્ર કઢાણી—મુવેલાં છનાં યાથકે

" " — — યુવરાણીનું દરજ

હિંદુ વાર્તા— — — — — કમત

થોડીક નકલો વેચાતી મળે

કિંમત બાર આના ટીકીટ મોકલ

મંગાવી લે ૧૭.

ફક્ત થોડી નકલજ સ્ટોકમા છે

મેનેજર

Painkiller

PERRY DAVIS

પેરી ડેવીસનું

પેન કીલર.

મરડો આંકરાં, દુખારો,

સકા કરી આંતરડાં ન ચોખાં રાખે છે.

અચણુચ માંદગી માટે જરૂર ઘરમાં રાખજો.

ચક્ર-જખમ-ધા-છરીના કાપ માટે

રામખાણુ ઈલાજ છે.

મોસા ઈ. સેકસા, મથુરાથી લાખે છે.

જ્યારે પણ મે પેન કીલર વાપર્યું છે ત્યારે અસર રામખાણુ થઈ છે, તે ગોવાય છે તેમજ બકાર લગાડી રાકાય છે. હમે પાસેની સઘળી દવાઓમાં તે હોમાને

સૌથી વધુ નરસી છે.

સઘળા ગાંધીઓને ત્યાંથી મલસે.

નકલ્યાઓથી ચેતજો.

ખઈના એજ'ટો.

હરજમાઈ મુસલ એન્ડ કો.

તથા
મી. છગનસોલંકી રૂઢનાથદાસ,
લુગામસલ પોસ્ટ આદીસ આગળ.

એક અસાધારણ તક.

ભાગંધ્યાની વસ્ત્રો સસ્તી મેળવવાની એક અસાધારણ તક.

શાહુચેરિં	રૂપા	૨-૮-૦	શયતાનનો સાથી	૧-૧૨-૦
મેહેશ્વરનું અલગુલ	"	૧-૧૨-૦	ભાગંધ્યા માળા ન ૧	૧-૦-૦
વસ્ત્રો	"	૦-૧૨-૦	" " ૨ "	૦-૧૨-૦
ગોતી ગોરી	"	૨-૦-૦	" " ૩ "	૦-૧૨-૦
નુરે જેહાં	"	૧-૦-૦		

આ બાર રૂપાનો નવ વાર્તાનો લોટ રેન્જ પારસલથી ફક્ત રૂપા

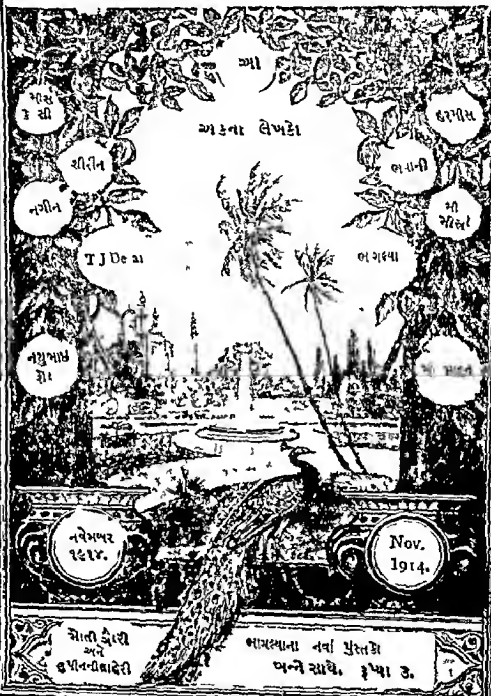
નવમાં આપવામાં આવશે પેકીંગ, રેલ્વે ચાર્જ, બુક.

આ સેટનાં ઘણાજ થોડા નંગ બાકી છે. સ્ટોકમાં

તોડા આપવામાં આવશે.

મેનેજર—શુભશન પ્રિંટિંગ પ્રેસ નવસારી

Gulshan. ગુલશન.

Printed and Published by Mr. DINSHAH K. BHAGALIA at the
 "Gulshan Printing Works" NAVSARI. 10 11 12

Painkiller

(DERRY DAVIS'S)

આ નામાંકિત જડજ શું કહે છે ?

પેન કીલર.

દર વર્ષ હજારો જીવંતી બચાવે છે.

આંકરાં

દુખારો

મરડો

તેમજ આંતરડાંના દર્દો માટે રામબાણ ઉપાય.

પચાસ વરસ થયાં આખાં હિંદમાં કરોડો લોક તે વાપરે છે.

ડોઝ, લોઅર બરમાથી કેથરાઈન ઈવાન્સ લખે છે,

‘ પેન કીલર વગર મારું ગાળું સદજ પણ ગળડે તેમ નથી. મારી નિશાળમાં તારાં
જીક ઉપયોગ માટે હું એક ખાટલી હંમેશાં રાખું છું. જેવાં બચ્ચાંઓ ભોલી છુટાણુ આગળી
કે ભોલીથી અરડાયશે પગ લઇ આવે છે કે તુરત પેન કીલર તેમને આરામ કરી દે છે. એક
ખીજ ખાટલી મારા ઓરડામાં છે ને ત્રીજી મારી મુસાફરીની બેગમાં છે. છેલ્લાં વીસ વરસ પર્ષાં મેં
હજારો વખત પેન કીલર ફ્રેન્ક-ટેલમંદીથી વાપર્યું છે.

સધળા ઇવા વેચનારને ત્યાંથી મળશે,

નકલ્યાઓથી ચેતંજો

દુન્યામાં ફક્ત એકજ પેન કીલર છે.ત.

ચેરીડેવીસજ.

❧ રવતંત્રે. ❧

—❧—

ભાગદ્યાનું અડવાડિક પત્ર.

—————

છેલ્લામાં છેલ્લી જાણરો.

ભેરનાં પુસ્તક સાથે વાર્ષિક લવાજમ

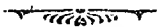
રૂ. ૩-૮-૦

નમુનાનો ચાંક મંગાવશે.

મેનેજર

રવતંત્ર--નવસારી.

કુંઠી જાહેર ખબરો

૧ Dawn Photographic Studio
Photographers enlargers, frame
& Harmoniam makers & repairs
Gowalia Tank road-BOMBAY.

૨ Cheapest house for cycles &
accessories **Binning & Co.**
wholesale and retail dealers trial
solicited 354, Grant road-BOMBAY

વેચવાની છે.

૩ ઉત્તમ ફળદ્રુપની કલ્પે દ્વારા પા સદીથી વખ
જીવેલા ખગીયાની જેવી કે પાપરી, ખાર જાતના આ
કુસ, ત્રજુવરસની મોટા ફળની ચીકુ તથા તમામ જાત

ના મેવાની ધરાકને પાછળથી નીરાસ થયુ પડે છે
તાફીટ ફેટલોગ મંગાવે. લખો:—

પી. વી. બીલાડવાલાને. રેથન—લીલાડ.
(પી. બી. રેલવે)

૫ નવરોઝ એન્ડ કુ. ગોવાલ્થા ટેન્ક મુખાણ
વિશાલની તથા ગામડી ખેરાણી પરફ્યુમરી, પેટ્રો
મેડીસન, કટલરી, રેથનરી તથા દરેક ધરપટુ
પરચુટમ્ સામાનના વેપારીઓ.

૬	પી.	કરાણીની	કુ.
	ફેન્સી	કાપડનાં	વેપારી.
	દાઢકલાસ	ટેલરીંગ	મધ્યમ
	બાવ	રેથે	દોટલ
			ચાંદરોડા.

૭ ભારતના પુસ્તકો. ગાદુબેર, ભાગ્યોઆ
માગા નંબર ૧, ૨, ૩, ચપનાનનો સાળી, બે-
હેસ્ટલુ જીવજીવ વાર્તામાગા-રેડોમાં છે. મંગાવે
શુલકન પ્રીન્ટિંગ વર્કસ-નવસારી.

૮ સુન્દર મોડેલિંગ-હંચામના કાચ તથા શામ
રથી વરમાના તેમજ અંગ્રેજી આંખે ઉડી વળજે
તેવાં ચીત્રો વેચનાર તથા ફ્રેમ મેક

હરગોવીંદ ધરમસી, મીરમં સીટ મુખધ

૯ " ગાયાના, કમરના, તથા સંધીવાયુસરખા
જાલીમ દરદમાંથી મુક્ત કરનાર ઇસ્ટ ઇન્ડિઅન
મેડેસીનલ બામ " અકસીર સાખીત થયું છે લખો
કે. એન્ડ, એ. કંપની ધોરાજી."

૧૦ તદન લેટ- રેલવે એક્સપ્રીસ વીમાની જે
લીસી ઉપરાંત ખીસ્સા ધડીઅ
જા આ લેડીવોચમેટ મેળવવા હોય તો એક આનાની
ટીકટ બીડી યોજના મંગાવે.

અમરશી લક્ષ્મીલાઈની કું. નકરાણ સીટી

૧૧ The Premier and Cheapest House
in India. for Photo requisites Large
stock of various camera, kodaks, film
and all accessories. Camera repairs

our speciality—amateurs works
carefully and promptly executed.

S. Mahadeo & son.

54, 56 Hornby Road, BOBAY

૧૨ કુદનાન સવર, પરમેડીવડીકલી, વેલ્ટેઅલ લેક્સે
ટીવ ટોનોપ્રોફેસી તપાસી દુર કરનારો સરખત ચી-
રપ-થુમર કેરોગ દોદમાં રૂત દમારેજ ત્યાં થાય છે
૨૮ ડી. રામર એન્ડ કું. ખેતીવાડી ૧૧મી લી, મુ. ઇ.

૧૩ સ્કા કમ્પાની બંગડી તથા વીડી છુટક તથા
સ્વચ્છ મગરો તથા લાથી દાંતનો પ્રેન્ડ લાપકની
શીમે મગરો વેપારીને કમીશન આપયું. લખે.
ફીચો મણીલાસ માધવજી દીવજદર(કાડીવાલા)

દવાના ધિયારા પી પાને કોં હેરાન થાઓ છો.

કુખ દરદેથી નિરાળી ખરી તનદુરસ્તી યા શકિન લેછતાં હોય તો વાંચો-અમેરીકાનાં
શ્રીઝીકલ કલ્ચર ખાતાંનાં પ્રખ્યાત અરનાર ગેકેફેનની

જીવનશક્તિનું બંધારણ.

(Building of Vital Power.)

શરીરની સંપૂર્ણ સુખાકારી માટે સાદી બાયામાં સાધારણ લેડિકાને સરળ-વેહેવાર પથ સ
જાન આપનાર પુસ્તક-ચીત્રો સહીત, કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

દવા વગરનો દાકતર.- (ભાગ ૧ લો.

કિંમત ૧૦ આના.

ચોડીજ નકલો હવે બાજી રહી છે.

કુદરતી ઈલાજોનાં હારમાળાનાં પુસ્તકો.

- નાં ૧ કબજીયાત (Constipation) આ ચાપુ દરદે દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો ૦-૩-૦
નાં ૨ દુધનો ખોરાક (Milk Diet) ને કેમ લેવો અને તેનાથી મળના અમુલ્ય ફાયદા ૦-૪-૦
નાં ૩ ખાહી-ફાયરોગ (Consumption) નો દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો. ૦-૬-૦
નાં ૪ આંતરડાને પાણીથી ધોવાની રીતો ચીત્રો સાથે ૦-૩-૦

ઉપવાસ (Fasting Cure) હરેક દરદો એકલો કુદરતી ઉપાય તે કરવાની સમજણ-અને
તેથી મળત બેઢક ફાયદાનું સંપૂર્ણ પુસ્તક પુષ્કળ ચિત્રો સાથે ચોડાક વખતમાં બહાર પડશે.

ફીઝીકલ કલ્ચરની-સાદી કશરતોના નકશા
વગર ઓળરે-માત્ર શરીરનિજ કલ્પેસ સહકાષ્ઠ્યા ધરમાજ કરવાની ચમ્પ શકે એવી હીલચાલો
નાં નકશા સમજણ સાથે, અગ્રેજ તથા યુજગતી બન્ને સાથે. કિંમત ૦-૧૨-૦ તથા બીજા
જુથા નકશાઓ. વિગત માટે લખો:—

'POSTUM' પોસ્ટમ ઘડમાંયિ જનાવેલી કાશી, ચાંદ, કબજાયાતને તોડનાર રવાદીજ પીણું
નાં રતલી; ૫૦] કપ આ ચાંદ એટલો કિંમત રૂ. ૧-૨-૦
નાં રતલી ૧૦૦] કપ ચાંદ ચાપ કિંમત રૂ. ૨-૨-૦

Mcinnon વેજેબલ સાપ્ત જુદા જુદા ભાવે માટે લખો.

એકલા એજન્ટ બે. પી. માદન.

અમેરીકાના શ્રીઝીકલ કલ્ચરીસ્ટ.

• હિંદુ હોમ સાંસ્કૃતિક,
બાહેરગામ માટે એજન્ટોને લખવે છે.

અમૃતાંજન.

અમૃતાંજન એ દેશી દવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે. તેના ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં જ્યાં દુખાવો હોય ત્યાં લગાડવામાં જ કરવાનો છે. એમ કરવાથી દરેક જલદીજ મટી જશે.

માથાનો દુખા, માથાનું શુળ, ગળાનો સર્વ જતનો દુખાવો, લચક, છાતીનો ઠંડીના વિકાર, સંધીવા, કમરનો દુખાવો, હેઠ, ઘા, વગેરેના દુખાવો એ સર્વ રોગો પર આ ઔષધનો લેખ ચોપડવાથી તરત આરામ થશે, કિંમત માત્ર ઓઠ આના.

દુથ પાણિડર.

કિંમત માત્ર બે આના.

દાદરની દવા.

મુઠ્ઠી ખરજ, દાંદર વગેરે ચામડીનાં દર્દો આ મલમથી સારા થાય છે.

કિંમત માત્ર છ આના.

અમૃતાંજન ડીપો,

૧૦૫, શીઅર રોડ, કોટ-મુંબઈ

સાચી સલાહ.

કબજિયાત અને અડચી મટાડવાના, લોહી સુધારવાના, વિર્ય વિકારના ગમે તે રોગ દૂર કરવાના, ગમે તે જતનાં અન્ન ગમે તેવી કમજોરી નાબુદ કરવાના, અને સ્મરણ રાકિતને સ્વ-તેજ કરવાના દેવી ગુણો અમારો

મદન સંજરી ગોળીઓ.

ધરાવે છે એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વધદા અને બાહ્યશ ડોક્ટરો પોતાના દરદીઓને આપે છે.

કિંમત-ગોળી ૪૦ ની ઢબી એકનો રૂ. ૧

વધુ વિગત માટે અમારું તદ્દન મફત ગળતું 'વૈદ્ય વિદ્યા' નામનું ૧૨૮

પાનાનું વર્ષદીપ્ય પ્રતક મંગાવો. રાજવૈદ્ય નારાયણજીકેશવજી જામનગર-કાઠયાવાડ

ખાંચ ઓરીસ-નં. ૧૮૭ કામપાલિકી-મુંબઈ

ધરણ્યોને જુવાન થવાનો જમાનો તે
વળી શું!!

ખીઝાએ ઠસતૂન તૂનીયા.

“ અસહ્ય ઇસ્તમ્બોલમાં બનેલો. ”

યાને ઇસ્તમ્બોલી ક્વચિત્ જેવી રોખીન પ્રકરણે સફેદ બાવને
કાળા કરી શકે છે આ કલ્પથી બાવનો રંગ કાળો બમર બને છે
એટલુંજ નહિ પણ ખરી ગણ્યા બાવની જ યાએ નવા બાંસ ઉગે
છે એ એક નુસખો છે, અને જમજાહેર થ નો છે એની ખરી
ખુબીઓમાં એક તો એ છે કે માયાની ચીમડી ઉપર ગાય પડતા
નથી તેમજ બાસ વાસ ભારતા નથી વાપરીને ખાતી કરે.

હીમત રૂપીયા બે પોસ્ટેજ સ્ટુક.

ટેલીગ્રાફ એન્ડ ઇમાબી ટેલીફોન નં. ૨૨૮૭

મળવાનું ટેકાણું—

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ક.

૨૧, બેક સ્ટ્રીટ ફાટ મુબમ્બ.

ધાય આંતરની ચોક ઢાલ્લી

માઠ ગુલામઅલી ગુલામહુસેનનીકું ટાઇલ્સ મારખન તથા સ્ટીલની સીલિંગના વેપારી

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

તાવની રામજાણ દવા.

આ દવાથી કોઈ પણ જાનનો તાવ ના ઉતરે તો લીધેના પાંચ પાંચ આપીશું આ દવાથી
એ ખીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું. જાણી ૫૬ ની
ડબીની કો. રૂ. ૧-૦-૦

રાકતીની દવા.

રાકતી સજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો યુક્તિ નથી એમ સબીન કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ
મળશે. રૂ. ૬૬ જાતની નખળાઈ દુર કરી પુરતવ વધારે છે જલ્દાવરથાવી અગર ખીબ કારણોથી
કમી થયેલી શક્તિ વધારે છે નામરદાઈના ફરદો અને નસોની નખળાઈ દુર કરે છે જાણી ૧૦૦
ની ડબી ૧ ની કો. રૂ. ૨-૮-૦

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરતક એક ડાઈ લખનારને મફત મોંઘવામાં આપશે

શા. ગીરધરલાલ દેહાનજી.

હો: એશીયા—પોળકા, ગુજરાત

ધાય એશીય—મુબમ્બ, મારકાઈ

ગીરધર આંધાલવ.

• છીપો આલ, બી. વધારસીલાસની કું.
કામળ પત્રનો વ્યવહાર હેઠ એશીસે કરવો.

તમેને શું જોઈએ છે?

હમે દરેક જાતનું નવું તેમજ સેકન્ડ હેન્ડ સાંચા કામ યુરોપ, અમેરીકાથી

ખાસ મગાવ્યે છેએ. વ્હારડેલનાં પ્રિન્ટીંગ, તથા લીથો મશીનાં જતણ કામ માટેનાં

અને ફોટોઝીકોનાં અપ-ટુ-ટેક ટેબ્લો અને મશીનાં, કટીંગ, સ્ટીચીંગ તથા પરફેક્ટીંગ

મશીનાં તેમજ સ્ટીરીઓ મશીનાં હમે ખાસ મગાવ્યે છીએ.

તાત્કાલિક જરૂયાતને પહોંચી વળવા આ મશીનરીઓના સારો જથ્થો હમે

સ્ટોકમાં રાખ્યે છીએ.

એક જ વાર અગ્રભાવશે.

પેરોલ મેકસીમ કં.૦

સીતારામ ખાદીંગ,

મુંબઈ.

હંગીનું ખરુ મુખ તે શું.

હંગીનું ખરુ મુખ તે આંખ છે આંખ વગરનો અવતાર નકામો છે તમે જો
 આંખના કાંઈ પણ રોગથી પીડાતા હોય તો ફક્ત એકજ વખત અમારો શુદ્ધ
 મોતીનો સુરમો વાપરો. આ સુરમો થોડા વખતમાં આંખના તમામ દરદાને જડ
 મુળથી નાશ કરી આંખની ચુમાવેલી રોશની પાછી લાવે છે 'વગી આ સુરમો વાપરનાર
 ને સફાઈ જરૂર નથી, એક વખત વાપરી ખાતરી કરો તોલા ૧ ના રૂ. ૪ ચાર

વેરા ઇસાળ મુસાળ મુરમાવાલા

ભાનનગર—કાઠીયાવાડ

“ દીલે આરામ ”

દર માને દોકોશ બધ નિયમીત બાહર પડવું ચોખા-ચુ.

નામ મુખ કામ !

“ અડો પીછી ”—રમુંલ વાંચણો !

દોંગી કવીતા—હસાવનારા સકેચો !!

બે મોટી ચાલુ વાર્તા—પા કુંડી કુંડી વાર્તાઓ !!

લાઈટ રીડીંગ—રસીકું બરચક અને ચિહ્નર !

વાપકિ લવાનમ રૂ. ૩૭ પોસ્ટેજ સાથે છુટક નકલ ચાર આના.

ચાર આનાની ટીકીટ બીડવે.

નસુનાની નકલ તરત મોકલીશું

મેનેજર પ્રોપ્રાયટર, આર. ફરામલ. કોફરકે મારકેટ મુંબઈ

એક અસાધારણ તક.

ભાગલ્યાની વાર્તાઓ સસ્તી મેળવવાની એક અસાધારણ તક.

શાહુચોર	૩૫૫	૨-૮-૦	શયતાનનો સાથી	૧-૧૨-૦
બેહરતનું બુલંબુલ	"	૧-૧૨-૦	ભાગલ્યા માળા નં. ૧	૧-૦-૦
વાન્તામાળા	"	૦-૧૨-૦	" " ૨ "	૦-૧૨-૦
મોતી ગોરી	"	૨-૦-૦	" " ૩ "	૦-૧૨-૦

આ બાર ૩૫૫નો આઠ વાર્તાનો લોટ રૂ. ૧૨૦ પારસલથી ફક્ત ૩૫૫

આઠમાં આપવામાં આવશે. પેકીંગ, રહેવે આજ બુલંબુ.

આ સેટનાં ઘણાજ થોડા નંગ બાકી છે. સ્ટોકમાં હશે

તેટલા આપવામાં આવશે

મેનેજર—ગુલશન પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ, નવસારી

गुलशन.

Gulshan.

सं. ६८८ — मेसर्स ए. डब्ल्यू

हारवुड एन्ड को २१, बोरोवॉक

सं. ६८८, ए. डी.

Kombari & Co. Representative Mr. H. S.

Mistry - The Dawn Studio Gwalior Tank Room

London Agent - Messrs E. W. Harwoods

Co. 21 Warwick Lane.

London. E.C.

(पुस्तक ५ भु.) ६८८ नवंबर १९१४ ६८८ अंक ११

सांकेतिक.

विषय

वैषय — भु. ५.

१	India & England	T. J. Desai	१०
२	प्रभुता	दरभिस	१२
३	संश्लेष	इति भवानीशंकर	१३
४	शुद्धता	दरभिस	१४
५	देशने दुःखा	भाषाया.	१७
६	Letter to B. Ambalalbhari	T. J. Desai	२३
७	नभारंभा नभारंभा	भिस. के. सी.	२७
८	कथा उरता पोता	भा. ही. भिसी	३५
९	इति संयता भिन्न	भी. भा. भा. भा. भा.	३७
१०	नभारंभा नभारंभा	इति भवानीशंकर	४०
११	नभारंभा नभारंभा	दरभिस	४१
१२	नभारंभा नभारंभा	न. शु. मे. भा.	४२
१३	इति भिन्न इति	इति भवानीशंकर.	४३
१४	सेवेनास-नभारंभा	भिस शीरीन.	४५
१५	दशरथ		४७
१६	कथा भिन्न	रो. नभारंभा	५८
१७	Some Miscellaneous	T. J. Desai	५७
१८	मे. भिन्न भिन्न	भिस शीरीन	७१

INDIA & ENGLAND.

Be up, Ye Sons of India !
And form a Loyal ring,
Let in our Viceroy Hardinge,
And sing :—" **God save the King**

(2)

The mighty Land of India,
Hath many a monarch seen ;
But shines out Great Victoria,
As India's **Empress-Queen !**

(3)

O Mother of many a Nation !—
With whom shall I compare ?—
The Loyal sons of India,
Have **thrived** beneath thy care.

(4)

Imperial Crown of India,
Now decks H. M. the King—
The Grandson of Victoria—
Then let us merrily sing :—

Chorus—God save our Gracious King !

(5)

No wonder, like Victoria,
He hath a goodly heart,
From where King Edward leaves us,
He takes a noble start

(6)

Now Rule, Imperial England !
Now rule the waves, so wide !
Thy sons and sons of India,
Now guard thee side by side.

(7)

O just the Combination,
That each so sorely needs—
The heads of saintly sages,
The hands of valiant deeds.

(8)

Then up Imperial India !
And pray for ever more—
That glories of **Britannia**
May spread from shore to shore

Chorus—God save our Gracious King !

(9)

O what a **Crown of Glory**
Adorns the British Dame,
Where Britons' Flag is hoisted,
They share their **Name and Fame !**

(10)

It is no novel story,
That chants the human mind,
No country can beat England—
In Love of Fellow-kind.

(11)

No slave can breathe in England—
Unless his shackles fall—
For, Freedom is the Passport,
That Britain gives to all.

(12)

Then up, Ye Sons of India !
With grateful hearts unite,
And with **Three Cheers for England !**
Our **LOYAL SONG** recite :—

God save our Gracious King !
Long reign, King George the Fifth !
God save the King !
Send him Victorious,
Happy and Glorious,
Long to reign over us,
God save the King !

Trimbakrai Jadavrai Desai,
Barrister-at-Law,

ક્યાં નેશા ! ક્યાં જડે ! અરે તે પ્રભુતા !
હા ! 'સાચ અને સત્યમાં- ખરે છે પ્રભુતા.
અમર- રાત દીન તમ નેલેવો નામ " દાતા "
તો ત્યાં પણ જરૂર મળશે, અખુટ પ્રભુતા !
આત્મરક્ષ રૂપી, રહો કૃત ગાતાં
તે ત્યાં થીજ પ્રકાશશે, જરૂરજ પ્રભુતા.
બસે ક્યાં હોય, યા, ન હોય સાટાં
તો કરને જીવાળ જાઈ ! " કે જેમાં પ્રભુતા,
નથી ને'તું ધન, ના-જે'તા માન મોટાં
જસ, હાલ તેજ મોટો, નયાં 'સાચ પ્રભુતા'
સાત શાને ઈચ્છે ! છે શિયળમાં પ્રભુતા !
જવિ શાને તપશ્ચય ? પુનર્નમા પ્રભુતા
વિર શાને વિરલો, ? છે વિર્ધમાં પ્રભુતા,
સ્નેહ શાને સંગીન. ? સંખ'ધમાં પ્રભુતા
શુભ, જ્ઞાનમા, શુભાયલુ.—આપોરે પ્રભુતા
ધામે સંસાર શાન્ત, આ મુજ " પ્રેમી દાતા " !

કાવ્ય માળા.

કવિ—કાવાનીશંકર નરસિંહરામ

સખરસ / સખરસ !

(ગીત.)

અમાસની રાત્રી, પડવેનું વહાણું,
 સખરમે' દહાડે, સખરસ ! સખરસ !
 રમણિક રાત્રી, વિજયી વહાણું,
 દિપોત્સવી દા'ડે! સખરસ ! સખરસ !
 તિર જુમી માંહિ, વિજયી શ્રી નિકમ,
 આર્ય આ જુષણ, સખરસ ! સખરસ !
 સોનેરી સાહી, કવ્યનની કલમે,
 લેખો લખાણા, સખરસ ! સખરસ !
 કવિતા કથાવી, કવિજ્ઞોની કલમે,
 ગીતો ગવાણું ! સખરસ ! સખરસ !
 વિજયી મીં વિક્રમ, જયની જયંતિ,
 સુખહારી સંવત, સખરસ ! સખરસ !
 પ્રણ પરાક્રમ, પરદુઃખ વાજન,
 જગ માંહિ જરાવત સખરસ, સખરસ,
 સુખકદ ! સુખકદ ? વિક્રમનું વર્ષ,
 ગુણ ગાય ગુણવત, સખરસ ! સખરસ !
 સિંદુરી શેલે, ગગને ગલીચો,
 જુવ જુવ જોલે, સખરસ ! સખરસ !
 લીલાથો લોભે બહુધા ખગીયા ;
 કોયલ કલ્લોલે, સખરસ ! સખરસ !

મેના, મયુરો, નદે પેર નાચે;
 ડોલરની ડાળે, સખરસ ! સખરસ !
 સાત્રિવક શુરો રટિ સાધુ રામે !
 મંદિર માળે, સખરસ ! સખરસ !
 વાંજત્ર વાજે મંદિર મહેલે,
 ગીતો ગવાતાં સખરસ ! સખરસ !
 આનંદ આજે, રસ ખુબરલે,
 પય-પ્રેમ પાતાં સખરસ ! સખરસ !
 મંદિર મંદિર, વાજત્ર વાજે,
 વિગ્રો વદે છે સખરસ ! સખરસ !
 શેલે છે સુન્દીર અવાસ અંદર;
 જન દાન દે છે, સખરસ સખરસ
 જન સૌ જમે છે. ષકવાન પ્રિતે;
 ખીર, ખાંડ, ખાજ, સખરસ ! સખરસ !
 રસિયા રમે છે, જમીને જલેખી;
 વાજે છે વાજાં, સખરસ ! સખરસ !
 શુભ આ શકુનો, શુભ આજ સંવત
 હિન્દ માંહિ હરે, સખરસ ! સખરસ !
 ભુદેવ ભણુતા, શુભ આજ રતોત્રો:
 વાંચે છે વેદ, સખરસ ! સખરસ !
 ગુણવંત ગણુતા, ભારત ભુમીની;
 ભકિતના ભેદા, સખરસ ! સખરસ !
 જયરંગ, જયરંગ, ભારત ભુમિના;
 ભડતો ભણે છે, સખરસ ! સખરસ !
 ઉરમાંહિ ઉછરંગ, ભવાની ભુપર;
 સપરમે દહાડે, સખરસ ! સખરસ !

ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ.

ସମସ୍ତ-ଜୀବ

પવિત્ર પ્રવાહ બધાં હજારોના ખર્ચે હતમ કીધા કામ વચ્ચે હજારો શીસસૂશીઓની ખુબીઓથી ભરપુર યોગ્ય સ્થાને તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે, તે આતશની રચના મોઢકતા ખાકીજી અને પવિત્ર ખુરેહ આવા વચ્ચે જોતા શુ પેટ ભરાઈ જાયથી આ નખોજી બાજી ખેલવા ઉપર લક્ષ લગાડે છે.

જેટલા વખતની તેઓની કહેવાતી મોજ તેના અમકાગથી ભલે છે, તે કરતા બેવડા તેવડા અવસર સુધીની પાછળનો મદદો શુ તેઓને મળતા હીન થવાથી બદ ગંધથી ફર રાખે છે આ બાન-ખુરે છે !

આવો દારુગોળાનો શોધકને શુ આપણે શીરસ્તો કહીશું કે દૈત્ય ! ખર્ચ છે કે ગમે એવી અતુલ્ય થએલી વાત આપણે જોએ કહીશું તેઓ ત્યારેને ત્યારે તે ઉપર ધ્યાન આપશે કે તેઓની લાગણી તેટલાંજ પ્રમાણમાં તોવ થયેલી હશે.

શુલશનના બાગમાં કુવારા ઉડી રહ્યા છે. શુ બધા ત્યાંજ ઉભા રહેશે ? ના !

શુલશનના બાગના કુવારા માહેથી રપસની જલધારા, જે ખુબ નીચેથી સ્વચ્છ આવે છે તે પીવા જે કેટલાંકો રોકાયલા છે. તેમને દેખતા હોવા છતાં પોતાને જે પાણી તરફ લાગી છે તે પીવાને માટે જરા ધીન થઈ પોલવા બદશે.

કુવારામાં જમા થયેલા પાણીને પીને કેટલાકો આલંતી મુકે છે. તેમાં પછી દોષ કેનો !

શુલશનના બાગમાં તરેહવાર ચીંતે છે, તે માહેયાં જેને જેમ લાગે તેમ પ્રારંભ કરે છે. એટલા સહને ગમે તે ઉપર અમલ કરે.

અલબત્ત શુલશનના બાગમાં આ જગના બાગમાં ફારી ચીંતે સમય કાઢ નેવળી હલકી બાબદોથી ભરપુર ચીંતે જોઈ છે પણ તેથી તે ઉપર ધ્યાન દેવું આ તેમા તલવાદ કરવો આ તે

જે, એટલે તે માહેથી મોજ મેલવવીજ નોખે એવું કશું નથી. ભલે ચીંતે ગમે એવી બંધાયેલી હોય. ફક્ત તકાવત જાવા માટેજ ત્યાં ગેઠવાઈ હશે.

વલી કેટલાકો કહેશે કે એતો કમચીજ એવું સુંજ પડતુ હોય પણ જોવાની સૂધ્ઠ ઠેકાણે છે, તેઓનો તો ધર્મજ છે, કે આડે જતાને કાંઈક એતવણી આપવી. તેમ કરવા બદલે તેની પડખે આટલુંજ કહીને “ કે એ તો બા કમ ” કહી રહેવું એ ઠીક નથી.

માટે ફટાકડા ગદસે બીજી ઘણી જાનની રમત ગમત છે, કે જે માહેથી ધણી ખુશાલી મલતી રહેશે.

શું આ પ્રસંગે એ બધા પૈસા મેગા કરી ગરીબ વર્ગને સારૂ જમણુ આપવા યોગ્ય નહીં કેલવાશે ! તેઓની ખુશી થતી આંતરડીનો પ્રેમ પ્રકાશ પેલા કુસ થઈ જતા દમ વગરના પ્રકાશ કરતા ઓછી નીવડશે !

શુલશનનો

૧૯૧૫ નો જાન્યુઆરી અંક

ફક્ત હિંદુ બહેનોના લેખ વાળો થશે.

આ અંક

ઝોનરેબલ મીં રમણભાઈ મહી-પતરામનાં પત્નિ સૌં મહેન વેંધ્યા બીં એં ની આગેવાની હેઠળ તૈયાર થશે.

ખોલવું એક છે. સાંભળવું બીજું છે. અને કરવું કાંઈ જુદું છે. ભલે આપણા ખોલવા માટે આપણુ ઉપર કાંઈ સારી થા હોવી ઠીક કરે ! પેલા માટે તો કાંઈ ખોલવુંજ નથી તેમજ દરખાવું નથી. બીજા માટે કાંઈ કાંઈજ નથી. પણ કાંઈ આપણી વાત આપણા દુહિ પોતાની મતલબને પેશ પડતી બીજાં આગળ

ખોલી રીતે ફરવીને સમજાવે જેને માટે આપણને એટલીજ ચિંતા થાય છે કે પેલા ખોલું સમજ વનાર આપણી દાન રીતી ત્યાં દરદાર રાખતે નથી, કારણ કે તેના પોગળ પુટી જાય માટે જેને જે ભાવે તે કરે જે ઉપરથી પોતાની સકિત મગજ સકિતવુ તે તેલ માપ લારે છે.

સેવટે આ લખાન વંચાયું હશે ત્યારે દિવાળી આવી અને ગણ દશે.

દોલતે દુન્યા.

સમ્પત્તિ

ભાગવત.

(પ્રથમ પાઠ)

(શાહુચાર લુપ્તીનની કહાણી.)

આ માટે આપણે સરચાલ તપાસી શું.
તા. ૧૬ મી એપ્રિલે સુરવારને દિવસે સદવા-
રના આર કલાકે મિયાં મિહું આરસેની લુપીન
પોતાની સાથી અજબ દિમતવાન ચોરી કરતાં
પકડાઈ ગય છે. અને જણાતાં તે નદાસી છુટો
છે અને નદાસવા જતાં તે ખંડપર વાળા ભાગ
તરફ ગેળાથી વિધાઈ બે જાન ચમને પડે છે.
તે મહા મુશ્કેલીએ છોડે છે પણ પાછો પકડાય
છે પણ દેવળમાં જવાની આશાએ તે જોડમત
કરી જેમ તેમ તે તરફ ધસડાતો ચાલ્યો જાય
છે, તે દેવળમાં બોંધકે છે કે જેની દરતીની
અખર તેને અકસમાતિક તપાસ કરતાં પડી
હતી. તે એટલું જ કમ્પે છે કે તે જો તે બોંધ-
રામાં જમને પડે તો સહેલાઈથી જમી શકે.
બારે મુશ્કેલીએ તે ત્યાં ધસડાતો જાય છે તેવા
માં થોડે વાર દુરથી તે કોઈનાં પગલાં આવતાં
સાંભળે છે. દુઃખથી આજેજ થયેલ તથા ભારે
નિરાશામાં ડુબી અયથા તે પોતાની છાંદગીની
આખેરી આવેલી સમજે છે. તે દુઃખન ત્યાં
આવી પુજે છે અને તે કોઈજ નહિ પણ મેડગો-
આજબ સારાદ ખરનાડ છે.

આપણા આ નાટકના આ ત્યારે ઉપોદ-
ધાત થયો. પેદસો પડેલો ત્યારે આપણે લાંજ
નાંખીશું.

આ જનાવને લગતી મળેલી બીજી વિગતો-
ની સાથે મન કલ્પનાની સાંકળ શુંચતાં આ
જન્મે વચ્ચે શું બનવા પામ્યું તે આપણે સહેલ
પામી શક્યે છીએ. તે જાતુ જવાન અને સાદ-
સિદ્ધ છે અને તેણી આજળ દુઃખથી અજોજ
થયેલ તથા લોહીથી અઝરેલો જવાન પડેલો હતો
કે જેને તેણીએ પોતે જખમી કરી તેનો જાન
જમમ લીધો હતો. શું તે કમનસીબને ત્યારે
નેણી સપાડે?

તેણી માનતી હતી કે કુલેલનો તે ખુની દ-
તો છતાં તે કોણ એવી હતી કે તેનો નિશ્ચય

કરે? મશ્વર પોતે પોતાનું કામ કયોં જાય છે તે
માં તેણીને વચ્ચે આવવાની શી સત્તા હતી?
હું માનું છું કે લુપીને તેણીને ભાગા તુટા
અપ્પેમાં તે ખુનતો બોલાસો કયોં હશે અને
કુલેલના ખુની તરીકે મારકવીસ હતો તેની તે-
ણીની ખાતરી કરી હશે. પોતાની ખાતરી થવા
પછી તેણી શું કરે?

કોઈ પણ તેમને જોતું ન હોતું. વીક્ટર તો
દરયાજી આજળના આરણું હતો. એકાજઈ
અમારીપર હતો પણ હાલ તે તેમને જોઈ શકે
તેની હાલતમાં તો હોનોજ નહિ. આહા ત્યારે
તેણી તે જખમી થયેલા અપ્પસતું શું કરે? તેને
સપાડવા માટે શું તેણી વાજખી હતી?

આખેર કરેને પણ તે જવાન નાર હતી.
તેણીને અત્યંત દયા આવી સ્ત્રી જાત ગમે. તેવી
સખત છતાં બેહીને દયાળુ હોય છે એટલે દયાથી
તેણી દોરવાઈ ગઈ. બીજી પળે લુપીનની સમજા-
વટથી તેણીએ પોતાના રમાલથી તેના જખમ-
પર પાટો બાંધ્યો કે જેથી જખમમાંથી લોહીના
નીકળે નહિ અને લોહીના દાઘપરથી તેની નિયા-
ન મળે નહિ તે બાદ તેની ફરમાસથી તેણીએ
તેનાં જગવામાંથી દેવલની કુચી કાઢી આરણું
ઉઠકડી તેને પોતાનાં ખમાને ટેકા અંદર દાખલ
કીધો. તે અંદર જવા પછી તેણીએ પોતે બહાર
થી આરણું બંધ ક્યું અને ઝાડી તરફ ગઈ,
જ્યાં એકાજઈ તેણીને આવી મળ્યો.

બોધારાંનો પથ્થર ખસેડી તેમાં દાખલ થ
વાતું પુરતું જોર લુપીનમાં આવે તે આગમજ
જો દેવલમાં તપાસ કરવામાં આવી હોય તો
લુપીન મગલથી તેમના હાથમાં સપાડા જાત,
પણ છ કલાક પછી આ તપાસ થઈ અને તેથી
વળી ફક્ત ઉપર ઉપરથીજ એટલે લુપીન ખમી
ગયો. પણ તે દોલતથી જાણ્યો કે જો બાતુએ તેને
મરણ તોજ જખમી કયોં હતો તેનાથીજ તે
જાણ્યો હતો.

આ પછી પોતાની મરજી યા ના મરજી છતાં મેડમો-ઝાઇસ સારાહ લુપીનની દોસ્ત થઇ પડી. તેણીએ તેને સપડાયો તો નહિજ પણ જે બોયસમાં તે સંતાયકો હતો ત્યાં ચોરી છુપીથી જઈ તેની આકરી બરદાસ્ત કરી તેને બચાવ્યો, નહિ કર શોધી જવાથી તે અશકત થયેલ જિ. માર પોતાની મેળે માર્યો જત આ કારણે તેણીએ તેને મદદ કરવાનું ચાહું રાખ્યું.

આ મદદ કરવા જેકે પહેલાં તેણીને જાણ મુશ્કેલ લાગ્યું હશે પણ તુરત તે સહેલ થઇ ગયું. તેણી જાને ચંચળ અને કુનેહ બાજ હોવાથી બહુ સફાઈથી કામ કરી શકિત હતી. દરેક સ્ત્રીજનો પહેલાંથી વિચાર કરી રાખી તેનો નિઃશ્વ કેમ કરવો તેની પેરવી કરતી હતી. આ કારણે તેણીએ મેઇસ્ટ્રે સાહેબ આગળ પોતાનો પિતૃ-શુ કરતાં જુદું જ વર્ણન લુપીનનું કર્યું હતું. તેણીને ચોકકસ નિશાનો જે હજી સુધી હું નહીં શક્યો નથી તે વડે જાણી શકી હતી કે સાહેબ બહાદુરનો ઘોડાવાળો લુપીનનો મદદમાર અને માણસ હતો. તેણીએ તેને ચેતવ્યો અને તાકીદે ઓપરેશન કરવાની ખાસ જરૂર જણાવી અને મારી ખાતરી છે કે તેણીએજ પોતે લુપીનની ટોપીને બદલે બીજી ટેસ્ટો દીધી હતી. પોતાનો જાન લેવાની ધમકી આપતાં પેડું ફરમાસુ અગળ પણ હું ધારું છું ત્યાં સુધી તેણીએ પોતેજ પોતાની પર લખાવ્યું હતું. આ કામ જ પછી તેણી પર ચક્રમંદ થવાનું કોઈને કંઈ રીતે કારણ મળે ?

જ્યારે સાહેબ બહાદુર આગળ હું મારી પહેલી તપાસને લગતાં વિગતો કમીલ થઈ ત્યારે તેણીએ મને આગલે દિવસે સાંજે ઝાડીમાં ભરાતો જુવાનો જોવાની હાકલ જણાવી સાહેબ બહાદુરને શકમંદ કરી મને પોતાને ચુપ કરી મોકલો હતો આ પગલું બહુજ ખોટું હતું. હું પોતે જાણતો હતો કે આ વિગત સંવત્તર ગણત હતી એટલે મારે માટે ખાસ કરીને તેણીને

જુલુ જોડી કાઢવાનું શું મરજી મળ્યું હતું તે જાણવા મારા વિચારો તેણી તરફ દોરાયા. જો કે આ પગલું ખોટું હતું છતાં મને ચુપ કરી વખત મેળવવા માટે તે ખાસ કરીને બરદાસ્ત હતું. તેણીની મજબૂતી અજબ મજબૂત કરતી હતી.

તેણી પોતે તેની દવા બાજુમાંના ગામમાંથી પોતાને નામે લાવતી હતી અને ચાલીસ દિવસ સુધી તેણીએ તે નિમારને ફરેક રીતે સારવાર કરી સાજો કર્યો. તેણી પોતે તેને માટે પોતાને ત્યાંથી લુપી રીતે ખાતું લાવતી હતી. ચાલીસ દિવસ ખાઇ પી, તેણીના નમ્ર હાથોની દીલ-સોજ મેળવી લુપીન ટટાર થઇ ગયો.

મારકવીસ વિવિધનને ત્યાંની મેદી બરી ચોરીને લગતી બે વિગતો આ પ્રમાણે ત્યારે ખુલ્લી થાય છે. આરસેની લુપીન ખુદ તે જ આજે રહ્યો, મરતો મરતો બચ્યો અને દરેક ની નજરમાં સફાઈથી ધુળ ઝાંટી ચક્યો.

તે દાલમાં જીવતો છે. હવે આ ચોરીને લગતાં બીજા પ્રકરણનો ખોલાસો કરવાની ખાસ જરૂર છે કે જેમાં હું કેવી રીતે વચ્ચે આવી શક્યો છું. લુપીન જીવતો, જાગતો, આગળ જોવો સત્તાવાન શા માટે પોતે મુવેલો હોવાના ડોંગ કરે છે તે જાણવાની મને ધણિજ ઉત્કંઠા થઈ. ઘડી ઘડી લુપીનનાં મરજીની ખબર શા માટે બહાર આવ્યા કરતી હતી તે જાણવાની મને ચટપટ થઈ. મને લાગ્યું કે આ બાજુમાં લુપીનની કાંઈ પણ ઉંડાણ મતલબ હોવી જોઈએ.

* આપણે બધા સારી પેટે જાણે છીએ કે મેડમોઝાઇસ સારાહ ધણીજ સુંદર નાર છે. તેણીના યુગ થવા પછી જાપાઓમાં પ્રગટ થયેલા ફોટોઓ ખુદનું બતાવે છે કે તેણે અતુલ-મ હોતી જોઈએ; ત્યારે શું બનવા પામ્યું હશે તેની સહેલ અટકલ થઈ શકે છે. પાંચથી છ અડધાથી આ સુંદરીની સોજતમાં દરોજ પસાર

કરવાથી તેણીની જેર હાજરીથી લુપીનને ધણુજ દુઃખ ઉત્પન્ન થતું હોવાથી જ્યારે તેણી તેની માવજત કરવા વાંચી વળતી હશે ત્યારે તેણીનાં સુગંધી શ્વાસ તેનો શુભ આગ આગવધાનતો હોવો જોઈએ.

હુંકામાં એટલુંજ કહીય તો ચાલશે કે લુપીન પોતાની આ નવી નસ પર દિવાનોજ બની ગયો હોવો જોઈએ. તેનો આભાર પ્રેમમાં બદલાઈ ગયો હશે. તેણી તેની છંદગી, તેના આધાર, તેની આંખો, તેનું સ્વપ્ન, તેની આશા તથા તેનું સર્વસ્વ હતી.

તેને તેણી તરફ એટલું બધું તો માન હોતું જોઈએ કે તેણી તે બાપડીની નિરાધાર દાક્ષતતો કરશે લાભ લીધો નહિ અને ના તેણી ને પોતાના મળ્યાએને એતાવવા કામમાં લીધી. આ તેની રાજીએ કરેલાં કામોમાં જે બાબી નજર આવી છે તે પરથી ખુશ થાય છે, કેમકે લુપીનની ગોઠવણ હમેશાં સંપૂર્ણ હોય છે. તે દહે તેણીને ચાહનાં શીએ છે કે અને જે છંદગીને તેણીએ બચાવી છે તે છંદગીને હમેશાં ઉગારવા અરજ કરે છે પણ જે પ્યાર તેણીને નારાજ કરે છે તે પ્યાર કમુલયા મેડ-ગોઝાઇલ ના પાડે છે અને તેથી દહે બીન જરૂરી વધુ શુલાકતો તેણી લેતી નથી અને જે દિવસે તે ખુશ સારો થાય છે તે દિવસ પછી તેણીની મુલાકાતો સદંતર બંધ થઈ જાય છે... આથી નિરાશ થઈ તે બપોલન કંઠાવ પર આવે છે. તે પોતાની શુદ્ધમાંથી બદાર નીકળી પ્રપંચ રમે છે અને તા. ૧ જુન ચર્ચાવારની રાત્રે તેના મદદનિશો તે નિર્દોષ જાનુને ઉપાડી જાય છે.

આટલાંથી કાંઈ લુપીનનું કામ થાય તેમ નથી. આ નામજાગ મદદમાં લાવવાની તે જરૂર જોતો નથી. કોઈ પણ મલતી તપાસ દોષધામ કે આરામ વટિક આગળ વધવાવાએ

તે નેને પસંદ નથી. આ કારણે એક ઢોંગી ખુન થાય છે એને પોલીસ તપાસ આગળ વધારવા ને જોઈતી આનમીઓ રહુ કરવામાં આવે છે. પોતાના સરદારના મરણના આવેશમાં તેના મદદગારોએ જે ખુનની ધમકી આપી હતી તે અમજમાં મુકવામાં આવી હતી એવો ખુદશો બાસ થાય. અને આ કારણે અનુસરી લુપીનનાં મરણી ઈગરને વધુ ટેકો આપવાનું નક્કી થયું હતું. ખરેખર, ચુકિત તો મહેલી ને સાદી હતી તેમાં તો કશોજ સંક નથી.

આ વિગતમાં અનુમાન કરવાની કશી જરૂર નથી. હયાં તો ચોક્કસ પ્રમાણુજ જણાવીશ. મારી હીન્નચાલની લુપીનને ખજાર મળે છે અને તેની ખાતરી થાય છે કે હું તેના મા-ગમાં કાકડાં મિસાલ ખુંચતો યદ્યપ્ત. દેવલ માંતે બેદ હું જણુવા પાળીશ એનું તે નક્કી માને છે અને ત્યાં કોઈ હશે નહિ એટલે તે મરી ગયો છે એવી માન્યતા પર રમેશે તેના કિંમ્મ કરદ જુસ થવા વિના રહેશે નહિ.

બોંયડાં આવી રાખ્યામાં કશો સાર ન હતો. નેજ પ્રમાણે મેડગોઝાઇલના ચરીરને દાર-માના કિનારા ફેંકવાની જરૂર હોવાથી તેણીનું શય કિનારેથી મળિ આવ્યું હતું.

આ માટે જગરિ મુશકેલિઓ નડેલી હોવી જોઈએ. એક વખત આ બે મુલકેલીઓ બોલી કરતી કાંઈ રોહલ વાનનથી, પણ લુપીન શાદુચાર લુપીનને મનાવી તો તે સાધારણ રમત હતી...

તેના ધારવા મુજબ મને તે દેવતાના બેદ-નો ખ્યાલ થયો, મેં તે બોંયડાં ફાટ્યાં કાઢ્યું અને જે વગ્યામાં લુપીન સંતાયો હતો તે વગ્યામાં હું મર્યો, અને મને ત્યાં તેનું કાઢી, સડી ગયું હોવાનું શય તે મળ્યું!

જે દોષે લુપીનનાં મરણની ખજાર ખરી તરીકે રચીકરી હતે તેનો આ સામેતીથી છજાકાજ જતે અને તેની માન્યતા અત્યંત દે

યશ્વત પશુના-તુષીન મરી ગયો છે એવું
માનવાને મેં સાંજ ના પાડી હતી

મારૂં મન તેમજ મારી કલ્પનાઓ આના
ખ્યાનથી કદી કાઢાયા હતાં નહિ આ કારણે પ્રાથમ
પશુ ટોળા તુરન સપાસ જતો અને યોગી તરફ
તેના આમરમા ખતરી યશ્વત જતી હતી તે જગ્યા
કે ત્યાં હુષીનનું શયન પથ્થર તરફ પડેલું હતું
તે પથ્થર એવી હાલતમા હતો કે તેને જાં સ જ
આયત્ર લાગે તેવો માથા પર પડી માથાના ડુંગરો
કુરચા કરી નાંખવા વિના રહેજ નહિ અને
તેમ ચાલનાં તુષીનનું શયન કરી યોગીની ઇલાજ
જ નહિ પશુ તેવું કશું અનેતુજ ન હતું કે તે
શયન ત્યાં ખાસ ગોઠવવામા આવેતુજ ન હતું
કે જેથી ઉપર રૂપકથી જોનારાઓ જરૂર છેત-
રમા વિના રહેજ નહિ

આઠા કનાક પાછી મેં બીજી શોધ કરી
મને ખબર મળી કે ડીપી ખાતે મેડમોઝાઇન
સારાહનું શયન તથા આવેતુ મળ્યું હતું
તે શયનના હાથમાની મેડમોઝાઇનના જબ તરીકે
ઓગખવામા આવ્યું હતું આ સિવાય બીજી
નિશાન ત શયન પર ન હતી કેમકે તે તદ્દન
ખનાઇ ચવાઇ ગયલું હતું તુરતજ મને કાર્ક
ખ્યાલ અને હું સમજી ગયા ચાર વિસત્રી
વાત પર મેં ડીપી ખાતેના પેપરમા એથી ખબર
વાચી હતી કે જોનવરમુ ખાતેના હોલકમા એક
અમેરીકન જોડું આવી વસ્યું હતું તેણે આ
ગલી રાત્રે જરૂર ખાઈ આપવાન કયા હતો. પાઠ
જાંથી તે લાંબો અજબ જોની રીતે શુભ યશ્વત
હતી હું જોનવરમુ ખાતે ગયો અને ત્યાં તપસ
કગતા મરજીની ખબર ખરી નીકળી પશુ તમે
શુભ ચવાની વાનગી સમ્યક્ જણાઈ નાહ
ત્યાં મારી તપાસમાં મને જણ્યું કે મરનાર
અમેરિકનના કોઈ કહેવાતા સગા બાઈઓ
નીકળી આપ્યા હતા અને તેઓ નિયમ સરના
જમીન આપી તે ઇમેં લખ ગયા હતા

આ કેવાતા બાઈઓ કોઈજ નહિ પશુ
આ સેની હુષી. એક કનાકના માથુસો હોવા
જોઈએ

આ રીતે જાણી પુરવો મળી આવે છે
તુષીને શા માટે પોતાના મરજીની ખબર બ-
હાર પાડી મેડમોઝાઇનના ખુબી ખબર ખરી
રૂચવામાં પગલા ભર્યા હતા તે આપણે જોઈ
આ યા ડીપી ને ને મોઝાઇનપર દિવાનો
બની ગયો કે આ ડીપી તે વિગત જાહેર
કરવા માગતા નથી પોતાની મતનન પાર પા-
ડવા તે કશાથી ડરતો નથી પોતાના અને મેડ
મોઝાઇનનાં શયનની ખાતરી કરતા તે મેં મુઠ્ઠાં
ઓની ઓરી વધિક યગવે છ આ પ્રમાણે કરી તે
શાન્તિ મેળવવાની હઠ્ઠા રાખે છે તે મરી
ગયો છે એવું સમજી કેલ તેને છોડે નહિ
એવી તેની મતનન છે પોતે જો બીજ
દાખી રાખવા માગે છે તમા સસારો વધિક
બીજાને જાણ નહિ તે માટે તે ખરેખર સલાજ
ભયા પગલા ભરે છે

હું સારે તેને માંની પશુ ધાસ્તી નથી
હા ન તથા જથ્થાથી ખાસ બીદિ છે અને તે
ડર લાગે છે કે રખે નવી ઇમારતનો પાયો
તેઓ ઘેગથી નાખે ગનીમાઈ જેની દર પળ
રાહ જોત મા આવે છે તે તમા હોમનોક શીઅ-
ર્સ જે હું દર્શી તેન પ. ના આવવાર છે તે-
ની તમા બાબી લાગર રહના તમારા શીવનીની
તેને ધારની છે આ ના. બધી તે કપે છે
પશુ તેના ઉપરે મી તા. હાથમા છે. તે ગેની-
માઈ અને હામોતોકને નારી હુષીથી લપાડી
જાણ છે અને મેડા પાસે તે મેં કાતીન પશુ જાણ
મી કરાવે છે હવે આ બાબતમા એકજ વિગત
અધિકમા રહી ગઈ છે અને તે એ છે કે પે-
લી 'પોકળ સોય' વાળો લેખ મારી પાસેથી
જખર વરતીથી ખુચની ને (મા તુષીનની શી
મતન છે તે એમનો ન માનતો હાથ કે તે
પાય કાંદીવાગો લેખ કે જે મારા મનમા હસી

રહેશે. છે તે તે કાગળ ગુમ થવાથી લુપ્તી નાંખી શકશે? તેમ છેવટે પછી આ અરુઢ તફ્ફી શા માટે? શું તે એમ બીધો કે ખુદ તે કાગળ થા તેમાંની કાંઈક વિગત મને તેને લગતો બેદ ખુલ્લો કરી આપશે?

તેગમે તેદશે તે સાથે હાથ આપણને કશું કામ કશું નથી. મારફ્ફીસ ને ત્વાંની ચેરીને લગતો બેદ આ મુજબ ખુલ્લો થયો છે. હું ફરીયા કહું છું કે આ ખોલાસામાં મને કેટલીક જગ્યાએ મારી કલ્પના સકિતનો થોડો દોડાવનો પડ્યો હતો, જે કે તે મારી જતી તપાસ ને આધારે થયો હતો તેમાં તો કશોજ ચક્ર નથી. લુપ્તી ની સામે લડી તેને દરાવવા માટે જે સાબીતો અને વિગતો મેળવવા થોડાંયે તો હું ધારું છું કે જીદગીના છેડા તુટીકે તેમ ક્યાં વિના છુટકો રહેજ નહિ, યા તો લુપ્તીને તૈયાર કહેલી વિગતો ને ખાતમીએ લેવી પડે કે જે લઈ તપાસનાં પરિણામમાં મોડું જેવું મીડું આબા વિના રહેજ નહિ. મારી ખાતરી છે કે મારાં અનુમાનો બધારે વિગતો બહાર આવશે ત્યારે અક્ષરસ ખરાં પડેલાં જણશે."

આહ! ત્યારે પોતાના બાપના ગુમ થવાની વિગતથી ગમરાઈ ને શીડીથી આજે કણ્ણુ હતું તે અંતે તેણે તોડ્યું હતું ખરું અને સચ્ચાઈ તેનાં ખરાં સ્વરૂપમાં બહાર આણી હતી આખું ક્રાન્સ તેના ખોલાસાથી હજી મળી રહ્યું.

તેજ સાંજના પેપરોમાં શીડીખીના બાપના ગુમ થવાની ખબર પ્રગટ થઈ અને શીડીખીને શેરબગથી તાર મારફતે આ સનાનના સમાચાર મળ્યા.

મંકરણ ૬.

લેદનો પતેલ!

પોતાના બાપના ગુમ થવાથી જવાન શીડી ખી ચંદ્રે જળરહત ફટકો પડ્યો. લુપ્તી ને પચન

આખા પછી જો કે તે પોતાનાં બેગનાં ધખારાને તામે થઈ તે આઈકલ પ્રગટ કરાવી ચુક્યો હતો. પણ તેને વકકરી ન હતી કે લુપ્તીન કદીખી તેના બાપને ઉપાડી જવાની સરકશી કરશે. પોતાના બાપની સહાનુભૂતિ માટે તેને થોડેલા ઉપાયો બહુજ કંડર થઈ હતા. શેર બર્ગ ખાતેના તેના મિત્રો તેના બાપને બચાવજ ફકત ન કરતા હતા પણ બર્ગ ખી તે જ તોલાંતેઓ આરેના સાથેજ જતા હતા અને તેમની હાજરી સિવાંધ કોઈ પણ કાગળ તે ઉખેડીને વાંચી શકતો ન હતો. ના, ના, કોઈ પણ જાતનો બચતો હતોજ નહિ. લુપ્તી તો ખાસી પોતાને વખતે મળે પેતરા કરતો હતો, તે માટેજ લુપ્તીન ઢોંગ કરી તેને ડરાવતો હતો.

પણ તે ફટકો અચણ્ણ આવી પડ્યો કે તે જવાન અકળાઈ ગયો. તે સદંતર લાચાર બની ગયો. શું કરવું તે તેને સૂઝ પડ્યું નહિ. પોતાના બાપનો બચાવ કરવા ને પોતાને અરુઢ ત નેઈ તેને મારે મુંઝવણ થઈ. તે રડતો બીજા ને પડ્યો. ધીમેધી હવે તે ઉડ્યો. એકદમ પેરીસ છોડી પોતાના બાપની બહાર ધાવાનો તે ને ખ્યાલ થયો. બધારે આટલું થવા પામ્યું હતું ત્યારે હવે લુપ્તીન સામે ખુદશી રીતે થવામાંજ મગ્ન હતો.

તેણે શેરબર્ગ તાર ક્યો અને શતમા નવ વાગતે ઉપડતી ટ્રેનમાં શેરબર્ગ તરફ ગયો.

ટ્રેનમાં બેસતાં તેણે સાંજના પત્રો ખરીદ્યાં હતાં અને 'લરા' ની સાંજની આટલિત ખુલ્લી કરતાં તેને તેમાં લુપ્તીનનો પત્ર જણાયો જે તેની આઈકલના જવાબમાં લખવામાં આવ્યો હતો; તે પત્ર નીચે મુજબ હતો.

મહેરબાન અધિપતિ સાહેબ,

લ-દાં

પેરીસ.

સાહેબ,

આપણા હાલના સુરત અને નબળા જમા નામાં તમારા શીડીએ તમો જેવા માનવંત

જેર આહોની બરકતે કાઢક જાહેરાત મેળવેલી જણાય છે જે મારી ખાતી છે કે આપના દેશના ધરાતન પશુના જમાનામાં સદંતર નિર્જીવ લેખવામાં આવતો. જ્યાં સુધિ હદમાં રહી ને ચાવા ચાવી થવા પામે તે આપણે સહેલ ગરબ કરી શક્યે છીએ પણ જ્યારે હદ કુદી જવામાં આવે છે ત્યારે સામાવાળો કટલી દહે ધીરજ રાખે તે આપણે વિચાર કરી શકતા નથી. તે દીકરીની વાત છે આપણા સહેલી જોનાં સ્વમાનની હિવાલ પર ચઢી તે કુદાવતમાં આવી આપણું સ્વમાન લૂંટવામાં આવે તો પછી આપણું સહેલી પણ ક્યાં આવીને અટકશે તે કું મુશ્કેલ સમજી શકતો નથી.

સમ્યાના માર્ગે જતાં આવી જતીની અડચણોને ખ્યાલ થઈ શકતો નથી એવું ગાદયા કાગળોમાં આપણને સુચવશે ખગ એક માધારણુ બનાવને આવડું મોટું રૂપ આપવામાં આવ્યું છે તે મને સમજતું નથી. જ્યારે સમ્યાઈ બહાર આવી છે તો મારે સન્તાવાર પણે તેને ટેકા આપવાની વિશેષ જરૂર છે. હા, મેડમો જા ઇલ સારાહ હવતાં જમતાં છે અને હું તેમના પર જતો નિસાર છું. તેઓ મને ચાહતા નથી એજ મારાં મનની મોરી મુંઝવણ છે. તમોરા નવા શોષક છોકરા ફીવીષી બોલ્ડએજ રિંગનો દર્શાવી છે તે અક્ષરમ ખરી છે એમ કહેતાં મન કઠી આંચકા લાગતી નથી. દરેક વિગતમાં સમ્યાઈ પુણું પડે છે. મારકવીસ ને ત્યાંની મેદી મોરીનો મેદ પુરશે થયો છે અને હવે કાંઈ પણ ખાકી છે !

મારા અ નકરણના ઉંડાણમાં જખમી થઈ. પ્રાણ ધાતક જખમોથી લોહી ઢાળ્યું થયેલો હું એટલુંજ ઇચ્છું છું કે મારી છુપી લાગણીઓ ને મારી બેદી આશાઓ પર નાફ ફેલકનનાં સુંઘણાં પાડવામાં ન આવે અને મને નાહક સન્તાપવાનું કારણ ન અપાય. હું શાંતિની શોધ માં જે શાંતિની બરકતે મેડમોજાઇલ સારહા

નો પ્રેમ હું બેંચી શકું અને મુજ નાચીજ હાથોથી તેણી અને તેણીનાં વહાલાંઓને થપલી મળ કાઢખી કિસમે જોઈતી કરી શકું. મેડમોજાઇલ ગરીબ હાવાથી જે હાડમારી તેણીને વેકરી પરી હતી ને કાઢખી કિસમે દુર કરી ભુત કાળના જનાનો તેણીનાં મનમાંથી બુસાવી નાંખતાં હું ખરાં મને પ્રતેજતર છું. જે તેણી હવે પછી માંગશે પછી તેઓ દુન્નાનું માંથી હમગમાં હમગ નંગ કાં ન હશે તે હું કાઢખી કિસમે મેળવી તેણીની ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરવા તેણીને ચરણે રજુ કરીશ હું તેણીને મને ચહાતાં શીખવી, અનુરમ સુખી કરીશ.

પણ આ થવા માટે મને વખત નેહએ છે અને તે માટે ખામ કરીને શાંતિની વિશેષ જરૂર છે. આ કરજેજ ફક્ત હું મારા હવાર નમાવી મારા દુશ્મનો સાથે સુલેહ કવાની ઇચ્છા કરું છું; પણ તે સાથે ખુલી ચેતવણી આપુ છું કે મારી બલાહનો જુદો લાજ ને લેવામાં આવ્યો, યાતો મારી માંગણી ને અસ્વિકાર થયો તો મયાનક મજબ તેઓ પર આવી પડશે અને તે વખતે મારા કામનો હું પોતે જવાબદાર રહીશ નહિ.

મારી ખાબદમા ફરી પડેલા પેલા અમેરી કનલમેથી માટે મારે જે શખ્દો કહેવાની જરૂર છે. આ શેકયાનું હાલનું નામ બોલું છે. એ જો જાણીના અમેરિકન અજમયપતિ કુલી ના મેકેરશી છે અને એમને યુરોપની ધરાતન જમાનાની કંગીગરની દરેક ચીજ મળી આ વેને કાઢખી કિસમે ખરીદવાનો ખાસ દુકમ છે. એમના બદખખત નસીએ એમને તમારા કમનરિન તે મરચુર એટીની હી વેકઈ ઉઈ શાહુચેર ઉઈ આરમેનીયુપીન ઉઈ સેવક જાનેને પોને સાથે જોળખ થઈ. તેમને કહેવામાં આવ્યું કે પ્રખ્યાત રૂબેનનાં અધૈકિક ચિત્રો મારકવીસ હી વિવિઅન વેચવા માંગતા હતા;

એવી શરને કે નકલો તેમને ત્યાં રહે અને તેમણે
કેરું સાડું કાઢતી જાણમાં આવવા પામે નહિ
આ ઉરાંત સેવકે તેને મારકવીસને સમજતી
તેનું પુરાણ દેવળ પલ્લુ છુપી રીતે વેચી દેવા
સમજાવવા કયુદ્યુ દા. આથી તમારા સેવક
અને બેળા અમેરિકન વચ્ચે પત્રવ્યવહાર ચાલ્યો
અને તે આપડે એવી ૮ ગણતરીમાં રહ્યો કે પુર-
તા પછસા આપીને તે શાકારીને માલ ખરી-
દતો હતો. ચિત્રો તથા કે. પ્રમાણ ઉમ્મદ કાંતર
કામ ત્યારે સલામત જગ્યાએ જઈ પુત્ર્યાં ત્યારેજ
આપડા સેક્રટરી સાહેબને કેદ કરવામાં આવ્યા.
એઓ બાઇને છુટકો કર્યા વિના હવે ૧૫ બાકી
રહ્યું નથી. પોતાના બેળા પછામાં એઓ ઠગાયા
હતા. અને એમનાં નિર્દોષપણાને મે લાભ લીધો
હતો તો હવે તેને પરદેજ રાખી કેમ પોલીસ
શું કરવા માંત્રે કે ને કું મમજી શકતો નથી.
રખે પોતાના પર પે તાના પર પોલીસને શક
આવે કરીને અખજપતી કુખીએ પોતાના સેક્રટરી
ની ધર પકડ બાંધે કરો વાંધો લીધો નથી. સેવક
પોતાને મુઆરકઆરી આપે છે કેમકે આ કામ
માટે શરૂઆતના બાનાં તરીકે મજેલી દોઢ
લાખ રૂપાની રકમ માગ કંડમાં હજમ આસદ
ચક્ર ગ્રહ છે. અને પિત્તરો બોજો અખજપતિ તે
માટે સદજ પજુ વર જ પજુ બદાર કાંડતો નથી.

ગસ અહ ચયું. હું ધારું છું કે મે પુરતો
જવાબ આપ્યો છે. મેં મારી દરજ ખગરી છે.
હવે સોને પોત પોતાની અજવા દ્યો.

લંબાન ધવા માટે દરગુજર ચંડાનો.

વડાજા સાહેબ,

પ્રત્યેક નક્ક સેવક,
આરસેની છુપીન.

શીકીપીએ આ દાખલ અહજ પ્યાનવી ગનત
કરતાં વાંચ્યું, તેની ખાતરી કે ગામાં શંક બેદ
હતો- જ્યાં સુધી છુપીનને ખાસ જરૂરત પડે નહિ
ત્યાં સુધી છાપામાં જઈ આવ્યા કાગળે લખવાની

તે કદીથી દરકાર કરતો ન હતો. પોતાની ઉંડી
નેમ જર લાવવાને ખાતરજ તે દરદમેશ આવાં
પગલાં બરતો હતો.

ત્યારે આ કાગળ લખવાનું તેને ખાસ કારણ
શું મળ્યું હતું? ક્યાં ગુલ કારણને સર છુપીન
પોતાનો ખાર મહેર કરી તેની નિગાશા વર્ણવતો
હતો? પેલા અમેરિકનને નિર્દોષ દેરવામાં તેની
નેમ શી હતી? શું તે એમ કરીને, દુન્યાને
મારે એવી પાપી યોજના રચતો હતો કે?

કલાકે સુધી તે જવાન પોતાના કમખાટ
મેન્ટમાં જાગતો પડી રહી વિચારવંત આદ્ય
એકાગ્ર ચિત્તે ટિકતો પડી રહ્યો. તે કાગળથી
તેને શક ઉપજ્યો, તે જાણે તેને ચેતાવીને ખાસ
કરી ગાથાં ખવડાવવા માટે લખ્યું હોય. તેમ
લાગતું હતું. ને હવે પડેજ વહેણ તરખાધો. તેને
અજબ ધાસ્તી લાગી. છુપીનનાં પુગ્ગાઓના
કાતીલ હુમલાઓની તેને ધારતી ઉપજ; અને
ખરેખાત તે છુજવા પડ્યો. પોતાના આપના
શુભ ધવાથી તે ધાસ્તીમાં મોટે વધારો થયો આ
આંધળી શ્રદ્ધા આજુ રાખવામાં ડહાપણ હતું કે
નહિ તેનો તેને પડેજો ખ્યાલ થયો શું તે કદીથી
કેતેદ પામશે? છુપીને નેને પહેલા સપાટાગાંજ
મરદાપેય કરી મુક્યો હતો.

તે છુજતો ધમકતો એક કલાક સુધી પડી
રહ્યો. ત્યાર બાદ તે સુષ્ર ગયો સંદવારેના સાત
વાગે તે થોડા કલાકની ઉંઘમાંથી જાગત શેર
અર્ગના રોશન પર ઉતર્યો ત્યારે તે ફરી પાછો
અજબ દિમતવાન બની ગયલો હતો.

એક દિવસ પર તેને લેવા શેરઅર્ગના આર-
સેનલનો વડો મખ્યુર બોટગ્રોટ પોતાની ખાર
નેર વસંતી ચારગ્રોટ નામની બેરી માથે ઉભો
હતો.

કેમ, એ કેમ થયું? શીકીપીએ એકદે-
માટે કામ લંબાવનાં સમેત સવાલ કર્યો.

તે ભણે માણસ રડવાને તનરવા લાગ્યો.
તુરત ને તેને પામેના હોટેલમાં લઇ ગયો અને
કોશીના કપ સીપ કરતાં તેમજે વાત કરવા માડી
કોઇ પણ જાતની ગીતન ક્યાં વિના શીનીથી
પોતાની વાત પરજ મીચો કુનથો.

‘મારા પપાને ચોરી જવામાં આઘ્યા છે ને’
પણ તે કેમ જન્યું ?’

‘નહિ, ખનવાનું જન્યુ છે. પણ તેઓ ત્યાં-
થી ગુમતો થયા છેજ.’

‘ક્યારે ?’

‘તે ખમર નહીં’

‘એટલે ?’

‘મને ખપર નથી જઇ કાને મદવારના
સાન વાગતે તેઓ રાખેના મુજબ જ્યારે નારના
લેવા આગરા નહિ ત્યારે હું તેમના ઝોરકામાં
ગયો પણ ત્યાં તેઓ દના નહિ.’

‘પણ બે દિવસની વત પડ તેઓ દના ને?’

‘હા પરમ દિવસે તેઓ ઝોરકામાં પી બહાર
નીકલ્યા ન દના. તેઓ લગાર ઠાકી મયના દના
અને તેથી ચારસોડ નગેરે અને રમે તેમનું
ખાતું લઇ મઇ હતી’

‘ત્યારે રાત્રે સાંન વાગતાથી સદવારના સાત
વાગતા સુધીના બાર સ્લાકમાં તેઓ ગુમ થયા
હતાને ?’

‘હા, પરમ દિવસની રાત્રે, પણ—’

‘પણ શું ?’

‘વાત એમ છે કે રાત્રે આરસેનલમાંથી
કોઇ પણ બટકી ગઇ નથી’

‘એટલે તમે એમ કહેવા માગો છો કે તેઓ
હજી કિંદામાંજ છે ?’

‘ના. મેં અને મારા નિરાન્ને આગો કિલ્લો
ખુલાવી માગ્યો.’

‘ત્યારે તો તેઓ બહારજ ગયલા હોવા
જોઇએ.’

‘તે ખી અને નહિ કેમકે બહાર નીકળવાનો
દરેક માર્ગ પર જળરો ચોકી પાદરો છે.’

શીનીથી બહુ વિચારમાં પડી ગયો. ધામેથી
તેજે હરે પુછ્યું,

‘પછી શું થયું ?’

‘પછી મેં મારા વડાને ખબર કરી અને
આખી પલટણની મદદ માંગી’

‘નમતે તે મળી ?’

‘હા. મારા વડા તેમજ પોલીસના વડા સાથે
આઘ્યા હમો અમાએ જીવનોડ મહેનત કરી પણ
જ્યારે કોઇજ વસ્તુ નહિ અને કોઇ પણ જાતની
આશા વી નહિ ત્યારે મેં તારા પર તાર કયો.’

‘ઝોરકામાંનું ખી શનું ખોરણનું હતું કે ?
તથા ઝોરકા લેર વિષેર હતો ?’

‘ના તેમની તમાકુની પાઇપ અને ચોપડી
જેનો તેની જગ્યાએ હતી ચોપડીમાં પાતાની
નિવન જતાના માટે તમારો પોતાનો ફોટો
દતો’

‘તે ફોટો ક્યાં છે ?’

તુરત ને તે ફોટો આપવામાં આવ્યો કે જે
જોતાજ ને જવાન ચોકીયો. તેજે તે ફોટામાં
પોતાને જ મવની વચ્ચે ગજવામાં હાથ ધાલી
વિચાર કરતો જોયો.

‘આ તારો મૈથી છેલ્લો ફોટો તે’ તેના પર
ગ્રેડજેટો હોવો જોઇએ. એની પછવાડે તા. ૩
એપ્રિલ ૧૯૪૬ નોધેલી છે અને રૂ. વાલ નામના
ફોટોગ્રાફરનું નામ છે. લાઇન.....કરી જગ્યાનું
નામ છે જે હું ધારું છું તેમ લાઇન સુર-મર
હોતું જોઇએ’

શીનીરીએ તે ફોટો ફેરવીને જોયો. પછવાડે
તેના પોતાના અક્ષરોમાં નીચલી નોંધ હતી,

“ R de Val-3 4-Lion ”

ર. ડી વાલ—૩. ૪. લાઇન ”

(સાધન છે.)

Dewan Bahadur Ambalal Sakarlal Desai,

(the late lamented chief Justice of Baroda.)

*"Lives of great men oft remind us,
We can make our lives sublime,
And departing, leave behind us,
Footprints on the sands of Time."*

Dirgelike deathless Death's detested, tolls aloft the doleful bell,
Ere to Dewan Bahadur's castemen, they can go the news to tell.
With a lightning-speed, the sad news spreads like fire near and far,
And the rich and poor rush in, to adore the *Setting Star*.
None can say why all the people, young and old, of Ahmedabad,
Bowed to him with so much reverence, as his sacred bier passed.
Ambalal his *Amba's Lalji*, was his father's Darling too,
Heart and soul, before he learnt, to worship *Learning*, & to woo
And he made tremendous progress, in those *Vidya's* early days,
Defly took the M. A. degree, *First Class First*, the record says.
Unassisted, selfreliant, he then passed his L. L. B.
Ran to serve the cause of *Vidya*, of his Life the secret key.
Artha-Shastra, *Shabda-Kosha*, gave him soon a boundless fame,
Master Desai changed his calling, as a *Judge* to make his name.
British-born, he joined the service, of Baroda forward State,
And the present Maha-Raja, chose him as his own helpmate.
Lo! he soon became *Chief Justice* and was *Dewan Bahadur* made
And in that exalted status, he was till the last he stayed.
Longing for a wider sphere, he his pension then did take,
Served the Local Corporation, from which none could profits make
And while there he did preside at all the Meetings, big and small,
Kind reception he accorded, to the Congress Leaders-all.
Even at the Rajkot *Sabha* he was asked to take the Chair,
Ruled by him, the *Surat Parishad*, thrived beneath his fostering care.
Long the List of all his Life works-words are poor to narrate,
All his great and glorious Virtues, of the first and highest rate:
Lives, not dies, The Dewan Bahadur, *Brahm Kshatri* brave & bold
Deathless, like the Death-Destroyer, *Bhishma*, of the days of old.
Ever like a brilliant Lamp-Light, shall our erring footsteps guide,
Sunshine of thy saintly Living, and for ever shall abide,
Adieu Sapient Dewan Bahadur, *May Almighty God* so High,
In the Brahman's Light delight thee' midst the Devas of the sky,

May he rest in Peace!

Trimbakrai Jadavrai Desai-Bar-at-Law.

છે, વાસ્તે તમે હવે મુરા નહીં જાવો તો સારું ને આ ચીઠીખી આપીછે.

“હટા! હું કેટલો ચાકી ગયો છું, ચાર દહાડા વેર મોલતાં મારું ગળું ફુપી આવ્યું છે ને ચાર દહાડાની હાંધ મને માથે ચઢીછે, ને એક કલાકતોખી મને મુખું જોડેછે. “તેના શોકનો નંકિશ ઠરાવ સાંભળી તે ખુદો મુખ રહ્યો. અને પછી પોતાના શોક આમળ જોડેલી ચીઠી મુકી તે બહાર નીકળી પડ્યો.

પોતાના હર્ષના ઉમંગમાં આજે તે અધુરું દુખ વીસરી ગયો હતો તે સધળું પાછું તાજું થયું. તે કાગળ તેને ઉપેડ્યું ને નીચે મુજબ વાંચ્યું.

“હું તમેને મળવા માગ્યું, આપણા પપા-બહેન મારા પપા આપણે ત્યાં આવવાના છે ને તેથી તમારી સાથે વાત કરવાની છે ને આજે જ મારો જે વિચાર છે તે મુજબ કરવું જોડેછે તેથી હું રાતના તમેને સાત વાગે મલવા આવવ. મને આશા છે કે તમે મારી માગણી ના નહીં પાડશો. લીલી.”

તે કાગળ વાંચી રહ્યો કે તેના મુખી હોવસોની જાડ તેને યાદ આવી, ને ને દલગીર જોવો બેઠો. તેને ખરેખરા પ્યારથી એક જ ઝોર તને ચાહી હતી. તેનામાં જ તેની અંદગી હતી, પણ તેનું મુખ યોડાજ વખતમાં કચડાઈ ગયું. એકા એક ખુંચવી લીધું હાથ, તેમજ યંત્રું હતું. આજે બે વર્ષ થયાં, તે તે શુભાવાની કારોચર કરતો હતો, પણ તેમાં તે નિષ્ફળ નીવડ્યો. પોતાના પ્યારમાં મળેલી સીકરત પછી તે વધારે ગોઠીલી અંદગી મોગવવા લાગ્યો અને (પેલા હલે તેમ) ખરાબે અંદેશાવો થયો. તે પુનાના એક આજરદાર આનંદાનની છોકરી નામે લીલી-ચેડના સાથ તે પરણ્યો હતો પરણ્યા પછી બે વર્ષ તેઓ મુખમાં રહ્યાં હતાં પણ પછી લીલીના અંદેશા, યા અંતર, જે સમજે ત કારણથી એક નજરા બહાણું દેહ, તેની ખાચી તેના પાસે જોડી મેઠ હતી. બે વર્ષ તે વાતને થયાં

હતાં. આજે તે વધું માન પાન મોગવતો થયો, ત્યારે તેની પરજોતર તેની આજીમાં ન હતી. એ વાત તેના મગજમાંથી સપાટાખંધ પસાર થઈ મઠ. અંદેશાનું નજરું કારણ એજ હતું કે લીલી સાથ પાછાણુ થયા અગાઉ, મેઠરાં જાગીની નાનની એક મુંદર, અને શીમેલી જાનુ સાથે, જ્યારે તે મેં ગોરાર દત્ત, ત્યારે તેને જોગખ પડી. તે દાસી ધણીજ આગલ વધેલી મોક ધારતા હતા, અને નવલ બેરારદારની સાથે મુંદર મહેરાનું નામ મોક વગર અચકવું ગોડવા બોલતાં. તે તેના કુદી તેને ધણે લાંબે વખતે તે પરણીને સંસારમાં પડા પડી મળી, તે જાંઘી પાતળી કીસી અંગણુ હતી. કાંઈ તરફથી તે વાત તેણીએ સાંભળી, અને તેથી ત્યારે પછી જ્યારેની નવલ તેની મીનણુ સાથે ફરતો યા વાતની ન કરતો, તે પર તે બારીક નગર રાખતી, અને જુલ કુરેજા વીચારથી દોરવઈ મધ તેની પાસે ખુલાસો મારવા. પોતા પર વિશ્વાસ નહીં રાખવાથી નવલ ચીરડાયો. આ કારણ તના ખાવડાને કુરણું હતું. તે એક નાંક દરાવપર આવી ને છુટું ધર બાંડે લઈ ત્યાં જઈ રહી. એ વાત પાચ મોનોઠ પર બની મધ હાથ તેમજ તેને લાગ્યું અને વિચારમાં ચકચુર ત બેઠો, તેટલા શુઆત પાછો આવ્યો.

“સાદુજ, પસા બાંધ નામે બેઠો છે ને તમને મળવા માગે છે ” શુઆતો બોલ્યા. નવલ તે સામગીને હાથે.

જ્યારે તે જોરડાનું ખાંડું ખાંડી દાખલ થયો ત્યારે ટેમજ પર મુકેલાં આલગજ વાંડો વળીને જોતી, બપકાદાર પાપાકમાં સજ થયલા, અથ લા તેના આવવાના અવાજથી ફરી. તે કાંઈજ નહીં પછી લાગી હતી. તે અસહનતાં જોવાજ બ લકે વધુ મુંદર આજે દેખાઈ. મુંદર બહુ સાડી અને એકડા બહાલિતા, બપકાદાર રાણુવારયા, બે અંદિ વર્તના લાગા મળ્યા પછી, તે આજે તે ને રજામાં મળ્યો હતો, એમ આશાવી પોતાને ત્યાં આવેલી જોડ, તે અજબ થયો. નવલનાં વિ

માર તેણે પારખી લીધા હોય તેથી કે શું ને ય
રમાછને મુઠી મેડી. તેના માટે ખુરશી બેઠી બી
છ પર પોતે જોડવણ તેણે ધીરેથી સવાસ પુછ્યો
“તમારી શું માગણી છે?” લીલીએ તેનાં મેદ
ડ ગમ જોયું. શાંત રેખાવથી તેણે એ સવાસ
પુછ્યો હતો.

“મારા પપા અરી” આવી આપજીને મળવા
માગે છે, આપણા સુખી સંસારની પરિક્ષા તેવજ
કરવા માગે છે. તે કામસ વાંગી મેં ઘણા વિચાર
કીધા, પણ કંઈ મુજ પડતું નથી, ને અ ર એ
ક ખ્યાલ મને આવ્યો છે જે તમે તે પ્રમાણે આ-
લસા કયુજ થાવો તો મને મદદ થા.” “અહીં
તેણીએ કાલાવાસ કરતી દબે કહ્યું.

“તમે શું કહેવા માગો છો તે હું સમજી ન-
થી શકતો” તેણે ગુચવાધને કહ્યું.

“મારી મતલબ એજ છેકે આપણે જુદા પ
ડ્યા ઊંચે તે તેવજુ નજીકે તે મને પસંદ નથી. મા
રા બાવના છુદાપમાં હું તેવજુને ફાળી કરવા
માગતી નથી. અજ વરમેં અ ભેં છુવાવ્યો છે.
ને હવે તેવજુ પોતાની દીકરીને અને
દીકરાને—”

“દીકરા ? તે કાણ ?” તેણે વચમાં
સવાસ પુછ્યો.

“તમે. મારા બાવા તમને એક દીકરાજ
ગણે છે” તેણીએ ચરમાછને જવાબ દીધો. “તે
આપણે ત્યાં તેવજુ કે.ઈ દહાડે આવ્યા નથી
એકજ દહાડા તેવજુ અહીં આવવા માગે છે.
મને મદદ કરો. એકજ દહાડા આજથી તે કાલ
રાત સુધી હું અહીં રહેવા માગુજ ને જે તેવજુ
આગળ આપણુ અસલ રહેતા હતાં તે મીસાલ
એક દહાડા રહીને કયો. પપા પાછા પુત્ર જશ કે
હું મારે ઘેર રાતના જવરા” લીલીએ સમજાવ્યું.

નવર પોતાના હોઝપર એક ઉઝરી નગર
નાખી. અર્ધો બામ પડત પડેલી હતો સંદર
ફરનીયર ધુળખાઈ પડેલ હતો, અને તેજ

રિયનીમાં નેત્રુ આણું પર ધડું. ફક્ત વપરાતો
ઝારડો ને જે સુનો હતો તે, ને તેનો ઝોરીસ
જમ હતો. વળી ધરમાં તેનું માથુસ કોષ ન હતું
એ બધી મુરકેલીઓ તેને ઝા યાદ આવી. તેની
ફરતી નજર પર એકાએક ચીતે જોતી લીલીને
નવસનાં વિચારનો કંઈ ખ્યાલ આવ્યો.

“આપણો લીલી લોડજ અસલ જેવો હતો
તેવો જતાવવાને ખાતરજ આજે હું અહીં રહેવા
માંડુહું. મારી બે આવાઓને હું લાવી છું.
તેમજ બીજા એ મારા માગુજો છે. લોકમાં કંઈ
ચક્રચાર નહીં યાવ તેની હું જાણ લેવરા, ને
ધરમાજ હું રહેવજ. તમેને જોઈએ તો તમારા
માથુજોને એ દહાડાની રજા આપો કે કંઈ
આવાચીવી તે લોકો કરે નહી” એક પછી એક
જે અડમણો નવજે જનાવી તેનો ખુલ્લો રદ્યો
લીલી આપતી. આથી કંઈ ઉપાય તેના હાથમાં
રહ્યો નહી. વળી તેના છગરમાં એક નવી આથા
એ પર કીધું. કાં નહી નસીય તેને મદદ કરણું
હોય ને તે આજ પડીથી પાછો સુખી થવાનો
હોય ? તેને સુખ એકાએક જોઈ લીલીએ વધાયું.

“હમણા તમેને ફરવા યા પાટીમાં જવું
હોય તો જાવો, હું જો અહીં રહેવું તો મને
એકલીનેજ વધુ ગમશે, મારાથી સંભાલથી
જવું કામ થશે અને હું મારાં ખરાં છગરથી
માનુજું કે પગાને આપણું છેવરી શકશું.”

લીલી હસકથી જોતી.

“તમે કેહવોજ તે મને કયુજ છે.” અંતે
નવજે હા કહ્યું, ‘પણ એ ઘણું મુરકેલ છે,
ને કમળી આટો બસાયો. ને બેં ખુલ્લો થયો,
તેનો જોખમદાર હું નથી. હમણા મને જડજ
ઝોરીસને ત્યાંનાં બેલમાં જવું છે. સુધાની નામનો
મારા એકજ માથુસ છે તેને હું કહી જાઉંજ
કે એ દહાડા તે પોતાને ઘેર જાય. આજે હું
તેમ કેહવજ તો તેને અજાયબી નહીં લાગશે.
અહીં તે સુખ થયો તેનું વર્ષ છે એમ તે જણાવવા
જતો હતો, તેની જાવડી તે પારખે છે કે નહીં

તે બાળુવાની હોંશમાં ન મુગો રહ્યો, પણ તેની આંધડીનું ધક તેના બેલવાના પગ હટુજ નહી.

આથી તે ગુપચુપ પોતાના ઝોરડામાં ચાલી ગયો લેડી વાયોલેટ કમીચને ને બોલમાં મળવાનું પ્રેમીય કરી આપ્યો હતો, ને તેથી તેણે કીમે કીમે તૈયારી કરી. લીલી પુર્તજ પોતાની મરજ મુજબનો ફેરફાર કરવાની તૈયારીમાં પડી, તે બધી ગડગડ સાંભળતા ને તૈયાર થયો. તેને ઘણા વીચારો આપ્યા, પણ તોખી તેણે બેધૂંકે પોતાના આપને હંતરવા સીવાય બીજી કશી મતલબ હતી નહી.

તે તૈયાર થઈ જવા નીકળ્યો, ત્યારે હોઝમાં પાછી નજર ફેંટી. એકલા ચારખાજ ત્યાં ફેરફાર થયેલો તેણે જોયો, મહાસી જેવાં બે માણુઓની સાથે, બે આંખો, ને લઈ ગેટના ગાંઠવ ફરતી સખીઓ ઠાંગવા ફેર ખસ કરવા એક રડુલપર લીલી ચઢકી હતી. નવજ અદર ઢાખજ થયો. “મારું કંઈ કામ છે કે ? હું મદદ કરું ?”

“નહી ખતતાં સુધી હું એકલી જ બધું કરજ” કામપરથી તેણીએ જવાબ વાળ્યો અને તેની સલામતાં જવાબમાં નમન કરી તે પાછી બોલે ગાંઠવમાં ઠાંગપર મડી.

રાતના બે વાગ્યાની વખત હતો, પદગેશુઓ એક પછી એક બોલમાંથી ઘેર જતા હતાં લેડી વાયોલેટની સાથે નવજની પર્ણાલુકે જોઈ અજબ થઈ હતી, જે વડાણી નવજ રોજ તેની પાછળ ફરતો, તેનું આજે ન હતું. ખરું પુરોતો નવજનું ધક આજે ઠેકાણે નહી હતું. તેના ખમાલ તેના ઘરમાં હતો. તે ઠી આંધડી દમણમાં મુક કરતી હતો તેની બોલમાંથી આજમાં કાંઈ કે ? એ બધા વિચારોમાં તે ગુપચુપ ગમે હતો લેડીવાયોલેટ તેની ધણી ખાતીની ફેન્ડ હતી. અને તેથી તે ઘીનીર થઈ ગઈ. આજે બોલમાં તેણીને કંઈ ગમત પડી નહી. અને નવજે કંઈની પ્રાપ્તિ ગંજારી પેલે લેડી વાયોલેટને મળી જાડીમાં બીજી પડ્યો.

જ્યારે તે ઘેર ગયો ત્યારે તેની અજબબી નો પાર ન હતો. લીલીએ તેનું ઘર તદનજ ફેરવી નાખ્યું હતું, ધુળ આટી પડત પડેલું તે ઘર ગેટવાળી તેનાં સુંદર ફરનીયર સાથે લપકા ફેલું હતું, અને હજુ તે ઝાઝનીય રમ, ને સીડી-મ રમ ગાંઠવા પડેલી હતી. ખાવા પીવાના વાસ-જો અને ક્યાં પેડીનો હવાશે લઈ વસોતી ઘર ગાંઠવાની આવડ હોય તેમ લીલા શાંત-પણે હાકેમ આપતી હતી ! તેમજ પોતેથી કંઈનું કંઈ કરતી ઘડકમાં અંદી ને નહી તો ત્યાં એમ ફરતી હોતી હતી. અને નવજ તે જો તો થોજ્યો, તના અંત-કરણમાં અજબ લાગણી થતી હતી. ખુદા તેને કા નહી મદદ કરતો હોય ! તેનું પડી માથેનું ઘર કાં નહી આખું થવાનું હોય ? લીલી ઉઘટમાં આવી હતી તો પણ નવજ ને જોઈ કંઈ કંઈ નવું નહી હોય, તેમ પોતાનું કામ કરવા લાગી. માણુસો યાદવા હતા તેથી બે જણ ને સુવા મોકલ્યા કીધાં હતાં પશું એક આવા સાથે ત્યાંકીતુ કરતી હતી, બધા ઝોરડામાં તેણીએ જરા રતા ફેરફાર કર્યો હતો, પણ ખુદ નવજના ઝોરડામાં તે ગઈ ન હતી. અને નવજ તેણીને માટે વીચાર કરતો થોજ્યો હતો, તે છાએ તે પારખી લીધું.

“અમે આજે સુવાના નથી, તમે જઈને સુજ જાઓ. સાત વાગે ખેન આવશે તેટલા ચાર કલાકની ફેર મલશે” તેને ગુપ ગુપ ઉભે લો જોઈ તેનીને બાલવાની ફરજ પડી. “મને જો સુવા ગમશે તો કોઈક રમમાં મોડી પ્રાપ્તિ પર હું રસ લેવશ.” તેણીએ ઉમેર્યું.

નવજ ત્યાં તે સાંભળીને ગુપ ગુપ બેસી રહ્યો તે એક બોલના અંત જે બોલે તે કર નાહી હતી એમ તે જાણતો હતો તેથી તે તૈયાર કરી ઉઠ્યો. કાંલો હાવાથી, તેના ગમે અવા જવવાની કાંલો છતા તે ખર ઉઘમાં પડ્યો, અને સુજન ઉઘી ચુક્યા પછી તે એક એક જાગ્યો. સાત વાગી ગયા હતા તે અડધથી તૈયાર થયા અને તેજ વખતે વાર જોઈ લીલીએ પોતાના માણુસને ઉપર જોવા મોકલ્યો.

“પણ પપા ઘેરમાંથી જવાના કારણમાં તો ધણુંજ વચ્ચું હવું ને અને તો એ પોતાને ઘેર પાછી આવી તેથી ધણી અજબથી લાગે છે. આપણો વાંક નહીં તે ગમે પડે તે કેમ ખમાય ? હ મેં માટીડાઓ ગરીબ ગાય જવામાં ખપે ને છુટી જોય ને વાંક જોયો આપણેજ કહેવાય, એ ધણી ખોટી વાત છે ” લીલી બેલી.

“તેમ ધારવામાં ન ગી લુલ છે દીકરા. એક પરણેતરે, એક ઘર ધણીયાણીએ, પોતાની ફરજ બુધી જવી જોઈતી નથી. એક ભત્રી ધણી-યાણી પોતાની જાણણીનાં બોલે ખી મણીને મુખી કરવાની કરવાની ફરજ સમજે છે એક વખત પોતાના ધણીનાં ઘર છોડી જવાજોવી એવકુશાઈમાં જો કાષ્ટ ફરે નેની હયા કરવી જોઈએ. ગુસ્સાના આવેશમાં આવેથી તે પરણેતર તેમ કરવામાં પોતાનો દમેકનો દક બેલ છે, ખાર માં ખતરો પડે છે, અને સંસાર તેઓ વચ્ચે ચાલી શકતો નથી દીકરા. ને ગુલાં જેવી એક બાહોશ અબલા એમ દોરવઈ કેમ દરો તે માટે હું તો અજબ ધાકું છું.” પીતાંતુ બોલવું સાંભળી લીલી તો ચુપ થઈ.

આ તેઓની વાન બીત કાણુને માટે થતી હતી. તે નવલ સમજ શક્યો નહીં. પોતાના સસરા ને લીલની ચુપડીદીથી કંઈ રાક જાય તે ખાસે તેણે વાન આગલ ચકાવી.

“પણ તેઓ વચ્ચે શું પંચાતી હતી ?” તેને માલમ ન હતું કે એ સવાલ પુછી તેને સજ્જત આશુ હતું. લીલી ગભરાઈ ગઈ નવ-રોજ ખી અજબ થતા બેલા.

“મારા વિચાર પ્રમાણે તો દીનસા ખંખા-તાનોજ વાંક હતો અને તે એજ કે એક ચોક્કસ દોસ્તદારો અને ગુલાંનાં સગાઓમાંના થોડાંક જે તેણીને મળવા આવે તે તેને ગમતું ન હતું જ્યારે ગુલાં ખીચારીની દાલત સુડી વચ્ચે સોજા-રી જેવી થઈ અને દરરોજની પંચાતીથી કંટાળી

તે દીનસા મામાને મામાને ત્યાં જઈ રહી ને તેવજો પોછી મોકલી હતી તે પપા કરેજ ત્યારેજ જણ્યું ” લીલીએ એવી રીતે ખુલાસો કીધો કે બેઉને સમજ પડે.

“પણ તેમાં કંઈ દીનસાહનો વાંક હતું જોતોજ નથી એક ઉઝાણી પરણેતરજ પોતાના ધણીને છોડી જઈ શકે છે પણ સત દીનનો તેનાં અંતઃકરણનો પરતાવોજ તેને માટે પુરતો થાય છે પણ ધણીયાણી વચ્ચે એવો કુસંપ થવા દેવાજ ન જોઈએ. ખનતાં સુધી નાખતી કરીનેજ ચકારી લેવામાંજ કહાપણ છે દીકરા. ને તું તારી માયનો દાખલો યાદ કરી શકિત નથી કે મારા આકળા રંચમાવથી તે કેવી કંટાળી ગઈ હતી છતાં તે કેટલીક સંતોષીને સુખી દીસતી હતી. ગરીબ મારી રતન. હવે અને તેનો પરતાવો ધણોજ થાય છે. ને હું છંછુંછ દીકરા કે તું ખી તારી માતા જેવી માયાળું ને આંત સ્વભાવથી તારા ધણીને સુખ આપે ” આ વળી ખીજો આવલી ખીજો આડકતરો ફટકો હતો.

હવે લીલીના બાપતું ધ્યાન પોતાની પરણે-તરની યાદથી તેની મોટી સગી શોધવામાં શેકાયુ જે લગણી પ્રેરંટ દાખલ લેલીને દારાશા મામાં તરફથી મળી હતી.

“તારી માયની સખી કયા ગઈ દીકરા ? તે અહીં નથી દંગાવી ?” તેવજો આસપાસ જોઈ પુછ્યું. લીલીએ તે સાંભળી પોતાની નજર બીંત પર ટંગેલી સખીઓ પર ફેરવી પણ પછી તેને યાદ આવ્યું ને દુર્ત બેલી ઉઠી. “પપા તે સખી તો જમવાના એરકામાં ટાંગી છે. તે તમે નથી જોઈ, પણ ચાહો તમે અહીં શું બેસી રહ્યા છો. મારી સાથે ઘેર જોવા આવો બાગમાં ફરો, તમેલામાં થોડાઓ છે તે જોવો, ને પછી તમે શું ધારોજ તે મને કહો ” એમ કેદની નવલને ગુણચુપ બેઠેલો જોઈ તેના ગમ ફરી “ચાલોની નવલ

દીપર તમેથી આવોની કરતી આપનો દાધ પડી તે મોટો હોલમાં નવલના લગન પર દેરતો તરની બેઠ વગેરે ખતાવતી, હરતી રમતી તે દરવા લાગી, આ વખતની લીલીની ચાલથી એમજ ધારી શકાય કે તે ત્યાંની બહુકની રહેવાસણુ હતી. નવન પોતેથી તેનો રીનથી અજ બ થયો. અસહ લીલી જોને પ્યાર છતરા હળ રોને ભોગ આપવા તે રાજી હતો તેને આ લીલીમાં કંઈ થયા દરક લાગ્યો નહી.

સીડીંગ રૂમમાંથી થઇ પહેરાશાઓ વાસ્તે રખેલા ઓરડામાં વાતચીત કરતાં ઓરડાઓ ફરવીને જનસાવતી, તે બંગલને નાકે તેને લઇ ગઇ કે જ્યાંથી બાગમાં જવાનું નાગરીક હતું ત્યારે હોપની પાસેનાજ સુવનો ઓરડો જે નામ વાપ તો હતો તે અને તેનો ઓરીમ રૂમ ખતમાવવા લીલીએ ખસ માંરી વાળું પશુ તેના પીના વધારે ચુર દના બધું જોતાં નહી એવ માં આગવથી બાવાએ ધન ખેચ્યુ

“ હવે આપણે અંદર પાછા જઇશ કેની ત્યારે તે સાહક બનસાવથ પશુ હવે તો આ બાગનો દરવાજો આગ્યો.” ફરી વાત હાવતી તે બહાર નીકળી. ફરતરી, દોડ દાહસ સમર દાહસ વિગેરે જોતાં ફરતાં સુંદર કુલ ફલન કપાશઓ, વચ્ચે વાત કરતા જોયાર પડી સુધી અને જમનાનો વખત થઇ ગયો. લીલીએજ તે પરથી ધ્યાન ખેચ્યું.

“ ચાલો પપા હવે જમના જમણે પછી ચાલ પીને તમેલામાં થોડા જોવા જઇશું ” અને તેઓ સપલા બંગલાની પાછલી સીડીથી અંદર રાખવ થયાં. જે એમું હતું તેથી ખુશ નવરોજી રોના નવલના ઉચ્ચા દેરડ રીખથી ખુશ થયા હતા.

આજુ ખુશાય પમાર થયું અને તે પછી નવરોજી બાવા આસપાસ લેવા અલેક્ષાને તેટલાં નવલ પોતેથી ખુરો થયો ફરી ખુશાત

પોતાના ઓગ્રમાં બરાબો ત્યારે લીલી પિતા ને સાથે આપવાનું બાઇયું તૈયાર કરવા પડી હવે કશી ચિતા હતીજ નહિ સમજું સહેલા-છથી પમાર થયું હતું જે ત્રણ ચાર કલાક બાકી હતા તેમાં કંઈ બીહવાનું નહતું.

ચાડ પીના પછી ફરી તેઓ બાગમાં ઉતરીને તમેનામાં રખેલા સ્વારી કરવાના થોડાઓ, સરતનો થોડો, મોટરકાર વિગેરે જોઇ તે ખુશાજ સતોષથી ખુશી થતા હતા તેમની દીકરીને દરેક રીતે સુખ તે આપતો હતો. બાડશાહી રીતે તેઓ રેહતાં હતાં. તેની કમાણ હતરોની હતી. વળી તેઓ મોજાકા હતાં એટલે સર્વ સુખ તેમની દીકરી ભોગવની હતી ફરી તેઓ મમાર સુખી અને નચિંત થયા જે અધવા નેપને કાને આવી હતી ને બોડી હતી એમ તેવજ જોઇ શકયા.

સાંજના એકાએક વાદળ થઇ આગ્યું અને વરસાદે પૂરે જોમમાં નંખાવવા માંડ્યું એટલે નવરોજી જવ એ લીરી જે તેમને મુકવા તૈયાર થઇ ઉભી હતી તેને સાથે રૂઇ જવા ના પાડ્યું. જોથી બંધ મોટરમાં તેમને લાવકની દરેક સગવડ વચ્ચે નવને તમને હોનથી ભેમાડયા અને પછી પોતેતેમને મુકવા સથે ગયો હંમેશની રીત મુજબ તે લીલીને પ્યારથી સુખન કરવા ગયો. તે જોઇ લીલી સહેજ પાછળ ફરી ગઇ જે જોતા નવરોજી બાવા લખા હતા એટલે લીલીને ટુર્ન યાદ આ વ્યું ને ને કારણથી તેણીએ પોતે નવલને પ્યારથી એક સુખી ફરી.

રૂમમાં તેમણે પોતાના જમાડીના બહુ આભાર માન્યો, પોને તેમનો સંસાર અને રિયની જોઇ ખુશ થયા હતા અને એની રીતે તેઓ સદા સુખી ને ખુશાગ રહે એની દુવા તેમને ઉચ્છી નવલને પ્યારથી બેડી હર્ષના આમુઓ વચ્ચે તેવજ ઘુંગ પડયા,

હજારો વિચારો વચ્ચે નવલ પાછો ઘેર ફર્યો તો પશુ તે સુખી હતો. ધણે વર્ષે એ ખુશાલી તેને લાગી હતી. લોકો તો પોતાને ઘેર મણ-હશે એમ જ તે ધારતો હતો કારણ કે જે કમાઈ તેમો રમ્યા હતા તે પુરી થઈ હતી અને હવે કાલથી તે ફરી એકમેલ જીંદગી ગુમરનાર હતો એજ ખ્યાલે તે પાછો ઘેર આવ્યો હતો, પણ તેને અભયથી વચ્ચે જોયું કે બંગ્લો જેવો ને તેવો રાશનીયી ઝગઝગતો હતો તેનું અંતઃકરણ આશાથી ધપકવા લાગ્યું. મોટરકારના અવાજથી લીલી હોલમાં આવકાર દેવા સામે આવી.

“કું તમને છેલ્લી સત્રામ કરવા માટે યોખી, નવલ” ને તેણીને લાચ પકડી તેના મુલાખી મોઢાં ગમ મોઢો હતો ફરી તે સડેજ અવકાશો બોલી.

“એમ છુટા પડવાની કંઈ અગત છે વાર ?” નવલે તેણીને પોતા ગમ ખેંચી પુછ્યું સડેજ આનાકાની પછી તે પાસામાં જરાઈ ઉભી ને તેજીને મનથી સર્વથી સુખી પડ્યો હતો.

“પપાની શીખામણ સાંભળ્યા પછી વહાલા નવલ, અને લાગેજ કે મ્હારી ચાલ લણીજ ખરાબ હતી. તમે અને મારું કરજો ?”

અને તેની છાતી પર મારું મેરી તે બે અખલાર રડવા પડી. અને એ રીતે તે જુદો પડેલા વર વદુ એક થયા. બુદા નવરેજ પોતાની એક મુલાકાતથી શુ પરિણામ નિષ્ફળની શક્યા તે જાણી શક્યા નહોતા અને એજ મુલાકાતથી વર વદુ વચ્ચે લાગેલુ ધરણ હુદી ગયું હતું એમ નવલ હંમેશા દસીને પોતાની બાવડીને ચીડવતો હતો.

તેઓ સર્વ રીતે સુખી છે અને તે સુખમાં નવરોજ બાવાના કામળથી વધારો થયો હતો. તેમના સુખી સંસાર માટેની તે મુખાર બાડી દર્શાવે દિલે લખી હતી.

મુખનો સરદાર !

છટ્ટઈન્ડયન રેલ્વે પરનાં એક દેથી સ્ટેશન માસ્ટરને એવો હોકમ આપવામાં આવ્યો હતો કે સુપરીન્ટેન્ડનાં હોકમ વગર તેને પોતાને મન મુજબ કાંઈ પણ કરવું નહી. આ સ્ટેશન માસ્ટર જરા અકકલનો ખાં હતો. હવે જન્યુ એમ કે એક દીવસ એક વાલ ત્યાંનાં પ્લેટફોર્મ પર તાસી આવ્યો અને લાંબા કન્ડક્ટરને બેળન કીધો. સ્ટેશન માસ્ટર કાંઈ પણ બચાવના ઉપાયો લેવાના હોડી તાર ઓરીસમા ફોડ્યો અને સુપરીન્ટેન્ડ પર નીચે મુજબ તાર કીધો.

“સુપરીન્ટેન્ડની ઓશીત, કલકન્તા. પ્લેટ ફોર્મ પર એક વાલ છૂટી આવ્યો છે. કન્ડક્ટરને મે નંન કીધો છે. શું કરવું તે તાર થી જણાવજો.” સીક્ષા.

નહિજ માન્યુ.

‘મારી મુનાહને બહુએ સમજતી પણ હું એ બે સીલુ બાંધડું જરાખી નહી સમજાયુ આખરે જ્યારે મારી તેહમી મેમેરીયાથી પટકાઇને કાંટરેનું કાંઈ વળ્યુ નહી ત્યારે રામ સ થઈ અને પટાવવા લાગી મદિને દવાને ધીયારો ધીયાંબા બોમો પછસા ખરચવા તેને અલે તણ લાગમમાં મારી તેહમી હુશીયાર થઈ ગઈ. અજબ રામજાણુ હતો પામઆંબા હંમેશા રાખુંજું. તમે સમજ્યાહે? જરૂર એક બાટલી રાખજો.

PAINKLER IS THE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome cramps, cold, diarrhoea and other similar bowel complaints, Try it and you will obtain quick relief from pains.

કમાલ કરતા ઘોડા.

લખનાર—માણેકગાદ દી. મીસ્ત્રી.

ને માણસોના ધધો મેટે બે જો જાનવરો સાથે વખત કઢાડવાનો દોષ તેઓમા થોડા ધણા જા. પરી યુગ્મો આવે છે, તે એકે મુશી કે તેઓ ને જાનવરોમા વગતા દોષ તે જાનવરો અકરને ને મુખોધાવે છે, અને બરા તથા ખુશા હોય છે. એકે કરે છે તેમ, તેઓ પશુ અર ને કદા તા શિખે છે કે નાંકો પછી મેના અરામ્ને કદા તમન છેતરી પશુ સહે છે એક નર કે માદા માથે અવાળો કઢાડના બીજો કાગો જવા પશુ દોષ ત્યા થા તે આજાજ કામગી નાસી આવે છે આ જા જાતમા મી. ૧૧૧૬ વાદિન નામના એક છે મે ને ગોથોતો દાખો જાણવા જોગ થા પડો તે ની કામનો એક છે કરો વા. કુદિત ખેરોમા મધમાખે સથે રમવ મા એકો નો વખત પસર કરતો હતો કે તે સગવળ મનમાખ જોવે જ થોને દુધ મોઢો હતો હિન ગામા મધમાખા સુગ પડી ને હપાયા કરે છે તા આ હાકરો અ જા શિખા થો મહીની નજદીમા પડો રીને દિશામા કદા તો હતો પશુ વિન થો આજાજ તે મધમાખ જોડો હાકો ની જાત જો અ જા કદાડ તમા મા મધમ ખીઆની પુડે તે દેડો અને તેમના જોડો "સીકે સીકે" આજાજ કદાડો તમનો સાથે એ મેર કુદા મરના દરેક જાન તો મધમાખ તે પડ ડોતો અત તમનુ મધ ખુસી સજી તમને મારો ના ખતો. અતી રીને તે હાલરે મધમાખોને પડખો દોતો, પશુ મધમાખે એ તો રહી કે દેડો જાડો દોતો તદિ તે મધમાખે નીજી ધજી દરાનગની

આતો, તો પશુ મધમાખ તરીકેના અવાળો કે દાડવાની તેની શકતિને લીધે તેઓ તેને હરગેજ ઈલા કરતી ન દોતી

સુદ્ધ મધમાખ પોતાને સર્વેથી શ્રેષ્ઠ ગ્રામ વતનો માણસો કાવો કરે છે એકે જાનવરો સાથે રહી તેઓ જાનવરી બોલી શિખે, કે જાનવરી યુગ્મો ની નકલ કરે, તેમા નવાજ નહી, ભેકિન મા જુસો સારો રહી માણસો માથે જાનવરો પશુ લખતા વચના શિખે અને વિચાર શકિત ધરાવે એ ખચિન હેરન પમાનારી ખાના લેખાવ આગળ કામગી અને વાગા વિરે બેલી મથો છુ. આ ને ઘેડની જાતન દાષ ધરીય થોડા વખતની વાત પર ખચિન ખાતેના હેવર દેનસ નામના એક કેશવાસી થોડા સમયથી તેના માથેકે હેર વેન એસ્ટેન તરફથી કરવામા આવેલા કાવ ત્યા ના વર્તમાનપત્રોએ બોગ મણી દસી કઢાડવા દના ખર ખેડુ જાણવાની લોકોની જાણસા ઉચકેર વાધી તે દરામા કેટલું વચ્ચુ છે તેની તપાસ કરવા મટે એવા ધરખમ અનુમતી આજરદાર શુદ્ધથી નું કમીશન નેમવામા અગ્યું હતું કે જેમના અપસપાત પછા માટે કોણ જરાખે આ જગી કરી રહે નદિ આ અનુમતી એએ જ હેર પાડેના ગિયેટ હારથી જણાવ છે કે, દેનસ ને વચી રહે છે તે ચક્રે વચી વચના એક હોદરા ને જેવ આવે એમ છે તે થોડાએ પેતાની રરતન વિચાર શકિતથી તેટલું જાન મેગથુ છે. તેને વિચારિત રીને મનની કેગવણી આપ.

વામાં આવી હતી, અને તેના માલેક તરફથી કોઈ પણ રીતે તેને જવાબ આપતાં એશારો કરવામાં આવેલો કમીશને જોયો ન હતો. મંગળ વાર અઠવાડિયાંમંતિ કેટલામો વાર ગણાય એવો શરૂઆતમાં સવાલ પુછવામાં આવતાં ધોડાએ ત્રણ વખત જમિન ઉપર પોતાની પગની ખડી ઠોકી હતી. એક વખતે આખ આગળ ધડીઆલ ધારવામાં આવતાં તે બારીકાથી જોઈ તેને અગીયાર વખત જમિન ઠોકી હતી અને તે બરાબર હતું. તે વખતે અગીયારને ત્રીસ સેકન્ડ થઈ હતી. એક વેળા ફર્માવવામાં આવતાં તેણે એક ટોળાંમાંથી લશ્કરી પોશાક પેહેરા આવેલા અમલદારોની તથા બાલુઓની સંખ્યા જુદી ગણી કહાડી હતી. તેમજ તે ટોળાંમાંનો સહથી ઉંચો તથા ખટકો આઠમી પણ ખતાવી આપ્યો હતો. જે શેહેરનાં નામ તેની આગળ દેવામાં આવે તેની જોડણી તે કાઠ્ઠી બોડના અક્ષરનાં ટુકડા બોડવીને તે કરી ખતાવતો હતો, લોકોને તેઓની તસ્વીરો ઉપરથી તે જાણણી કહાડતો હતો, રંગો નીરખી ચકતો હતો, અને એવા તરેહવાર પ્રાક્રમ તે કરી ખતાવતો હતો. એવીજ શક્તિ ધરાવનારા મહમદ અને ઝરીફ નામના ખીલ બે અરબ્યન ધોડાઓ સૈન્ય પૃથીઆમાં જણાય છે. કાલે કરાલ નામ ના એક સ્કુલ શિક્ષકના આ ધોડાઓ છે. તે ના હાથ હેઠળ ચાર વર્ષ સંખી શિક્ષણ મેળવ્યા પછી આ ધોડાઓ જર્મન ભાષા સમજતા જણાવવામાં આવે છે. તેઓ લાંબી અથવા નાની રકમોના સરવાળા, બાદગાકી આદિ ઝડપથી કરે છે. એક પાટ્યાંની ઉપર એકવાર ૧૪ તો આંકડો લખવામાં આવ્યો કે ઝરીફ તર તજ પોતાના જમના પગે છ વખત અને ડાબા પગે ચાર વખત જમીન ઠોકી હતી. આ આંકડાઓને ફેરવી નાખવાકહેતાં તેણે ઉપર મુજબ પણ ઉલટીજ રીતે પગ ઠોક્યા હતા. “શબે તારીખ કંઠ ગલે” તો તેણે બરાબર જવાબ આપ્યો કે “રજીસ

મી.” અક્ષરોની ટીપમાંથી ઝરીફ નામના અક્ષરો બાહરે કહાડી તે પોતાનું નામ પણ કહી આપતો હતો. એક વખત મહમદ ધોડાની આગળ આપ્તો મુકી પુછવામાં આવ્યું કે તેમાં કોણ દેખાય છે ? તો ધોડાએ “આઈ. સી. એચ.” શબ્દો દેખાડ્યા કે જે શબ્દો નો અર્થ જર્મન ભાષામાં “હું” કરીને થાય છે. એ બંને ધોડા પોતાની બાહોશી દેખડામાં અકેક ચીંસરસ હતા. એવી રીતની કેશવણી ધોડાઓને આપવાના અને તેના ધણીઓ સાથે વાત ચિત્ત કરવાના બનાવો તવારિખ ઉપરથી પણ મળે છે. શાહનામાંમાં જણાવતા મુજબ રયાવશે પોતાના મનુષ્ય આગમજ પોતાના માનીતા આરખી ધોડા બેઝોહના કાનમાં પડી તેને કેટલિકે શિખામણ આપા હતી, અને ફક્ત પોતાના દીકરા કએખુશને રવરી આપવાની તાકીદ કરી હતી. એક દિવસે જંગલમાં કએખશને પોતાનાં પુરાણા છૂન અને લગાવ બેળા જોતાંજ તથા તેને મોહડે પોતાનું નામ સાંભળનાંજ રયાવડનું મોત યાદ કરી બેઝોહ બે અખત્યાર રડી પડ્યો હતો અને કએખુશને વરત પોતાની પીઠ આપી હતી. યુનાની શાયર હોમરે, એકિલીસને બે ધોડા બોલેલિઅસ અને ઝનથસે સાથે વાત કરતો જણાવ્યો છે વળી ઝનથસને એકિલીસ સંગાથ યુસ યુસ કરતો પણ ચિતાર્યો છે. વિસ્તારપૂર્વકમાં લખવા પ્રમાણે પોતાના સ્વારને ખરો માર્ગ દેખાડવામાં ધોડા એકકો હોય છે, જે સારી જગ્યાપર વસવાટ કરાવવામાં આવ્યો છે તે સુધ્યું યાદ રાખી વફાદાર રહી કાંઈખી ધારિતિ યા ફિકર વગર યા હોમ આગળ વધી પોતાને પ્રગતિ મોજ અખાડવાને હેકટરે પોતાના મયન, હાપ, પોહાર્ગસ અને લેપસ નામના ધોડાઓને શેકાર કરવા જવા આગમજ ઉસ્કે સ્પર્શિ દતા. ધોડાઓ જોવાની શક્તિ પૂરુ ધણી તોલણ હોય છે નિ.દે.સી કહે છે કે ફરતમના રખસ સાથે કાળો કપડોય પડેલા એવ જુ પુણુ વનક રાકતો હતા. ધોડાની જોવાની શક્તિ, નિશાની, મન દેવાળ, અસીલક, મના તપાસે એક જુદાજ જોવાની શક્તિ પડે છે,

કાંઈક વાંચવાબેગ.

હાંડી-“ હાંડી કરતાં વધુ સરસ ફોલ્લ
કાંઈ નથી. પણ તે ક્યારે કે જે હાંડીમાં પ્રેમ
રૂપા ખુશાળી સામેલ હોય... અને તેજ
રૂપા હાંડીની ફોલ્લથી મારપુર છે કે જેને
પેલાની હાંડીની ફરતે એક એક સંપૂર્ણતાથી
જાળી છે. અને તે બીજાએ હાંડી મોડી અસર
કરવાની કળિ મરણ છે ” રસડી

હાંડીપર પ્રેમ-“ મને તેની ગીત
હાંડી ફોલ્લ પછી તેને ગદે. અને તેથી મને
તેની એકાંત મુખીમાં પણ પછા કાઢે. રાંત,
ખુશુખા ખુશાળી આપનારા માલમ પડી શું
કામ હાંડીમાં નિરાલ વાત હોઈ જે સુખ પેનાના
તેજની ફરતે મરીન મુખાના ઠાપામાંથી
અંદર મોઢા છે તેજ સુખ અને તેજ કારતો મેઢા
કારતવના મેઢેવની જાડીમાં ફાળત થાય છે. જે
અંતઃકરણ માણસની બધી હાંડીને. રજવર
છે તે જેમ એક રસને આપેલા જાળની મરણે
તેમ એક કરતો મજામથી સેજવર મેઢે. ફોલ્લ-
માં પણ મરણ છે. તેથી જ ફોલ્લ, એક દન
મન-હાંડીપર પ્રેમ પાડતો રાખસ-પે. રાખ
મુખામાં મેઢે. રાખી છે તેમજ તરવા પેલાના
ખાંડમાં મુખી દેવ તે કામદ છે ”

કાંઈરી આરાધ-કપરે મજાસના વિષય
“આધા કપરે” છે તે આધાકો આધાકો જનવા

મારે નથી. આધા જાહે વધાણ છે જેને આપણી
મેઢનતના દસેસાથી મજાસની મેઢા છે. પરંતુ
મજા મજા મજાને તે વધાણમાં ફાળત થાય છે
અને દેવેમાં મારાતું મુખી જાહે એવા ફાળતમાં
જાડી પડે છે કે તે કિનારે મેઢેવા જાહે. ફોલ્લ
કાંઈ પણ ફોલ્લ એવું મજા નથી જેમાં કાંઈરી
આરાધ ન મેડી ફોલ્લ કાંઈ પણ આરાધ એવી
નથી કે જેમાં વધાણ જાડી થકે નથી ” બીકર

મનુષ્યની પાંખો-મનુષ્ય જે નીતની
પાખો મજાસની આ મારી. પૂરવાના ઉઠાણથી
જુવની પા ઉડી થકે છે. તે પાખો તે અપેક્ષા
અને સાકાષ છે; આપણા વિચારમાં અપેક્ષા
મેઢા અને પ્રેમમાં સકાષ. અપેક્ષાથી જ મજાસને
જાળી સાગ છે જ્યારે સાકાષથી તેની તર
વધા છે-કેમપણ.

ખામી-“ અરે વામેને વામે વે. આપણે
હાંડીની ફોલ્લ જાહે ખામીએને વર મુખારે
મજા રી જાહે. જાહે અને તેમજ એક દિવ-
સમાં મુખારી ન. ખામીની ઉમેદ રાખે છે. અરે
જે આપણે જ હાંડીની ફોલ્લ મંચરતા અને
વજાની કુંડો જે જાળ વ કાંઈ આપણે તે મેડી
મુખ રાતઃ જાડી દાખે અને ફોલ્લ તેમજ
મુખારી મજાસને-કાંઈ

એમાં શું ફરક છે?—એક માણસને ગદસ્થ થવા માટે ઘણું જરૂર છે કે તેનો જપાવો પેતે બસો માણસ હોવો જોઈએ. પણ એ એક માણસ ગદસ્થ હોય તો તેનો જપાવો કે જપાઈ કાણુ હતી તેની કશી ગરજ નથી ”—મેકડોનલ્ડ

શું પસંદ કરશો?—જે તમેને પસંદ પડે તે કરો અને નહીં કે દુનિયા જે કહે છે તે માટે આમીન આમીન આમીન બોલો અને તેને પસંદ નહીં કરો ”—રતીવનસન.

સાચો પુરુષ—“ ખરો સાચો પુરુષ તેજ છે જે સત્યતાથી ચાલે છે અને કોઈ પણ સંજોગમાં કોઈ પણ વખતે પોતાના નિયમ પ્રમાણે ચાલે છે અને હમેશા ચાલેલા તૈયાર છે ”
કારનાઇલ.

વખત.—તમે છાંદગીને ચાહો છો? ત્યારે વખત ને ના શુભાવે કારણુ વખતથી છાંદગી બની છે ”—ફેક્લીન.

ખરી મજાહુ “ છાંદગીની વિચિત્ર દસ્તીમાં જે કાંઈ પણ ખરી મજાહ હોય તો દુઃખની વેળા હસવું છે ”—

આંધળો—“ આકાશ ઉપર ઝમક ઝમક કરતા ખુબસુરત તારાને નકલવાની ફેક્ટરી વેઠમાં આપણે ખુબી જાહેર છે અને કે આપણા પગો નીચે ખુબસુરત સોરમદાર પુલો વેરવાળેર પડ્યા છે. બેનથેમ.

છાંદગી—આપણું છાંદગી ખુદસ્તની ખુબ સુરતી અને માનવત્વી મોટાઈ શોધવા માટે સુઝાફરી જેવી છે, અને જે તે આપણે રોાંધે અને જરૂર આપણુ એક દીન તેને રોાંધાશું તો ખુદ ને રોાંધવા ખરબર છે. ખુદ તેના ખુદસ્તમાં મળી શકે છે. અને હું ખુદને ચાહી શકું નહીં જ્યાં સુધી તને પડેલા નાનખાઈમધમાં ચાડું નહીં

ખુશી કર

પક્ષાંકાં એકી મક્કા હે, ખાના વ ખિસાના કુખે ઠા દાસ રોડી, નંગેકો ઓરદાના;

સમ. દસ ધડી ઉરાલો જે તુજકો હો ઉરાના ગાંધેશ દિર ઇસ ગલીમે, તુજકો નહીં હો આના; દિલજી ખુરીક ખાતર ચખ દાસ માલ ધનકો ગર મર્દ હો તો આઘક, કવડી ન રખ કફનકો. જીસને એ ઝર દીયા હૈ, શીર વોહી ધનબી દેગા માલો મકાં હવેલી, બાગો ચમનબી દેગા; છતા રહેગા જખતક, ખાનેકો અત્રબી દેગા મરે જખગા તો વોહી તુજકો કફનબી દેગા; (નજર)

પુરાણ.

હો. રવીંદ્રનાથ તાગોર જેઓએ ‘ નોતલ પ્રાઇઝ ’ મેળવી હિન્દના નામને જગ આઘકાર ધ્યું છે તેવજુ શ્રીકૃષ્ણીના સુનંદ અભ્યાસી છે. પુરાણ ને સા શારં દસ્તી ધરાવે છે. તેનું મુળ શું? રિગ્વેદ એ સવાજ ઉપર તેવજુના પુસ્તકમાંથી. હું જે વિચાર તારવી શક્યો છું જે અત્રે રજુ કરું છું. જગતમા પુરાણ દસ્તી ધરાવે છે તે શા શાર દસ્તી ધરાવે છે એ સવાલો આપણને આ સવાલો ઉપર લખ જાય છે કે માણસ અ પુણ્ય કાં છે અને ખુદ તેની દસ્તી શું છે. જેમ દરયાને કિનારો હોય છે, જે વગર તે દરયો કરવા તરીક કહેવાઈ ચકાય નહીં, પણ તેથી દરયો શું છે તે સવાલ કિનારામાં સમાઈ જતો નથી પણ શું કાર્ય કરે છે તેમાં સમાય છે. તેમ પુરાણ માટે તપાસ કરતાં ઉપર આપણે જે બે સવાલો પુછવા છે તે વાજબી નથી. એટલું પુછવું જસ છે કે પુરાણ માણુનું સેવક છે કે નહીં? માણુસ જ્યારે પોતાના હૃદયના ઉંઘાણ માં જાય છે તા તેને માલમ પડે છે કે અપુણ્ય દેખાય છે તે તો માત્ર સંપુર્ણતાનું અગટવું છે. જે કાંઈ બધ્યાર લાગે છે તે તો હમેશા છુટવું છે અને એક મહાન સંપુર્ણતા તરફ જવા કોરીસ કરે છે. આનંદ પોતે કાંઈ દસ્તી ધરાવતો ચાજ છે. જ્યારે દુખતો માત્ર એક સ્થાન તરફ પુગવા પ્રાધણ છે, માણુસ જાત ઉપર

કાવ્ય માળા.

કવિ—સવાનીશંકર નરસિંહરામ

નશિખનાં નખરાં.

(ગઝલ.)

હાશે ચણાવી હુવેલીઓ, મનમાનતાં સુખ માણવાં;
મરડીથી સુતો મશાણુમાં, નખરાં જુઓ એ નશિખનાં.

(૨)

દરિઓ ઝાળંગી દાડીઓ, રળવા તણા રથવાટમાં;
દરિયા વિષે તે કુબ્રીઓ, નખરાં જુઓ તે નશિખનાં

(૩)

ભણતર સવાની બહુ ભણ્યો, ઉભગરાથી ન ઉંધીઓ;
પરિણામમાં સ્વર્ગે પડ્યો, નખરાં જુઓ તે નશિખનાં.

(૪)

મોટાં કર્યાં મહા મહેનતે, દહિં દુધ પાઈ દીકરા;
માખાપને સુકી સુઆ, નખરાં જુઓ તે નશિખનાં.

(૫)

બોજન કીધાં નહિ ભાવતાં, ખવરાવ્યું નહી ખાંતથી;
બોરિંગ પડસતા ભુમિપર, સુતો નશિખે રાખ થઈ.

(૬)

સુતો રૂપાળી મેજમાં, સુખપાલની કરી સાહિબી
સુતો પછી સમરયાનમાં, નખરાં જુઓ એ નશિખનાં.

(૭)

વસતો હતો વસ્તિ વિષે, સંબંધીઓના સંગમાં;
અથગાય છે તે અરણ્યમાં, નખરાં જુઓ તે નશિખનાં.

(૮)

પરિવારમાં ધરી પ્રીતને, સુખ માનતો સંસારમાં;
સુખડાં ગયાં એ રામુગમાં, નખરાં જુઓ તે નશિખનાં

“તસવીરે જોહાન.”

લખનાર—“હરમીસ.”

આસમા તરફ જો દેખ રહ્યા, બહા કયા રગ નચે નચે !
 જમી પર વાળ કદમ ભરા, બહા ભરે હૃદયે દર નચે નચે !
 મુક્તિસે હાલ પુછ રહ્યા—કહો ! કયા મુતુ કોઈ કયા કહે !
 દાનાઈએ દમ ભરે ગયે—વે બહા ગયે જયા લાખો ગયે !
 દરિયા ફરસ પર કયા ઉછળ—મોતે રહે નચે નચે !
 ગીરદેશ ગમનમે ઘેરે હૃદયે, કયા લાગે સમજમે ઢગ નચે !
 રસમ રવાને ઉડ રહે, લાખો ફરીબમે વાહ નચે,
 ઇમાન કસમમે આ રહે, સીનેમે દમ નચે નચે !
 શેરાન હુવા આફતામ, અગરમ તરફસે નચે,
 મગરેજ તરફથી કુવમે રિખનાયે રગ નચે નચે !
 આદમ દિખાતા હૃદયે એહ, પલકમે રગ નચે નચે
 દેખ રહ્યા ! ખામેશા હુ ! કયા રગ નચે ! યા આખો નચે !

દુ-ખાર્માં કેવા રંગો આની રહ્યા છે, કેવા લખના સજ્જકારા ઉડી રહ્યા છે (૨) જો દાનાવશી કાષ્ટ વાતની જાણુ માગુ તો ત્યાંથી કેવી તનાહનો મતનમ સામનુ છુ અને આખેરતો જેવો દાના-કમા પશુ દમ નરી ત્યાં દતા તેઓ પશુ જ્યા ખીજ સિધાયા ત્યાં ગયા છે અને જશે દરિયાના પછી મિમાન આ જગ સગરમા કેવો દેખાવ ઉછળી રહ્યો છે ! ૪ આગલી રાહ સીનોએને જ લે કાષ્ટ અજમ તરાહનો મામનો આવી રહ્યો છે સર્વ જ્યારે સહવારથી સર્જની સ્વરીમા એક રગ દેખ ડનો સીધારે છે, જ્યારે આદમી પલક પલકમા અજમ રંગમાં બદલાય છે ! ને સધળુ જોતને દિનથી સિધારે છે કે “શુ રગ નુવા છે ! યા ખારી આમે !”

રાગ—કાશી.

સાંભળ સજ્જન વીરાંતે, વદે જગ કારણ પુરાણ;
 ખરું જોડું સૌ જાણે, ઈશ સર્વે પરમાણુ—સાંભળ-૧
 જાણે સઘળા ગાણા ખરા, વિષ્ણુ બ્રહ્મા શીવ;
 વિષ્ણુથી થયા શીવ કે ન, બ્રહ્મા સાથે દ્વિય;
 નાસ્તી કમળમાં સંન્યાસે, બ્રહ્મા તું માનવી માન—સાંભળ-૨
 સરજી બ્રહ્મ દીધી આજ્ઞા, કર સૃષ્ટી ઉત્પન્ન;
 ધરી આજ્ઞા શીરે બ્રહ્મા, અર્પે આપનું તન;
 માનસીક કીધા મુખ્ય રે, બે જાણે તું જાણ—સાંભળ-૩
 મલ માનુષી તેમની જાણે, સઘળે વ્યાપી આંહી.
 બ્રહ્મા સૌનું કારણ તેમા, વિષ્ણુ મુખ્ય તાંહી.
 મલ પતિ બ્રહ્મા માટે રે, આ કારણથી માન—સાંભળ-૪
 વિષ્ણુથી બ્રહ્માદીક માટે, વિષ્ણુ સાથે એક.
 બ્રહ્માથી ઉત્પન્ન સૃષ્ટિ માટે, સર્વ જોડું અનેક.
 વરે ઈશ્વર માનુરે, પથી વીજ સાચા જાણ—સાંભળ-૫
 નથી કો કહતું ખરું, “કે જોડે ખરું થાય.”
 શરે સર્વ સાચું વળી, એમાં કંઈ ન જાય.
 માટે જોડ ન રખે, નગીન ઈશ તું પરમાણુ—સાંભળ-૫

❧ કવિ અને કવિતા. ❧

કવિ—

(સોરઠા)

કેમ કવિતાં બાઈ, રૂદન કરોછો કારખું,
કહો હકીકત ગાઈ, અતર પડદા પરહરી.

કવિતાદેવી—

(દોહરો)

કુઃખીઆરી જડશે નહિ, મહિ પર મુજ સમાન,
માન લવના રઝળી મરં, કવિ કયન ધર કાન.

(મનહર)

કાવ્યે નાખતી નિશાસ, વટે વેણુ કવિ પાસ,
ફરેછું ઉદાસ, ઝાળ કટીલ કરાળથી,
મનમાં મુઝાઈ મરં કવિ, હવે કેમ કરું,
રણું હું તો રાતે દીન, બહુધા બળાપથી,
મળે ના મુદલ માન, આપે લોક અપમાન,
રાંકની સમાન, મને મુકી છે રખડતી,
નયા કો કદર બાણ, પુરી છે નહિ પિછાણ,
એ થકી અધીક કવિરાજ આજ રડતી.

કવિતાદેવીને જોઈને કવિ કહે છે—

(મનહર)

(૧)

રૂપ બાળ, હંસ ચાલ, કેઠા માળ, કાન ઝાલ્ય,
લાજમાં વિરાજ લાલ ટીલડી ચળકતી,
કેડ કેસરી સમાન, ધરે કવિ નેત્રું ધ્યાન;
અંગનો સરદ વાન, ચપળતા ચાલુની,

રૂપેના અર્ધાર સાર, ઝાંઝરનો ઝમકાર,
 સોળે સજી રાણુગાર, રડતી હતી ખરી,
 ધંદની ધંદાણી જાણી, વદતી વિશાળ વાણી,
 ધંદ રાણી કોણુ જાણે આકાશથી ઉતરી.
 શાણા સરદાર યાને, લુપતિને ભેટવાને,
 ભમતો હું છુતળમાં, રાત દીન ભાવથી,
 કાવ્ય રસ કેને પાઉં, કેમ કરું કેથે જાઉં,
 ગાઉં કેના ગુણુ, લુણુ ખાઉં કેનું દહાવથી,
 ભાવ પુછનાર કોણુ કવિતાનો ભાવ થકી,
 મુલ આપનાર કોણુ હશે, મન માનતાં
 ભાળે છે ભંવાની રામ, અકળામાં રોજ આમ,
 ૧૫૫ વિષે રાત દીન, શોધમાં વિચરતાં;

ખરી વાત !

સંસારની જરૂરી ચીજ શું ?

મેનેજર—(કલાકને કે ને ઘેર જવાની તૈયારી કરતો હતો) કેમ વરસાદ પડેછ તે છતાં તમે છત્રી કેમ જુતી જાઓ છો ? કલાક - શું કરું સાહેબ. મેં એવોજ ટેકાવ કીધોછ કે એક છત્રી ઘેર રાખવી અને એક ઓશીસમાંજ રહેવા દેરાં. કલાક કંઈ અગત્યનું કામ નીકળી આવે તો બીજા વાઝ જવાનું નહીં થાય. હવે આપ, છત્રી તો હું સાથે બધ જાઉં તો બેઠજ ઘેર આગળ સામડી માપ.

તે-વદાસી; હું તને ચાહુ છું, અને તારે ખાતર હું પૈસા ટકા, પદવી કુટુંબ બધું છોડવા-
 તેણી-(ગમરાખતે) નહી. નહી. વદાસા એક જરાક થે.બો. તમે મારે ખાતર કુટુંબ છોડતો કારણ મને સાસુ જોઈતી નથી. પદવી, જે હાથના કરતાં વધારે ઉંચી મેળવી શકા તેમ હોય તો એ પણ છોડાવો. પણ પૈસા છોડતાનાં તેને તો વળગીજ રહેજો કારણ સંસારમાં આપણને બધી જરૂર છે.

सेयोनास!—

दानासेन!

सप्तमः—
मिस शीरीन.

ओक हंरी
वार्ता

सलाम—वहाला दानासेन !

"You go home through death to life, but I—I still must live;
On the threshold of heaven's love, oh love, can you forgive?"

નોકરે બાગનો દરવાજો ખોલી નાંખી માનથી તેને સલામ કરી બાજુ દડી ઉભો. ઝડપથી બગીચો પાસ કરી તે સીંદરી ચઢી ઓટલા પર ગયો અને ખુટ દહાડી પોતાને માટે રાખેલાં સ્ત્રીપરો પહેરી જાપાનીસ ઢબે આરાસ્તો. કીધેલા એક સુંદર ઓરડામાં દાખલ થયે અગ્નચખીથી કોઇને મળવા ઇચ્છતો હોય તેમ એભેર નજર ફેંકના ટેવલ પર બેંગ મુકી ઇઝીચેર પર લાંબો યજ્ઞ પડ્યો. પાંચેક મીનીટ સુધી પડી રહેવા પછી તે હડી બેઠો, બેંગ ખોલી અંદરથી ઓશીસને લગતાં ડાગજવાં દહાડી વાંચવા લાગ્યો. થોડા વાર વાંચવા પછી પેપરો બાજુ મુકી દબ તેણે એક આજસ ખાધી ગજવામાંથી પોતાનું મુનાનું ઘડપાળ દહાડી ટાઈમ જોયો. અને પછી મોટેથી હાંક મારવા લાગ્યો. “મુકી, ઓ મુકી,”

વરતજ ઓરડાને એક છેડેથી કીંમતી પડો ખીસાડી મુઠારે સન્તર અદાર વરસની એક ખુન્નસરત જાપાનીસ સ્ત્રી હાથમાં સુંદર કુસેનો કુમખો લઈ અંદર આવી.

“ઓ દાનાસેન, તમે આવ્યા કે ? હું દીવગીર છેડેકે હું અહીં હાજર નહીં હતી.” તેણી દરિને મધુર દલકે બોલી અને પછી ટેવલ પર મુકેલાં વાઝમાં કુલો ગોઠવવા લાગી.

મોરીસ તેણીને વદાલથી ટીકતો એક મીનીટ સુધી બેઠો. અને પછી એકાએક કાંઈ ચાહ આવવાથી બોલ્યો.

“અરે મુક, તું મારે ? ફોરન ઓરીસ વાળા કહેછ કે તેઓ મને પાકો ઇન્ડિયન મોકલનાર છે,”

એ સમય તેણી કુલો ગોઠવતી અટકી ગઈ, અને મોંકીને અગ્નચખીથી તેની તરફ જોયું. “ખરેખર ? નહી. નહી. તમે અહીંથી જાણો નહી. તમે ટોપીયો છોડી જશો નહી કેની ?” શીકા ન્દેશએ તેણીએ પુછ્યું.

તેણીને ગભરાયલી બેઠ મોરીસ મોટેથી હસવા લાગ્યો.

“વત્ત, પણ તે કાંઈ સદાનું છોડી ગયું કહેવાય નહી.”

“એટલે ? તે શું ?”

“ફક્ત થોડા વખત માટે લંડન જવું પડે. લંડન, આહ, મુકી જાન, સુંદર લંડન ચહેરનો જરા વિચાર તો કર.”

તે ખુશ થતો ઉપલું બોલતો હતો, પણ તેના શબ્દોએ તેણીને દુઃખી કીધી હતી. વાઝમાં ગોઠવેલાં કુલો પાછા બહાર દહાડી ટેવલ પર નાંખ્યાં, અને બે ધ્યાન પર તેણીને ટીકતી હતી.

“મુકી ડીવર, અહીં આવ. ” મોરીસે અગ્નચ ચઈ તેણીને નેડી.

તે કુસેનાં કુમખામાંથી એક કુલ તોડી લઈ નેચી તેની નજીક ગઈ મોરીસે તેણીને પોતાના ખોળા પર બેસાડી ખ્યારથી પેલું કુલ તેણીના ફેસમાં ખેર્યું.

“ઓ દાનાસેન, તું તમે ખરેખર જરાનાં છે ?” તેણી દલગીર રહાઈ પુછવા લાગી.

“હા, જાની મને લંડન જરાનો હુકમ થયોછ, અને થોડા દીવસમાં મારે જવું પડે. પણ તું મારે ધારેછ કે હું લંડન તુંને લીધા વગર, એટલે જવશ ?”

તેણીએ પોતાના ન્દાના નાજુક હાથે તેના ગળાં આસપાસ વીંટાલ્યા.

“દાના સેન,” તેણી ગંભીરપથી બોલી. “દાના સેન, તમે જુલોછ કેમ ? હું તમારી સાથે કદી આવી રાક્સ નહિ. આહ, મને ફોકર હતીજ કે કોઈ દહાડે બી આપણુવ કુલ પડવું પડેજ મારાથી તમારી સાથે કદી અવાશેજ નહિ. મારી જીવવાલાઓ મને કદી પણ પરદેશ જવાની રજા આપશેજ નહી. અફસોસ.”

“પણ કાલિંગ, તું મારી છે. મારી પોતાની છે, એટલે તું મારી સાથે આવવુંજ પડે.”

મોક્ષવા સાફ ના કહેજી” અને એમ બોલી તેણી ખડખડ હસવા લાગી.

મોરીસ ઉઠ્યો. અને ઓટલાપર જઈ બુટ પાછાં પહેરી તેણીને કીસ કરી ચાલવા માંડ્યું. દરવાજા સુધી જઈ પાછું ફરી તેણીની તરફ જોઈ તેને હસ્તે ચેહરે રૂમાલ હજાવ્યો, કે યુદ્ધી તેઓની જાપાનીસ રીત મુજબ બંને હાથ જોડી જમીનને માથું લગાડી બોલી સેયોનાસ દાનાસેન, સેયોનાસ.”

તેણે બહાર નીકળી પોતાની પાછળ દરવાજો પાછો બંધ કરીધો ત્યાં સુધી તેણી તેને જોતી હતી રહી અને પછી ઘેરમાં બીજી તૈયારીઓ કરવા લોડી.

લગભગ અંધાર પડવા આવ્યું હતું અને તેણી કામમાં અતી પછી ચુંચાવલી હતી તેટલાં એક છુટ્ટો જાપાનીસ દરવાજો ખોલો બાગમાં દાખલ થયો અને બરાનો છૂપાતો ઓટલાપર ચડ્યો એક બાજુએ જોડા કાઢ્યા અને અતી ધણી ધીમાં પગથે ચાલી ઓરડામાં આવ્યો. તેનો મહેરા ધણે કરડો અને અને હાથકેશવો હતો તેણે હાથની મજબુત મુઠીએ વાળી હતી અને કાઠતું ખુન કરવા આવ્યો હોય તેવો જ તેનો દેખાવ હતો.

ગરીબ યુદ્ધીએ તેને જોયો નહીં હતો. અને તેથી તે ઉંચર આગળજ ઉભો રહી આસપાસ જોવા લાગ્યો. તેની નજર એક ખુણામાં મુઠી ઉપર પડતાંજ તે જોયેર તેણીની નજીક જઈ સામે જમીનપર ખેડેલ તેને એકદમ પોતાની સામે આવેલો જોઈ તેણી ગભરાઈ ગઈ શીકકા મહેરાએ તેણી ધુજતી હતી,

“કેમ, તું તારા કાકા સાથે ખોલતી કેમ નહીં?” થોડે વારે તે ડાસાએ યોધરા રહાદે પૂછ્યું. “તારા આપ મહાનમાં મને આવકાર આપવાની તું ને શું દરકારજ નથી?”

તેણી પોતાની રીત મુજબ જમીન સુધી

વાંકી-વળી-નમી, અને પછી ઉઠી ચુલા આગળ, જઈ બાજુ કરી, કીટલીમાં ચાહે તૈયાર કરવા લાગી. યોધારમાં પોતાને હાથે એક કપ ચાહે તૈયાર કરી તેને લઈ જઈ આવ્યું. અને પાછું નમન કરતા બોલી, “હું આશા રાખું છું મારા માનવંત લોક સારી તંત્રરોસ્તીમાં હશે.”

તેને ધીરે ધીરે ચાહે સીપ કરતાં આખા ઓરડાની બારીકીથી તપાસ કરવા માંડી. મુખ્ય કરીને તેની નજર ઓરડાના એક ચોક્કસ ખુણામાં તરફ ટીકાઈ રહી હતી. ઓરડાની તપાસ જોવા પછી તે તેણીને ધારી ધારીને જોવા લાગ્યો.

“તું અહીં ત્યારે પેલા હીલુલવા પરદેશી સાથે રહેજી—પેલા ઠગારા સાથે કે જેણે તુંને તારી જાતવાલાંઓને ખી લુલો જતાં શીખવીછ—લં-કીક પશુ તુંને હું અહીં ગમેછ કે?” તેને ડોળા કકડાવતા પૂછ્યું.

મુઠીએ મહેરોથી જવાબ નહી આપતાં ફક્ત ડોકું ધ્રુણાવ્યું.

“એ પરદેશી તારી સાથે કીક ચાલેછ કે?” તારી તરફ બોલો છે કે?” તેને પાછું પૂછ્યું.

તેણી હસી અને મન સાથે રાત કરતી હોય તેમ બમડી.

“બહો-બહો, મારો દાનાસેન,” અને પછી પોતાના કાકાને જવાબની રાહ જોતો આતુર જોઈ બોલી “ધણેજી-બહો, મારા લોક.”

“અને તું અજબ થાયછ કે આજે રાતે હું એકાએક અહીં શાને માટે આવ્યો?”

“મારા ગરીબડાં મહાનને તમારી-માનવંત હાજરીથી મોટું માન મળ્યુંછ.” ચાહેના વાસણ સાફ કરતાં તેણી ધીમેથી બોલી.

“માન મળ્યું છે? હા. બરાબર છે. પણ તે જતાં તું અજબ થમજ. માટે તુંને મારા અહીં આવવાનું કારણ કહેવું જોઈશે. સંમજ-યોડાં વધતી વાતપર, અહીં જાપાન દેશમાં

એક કુટુંબ રહેતું હતું. સુખી-માન પાત્રેયું અને પોતાના હૈય ખાનદાન મટે અતી ધન્ય મગર કુટુંબનું નહતું કે મોટું દરેક આત્મી પોતાના વડાને અતી ધન્ય માન આપતું હતું. તે વડો ધણો જોગવર અને ધર્મી હતો. પરદે-હીએ માટે તેને સખત અશુભો હતો રજા યાનો કોઈ ખી જતના દર વગર તેઓના જાપા નમાં ગામજ થા સામે તે સખત વિરૂદ્ધ હતો હવે અન્યુ એમ કે એક દહાડે અદીતે જાંર પર તેને એ કાફર જાનનો એક જાજ મળ્યો તેઓ વચે કાંત વાનચો ચલી અને તે દરમિયાન એકદમ મામસો વિલટાઈ ગયો ને હુમ્મો. ઠગારો પોતાનાજ દેશની અને પોતાનાજ ધર્મની રાદ-રમતો દાંડવા લાગ્યો. ધર્મ સમધી તેઓ વચે મતરેર પડ્યો તે આત્મી ધણો ઉરકેર ઈ ગયો. ગરમા મગમ તકરાર ચલી અને ને અદમાય ક્ષત ને એકદમ હુમલો કરી તેને મારી નાંખ્યો. ખુન કરી તે નહારી ગીતો તેના ધર્મ વળાંગ્યોએ તેનો એવો મચાવ કીધો કે ખીક-કણ પચાધી નેને ફક્ત પોતાનો બચાવ કરવા એમ કીધું હતું. પણ હમે તેમ માનતા નથી હમે તો એને ખુન કહીએ છીએ, અને-

“જો, શું તમે મારા મરદુખ પિતાને માટે જોશો?” મુનીએ અજાણીથી પુછ્યું

“હા. હું તારા આપ મારિજ બોલુ જ અરે છેકડી, એ તારા આપના મરણ પછીથી દેવતા-ઓ દમાગી સામે રૂપાણ હમે ફજજો જોડ્યો, પૈમા મુમત્તા, બધુ એ હતુ. આજ સુધી નો ને ખુનીનું નામ છુપાવતું હતુ. પણ આખરે આખરે દેવતાએ એ હમરી અરજ સાંતળી હમારું સુખી ઘેરનો દુસ્મન હમારા હાથમાં સપડયો છ મુની, તારા હાથમાં સપડયો.”

“મારા હાથમાં? યજી અન્તરમ યનાં પુઝા લગી “તને શું કહેવા માંગેલક કાગ?”

“મુની સેન, તારા આપના ખુનીનું નામ

હમે આજેજ અન્યુ. હમગાજ જાણ્યું.” હાંત કચકચાતી તે રોસાએ પુછ્યું.

“ત્યારે આખરે તે નામ માવમ પડ્યું?” મુનીએ અતુરતા દેખાડી.

“હા. માલમ પડ્યું. આટલા બધાં વરસો સુધી ધીરજ રાખી ત્યારે હવે આજે કીનો લેવાનો વખત આજો છે મુની. તારા આપનો ખુની કાણ છે, તે તું જાણેછ? છે કરી સાંભળ અને હુમ કે તારા માનવત આપનો ખુની હમારા પાનનારનો છવ લેનાર તારો પેત્રે નેકનામ ધણી તારો પેત્રો હુમ્યો પરદેશી હાનાસેન છે.”

“શુ, જો શુ બોલ્યા કાકાજી? મારો મેરીસ. મારો હાનાસેન ખુની?” શીકા મ્હેરાએ હુમ્મતા રહાડે તેણીએ ચીસ પાડી

“હા હા જો હા તરો હાનાસેન તારો માનીતો, તારો પેત્રો પુતારો વર.” હાથપર હાથ કોકતા તે ધરડા ચીંચાયા.

“પણ મારા ભોડ, મારા ભોડ તે એમ કહી કરજ નહી, અરે તે એટલો તો ભયો અને એટલો નો દવાણુ છે કે પોતાની આખી જીભીમાં કહી પણ કાછો છવ કરે નહી, કહી નહી. મારા માનવામા એ આવવુજ નથી.”

આચ સાંભળી તે છેક વાંઘ વળી તેણીને ડીકવા લાગ્યો.

“છેકરી, શું આચ પરદેશીએ તુંને તારા આપનેમી ખુની જવા કીધે છે કે? તું શું હમારા કમમ, તારો પેતાના કસમખી ભુધી મધ કે? જવાબ આપ અને પડાડ જેવા તારા આપનું કમને મરજ નીવળ્યુ નેતુમી તુંને બન નથી કે?” જા તેમ્ને સાંગેના એક ચોરડા તરફ કે જ્યાં તેઓનાં કુટુંબને લગતી કમરો હતી તે તરફ આગળી બતાવી વધ્યુ. “જો પેલી રહી તેની કખર ગજો કે તેનું રહ પેત્રી જેહાન હજુર પુઝું નથી, કાણુ તેના મોતનો કિનો હમે હજુર લીમિયો નહી હોવાથી તેને પોતાના દેવતાઓ તરફ એકસીજ મુમાફરી કરી પડેછે”

“પણ કાકાજી”

“સખર એક બોલથી વચમાં નહીં. તેને મારી નાંખવામાં આવ્યો હતો. અને જ્યાં સુધી તેનો ખુની તેની મુસાફરીમાં સાથે જઈ જોડો નહીં ત્યાં સુધી તેવું શક્ય કદી શાન્તી પામનાર નથી. અને તું તેની બેટી આજ સુધી ચુપ બેસી રહી, કિતો લેવાની દરકારથી નહીં કીધી કે જે એક ગરીબમાં ગરીબ બીખારી પણ કરે એ શું તારા કસમ પાળેલા કહેવાય કે ? એજ તારું વચન કે ! પણ સમજ કે આજે રાતે હું તારે માટે એક ફરમાન લાવ્યો છે. એકમુજ ફરમાન અને તે બખતવાની તુને એક સારી તક છે. એ ફરમાન બખતવાથી તું એક બેટી તરીકેની તારી ફરજ અદા કરી શકશે, એટલુંજ નહીં પણ આજ સુધી હમારાં કુટુંબને જે હાથ લાગેલ છે તે તું તારાં એ કામથી ધોષ નાંખશે. સમજ કે ?”

“હું તમારું બોલતું સમજી શકતી નથી, મારા લોડ તમે શું.....”

“કુટુંબ સેન, સાંમળ એણે તારા બાપને ગરીબ નાંખ્યોજ. તારા કુટુંબનાં વડાને જીવ લીધેલ, અને તેથી આજે રાતે જે મરવાજ જોડો.”

“ઓ કાકાજી, મારા લોડ. નહીં નહીં એમ નાં બોલો. તમે એમ કહી શકાજ નહીં કે એણે મરવું જોડું કાકાજી, મારા કાકાજી, મોરીસે”

“હા. હા. એને મરવુંજ જોડું, તોજ નારા બાપનાં શહેને શાન્તી મળશે.”

“પણ હું કાંઈજ સમજી શકતી નથી. બસ કરો કાકાજી”

“સમજ. નથી સમજતું તો બરાબર સમજ” હોં તેણે તેણીને પહેલેથી સમજ પાડી કહ્યું અને પછી પોતાના કબજાની બોલેમાથી એક ન્દાની ચીસી બહાર એવી કહાડતાં કહ્યું, જે આવજ દવાનાં ફક્ત બે કે ત્રણ દીપાં અને તે નીરાંતે સલામી હાથમાં પાડે.”

“મારા લોડ, હું કેમ કરી શકું ?” કુટુંબ

કમકમની બેસી. “અરે હાથમાં હમે કટલાં સુખી છપ્પે તે એક ધણી બી મને દુખી કે દીલથીર કરતો નથી. તે મારી તરફ ધક્કાજ મા- માણુ છે. કાકાજી હું તેને ચાહું છું. જેમ એક બપોનીસ સ્ત્રી પોતાના લોડને ચાહે તેમ નહીં, પણ દરવા પાર જેમ એક પરદેશી સ્ત્રી પોતાના બહાર મરદને ચાહે તેમ. બે વરસ યયાં હમે આ મકાનમાં સુખથી રહીએ છીએ. બે વરસ યયાં એજ મારો જીવ જીવ છે. સદાવારે હકાને વાર મારો પહેલો વિચાર. મારા મોરીસ, મારા દાના સેન મારે છે. રાતે બીજાએ જતાં મારો છેલ્લો વિચારથી તેનેજ માટે છે. હું તેનીજ છેડું અને તેનેજ ચાહું છું અને તેનેજ ચાહું છું. હું કે જીવ આજે જીવે છે એના જેવો એક મોલો માણસ મારા જેમ એક સાંજરણ મરીબ બપોનીસ સ્ત્રીને ચાહીજ કેમ શકે છે. હમણાં તમે મને તેને મળ કરવા સમજાવેલ, પણ હું તેમ કરી શકતી નથી, અને કદી તેમ કરનાર નથી. એ મારો આશય છે, મારો ખુશી છે. હું તેને બચાવશ તમારે હાથ એનો જીવ જતો બચાવશ.”

તે કેસો એકદમ હકોરમ્ બયો. તેણીનાં દીકરે એકદમ ધારી જઈ તેણે તેણીનો હાથ મજબુત પકડ્યો.

“કેકરી.” તેણે ધીધારી સાથે બોલવા માંડ્યું “કેકરી હમે જેમ કહીએ તેમ તારે કરવુંજ જોડું. તું એક બપોનીસ છે, અને તું સારી રીતે જાણે છે એક બપોનીસ સ્ત્રીએ મોતસુધી પોતાનાં કુટુંબને તાબે રહેવુંજ જોડું. અને કાંઈથી રીતની શીકર નથી. એમ બન- વુંજ જોડું. આજે રાતેજ અને વળી તારેજ હાથે સમજ્યું !”

તેણી જાળીન તરફ ટિકતી ચુપ ઉભીજ રહી પણ પછી એકા એક કાંઈ ખ્યાલ યતાંજ આસા બેર બોલી ઉઠી. “કાકાજી, કહાવુંજે ખરું નહીં હોય. મારો મોરીસ ખુની નહીં બી હોય—”

“ નહી. ખુની એજ છે. હમે જાણેજ પણ તું ને ન માનતી હોય તો આજે રાત્રે એને પુછી એનેજ મ્હોડે એકસાર કરાવ જો એ ખુની નહી હશે તો તું છુટી છે, પણ એ એ ખુની હોય તો પછી શું થયું ને તું જાણેજ અને યાદ રાખજો કે તેની આજે રાત્રેજ.”

“ હા, જો મેરીસ ક્યુમ કરશે કે ખુન તેજેજ કીધું હતું તો તો, શું કરવું તે હું જાણું અને તેમ હું કરશ.” તે બેળી બોક્ષીને એવીજ આશા હતી કે મેરીસ કદી ખુન કરે નહી અને તેથીજ તેણીએ તેના કહેવા મુજબ કરવા ક્યુમ્થું અને વધુ હમેયું કે, “ પણ યાદ રાખજો કાકાજ કે જો દેવતાઓ તેને તેડી હશે, તો સાથે તેઓ મને બી તેડશે. હું પણ સાથેજ.....”

“ નહી નહી, એમ નહી થયું જોઇએ, તારું કામ કાંઈ એટલેથીજ પુરું થશે નહી. તારે તો જીવવુંજ પડશે. પેલા બેઠાંનની મુસાફરી દરમ્યાનના એકાંત રસ્તા પર તારૂં રૂઢ બીજે તેની સાથે જોડાય તો તેને તો એક માત્ર સુખ મળેયું કહેવાય. તેણે તો ઉત્કૃષ્ટ એકલાએજ મુસાફરી કરવી જોઇએ. તારે તો તારી ફરજ આજે રાત્રે જાળવવા પછી મારી સાથે તારા બાપીકા મકાને જ્યાં તારું કુટુંબ તારી રાહ જોયજ ત્યાં આવવું પડશે. હમે જો વુનેગી એની સાથે પેત્રી બેઠાંન મોકલ્યે તો હમારો કિનો ફક્ત અડધોજ વળેયો કહેવાય. મારી જરા નજરકે આવ. જો આજે રાત્રે હું વીજોનાં કાશીખાતાં આગળ તારી રાહ જો તો ચોખીસ. તારી ફરજ જાળવવા પછી તું મને ત્યાં આવી મળજો. લાવ મને વચન આપ.” એક પણ કાંઈ વિચાર કરી કાંઈ એકસ છુપા ઠેર વ પર આવી તેણીએ એકાંત વચન આપ્યું.

“ બસ, હવે તું મારા હોકમને તાજે ચરોજ. મને કશી ધીકર નથી. શું તું એક જાણનીમ નથી ?” તેણે તેણીના એકરો બન્ને હાથે ઉંચો કરવા કહ્યું. “ તું મારા કહેવા મુજબ કરશે અને આવી મળશે. એવી મને આશા છેજ. દેવતાઓ

તારા મદદગાર થાઓ. સેયોનાસ. (“શુઝ-બાય”) તે કાંઈ બખડતો બહાર નીકળ્યો, અને પોતાના બેઠા પાછા પહેરી ધસારા બંધ આવી ગીયો.

તેના જવા પછી મુકી રહતી કચકાં ખાતી જમીન પર ઉંધે મસ્તક પડી. શું કરવું અને કેમ કરવું તે તેણીને સુઝ પડ્યું નહી. પિતાના વહાલને ખાતર તેનાં ખુનવું વેર લેવુંજ જોઇએ એમ તેણી વિચાર કરતી, પણ તે ખુની તેણીનો આશકજ હોવાથી પાછી તેણી ચુંચવાતી હતી. વિચારના વખતમાં સપકાયેલી તેણી જમીન પર હતી, તેવામાં મેરીસ ફીમેન તેણીનો આશક કામથી ફારેમ થયેલો ગાયનનો એકાદ રાગ બ્હીસજ કરતો ઓરડામાં દાખલ થયો, સધળે શાત ચુપકાઈ જોઇ તેને આસપાસ જોવા માડ્યું, અને મુકીને જમીન ઉપર બેઠે મરતકે પડેલી જોઇ તેણીની આગળ ઉંતાવળે પગલે દોડી જઈ પોતાના હાથોમા ખ્યારથી ઉચકી લીધી

“ શું છે, સ્વીટ હાર્ટ, શું બન્યું છે ? ” તે ખ્યારથી પુછવા લાગ્યો. “ મને કહે કે તું ને શું છે ? ”

તેણીને એક સોફાપર બેસાડી તે ટેબલ નજદીક ગયો અને લાછટ મોડી કરી પોતેની તેણીની આગળ આવી બેઠો.

“ જો, જાન હું તારે માટે આ શું લાયકો ? ” ગજવાંમાંથી એકાદ પ્રેઝન્ટ કહાડી તેણીની આગળ ધરતાં પુછ્યું.

તેણીએ તે પ્રેઝન્ટ લીધી અને દયાળુ નમરે તેની તરફ જોઇ તે ઉપર અસંખ્ય ચુમીઓ લેવા લાગી. ત્યાર બાદ એકાએક તેના ખમાં ઉપર માંયું નાંખી ઝારઝાર રહવા માંડ્યું. મેરીસ ગભરાઇ ગયેલ તેને કાંઈ સમજ પડી નહી, કે એકાએક શું થયું ? તે ગયો ત્યારે તો તેણી હમતી રમતી ખુશાવ હતી. અને હમણાં રહતી શા માટે હતી. તે ખ્યારથી તેણી

ના બાલ પસવારનાં તેણીનાં રડવાનું કારણ પૂછવા લાગ્યો.

“ભોરીસ” તેણી ધીમે રહાદે બોલી. ભોરીસ આપણે બે વરસનાં અહીં સાથે રહીયેછ, તો મને કહો કે મેં તમને સુખી ફીધાછ કે નહીં?”

ભોરીસ મોટેથી હસી પડ્યો.

“સુખો? બાલ, સુક ઝાલ્ફીંગ, તું સુખો તો સત્યાલજ કેમ કરી શકેછ? વહાલાં જીવર, મેં તો લાંબા વખતનો મારો મુનો વિચાર બાલુએ મુક્યોછ કે પ્યાર તેજ સુખ, અને સુખ તેજ પ્યાર. હમણા દગણાં તેજ મને શીખવ્યું છ કે એકને ખીજાં વગર કદી ચાલેજ નહી. હું તુને ચાહુંછ, હું તારી સાથે રહુંછ. તું મરી જ છે, અને આપણે સુખી છાયે એ બધાનો સાર અંદર આવી ગયોછ. નારા સવલનો મારો એ જવાબ છે. ત્યારથી તું મારી ગઈછ ત્યારથી મારો વિચાર ફર્યોછ. પહેલે હું એમજ ધારતો હતો કે મારી જીવગી દત્ત કામ કરવા અને દુન્યા તરફની મારી ફરને બળવવા માટે જ સરજાયેલી છે, કામ પછી આરાવસ અને એકાદ સીગારની મોજ એટલાજ ચીજો મને વહાલી હતી પણ હવે એ ઉપરાંત મને ટાંછ ખીજું બી વહાલું છે. આગળ મને જલ્દી ઓફીસ છોડવા નહી ગમતી હતી- પણ હવે જલ્દી દોડી આવવા મને ધણું ગમેછ. મારી ઓફીસનું બારણું બંધ કરવા પછી હું અહીં આઉંછ ત્યારે હું હરખ ઘેલો-દિવાનોચઢીજાઉંછ. આ ઘેર. મારું મીઠું સુખ કણું ઘેર, કે જ્યાં મારા સિવાય કોઈ કદી દાખલ થઈ શકેજ નહી. હું જે સ્ત્રીન ચહુંછ તેની સાથે એકલો રહેવા મને ધણું ગમેછ. નહી સોસાયટી નાં મેળાવડાંની ધધુખર કે નહી ડીનર ફીનરનાં વેળા દત્ત આપણ બંનેજ એકલાં જી અને હું” અને એમ બોલી તેને તેણીનાં મહેરા હંમે ધરી આગળ વધાર્યું. “તો મારી સાથે

સુખી છેતી; મારી વહાલી? તું મને ચાહેછ કેતી?”

“ભોરીસ હમે જાપાનીઝ સ્ત્રીઓ કદી પ્યાર વિશે બોલતાંજ નથી. હમે પ્યાર વગરજ પરણીએ અને પ્યાર વગરજ જીવે. પરણી જીવ-ગીનું સુંબ હમારે માટે તો એક બંધ ચોપડી જેવું છે. તમારે દેશનો સ્ત્રીઓ જેમ પોતાના દાનાસેનોને ચાહેછ તેવીજ રીતે હું તમને ચહુંછું કે નહી તે હું જાણતી નથી. પણ હું એટલું તો જાણુંછ કે રાત અને દહાડો હું તમારાજ સ્વપ્નાં જોઉંછું. હું તમારેજ ખાતર દત્ત જીવું છું તમે મને જેવી થવા ઇચ્છો તેવી હું થવા માંડુંછ. અને જ્યારે તમે મને તમારા પાસામાં પ્યારથી લઈ “મારી સુકી સાન, મારી સ્વીટહાટ” એમ કહોછ ત્યારે મારું જીવર ખુશીયા જાયે ભાંગી જાય. છે. પછી હું નહી જાણતી કે એ પ્યારની લાગણી કહવાય કે શું. પણ જો એ પ્યારજ કહેવાતો હોય તો હું તમને ચાહુંછું. મારા દાનાસેન, હું તમને ચાહુંછ.

તેણી એટલું બોલી સુખ થઈ ગઈ, કે ન્યારે ભોરીસ તેણીનું માથું પસવારનોજ રહયો.

“પછી, જ્વંતી પેલાં ખાણાંનું શું કીધું?” તેને પુછડું અને ઉઠવા જતો હતો, તેટલાં તેણી-એ તેને પાછો બેસાડયો.

“થોમો ડીવર, આપણને થોડા વખત વાતજ કરવા દેઓ.” તેના હાથ પડડાં રાખતાં તેણી બોલી, “દાનાસેન, હું તમને કાંઈ પુછવા માંગુછ. બાલો તમે મારી સાથે ગુરસે તો નહીં ચાઓ?”

“ગુરસે? યુક, હું કાંઈ બી તારી સાથે ગુરસો થતાજ નાર?” મન બેલ રક પુછ. સ્વીટી બન હું તનો ખુજાસો કરશ. હું ધારુંછ કે, મારી ઝાલ્ફીંગ વળી કાંઈ પરદેશનો વિચાર કરતી હશે.

કેમ ખરું કેની !”

“ નહીં મોરીસ, હું કાંઈ તેને માટે પુછી નથી હું નો ધર્યાં વર્ષ ઉપર બનેલા એક બનાવ વિષે પુછવા માંચુ.”

“ એટલે ક્યા બનાવ માટે ? ”

“ દાનાસેન તમે જ્યારે પહેલાં ટોફીઓ આપ્યા—”

“ હા. બાર વર્ષની વાતપર કે જ્યારે મારી યુકી એક ન્હાલું બચ્ચું હતી.”

“ બાર વરસની વાતપર કે જ્યારે પરદેશીઓ અને જાપાનીઓ વચ્ચે સખ્ત મીનારેસો હતો તે વખતે તમને અને તમારા દોસતોને જાપાનીસો સાથે કાંઈ મારામારી થઈ હતી ? ”

મોરીસે તેણીની તરફ ચોક્કસ જોયું. તેની આંખો ગુરસાથી આવડા માથે ચમકી હતી.

“ તેં એ વિષે કદા સમજ્યું ? તુને કેણે કહ્યું ? ” તેણે ઉચ્ચારાઈ જઈ પુછ્યું.

“ ઓ, એ તો જગદમા લોક કાંઈ એવી વાત કરતું હતું. ” તેણીએ બેરકાર પતી કહ્યું.

તે હંથો અને ઝોરડામાં ફેરા ખાવા લાગ્યો.

“ યુકી, તે શું સમજ્યું તે કાંઈ હું જાણુ નથી, પણ હું તુને એ નવા વાત જણાવ્ય. હા, તું દહાડ ત વત ખરી છે મને અગાજી અહીં જાપનમાં મારામારી થઈ હતી. મને અને મારા ફેન્ડોને એક બુઢા જાપાનીસ સાથે ટટો થયો હતો, અને તે ટટા દરમ્યાન હું નહો જાણુને કે હું કેમ એટલો બધો ઉચ્ચારાઈ ગયો. હોવથ, કે મારામારી દરમ્યાન મેં તારાં ઉપર હુમલો કાઢ્યો અને તેને મારાં નાખ્યું, ત વખતે અંધારું ઠાલ હતું, અને હું જાણેજ તેને ઘેરો જોઈ શક્યા હતા.”

“ તમે તેને મારી નાંખ્યો ? દાનાસેન, શું તમે તેનું છુન કાઢ્યું ? ” કુજતાં અને કમકમતા તેણીએ પાછું તે પાછું પુછ્યું.

“ હા, મેં તેને મારી નાંખ્યો—પણ મારા પોતાનાં બચાવને ખાતર. યુકી, મેં મારો બચાવ કરવા તેને જીવ લીધો, પણ ત્યાર પછી હમને હમારાં વદાણુપર પાછા જતાં કેટલાં મુશ્કેલી પડી હતી આહ, તે રાતની વાત જાણે હું વીસરી શકતોજ નથી. ” તેણે ફમાલે મ્હોડું વુછ્યું અને પછી તેણીની આગળ આવી પાછો બેઠો.

“ પણ પછી—”

“ બસ જાની, એ વાત અહીંજ થાંવ કર. મને વધારે ઉચ્ચાર નાં. ખાણુ તક્યાર તો છે કેની ? વાન ઉત્તવાની મક્કસદથી તેણે ખાણુ માટે ઉતાવળ કાઢી.

યુકી સાક્ષર બેઠેલી જામીનપર ધીમેથી સરી પડી અને મારોસના ગ્રહણુપર માથું યુકી બેઠી. અને પોતાના ઉસમાં ખોસેયુ કુલ ખેતી કડાકી પાનરીએ પાતરાં યુટી ભોલપર નાખવા લાગી, અને પછી એકદમ હડી ઉભી થઈ.

“ તમે અહીંજ ખેતી રહો. હું ખાણુની તૈયારી કરું છું. ” તેણી ટેબલ તરફ જતા બોલાં.

મોરીસે ટેમલપર પડેલું પેપર ઉઘડી વાંચવા માંડ્યું, પણ હજુનો વાચવા માટે તેટલાંજ યુકી પાછી આવી.

“ મોરીસ, મને એકવાર ફરિથી હોહ કે તમે મન આહોજ અને મેં તમને સુખી કાધાજ, મને સાચે રાખવાથી નમે દલગીર થયા નથી. અને—અને—અને— તમે મને ચહોજ મોરીસ—મારા દાનાસેન તમે મને તમારા પાસમાં પાછી લો અને કેહો કે “ હું તુને આહું ; મારી યુકી સાન. ”

તે ધણો અજાજ થયો. અને પોતાની નજીક તેણીને ખેતી પ્પાત્રથી પમવારતાં બોલ્યો. “ મારા જાન શું છે, વદાલી ? હું તુને સમજી શકતો નથી. તુને આહું ? અજાજતાં—હું. તુને મારા ખરા જગરથી આહું. આજ હવે રડ નહ, કાલીંગ જા જામને ખાણુ તૈયાર કર ”

તેણે તેણીને ક્રીસ કરી પરાનીને મોકલી પણ ફરીથી એક વાર તેણી પાછી આવી તેની આગળ ગુંકણ મડ્યે પડી.

“ મેરીસ, હવે પછી કાંઈ પણ અને તેની શીકર નહીં. હવે પછી હમારા દેવતાઓ કદાચ, તારી ઉપર રહેલી. પણ યાદ રાખજે કે મારી જીવંતીના સત્ત્વા પદારથી હું તુને ચાહું છું. તારે ખાતર તો મારો જીવ પણ આપવો પડતે હતે તો આ કેવી ખુશીથી હું તેમ કરતે. હવે પછી કદાચ કાંઈ આશ્વત્થમાંથી બી ખાસ ચાપ પણ હું તારી આગળ જઈ જાવું ચાહી આવશ. જ્યાં મારીથી આવી નહીં રાખ તેમ હશે તો ત્યાં હું તુને કદી એકલો મોકલશ નહીં. હું આવશ. હું તારીજ છેલ્લે દેવતાઓ તુને એકલો જ્યાં દેશે. નહીં તુને મારીજ જરૂર છે. હું તુને ચાહું છું. આ દાનાસેન, હું તારી સાથ આવવા માંગુ છું, પણ હું એક ના-પાનીસ છેલ્લે, અને હું બધું સમજું છું. ”

મેરીસ તેણીને અભયગીથી દીકરા લાગ્યો તે એમ સમજ્યો કે તેનું લગ્ન જવાનું સમજી તેણી દુઃખ યતી હશે અને તેથી તેણીને અસંખ્ય સુખો મળ્યા હતા તે સધારો આપવા લાગ્યો.

“ કાંઈ નહીં, મારા લવ. તુને સંતુ દુખ ચાપતે તે જો કે હું જાણતો નથી, પણ અલગત હું જ્યાં બી જઈ ત્યાં તું બી સારેજ જશે. મને તારી જરૂર છે અને મારી યુગ વગર મને કદી આશરો નહીં. ”

તેને મનથી પાછી મોકલી તે પેપરો વાંચવા બેઠો, કે વ્યારે યુદ્ધ રમસ રહેરે ખાણું કહાડવા ગયો.

“ મારા દાનાસેનને પહેલાં મારે હાથની એક કપ ચાહે લેવા ગમશે ? ” તેણીએ ટેબલ આગળ જઈ પુછ્યું.

“ આ ચસ, કાંઈ નહીં. મને ઘણું જ ગમશે. ” તેણે તેણીની તરફ જોઈ હસી કહ્યું.

તેણીએ સુંદર આગળ ગઈ વાંકી વળી બળતું વીજળીનું ત્યારબાદ ચાહેતું પાણી તૈયાર કરી કીટલીમાં ચાહે બનાવી, અને પછી મેરીસ જોતી હતી. એક પળ અને પછી પોતાની બેઠે માંથી પેલી શીશી કહાડી; તેમાંથી બે ત્રણ ટીપાં એક કપમાં નાંખી ચાહે તે કપ ભર્યું અને પછી સોદા નજીક જઈ મેરીસને આપ્યું. ગરીબ બેઠો જવાન તેણે બોળાવ્યો તે લીધું અને હસી તેણીની તરફ જોઈ. “ તારી સજામતી સ્વીટહાર્ટ. ” એમ બોલી પી ગયો. અને અફસોસ તે પોતાની સાંથેજ તે પાસેની એક ખુરશી પર પડ્યો. કપ તેનાં હાથમાંથી સરી પડ્યું. અને સઘળું ખલાસ. યુદ્ધ એ વાંકી વળી તેના રહેરો જોયો. તેનાં બન્ને હાથો પ્યારથી તેની છાતી ઉપર વાળ્યા. તેના રહેરો પર પોતાનો હાથ ફેરવ્યો અને પછી તેના કપાળ પર ક્રીસ લીધી. ત્યારબાદ તેણી પોતાના કુટુંબીઓની કમરો તરફ ગઈ. અને શુદ્ધ પડા માંથી નમાવ્યું. પાછી ઉઠી બે ચીજીવંતીઓ કાઢી બે ધુપદાન કાઢ્યાં, અને બે મોટા પદારો તૈયાર કીધાં. એ સઘળું તે મરણ પામેલા જવાનની સામે લાવી મુક્યું. થોડે વારે તેણીએ તે મીન બની જોઈ, એક પાસામાં પાણી નાંખ્યું, અને એકમાં પોણા ચોખા કહાડ્યા, એ સઘળું કરી તેણી બાગમાં ખુલતી એક બારી આગળ જઈ ઉઠી, અને ઓરડામાં બધે નજર ફેરવી જોવા લાગી, પછી ધીમેથી પોતાનાં મુઠેલા આથક તરફ આવી, શુદ્ધ પડી જમીન તુસીક માંથી નમાવ્યું અને બન્ને હાથો તેની તરફ લાંબા કરી પુકારી કે “ સેયોનાસ, દાનાસેન, આ સેયોનાસ. ”

જમીન ઉપરથી હવે ઉઠી તેણી વળી પાછી બારી આગળ જઈ હતી. તેણીને કાંઈ ચેતન પડ્યું નહીં. કાંઈનાં કહેવાથી આ ઉતાવળું પગલું ભરવા માટે તેણી હવે પરતાવા લાગી કેવો ભેરો,

કેવો માયાળુ આશક તે હતો ? અને તેણીએ આ પું કીધું ? કેવો તે પોતાને દેશ જવા હરખ બેર થઇ રહ્યો હતો ? તેજીની આંખે સુખચેતનાં છાંયી ગુમરવા તે કેવો હિમેઃ અને આશા બેર થયો હતો ? તેજીની આંખમાંથી નવખાગ આંસુઓ વહેવાં શાગ્યાં, બદાર આશમાં અંધારામાં દીપ્તી મોરી પણ તેણી વિચારમાં લબ્ધી રહી ધડીમાં તેજી પોતાનું એ કામ ઉનાવળું અને ઘાતકી સમજની હતી તો વળી ધડીમાં તે વાજખી ગણતી હતી તેણી વિચારતી કે પિતાના ખુનનું તેણીએ વેગ લેવામાં કાંઈ ખોટું કીધું નહીં હતું. પોતાના મરહુમ આપ તરફની તેણીએ પોતાની કરમ બજારી હતી, તેમાં-પણ અખર-એકાએક વિચાર તેણીને આવ્યો, કાંઈ નહીં આશીમ નિર્દોષ હેય ? હા, તેને ખુન કીધું હતું તેણે પેતે તે કશુંક કીધું હતું-પણ કાંઈ નહીં ને કમ્મી જોવાની સનું હોય ? અને તેજી પોતાને જ્યાં કરતાં તેણે અનંતપણામાં કીધું હેય તેણીને કાકો પહેલથીજ તેણીના તરફ ખાતરી અને કુર હતો, અને તેથી કાં નહિં જુદું એમની તેણીને ઉઠેરી હોય વગર વિચારે એ કામ કીધું તેણી તેણી ઘેડી દીવાની જેવી બની ગઇ.

“મોરીસ, મારા મોરીસ તેણી તેનાં શય આગલ બાવી ફસંયક પડનાં બોલી.” અને મારા કરતે. મેં અભાગથીએ અનંતપણામાં આ પું કીધું ? કુદરતીજ મને લાગેછ કે તમે મારા પિતાનું ખુન કીધું નથી. દાનાસેન હું તારા વગર જીવનાર નથી. ભલે હું એક જાતીમ હેઉં પણ હું મારું પેલું વચન નોડશ. હું તમને એકવા જવા દેનાર નથી. હું પણ તારી સાથેજ આવશ.”

તેણી એકદમ ઉઠી ઉઠી થઇ. પોતાની પાસેની પેલાજ શીરી કડાડી અને ચુપ આગળ આહોની દીટખી મુકેલી હતી તેમાં ઘાંઘાંક દીપાં તેમાંથી નાંખ્યા તેણી એટલી મુઠ્ઠા મુઠ્ઠા વિતાની

થઇ ગઇ હતી કે કપમાં પહેલાં જુદી ચાહે કહાં હવા પછીજ પેલાં દીપાં નાંખવાનું પણ તેણીને ભાન રહ્યું નહીં હતું. ઘોડેવારે તેણીએ એક કપમાં ને ચાહે કહાં અને હાથમાં કપ રાખી મોરીસ આગળ ગઇ પહેલાં એક કુક બંગાળી કીવી, પોતાને ઉરકેરનાર મુઠ્ઠા કાઢાને હજારો શ્રાપ દીધા, અને પરી પોતાનો નાજુક હાથ તેનાં મોં પર ફેરવતાં, “દાનાસેન, મારાં લોડ, હું તમારી સાથેજ આજે” એમ બોલી, પ્યારની એક કીસ કરી, પેલી ચાહે પી ગઇ. એકજ મીનીટ અને જ્યાં મોરીસ બેઠો હતો. ત્યાંજ તેનાં બોળાં પર મુકડું થઇ પડી.

બધા વાંચક, હવે પેલા ડેસા તરફ તારી નજર ફેરવ ચુકાને મળી, જેની રીને તે બરાતો છુપાનો આવ્યો હતો તેવીજ રીતે બાગ વટારી બદાર પડ્યો ત્યારે ઉરકેર પડ્યો અને મુરસે થયેલો હતો, પણ પાછો મથો ત્યારે હરખાવેલો અને મુઠ્ઠામાં હમતો મથો.

“હવે તું હીક સપાપો, બચ્ચા, જે કે હું કેવો તારા ઘાત પડ્યું. જેને તુ ચાહેછ તેનેજ હાથે તારા ખુન કરાડું અને તેમાં જો હું નહીં ફાંચો તો પછી મારે હાથથી તું કમ છટકવ નો છે ! તુ નિર્દોષ છે-દમાશ વડાનું ખુન તારે હાથે નહીં, પણ ખીલનેજ હાથે થયું હતું. તેં તો અનંત પણામાં તારો જવાબ કરવા જતાં કાંઈ ખીલને માર્યો હતો. એ સમયે હું જાણુ છ પણ મારે તો તારીપર કાંઈની જાહાને વેર લેવતું છે તે એક અપાનીજ સ્ત્રીને બમાંરી તારી બનારી, તો હું ખી ખરો કે તુને એનીથી જુદો પાડો, એને હમારાં કુકાંજમાં પાડી લાંબ, મેં એને જુદી ભમાવી તરી તરફ મેં એને એવી ઉઠેરી જુકડું અડાચું કે તું અચેતજ હવે મુરકેજ. લાક આજની રાત તારી છેલ્લીજ સમજજે,” ઉપર મુજબ બમડો તે કાશી ખાતાં તરફ ગયો.

તે કાશીખાનાં અંદર દાખલ થયો, અને ત્યાં બીજા ઘણા મનપાત્રોએ જેઓ તરેલવાર હોય કરી રમુજ મેળવતા હતા તેઓ સુધે વાતચીતમાં શેકાયો. ત્યારબાદ એક કપ ફેરીતુ મંગારી પીધું અને મધરાતનાં બારની ટકેરી પડતાંજ સાહેબ સલામ કરી બહાર નીકળી ચો કેક દુર મુકીની શહ જોતો ચોખ્યો. બારના સાડા બાર-પછી એક.-અને દોઢ બી થયો પણ મુકી આવી નહી. તે વધારેને વધારે ઉરકેશવા લાગ્યો. આખરે વાટ જોઇ તે તેણીને ઘેર ગયો. સાંજ નાંજ જેવો દેખાવ તેનો થયો હતો. અને હમણાં તો તેણે પોતાનાં હાથમાં એક લીઝું ખંજર ધ્યું હતું. પીમેથી જોટલા કપર ચઢી તેણે જોરકામાં જોયું. લાંબો દેખાવ જોઇ તે ચોંક્યો. તે જોરકામાં ધરી ગયો. પોત ન ધારવા કરતાં ઉઘટુંજ બનેલું જોઇ તે રાતો પીગો થઇ ગયો. પોને આશા શું રાખી હતી અને આપ શું થઇ ગયું હતું ?

“કમનજન દુકતી” તે મુકીનાં મુદ્દાં તરફ જોઇ પુ. રો.” તેં અંતે તરેજ બોલ કીધો કે ની ? એક જાપાનીઝ થઇ તે તારું વચન તોડ્યું કે ની ? આખરે બી તું એનીજ થઇ કે ની ?”

હયાં તે મોરીસ તરફ ફર્યો. અને જાણે તે જીવતો હોય તેને સમજાવવા માંગતો હોય તેમ મુકીઓ દેખાડતાં બોલ્યો. “ચંડાળ તુંજ આખરે જીત્યો, જીવતાં જીવત તો તેં અને મોરી લીધી હતી, પણ મુંવા પછી બી તું એને સાચેજ લઇ ગયો. પણ પાદ રાખજે કે દેવતાઓ તુને શીક્ષ કરશેજ.”

લાગત અડ્યો એક કલાક મુકી તે જાખાળ્યો અને પછી યાકી એક ખુશી ઉપર બેઠો. તેની નજર ચૂસા આગળ મુકીની કીટલી તરફ ગઇ કે ઉઠી જઇ તેણે તેમાંથી એક કપ ચાહે બનારી અ ને લાંજ બેસી પીવા લાગ્યો. થોડીક પીધી કે તેના ડોળા ટસટસ થઇ આગા, તેનો જીવ ફુગવા લાગ્યો—તે ગમરાઇ ગયો—અને હજી

તો ઉઠવા જાય તેટલાંજ લાંબો થઇ પડ્યો. ખલાસ તે આવ્યો શા મતલબથી, અને અલુધા શું જની શું ગયું. ખુન કરવાના ધરાદાથી તે ખંજર લઇ આવ્યો હતો પણ આખરે પોતાના પાપનો ભોગ કુદરતેજ તેને બતાવ્યો.

કેવો દયાળુ !

તે—“મને સાર્યું કહે કે આપણા વચ્ચે શું ફક્ત મારી મરીયાદનીજ નડતલ છે ?”

તેણી—હા.

તે—(આશાવંત)—હું કબુલ કરું છું કે હું મરીખ હેઉં અને કમનસીમે મારા બાવા મી તેમજ ઠે; પણ મારા એક બુદ્ધ કાકા છે જેઓ પૈસાદાર છે અને વગી કુંવાર છે સાચે વગી દુખી દરદી હોવાથી લાંબો વખત કહાડે તેમ નથી.

તેણી—(ખુશીથી) અરે તમે કેવા માય.ળું અને વિચારવંત છેઓ. તમે મને તેવણુ સાચે ઇન્ડ્રોડ્યુસ કરશો.

ખરે વફાદાર !

મુકીવમનો નવો રમેગાઝ—થોભો સાહેબ, અંદર દાખલ થવા આગમજ તમને તમારી છત્રી બહાર મુકી જવી પડશે.

બદરથ—પણ મારી પાસે છત્રી નથી, તે તમે જુઓજ કેની ?

રમેગાઝ—ત્યારે તો સાહેબ પાછા તઓ અને એક લઇ આવો. કારણુ જ્યાં મુકી કે.ઇ પણ આસામી પોતાની છત્રી દરવાજાની બહાર મુકતો નથી, ત્યાં મુકી તેને અંદર જવા દેવાનાં આવતો નથી. હમરે તો સાહેબ, હમારા વડાના હુકમ મુજબજ ચાલતું જોઇએ. સમજ્યા કેની ?

શીરીન.

10

‘ વડોદરાનો વતની વધરી વીરત વા !
 શાપરીએ વા ૧૨ શ્રીચારે વીકાણ વાઝાની વાડીને
 ધીરત રથ વડોદરાની વાડી ચોચારી, વીકાણની
 વાડીના વેગજીના પેતા વડોડી વાળ વતાણા વા-

બુ. કલ્યાણતી શહેર પશુ સમીજ
 જીનતિના સિખર પર જઈ પહોંચુ
 ગા જહેરમાં ગાયન વધસગીત વિધાની
 તો ઉત્તરિ થઈ કે તે રૂળા સગળધી અથ
 કાશકો અને પુઃસેલરોની યોડા સમયમાં સેકડો
 હુકાનો ચાલુ થઈ ગઈ. વાઘલાનો એટલો ફેલા
 વો થઈ ગયો કે, ઘેરઘેર દારમોનીયમનો અવાજ
 સાંભળવામાં આવતો હતો, એવા વખતમાં આ
 વાતની બહુ જરૂર હતી કે દારમોનિયમની સાથે
 ગાવા યોગ્ય સુદર અને નવા નવા ગાયનોની
 પશુ રચના કરવામાં આવે જ્યારે જે મીઝ
 નો શોક લોકોનો બહુ વધેલો હોય ત્યારે તે મીઝ
 ના વેપારીને પોષારા હોય છે. જ્યારે અમારા
 ખ્યાલી રામ કલ્યાણતીમાં પહોંચ્યા ત્યારે તેઓને
 એમ 'લાગુ' કે અહીં 'કાળ્ય એજન્સી' નું
 કામ સાઈ ચાલશે. ૪૮૫૨ તેણે એક કાળ્ય એજ
 ન્સી લાં ખોલી દિધી અને ફનાદન રૂપિઆ
 કમાવા લાગ્યા.

'કાળ્ય એજન્સી' ના માસિક મીરતર
 ખ્યાલીરામે દારમોનીયમ પર ગાવા વગાડવ. યેગ્ય
 અનેક ગાયનના પુરતકા પ્રકાશીત કર્યા અને ઘણા
 રૂપિઆ કમાવ્યા પશુ તે મળતા ર. મોંથી બહુ
 ચોડાજ હીરસો તે કવિઓના આ પદમાં આવતો
 કે જેઓ બહુ મહેનત કરીને પદ રચના કર્યા
 કરતા હતા. તે મળતા કોડા રૂપિઆને માટે પશુ
 (કે જે તેઓની ખરી મહેનતનાજ હતા) તે
 બિચારા 'કરિયરો' તથા 'સાદરો' ને પ્રકા
 શક સાહેબની બહુજ ખુશામદ કરવી પડતી
 હતી. તથાપી લોક સમાજમાં અને સ્કારાયનો
 માં જે માન જે આદર અને જે પ્રતિષ્ઠા તે કવી
 ચોની થતી હતી તેનો શેમો હિરસો પશુ પ્રકાશ
 સાહેબના નસિયમાં ન હોતો. આ વાત ખ્યાલી
 રામના દિલમાં બહુ ખટકતી હતી જો કે તે આ
 મહામનુ હમેશાં ધ્યાન રાખતો હતો કે
 પ્રત્યે તેજ સર્વ શક્તિમાન છે અને મૂંઝાસના
 નેપારમાં તે કમાતો પશુ ધણુ હતો તો પશુ તેનું

ચિત શાંત ન હતું રહેતું. સ્ખાઓમાં જે માન
 સનમાન કવિઓને મળતું હતું તે જોઈને તેને જી
 વ પશુ લકઝ્યુર લાગ્યો તે પોતેતે રાત દિવસ તેનું
 અને પ્રતિષ્ઠા કેમ મળે તેની ચિન્તા કરવા લાગ્યો
 પુરતક પ્રકાશનું કામ કરતે કરતે તેને આ વાતનું
 જ્ઞાન થયું હતું કે દારમોનિયમ પર ગાવા વગા
 ડવા યેગ્ય કેવ ગાયનો સારા હોય છે. હવે તેણે
 વિચાર કર્યો કે, આવી જાતના ગાયનોની રચના
 કરવી તે મારે મનથી કંઈ કરણુ નથી હું દાર
 મોનિયમ સારી રીતે વાળાડી શકું છું મને તાજ
 કરતું પુરજાન છે. મેં પોતે દર્જારા કાળ્યના
 પુરતકો પ્રસિધ્ધ કરાં છે. હું પુરી રીતે જાણું છું
 કે સાબળન.રાઓને કેવા ગાયનો પસંદ આવે છે
 તો હું પોતે જો યોડી મહેનત કરું અને દારમો
 નિયમપર ગવા યોગ્ય કણું મધુર પદ રચના કરું
 તો માર કામ બની જશે! બસ પછી તો હું
 સ્ખાઓમાં એક નામાંકિત કવિ ગણાઈશ !! મને
 બજણ માન પ્રકાશક અને કવિના સંબંધથી
 મળવા લાગશે !!!

પદ મનથી વિચાર કરવે. એક વાત છે
 અને ૧ પ્ર. છું કામ કરવું બહુ વાત છે. પહેલી
 વાત રહેલા છે: પદ બહુ વાત કરણુ છે તે
 સિવય ખ્યાલો ના ન રચનામાં કાળ્ય એજન્સી
 હું કામ કરતા કરતા -- કે મોટા દોલ પશુ આવી
 ગયો હતો. જે કાળ્ય પ્રસિધ્ધ કરવાને તંગ પાડે
 આવતા હતા, તેની મહેનત પ્રમાણે પુરી કિમત
 ન આપતાં, અને તેની કિમત એહી કરવાને
 માટે, તે હમેશાં કાઢદિધી દત્તન કાળ્યોમાં
 પદ કાંઈકાંઈ હોય કાઢત કરતા હતા. કાળ્યનો
 જાળતમા તેના તપશ કરવાની રક્તિત એવી
 તિથ થઈ ગઈ હતી કે, તને કેાન પશુ કાળ્યા પદ
 રચના કરેછું રીતે સુદર ન હોતી લાગતી.
 બિચારા સારસાર નામાંકિત કવિ તેની કડક
 આજ્ઞેચનાથી કંપા બતા હતા! તેની આવી
 તિથ આજ્ઞેચના રક્તિતનું એકલ થયું કે, જ્યારે
 પ્રોતે પદ રચના કરવા લાગ્યા ત્યારે પોતાની

તર વધ ગાય છે " આ
પ્રાણીરામ બહુ પુરો થયો.
અમાથી થોડી ચોપડીઓ
તમામાં આપીને કહ્યું, " દેવો,
પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. જુઓઆમાંથી
પ્રસંદ પડે છે. " દેવીએ જવાબ દીધો
તે આ પુસ્તકોની જરૂર નથી મને એક
નવું કાવ્ય ' રાધા કૃષ્ણ વિલાસ ' ની
જરૂર છે. તે દારભોનિયમપર ગાવા વગાડવા
યોગ્ય છે. આવતી કૃષ્ણાષ્ટમીને દિવસે અમારા
માયન મંદિરમાં જઈએ શાસે તે વખતે આ નવા
કાવ્યની જરૂર પડશે. તમારી પાસેતો ધણક વિશે
આવેછે. જો મારી ઇચ્છા પ્રમાણેનું કોઈ કાવ્ય
તમને મળી જાય તો મને આપજો. મને જુના
કાવ્યોના કાવ્યની જરૂર નથી. કોઈ વર્તમાન કાવ્ય
ની નવીન, પ્રભાવશાળી અને પ્રેમ મય કવિતા
મળી જાયતો કામ, અને કહો કેટલા દિવસમાં
હાવી આપશે આ કાવ્યના બદલમાં તમને મેં
માંગી કિંમત મળશે અને બનાવનાર કવિને પણ
તેનો બદલો આપવામાં આવશે. "

પ્રાણીરામને તો પોતાને લોકોમાં કવિ તરીકે
મસહૂર ગણાવાનો બહુ શોક હતો, અને પોતાને
પ્રસિદ્ધ થવાની તરતમાંજ તક મળી. દરદીને
જોઈતું હું તેને ફરમાવું ! બહુ પુરો થઈને
કહ્યું, " હાથમાં હું પોતે પણ થોડી થોડી પદ્ય
રચના કરવા લાગ્યોહું બે ચાર દિવસમાં તમારી
ઇચ્છા અનુસાર એક સુદર કાવ્ય જરૂર લાવી
આપીશ હું. આત્રી પુર્વક ધારૂં કે, તમારા
જેવી રસિક સુદરીને પસંદ પડેલું તે મારું કાવ્ય
મારા વંશની જુધી કન્શે. હવે મને રૂપિયા કરતાં
કોર્તીની વધારે લાલચ છે. તમારી કૃપાથી દ્રવ્યતો
હું ધણું કમાણું છું, " મધુર કંઠા દેવી બોલી,
બહુસાર ચાર દિવસમાં તમારી કવિતા મને જરૂર
દેજો. ઠીક હવે હું જાઉં છું એમ કહીને પ્રાણી
રામ સાહેબ પોતે કાવ્ય રચના કરવાની કલ્પના
માં મગ્ન થતાં પોતાને મગ્નને આવી પહોંચ્યા.

કાવ્ય એલ-સીની ઓરિસમાં જન્મે પોતાના
જાનશી રમમાં કાગળ પેન્સિલ હાથમાં પકડીને
ટેબલપર માથું નમાવીને, પ્રકાશક સાહેબ કાવ્ય
રચનાને માટે માથું ખજવળતા બેઠા. મનમાં તો
એમ હતું કે હાથમાં કાગળ અને પેન્સિલ
લેતાંજ કવિતા તરત તૈયાર થઈ જાશે. એવી રીતે
એકલાક નીકળી ગયા હતા સુધી કાગળપર એ
લીટી પણ નજરે નથી પડતી. હાં બે ચાર
છેકછાક દરેલી લીટીઓ જરૂર દેખાયછે. કાવ્યને
હરત લખીત પ્રતો જે તેઓના સંગ્રહમાં હતી
તેમાં જોવા મળ્યું. તેમાંથી થોડા ચપ્પ થોડા
વાળો, કાંઈ વિચાર કાંઈ નોટસ હાથના
કાગળમાં લખી લીધી; અને પાછો વિચાર કરવા
લાગ્યો કે આ બધી વાતોને જોડીને એક મનોહર
કાવ્ય કેવી રીતે તૈયાર કરી શકાય. બહુજ મગજ
મારી કરી, પણ એકે પંક્તિ ઇચ્છા પ્રમાણે કાગળ
પર લખી ન શકાઈ. હેરાન થઈ ગયો, થોડો દુઃખી
થઈ અને ચિન્તા કરવા લાગ્યો. એના માનસિક
દુઃખમાં બિચારો પ્રાણીરામ બેઠો હતો એટલામાં
તેના ઝાળખીતા કવિ સુરંગ ત્યાં આવી પહોંચ્યા !

(૩)

સુરંગ કવિ ઓરડામાં આવ્યાં કે પ્રાણીરામે
નાક જમર ચડાવી, મસ્તકના ઇસારાથી તેઓને
પુરોથી પર બેસવાનું કહ્યું અને બોલવા લાગ્યા
"કહો કવિરાજ ! કયાંથી નીકળી આવ્યા ? આજ
કેને ફસાવવાનો પ્રયત્ન છે ? તમારું તે કાવ્ય જે
હાલમાંજ અમે પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. સાવરહી નીકળ્યું !
તેના કાંઈ ભાવે પૂરતું નથી. એક પણ ઓરડર
આવતો નથી. બધાં પુસ્તકો કપાટમાં ભર્યા પડ્યા
છે. અમારા રૂપિયા બરબાદ ગયા. તમારા જેવા
કવિઓએ મારા જેવા ભોળાને ખુશ ફસાવે!
પ્રાસ મેળવતાં તો આવડે નહીં અને બની
બંધ કવિરાજ " પ્રાણી રામનું આ પ્રત્યાજ્ઞા
રૂપ લાવણ્ય સાંભળીને સુરંગ કવિતો ચિકિત
થઈ ગયા. થોડી વાર પછી ધીરજ રાખીને હળી.

તેથી બોલ્યો "ભૂંડી વાતો જવાદ્યો. મેં કદી
પણ જાણી છુટ્ટીને તમને ફાસવાને વત્ન નથી
કર્યો. અમારી નવી કવિતા જુઓ. આ દારમો
નિયમ પર બહુ સારી રીતે ગાઈ ચકાર છે મેં
રચનામાં બહુ મહેનત કરી છે હું. સમજુ છું
મારા બધા કાવ્યોથી આ હાલ તમ છે મારો અમુ-
લ્ય સમય આની પછવાડે ગયો છે આ કાવ્યને
લીધે મારું નુકશાન પણ થતું થયું છે જરા
જુઓ રો. ખરા મને આશા છે કે આપ આને
જરૂર પસંદ કરશે. તમારું જોવા રસિક અને
શુભ્ય પ્રકાશ પ્રગટક આ કલ્યાણતીમા કેમ પણ
નથી. જો તમે આ કાવ્ય પ્રસિદ્ધ કરશો તો તે હ થો
હાથ ખપી જશે તમને લાભ થશે અને મને પણ
થોડા રૂપિયા....." કવિની વાતમાં વચ્ચે પ્રકાશ
માટેના આંતરેતાથી બોલી ઉઠ્યો - "હા તો હ
જાણુ છું તમને પણ થોડા રૂપિયા મળશે ના,
અમારા રૂપિયા મફતને માલ છે, બધાએ કવિ
પોતાની અને બધાએ લેખક પોતાના સેખની
આવી નીતેજ તારીફ કર્યા કરે છે ખરી વાતો
જો છે કે આ સમયે એમ પણ કવી એવો નથી
કે જે મુદ્ર સુદર કવિતા બનાવો શકતો હોય
મને સંગીત વિદ્યા ઉપર સ્વભાવિક પ્રેમ છે,
તેથી પ્રેમવશ ચક્રને માત્ર આ પ્રમતના ઝાળોની
જાનિ કરવાના હેતુથીજ, મેં આ 'કાવ્ય એજ-
ન્સી' અહીં બોલી છે અને તે થ પ્રસિદ્ધિત કરવા-
નું કામ કરી રહ્યો છું મારી આવા પંચપકર
વૃત્તિનો તમારા જેવા કવિઓ બહુ દુરઉપયોગ
કરવા લાગ્યા છે હવે મારી પસંદ એટલું દ્રવ્ય
નથી કે તમારી કહેલી કચરા જેવી પ્રસિદ્ધિ
પ્રકાશિત કરવામાં હું મારી પુણ્ય હુશીની દલ
જો તમે કોકોને રૂપિયા કમવા ૮૫ તો કવિતા
બનાવવાનું કામ મેલી રહ્યો કોઈ પોષક કરો
ધર્માનદારીથી મહેનત કરીને પોતાનું 'પેટ ભરો'
આની શખત શીટકાર સામજિક હતા પણ કવિ
સુરગ ગળગલા ધરને મળ્યું "સાદેખ, જો
આ કાવ્ય તમને પસંદ ન હોય તો આ આજ-

થી કવિના બનાવવાનું કામ છોડી દઈ-રાધા
આની પદ્ય રચના તો જુઓ અને હાન્યો કવો
પર વગાડીને આની પરીક્ષા તો કરો, મને વિશી,
સ છે કે તમને તે જરૂર પસંદ પડશે " 1

કવિના દિનતા બરેલા નયનોથી કે પછ
એમ સમજીને કે હવે હવે થઈ ગઈ કોઈપણ કાર-
ણથી ખવાસીતમી બે પરવાઈથી વહ્યુ, "હીક
આપો જોઈ જ્યાં છે તમારું કાવ્ય?" પાના આડા
અવના ફેરવીને તેજો મળ્યું "કેમ કવિરાજ
તમે વખતો વખત તમારી કવિતા લખીને મારી
એજન્સીમાં મેં દોડતા આવો છો? શું આ
કલ્યાણતીમાં ખીજ કોઈ એજન્સી નથી? તે કો
કોનો વેપાર તો મારી એજન્સી કરતા વધારે આસ
કે, તેઓ તો અહીંના જુના પ્રકાશ છે, અને
હું તો દાલમાં નવોજ આવેલો છું" સંરળ
સ્વભાવના કવિ શરૂજવાન દીધો "હા અહીં
પ્રકાશતો પછા છે પણ શુભ્યમાહક કોઈ નથી

અમારા જોડા કવિઓની કદર તો આપણી એજન્સી-
માજ થાય છે હું મારી કવિતા પછા પ્રકા-
શકો પાસે લઈ ગયો હતો. પણ કોઈએ પ્ર-
સિદ્ધ કરવનું કબુલ કર્યું નથી આ વાતો
તમો જાણતા હમો કે વિદ્યા અને લક્ષ્મીને
મુળ્યજ વેર છે" અને તેથી આમને કહી
દેવાનું ઉચિત માન્ય પ્રકાશક સાહેબને જે
વક્ત જણવાની હતી તે પોતાની મેજેજ
જાણવામાં આવી ગઈ ત્યારે તિરસ્કાર યુક્ત
મુખમુલ કરીને તેજો કહ્યું:- "વાહ! જે ક-
વિતાને કેમ સ્વીકાર નથી કરતું-જે ખરે
ખર રહી-કચરાની ટોપામાં ફેંકા દેવા થોડ્ય
છે-એને મારી 'એજન્સી' મા પ્રસિદ્ધ કર-
વાને લાગ્યા છો અને તારીફ એ કે તેને
ખરે જનમ, રૂપિયા પણ મળાકો! મારી
પરેપકાર વૃત્તિ અને સંજ્ઞનતાનો બહુ સારો
ઉપયોગ કરી જાણો છે,"

પ્રકાશક સાહેબ તે
 વિમિત્ર પિતાના પાત્ર આપણ પાછળ
 એક દેવતા હતા એમાં, પરંતુ નાનામાં
 તેણે આ મથાળું દીધું. "રાખા-કૃષ્ણ-
 સાસ" બમ, મનમાં મહુ-પુરી થયા, પણ
 બાવ તેણે બહાર પ્રગટ થયા નહિ દીધો
 પોડી વાર પછી તેણે કહ્યું "કવિરાજ! તમે
 ખોલો છો કે થોડા દિવસ થયાં હું પોતે મારી
 મનાવેલી કવિતાઓ પ્રકાશિત કરું છું આ વખતે
 પણ હું એક સુંદર કાવ્ય લખી રહ્યો છું.
 આજનો મને તમારી કવિતા વાંચવાની પુરસદ
 નથી એક મે દિવસ રહીને આવજો; તે વખતે
 જોયું જશે" તેથી કવિએ બહુ નમ્રતાથી
 કહ્યું:-"જુઓ સાહેબ! આ કાવ્યમાં મારી
 તમામ જીવનની આશા ભરેલી છે! તેની કદર
 કરવી, તેને પ્રસિદ્ધ કરીને બોક્ષની સામે લાવવી,
 તે તમારા હાથમાં છે!" અમીર જેવી બેદર-
 કારી દેખાડીને ખ્યાલી રામે કહ્યું:-"હા ખરું
 છે; પણ આ વખતે કાંઈ નિશ્ચય થઈ નથી
 થકતો. કાલે જોયું જશે!"

બિચારો કવિ પોતાને ઘેર વળા ગયો.
 કાલ તો બહુ દુર છે! કાલ સુધી તો કોણ
 જાણે શું બનશે! આજ રૂપિયાની ઘરમાં બહુ
 જરૂર છે. જો આજ ક્યાંએથી પણ થોડા રૂ-
 પીઆ મળી જત તો મોટું કામ થઈ જત
 દિલ ઉદાસ છે. એવી ઉદાસ અવસ્થામાં ખ-
 ડકીની પાસે ખેરીને તેણે વખત વિતિત કર્યો.
 ખ્યાલી રામની 'એક્ઝન્સી' માં જવાનો નિશ્ચિત
 સમય આવી લાગ્યો. ઝટપટ કપડાં પરેરીને
 ઉત્સાહથી બહાર નિકળ્યો એટલામાં તેની સ્ત્રીએ
 નમ્રતાથી પૂછ્યું કે પાછા ક્યારે ઘેર આવશે
 કવિએ, કહ્યું:-"જો પ્રકાશકે મારું કાવ્ય
 પસંદ કર્યું અને પાછાનેયક દઈ દિધું તો તો
 હમણાંજ આવીશ" કવિની સ્ત્રી બહુ ચતુર
 હતી પતિના 'જો' અને 'પ' શબ્દોના અ-
 ર્થનેના ધ્યાનમાં આવી ગયો તેણે સમજી પુ-

વક પૂછ્યું:-"અને, જો તે સ્વાર્થી પ્રકાશકે
 આપતી કવિતાની કદર ન કરી તો?" કવિએ
 શુન્ય વૃત્તિથી પોતા, સ્ત્રી! તરફ જોયું અને
 પછી નિગરામ કહ્યું:-"તો-તો-તો-તો, માટે
 કાંઈ નિશ્ચય નથી" અને તરત ઘરમાંથી ની-
 કાર નકળી પડ્યો!

સ્ત્રીએ જાણ્યું કે આજ કાંઈ રંગ સારો
 દીક્ષમાં આવતો નથી આજ કવિજનું મન
 બહુ અંચળ નજરે પડે છે. કોણ જાણે શું
 અનર્થ થારો! હસ-અગીઆર વખતે એક તેને
 છોકરો હતો તે બુદ્ધિમાન અને સાલક હતો
 તે ઘરની પાસે મેદાનમાં રમતો હતો, તેને
 તેણે બુમ પાડી કહ્યું:-"વિક્રમ, આંહી આવ,
 કપડાં પહેરાને તારા પિતાની પછવાડે ચાલ્યો
 જ. તે જ્યાંજાય, ત્યાં તેની સાથે ચાલ્યો જ, જો
 જરા વાર પણ તેના સાથે છોડજો માં. આજ
 તેઓની તખ્ત બગડેલી વાગે છે!" માતાના
 કહેવાનો મતલબ તે તરત સમજી ગયો તે
 કપડાં પહેરીને પિતાની પછવાડે દોડ્યો.

(૪)

કવિ સુરંગ પોતાને ઘેરથી નીકળીને, જલ્દી
 જલ્દી ચાલતો, 'કાવ્ય-એક્ઝન્સી' ની સ્ત્રી-
 શીસમાં પહોંચ્યો. બાલક વિક્રમ પણ દોડતો
 દોડતો તેની પછવાડે ચાલ્યો જતો. હતો જ્યારે
 કવિ પ્રકાશકના રૂમમાં પહોંચ્યા, અને 'આવો,
 ખેસો' વિગેરે આવકારની વાતો થઈ ચુકી ત્યારે
 પ્રકાશકે સાહેબનો ચેહરો જોઈને કવિરાજ નિ-
 રામ થઈ ગયા. ખીસ્તર ખ્યાલી રામે દિલગી-
 રીથી કહ્યું:-"તમારી કવિતા મેં જોઈ; પૂરે-
 પૂરો મારો કિંમતી વખત રાખીને પણ તમારે
 ખાતર વાંગી. થોડા ગાયન દાર્મોનિયમપર
 વગાડીને અને ગાઈને પણ જોયાં; પરંતુ હમારી
 વેપારી દ્રષ્ટિથી તેને પ્રસિદ્ધ કરવાથી બમને
 માંડ પણ લાભ થાવ એમ દેખાતું નથી. હું
 આને માટે બહુ દિલગીર છું, પણ શું કરું?"

કંઈ હપાય નથી જાણારીથી તમારી કવિતા તમને પછી આપવી પડે છે." એટલું કહીને તેણે કવિની સામે તેઓની દરત સિખિત કવિતા ની પોટલી નાખી દીધી.

કવિ નિરજ્ઞાના શોક સાગરમાં ડુબી ગયા. તેના એકરાતો રંધ શીકા થઇ ગયો. તે કવિતા ની જાણત તેને ખાતરી હતી તે ના પસંદ-થઇ તેની બે કદર થઇ દાખા તેને બહુ દુખ થયું હવે આ વાત તેના ધ્યાનમાં પુરી રીતે આવી ગઇ કે, વ્યાપાર વિષયક જ્ઞાન તથા દ્રવ્યના અભાવથી, સારા સારા કૈષકોને પશુ કેવી રીતે પારકાને આશરો સેધતાં જવું પડે છે અને સ્વાર્થ નીચ બુદ્ધિના પ્રાચીનને આધીન રહીને તેઓનો આપેલો દુકોડો કુનસ નેવી રિધતીમાં રહીને કેમ ખાવો પડે છે. કોઈમાં આવીને કવિએ તે કવિતા લખેલા કાગળે ના કડકે કટકા કરી નાંખ્યા અને ત્યાજ દેશી રિધા જેમ તે બહાર ફિલ્ચો દેરવાળ પર હબેરો તેના બદલે પુત્ર વિક્રમ નજરે પડ્યો. પિતાનું જીવનરી મથેલુ મોડું જોઇને તે "પીતાજી, પીતાજી" મોલતો તેની પાસે આવ્યો; પશુ કવિએ તેને એક તરફ ધકેલીને પોતે તે ઝોરડામાંથી બહાર નીકળી પડ્યા, હોડારાની આવી દુઃખત જોઇને ચાલાક પ્રેક સડે તેને પોતાની પાસે જોગાવ્યો અને રહ્યું "જગ્યા, આસે, તારા પિતાની કવિત ના કાગળ અડી" પડના છે, તે ઘેર લઇ જા અને તારા પિતાને આપી દેજે." એમ કહીને પ્રકાશક સાહેબે તે કાગળના કટકા હપાઈને વિક્રમના કોઠના ખંડામાં જરી રિધા અને એક પૈસો તેના હાથમાં દબે રહ્યું. "આસે, વૃને મીઠદીને સાર-ધનામ." તે છેકરો તરત ઝોરડાની બહાર નિકળ્યો-પશુ ઘેડી વાર લાગી ગઇ હતી-કવિ કોણ જાણે ક્યાં ચાલ્યા ગયા.

આ વાત અમારા વાંચક મિત્રો બુધ્ધી નહિ ગયા હોય કે, મધુર કંઠદેવીના જસસા

ને માટે મીસ્તર ખ્યાલીરામ પોતે "રાધા કુમ્ભ વિલાસ" કાવ્ય બનાવવાનો ચત્ત કયો હતો દેવયોગથી તે વિષયની, સુરંગ કવિની, મનમેદક કવિતા તેને હાથ લાગી ગઇ. આ કવિતાની નકલ તેણે જુદા કાગળ પર જોતારી સિધી અને પછી, આગળ પાછળ ઘોડી કાપ-કુપ કરીને અદલ-અદલ કરી ને કવિતા તે પોતાને નામે પ્રસિધ્ધ કરવા ચાલતો, હતો. તેને ખાતરી હતી કે, આ કવિતા અગ્રંથ મર્તાજ માર્ગ નામ કવિયોમાં પ્રસિધ્ધ યાશે. હવે તેના જાન્યો હવે શવામાં વિલજ માત્ર એટ ટસોજ હતો કે, તે કવિતા પર મધુર કંઠદેવીની પસંદગી પ્રાપ્ત કરવાની હતી.

નિમેસે વખતે તે પોતાની નવી કવિતા લખને મધુર કંઠદેવીના ગાયન-મંદિરમાં ગયો. દેવીએ, તેની વાચના પ્રમાણે કામ કરવાની તારીફ કરી તે પ્રકાશકની લાવેલી કવિતા લખને જારી આગળ જમ હળી ખ્યાલ રામની તરફ તેની પીઠ હતી, તેથી તે જાણ્યા ન શક્યો કે, વાચતાં તેના એકરા પર દેવી જાતનો ફેર ચાપ છે. ઘોડીવાર પછી દેવીએ કહ્યું "સાહેબ, આ કવિતા બહુ મનોહર છે કૃપા કરીને આમાથી ઘોડાં ગાયન દારમોનિયમ પર વગાડી જતાવો. આમાં સંદેહ નથી, કે, આની રચના બહુજ અવધુનિષ છે.

ખ્યાલીરામ દારમોનિયમ પર જમ જેઠો તે કાવ્યના ઘોડા ગાયન દારમે નિયમપર બહુ આજ્ઞા કરીથી વગાડી દેખાડ્યા દેવી બહુ ખુશી થઇ અને ખ્યાલીરામની તારીફ કરવા લાગી પછી હસતા તેણે કહ્યું "સાહેબ તમારી ભલામના હું જેર ઉપયોગ કરવા નથી ચાલતી તમારી વગાડવાની કુશળતાથી હું બહુ પ્રસન્ન થઇ છું. હજી એક વાર વધારે સાંભળવાની મારી મુજબ ચાપ છે જે કામ દરકત ન હોય તો એક બીજી કવિતા દારમોનિયમ પર વગાડો."

દેવીની તારીફથી પ્રુથ થઇને ખ્યાલીરામે કહ્યું, 'હા, હા, લાવો, એક શું, તમે નેરવા

Some Reminiscences of England.

(A leaf from "My Seven Years in England.")

BY T. J. DESAI, BAR-AT-LAW.

In May 1894 we were invited to Dinner by Mrs Ingall at Lidden House, Champion Grove, Denmark Hill, London, S. E. There I had the pleasure of meeting for the first time Miss Duff, an accomplished lady, who was a Member of the Royal Asiatic Society and a Sanskrit Scholar of no mean order. Mrs. Ingall had presented my Sanskrit verses to her and she was so much pleased with them that she had expressed a desire to see me, and Mrs Ingall utilized this opportunity of inviting her as well to Dinner so that she could meet me at her house. Miss Lowe also was there. She was a cultured lady and a teacher in the High School for Young Ladies. Miss Duff had translated from German into English the "*Elements of Metaphysics*" by Prof. Deausson of Germany, and Miss Lowe had contributed an article to the Indian Magazine, called, "*With*

Sadh in the Garden" I cannot describe how elevating and pleasant it was to converse with such educated young ladies. There are no early marriages in England, and one cannot help thinking that accomplished ladies like these, of mature years and understanding, are sure to make good choice of their husbands and be really happy in their conjugal life x x x But to come to my story, I enjoyed the evening at the house of Mrs. Ingall immensely. There were two German gentlemen staying in the family at that time. Mr. Ingall was a gentleman of many accomplishments. In fact, he was a genius. He was a Poet, a Scientist, and a Member of the Royal Astronomical Society. He had an inventive mind. He knew Photography, Drawing, Painting, Music, &c., almost to perfection. He was very simple and amiable. He had an excellent Museum of different kinds of

birds, bees, &c., and he had a huge telescope, made by himself, put up in the garden. He kindly showed some of the Planets to us. It was quite a delight to see these marvels of Nature and to admire the Greatness of the Creator of the Universe. When I went home I received a kind invitation from them to go and see them again and I was destined to cultivate their acquaintance, and later on to pass many happy months with the same Ingall family.

The month of May was perhaps the best month in the year. The Hyde Park had become quite young again. From the Middle Temple I very often came on a 'bus to the Marble Arch, and, after taking a round in the Hyde Park, went home to West Kensington on foot.

A Gujrati friend of mine sometimes accompanied me a part of the way talking on moral and religious subjects. One of these evenings a Phrenologist was examining heads in the Hyde Park. I also got my head examined by him. At another time on my way to the Kew Gardens I had my head examined by Mr. John Phipps, a Professor of Phrenology. On the third occa-

sion a Lady Phrenologist examined my head. By comparing the delineations of my character and capabilities given by these and other well-known Phrenologists of London with one another and with what I thought of my character myself, I was actually making progress in the Science of Phrenology, without knowing in the least that I was one day going to become a Phrenologist myself.

About this time I was invited by Sir Monier-Williams to attend some Ceremony at the Indian Institute at Oxford. Sir W. Hunter delivered a speech on India on that occasion before the Grandies of Oxford and elsewhere. Many Indian Curiosities had been collected there. It was like a Museum of Indian Articles. I made the acquaintance of the Professor of Chinese there. I visited Sir Monier-Williams at his private residence in the evening and had the pleasure of going over some notebooks that I had written while in London. I had also had some philosophical talk with him on *Reincarnation* and other matters. The next morning I called upon Prof. Max Muller, but was informed that he had gone to London. I then

paid a visit to the Professor of Chinese. He was a venerable old man and was all kindness to me. Although he was taking his lunch, he kindly called me in and offered and insisted on my taking some refreshments and dainties. After talking for some time with him and his son and daughter, to whom I was introduced by him, I went to see the Ladies' Colleges. Oxford at this time looked quite young and gay with green foliage, bright sunshine and fine weather. After staying there for a day or two I returned to London where I again visited Sir Monier-Williams at the aristocratic house of his son who was a Doctor. Lady Monier-Williams was extremely kind to me. There was a certain majesty about her that commanded respect and veneration. I was introduced by the learned Professor to his son and his son's wife. After some pleasant conversation with them I went home thinking of the elevating influence of good society.

About this time I made an appointment with Mrs Besant and had my doubts on several knotty religious points solved by her. She introduced me to Mr. Mead, the Sub-Editor of the

Lucifer, and to Mr. Bestram Keitley, the Secretary of the Indian Section of the Theosophical Society. I had a general invitation from the Right Honourable Prof. Max-Muller to go and visit him on any day at about 5 p. m. He had engaged a house for the season in Mayfair, the most fashionable part of London. I used to go to him now and then and he generally took his Tea with me. He and Mrs Max-Muller were extremely kind to me and they introduced me to several well-known ladies and gentlemen including Mr. and Mrs. Moncure D. Conway. We had a feast of philosophical conversations and Prof. Max Muller kindly went over my note-books and made many excellent suggestions. Many of the current proverbs, maxims, &c., were jotted down by me with a view to extract truths out of them. The words of great men, including those of celebrated poets and philosophers, were also inserted in my note books. The first three or four of them were subsequently sent to India to Rao Bahadur K. P. Trivedi for perusal and suggestions.

I had almost fallen into English ways by this time. The

West End of London presented quite a picturesque sight at this time of the year. The Hyde Park looked like a bed of flowers in many places. Fashionable people used to drive through it, and on fine days it was usual to see young and old people with pretty little children walking on the foot-paths. Everything was fresh and lovely. The Serpentine with Swans floating on it presented a beautiful sight. These vernal beauties had the potency, no doubt, of turning old men into young. About this time the first son was born to H. R. H. the Duke of York, the present King-Emperor. I used to read Sanskrit with Miss Muller, B. A., at her mother's house in Portland Place, W. There I had an unexpected pleasure of being introduced to Colonel Olcott, the President of the Theosophical Society. He had a commanding figure and looked like a *Mahātmā*. I was also introduced to a Swedish lady whom I subsequently met several times at the Blavatsky Lodge. Miss Muller kindly presented several Indian Mangoes to me which I sent to Prof. Max Muller as an Indian curiosity and he liked them very much. I used to visit the Varleys now

and then. Thus, after passing three or four months in the family of Mrs. Landor in West Kensington, I went to live in apartments near the Inns of Court in the month of June 1894.

"Where you nervous when you proposed to your wife?" asked the sentimental person.

"No," replied Mr. Meekton; "But if I could have foreseen the next ten years I should have been."

❀ ❀ ❀

Louise: "Her husband's disease is plain laziness."

Julia: "What does he take for it?"

Luise: "Vacations."

❀ ❀ ❀

"I would die for you my darling!"

"How sweet of you! Is your life insured?"

❀ ❀ ❀

"I can't understand Jimmy and his wife falling out. She used to call him the light of her life."

"Yes, she did; but he went out too often!"

સુશરનને

આવતો જાન્યુઆરી અંક.

હિંદુ સો સેપ્ટેમ્બરનાં લેખો જ ફક્ત.

જાન મીંડરમણલાલનાં પતિને સો

નિધા પ્લેન બીંડ એં તૈયાર કરશે.

બે ઘડી ગમ્મત.

ખરડે પાણી ઉતર્યું

ચોકાસદાર કાકા-કેમ પ્રેમકાંઓ હું બી
તમારી સાથે રમવા આવું કે !

ન્હાનો ભત્રીજો — નહીં કાકાજી. તમે ના
આવતા. હમે તમને સાથે રમવા દધશું નહીં.
જારી રમો દરેક તેમ તમારું મેટાં દેલ જેવું
પેટ અને હોલેલા બોજના જેવું બોડકું માથું
જોઈ હમને તો બા ધણું દમવું આવ્યા કરે છે.
(કાકાનું કોડું જેવા ભેગા)

ખરેખર પ્રમાણીક !

મુસાફર - (દોરેલવાળાને) જવ, આખી
રાત ખરાં બુદ્ધ અહીં બદાર રહી ગયાં હતાં,
પણ માર્ગે તે ચોપાઈ નથી

દોરેલવાળો — આહ, સારુંજ, તમે જો આ
ખી રાત તમારી પૈસાઈ ખરેલી દેલી બી મુકી
રાખી હતે તો તે બી કામ જોતે નહીં. હમે
પ્રમાણીક હંમે, સારુંજ, તેની તમારે શીકર કર-
વી નહીં.

મેટી નડતલ !

ભાડકી દીકરી — પપા આપ ખાતો તો
હવે મારોજ કહેવાય કે ની ?

પપા — હા દીકરી.

દીકરી — અને હું પરણીને જવસ તમારે
બી સચિજ સમ જવસ કેની ?

પપા — અચીનજ, દીકરા, પપુ જો હવડાં
થી કોઈ આગળ મોતલી નાં નહિતો તારાજવા
મોતેલા ખાતો અને ચાનગીસો વધુ વળસે

ચોકકસ સામેતી !

“ મમા, આપણી ગવરનેસ અમારામા બી
જાજાર જોઈ સકેજ. હું, ”

“ તેં કેમ જણ્યું, દીકરા ! ”

“ તે જોવની ગઇ કાલે રાતે હોયમા અંધા-
રામાં એ કાકાજીને દુધુસે કહેતી હતી કે એવ-
જો આજે હજમત કરાવી નથી. ”

માનીતો કલર !

તે — સારે શું, શું કુનીમુન મુજરવા
સ્વીકન જવા માગેજ ?

તેણી — હા અમળતાં તમે નકશામાં
જોવની. સ્વીકનનો કલર કેવો સરસ શુભાખી
છે. અને મને જાયાખી રંગજ ધણે પસંદ
પડે છે.

મેટી શુચવણ !

ન્હાનો જલ — મમા, મમા, મારા કાનને
કોઈ મારા મોઢાં સાથે લાગે વળજે કે ?

મમા — કાપ વળજે એ તે કેવો સવાલ !

ન્હાનો જલ — તે જોવની તમે આપાને
મોઢાંકુ ધેવા કહ્યું, તે એને તો સાથે મારા કાન
ખી ધેવા.

અમકલ કોઇના બાપની છે !

પેશાનાલો બુટો- (દોરત) અરે મામ, મારી
આપણી દાવત કોઈ કાલના જેવી નહીં હતી.
ચરખાલથીજ હું કામ મોટરમાં રાખી કરતો
આપો નથી. મારી હંદગીનાં પહેલા દીવસે
દરગાનતો મને પગે ચાલવું પડ્યું હતું.

દોરત — તમે માગશાળી કહેવાઓ ત્યારે
તો મેં જ્યારે મારી હંદગીની પહેલા રાત્ર-
આન કાપી ત્યારે મને તો પહેલાં કસાવું
પડ્યું હતું. ચાલવાનું શીખતાં મને ધણે લાંબો
વખત લાગ્યો હતો.

તાબેદારી તે એ !

શીશ્વક — કેમ સોલી, કાલે રકુલમાં કેમ નહીં આવ્યો ?

સોલી — સાહેબ, કાલે સહવારે હું રકુલ તરફ આવતો હતો તેટલા મેં રસ્તાપર એક સ્ટીમરોલરને જોયું.

શીશ્વક — પછી તેથી શું થયું. એવો જુદો જાન્યાર કેમ કરેલ ?

સોલી — સાહેબ પછી એક સીપાઈએ આવી મને બખાંખાથી પકડી કહ્યું કે “હો-હરા આપ સ્ટીમરોલરથી સંભાળ” અને તેથી સાહેબ હું આખો દીવસ ત્યાં જ ઉભો રહ્યો. અને તેની સંભાળ લેવા કાઢી. એમાં મારો શું વાંક સાહેબ ?

સીંગાર કેવી હશે ?

‘તમે એમ તો કહી કહી શકસોજ નહીં, કે આપ દુનિયામાં પ્રમાણીક પછા જોવી ચીજ નથી’
“કાંઈ વાર ?”

“કરજી કે યોગ દીવસની વાત પર મારેથી મારો સીંગાર બોલું કેયે મુંઝાલ ગયો હતો. તે કોઈને મળ્યા આવ્યો. તેણે તેમાંથી એક સીંગાર અને બાકીની પાછી મોકલી. કેરો પ્રમાણીક ? કે ફકટ એકજ સીંગાર કહાડી લઈ બાકીની પાછી મોકલી.”

હું ખખરદાર !

સોલી — (ધેરવાલો બાહુ ઉપરાવવા આવ્યા તેને) ના, મારાં માથ ધેરમાં નથી. તેવજતો બહાર ગીયાંજ.

ધેરવાલો — (જે બારણા પછવાડે જરાયલા બાહુતનાં પગ જોઈ શકતો હતો). હીક. કાંઈ નહીં ખુમા, તારાં માથ આવે ત્યારે કહેજે કે ધેરવાલો કહી ગીયાજ કે ફરીથી તમે બહાર જવ ત્યારે તમારા પગને બી સાથે સાથે લઈ જજો.

હેતાણુ

ખરીદદાર — મને એક ધણોજ સરસ માતે-
બો મેંટો જોઈયે છે.

નહાનો છોકરો — (દુકાનમાંથી) મમા, આપ મદરથ તમને ખરીદવા આવ્યાજ. જલ્દી આવો

રોકડું પરખાવ્યું.

બાઈ — આપા, પેલો સહવારે આવેલા તે મદરથ મારે માટે પુછતો હતો કે ?

આપા — નહીં બાઈ. તે જોને મલકા માંગતો હતો તેના ઉંમર ચાલ સ વરસની છે એમ તેણે કહ્યું, મેં નાં કદમ્બ કે તે તમે નહીં.

બાઈ. બરાબર છે. તેં એમ કદમ્બ તેથી ખુ-શી થઈને હું તને આજે બપોર પછી અરધા દહાડાની રજા આપું છું સમજી.”

આપા — વારં બાઈ. તમારો ઉપકાર થયો બાઈ. પણ હું તમને કહેતાં છુલી ગઈ કે મેં તેને એમની કદમ્બ હવે કે તમારી ઉંમર તો પચાસ વરસ છે.

બાઈ. હું એમકે, ત્યારે હું બી તુંને કહેતાં છુલી ગઈ કે બપોરે જમ ત્યારે હવે બીજી જ આવ્જે નવી નોકરી શોધી લેજે.

અવિશનો વિચાર !

“મમા, પપા શું ધધો કરેલ ?”

“દીકરા, તેવજ જુદી જુદી જાતના ચાહેના નમુનાં વેચવાનો ધધો કરે છે.

“ખરેખર ?”

“હા. દીકરા.”

“મમા, તમે જણોછે કે હું મેંટો થઈને શું ધધો કરવાનો છું ?”

“નહીં. તું શું કરવાનો છે દીકરા ?”

“હું આજસ કીમનાં નમુનાં વેચવાનો ધધો કરશ.”

શીનીન.

સરતી માર્સિક ગ્રંથમાળા.

નીચલા લાભો મળશે.

૧ માસિકો તો ઘણાં નીચે છે ને વાંછી ઢુંકી વાર્તાઓ આવે છે પણ અધુરી વાર્તાઓનો ખ્યાલ વાંચકોને હોય છે.

૨ લંબાન થતાં ખોટાં જુલાઈ બધાં છે ને કદી અધિપતિ વાર્તા અધુરે છોડે છે.

૩ અધિક અનિયમિત મળે છે ને કોઈનાર જાહુવાધલો અને વાર્તાનું રહસ્ય ખુંચવી લે છે.

આ કારણે ઉપલો સહાસ કર્યો છે.

તમારે ફક્ત એક કાર્ડ લખી તમારે નામ નોંધાવવું પુસ્તક તૃષ્ણાર: થતાં પોસ્ટ ખરચ લીધા વિના મુળ કિંમતે તમોને વી. પી. ચી રવાના થશે.

આ વાર્તાઓ અંગાળી, મરેઠી, હિન્દી ઉર્દુ વગેરેના ઉત્તમ પુસ્તકોમાંથી આવશે.

તમો નામ નોંધાવી તમારા મિત્રને જણાવશો.

સૌથી સહેલોને સસ્તો ઇલાજ.

લખો—

શેઠ નથુલાલ ગલાલચંદ.

પોસ્ટ બેંક શંખોદ્વાર—અલ્હો, જાખમડોળ કાલીઆવાડ.

Pamala

ગરમ મુલકોના સૌથી મોટો શ્રાપ.
મેલેરિયા છે.

જેનો સૌથી કટા વેરી

પામ-આલા છે.

આર્મા કવીનીન નથી, ખીન એવા કહેવાતા ઉપાયો ખરી જરૂરયાત અડધી અડધ પછુ પાર પાડી શકતા નથી. પામ—આલા લોહીમાંથી જંતુઓનાં સંક્રાંધથી નાશ કરે છે.

મીં જંગલ લાયક, ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં આવેલા રૂરકી શહેરથી લખે છે.

“ જો વખતે હયાં પામ—આલા આવ્યું ત્યારે હયાં મલેરિયાની બોખાર જો-રમાં ફેરી નીકળી હતી અને કવીનીન ઉપરાંત મેં ઘણા ઉપાયો કર્યા હતા પણ કશું વળ્યું નહીં. છેવટે મેં પામ—આલા અજમાવ્યું અને મને તે દરેક રીતે સંતોષકરક થઈ પડ્યું અને તાવ તુરત નરમ પડ્યો.”

એન-ટો.

ડરહમ મુલકની કુંઠ મુખર્ધ.

અને

છગનલાલ રૂઘનાથદાસ, જુમા મસ્જીદ. મુખર્ધ.

તંદુરસ્તી તાકાત.

લાંબી જીંદગી

સર્વે મેળવવાનો ખરો ઉપાય.

આતંક નિગ્રહ
ગોળીઓ.

નબળાઓને બળવાન બનાવવાથી અને ખરાબ દેવને લીધે પાયમાલ થઈ
જીંદગીથી નિરાશ થયેલાઓને નવો અને લાંબી જીંદગી આપી મુખી કરવાથી
ફિઝિયોલોજીકલ લાગણીઓ દૂર કરવા અને જીંદગીની કીર્તિને પામી રહી છે.

ફિઝિયોલોજીકલ ૩૨ ની ૩મી ૧ નો રૂપિયા ૧ એક.

શરીર અને નીતિના રક્ષણ માટે
કામશાસ્ત્ર વાંચો.

ફિઝિયોલોજીકલ ૩૨ ની ૩મી ૧ નો રૂપિયા ૧ એક.

વૈદ્યશાસ્ત્રી.

મણીશંકર ગોવીંદજી

આતંક નિગ્રહ આયુધાલય.

જામનગર કાઠીઆવાડ.

ભાગલ્યા માળા.

નંબર એક.

ચુનંદી વાર્તાઓ.

રૂપો એક.

ઘોડીજ પ્રતે ખાકી છે.

ભાગલ્યા માળા.

નંબર શ્રી.

દશ ચુટેલી વાર્તાઓ.

ખાર આના.

ગુલશન ગ્રામીસ, નવસારી.

તમારે આ એ નામ જોયું છે

હુનીઆ હર ઓઈલ.

ખરી જતા બાબને અટકાવી માથા
ને થંડક પોચાડે છે.

હુનીઆ મધુર અને મુવાસીક ખુસબોથી લોક
પ્રીય રહી પડેલું છે.

હુનીઆ હર ઓઈલ.

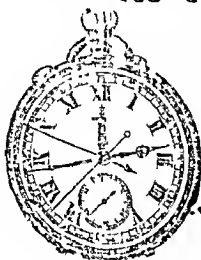
બાલુઓના હેસ સાથના ખુમસારતી
માં દસ ધણો વધારી કરે છે.

હુનીઆ બાલુઓ અને મુરખો નેમજ વિધાર્યો
એને એક સરખું હપમેગી છે.

કીમત ખાટલી ૧ ના ૧૨ આનાપાર્ટેજ ખર્ચ ૪ આના અડધા આના
નો સ્ટોપ મોકલવાથી સેમ્પલ કી મેલલવામાં આવશે.

બનાવનાર,
એ. ઈ. પાટણવાલા.
બાણપાતા લેન નં. ૩ મુ. બઈ.

(સિમેફર) સીગનલવોચ કંપની.

દાદારાઈ અગાઆરી હાન બી રોડ-સુબઈ.
આ કંપનીના પહેલી કયોલોટીનાં ઘડયાળો વીસ
વરસી પછુ નવા જેતાં દેખાય છે. ઘણે લાભે વખ
તેજ પોલીક સેકન્ડનો ફર માલમ પડે છે. કારણે ખરાં
કમપેનસેનીંગ બેલન્સ હોવાથી હવાના ફેરફાર સામે
રક્ષણ કરે છે.

હિંદુસ્થાનની બધી રેલવેના કામદારોમાં
આ ઘડયાળો ઘણાં લાણીતાં છે.
રેલવે શીરાતમ ખાતરી લાયક તપાસેલાં ૩.
૧૭-૮. દબનથી ઓછાં વી. પી. કરવામાં નહીં
આવશે.

હમારી કંપની થોડે વાજબી નરે સંતોષ પામતી હોવાથી જે
હમારા ઘડીયાળો સસતાં છે. હમારા વપારો લ વા દરેકને અનુસરતા છે. સઘળા વેપારી
ઓ પાસેથી મજો રાકશે.

ન્યાયબે ખસી માટે તેમજ વધુ ખુલાસા માટે હમારું સરનામું નાંખાવું.

ગુજરાતની એક એક લાઇબ્રેરી

સાહિત્ય.

મંગાવે છે આછામાં આછાં એક લાખ માણસો
દર મહીને સાહિત્ય વાંચે છે માટે તેમાંની
જાહેર ખખર ફાયદા પરતી નીકળે
છે એક પાનના ખાર માસના ફક્ત રૂ.
ચાળીસ. જાહેર ખખરના કાગળ લિંચાને
ચાલીતા હોય છે. વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત
રૂપીઆ અઢી અને લાઇબ્રેરીઓ તેમજ
નાશાળો માટે ખાસ રૂ. બે લખો:—

વ્યવસ્થાપક—વડોદરા.

તદન ચોખ્ખુ માથેશનતુ

તદન ચોખ્ખુ.

કોઇ પણ જાતની બેળસેળ વગરનું
હોવાથી દવાને માટે સૌથી સરસ છે. એક
ખાટલી જરૂર મંગાવી ખાતરી કરજો. હિંદુ-
સ્તાનના કોઇ પણ ભાગમાં ઘેર બેઠાં પહોં-
રત સ રૂ. નો રૂ. ૧)

ગોવીંદજી વસનજી

ઠાકોર દ્વારા મુ'બઈ.

સાક્ષર માળા

સચિત્ર.

એક નવિનજ હખતું પુસ્તક. ચુન'દા
પારસી, હિંદુ લેખકો:—દહી અને વીદહી
હખી સહિત.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

લખો:—

પુરુષોત્તમ વૃજલાલ,

આર્ટિસ્ટ

દોહીપાળ. વડોદરા.

લાઇબ્રેરી મિસેલેની

વડોદરા.

સચિત્ર ત્રિમાસિક.

આખા હિંદુસ્તાનમાં.

પેટેલુ અને ફક્ત એકલુજ.

અંગ્રેજી ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષામાં
લખાઈ, પુસ્તકાલય,

સુદર દેખાવ.

લવાજમ અગાઉથી (ટપાલ ખર્ચ સાથે

રૂ. ૨

Jay બોનો દોસ્ત.

સા આ કાંઈ લેલાગુ ઉપાયો સમજશે નહિ મોટા અનુભવ અને ઉત્તમ

વૈદક જ્ઞાનના આ રામબાણુ ઉપાયો છે, એકવાર જરૂર અજમાવશો.

સરેક કોક ને રંગત પીત

આ લી નપરતી બરેલી બીમારીમાં જે કમન થીજ મરદ બા જોરત સપાયા હોયે અને નેજોએ એ બીમારી લાકલાજ સમજ પેતાની જ હોયી પુત્રમ મલેલી સમજ હોય તેઓને દરે નવી ખુશી અને વી જ હોયીની આજ્ઞા પેલા કરી આપનારી એક મદદ મમતકારીકે દવા મારી વરોની ચકવી નીખનારી મહેનન અને આતુ કોરીસ અને મો દા ખરચથી રૂતેદમદ નુસકાઓ દારોર માય છે જેએવા તો અમતકારીક છે કે આગી વીકે બીમારીઓ કે જેને લાકલાજ મમજ માઇ છે તેને માત્ર તથુ દીવસમાજ અસર કરી શકે છે અને પદથી રૂતે દીવસમાં તો જાએ કોહોડ યવોજ ન હી હોર તેવી રીતે ગાયે ન તુલ યજ્ઞ જાય છે

એજ મુજબ રંગત પીત બીમારી પણ એટલીજ દુક મુદતમા સમુપગી જતી રહે પછી તે ગમે તેવી પુત્રાવી અને ગમે તેટલી દારી કાય નહીં પુગી મજ હોયે—

વળી એ દવાની ખુબી એવી છે કે તે લગ લગમાં બા ખાવામાં કરીપતુ રીતની અકચરુ બા કાકુ નેતુ નથી મત એકથો ર દીપ ખાતની અને એરસાજ દીપા રોજ ગયો ઉપર લગાવવી છે તેમજ વળી કાક કરીપતુ રહેતા નેતુ પણ નથી

એ દવાએ એટલી ખબી તો અસરકારક અને ખતો પુરવ છે કે દવાઓની કોમનનો એક માગ રીકો લખ ખાખોને બામ બીમાર સારો થય પછી બેવને માં તેવર જાએ મહેબાની કરી એવા બીમારોએ તીવરે સરનામે પેતન બી

મારીનો પુત્રી વિગત ઉપર કેટલા વખતની બી મારી છે, મેથુ કોણના મનાજ કીધા છે. તે સરવ રીમન લખી જણાવવી કોહોડનાં બીમારે કાક કયા ના છે અને કેટલા કેટલા મોહટા છે તે જરૂર તખવા તૈવર ઉપરાંત નીચતી અકસીર દવાઓ દલમાં કછક ચછ છે—માત્ર એકજ વખત મ ગાવીને ખાખો કરશે તો મામમ પડશે એ દવાઓ ખાલી અને તીદારી નથી પણ ખરેખરી કાયદા કારક એકેનોકે અકસીર દવાઓ છે અને એની કમિતની એકેરોક પામ પામ વચુક કરી આપનારી છે—

રોગને ઈતિખાબ—આ એક અકસીર તેલ છે એ તેલ બી માચીસથી પેરા લેસીમ નેવીવીકટ બીમારી ધોવાજ દીવસમાં નાખુદ ચછ જાય છે.

એજ તેવથી ગમે તેવુ કોતીક રૂમેગીકમાં પણ મદમુપગી જતુ રહે છે કોમનત રીથી ૧) ના ૩.૧૫.

સુરમો-નખ-૧) —આ સુરમો ગમ તંતુ જીવ અને સખન નાખતુ જતુ—કુતુ ધોવાજ દીવસમાં રીતે કનગાને નવી રોશની અને નવી જ હોયે જરૂર છે—કોમત ૧) તોલાની રીથી ૧) આ ૧

મુખા નખર ૨) આ સુરમાથી રાત અંધ ગાણુ માત ૮) દીવસમાં દુર ચછ જાય છે, અને કી પજુ ચતુ નથી—કોમત રીથી નાં ૨. ૫

સુરમો નખર ૩) આ સુરમો હરક માં જસને દમેજનો ઉપયોગી છે એનાથી આખની બીનાઇ છે—કોમન રીથી નાં ૨ ૨

સુરમો નખર ૪) આ સુરમો પણ ન ખર ૫) ના જેવોજ છે પણ એની કીમતમ ખરીકે છે કે જેથી હરકજ અને તાકક એનો ઉપ

ચાત્ર કરી કાપદો ઉઠાવી શકે—ક્રીમત શીશીનો ૩. ૧
 રોગને ખાસ—આ તેલ માથાની ઉંઢરીને સ-
 દંતર દુર કરી નાંખે છે. અને ઉંઢરીના કાષ
 પડવા જેવું નથી. એ ઉપરાંત પુષ્કા યુગ્મસી
 વીજેરે ઉપર બહુજ અકરીર છે. ક્રીમત ૫)
 તોલાની શીશીનાં ૩. ૧)

રોગને ખરાબ માવો—આ તેલ માથાને
 બહુજ ઠંડક આપનાર છે. આ બેળને કુવત બહુનાર-
 છે; એનાથી ને માથુસ બરાબર ઊંધ નહિ આ-
 વતી હોય તેને ઊંધ આપે છે, અને માથાનો ખોરા
 પણ દુર કરે છે—ક્રીમત શીશીનાં ૩. ૨)

રોગને ખાવા સીર—આ તેલ દરસ
 મંસા રોડે બહુજ અકરીર છે; એ તેલથી એ
 ખીમારને તરતજ રાહત અને આરામ મળે છે
 ક્રીમત શીશી ૧ ગા ૩. ૨)

સકુદ નયરત—આ પાવડથી લુખાર દુર
 થાય છે, ખોસીને કાપદો કરે છે. કબજાઆત દુર કરે
 છે. સોહી સુધારે છે. લુખ વધારે છે. પેટમાં થતો
 કરમ બહાર કાઢે છે. આમાં લુવાન અને ઉમરે
 પુગેલા સર્વે મરદ એ ને માટે કાપદાંબ છે. ક્રીમત
 દશ તોલની દાખડીનો. ૧]

સકુદ અકરીર ઉલ-દાધ—આ એક પા-
 ઉર છે. અને તે માત્ર-પાણીમાં મેળવાને ગમે
 તેવી દરામ પછી તે લુનિયા નવી હોય કાળી થ
 બાલ હોય તેને માત્ર આર દીવસમાં ઉમેડી કાઢી
 દરદીને દુરતજ રાહત અને આરામ બધું છે ક્રી.
 ૧ નાં ૩. ૦ા

હુખે અકરીર ઉલહાજમાં—આ ગા-
 ણીઓ ખોરાક હજમ કરવા માટે-પાચન શક્તિ વ-
 ધારવા માટે-લુખ વધારવા માટે મહુજ અકરીર
 છે. ક્રીમત ૪૦ ગાળીઓની શીશીનો—૩. ૦ા)

પારાની ગાળીઓ—પારાની ગાળીઓ બ-
 નવી એક મંજિમ સમાન છે અને તદ્દન એ જ પા-
 કાની ગાળીઓ આજ સુધી બનવા પામી ન ન. પ-
 અરની કુદરત ન્યારી કાકાપાનમાં કીરતારે મોટી
 ખાચસ્ત રાખી છે તે કુટ્ટીઓનાં પ્રતાપથી આ
 ક્રીમતરી ને એકલા પારાની ગાળીઓ બનાવવામાં
 કે તેલ મેલવવી છે. એ ગોલીઓ કેવી ઉપયોગી અને
 દુરલા ક્રીમતી છે. તે તો જગમદેર છે એટલે તે
 વૃક્ષોત્પન્ન બ્યાન કરવાની કામ નરસાત નથી. મા-
 એટલે ગોલી મંગાવે ને તમને ને તમાસ કચી
 લાને હમેશ કામ આવશે અને ખુદ ખાત્રી કરી દે
 ક્રીમત ગોલીના ૩. ૧૦)

જોનીમ રમાળા

કચી દવા છે, ને બ-
 ની કુલ જાનવરો માટે ખુ-
 માય. બળદ, બેસ કુતરા ખા-
 નવરને ખુખથી યથે રોગ જખમ ને ચુનંદા
 ડી થતી હોય આ મામડીનો એવાજ ખી-
 થવા હોય તો આ તેલથી માત્ર ૪) દીવસમાં
 દો થાય છે ખુખસી વીજેરે નાખુદ યથ હડી ગ-
 ખાલો પાજા આવે છે. ક્રીમત પાટલી ૧) તો ૩. ૧

હોરસ કન્ડીરાંન પાવડર—આ દેશી જ-
 નાવટનો ઘોડાઓ માટે મસાલો છે-એ મસાલાથી
 ઘોડાને લુખમાં વધારો થાય છે-પાણી બરાબર પી
 એ છે-પેટ-આવતાં હોય તો તે બધે થાય છે-
 અથર કબજાયાત હોય તો તે દુર થાય છે અને ઘી
 કાનુ બાદન ખુશી તૈયાર થાય છે—

ક્રીમત ૧ રતલી કાબડાનો ૩. ૦ા
 એ ઉપરાંત દરેક જાતનાં દર ક્રીમતનાં દેશી
 અતરો-સુગંધી તેલો પાણુ દર વખત રોકામાં તૈ
 યાર રહે છે. એક વખત મંગાવવાથી માલ અને
 ક્રીમતનો ખાત્રી થશે.

દરેક જાતના મુરખાઓ મણીઓ જાત જ
 તનાં તપ્પાર છે-બહુજ કીકાયત બાવ અને ઉચા
 માલની ખાત્રી આપવામાં આવે છે—

દરેક કીસમના ખીમારો પોતાનો દાલ દવા
 રા પક લખશે તો તેઓ માટે ઘટતીજ દવાએ
 તબવીજ કરારી દમે પોતે પુરતી વિગત અને
 સગળ સાથ મોકલી આપીશું—

ગરીબ માણસો પાસે દમારી દવાઓની કી
 મતમાં ખાસ છુટથી કામ લઇશું—

વેપારીઓ અને જથ્થાબંધ માંજ મંગાવન
 રને સારૂ કીસકાંજીટ આપશું.

મોદદાં શેઠદમાં દમારી દવાઓ માટે વરખી
 એન-ટોની જરૂર છે—

કેચરખત નીચે સરનામે કરવો:—

એમ. ડી. બલસારા.

મેનેજમ પ્રોપ્રાયટર

એમ. ડી. બલસારા એન્ડ કં.

નવર ૨૧૨ પાઠાર સીરકોવાલા—દીલી

રલીગાશીક એડ્રેસ 'ચુનાની'—દીલી.

Jayantilal and Co.

Art Jewellers

103, The New Street, BOMBAY.

સોના ચાંદી અને ઝવેરાતનાં
દાગીના ખરીદવાની
વીરાવાસુદુકાન

અમારે ત્યાં હાલની સુધેરવી ફેસનના તમામ જાતના
દાગીના મોટા જથ્થામાં તૈયાર રાખવામાં આવે છે.

તેમજ ઝાડરે આપવાથી ઝિજ્જા વાલરે તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે.

તથા મોટા આપવા લાયક ચાંદીની સિક્કા ચીજો તૈયાર મળે છે.

ખુદરગામનાં ઝાડરે તાણીરે વી. પી. ચી. મોકલવામાં આવે છે.

જયંતીલાલ એન્ડ કું. ઝવેરીઓ.

કે. સેખ મેમન સ્ટ્રીટ નં. ૧૯૫

મુંબઈ

મોતીગૌરી.

જાણીતા સચિત્ર મસિક શુભશાન અને
અધ્યાત્મિક સ્વતંત્ર વાળા મી. દીનશાહ કુ.
ભાગળ્યા ની ક્ષમથીલખાવેલી આ ઐતિહા-
સિક વાર્તા સુંદર ચિત્રો સાથની ખરેખર ગમવા
લેગ છે. મોગલ રાજ્યના વખતમાં દિલ્હીમાં
વસતા દિલ્હીઓની હાલત, મુસલમાન સત્તાનો
દોર; મોગલ શાહનશાહતનો કિસ્સો; અનાન
ખાનામાં વસતા પંખેરાની વિગત. રાજપુત
શુર વિરતાના નમુના; શાહજહાં દાગની કહાણી;
ખજાશાહનશાહ શાહજહાંની ખલાસ; ઝડગદાની
દરબારમાં અમરસોદિ ચલાવેલી કતલ; મિયાં
સલામતની મરતીને પ્રપંચ; રાજપુત આળા
રંભાની આલાપી અને ઉસ્તુઓને ઉડાવવાની
તેણીની સફાઈ; કુંવરી મોતીગૌરીની નમનતાઈ;
શાહજહાંની જહાંનારા અને રોશનઆરાની
ચાલાકી.....આ ઉપરાંત અનેક ઐતિહાસિક
દીક્ષ ઉસ્કેરનારી વિગતો આ પુસ્તકમાંથી મળશે.
એકવાર ચાં કરતાં પુસ્કરવા વળા ગમશે નહિ.

આસ દોરાવેલાં ચિત્રો.

પાનાં ૩૫૦ કિમંત રૂપીયા છે પોસ્ટેજ બે આના.

ખન્ને સાથે મંગાવનારને

ફક્ત રૂપયા ત્રણ

અને એક આનાનું,

બી. પી.

થશે

હુપીનની લાહેરી.

દુન્યાની તમામ ચોલીસને દયમયાવતો,
પોતાની નામનાને ડોકો વગાડવતો; જરમતીના
કપસરને વીક રોકહેન્ડ કરવાતું માન મેળવી
ચકતો; થીમસોને છુટી ગરીબોને નવ જતો;
ધડીકમાં ઝકટર તો ધડીકમાં મારતર; ધડીકમાં
રોક તો ધડીકમાં નોકર; ધડીકમાં અગીર તો
ધડીકમાં ફેંકીર; ધડીકમાં ઉરતાહ તો ધડીકમાં
મેથા; ધડીકમાં વણસ તો ધડીકમાં
અસીલ; ધડીકમાં ઘીરકટીવ તો ધડીકમાં ચોર;
ધડીકમાં ભુંદો તો ધડીકમાં જવાન... એવા
એવા અનેક અવતારો ધરાવતો કાન્સનો વાજતો
ધુધરો હુપીન-આરસેની-હુપીન આ પુસ્તકમાં
કમાલ કરે છે. તે ધડીકમાં અપતાન અને
ધડીકમાં ફરેસતાતું કેવું પાત્ર બગવે છે તે આ
વાર્તા જતાવશે. આંખોને ખાતર હુપીન કેટલી
દરેનંદ્ર થઈ જાય પોતાના જનની કંકાર વરીક
કરતો નથી તે સમજાવતાં આકિનનો ઉદગાર
મદયા વિના રહી ચકાતું નથી. ચિત્રો સાથે.

પાનાં ૩૫૦ કિમંત રૂપીયા છે પોસ્ટેજ બે આના.

મેનેજર

અસશન, નવસારી.